

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SAMUEL BUTLER

Tüm İnsanlar Gibi

SAMUEL
BUTLER

Tüm İnsanlar Gibi

George Bernard Shaw'ın 19. yüzyıl İngiliz edebiyatının en büyük isimlerinden ve kendisini en çok etkileyen yedi insandan biri olarak gördüğü Samuel Butler, 1835'te Nottinghamshire, İngiltere'de doğdu. Cambridge Üniversitesi'nde eğitim gördükten sonra din adamı olmasını isteyen ailesine karşı koyarak Yeni Zelanda'ya gitti, bir süre orada çiftçilik yaptı ve Darwin'in fikirleri ile tanışarak daha sonra Erewhon adıyla ün kazanacak ünlü ütopyasını yazmaya başladı. İngiltere'ye döndükten sonra büyük başarı kazanan Erewhon'un yanı sıra İtalyan sanatı, evrim düşüncesi, Hristiyanlık, edebiyat üzerine pek çok eser ve eleştiri yayımladı. İlyada ve Odysseia çevirileri bugün de okunmakta ve en başarılı çeviriler arasında gösterilmektedir. Tüm İnsanlar Gibi romanı kendi isteği üzerine 1902'de ölümünden hemen sonra, 1903'te yayımlandı.

Tüm İnsanlar Gibi

TÜM İNSANLAR GİBİ

Orijinal Adı: The Way Of All Flesh

Yazarı: Samuel Butler

Çeviri: Nihal Gökçe

Genel Yayın Yönetmeni: Meltem Erkmén

Editör: Didem Bayındır Yenici

Düzeltili: Fahrettin Levent

Düzenleme: Ceyda Çakıcı Baş

Kapak Uygulama: Berna Özbek Keleş

1. Baskı: Aralık 2010

ISBN: 978-9944-82-356-2

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 12280

Türkçe Yayın Hakkı:

© Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.

Baskı ve Cilt: Kitap Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Davutpaşa Cd. No:123 K:1 Topkapı / İstanbul

Tel: (0212) 482 99 10

Yayımlayan:

Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.

Osmanlı Sk. Osmanlı İş Merkezi No:18 / 4-5 Taksim / İstanbul

Tel: 0212 252 38 21 **pbx Faks:** 252 63 98

İnternet adresi: www.epsilonyayinevi.com

e-mail: epsilon@epsilonyayinevi.com

Tüm İnsanlar Gibi

Samuel Butler

Çeviri
Nihal Gökçe

epsilon[®]

**“Biliyoruz ki Tanrı’yı sevenler için her şey beraberce
hayra işler.”**
Yeni Ahit, ROM. viii. 28

Bölüm I

Yüzyılın başında ben küçük bir çocukken, dizaltından düğmeli pantolonu ve yün çoraplarıyla köyümüzün tek caddesinde topallaya topallaya gezdiğini hatırladığım yaşlı bir adam vardı. 1807'de seksenine yaklaşıyor olmalıydı, ben 1802'de doğduğum için daha öncesini hatırlamıyorum. Kulaklarının çevresinde biraz beyaz saç kalmıştı, omuzları eğik, dizleri dermansızdı ama sağlığı hâlâ yerindeydi ve Paleham'daki küçük dünyamızda çok saygı gören biriydi. Adı Pontifex'ti.

Karısının onun efendisi olduğunu söylerlerdi; kadının evlenirken biraz para getirdiğini duymuştum, ama pek fazla bir şey değildi herhalde. Uzun boylu, dik omuzlu bir kadındı (babamın ondan Gotik bir kadın diye söz ettiğini duymuştum). Bay Pontifex gençken ve kendisine kur yapan bir kadına hayır diyemeyecek kadar yumuşak huyluyken bu kadıncağzı onunla evlenmekte ısrar etmişti. Bay Pontifex'in iyi huylu bir adam olması ve karısının arada bir tutulduğu fırtınalı ruh hallerine boyun eğmeye tez zamanda alışması sayesinde beraberce hiç de mutsuz sayılmayacak bir hayat sürdürmüşlerdi.

Bay Pontifex'in mesleği marangozluktu; bir zamanlar kilise kâtipliği de yapmıştı; ama benim hatırladığım zamanlarda artık kendi el emeğiyle çalışması gerekmeyecek kadar yükselmişti. Gençliğinde kendi kendine resim yapmayı öğrenmişti. İyi resim yapardı demiyorum; ama yaptığı kadar iyi yapıyor olması bile yeterince şaşırtıcıydı. 1790'larda Paleham'daki hayata tutulan babam, ihtiyar Bay Pontifex'in hepsi de yerel hayattan sahne ve manzaralar işleyen resimlerinden epeyce edinmişti, bu çalışmaların hepsi de öyle özenle yapılmıştı ki, eski büyük ustalardan birinin eseri sanabilirdiniz. Evimiz olan papaz lojmanının çalışma odasında çerçevelenmiş olarak asılı duran bu resimleri, pencerelerin etrafını saran sarmaşık yapraklarından

yansıyıp odadaki her şeyi sarıp sarmalayan yeşil ışığa boyanmış olarak hatırlıyorum. Acaba birer resim olarak sonları ne olacak, varoluşun hangi yeni safhalarından geçecekler, ara sıra merak ederim.

Bay Pontifex'i ressam olmak tatmin etmemişti; o müzisyen de olmalıydı. Kilisedeki orgu kendi eliyle yapmış, sonra daha küçük bir tane de kendisine yapıp evine koymuştu. Resim yapabildiği kadar org çalmasını da bilirdi; profesyonel standartlara göre çok iyi olmasa da bekleyebileceğinizin çok üzerinde org çalardı. Ben de küçük yaştan müziğe ilgi duyduğum için ihtiyar Bay Pontifex, bunu anlayınca bana hemen farklı bir yakınlık beslemeye başlamıştı.

Bu kadar çok tarakta bezi olan bir adamın hayatta pek başarılı olamayacağını düşünebilirsiniz; fakat durumu böyle değildi. Babası yevmiyeli çalışan bir işçiydi, kendisi de hayata sağduyusu ve sağlam yapısı dışında herhangi bir sermayesi olmadan atılmıştı; oysa şimdi avluda duran yüklüce bir kereste stoku ve evinin her yanından yayılan bir rahatlık havası vardı. On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru, babamın Paleham'a gelişinden kısa bir süre önce yaklaşık doksan dönümlük bir çiftlik almış, böylece hayatta ciddi bir sıçrama yapmıştı. Çiftliğin ayrıca eski tarz, ama rahat bir evi, nefis bir bahçesi ve bir de meyve bahçesi vardı. Marangozluk işi artık vaktiyle çiftliğin müstemilatı olan, Abbey Close denilen yolun kenarında kalıntıları görülebilen evlerden birinde yapılıyordu. Hanımelleri ve sarmaşık gülleriyle sarılmış olan evin kendisi de köyün süsüydü, iç düzeninin de dışından aşağı kalır yanı yoktu. Rivayete göre Bayan Pontifex en sevdiği yatağın çarşaflarını kolalarmış, doğrusu buna inanırım.

Kocasının yaptığı orgun yarısını kapladığı ve evin önünde yetişen japon ayvasından koparılmış, solup buruşmuş bir iki meyvenin tatlı kokusunun sardığı salonu öyle iyi hatırlıyorum ki... Ocağın üzerinde Bay Pontifex'in kendi yaptığı ödüllü öküzün resmi, yine Bay Pontifex'in elinden çıkmış, karlı bir gecede bir atlı arabaya ışık tutmaya gelen bir adamın resmi; hava sıcaklığını bildiren ufak tefek ihtiyar adamla kadın; porselen çobanla çoban kıızı; cam vazolarda duran tüy tüy kuru otlar, aralarındaki birkaç

tane tavuskuşu tüyü ve deniz tuzuyla kurutulmuş gül yapraklarının durduğu porselen kâseler... Hepsisi çoktan yok olup gitti ve solgun; ama bence hâlâ mis gibi kokan birer anı oldu.

Ya Bayan Pontifex'in o mutfağı ile arka tarafındaki mağara gibi mahzenin arada bir gözümüze çarpan manzarası, kovalardaki sütün beyaz parlaklığı, ya da belki kaymağı alan sütçü kızın beyaz kollarıyla yüzünün parlaklığı da olabilir; diğer hazinelerin yanı sıra ünlü dudak merhemini de sakladığı o kiler? Bayan Pontifex, özel başarılarından biri olan dudak kreminden her yıl onurlandırmaktan zevk aldığı kişilere birer parça gönderirdi. Ölmesinden bir iki yıl önce anneme tarifini yazıp vermişti; ama biz hiç onun yaptığı gibi yapmayı başaramadık. Biz çocukken Bayan Pontifex bazen anneme selam gönderir, bizim gidip çayda kendisine eşlik etmemiz için izin isterdi. Bize harika davranırdı. Mizacına gelince, biz bu kadar harika bir yaşlı hanımla hayatımızda bir daha hiç karşılaşmadık. Bay Pontifex'in nelere katlandığını bilemeyiz; ama bizim şikâyet edecek hiçbir sebebimiz yoktu. Sonra Bay Pontifex de bize org çalardı, etrafına dizilip ağzımız açık dinlerken onun dünyaya gelmiş en harika ve akıllı adam olduğunu düşünürdük; tabii babamız hariç.

Bayan Pontifex'in mizah anlayışı hiç yoktu, en azından benim aklıma hiçbir örnek gelmiyor; ama görünüşünden pek belli olmasa da kocası espri doluydu. Bir seferinde babam beni Bay Pontifex'in atölyesine tutkal almaya yollamış, ben de tam ihtiyar Bay Pontifex çırağını haşlarken üstüne gelmiştim. Oğlanı (kuş beyinli bir çocuktu) kulağından yakalamış, şöyle diyordu: "Ne? Yine mi yolunu kaybettin? Seni akıl küpü seni..." (Çocuk amaçsızca gezinmeyi pek severdi, sanırım yolunu kaybetti derken ustasının kastettiği de buydu.) Bay Pontifex, "Şimdi, bak evladım," diye devam etti: "Bazı oğlanlar senin gibi doğuştan aptaldır; bazıları zamanla aptallaşmayı becerirler ki sen her iki gruba da dâhilsin. Jim, sen hem doğuştan aptalsın hem de o günden bu yana aptallık mertebesinde epeyce ilerledin. Bazıları da vardır ki" (tam burada oğlanın kafasının bir taraftan öteki tarafa sallandığı bir doruk noktasına geliyoruz) "aptal denile denile zorla aptal edilirler; fakat Tanrı'nın izniyle senin durumun

bu sonuncusunun tam tersi olacak evladım; çünkü kulaklarını çeke çeke koparmam gerekse bile seni zorla akıllandıracağım.” Ne var ki ihtiyarın Jim’in kulaklarını kopardığını, Jim’i dövdüğünü ya da korkutmaya çalışmaktan fazla bir şey yaptığını görmedim, çünkü aslında birbirlerinin dilinden gayet iyi anlıyorlardı. Bir başka sefer, köyün farecisine, “Gel buraya, seni üç gün üç gece seni,” diye seslendiğini hatırlıyorum; sonradan öğrendiğime göre fare avcısının içip sarhoş gezme dönemlerini ima ediyormuş; ama böyle önemsiz şeylerden bahsettiğim yeter. Ne zaman yaşlı Bay Pontifex’in adı geçse babamın yüzü aydınlanırdı. “Sana söyleyeyim, Edward,” derdi, “yaşlı Pontifex yalnızca becerikli bir adam değildi, hayatta tanıdım en becerikli adamlardan biriydi.”

Bu benim delikanlı halimle dayanabileceğimin üzerinde bir şeydi. “Babacığım,” diye karşılık verirdin, “ne yapmış ki böyle söylüyorsun? Biraz resim yapardı, evet; ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın bir tek resmini Kraliyet Akademisi sergisine sokması mümkün olabilir miydi? İki org yapmıştı ve birinde Samson’daki Minüet’i, diğlerinde de Scipio’daki Marş’ı çalardı; iyi bir marangozdu, biraz da şakacıydı; oldukça iyi bir adamdı, tamam, ama onu olduğundan bu kadar iyi gösterecek gibi konuşmanın ne gereği var?”

Babam, “Oğlum,” diye yanıtlardı, “bir insanı yalnızca yaptıklarıyla değil, yaşadığı çevreye göre yaptıklarıyla değerlendirmelisin. Sence Giotto ya da Filippo Lippi o sergiye bir tek resimlerini sokmayı başarabilirler miydi? Padova’da görmeye gittiğimiz o freskler şimdi sergilenmek üzere gönderilseydi acaba tek bir tanesini asarlar mıydı? Aman, Akademi’dekiler öyle bozulup celallenirlerdi ki, zavallı Giotto’ya gel de freskini al götür demek için iki satır yazmaya bile tenezzül etmezlerdi. Pöh!” Konuştukça heyecana gelerek devam ederdi. “Eğer ihtiyar Pontifex’in eline Cromwell’in eline geçen fırsatlar geçmiş olsaydı, hem Cromwell’in yaptığı her şeyi yapar, hem de ondan daha iyi becerirdi. Giotto’nun eline geçen fırsatlar da onun

eline geçseydi, Giotto'nun da yaptığı her şeyi yapar, ondan aşağı kalmazdı; eh, köyün marangozu olarak da hayatında bir tek işi bile baştan savma yapmadığına ben kefil olurum.”

Ben yine, “Ama” derdim, “insanları bu kadar ‘eğer şöyle olsaydı, böyle olsaydı’ diyerek de değerlendiremeyiz. Eğer yaşlı Pontifex Giotto'nun zamanında yaşasaydı o da bir Giotto olabilirdi belki, ama Giotto'nun zamanında yaşamadı.”

Babam biraz sertleşerek, “Bak, Edward,” derdi, “insanları neler yaptıklarından ziyade, bize içlerinde ne kadar bir şeyler yapma yeteneği olduğunu hissettirdiklerine göre yargılamamız gerekir. Eğer bir adam resimde olsun, müzikte olsun, hayat meselelerinde olsun, bana bir sıkıntı anında kendisine güvenebileceğimi hissettirecek kadar bir şeyler yapmışsa, yeterince yapmış demektir. Ben bir adamı ne tuvaline koyduğu şekillerle, ne de ömür denilen tuvale resmettiği işlerle yargılarım; ne hissettiğini ve neyi hedeflediğini bana hissettirebiliyorsa ben esas ona bakarım. Eğer bana benim sevmeye değer bulduğum şeyleri sevmeye değer bulduğunu hissettirdiyse, başka bir şey aramam. Belki Pontifex'in konuşması pek düzgün değildi, olabilir; ama ben yine de ne dediğini anlardım, iyi uyuşurduk. Bir daha söylüyorum, Edward, ihtiyar Pontifex yalnızca becerikli bir adam değil, hayatımda tanıdığım en becerikli adamlardan biriydi.”

Bunun üzerine söyleyecek başka bir şey kalmıyordu, ablalarım da gözleriyle bana artık susmamı anlatmaya çalışıyor olurlardı. Zaten ne zaman babamla görüş ayrılığına düşecek olsam ablalarım bana susmam gerektiğini bir biçimde gösterirlerdi.

Yine de artık bayağı tahrik etmiş olduğum babam yapmacık bir kahkahayla alaycı alaycı gülerek, “O çok başarılı oğluna gelince,” derdi, “babasının eline su dökemez. Babası yılda belki ancak üç bin şilin kazandığı halde, o da ancak hayatının sonlarına doğru, kendisi yılda binlerce sterlin kazanıyor olabilir; arabaları, atları olabilir. Doğru, o hakikaten de başarılı bir adam; ama onun Palcham Caddesi'nde boz renkli yün çorapları, geniş kenarlı şapkası ve kuyruklu kahverengi ceketiyile gezinen babası yüz tane havalı George Pontifex'i cebinden çıkarırdı.”

“Ama yine de,” derdi sonunda, “George Pontifex de aptal bir adam değil.” Böylece, Pontifex ailesinin asıl ilgilenmemiz gereken ikinci nesline gelmiş oluyoruz.

Bölüm II

Yaşlı Bay Pontifex 1750 yılında evlenmişti; ama tam on beş yıl boyunca karısının hiç çocuğu olmamıştı. On beş seneden sonra Bayan Pontifex, kocasına bir mirasçı vermek üzere olduğuna dair çok açık bazı işaretler vermeye başlayarak bütün köyü hayrete düşürdü. Kadıncağızın durumu çoktandır umutsuz bir vaka olarak görülüyordu, onun için kendisinde fark ettiği bazı değişikliklerin anlamını sormak için gittiği doktor ona bunların anlamını söyleyince Bayan Pontifex sinirlenerek doktora saçmaladığını söyleyip sertçe çıktı. Doğum yapacağına inanmadığı için eline bir şiş veya bir iğne bile almayı reddetti, eğer komşuları durumunu kendisinden daha iyi değerlendirerek ona belli etmeden hazırlık yapmamış olsalar, doğuma tamamen hazırlıksız yakalanacaktı. Belki Bayan Pontifex'te Nemesis korkusu vardı, gerçi Nemesis'in kimin nesi olduğundan haberi olmadığına şüphe yok; ama belki doktorun bir hata yaptığından ve herkesin ona güleceğinden korkuyordu. Sebebi ne olursa olsun, apaçık olan şeyi görüp kabullenmeyi kesin bir şekilde reddetti, ta ki karlı bir Ocak gecesi doktorun bozuk taşra yollarından alelacele çağırılıp getirilmesi gerekinceye kadar. Doktor geldiğinde onu bekleyen bir değıl, iki hasta buldu; çünkü adı o zamanın kralı onuruna George konulan oğlancık doğmuştu bile.

Şahsi kanaatime göre, George Pontifex tabiatı bakımından büyük ölçüde bu inatçı yaşlı hanımefendiye çekmişti. Annesi ki dünyada kocasından başka hiç kimseyi sevmediğini düşünen (onu da ancak kendince bir şekilde seven) bir kadındı; ileri yaşında gelen bu beklenmedik evlada büyük bir muhabbetle bağlandı; fakat bunu pek fazla göstermezdi.

Çocuk büyüyüp gürbüz, parlak gözlü, çok akıllı, kitaplardan öğrenmeye belki biraz fazlaca yatkın bir oğlan oldu. Evde kendisine iyi davranıldığı için annesiyle babasını tabiatı müsaade

ettiği ölçüde severdi; ama başka sevdiği kimse yoktu. En çok kendisini düşünen, başkalarınıysa elinden geldiğince az kaale alan bir çocuktü. İngiltere'nin en sağlıklı ve en iyi konumlu köylerinden birinde, zamanının çoğunu açık havada geçirerek büyüdüğü için küçük kolları ve bacakları bol bol oyunla talim yapmıştı. O zamanlarda çocukların beynini de şimdiki gibi aşırı yüklemezlerdi; belki de tam bu nedenle oğlan öğrenmeye çok meraklıydı. Yedi sekiz yaşlarında okumayı, yazmayı ve toplama yapmayı köylerindeki diğer çocuklardan daha iyi beceriyordu. Babam daha Paleham'a bölge papazı olmamıştı ve George Pontifex'in çocukluğunu hatırlamıyordu; ama komşuların babama George Pontifex'in çocukken fevkalade çabuk öğrenen ve atak bir çocuk olduğunu söylediklerini duymuştum. Annesiyle babası doğal olarak evlatlarıyla gurur duyuyorlardı ve annesi oğlunun bir gün dünyanın kral ve yöneticileri arasına girmesi konusunda kararlıydı.

Ne var ki insanın evladının hayatın sunduğu en büyük ödülleri kazanmasına karar vermesiyle iş bitmiyor, talihle bu konuda anlaşmaya varmak başka bir mesele. George Pontifex marangoz olarak yetişip babasının peşinden Paleham'ın küçük çaplı zenginlerinden biri olmak dışında hiçbir şey başarmamış olsa, hayatta olduğundan gerçek anlamda daha başarılı bir adam olabilirdi; çünkü bana kalırsa bu dünyada ihtiyar Bay ve Bayan Pontifex'in payına düşenden daha gerçek ve daha büyük bir başarı pek yoktur. Ancak olaylar öyle gelişmedi. 1780 civarında bir yıl, George on beş yaşında bir delikanlıyken, Bayan Pontifex'in Bay Fairlie diye bir beyle evlenmiş olan kız kardeşi ziyaretlerine gelerek Paleham'da birkaç gün kaldı. Bay Fairlie yayıncıydı, daha çok dini kitaplar basardı ve Paternoster Sokağı'nda bir işyeri vardı; hayatta yükselmiş bir insandı, karısı da onunla beraber yükselmişti. İki kız kardeş arasında birkaç senedir pek yakın bir ilişki kalmamıştı, Bay ve Bayan Fairlie'nin nasıl olup da Pontifexlerin sessiz sakin ama fevkalade rahat evine misafir geldiklerini de unutmuşum; ama işte her nasılsa gelmişlerdi ve küçük George da kısa sürede teyzesiyle eniştesinin gözüne girmeyi başardı. Saygıdeğer bir aileden gelen, kibarca konuşmasını

bilen, çabuk kavrayan, sağlam yapılı ve akıllı bir çocuğun, birçok yardımcıya ihtiyacı olan tecrübeli bir işadınının pek göz ardı edemeyeceği bir potansiyeli vardır. Daha ziyaretleri sona ermeden, Bay Fairlie oğlanın annesiyle babasına onu kendi yanında işe almayı teklif etti, başarılı olursa da işinde ilerleyeceğini vaa-detti. Bayan Pontifex çocuğunun iyiliğini böyle bir teklifi red-dedemeyecek kadar çok düşünüyordu, dolayısıyla da bu konu çabucak halledildi ve Fairlielerin gidişinden on beş gün sonra George, teyzesiyle eniştesinin yanında yaşamak üzere arabaya bindirilip Londra'ya yollandı.

Böylece George hayata atılmış oldu. Artık o güne kadar alış-tığından daha şık kıyafetler giyiyordu, yürüyüşündeki ve ko-nuşmasındaki Paleham'dan kalma hafif köylülük de öyle çabuk ve öyle izi kalmamacasına kaybolmuştu ki, iyi eğitim görmüş insanlar arasında yetişmediğini anlamak imkânsızdı. Oğlan kendini bütün dikkatiyle işine verdi ve Bay Fairlie'nin onun hakkındaki müspet görüşlerini fazlasıyla hak etti. Bazen Bay Fairlie onu birkaç günlüğüne Paleham'a izne gönderiyordu, o zamanlarda annesiyle babası onun artık Paleham'dan ayrılma-dan önceki halinden tamamen farklı bir havaya büründüğünü görebiliyorlardı. Onunla gurur duyuyorlardı ve kısa bir süre sonra da hadlerini bilerek her türlü otorite iddiasından vaz-geçtiler; aslında buna gerek de yoktu. Buna karşılık, George da onlara karşı her zaman müşfik ve nazik davrandı ve her zaman annesiyle babasına başka herhangi bir erkek, kadın ya da çocuğa beslediğinden daha fazla sevgi besledi.

George'un Paleham'da kalışı hiçbir zaman uzun sürmezdi; çünkü Londra'yla Paleham'ın arası yetmiş kilometreden azdı ve aktarmasız gelen bir araba vardı, dolayısıyla da yolculuk kısa ve rahattı. Hiçbir zaman fazla kalmadığı için de ziyaretler her se-ferinde ne delikanlı ne de ana babası açısından kavuşup görüş-menin heyecanı geçip tadı kaçmadan son buluyordu. George o zamanlar da şimdiki gibi dar ve kasvetli bir sokak olan Pater-noster Sokağı'nın artık uzun zamandır alışmış olduğu karanlı-ğından sonra köyün temiz havasını ve yeşil çayırıları seviyordu. Çiftçi ve köylülerin tanıdık yüzlerini görmenin zevkinden ayrı

olarak, onlar tarafından görülmei ve büyüyüp böyle yakışıklı ve talihli bir delikanlı olduğu için tebrik edilmeyi de seviyordu, ne de olsa pek utangaç ve kendini gözden saklamayı seven biri değildi. Eniştesi ona işini görecek kadar Latince ve Yunanca dersleri aldırıyordu. George bu dilleri sevmiş ve çoğu kişinin katetmesi yıllarca sürecek olan bir mesafeyi kolayca katedivermişti. Öyle sanıyorum ki bilgisi ona özellikle göstermeye çalışmasa bile kendini belli eden bir özgüven kazandırmıştı, şöyle ya da böyle, kısa sürede edebiyat eleştirmeni kesildi, oradan da resim, mimari, müzik ve de başka her konuda fikir yürütmeye geçmesi zor olmadı. Babası gibi o da paranın kıymetini bilen bir adamdı; fakat hem babasından daha gösterişliydi hem de babası kadar açık görüşlü değildi. Daha çocuk sayılacak bir yaşta tam bir küçük hayat adamı olmuştu ve de kendi tecrübesiyle öğrendiği ve ilke edindiği görüşlerle gayet iyi idare ediyordu, babasının anlatamayacağı kadar içsel olan daha derin inançlarındansa pek nasibini almamıştı.

Daha önce de söylediğim gibi, babası ona şaşıyor ve ilişmiyordu. Oğlu kendisini çoktan geçmişti, baba da açık açık ifade etmese bile bunu gayet iyi biliyordu. Birkaç yıl sonra oğlu yanında kalmaya her gelişinde en iyi kıyafetlerini giymeyi ve delikanlı Londra'ya dönünceye kadar da gündelik kıyafetlerine dönmemeyi adet edindi. Zannederim ki yaşlı Bay Pontifex oğluyla gurur duymasının ve onu sevmesinin yanında, sanki tam olarak anlayamadığı bir şeyden ya da dışarıdan anlaşır gibi görünseler de aslında görüş ve davranışları kendisinininkilerden farklı olan birinden korkar gibi ondan biraz da korkuyordu. Bayan Pontifex bunun hiç farkında değildi; ona göre George saf ve mutlak mükemmelliğin ta kendisiydi, büyük bir memnuniyetle oğlunun hem görünüşü hem de huyu itibariyle kocasından ve kocasının tarafından ziyade ona ve onun tarafına çektiğini görüyor ya da öyle sanıyordu.

George yirmi beş yaşlarındayken eniştesi onu son derece cömert koşullarla şirketine ortak etti. Bu yaptığına pişman olmasını gerektirecek bir durum da olmadı. Genç adam zaten çok iyi durumda olan şirketin gücüne güç kattı ve daha otuz yaşında

kârdan kendisine düşen payla yılda 1500 sterlinden fazla kazanır bir hale geldi. İki yıl sonra kendisinden yedi yaş küçük bir hanımla evlendi, hanımı da çeyizinde yüklüce bir para getirdi. Hanımı 1805'te, en küçük çocukları Alethea'yı doğururken öldü, kocası ise bir daha evlenmedi.

Bölüm III

Yüzyılın başlarında, beş küçük çocuk ve birkaç dadi Paleham'a düzenli bir şekilde gelip gitmeye başladılar. Bunların Pontifexlerin genç kuşağı olduğunu ve babaanneyle dedelerinin onlara bir dediklerini iki etmeden paşazade gibi davrandığını söylemeye ne hacet. Çocukların isimleri Eliza, Maria, John, Theobald (ki benim gibi o da 1802'de doğmuştu) ve Alethea'ydı. Bay Pontifex torunlarına hep "bey" ve "hanım" diye hitap ederdi, bunun tek istisnası en sevdiği torunu olan Alethea'ydı. Torunlarına karşı koyınak onun için karısına karşı koyınak kadar imkânsız bir şeydi; hatta yaşlı Bayan Pontifex bile oğlunun çocuklarına teslim olmuştu ve onların her şeyine izin verirdi ki, bu kadar müsamahayı onun gözünde torunlarından hemen sonra gelen kız kardeşlerim ve ben bile göremezdik. Uymaları gereken yalnızca iki kural vardı; bunlardan biri eve girerken ayaklarını iyice silmeleri, diğeri ise Bay Pontifex'in orguna fazla hava basmalarını ve borularını çıkartmamlarıydı.

Papaz lojmanında yaşayan bizlerin; küçük Pontifexlerin her yıl Paleham'a gelişi kadar dört gözle beklediği başka hiçbir şey yoktu. Geldiklerinde, onlar yokken de sık sık yaptığımız gibi Bayan Pontifex'in evine çaya gider, orada torunlarıyla buluşurduk. Sonra da arkadaşlarımız bizimle çay içmeye lojmana davet edilir, beraber harika zaman geçirirdik. Ben Alethea'ya umutsuzca âşık olmuştum, aslına bakılırsa hepimiz birbirimize âşık olmuştuk, dadılarımızın yanında açıktan açığa ve edepsizce çok eşlilik ve eş değiştirme gibi şeyleri savunurduk. Pek keyifliydik; ama bu öylesine uzun zaman önceydi ki hemen her şeyi unuttum, aklımda kalan tek şey hakikaten de pek keyifli olduğumuz. İyice hatırladığım neredeyse tek şey, bir gün Theobald'ın dadısına vurup kadıncağızla dalga geçmesi, kadın onu bırakıp gideceğini söyleyince de, "İlayır, gitmeyeceksin; seni inadına bırakmayıp cziyet edeceğim," diye bağırması.

Ne var ki 1811 senesinde bir kış sabahı çocuk odasında giyinirken kilisenin çanının çaldığını duyduk ve yaşlı Bayan Pontifex'in öldüğünü öğrendik. Uşağımız John bize bunu söyledikten sonra, "Bayan Pontifex'i almaya gelmişler, kapının zili ni çalışıyorlar," diye sevimsiz bir şaka yaptı. Ani bir inme onu çabucak götürüvermişti. Bu bizim için büyük bir şok olmuştu, dadımızın eğer Tanrı isterse herhangi birimize o gün inme inip kendimizi doğruca Kıyamet Günü'nde bulabileceğimizi söylemesi de durumu iyice ağırlaştırdı. Kıyamet de zaten pek yakındı, bilme ihtimali en yüksek olan kişilere bakılırsa birkaç seneye kalmaz kopacaktı, o zaman da bütün dünya yanacak, bizler de pek mümkün gibi görünmese de kendimizi toparlayıp hareketlerimizi düzeltmeyecek olursak ebediyen işkence çekecektik. Bütün bunlar öyle ürkütücüydü ki hepimiz bir ağızdan avaz avaz bağırmaya başladık, sonunda aynı dadı kendi iyiliği için içimizi rahatlatmak zorunda kaldı. Ancak ondan sonra kendimize gelebildik; fakat artık yaşlı Bayan Pontifex'in salonunda bir daha çay içip kek yiyemeyeceğimizi düşünerek, bir parça daha ağır başlı bir şekilde de olsa sessiz sessiz ağlamaya devam ettik.

Fakat cenaze günü bizi bekleyen büyük bir heyecan vardı; yaşlı Bay Pontifex yüzyılın başında hâlâ kimi yerlerde görülen eski bir âdetle uyarak köydeki herkese ayrı ayrı birer tane bir penilik ekmek göndermişti. Bu âdeti daha önce hiç duymamıştık, hatta bir penilik ekmek diye bir şeyin lafını birçok defa duymuş olsak da o güne kadar hiç görmemiştik. Ayrıca, bu ekmekler bize köyün birer sakini olarak hediye gönderilmişti ve aynı anemize, babamıza ve evdeki hizmetkârların her birine gönderildiği gibi bize de ne eksik, ne fazla, birer tane ekmek gönderilmişti. Böylece biz de birer büyük insan muamelesi görmüş oluyorduk. Daha o güne kadar bizim de köy halkından biri olduğumuz hiç aklımıza gelmemişti; hem ekmekler çok da tazeydi. Taze ekmeğe bayılırdık; ama normalde yenemize çok cender izin verilir, taze ekmeğin bize iyi gelmeyeceğini söylerlerdi. Bu yüzden yaşlı dostumuza duyduğumuz sevgi sıkı bir imtilhandan geçerek eski adetlerin içimizde uyandırdığı ilgi, yurttaşlık ve mülkiyet hakkı, küçük ekmeklerin gözü okşayan şekli ile hoş

lezzeti ve ölmüş biriyle yakın dost olmuş olmanın verdiği önem duygusu gibi şeylerle boy ölçüşmek zorunda kalmıştı. Üstelik biraz daha soruşturunca aramızdan birinin erkenden ölmesinden endişe etmemiz için de pek bir sebep olmadığını çıkarır gibi olmuştuk, öyle olunca da başka birisinin kilisenin mezarlığına gömülmesi düşüncesi bayağı hoşumuza gitmeye başlamıştı. Böylece kısa sürede büyük bir elemden aynı derecede büyük bir coşkuya geçtik; dostlarımızın ölümünden faydalanma ihtimalini fark etmiş olmamız bize yepyeni ufuklar açmıştı ve sanırım maalesef bir süre boyunca köyde sağlığı hafiften de olsa bize birer küçük ekmek gönderilmesi ihtimalini düşündüren kim varsa durumuyla yakından ilgilenir olduk.

O günler, bütün büyük ve önemli şeylerin bizden çok uzakta görüldüğü günlerdi, Napolcon Bonaparte'ın gerçekten yaşayan bir insan olduğunu öğrenince çok şaşırmıştık. O zamana kadar hep öylesine büyük bir adamın ancak çok uzun zaman önce yaşamış olabileceğini düşünmüştük ve hâlâ hayatta, üstelik de hani neredeyse kapımıza dayanmış olduğunu öğrenince hayretler içinde kalmıştık. Bu da kıyametin düşündüğümüzden bile daha yakın olabileceği görüşüne yeni bir renk kattı; ama dadı artık her şeyin geçip yoluna girdiğini söylüyordu ve dadı tabii ki en doğrusunu bilirdi. O zamanlar kar tuttu mu yerde daha fazla kalır, havada daha fazla savrulur, ara sokakların daha içlerine kadar girerdi, kışın bazen sütün eve donmuş olarak geldiği olurdu, öyle zamanlarda görmemiz için bizi mutfığa çağırırlardı. Herhalde hâlâ memleketin bazı yerlerinde sütün kışın donmuş olarak geldiği papaz lojmanları vardır ve çocuklar da hâlâ gidip merakla bakıyordur; fakat artık Londra'da ben hiç donmuş süt görmüyorum, o yüzden de kışların artık eskisine göre daha yumuşak geçtiğini düşünüyorum.

Karısının ölümünden bir yıl kadar sonra Bay Pontifex de atalarının yanına göçtü. Babam onu ölmesinden bir gün önce görmüştü. Yaşlı adamın gün batımları hakkında bir kuramı vardı, mutfak bahçesinin bir duvarına iki basamak yaptırmıştı, hava güzel oldu mu muhakkak o basamaklarda durur, güneşin batışını izlerdi. Babam ona akşamüstü, tam güneş batarken rastlamış-

tı, yaşlı adamcağız kollarını duvara dayamış, babamın yürüdüğü patikanın geçtiği çayırın üzerinden güneşe doğru bakıyordu. Babam onun, “Elveda güneş, elveda güneş,” dediğini duymuş, ses tonundan ve halinden kendini çok halsiz hissettiğini fark etmişti. Bir dahaki gün batımına kalmadan Bay Pontifex aramızdan ayrılmıştı.

Kimse kimseye ekmek göndermedi. Oğlu, torunlardan bazıalarını cenazeye getirdi ve biz de onlarla beraber törene katıldık, ama fazla da bir şey hissetmedik. Benden bir yaş büyük olan John Pontifex bir penilik ekmek konusu geçince burun kıvrarak eğer bir penilik ekmek istiyorsam sebebinin herhalde ana babamın bana ekmek alacak parası olmayışı olduğunu ima eden bir şeyler söyledi. Bunun üzerine sanırım aramızda bir çeşit kavga çıktı ve hatırladığım kadarıyla da zararlı çıkan da John Pontifex oldu; ama tersi de olmuş olabilir. Ben artık büyüdüğüm ve dadını olmadığı için kız kardeşimin dadısı beni şikâyet etti ve hepimiz azarlanıp çok kötü sözler işittik ve rezil olduk, ama artık rüyamızdan iyice uyanmıştık ve ne zaman “bir penilik ekmek” lafı geçse kulaklarımızın utançla kızarmaması için epeyce zaman geçmesi gerekti. O günden sonra bize bir değil düzineyle ekmek yollayacak olsalar tenezzül edip bir tekine elimiz süremezdik artık.

George Pontifex annesiyle babasının amsına Paleham kilisesinin mezarlığına, üzerinde aşağıdaki kitabe yazılı olan dümdüz bir taştan ibaret bir anıt dikti:

16 AĞUSTOS 1727'DE DOĞMUŞ,
8 ŞUBAT 1812'DE, 85 YAŞINDA ÖLMÜŞ
JOHN PONTIFEX'İN
VE
13 EKİM 1727'DE DOĞMUŞ,
10 OCAK 1811'DE, 84 YAŞINDA ÖLMÜŞ
KARISI
RUTH PONTIFEX'İN
ANISINA.

GÖSTERİŞSİZ, FAKAT
DİNİ, AHLAKİ VE TOPLUMSAL
TÜM GÖREVLERİNİ ÖRNEK BİR ŞEKİLDE
YERİNE GETİREN İNSANLARDI.
BU ANIT
TEK OĞLU TARAFINDAN
DİKİLMİŞTİR.

Bölüm IV

Bir-iki yıl sonra Waterloo muharebesi oldu ve Avrupa'ya barış geldi. Ardından Bay George Pontifex birkaç kez yurt dışına çıktı. Sonraki yıllarda Battersby'de bu gezilerinden birinde tuttuğu günlüğü okumuştum. Çok karakteristik bir belgedir. Okurken, yazarın daha yazmaya başlamadan yalnızca kendisine övgü kazandıracak şeylere hayran kalmaya; tabiata da sanata da sadece kendisine kuşaklar boyu süregelen bir ukalalık ve sahtekârlık geleneğinin mirası olarak kalmış gözlüklerle bakmaya karar verdiği hissine kapılmıştım. Mont Blanc'ı ilk defa gördüğünde basımkalıp bir coşku duymuştu. "Hislerimi tarife imkân yok. Dağların sultanını ilk defa görüyordum, nefesim kesilmişti, adeta nefes almaya cesaret edemez bir haldeydim. Kendisine imrenen kardeşlerinin fersah fersah üzerinde, muazzam tahtında oturmuş, yalnız kudretiyle kâinata meydan okuyan ruhu görür gibi oldum. Hislerime öylesine kapılmıştım ki melekelerimi tamamen kaybetmiş gibiydim, bana dünyaları verseler dudaklarımdan kopan o ilk haykırışın ardından konuşabilmeme imkân yoktu, ta ki gözlerimden yaşlar boşanıp bir parça rahatlayıncaya kadar. Kendimi bu ulvi manzarayı hayal meyal görölür bir mesafeden (her ne kadar hem ruhumu hem de gözlerimi yanı başına gitmiş sanıyordumsa da) seyretmekten ızdırapla koparabildim." Cenevre üzerinden Alpleri biraz daha yakından gördükten sonra, yirmi kilometrelik inişin on beş kilometresini yürümüşü: "Zihnim ve kalbim hareketsiz oturamayacak kadar dolmuştu, hislerimi idmanla yatıştırmak suretiyle bir parça ferahladım." Sonraki günlerde Chamoniix'ye geçmiş ve bir pazar günü Mer de Glace'ı, Buz Denizi'ni görmek için Montanvert'e gitmişti. Orada ziyaretçi defterine, kendi ifadesiyle "güne ve manzaraya uygun düşen" şu dizeleri yazmıştı:

Tanrı'm, baktıkça elinden çıkmış bu harikalara
Ruhum önünde eğiliyor kutsal bir saygıyla.
Bu ürkütücü sükûn, bu korkunç yalnızlıklar,
O ulvi zirveyi örten lekesiz karlar,
Bu sivri tepeler, gülümseyen vadiler,
Bu deniz ki üstünde hep kış hüküm sürer,
Hepsi senin eserindir ve hep beraber
Sessizce adını zikreder, yüceltirler.

Bazı şairler yedi sekiz dizeden sonra hemen teklemeye başlarlar. Bay Pontifex'in de son beyti yazarken epeyce zorlandığı belliydi, hemen her kelime en az bir kere silinip baştan yazılmıştı. Montanvert'deki ziyaretçi defterine yazarken tabii, aklında toparlayabildiği ilk şekle razı olmuş olmalı. Dizeleri baştan sona okuyunca, güne uygun düştükleri konusunda Bay Pontifex'e hak verebilirim; ama Buz Denizi'ne bile haksızlık etmek istemem, onun için manzaraya da uygun düşüp düşmedikleri hakkında bir görüş belirtmek istemiyorum.

Bay Pontifex oradan Grand St Bernard'a devam etmiş ve orada da birkaç dize yazmıştı, ama bu kez korkarım Latince yazmıştı. Orada da ünlü sığınaktan ve konumundan gereğince etkilenmeye özen göstermişti. "Bu harikulade seyahatin tamamı, bilhassa da nihayeti, bir rüya gibiydi. En sarp kayalar arasında ve her daim kar yağan bir bölgede, görgülü insanlar arasında, her türlü konfor ve rahatlık içerisinde kaldım. Bir manastırda olduğum ve bizzat Napoleon gibi büyük bir şahsiyet tarafından kullanılmış bir yatakta yattığım, eski dünyanın, insanların yaşadığı en yüksek noktasında ve herkesçe bilinen bir yerinde bulunduğum fikri beni bir süre uyutmadı." Buna karşın, bana geçen yıl torunu Ernest'in yazdığı bir mektuptan bir bölümü buraya yazarsam, onun yalnızca şöyle dediğini göreceksiniz: "Grand Saint Bernard'a çıktım ve köpekleri gördüm." Bay Pontifex daha sonra İtalya'ya geçerek tablolar ve diğer sanat eserleri (en azından o günlerde revaçta olanlar) karşısında asil bir hayranlık coşkusu kapılır. Floransa'daki Uffizi Galerisi hakkında yazdıkları şöyle: "Bu sabah galeride üç saat geçirdim ve şuna karar

verdim: eğer İtalya'da gördüğüm tüm hazineler arasından tek bir odayı seçmem icap etseydi, seçeceğim oda bu galerinin tribünü olurdu ki burada Medici Venüs'ü, Kâşif, Dans eden Pan, Atlet ve harika bir de Apollo bulunuyor. Bunlar Roma'da görme şansına mazhar olduğum Belvedere Apollo'su ve Laokon'u kesinlikle gölgede bırakıyor. Ayrıca burada Raphael'in Aziz Yahya'sı ve dünyanın en büyük ustalarının elinden çıkmış birçok başka şaheser de yer alıyor." Bay Pontifex'in bu gelişigüzel satırlarını günümüzdeki eleştirmenlerin methiyeleriyle karşılaştırmak ilginç olabilir. Bundan kısa bir süre önce, çok beğenilen bir yazar tüm dünyaya Michelangelo'nun bir eseri karşısında kendisini "zevkle haykırma arzusuyla dolmuş" hissettiğini ilan etmişti. Merak ediyorum, karşısında eleştirmenlerin yanlışlıkla başka biri tarafından yapıldığına hükmetmiş olduğu gerçek bir Michelangelo ve bir de aslında başkası tarafından yapıldığı halde Michelangelo'nun diye bilinen bir yapıt olsa hangisinin karşısında haykırmak isterdi? Ama sanırım ki parası aklından fazla olan bir ukala altmış yetmiş yıl önce neyse şimdi de o.

Bay Pontifex'in zevkli ve kültürlü bir adam olarak şöhretini lekelenmeyeceğinden tamamen emin bir şekilde övdüğü bu tribün hakkında Mendelssohn'un neler yazdığına bir bakın. O da aynı güvenlik hissi içerisinde şöyle der: "Ardından Tribün'e gittim. Bu nefis oda aslında öyle ufacıktır ki on beş adımda kat edebilirsiniz, ama bir sanat deryasıdır. Yine 'Bıçağını Bileyen Köle' (L'Arrotino) heykelinin altında duran en sevdiğim koltuğu bulup oturdum ve iki saat boyunca büyük bir zevkle çevremdeki sanat eserlerinin tadını çıkardım. Zira burada oturduğum yerden bir bakışta 'Madonna del Cardellino'yu, Papa II. Julius'u, Rafael'in bir kadın portresini ve onun üzerinde Perugino'nun elinden çıkma harika bir Kutsal Aile tablosunu ve elimi uzatsam dokunabileceğim kadar yakınında Medici Venüsü ile Tiziano'nunkini görebiliyordum... Arada kalan yerlerde de Raphael'in başka tabloları, Tiziano'nun bir portresi, bir Domenichino gibi. Büyüklüğü kendi evinizin bir odasını geçmeyen ufak bir yarım daire içerisinde. Burası insanın kendi önemsizliğini hissettiği ve tevazuyu öğrenebileceği bir yer."

Tribün aslında, Mendelssohn gibi insanların tevazu konusunda çalışması için oldukça kaygan bir zemindir; çünkü genellikle tevazuya doğru attıkları her adıma karşılık iki adım geri giderler. Acaba Mendelssohn o koltukta iki saat oturdu diye kendi kendine kaç puan vermiştir, merak ediyorum. Acaba iki saati doldu mu diye kaç kere saatine bakmıştır? Acaba kendi kendine kaç defa kendisinin de şu karşısında yapıtlarını gördüğü adamlar kadar önemli bir adam olduğunu söylemiş ya da kaç kere ziyaretçilerden onu tanıyan ve o koltukta o kadar uzun süre oturduğu için ona hayranlık duyan var mı diye merak etmiş, yanından geçip de onu hiç fark etmedikleri için kaç kere sinirlenmiştir? Ama işin aslı bilinse, belki iki saat dediği de tam iki saat olmayabilir.

Bay Pontifex'e dönerssek, Yunan ve İtalyan sanatının başyapıtları olduğuna inandığı şeyleri gerçekten sevdiyse de sevmeydiyse de, dönerken yanında İtalyan sanatçıları tarafından yapılmış bazı röprodüksiyonlar getirmişti. Eminim ki bu röprodüksiyonları almadan önce, bunların orijinalleriyle en titiz şekilde karşılaştırılsalar da bir fark bulunamayacağı konusunda tatmin olmuştur. Bu kopyaların iki tanesi babasının eşyaları dağıtılırken Theobald'un payına düşmüştü ve ben de Battersby'de Theobald ve karısını sık sık ziyarete gittiğim için bunları epeyce görmüşümdür. Bir tanesi Sassoferato'nun Madonna'sıydı, başında yüzünü gölgeleyen mavi bir kapüşon vardı. Diğeri ise Carlo Dolci tarafından yapılmış, başı ve saçları çok güzel, elinde mermer bir vazo tutan Magdalena'ydı. Gençken bu resimleri çok güzel bulurdum, fakat zamanla Battersby'ye her gidişimde ikisini de gittikçe daha itici bulmaya ve sanki üzerlerinde boydan boya George Pontifex'in adı yazılı gibi görmeye başladım. Sonunda bu durumu Theobald'la karısına bir açayım dedim, ama ikisi beraber anında savunmaya geçtiler. Onlar da baba ve kayınpederlerini sevmiyorlardı; ancak gücü, yetenekleri ve hem edebiyat hem de güzel sanatlar konusunda mükemmel zevk sahibi bir adam olduğu tartışma götürmezdi. Nitekim yurtdışı gezisinde tuttuğu günlük de bunu ispata yeterdi. Son bir kısa alıntı daha yaptıktan sonra bu günlüğü bir kenara bırakıp hikâyeme

devam edeceğim. Bay Pontifex Floransa'da kalırken şöyle yazmıştı: "Az önce arabaları içinde yanımızdan Grandük ve ailesi geçti, ama pek fazla ilgi uyandırmadılar; neredeyse burada adı sanı hiç bilinmeyen bir kişi olarak ben geçsem bundan daha az ilgi görmezdim." Kendisinin Floransa'da ya da dünyanın başka herhangi bir yerinde adı sanı bilinmeyen bir kişi olduğuna kalbinin yarısıyla bile inandığını sanmıyorum.

Bölüm V

Derler ki Kör Talih denilen hercai analık, lütfunu beslemelerine rastgele yağdırırmış; fakat bu suçlamaya inanacak olursak Talih'e büyük haksızlık etmiş oluruz. Bir adamın hayatını beşikten mezara kadar izleyip, Talih'in ona nasıl davrandığına bakarsanız, hercailiğinin ancak görünüşten ibaret, körlüğününse tamamen iftira olduğunu görürsünüz. Talih, sevdiği yavrularını daha doğmalarından çok önce gözetmeye başlar. Daha gökyüzü pırıl pırılken fırtınanın gelişini görür, sessizce gülerek sevdiklerini isterse Londra'da bir sokak köşesine, mahvetmeye karar verdiklerini belki de bir kralın sarayına fırlatır. Sevmeden emzirdiklerine sonradan meylettiği pek nadir görülür, sevdikleriyse nadiren yarı yolda bırakır.

George Pontifex, Talih Ana'nın sevdiği evlatlıklarından biri miydi, değil miydi? Herhalde değildi demem gerekir; çünkü o kendisini öyle görmüyordu. O, Talih'i bir tanrı olarak görmeyecek kadar dindar bir adamdı; Talih'in ona verdiği her şeyi alır ama asla teşekkür etmezdi, nesi varsa hepsini kendi elde ettiğinden kesin emindi. Yalan da değildi; fakat ancak Talih onu bütün bunları elde edebilecek hale getirdikten sonra tabii.

"Nos te, nos facimus, Fortuna, deam," diye feryat eder şair: "Biziz seni bir ilahe yapan, biz, ey Talih." Bu doğrudur da, ancak o bizi biz yaptıktan sonra. Şair "biz" dediği şey nasıl yapıp ortaya gelmiş, ondan hiç haber vermiyor. Belki bazıları atalarından ve çevrelerinden bağımsızdırlar ve içlerinde hiçbir şekilde başka bir güç tarafından meydana getirilmelerini gerektirmeyen bir ilk güç barındırıyorlardı; ama bu herhalde zor bir soru, en iyisi hiç oralara girmemek. Şunu söylemekle yetinelim; George Pontifex kendisini talihli bir adam olarak görmezdi ve kendini talihli saymayan, talihli değildir.

Evvet, zengindi, herkesten saygı görürdü ve çok da sağlıklı ve

sağlam bir adamdı. Eğer daha az yemiş içmiş olsa hayatında bir gün hastalık nedir bilmemiş olurdu. Belki de esas gücü, kapasitesi ortalamanın bir parça üzerinde olduğu halde çok da fazla üzerinde olmamasından geliyordu. Birçok akıllı adamın çarpıp parçalandığı kaya budur. Başarılı adam çevresindekilerden daha fazlasını görür; fakat sadece kendilerine gösterildiği zaman görebilecekleri kadar fazlasını, çevresindekileri şaşırtıp kafalarını karıştıracak kadar fazlasını değil. Az bilmek, çok fazla bilmekten kesinlikle daha güvenlidir. İnsanlar az bilen ayıplarlar, ama çok bilen ardından gitmek için çaba harcamaları beklendiğinde kinlenirler.

Bay Pontifex'in işi konusundaki basiretli kararlarına şu anda aklıma gelen en güzel örnek, şirketin yayımladığı tanıtım materyallerinin tarzında yaptığı devrimdi. Kendisi şirkete yeni ortak olduğunda, tanıtım metni aşağıdaki gibiydi:

"Bu yıl Noel'de armağan etmek için uygun kitaplar:

"Mütedeyyin Köylü, bu kitapta bir Hristiyan'ın hayatının her gününü emin adımlarla ve başarıyla nasıl idare edeceğine, pazar gününü nasıl geçireceğine, Kutsal Kitap'ın hangi bölümlerinin ilk önce okunması gerektiğine ve eğitim yöntemine dair talimatlar, ruhu süsleyen en önemli erdemlerle ilgili kıssalar, Aşai Rabbanî ayini hakkında bir vaaz, hastalıkta ruhu iyileştirmek için kurallar bulacaksınız. Bu risalede kurtuluşa ermek için gerekli tüm kurallar yer almaktadır. Genişletilmiş 8. baskı. Fiyatı 10 pens."

"Başkasına verecek olanlara indirim yapılacaktır."

Bay Pontifex'in ortak olmasının üzerinden fazla bir zaman geçmeden, aynı reklam artık şu şekle gelmişti:

"Mütedeyyin Köylü. Kendini dinine adanmış Hristiyan'ın el kitabı. Fiyatı 10 pens."

"Hediye etmek üzere alanlara ikramda bulunulacaktır."

Modern standarda doğru atılan adım ne kadar muazzam, başkaları hiç farkında olmazken eski tarzın sevimsizliğini görmek için gereken zekâ ne büyük!

Peki, George Pontifex'in zırhındaki zayıf nokta neresiydi diye sorarsanız, bence hayatta çok hızlı yükselmiş olmasıydı.

Birkaç kuşak boyunca nesilden nesle aktarılan bir eğitim ve görgü, sanki büyük bir servetin gereğince tadını çıkarabilmenin olmazsa olmazıymış gibi düşünülebilir. Çoğu kişi ağır ağır düştükleri sıkıntılar karşısında tek bir insan ömrü zarfında erişilen büyük bir servet karşısında davranabildiklerinden daha dengeli ve itidalli davranabilirler. Bununla birlikte, kendi başına başarıya ulaşmış kişilerin sonunda genellikle şansı yaver gider. Esas tehlikede olan onların çocukları ve torunlarıdır; çünkü nasıl ki insan en büyük başarılarını arada gelgitler olmadan tekrarlayamazsa, aynı şey soy için de geçerlidir. Yani, bir kuşaktaki başarı ne kadar büyük olursa, genel bir kural olarak ardından gelen gerileme de o kadar büyük olur ve düzelme için zaman geçmesi gerekir. Onun içindir ki başarılı bir adamın torununun oğluna kıyasla daha başarılı olması sık görülen bir durumdur; dedede mevcut saikler oğlunda nadasa bırakılmış, torunda dinlenip tazelenmiş olarak yeniden ortaya çıkmıştır. Bunun da ötesinde, çok başarılı bir adamın melez bir tarafı vardır, o, birçok yabancı unsurun bir araya gelmesinden ortaya çıkmış yeni bir hayvandır. Bitki olsun, hayvan olsun, garip ya da anormal bireylerin üreme şansı bulmakta zorlandığı bilinen bir gerçektir, tamamen kısır olmasalar bile üremeleri düzensiz olur ve pek bel bağlanır gibi değildir.

Bay Pontifex'in başarısı da kesinlikle son derece hızlı olmuştu. Ortaklığa kabul edilmesinin üzerinden birkaç yıl ancak geçmişti ki hem eniştesi hem de teyzesi birkaç ay arayla öldüler ve onu kendilerine mirasçı yaptıkları ortaya çıktı. Böylece şirketin tamamının ona kalması dışında ayrıca su içinde 30.000 sterlin edecek bir servete de sahip olmuş oldu ki, bu o zamanlar büyük paraydı. Ondan sonra artık neredeyse üzerine para yağmaya başladı ve parası ne kadar hızlı çoğalırsa Bay Pontifex de parasını o kadar fazla sevmeye başladı; gerçi kendisinin de sık sık söylediği gibi aslında değer verdiği şey paranın kendisi değil, yalnızca ona sevgili çocuklarının geçimini sağlama imkânı vermesiydi.

Ne var ki bir adam parasını çok seviyorsa çocuklarını da çok sevmesi onun için her zaman kolay olmaz. Nasıl ki İsa "Hiç kimse iki efendiye hizmet edemez, hem Tanrı'ya hem paraya

uşaklık edemezsiniz,” demişse, bu da ona benzer. Lord Macaulay bir pasajda insanın kitaplardan alabileceği zevkleri tanıdıklarının ona verebileceği sıkıntılarla karşılaştırarak, “Plato,” der, “hiç surat etmez. Cervantes asla gücenmez. Demosthenes hiç vakitsiz çıkagelmez. Dante hiçbir zaman fazla uzun oturmaz. Hiçbir politik görüş ayrılığı Cicero’yu küstürmez. Hiçbir aykırı fikir Bossuet’yi dehşete düşürmez.” Burada saydığı yazarlardan bazıları hakkındaki görüşlerim Lord Macaulay’inkilerden farklı olabilir; ama pasajdaki ana fikrin doğruluğu tartışma götürmez. Hiçbir kitap ya da yazara canımızın istediğinden fazla katlanmamız gerekmez, oysa dostlarımızı bir kenara atıp kurtulmak her zaman o kadar kolay değildir. George Pontifex de çocukları ve parası konusunda aynı hisleri taşıyordu. Parası hiç yaramazlık yapmazdı, parası hiç gürültü ve sorun çıkarmazdı, sofrada masa örtüsüne yemek dökmezdi, dışarı çıkarken kapıyı açık bırakmazdı. Temettüleri aralarında kavga etmezlerdi, yahut ipoteklerinin yetişkinliğe erişince savurganlaşıp onu er geç ödemesi gerekecek borçlara sokmasından hiç endişe etmesi gerekmezdi. John’da onu çok huzursuz eden bazı eğilimler vardı, ikinci oğlu Theobald ise tembeldi ve kimi zaman dürüstlükten uzaklaşıyordu. Belki babalarının aklından geçenleri bilseler çocukları da karşılık verip, onun da parasını hiç çocuklarını dövdüğü gibi sık sık dövmeyi, parasına karşı hiç aceleci ve aksi davranmadığını, belki de onun için aralarının o kadar iyi olduğunu söyleyebilirlerdi.

On dokuzuncu yüzyılın başında ana-babalarla çocuklar arasındaki ilişkilerin pek tatmin edici olmadığını akıldan çıkarmamak gerek. Fielding, Richardson, Smollett ve Sheridan gibi yazarlarca tarif edilen sert ve dayakçı baba tipinin artık edebiyatta yer bulması ihtimali, Fairlie Efendi ve Ortakları’nın “Mütedeyyin Köylü” reklamının ilk haline dönülmesi ihtimali kadar düşük; ama o zamanlar bu tip babalara sıkça rastlanırdı. Bayan Austen’in romanlarında anlatılan ana babalar, kendisinden önceki yazarların anlattıkları vahşi hayvan misali ana babalardan biraz daha iyiceyse de o bile büyüklere kuşkuyla yaklaşır ve ‘ailenin babasından her şey beklenir’ huzursuzluğu kitapla-

rının çoğu kısmında oldukça açık bir şekilde hissedilir. Elizabeth döneminde aile-çocuk ilişkileri genelde daha yumuşak ve sevgi dolu gibi görünür. Shakespeare'in kitaplarında babalar ve oğullar çoğu zaman arkadaş gibidir, bu durum gittikçe yaygınlaşan sofuluğun yıllar boyunca insanların beynine Yahudi ülkülerini hayatımızın her gününde taklit edip gerçekleştirmeye uğraşmamız gereken prensipler gibi işlemesiyle yavaş yavaş bozulur ve sonunda iyice berbat bir hale gelir. İbrahim, Jephthah, ve Rechab'ın oğlu Jonadab'da öyle örnekler vardır, ve de Eski Ahit'in her hecesinin bizzat Tanrı'nın sözü olduğundan kışkırtılan aklı başında insan sayısının pek az olduğu bir çağda, onları dinleyip izlerinden gitmek öyle kolay olmuştur ki. Üstelik sofuluk doğal zevkleri de kısıtlamış; zafer şarkılarının yerine ağıtları getirmiş, ezelden beri süregelen ufak tefek günahların hoşgörüsü istediğini unutmuştur.

Bay Pontifex çocuklarına karşı çevresindekilerin bazılarının belki biraz daha sertti, ama çok da fazla değil. Oğullarını haftada iki üç kere, bazen daha da sık döverdi; ama o günlerde babalar oğullarını hep döverlerdi. Herkes doğru düşündüğünde insanın doğru düşünmesi daha kolaydır, ama iyi ki ya da ne yazık ki, bir işi yapan kişinin kendini suçlu ya da haklı hissetmesi sonucu hiç etkilemez; sonuç yalnızca yapılan işe bağlıdır, o iş her ne olursa olsun. Aynı şekilde, işin sonuçları da kişinin kendini suçlu ya da haklı hissetmesini etkilemez, kişinin kendini nasıl hissettiği de sadece o kişiyle aynı durumda olsalar makul insanların kaçı o kişinin yaptığını yapardı sorusunun yanıtına bağlıdır. O devirde, sopayı sakınmakla çocuğu şımartmak bir tutulurdu. Aziz Paul de ana babaya itaatsizliği çok kötü şeyler sırasına sokmuştu. Çocukları Bay Pontifex'in hoşuna gitmeyecek bir şey yaparlarsa apaçık bir şekilde babalarına itaatsizlik etmiş sayılırlardı, bu durumda da makul bir adam için yapılacak tek şey vardı. O da çocuklar daha ciddi bir şekilde karşı koyacak yaşa gelmeden evvel, gösterdikleri ilk benlik emarelerinin hemen hakkından gelmekti. Eğer çocukların benliği küçük yaşta bastırılırsa, çocuklar itaat etmeyi alışkanlık edinir ve yaşları yirmi biri geçene kadar da baş kaldırmaya cesaret edemezlerdi.

Zaten ondan sonra da canları istediği gibi davranmakta serbest-tiler, o zaman babaları olarak Bay Pontifex'in onlara karşı bir sorumluluğu kalmamış olacaktı ve kendini korumak için de ne yapacağını bilirdi; ama o güne kadar kendisi de parası da çocuklarının ihsafına kalmış haldeydi ve hiç arzu etmediği kadar savunmasızdı.

Hareketlerimizi, davranışlarımızı biliriz de, aklımızdan geçenleri aslında ne kadar az biliriz! Üstelik, insanoğlu bir de bilinçli bir varlık olmakla övünür! Esen rüzgârdan, kabaran dalgalardan, düşen kayalardan, neden büyüdüğlerini bilmeksizin büyüyen bitkilerden, akıllarını kullanımları gerekmeksizin avlarının peşinde bir o tarafa, bir bu tarafa dolaşan hayvanlardan farklı olduğumuzu söyleyerek gururlanırız. Bizler ne yaptığımızı, niye yaptığımızı gayet iyi biliriz, öyle değil mi? Son günlerde ortaya atılan bir görüşe göre, kendi hayatımızı ve bizden gelenlerin hayatını esas şekillendiren, bilinçli düşünce ve edimlerimizden ziyade, daha az farkında olduğumuz düşünce ve edimlerimizmiş. Ben bu görüşte bir doğruluk payı olduğuna inanıyorum.

Bölüm VI

Bay Pontifex yaptığı şeylerin arkasındaki sebepleri düşünmekle uğraşacak bir adam değildi. O zamanlar insanlar duygu ve düşüncelerini şimdiki kadar irdelemezlerdi; daha ziyade el yordamıyla yaşayıp giderlerdi. Dr. Arnold'un tohumlarını attığı samimi düşünce çabası şimdi insanlarda yeşerip boy veriyor; fakat daha o zamanlar tohumları bile atılmamıştı ve hiç kimse eğer ortada kendine bir zarar gelmesi ihtimali yoksa yaptığı bir şeyi neden yapmaması gerektiğine bir anlam veremezdi. Ne var ki o zamanlar da şimdi olduğu gibi bazen yaptıkları yüzünden kendilerini istediklerinden fazla sıkıntıya soktukları olurdu.

Yüzyılın başında diğer tüm zenginlerin yaptığı gibi Bay Pontifex de sağlıklı kalması için gerekenden oldukça fazla yiyip içiyordu. Çok sağlam yapılı olmasına rağmen, uzun süre aşırı yemek yemenin ve şimdi aşırı kabul edilecek düzeyde içmenin yaptığı hasarlara karşı bağışık değildi. Karaciğeri sık sık bozulur, kahvaltıya gözlerinin etrafı sararmış vaziyette inerti. O zaman evin küçükleri dikkatli olmaları gerektiğini anlardı. Çocuklara fazla ham üzüm yerlerse rahatsız olacaklarını söylerler; ama aslında çocuklara sıkıntı veren tek şey ham üzüm değildir. Hali vakti yerinde ana babalar pek fazla ham üzüm yemez, çocuklar için esas tehlike ana babalarının çok fazla olgun üzüm yemesidir.

İlk bakışta sefayı büyüklerin sürüp cefayı çocukların çekmesi çok adaletsizce bir şey gibi görünüyor, biliyorum; fakat gençlerin de şunu aklından çıkarmaması gerekir ki uzun yıllar boyunca onlar da ana babalarının birer parçası olarak aynı sefayı paylaşmışlardır. Eğer şimdi o keyif sürdükleri günleri unuttularsa, bunun akşam içip keyiflendikten sonra sabah başı ağrıyan bir adamın durumundan bir farkı yoktur. Baş ağrıyan adam, sarhoş olan adamdan farklı biriyimş gibi davranmaz ve cezalandırılması gerekenin bu sabahki kendi değil; önceki gece

sarhoş olan kendi olduğunu iddia eder. Çocuklar da ana babalarının kimliğinde yaşarlarken hak ettikleri baş ağrısından şikâyet etmemelidir, ne de olsa kişiliğin sürekliliği, onların durumunda aynı derecede açık görünmese bile sarhoş adamın durumundaki kadar gerçektir. Esas acı olan, ana babaların çocuklar doğduktan sonra sefa sürüp cefasını çocukların çekmesidir.

Bay Pontifex bu kötü günlerinde her şeyi çok karanlık görür ve çocuklarına karşı bu kadar iyi davrandığı halde onların kendisini sevmediklerini düşünürdü. Ama kim karaciğeri bozuk bir adamı sevebilir ki? Böylesine bir nankörlük karşısında içten içe isyan ederdi. Hele de kendisi böyle örnek bir evlat olduğu, ana babasını her zaman sayıp sözlerinden hiç çıkmadığı halde kendisine reva görülen bu davranışın alçaklığını hiç hazmedemezdi, üstelik kendi annesiyle babası onun için onun çocuklarına döktüğü paranın yüzde birini bile harcamamışken. “Hiç değişmez,” derdi içinden, “çocuklara istediklerini ne kadar verirsen, o kadar az teşekkür ederler. Ben büyük hata yaptım; çocuklarıma fazla yumuşak davrandım; ama boş ver, ben vazifemi fazla fazla yaptım; onlar bana karşı vazifelerini yerine getirmezlerse o da onlarla Tanrı arasında bir şey. Benim hiç suçum yok. İstesem bir daha evlenip ikinci bir aile kuramaz mıydım, belki de onlar daha sevecen olur, kıymet bilirlerdi...” Çocuklarına aldırıldığı pahalı eğitim yüzünden kendine acıyıp durur, bu eğitimin çocuklarına kendisinden daha pahalıya patladığını görmezdi. Bu eğitim çocuklara hayatlarını kolayca kazanmalarında yardımcı olmak yerine bunu yapabilme gücünü ellerinden alıyor; bağımsız olabilecekleri bir yaşa geldikten çok sonra bile onların babalarının eline bakar durumda kalmasına neden oluyordu. Okutulan bir gencin artık geri dönüşü yoktur, artık ne işçi ne tamirci olabilir, hâlbuki aslında böyle işler insana bağımsız olmayı garanti eder; tabii ki kendilerine büyük bir miras kalan ve hayatı doğuştan güvende olanlar hariç. Bay Pontifex bunu hiç görmüyordu. Onun tek gördüğü şey, çocuklarına kanunun onu zorlayabileceğinden çok daha fazla para harcamakta olduğuydu, insan bundan öte ne yapabilirdi ki? İstese iki oğlunu da çırak veremez miydi? Hatta canı istese bunu şimdi bile yapabilirdi,

ona engel olacak bir kanun mu vardı sanki? Sinirleri tepesinde olduğu zaman en sevdiği konuşma konusu çocuklarını okuldan alıp manava çıracak vermektir, bunu gerçekten yapmaya hiç kalkışmadığı doğrudur; ama çocuklarının bazen keşke verseydi diye düşündüğü olurdu.

Kendini pek iyi hissetmediğı bazı zamanlarda da oğullarını yanına çağırır, vasiyetnamesinden söz ederek eğlenirdi. Hayalinde hepsini teker teker mirasından mahrum eder, bütün parasını düşkünler evi kurmaya vakfeder; ama sonunda mecburen hepsini yeniden vasiyetine dâhil ederdi ki her galeyana geldiğinde hepsini yeniden vasiyetinden çıkarabilme zevkinden mahrum olmasın.

Tabii ki eğer gençler hayatta olan kişilerin vasiyetnamelerine göre hareket edecek olurlarsa hata ederler ve sonunda canları yanabilir. Bununla birlikte bu miras bırakma ve mirastan mahrum etme oyunu öyle zalimce bir işkencedir ve suistimale o kadar müsaittir ki, elimde olsa bir kanun çıkarıp bu suçu işleyen bir adamı üzerinden üç ay geçmeden yeni bir vasiyetname hazırlamaktan men eder, vasiyetname yapması yasak olan süre içerisinde ölecek olursa da onu suçlu bulan mahkemeyi bütün varlığını uygun gördüğü şekilde dağıtmaya yetkili kılardım.

Bay Pontifex oğullarını yemek odasına çağırtırdı. “Sevgili yavrularım John ve Theobald,” derdi, “bana bakın. Annemle babam beni Londra’ya yolladıklarında sırtımda olan kıyafetler dışında hiçbir şeyim yoktu. Cep harçlığı olarak babam on, annem de beş şilin vermişti de, ne kadar cömertler diye düşünmüştüm. Babamdan hayatını boyunca bir şilin para istemedim, bana maaşım olana kadar verdiği aylık harçlık dışında tek kuruş da almadım. Kendi yolumu kendim çizdim, kendi hayatımı kendim kazandım, oğullarımdan da aynı şeyi bekliyorum. Rica ederim, benim hayatımı oğullarım harcasın diye para kazanmaya çalışmakla tüketeceğimi hiç aklınıza getirmeyin. Para istiyorsanız siz de benim gibi kendi paranızı kendiniz kazanacaksınız, hak ettiğinizi ispat etmezseniz her ikinize de tek kuruş bırakmayacağımdan emin olabilirsiniz. Şimdi gençler hep lüks, gösteriş peşinde; hayattan öyle şeyler bekliyorlar ki, benim gençliğimde

insanın aklına bile gelmezdi. Benim babam sıradan bir marangozdu ama siz ikiniz de devlet okulunda okudunuz, eğitiminiz bana her yıl yüzlerce sterline mal olsa da en iyi şekilde yetiştiniz. Hâlbuki ben sizin yaşıңызdayken Fairlie Enişte'min muhasebesinde bir masanın başında hesap tutturacağımı diye alın teri döküyordum. Sizin imkânlarınızın yarısı bende olsa neler yapmazdım? Birer düklük kazansanız ya da keşfedilmemiş topraklar bulup imparatorluk kursanız ancak o zaman elinizdeki imkânlarla oranla benim yaptığım kadar yapmış olursunuz belki. Yok, yok, okulunuzu bitirene kadar destek olurum; ama müsaadenizle, benden bu kadar, ondan sonra hayatta kendi başınızın çaresine bakarsınız."

Böyle böyle kendisinin ne kadar erdemli ve haklı olduğunu; ama onlardan karşılığını göremediğini tekrarlaya tekrarlaya kendi kendini öyle galeyana getirirdi ki bazen çocukları o anda uydurduğu bir bahaneyle oracıkta dövüyordu.

Yine de, Pontifex ailesinin çocukları talihli çocuklardı, kendilerinden daha iyi durumda olan bir tane varsa, daha kötü durumda olan on tane vardı; iyi gıdalarla besleniyor, rahat yataklarda yatıyor, hastalanınca en iyi doktorlarca bakılıyor ve parayla alınabilecek en iyi eğitimi alıyorlardı. Temiz hava eksikliği de herhalde Londra'da yaşayan çocukların mutluluğunu fazla etkilemiyor gibi, çoğu sanki İskoçya'da yeşil bir yaylada sanki neşyle gülüp oynuyorlar... Huzurlu bir çevrede hiç yaşamamış çocuklar böyle bir şeyin eksikliğini asla hissetmezler. Gençlerin olağanüstü bir kabiliyeti vardır; ya duruma uyar ya da ölüp giderler. Mutsuz (çok mutsuz) olduklarında bile bunu fark etmelerine ya da bunu herhangi bir şekilde kendi kötülükleri dışında bir sebebe bağlamalarına engel olmak o kadar kolaydır ki insan hayret eder.

Sakin bir hayat sürmek isteyen ana babalara tavsiyem şudur: Çocuklarınıza siz kötüsünüz, çoğu çocuktan çok daha kötüsünüz deyin. Tanıdıklarınızın çocuklarından birkaçını kusursuzluk timsali gibi gösterip kendi çocuklarınıza derin bir aşağılık duygusu aşılayın. Sizin elinizde onlara kıyasla o kadar fazla silah var ki, sizinle mücadele etmeleri mümkün değil. Onlar üze-

rinde bu şekilde manevi baskı kurarsanız onları istediğiniz kadar ezebilirsiniz. Sizin bildiğinizi düşünürler, daha sizin iddia ettiğiniz gibi vicdanlı ve nefesine hâkim olduğunuzdan kuşku duyacak kadar yalanınızı yakalamış değiller, daha ne kadar korkak olduğunuzun da, söylediklerinizi muhakeme edip sizinle biraz ısrarla mücadele edecek olsalar ne çabuk kaçacağınızın da farkında değiller. Zarlar sizin elinizde, çocuklarınızın yerine de siz atıyorsunuz. Onun için hileli zar kullanın, nasıl olsa çocuklarınızın zarları ellerine alıp incelemelerine engel olmanız işten değil. Onlara ne kadar da cömert ve müsamahakâr olduğunuzu söyleyin; en başta onları dünyaya getirmekle, sonra onları dünyaya başka birinin değil sizin çocuklarınız olarak getirmekle onlara lütfettiğiniz hesapsız nimetleri ısrarla hatırlatın. Ne zaman sinirlenip kendinizi kaybetmeniz ve kalbinizi soğutmak için kötülük yapsanız hep onların iyiliği için yaptığınızı söyleyin. Onların kendi iyiliği dediğiniz şeyi ağzınıza pelesenk edin, her fırsatta anlatıp durun. Kafalarını rahmetli Winchester Piskoposu'nun pazar hikâyeleri gibi ahlaki ve dini klişelerle doldurun. Bütün kozlar sizin elinizde, kozlar elinizde değilse bile rahatça kâğıt çalabilirsiniz; birazcık da iyi oynarsanız ailenizi mutlu, birbirine bağlı, Tanrı'dan korkan bir aileye çevirmeniz işten bile değil, tıpkı eski dostum Bay Pontifex'in yaptığı gibi. Evet, çocuklarınız bütün bunları bir gün anlayacaktır; ama onlara bir faydası ya da size bir zararı olamayacak kadar geç olmadan anlamaları pek mümkün değil.

Bazı hiciv ustaları hayat için, bütün zevki ve güzellikleri başındadır der ve ileri yaşlarda elimizde perişanlıktan başka bir şey kalmamasından şikâyet ederler.

Bana kalırsa gençlik tıpkı ilkbahar gibi hakkından fazla övülen bir mevsimdir; güzel geçtiğinde tadına doyum olmaz, ama nadiren güzel geçer, genellikle doğudan gelen soğuk rüzgârlar ve yağmur getiren meltemlerle doludur. Esas yumuşak ve tatlı olan güzdür, çiçeği azdır; ama meyvesi boldur. Fontenelle'e doksan yaşında hayatının en mutlu zamanının hangisi olduğu sorulunca hayatında o gün olduğundan daha mutlu olduğu bir zaman hatırlamadığını, ama belki en iyi yıllarını elli beşle yet-

miş beş yaş arasında geçirdiğini söylemiş, Dr. Johnson da ihtiyarlığın zevkini gençliğinkinden çok daha üstün tutmuştur. Evet, ihtiyarlıkta Demokles'in kılıcı gibi başımızın üzerinde asılı duran ölümün gölgesinde yaşarız; ama artık hayatın başımıza gelen felaketlerden ziyade başımıza gelebilecek felaketlerin korkusuyla geçtiğini anlayalı çok olmuştur, Vezüv'ün eteklerinde yaşayanlar gibi biz de artık fazla endişe duymadan duruma katlanabiliriz.

Bölüm VII

Önceki bölümlerde bahsettiğim gençlerden çoğu için birkaç kelime yeterli olacaktır. Büyük kızlar Eliza ve Maria ne tam olarak güzel ne de tam olarak sıradanlardı; fakat her bakımdan da örnek genç hanımlardı. Ne var ki son derece güzel olan küçükleri Alethea'nın; abla ve ağabeylerinin tam aksine, hayat dolu ve sevecen bir tabiatı vardı. Onda büyükbabasından bir şeyler vardı, bu yalnızca yüzünden değil; gülmeyi sevmesinden de belli oluyordu. Babasında bunun zerresi yoktu, yalnızca çoğu kişinin nükte saydığı taşkın ve oldukça kaba bir mizah anlayışı vardı.

John büyüyüp yakışıklı, kibar, hatları belki biraz fazlaca düzgün ve zarif bir delikanlı oldu. Çok güzel giyinir, güzel konuşur ve derslerine iyi çalışırdı; öğretmenlerinin gözdesi olmuştu. Bununla beraber diplomatik bir yapısı vardı ve yaşlıları arasında pek o kadar sevilen biri sayılmazdı. Babası ara sıra ona da vaaz verse bile onunla gurur duyuyor; onu ileride iyi bir iş adamı olabilecek biri gibi görüyordu ve evin geleceğini ona rahatça emanet edebileceğini düşünüyordu. John babasının suyuna gitmeyi iyi biliyordu ve daha küçük sayılabilecek bir yaşta babası ona tabiatı itibarıyla herhangi bir kimseye ne kadar güvenebilirse o kadar güvenir olmuştu.

Kardeşi Theobald ise John'un dengi değildi, olmadığını da biliyor ve bunu kaderi olarak kabulleniyordu. Ağabeyi kadar yakışıklı değildi, onun gibi iyi konuşamazdı. Küçükken çabuk öfkelenip kendini kaptıran, sinirli bir çocuktü; ama büyüdükçe içine kapanık ve utangaç bir delikanlı olmuştu; hem zihinsel hem de fiziksel olarak da biraz uyuşukçaydı desem yerinde olur. John'a kıyasla daha dağınıktı, kendini John kadar iyi savunamıyordu ve babasının kaprislerini de onun kadar iyi idare edemiyordu. Kimseyi candan sevebileceğini zaten pek sanmıyorum; ama ailesinde de onu itmeyip kendini ona sevdirmeye çalışan

bir tek küçük kız kardeşi Alethea vardı, o da Theobald'a göre fazla canlı ve hareketliydi. Theobald evin günah keçisiydi. Bazen onun uğraşacak bir değil iki babası olduğunu düşündüğüm olurdu; bunların biri babası, diğeri ağabeyi John'du, hatta Eliza ve Maria'yı da sayarsak üç dört babası vardı diyebiliriz. Belki bu tutsaklık durumunu açık bir şekilde hissetmiş olsa çekmezdi; fakat yapısı itibarıyla çekingendi. Babasının sertliği de onu ağabeyi ve ablalarıyla mükemmel bir uyum görüntüsü içerisinde yaşamaya alıştırmıştı.

Oğlanlar babalarına bir konuda faydalı oluyorlardı. Onları birbirlerine karşı kullanıyordu. Her ikisine de az harçlık veriyor, Theobald'a ağabeyinin taleplerinin doğal olarak öncelikli olduğunu, John'a ise ailesinde ondan başka evlatları da olduğunu söylüyor; üzüntülü bir ifadeyle masraflarının çokluğu yüzünden öldüğünde arkasında pay edilecek pek az şey kalacağını ısrarla vurguluyordu. Çocukların her birine neler dediğini birbirlerine söyleyip söylemediklerine de aldırımıyordu, onun yanında yapmadıkları sürece bundan bir zarar görmüyordu. Theobald babasının arkasından bile konuşmazdı. Onu çocukken, okuldayken, sonra Cambridge'deyken herkesten daha iyi tanırdım, ama babası hayattayken bile ondan çok ender söz ederdi, öldükten sonra ise adını ağzına aldığını hiç duymadım. Okulda ağabeyi kadar itici bulunan biri değilse de pek herkesin dost olmaya can atacağı kadar canlı ve ilgi çekici biri de değildi.

Daha okuldan mezun olmadan çok önce, din adamı olması kararlaştırılmıştı. Bay Pontifex gibi tanınmış bir dini kitaplar yayıncısının oğullarından en azından birini Kilise'ye adanması çok uygundu. Bu, işleri artırabilir ya da en azından azalmasına engel olurdu. Ayrıca, Bay Pontifex'in piskoposlarla ve kilisenin ileri gelenleriyle az çok tanışıklığı vardı ve oğluna da nüfuzu sayesinde biraz iltimaslı davranılmasını umabilirdi. Oğlanın gelecekteki kaderi daha çocukluğundan itibaren hep kendisine bu şekilde dayatılmış, kendisi de itiraz etmediği için onun da kabul ettiği varsayılmıştı. Bununla birlikte kendisine en azından görünüşte seçme hakkı tanınmıştı. Bay Pontifex, her çocuğa kendi mesleğini seçme hakkı tanımanın doğru olacağını söylerdi, oğluna

böyle bir şeyi çok görmeyecek kadar da tarafsızdı. Heyecanla, bir genci istemediği bir işe zorlama fikrinin kendisinde büyük bir dehşet uyandırdığını söylerdi. Evlatlarından birine herhangi bir mesleği seçme konusunda baskı yapmak en son isteyeceği şeydi, hele de rahiplik gibi kutsal bir meslek söz konusu olduğunda. Evde misafir varken ve oğlu da onlarla beraberken bu şekilde konuşurdu. Sözleri öyle güzel ve bilgeceydi ki dinleyen konuklar onun bir sağduyu timsali olduğunu düşünürlerdi. Öyle vurgulu vurgulu konuşur, pembe gıdığı ve kel kafasıyla öyle insaniyetli görünürdü ki insanın kendini onun konuşmasına kaptırmaması güçtü. Onun bu konuşmaları yüzünden komşularından bazı aile reislerinin oğullarına mesleklerini seçme konusunda tam bir serbestlik tanıdığını tahmin ediyorum; sonradan pişman olmadıklarından emin değilim ama. Theobald'ın düşünce ve arzularına bu kadar önem verilmesinden hiç etkilenmemiş gibi çekingen çekingen öylece durduğunu gören misafirler, içlerinden çocuğun babasına denk gibi görünmediğini geçirir, onu heyecansız bir genç olarak görür, daha hayat dolu ve elindeki avantajların daha fazla farkında olması gerektiğini düşünürlerdi.

Bu işin doğruluğuna kimse Theobald'ın kendisi kadar inanamazdı; kendini pek rahat hissetmediği için sessiz kalıyordu, ama çok fazla coşkulu davranmak da ona uyan bir şey değildi, öte yandan tam olarak ikna olmuş da değildi. En ufak bir itirazında babasının yüzünde belirecek karanlık ifadeden korkuyordu. Daha güçlü bir oğlan olsa babasının sert tehditlerini ya da kaba aşağılamalarını ciddiye almazdı, ama Theobald güçlü bir oğlan değildi ve de, ama doğru, ama yanlış, babasının tehditlerini gerçekleştirmeye hazır olduğuna inanıyordu. İtiraz edip direnmekle daha o güne kadar cline bir şey geçtiği olmamıştı. Gerçi uysallıkla da eline bir şey geçmemişti; istediği şeyin babasının arzularıyla tam olarak örtüşmesi hariç. Eğer bir zamanlar içinde direnme hissi var olmuşsa bile artık hiç yoktu, kullanmaya kullanmaya direnme gücünü tamamen yitirmiş, direnme arzusuyse neredeyse silinip gitmişti; iki yanına asılı iki ağır yük altında çökmüş bir eşek misali cansız bir kabullenmeden baş-

ka hiçbir şey kalmamıştı. Belki kötü tanımlanmış bazı ülküleri vardı, ama onlar da gerçek ülküleri değildi; ara sıra kendini bir asker ya da uzak diyarları dolaşan bir denizci, hatta yaylalarda gezen bir çiftçi çocuğu olarak hayal ederdi. Buna rağmen içinde hayallerini gerçekleştirecek güç yoktu. Akıntıyla sürüklenip gidiyordu ve kapıldığı akıntı ağır ve ne yazık ki çamurlu bir akıntıydı.

Bana kalırsa Kilise kateşizminin ana babalar ile çocuklar arasında bugün bile yaygın olan mutsuz ilişkilerle çok yakından alakası vardır. Kateşizm¹ tamamen ana babaların bakış açısıyla yazılmıştır; yazarın birkaç çocuk çağırıp yardım istemediği, kendisinin de genç olmadığı açıkça bellidir. Bunun çocukları seven biri tarafından yazıldığını da söyleyemem; yanlış hatırlamıyorsam içinde geçen “benim iyi çocuğum” sözlerinin bile nedense sert bir tınısı vardır. Küçüklerin kafasında bıraktığı genel izlenim, doğarken kötü doğdukları, bu kötülüğün vaftizle bir parça silinip temizlendiği ve küçük ya da genç olmanın hafifçe günah koktuğudur.

Eğer bu eserin yeniden yazılması gerekcek olursa, makul bir şekilde erişilebilecek tüm zevk ve mutlulukları elde etmeye çalışmanın ve onurlu bir şekilde kaçınılabilecek tüm güçlük ve acılardan kaçınmanın görevimiz olduğunu vurgulayan birkaç kelime eklemek isterdim. Çocuklara, aslında sevmedikleri şeyleri sırf bazı kişiler onların sevdiklerini söylüyor diye onların da o şeyleri sevdiklerini söylemelerinin gerekmediğini belirtmek ve hiç anlamadıkları bir şey hakkında şuna inanıyorum, buna inanıyorum demenin ne kadar aptalca olduğunu açıklamak isterdim. Bu eklemeler kateşizmi fazla uzatır diye itiraz edilirse de, komşularımıza ve kutsal ayinlere karşı olan görevlerimiz hakkındaki açıklamaları biraz kısaltırdım. “İsterim ki, Cennet-teki Babamız, Yüce Rabbimiz” diye başlayan paragrafın yerine de... ; ama belki de kateşizm’in baştan yazılmasını bir bilene bırakıp Theobald’a dönsem daha iyi olur.

1 Hristiyanlıkta törenlerde kullanılan dini ritual ve duaların öğretilmesi (y.h.n.)

Bölüm VIII

Bay Pontifex, oğlu Theobald'ın din adamı olmadan önce bir üniversitede akademisyen olmasını kafasına koymuştu. Bu şekilde hem delikanlı hemen hayatını kazanmaya başlamış olacaktı hem de babasının arkadaşlarından hiçbiri ona papazlık vermeyecek olursa bile geçimini sağlayabilecekti. Çocuk okulunu bunu yapabilecek kadar bir başarıyla bitirmişti, böylece Cambridge'in nispeten daha önemsiz fakültelerinden birine gönderildi ve hemen en iyi özel öğretmenler tutularak okumaya başladı. Mezun olmasına bir yıl kadar kalmışken yeni bir sınav sistemine geçildi, klasik eser eğitimi eski sisteme göre daha fazla teşvik eden bu sistem, Theobald'ın burs kazanma şansını artırıyordu; çünkü biraz yeteneği varsa o da matematikten ziyade klasik eserlere idi.

Theobald, eğer sıkı çalışırsa bağımsızlığını kazanma şansı olduğunu görecektik kadar idrak sahibiydi; üstelik akademi üyesi olma fikri de hoşuna gidiyordu. O yüzden kendini derslere iyice verdi ve sonunda üyelik kazanmasını artık muhtemelen yalnızca bir zaman meselesi haline getirecek kadar iyi bir dereceyle mezun oldu. Baba Bay Pontifex oğlundan bir süre çok memnundu, ona istediği herhangi bir standart yazarın bütün eserlerini armağan edeceğini söyledi. Delikanlı Bacon'ı seçti ve nitekim Bacon güzel kapaklı on cilt halinde geldi. Ancak biraz dikkatle bakılınca bunların elden düşme nüshalar olduğu ortaya çıktı.

Artık mezun olduğuna göre sıra papazlığa atanmasına gelmişti ki bu Theobald'ın o ana kadar bir gün sırası geldiğinde onu kabullenmek dışında pek az düşündüğü bir konuydu. Ama işte artık sırası gelmişti ve birkaç ay içinde gerçekleşecek bir şey olarak kendini dayatıyordu ve bir kere girildikten sonra bir daha çıkışı olmayan bir şey olması yüzünden de Theobald'ı korkutu-

yordu. Papaz olma fikri yakından bakınca uzaktan görüldüğü kadar hoşuna gitmemişti, hatta bundan kaçmak için bazı etkisiz çabalarda bile bulundu. Bu çabaları oğlu Ernest'in babasının evrakı arasında bulduğu kenarı yaldızlı kâğıda yazılmış, mürekkebi solmuş, düzgünce sarılıp saklanmış; ama üzerine ne bir not ne de bir yorum yazılmış mektuplarda da görülebiliyor. Mektupları hiçbir değişiklik yapmadan buraya aktarıyorum:

“Sevgili Babacığım,”

Karara bağlanmış olduğu düşünülen bir meseleyi yeniden açmak hoşuma gitmiyor; ama vakti yaklaştıkça din adamı olmaya ne kadar uygun olduğumdan çok şüphe etmeye başlıyorum. Çok şükür Anglikan Kilisesi hakkında en ufak bir şüphem yok ve otuz dokuz maddenin her birine saygıyla katılıyorum. Bunların insan aklının eriştiği en ileri nokta olduğu kanaatindeyim, Paley tarafından yazılanlar ise itiraza mahal bırakmayacak şekilde açık ve tam; ama Piskopos beni papaz olarak atayacağı zaman hissettiğimi söylemem gereken derin arzuyu hissetmediğimi sizden saklayacak olsam eminim ki sizin isteklerinize karşı gelmiş olurum. Bu hissiyatı kazanmaya gayret ediyorum, bunu bana hissettirmesi için Tanrı'ya samimi bir şekilde yalvarıyorum, bazen da sanki hissetmeye başlamışım gibi geliyor; ancak bu his kısa sürede siliniyor. Din adamı olma fikrinden nefret ediyor değilim, eğer olursam da Tanrı'nın adına yaraşır bir şekilde yaşamak ve dünyada onun adını yüceltmek için elimden geleni yapacağıma güveniyorum. Yine de Kilise'ye girmem için bundan daha fazlasının gerektiğini düşünüyorum. Aldığım burslara rağmen size çok masraf çıkardığımı farkındayım; fakat siz bana her zaman vicdanımı dinlemeyi öğretmiş ve öğütlemişsinizdir, vicdanımsa bana papaz olacak olursam yanlış bir iş yapmış olacağımı söylüyor. Belki Tanrı bana vermesi için uzun zamandır yalvardığım ve hâlâ da yalvarmakta olduğum hissiyatı lütfeder, ama belki de etmez; o takdirde acaba başka bir şey yönelmem benim için daha doğru olmaz mı? Sizin de John'un da şirketinize yahut para ile alakalı herhangi bir işe girmemi is-

temediğinizi biliyorum; ama acaba yapabileceğim başka bir şey yok mu? Sizden tıp veya hukuk okumak için destek istemek hoşuma gitmiyor, ama akademi üyeliğimi alınca ki bu da artık uzun sürmez diye ümit ediyorum; size başka masraf çıkar-mamaya gayret edeceğim. Belki yazarak belki de öğrenci bulup ders vererek biraz para kazanabilirim. Bu mektubu uygunsuz bulmayacağınıza inanıyorum, sizi rahatsız etmek en son iste-yeceğim şeydir. Ümit ederim ki şu andaki hissiyatımı anlar ve hoş görürsünüz; zira bunlar tamamen vicdanıma duyduğum saygıdan kaynaklanıyor ki bu saygıyı bana en fazla aşılayan da bizzat siz olmuşsunuzdur. Rica ederim bana en kısa sürede ce-vap yazınız. Ümit ederim soğuk algınlığınız geçmiştir. Eliza ve Maria'ya sevgilerimle,

“Sizi çok seven oğlunuz, THEOBALD PONTIFEX.”

“Sevgili Theobald,”

Hissiyatını gayet iyi anlayabiliyorum ve bunları ifade etme-ne karşı çıkmayı asla arzu etmem. şu anda hissettiğin şeyleri hissetmen gayet tabiidir; ancak mektubunun bir yerinde yaz-dığın şeylerin beni yaraladığını söylemek isterim. Bu hususta daha fazla bir şey söylemek istemiyorum, ama düşününce sen de yakışsızsızlığını muhakkak fark edeceksin. ‘Aldığım burslara rağmen’ dememen gerekirdi. Eğer eğitiminin ağır yükünü ha-fifletmek için yapabileceğin bir şey varsa tabii ki yapman bekle-nirdi. Mektubunun her satırından ınarazi bir hassasiyete kapıl-mış olduğunu anlıyorum, bu şeytanın insanları mahva sürükle-mek için kullanmayı en sevdiği marifetlerinden biridir. Senin de söylediğin gibi, eğitimin için çok masraf ettim. Bir İngiliz beyfendisi olarak oğluma sağlamayı can-ı gönülden istediğim faydaları sağlayabilmek için hiçbir şeyden kaçınmadım; kaldı ki sadece sen bazı aptalca tereddütlere kapıldın diye bu yaptıkla-rım bir kenara atılıp sil baştan başlamaya hazır değilim. Bana olduğu kadar kendine de eziyet etmeden evvel bu fikirlere gem vurup kafandan atman lazım gelir.

Zamanımızda kadın erkek bunca kişinin felaketi olan o değişiklik arzusunun kalbini sarmasına müsaade etme.

Tabii ki papaz olmak zorunda değilsin, hiç kimse seni buna zorlayacak değil; tamamen serbestsin. Yaşın yirmi üç oldu, ne istediğini bilecek yaştasın; ama neden daha önce aklına gelmedi? Eğer şu ana kadar sessiz kalmak yerine bir itirazın olduğuna dair bana en ufak bir işaret vermiş olsaydın senin papazlık konusunda kesin kararlı olduğunu düşünerek üniversiteye gönderip bu kadar masrafa girmezdim. Elimdeki daha önce yazdığın bazı mektuplarda papaz olmak için gayet istekli olduğunu ifade ediyorsun. Sana bu hususta hiçbir şekilde baskı yapılmadığını söyleyebilirim, buna ağabeyin ve ablaların da şahittir. Kendi kendine kafanı karıştırıyorsun ve gerginlikten kaynaklanan bir endişeye kapılmışsın. Bu son derece tabiidir, mamafih senin için elim sonuçlara gebe. Benim sağlığım hiç iyi değil ve mektubunun sebep olduğu kaygı da tabiidir ki beni çok sarstı. Allah'tan sana daha iyi muhakeme etmende yardımcı olmasını diliyorum.

“Seni seven baban, G. PONTIFEX.”

Bu mektubu alınca, Theobald bütün cesaretini topladı. Kendi kendine, “Babam bana eğer istemiyorsam papaz olmam gerekmediğini söylüyor,” dedi, “ben de istemiyorum ve dolayısıyla da papaz olmayacağım. Ama acaba ‘senin için elim sonuçlara gebe’ derken neyi kastetti? Bu sözlerin altında tam anlayamadığım bir tehdit mi yatıyor? Yoksa aslında tehdit etmeksizin bir tehdit havası meydana getirmek niyetiyle mi öyle yazmış?”

“Sevgili Babacığım,”

Mektubunuzda bana kimsenin beni papaz olmaya zorlayamayacağını söylüyorsunuz, size bu sözleriniz için teşekkür ederim. Eğer vicdanının buna karşı olduğunu bilerseniz bana bu hususta baskı yapmayacağınızı biliyordum. Nitekim bu fıkirden artık vazgeçmeye karar verdim, eğer bana halen göndermekte

olduğunuz meblağı göndermeye üyeliğim çıkıncaya kadar kısa bir müddet daha devam ederseniz, size ondan sonra başka masraf çıkarmayacağıma inanıyorum. Hangi mesleği seçeceğime dair kararımı en kısa zamanda verip size hemen bildireceğim.

“Sizi seven oğlunuz, THEOBALD PONTIFEX.”

Son olarak, Theobald’ın bu mektubuna ilk posta ile gönderilen yanıtı da burada vermek zorundayım. Kısıtlığı övgüye değer.

“Sevgili Theobald,”

Mektubunu aldım. Bunları yazmanın nedenini katiiyen anlayabilmiş değilim; lakin neticesini gayet açık bir şekilde biliyorum. Aklını başına toplayıncaya kadar benden artık tek kuruş alamayacaksın. Bu aptalca ve ahlaksızca kararında ısrar edecek olursan, bana itibar ve mutluluk kaynağı olacak şekilde davranacaklarına güvenebileceğim başka evlatlarımı da olduğunu sana hatırlatmak isterim.

“Seni seven fakat çok üzülen baban, G. PONTIFEX.”

Yukarıdaki mektupların ardından ne olduğunu bilemiyorum, ama sonunda her şey mükemmel şekilde yoluna girdi. Ya Theobald’ın yüreği yetmedi, ya da babasının dışarıdan dürtmesini, gelsin diye dua edip durduğu derin arzuyla karıştırdı. İçtenlikle dua ettiğine eminim, çünkü duaların faydasına kesin inancı vardı. Buna bazı durumlarda ben de kesin inanırım. Tennyson duaların dünyadakilerin hayal edemeyeceği kadar çok şeyi şekillendirdiğini söylemiş; ama bunların iyi şeyler mi, yoksa kötü şeyler mi olduğunu söylemekten de bilgece kaçınmış. Belki dünya duaların neleri şekillendirdiğini hayal etmeye başlasa, ya da daha iyisi uyanıp gözünü dört açsa da iyice görse iyi olur. Belli ki bu zor bir soru. Sonunda Theobald şans eseri meczun olmasından çok kısa bir süre sonra akademi üyeliğine kabul edildi ve aynı senenin sonbaharında, 1825’te rahip olarak atandı.

Bölüm IX

Bay Allaby, Cambridge'e birkaç kilometre uzaklıkta bir köy olan Crampsford'da bölge rahibiydi. O da iyi bir dereceyle mezun olmuş, akademi üyeliği kazanmış ve bir zaman sonra da yılda yaklaşık 400 sterlinlik bir gelir ve bir de evden ibaret bir tımara atanmıştı. Şahsi geliri yılda 200 sterlini geçmiyordu. Akademiden istifa ederek kendisinden epey genç bir kadınla evlenmiş, ikisi erkek, yedisi kız olmak üzere dokuzu hayatta, tanı on bir çocukları olmuştu. En büyük iki kızı oldukça iyi birer evlilik yapmışlardı; fakat benim şu anda bahsettiğim zamanda yaşları yirmi iki ile otuz arasında, hâlâ evlenmemiş beş kızları daha vardı ve oğullarının her ikisi de hâlâ babalarının eline bakıyordu. Eğer Bay Allaby'ye bir şey olursa ailenin çok sıkıntıya düşeceği açık bir şeydi, bu da Bay ve Bayan Allaby'yi ne kadar üzmesi gerekirse o kadar üzüyordu.

Ey okuyucu, senin hiç topu topu yılda 200 sterlini hariç tamamı seninle birlikte ölecek, pek de alımı şahım olmayan bir gelirin oldu mu? I liç, aynı zamanda, bir şekilde hayata atılmasını sağlaman gereken iki oğlun, nasıl bulacağını bilip de birer koca bulabilirsen ne kadar şükretsen az gelecek evlenmemiş beş kızın oldu mu? Eğer erdem, dedikleri gibi genel anlamda insana ileri yaşlarında huzur getiren bir şeyse (tabii bu sözün tamamen kandırniacadan ibaret olmadığını varsayarsak) bu şartlar altında kendini erdemli bir hayat yaşamış biri olarak görüp sevinebilir miydin? Üstelik eşin ondan hiçbir zaman bıkmayacağın kadar iyi ve anlayışlı; bütün ailen ise sağlıklı, güçlü ve sağduyulu olduğu halde... Ben öyle yaşlı adam ve kadınlar tanıyorum ki çok erdemli insanlar olarak bilindikleri halde hayatlarının son demlerini huzur içinde geçirmek onlara nasip olmamış. Mescela sevmeyi çoktan bıraktıkları eşleriyle yaşayıp gitmek zorunda kalmış ya da koca bulamadıkları, gizliden gizliye nefret ettikleri

ve kendilerinden nefret eden, çirkin ve sevimsiz evde kalmış kızları veya aptallığı ve savurganlığı onlara sürekli bir sıkıntı ve endişe kaynağı olan oğulları yüzünden devamlı sıkıntı içinde yaşamışlardır. İnsanın kendi başına bunları getirmiş olması erdem midir? Birilerinin erdem konusunda, ihtiyar sofı Bacon'ın bilim için yapmakla ünlü olduğu şeyi yapması lazım.

Yine de biz Bay ve Bayan Allaby'ye dönelim. Bayan Allaby iki kızını evlendirmesinden hayatta daha kolay bir şey olamazmış gibi bahsederdi. Böyle konuşmasının nedeni diğer annelerin bu şekilde konuştuğunu duymuş olmasına rağmen aslında bu işi nasıl yaptığını pek bilemiyordu, hatta yapanın kendisi olup olmadığından bile pek emin değildi. İlk önce bir delikanlı vardı, bu delikanlıyla ilgili bazı entrikalar planlamış, hayalinde bunları tekrar tekrar çalışarak mükemmelleştirmiş; ama gerçek hayatta uygulanması mümkün olmamıştı. Sonra umutlar, vesveseler, korkular ve yarısından fazlası pek başarılı olanmayan ufak oyunlarla harala gürele geçen birkaç haftanın ardından, delikanlının kalbi tam ortasına saplanmış bir okla kızının ayakları dibine düşüvermişti. Bayan Allaby'ye bütün bunlar bir daha tekrarlaması pek zor, hatta imkânsız, şans eseri başarılmış bir işmiş gibi geliyordu. Gerçi bir kere daha yapmayı başarmıştı, belki şansы yaver giderse bir kere daha yapması da mümkün olabilirdi, ama arka arkaya beş kere! Düşünmesi bile korkunçtu: tek bir kız evlendirmeye uğraşılmıyorsa üç kere daha doğum yapmayı yeğlerdi.

Ne var ki başka çaresi yoktu, zavallı Bayan Allaby gördüğü her delikanlıya müstakbel damadı gözüyle bakar olmuştu. Annelerle babalar bazen kızlarıyla ilgilenen bir gencin kötü niyetli olup olmadığından kuşkulanırlar. Bana kalırsa gençler de evlenmemiş kızların olduğu evlere davet edildiklerinde ebeveynlerin niyetlerinden biraz kuşkulansalar iyi olur.

Bir gün ne yapımları gerektiğini tartışırken Bay Allaby karısına, "Yanıma devamlı bir yardımcı almaya gücüm yetmez, hayatım," dedi. "Pazar günleri gelip yardım edecek bir genç tutsam daha iyi olur. Günlüğü bir altına birini bulabilirim, hem de uygun birini bulana kadar değiştirme imkânımız olur." Böylece

Bay Allaby'nin sağlığının pek yerinde olmadığı ve pazar günleri vazifesini yerine getirebilmek için yardıma ihtiya ı olduğu kararlaştırılmış oldu.

Bayan Allaby'nin,  nl  Profesör Cowey'nin eşi Bayan Cowey diye harika bir arkadaşı vardı. Kendini maneviyata adanmış, hafif şişmanca, çenesinde hafiften sakal bitmeye başlamış bir kadındı,  niversite öğrencileri, özellikle de o zamanlar zirvesinde olan Evangelist hareketine katılmaya teşnie olanlar arasında cpey tanıdağı vardı. İki haftada bir akşamları evinde davetler verirdi, bu davetlerde dua etmek de eğlencenin bir parçasıydı. Yalnızca maneviyata düşkün bir insan değildi; Bayan Allaby'nin kendisini coşkuyla överek söylediği gibi, aynı zamanda dünya işlerinde de pek becerikli bir kadındı ve çok sağduyulu biriydi. Onun da kızları vardı, ama Bayan Allaby'ye sık sık söylediği gibi, kendisi Bayan Allaby kadar şanslı değildi; çünkü kızları birer birer evlenip gitmişlerdi, eğer Profesör'  olmasaydı ileri yaşında pek yalnız ve mahzun kalmış olacaktı.

Bayan Cowey tabii ki üniversitedeki tüm bekâr din adamlarını tanıyordu ve Bayan Allaby'nin kocası için uygun bir yardımcı bulmasına da en iyi yardımcı olabilecek kişi oydu. Böylece Bayan Allaby 1825 Kasımında bir sabah arabasına binip, daha önceden ayarladıkları şekilde Bayan Cowey'ye yemeğe ve günü beraber geçirmeye gitti. Yemekten sonra iki hanım baş başa verdiler ve işe koyuldular. Nasıl esas niyetlerini gizleyerek kaçamak sözlerle konuştular, nasıl birbirlerinin i ini okudular, ne kadar nezaketle birbirlerinin i ini okuduklarını açık etmediler, nasıl kibarca birbirlerinin gönlünü eğleyerek konuşmayı uzatıp falanca yahut filanca kilise g n ll s n n manevi olgunluğu hakkında konuştular, manevi olgunluk konusunu aradan çıkardıktan sonra da diğer iyi ve kötü taraflarını tartıştılar, orasını okuyucunun hayalgücüne bırakıyorum. Bayan Cowey kendi hesabına entrika çevirmeye öyle alışkındı ki, hiç entrika  evirmemektense başka herhangi birinin hesabına entrika çevirmeye hazırdı. Birçok kız anası ihtiyaç anında ondan yardım ister, eğer onlar da maneviyatı güçlü kişiilerse Bayan Cowey de onlar için elinden geleni yapmaktan hiç kaçınmazdı. İlanı genç mezun-

nun evliliği söz konusu olsa, büyük ihtimalle Bayan Cowey'nin salonunda ayarlanmış ya da en azından ayarlanmaya çalışılmış olurdu. Bu sefer de üniversitede ne kadar umut veren kilise gönüllüsü varsa, hepsi enine boyuna tartışıldı ve sonunda öne çıkan da dostumuz Theobald oldu.

“Kendisinin pek öyle göz kamaştırıcı bir delikanlı olup olmadığını bilemem, canım,” dedi Bayan Cowey, “üstelik de ailenin küçük oğlu; ama akademi üyeliği almış. Ayrıca, Bay Pontifex gibi bir yayıncının ikinci oğluna bile muhakkak rahat yaşacak kadar bir şeyler kalır.”

Bayan Allaby rahatlamış bir şekilde, “Eh, öyle ya, canım,” diye onayladı, “hakikaten de insana öyle geliyor.”

Bölüm X

Tüm güzel şeyler gibi bu ziyaretin de sona ermesi gerekiyordu; günler kısıydı ve Bayan Allaby'nin de Crampsford'a kadar dokuz kilometrelik yolu vardı. İyice sarınıp arabanın koltuğuna yerleşti, Bay Allaby'nin arabacısı James dışarıdan hanımında herhangi bir farklılık görmeden, aklından geçen harikulade hayallerden de hiç haberi olmadan onu eve götürdü.

Profesör Cowey'nin bazı eserleri Theobald'ın babası tarafından yayınlanmıştı ve Bayan Cowey de Theobald'ı bu nedenle üniversite hayatının başından bu yana izlemeye almıştı. Kızlarından birine koca bulmaya çalışan Bayan Allaby'yle görüşünce de, bu genci artık bir eş bulmayı üzerine vazife saydığı delikanlılar listesinden çıkarmasının vakti geldiğine kanaat getirmişti. Bunun üzerine Theobald'a bir not yazıp, merakını uyandıracak ifadeler kullanarak kendisini görmeye gelmesini rica etti. Geldiğinde de Bay Allaby'nin bozulan sıhhati konusunu açtı ve ancak kendisine özgü bir maharetle ne pürüz varsa giderip aradan çıkardıktan sonra Theobald'ın altı hafta boyunca pazar günleri Crampsford'a gidip Bay Allaby'nin görevlerinin yarısını üstlenmesini de günde yarım altına bağladı. Zira Bayan Cowey normalde verilmesi adet olan ücreti amansızca yarıya indirmişti; ama Theobald karşı koyacak kadar güçlü değildi.

İç huzurunu hedef alan tüm bu komplolardan bihaber ve üç altınlık ücretini kazanıp hak etmek ve belki de akademik birikimiyle Crampsford sakinlerini etkilemek dışında herhangi bir niyeti olmayan Theobald, aralık ayının başında bir pazar sabahı papaz lojmanına geldiğinde daha papazlığa atanalı ancak birkaç hafta olmuştu. Vaazını hazırlamak için çok uğraşmıştı; vaaz konusu olarak da o günlerde dini öğretileri sarsmasından korkulan bir baş belası olarak görülen jeolojiyi seçmişti. Konuşmasında, jeolojiyi alaya alarak, eğer en ufak bir değeri varsa, onun da

Kitap'taki Yaratılış bahsinde anlatılan şeyleri aynen doğruladığını ispat ediyordu. Bu bahse ters düşer gibi görünen her ne doğa olayı varsa, hepsi de kısmi olaylardı ve incelendiklerinde parça parça dökülmeye mahkûmdular. Kullandığı üsluptan daha iyisi olamazdı ve ayınlar arasında öğlen yemeğini yemek üzere lojmana gittiğinde Bay Allaby onu hararetle tebrik ederek fevkalade bir başlangıç yaptığını söyledi, ailenin hanımları ise hayranlıklarını kelimelerle ifade etmekten aciz vaziyettediler.

Theobald kadınlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu. O güne kadar ikisi sürekli hatasını bulan kız kardeşleri ve de onların babalarına rica ederek Elmhurst'e davet ettirdikleri okul arkadaşları dışında hiçbir kadınla teması olmamıştı. Kız kardeşlerinin okul arkadaşları da ya öyle utangaç genç hanımlardı ki Theobald'la hiç yakınlıkları olmamıştı yahut da çokbilmiş ve havalı kızlardı ve pek önemli şeylerden bahsediyorlardı. Kendisi önemli şeylerden bahseden bir insan olmadığı için, Theobald başkalarının da önemli şeylerden bahsetmesinden hoşlanmazdı. Üstelik bu kızlar müzikten (Theobald müzikten nefret ederdi) ya da resimden (resimden de nefret ederdi) yahut da kitaplardan (ki Theobald klasikler hariç kitaplardan da nefret ederdi) bahsediyorlardı. Ayrıca bazen onlarla dans etmesi isteniyordu, dans etmesini de bilmiyor ve öğrenmek de istemiyordu.

Bayan Cowey'nin davetlerinde de yine bazı genç hanımlar görmüş ve kendileriyle tanıştırılmıştı. Bu hanımlara nazik davranmaya çalışıyorsa da her seferin sonunda pek başarılı olamadığı hissine kapılıyordu. Bayan Cowey'nin grubundakiler kesinlikle üniversitenin en çekici kızları sayılmadıkları için Theobald'ın bunlardan çoğuna kalbini kaptırmamış olması affedilebilir bir şeydi. Arada daha güzelce ve sohbeti daha tatlı olan kızlardan biriyle bir iki dakika baş başa kalacak olsa, bu sefer de kendisinden daha girişken birileri anında araya giriyor, o da sessizce çekilip uzaklaşıyor, cins-i latif söz konusu olduğunda kendini Kitap'taki Bethesda havuzundaki iktidarsız adam gibi hissediyordu.

Gerçekten hoş bir kızın üzerinde nasıl bir etkisi olabilirdi, onu bilemem, ama kader karşısına hiç gerçekten hoş bir kız çı-

karınamıştı, bunun tek istinası küçük kız kardeşi Alethea'ydı, eğer kardeşi olmasa belki ondan hoşlanabilirdi. O güne kadar ki tecrübelerinde kadınlardan hiçbir fayda görmemişti ve kadın denince aklına hiçbir hoşluk gelmiyordu; Hamlet'te kadınlarla ilgili bir bölüm varsa da onun oynadığı şekilde öyle kesilmişti ki Theobald böyle bir bölümün olduğunu tamamen unutmuştu. Öpüşmeye gelince, hayatında kız kardeşi – bir de benim kız kardeşlerim, o da hepimiz çocukken – dışında hiçbir kadını öpmemişti. Bu öpücükler dışında, hayatının önemli bir kısmında kendisinden sabah akşam babasının sarkık yanağına ciddi ve saygılı birer öpücük kondurması beklenmişti, benim bildiğim kadarıyla Theobald'ın şu anda balısettiğim güne kadar öpüşme konusunda bütün bildiği bu kadardı. Bu anlattıklarımın sonucu olarak da, kadınlardan hoşlanmamaya ve onları kendisi gibi davranmayan, kendisi gibi düşünmeyen, gizemli varlıklar olarak görmeye başlamıştı.

Geçmiş tecrübeleri böyleyken, kendini beş yabancı hanımı tarafından hayranlıkla seyredilir bulunca Theobald doğal olarak fena halde sıkılanmıştı. Çocukken bir kere kız kardeşlerimden birinin yatılı okuduğu bir kız okulunda çaya davet edilmiştim. O zamanlar herhalde on iki yaşlarındaydım. Çay süresince her şey gayet iyi geçti; çünkü okulun müdiresi de yanımda bulunuyordu. Sonra bir ara yanımdan ayrıldı ve ben kızlarla yalnız kaldım. Öğretmenleri arkasını döner dönmez baş öğrenci olan, ben yaşlardaki bir kız gelip parmağıyla beni göstererek yüzüne acayip bir şekil verip gayet ciddi bir tavırla, "Seni kötü çocuk seni!" dedi. Tüm kızlar sırayla onu taklit ederek karşıma gelip gelip bana aynı hareketle aynı şeyleri söylemeye başladılar. Ödüm patlamıştı. Yanlış hatırlamıyorsam ağlamıştım, sonra da içimden şiddetle oradan kaçmak gelmeden bir kızla konuşabilmem epey zaman almıştı.

Theobald başta kendini aynı benim kız okulunda hissettiğim gibi hissetmişti, ama ailenin küçük hanımları ona *seni kötü çocuk seni* demediler. Babaları ve anneleri de son derece nazikti ve ona konuşmaya katılması için öyle büyük bir beceri ve zarafetle yardımcı oldular ki yemek sona ermeden Theobald ailenin ha-

kikaten harika bir aile olduğuna karar verdi ve o güne kadar hiç alışık olmadığı bir şekilde beğenildiğini hissetti.

Yemekle beraber sıkılganlığı da bitmişti. Kesinlikle sıradan biri sayılmazdı, o güne kadar haklı bir akademik nam elde etmişti. Kendisinde tuhaf ya da gülünç bir taraf bulmak imkânsızdı; genç hanımlar üzerinde bıraktığı izlenim neredeyse onların kendisinde bıraktığı izlenim kadar iyiydi, çünkü onlar da erkekler hakkında onun kadınlar hakkında bildiğinden fazlasını bilmiyorlardı.

O gider gitmez evdeki huzurlu ve uyumlu hava değişiverdi ve kız kardeşlerden hangisi Bayan Pontifex olacak diye bir fırtınadır koptu. Babaları kızlarının meseleyi aralarında çözebilecek gibi görünmediklerini fark edince, “Canım yavrularım,” dedi, “şimdi yatın, yarın kâğıt oynarsınız, kim kazanırsa onun dediği olur.” Bunu dedikten sonra da her gece yaptığı gibi bir bardak viskisiyle piposunu içmek üzere çalışma odasına çekildi.

Bölüm XI

Ertesi sabah Theobald dairesinde bir öğrenciye ders verirken genç Bayan Pontifexler de en büyüklerinin odasında Theobald için kâğıt oynuyorlardı.

Kazanan, o zaman yirmi yedi yaşında, yani Theobald'dan dört yaş büyük olan, evlenmemiş kızların ikinci en büyüğü Christina oldu. Küçükler, Christina çok yaşlı olduğu için hiç şansı olmadığını, onun elde etmesini beklemekle mis gibi bir kocayı ziyan etmiş olacaklarını söyleyerek mızırdandılar; ama sakin ve yumuşak başlı Christina kendisinden pek beklenmeyecek bir şekilde mücadele etti. Annesi de onun tarafını tutmayı uygun bulunca, küçük kızlardan tehlike yaratabilecek ikisi çabucak toparlanıp uzakça bir yerlerdeki dostları ziyarete gönderildi ve yalnızca sadakatine güvenilebilecek olanların evde kalmasına izin verildi. Erkek kardeşler ise olan bitenden hiç şüphe bile etmediler ve babalarının hakikaten ihtiyacı olduğu için yardımcı tuttuğuna inandılar.

Evde kalan kız kardeşler sözlerini tutup Christina'ya yardımcı olmak için ellerinden geleni yaptılar, çünkü hakkaniyet hislerinin ötesinde, Theobald'un ne kadar çabuk başı bağlanırsa o kadar çabuk yeni bir yardımcı tutulabileceğini ve onu da içlerinden birinin kazanma şansı olduğunu düşünüyorlardı. Her şey o kadar çabuk ayarlanıverdi ki, daha Theobald'ın bir sonraki ziyaretinden, yani bir sonraki pazar gününden önce güven olmaz kızlar evden gönderilmişti bile.

Bu kez Theobald kendini yeni dostlarının evinde oldukça rahat hissediyordu. Onları yeni dostları olarak görmesini Bayan Allaby kendisi söylemişti. Ona, gençlere, özellikle de genç din adamlarına karşı çok ilgi ve şefkat beslediğini de söylemişti. Theobald nasıl küçüklüğünden beri babasının ve tüm büyüklerinin her dediğine inandıysa, onun da her dediğine inanıyordu.

Christina yemekte yanına oturdu ve kartlarını aynı kız kardeşlerine karşı oynadığı gibi gayet iyi ve akıllıca oynadı. Theobald ne zaman onunla konuşsa gülümseyerek dinledi (güzel gülümsemesi en büyük avantajlarından biriydi), bütün doğallığını takınarak ne hazinesi varsa en hoş görüneceğini düşündüğü şekilde sergiledi. Onu ayıplamak mümkün mü? Theobald, üst katta kız kardeşleriyle Byron okurken hayalini kurduğu erkek değilse de imkân sınırları dâhilinde bir koca adaydı, üstelik hiç de fena bir koca adayı sayılmazdı. Yapabileceği başka ne vardı ki? Kaçmak mı? Buna cesareti yoktu. Dengi olmayan biriyle evlenip ailesini utandırmak mı? Buna da cesareti yoktu. Evde kalıp herkesin güldüğü yaşlı bir kız olmak mı? Mümkünse bunu da istemiyordu. Kendisinden beklenebilecek en makul şeyi yaptı. Boğulmak üzereydi. Belki Theobald yalnızca incecik bir sazdı, aına tutunabileceği tek şeydi ve tutunabileceği kadar yakındaydı, o da ona sınıksı tutundu.

Gerçek aşkın yolu her zaman sarp ve dikenliyse de gerçek çöpçatanlığın yolu bazen gayet açık olabilir. Bu hikâyede de şikâyet konusu olabilecek tek şey, işlerin oldukça yavaş ilerlemesiydi. Theobald kendisine biçilen role Bayan Cowey ve Bayan Allaby'nin ummaya bile cesaret edemeyeceği kadar çabuk ısındı. Christina'nın tavırları onu yumuşatıp kalbini kazanıvermişti: kızın söylediği her şeyde hissedilen lekесiz ahlak, kız kardeşlerine, annesiyle babasına karşı davranışlarındaki tatlılık, kimsenin yapmak istemez gibi görüldüğü ne kadar angarya varsa üstlenmeye gönüllü olması, canlı, neşeli tavırları; kadınlar arasında olmaya pek alışkın olmasa da önünde sonunda insan olan Theobald'ı adeta büyülemişti. Kızın kendisine karşı beslediği mübalağasız ama besbelli içten hayranlık göğsünü kabartıyordu; sanki Christina onu bugüne kadar bu harika aile dışında hiç kimsenin görmediği bir açıdan görür ve hiç kimsenin anlamadığı kadar iyi anlar gibi görünüyordu. Onu babası, ağabeyi ve kız kardeşleri gibi görmezden gelip susturmak yerine, konuşmaya cesaretlendiriyor, her ne hakkında konuşursa dikkatle dinliyor ve belli ki daha da konuşsun, hiç susmasın istiyordu. Theobald, üniversitedeki dostlarından birine âşık oldu-

ğunu anladığını söyledi; hakikaten de âşıktı; çünkü genç Bayan Allaby'nin arkadaşlığını diğer kız kardeşlerinin arkadaşlığından çok daha fazla seviyordu.

Christina'nın, daha önce saydığımız faziletleri dışında bir de çok güzel bir kontralto sesi olduğu söylenirdi. Doğrusu, tizlerde Re'den yukarı çıkamadığına göre sesi muhakkak kontralto sayılırdı; tek kusuru baslarda da pek aşağı gidememesiydi. O günlerde kontralto ses denilince soprano seslerine ulaşamayan bir soprano bile buna dahil sayılırdı ve bugün kontraltodan anladığımız niteliklere sahip olması beklenmezdi. Christina, gamının darlığını ve sesinin pek kuvvetli olmayışını, duygulu söyleyişiyse telafi ediyordu. "Angels ever bright and fair" ilahisini sesine uyacak şekilde daha kalın bir tona transpoze etmişti, bu da, annesinin söylediği gibi, onun müzik konusunda ne kadar bilgili olduğunun ispatıydı. Bunu yapmakla da kalmamış, piyano hocasından öğrendiği bir usulle, her es'e klavyenin bir ucundan diğerine uzanan arpejlerden süslemeler eklemişti, böylece Handel'in bıraktığı şekliyle oldukça ağır olduğunda herkesin hemfikir olacağı (bu da kendi ifadesiydi) bir parçaya canlılık katmıştı. Piyano hocasına gelince, o da gerçekten ender bulunur ustalıkta bir müzisyendi: Cambridge'den meşhur Dr. Clarke'ın öğrencisi olan bu hanım, Atalanta'nın Mazzinghi tarafından aranje edilmiş uvertürünü çalardı. Bütün bunlara rağmen, Theobald'ın cesaretini toplayıp evlenme teklif edebilmesi epeyce zaman aldı. Kendisini fena halde âşık hissettiğini oldukça açık bir şekilde belli etmişti fakat aylar birbiri ardına geçip gidiyor, Bay Allaby ise hâlâ Theobald'dan umudu kesmediği için işini kendisi görebileceğini söylemeye cesaret edemiyor ve her hafta cebinden çıkan yarım altınlar yüzünden de giderek sabırsızlanıyordu. Gelin görün ki beklenen teklif bir türlü gelmiyordu. Christina'nın annesi Theobald'a dünyada kızının üstüne bir evlat olmadığını, onunla evlenecek adam için paha biçilmez bir hazine olacağını söyleyip duruyordu. Theobald Bayan Allaby'nin sözlerini içtenlikle onaylıyor, ama yine de, pazar günlerinin dışında evlerine haftada iki üç kere misafir olmasına rağmen, bir türlü evlenme teklifini yapmıyordu. Bayan Allaby

bir gün, “Christina daha hiç kimseye ilgi göstermedi, sevgili Bay Pontifex,” dedi, “en azından benim bildiğim kadarıyla öyle. Talipleri az olduğundan değil, aksine, iltifatını kazanmaya çalışanlar çok oldu, ama öylesine zor beğenen bir kız ki. Ama yine de inanıyorum ki karşısına iyi bir erkek çıkarsa kalbini teslim edecektir.” Sonra da Theobald’ın gözünün içine o kadar uzun baktı ki çocuğun yüzü kızardı, ama günler geçip gitti, o yine de bir teklifte bulunmadı.

Bir başka sefer Theobald Bayan Cowey’ye açıldı. Okuyucu herhalde Bayan Cowey’in Christina hakkında neler söylediğini tahmin etmekte güçlük çekmeyecektir. Bayan Cowey kıskançlık numarasını deneyerek olası bir rakibin varlığını ima etti. Theobald’ın etekleri tutuştu ya da tutuşmuş gibi davrandı; kalbi hafif bir kıskançlık duygusuyla sıkışır gibi oldu, o da gururla yalnızca aşık değil, sırılsıklam aşık olduğunu, yoksa asla böyle kıskanmayacağını düşünmeye başladı. Buna rağmen, yine de bir teklifte bulunmadı.

Allabyler son derece sağduyulu davrandılar. Theobald’a, daha kendisi farkında olmasa bile, artık kaçacak bir yeri kalmayınca kadar hoşgörü göstererek huyuna gittiler. Theobald’ın evlerine artık neredeyse her gün gelir olmasından altı ay kadar sonra bir gün, laf uzun süren nişanlılık dönemlerinden açıldı. Theobald bir patavatsızlık edip, “Ben uzun nişanlılık devrelerinden pek hazzetmiyorum, Bay Allaby, ya siz?” deyiverdi. Bay Allaby buna, son derece imalı bir tonla, “Hayır, ben de hazzetmem,” diye karşılık verdi, “uzun flört devrelerinden de pek hazzetmem,” sonra da Theobald’a öyle bir baktı ki çocuğun anlamazlıktan gelmesi mümkün değildi. Alelacele Cambridge’e dönüp, hâlâ Bay Allaby’yle yaptıkları konuşmanın dehşeti içerisinde, aşağıdaki mektubu yazdı ve aynı gün öğleden sonra özel ulakla Crampsford’a gönderdi. Mektupta şöyle diyordu:

“Sevgili Bayan Christina,”

Bilmem sizin için uzun süredir beslediğim ve belli etmemeye çalıştığım hisleri fark ettiniz mi? Hislerimi saklamaya çalış-

mamın nedeni sizi ne kadar süreceği hiç belli olmayan ve epey uzayabilecek bir nişanlılık haline sürüklemekten korkmamdı ama artık hissiyatımı gizleyecek gücüm kalmadı, sizi seviyorum, hem de büyük bir tutkuyla ve bütün kalbimle seviyorum, ve dilimin size olan aşkımın büyüklüğünü ifade etmekte aciz kalacağından korkarak size bu satırları izdivacınıza talip olduğumu söylemek ve teklifimi kabul etmenizi rica etmek için yazıyorum.

Size bugüne dek ne aşkı ne de hüsranı tatmış bir kalp sunduğumu söylersem yalan söylemiş olurum. Daha önce birini sevmiştim ve kalbim yıllardır onun başka birinin olmasını görmesinin acısıyla yaralıydı. Fakat bu defter artık kapanmış bulunuyor ve sizi gördüğüm günden beri eskiden felaketim olacağını sandığım bu aşk acısına artık gülüyorum. Yaşadığım bu tecrübe beni belki önceden olabileceğim kadar heyecanlı ve ateşli bir âşık olmaktan alıkoyuyor olabilir, ama öte yandan sizin cazibenizi ve meziyetlerinizi takdir edebilme kabiliyetimi ve sizinle evlenme arzumu on kat artırmış bulunuyor. Lütfen bu mektubu getiren şahıs eliyle bana birkaç kelimelik bir cevap yollayarak teklifimi kabul edip etmediğinizi bildiriniz. Beni kabul edecek olursanız, en kısa zamanda gelip bu meseleyi bir gün kendilerine anne ve baba diyebileceğimi ümit ettiğim Bay ve Bayan Allaby'ye açacağım.

Sizi bir hususta uyarmak mecburiyetindeyim ki, lütfedip zevcem olmayı kabul ettiğiniz takdirde, birleşmemiz yıllarca mümkün olmayabilir, çünkü bir mıntıkada papazlık teklifi alana kadar evlenmeme imkan yok. Bu sebeple, eğer beni reddetmeyi uygun görürseniz şaşırmam, yalnızca ızdıraba boğulurum.

Sadık bendeniz,

“THEOBALD PONTIFEX.”

İşte devlet okullarında ve üniversitede aldığı bütün o iyi eğitimin Theobald'ı getirebildiği nokta bundan ibaretti! Hâlbuki o kendi hesabına yazdığı mektuptan oldukça memnundu ve özel-

likle de daha önce yaşanmış bir gönül macerası uydurmayı akıl ettiği için kendi kendini kutluyordu, böylece ileride Christina onun kendisine karşı yeterince heyecan ve sıcaklık göstermemesinden şikâyet edecek olursa arkasına sığınacak bir mazereti olacaktı.

Christina'nın cevabını yazınaya hacet yok, tabii ki kabul ediyordu. Theobald Bay Allaby'den her ne kadar korkuyorduysa da, eğer önlerinde her şeyin değişebileceği ve kendini bu işten sıyırmak için bir sürü sebebin ortaya çıkabileceği uzun bir nişanlılık dönemi olacağı neredeyse kesin bir şey olmasaydı, sanıyorum ki asla cesaretini toplayıp evlenme teklif edemezdi. Başkalarının nişanlılık devrelerinin uzun sürmesinden ne kadar hazzetmiyor olursa olsun, kendi nişanlılığının uzun sürmesine hiçbir itirazı olduğunu zannetmiyorum. Âşık bir çift aynı şafağın sökmesi ya da gurup gibidir: her gün karşılaştığımız bir şeydir ama pek nadir görürüz. Theobald hayal bile edilemeyecek kadar ateşli bir âşık oldu ama tamamı görüntüden ibaretti. Christina ise âşıktı, daha önce de kırk kere âşık olmuştu zaten; ama Christina duygusal bir kızdı ve "Missolonghi" adını duymak bile gözyaşlarına boğulmasına yeterdi. Bir pazar Theobald yanlışlıkla evrak dosyasını evlerinde unuttuğunda, Christina gece dosyaya sarılıp uyumuş, ertesi pazar çıkarıp geri vermesi gerekince de pek bedbin olmuştu; ama hiç zannetmem ki Theobald Christina'nın eski bir diş fırçasını olsun alıp yatağına götürmüş olsun. Oysa bir zamanlar tanıdığım bir genç sevgilisinin patenlerini eline geçirip on beş gün onlarla uyumuş, vermek zorunda kalınca da ağlamıştı.

Bölüm XII

Theobald'ın nişanı gayet iyi geçti; fakat Paternoster Sokağı'nda bir muhasebe bürosunda, kel başlı, gül yanaklı yaşlı bir beyefendi vardı ve er ya da geç oğlunun niyetlerinin kendisine bildirilmesi gerekiyordu. Durumu öğrendiğinde onun ne diyeceğini düşündükçe de Theobald'ın yüreği sıkışıyordu. Ne var ki olayın ortaya çıkması kaçınılmazdı ve Theobald'la nişanlısı, belki de biraz temkinsiz davranarak, bir an önce söyleyip bu yükten kurtulmaya karar verdiler. Theobald babasına bir mektup yazıp kendisinin ve mektubu yazmasına yardım eden Christina'nın düşünebildiği ne kadar saygı ve sevgi ifadesi varsa sıraladıktan sonra, mümkün olduğu kadar kısa bir zaman içerisinde evlenmek için sabırsızlandığını bildirdi. Böyle demeye de mecburdu; çünkü Christina omuzunun üzerinden yazdıklarını okuyordu, ama bunun bir tehlike yaratmayacağını da biliyordu, çünkü babasının ona yardımda bulunmayacağından gayet emindi. Babasından, kendisine bir tımar bulmak için nüfuzunu kullanarak elinden gelen ne varsa yapmasını rica ederek mektubunu topladı, çünkü bir tımarın boşalması yıllar sürebilirdi ve evlenmesi için başka bir yol düşünemiyordu, çünkü ne kendisinin ne de nişanlısının parası vardı, ne de Theobald'ın üniversiteden aldığı para evlenmesine izin verecek düzeydeydi.

Theobald ne adım atacak olsa babasının gözünde yanlış adım olacağı kesindi. Yine de daha yirmi üç yaşında, kendisinden dört yaş büyük, üstelik parasız bir kızla evlenmeye kalkışması, yaşlı beyefendinin (artık en az altmış yaşına varmış olduğundan kendisinden bu şekilde bahsetmekte bir sakınca görmüyorum) tipik bir coşkuyla dört elle sarıldığı harika bir fırsat yaratıyordu.

Oğlunun mektubunu alır almaz yazıp gönderdiği cevapta, "Bayan Allaby'ye karşı hissettiğini sandığın tutkunun akıl almaz saçmalığı beni çok ciddi endişelere gark etti," diyordu.

Evet, aşkın gözü kördür; ama ben bunu bildiğim halde hanımefendinin kendisinin muhakkak son derece terbiyeli, kibar ve sevimli bir genç kız olduğundan ve ailemizi utandırmayacağından hiç şüphelenmiyorum. Ne var ki isterse benim hayal edebileceğimden on kat daha iyi bir gelin olsun, yine de her ikinizin de parasız oluşu evlenmenizin önünde aşılması imkânsız bir engel teşkil ediyor. Senin dışında dört evladım daha var ve ailemizin masrafları bana tasarruf imkânı bırakmıyor. Hele bu yıl masraflarınız her zamankinden de daha ağır oldu, sahip olduğum bir araziyi bütünlemek için cpeydir almayı arzu ettiğim, pek de ehemmiyetsiz sayılamayacak iki arazi satışa çıkarılınca onları almak zorunda kaldım. Ben seni masrafını hiç düşünmeden en fevkalade surette okuttum, bu sayede birçok gencin daha babasının eline baktığı bir yaşta seni rahatça geçindirecek bir meslek sahibi oldun. Senin hayata fevkalâde şartlarla atılman sağladım, artık senin de bana yük olmaktan vazgeçmeni istemek hakkımdır. Uzun süren nişanlılık devrelerinin iyi nihayetlenmediği herkesçe bilinen bir şeydir, sizin durumunuzda da bu işin sonu görünmüyor. Acaba sana bir geçim kaynağı bulmak için seferber olacağımı nereden çıkardın? Oğlum elinde bir imkânı olmadan evlenmeyi kafasına koydu diye memlekette dört dönüp oğluma bir yer verin diye elâleme yalvarayım mı?

Kötü sözler sarf ederek kalbini kırmayı asla arzu etmem, sakın sana kızdığımı ya da kötü bir şey hissettiğimi zannetmeyeyin, ama dosdoğru konuşmak ekseriyetle arkasından bir şey çıkmayacak tatlı sözlerle gönül okşamaktan daha hayırlıdır. Tabii ki senin artık rüştünü ispat ettiğini ve nasıl arzu edersen o şekilde davranabileceğini de hatırımdan çıkarmıyorum, ancak kanun böyle diyor diye bildiğin gibi hareket etmeye karar verir ve babanın hissiyatını dikkate almayacak olursan, bir gün ben de aynı serbestiyle davrandığımda şaşırmasın.

“İnan ki seni çok seven baban, G. PONTIFEX.”

Bu mektubu bulduğum yerde kimine daha önce yer verdiğim, kimini de buraya almaya gerek görmediğim başka mek-

tuplar da buldum. Hepsinde aynı tavır hâkimdi; ister üstü kapalı ister açık olsun mektubun sonlarına doğru ille bir miras-tan mahrum etme tehdidi savrulmuştu. Theobald'ın babasının ölümünden sonra kendisini tanıdığım yıllar boyunca babası hakkında sergilediği genel sağlığı düşününce, bu mektupları saklamasında ve dosyanın üzerine “Babamdan mektuplar” diye yazışında sağlık ve doğallık kokan bir zarafet buluyorum.

Theobald babasının mektubunu ne Christina'ya, ne de sanırım başka bir kimseye gösterdi. Ketum yaradılışlı olmasından dolayı çok küçük yaştan beri çok baskı yapılarak yetiştirilmişti, babası söz konusu olduğunda içini döküp rahatlamak elinden gelmiyordu. Dile getiremediği bir haksızlığa uğramış olma hissi gelip içine bir ağır yük gibi yerleşti, bütün gün bu ağırlıkla yaşamaya başladı, hatta gece uyanacak olsa bu hisle uyanıyor, ama ne olduğunu tam anlayıp ifade edemiyordu. En yakın sayılabilecek arkadaşı bendim ama ben de onunla pek sık görüşmüyordum; çünkü kendisiyle uzun süre iyi geçinmeyi başaramıyordum. Bana, hiç saygım olmadığını söylüyordu, oysa ben saygıyı hak eden şeylere karşı gayet saygılı olduğumu düşünüyordum, yalnızca onun som altından olduğunu sandığı tanrılar bana adi metalden yapılma gibi görünüyordu. Dediğim gibi, bana hiç babasından şikâyet etmedi. Tüm diğer arkadaşları da kendisi gibi ağırbaşlı, ciddi, dindar, ana-babaya karşı gelmenin her türlüşünün günah olduğuna derinden inanmış, yani çok iyi gençlerdi. İnsan çok iyi bir gence içini dökemez.

Christina sevgilisinin babasının evlenmelerine karşı çıktığını ve evlenebilmek için muhtemelen çok uzun bir süre beklemeleri gerekeceğini duyunca, Theobald'a, bilmem ne derece içtenlikle, isterse nişanı bozabileceğini söyledi, ama Theobald nişanlısının onu azad etme teklifini kabul etmedi “en azından şimdilik” nişanı bozmak istemediğini söyledi. Christina ve Bayan Allaby onu idare edebileceklerini biliyorlardı, böylece nişan bu pek de iç açıcı olmayan şartlarda devam etti.

Nişanlanmış olması ve Christina'nın isterse nişanı bozması teklifini reddetmesi, Theobald'ı kendi gözünde hemen yükseltivermişti. Her ne kadar fazla zeki sayılmasa da, kendini hiç

de az beğendiği söylenemezdi. Üniversiteyi takdirle bitirmiş olmasıyla, temiz bir hayat sürmesiyle (bu kadar çabuk sinirlenen biri olmasa yeni doğmuş bir bebek kadar masum sayılabileceğini daha önce de söylemiştim) ve para meselelerindeki tartışmasız dürüstlüğüyle gurur duyardı. Bir defa bir bölgeye papaz olarak atandı mı kilise’de ilerleyebileceğinden de hiç umudunu kesmezdi, tabii bir gün Piskopos olması da ihtimal dâhilindeydi, Christina da bunun muhakkak olacağına inandığını söylüyordu.

Bir din adamının kızı ve bir din adamının müstakbel eşi olarak, tabiidir ki Christina’nın akli ekseriyetle dini düşüncelerle meşguldü ve bu dünyada kendisi ve Theobald’a pek yüksek bir mevki nasip olmasa da öbür dünyada erdemlerinin tam olarak takdir edileceğinden emindi. Kendisinin dini görüşleri Theobald’ınkilerle tam örtüşüyordu ve aralarında her zaman Tanrı’nın büyüklüğünden ve Theobald’a bir tımar tayin edilip evlendiklerinde kendilerini nasıl da bütünüyle Tanrı’nın yoluna adayacaklarından söz ediyorlardı. Christina evlenince sürdürecekleri hayatın yaratacağı olağanüstü sonuçlardan öylesine emindi ki, bazen Theobald’a bir tımar tayin edilmesinin yolunda duran papazları bir an önce öldürmeyen feleğin kendi çıkarını gözetmede bu kadar basiretsiz olmasına hayret ediyordu.

O günlerde insanların inanışında bugün artık okumuş kişilerde görmediğim bir basitlik ve kesinlik vardı. İncil’de yazan bir tek hecenin doğruluğundan şüphe etmek Theobald’ın aklının ucundan bile geçmemişti. Böyle bir şeyin tartışıldığı bir tek kitap bile görmemişti, bundan şüphe eden biriyle hiç karşılaşmamıştı. Evet, jeoloji hakkında bazı korkular olduğu doğrudu, ama ondan da bir şey çıkacağı yoktu. Mademki kitapta Tanrı yeryüzünü altı günde yarattı yazıyordu, o zaman ne bir eksik, ne bir fazla, tastamam altı günde yaratmış demektir; mademki Âdem’i uyuttu, kaburgalarından birini çıkarıp ondan bir kadın yarattı yazıyordu, demek ki aynen öyle yapmıştı. Âdem mesela Theobald’ın kendisinin uykuya dalabileceği gibi uykuya dalmıştı, uyuduğu yer de diyelim ki Crampsford’daki papaz lojmanının bahçesinin yazın olduğu gibi güzel bir bahçeydi, yal-

nız daha büyüktü ve içinde uysal yaban hayvanları dolaşıyordu. Sonra Tanrı, aynı Bay Allaby'nin ya da kendi babasının uyurken onun yanına gelebileceği gibi uyuyan Âdem'in yanına gelmişti, onu uyandırmadan kaburgalarından birini maharetle çıkarıp almış, bu ameliyattan geride hiçbir iz kalmayacak şekilde yarayı da mucizevî bir şekilde iyileştirmişti. Nihayet, aldığı kaburgayı mesela limonluğa götürüp orada ondan Christina gibi bir genç kadın yapmıştı. İşte her şey bu şekilde olmuştu, bu konuda ne herhangi bir gariplik vardı, ne de herhangi bir zorluk. Tanrı her istediğini yapmaya kadir değil miydi, bize bizzat kendi vahyiyle indirdiği Kitap'ta da bu işi böyle yaptığını söylemiyor muydu?

Bundan elli, kırk, hatta daha yirmi yıl öncesine kadar, iyi eğitim görmüş kadın-erkek herkesin Eski Ahit'teki Yaratılış bahsine karşı tutumu aşağı yukarı böyleydi, dolayısıyla da girişken genç din adamları için sadakatsizlikle mücadele etmek kabilinden pek fazla yapılacak bir şey yoktu. Kilise de daha henüz büyük şehirlerdeki fakir sınıf için yaptığı çalışmalara hiç başlamamıştı. Bu işler o zamanlar tamamen Metodistlere terk edilmiş durumdaydı. Tanrıtanımaz halkların yaşadığı uzak diyarlarda misyonerlik çalışmaları hummalı bir şekilde sürüyordu, ama Theobald'ın da içinden misyoner olmak hiç gelmemişti. Christina bunu ona bir değil birçok kez önermiş; bir misyonerin karısı olmaktan ve tehlikelere onunla birlikte atılmaktan tarifi imkânsız bir mutluluk duyacağını da söylemişti. O ve Theobald şehit bile olabilirlerdi; tabii ki ikisi aynı anda şehit olacaktı. Lojmanın bahçesindeki kameriyede oturup yıllar sonra başa gelmesi muhtemel bir şey olarak bakıldığında şehit düşmek de insana pek ızdıraplı bir şey gibi gelmiyordu; hem onlara öteki dünyada muhteşem bir gelecek sağlayacaktı hem de ölümlerinden sonra meşhur olmaları ve adlarının saygıyla anılması kesin gibi bir şeydi. Böyle şeyler daha önce de olmuştu. Ne var ki Theobald Christina'nın bu coşkısına kendini pek kaptırmadığı için, kızcağız bir ümit bu kez Roma Kilisesi konusunu açıyordu ki putperestlikten daha korkunç ve daha tehlikeli bir düşman olabilirse, o da buydu işte. Roma Katolikliği ile mücadele de Theobald'la ikisinin şehitlik mertebesine ulaşmasını sağlayabilirdi. Evet, o zamanlar

Roma Kilisesi'nin sesi fazla çıkmıyorsa da bu fırtınadan önceki sessizlikten başka bir şey değildi. Christina bundan kesin emindi; hatta bu kanaati o kadar derin ve güçlüydü ki saf akıl üzerine kurulmuş bütün kanıtlar bir araya gelse daha güçlü bir kanaat oluşturmazlardı.

Heyecanla, "Biz sonuna kadar yolumuzdan dönmeyeceğiz, Theobald'cığım," diye bağıırıyordu. "Dimdik durup ölüm saati gelip çatığında bile birbirimize destek olacağız. Belki Tanrı bize acır da diri diri yakılmaktan esirger. Belki de esirgemez. Ya Rabbim," (yalvaran bakışlarını gökyüzüne çevirerek devam ediyordu), "Theobald'ımı esirge, onu diri diri yakılmaktan koru, ona kafası uçurularak öldürölmeyi nasip et."

Theobald ciddiyetle, "Sevgilim," diye karşılık veriyordu, "kendimizi gereksiz yere heyecana kaptırmayalım. Hesap verme zamanı geldiğinde korkmadan durabilmek için yapabileceğimiz en güzel hazırlık, kendimizi Tanrı'ya adayarak, mütevazı bir hayat sürmek, nefsimize hâkim olarak yaşamaktır. Tanrı'nın bize böyle bir hayat sürmeyi nasip etmesi için dua edelim."

Christina gözlerine dolan yaşları silerek, "Sevgili Theobald," diye bağıırıyordu, "her zaman, her zaman sen haklısın. Özü sözü bir, dosdoğru insanlar olalım. Nefsimizi terbiye edelim, temiz, dürüst, namuslu bir hayat yaşayalım." Konuşurken ellerini kenetleyip göğö bakıyordu.

Nişanlısı, "Sevgilim," diye karşılık veriyordu, "bugüne kadar zaten hep bu şekilde yaşamaya gayret ettik, dünyevi kaygılar peşinde olmadık; bundan sonra da sonuna kadar böyle gidebilmeye çabalayalım ve dua edelim."

Ay gökyüzünde yükselmişti, kameriye iyice soğumaya ve rutubetlenmeye başlıyordu; o yüzden bu konuşmanın devamını daha uygun bir mevsime bıraktılar. Christina bazen kendisini ve Theobald'ı tüm insanların aşığılmasına göğüs gererek Tanrı'nın rızası için giriştikleri çok büyük ve zor bir görevi yerine getirirken hayal ederdi. Bunun için her şeye katlanabilirdi. Ama hayalinin sonuna doğru her zaman bir taç giyme sahnesi gelirdi ki bu sahnede Christina, başına bizzat Hazreti İsa tara-

fından pırıl pırıl bir ta yerleştirildiğini, etraflarını saran melek ve başmeleklerin ona imrenerek ve hayranlıkla baktıklarını görürdü. Bu kısımda Theobald bile yoktu. Eğer Erdem Tanrısı diye bir şey olsa, Christina kesin onun dostu olurdu. Annesi ve babası çok değerli insanlardı ve muhakkak ileride cennette çok rahat edecekleri birer köşk sahibi olacaklardı, şüphesiz kız kardeşleri de öyle, hatta belki erkek kardeşleri bile; ama Christina kendisini daha yüksek bir kaderin beklediğini hissediyordu, gözlerini bu ufuktan hiç ayırmamak onun göreviydi. Bu kadere doğru atacağı ilk adım Theobald'la evlenmesi olacaktı. Bütün bu romantik dinsel hayallere rağmen, Christina yumuşak başlı, iyi huylu bir kızıdı. Eğer başka biriyle evlenecek olsa, diyelim ki makul bir otel işletmecisiyle evlense, kendisi de gayet iyi bir otel işletmecisi olabilir, konuklarının haklı sevgisini kazanırdı.

Theobald'ın nişanlılık hayatı işte böyleydi. Birbirlerine birçok ufak armağanlar verip birçok tatlı küçük sürpriz hazırladılar. Hiç kavga etmediler, ikisi de asla başka kimseye bakmadı. Theobald gelip Bay Allaby'ye yardım ettiği sürece (tabii ki artık bu görevi de bedelsiz olarak yapıyordu) kızlardan başka birine kismet olabilecek başka bir papaz yardımcısının gelmesi imkânsız olmasına rağmen, Bayan Allaby ve müstakbel baldızları Theobald'a tapıyorlardı. Yine de kız kardeşlerden ikisi, daha Christina evlenmeden evvel birer koca bulmayı başardılar, her ikisinin evliliğine de kse kuşu misali koca adaylarını yakına çeken Theobald'ın katkısı oldu. Sonunda yedi kızdan yalnızca ikisi evde kaldı.

 dört yıl kadar sonra, ihtiyar Bay Pontifex oğlunun nişanlı olmasına alıştı ve buna da tahammül etmesi mümkün olan şeylerden biri gözüyle bakmaya başladı. 1831 baharında; yani Theobald'ın Crampsford'a ilk gidişinden beş yılı aşkın bir zaman sonra, kurumun elindeki en iyi meskenlerden bir tanesi beklenmedik bir şekilde boşaldı. Daha kıdemli iki aday tarafından çeşitli sebeplerle reddedilmesi üzerine yılda 500 sterlini aşkın geliri ve gayet uygun bir de evi ve bahçesi olan mesken Theobald'a teklif edildi, Theobald da bunu tabii ki hemen

kabul etti. Yaşı Bay Pontifex de bunun üzerine kendisinden umulmayacak bir cömertlikle oğluna ve gelinine hayatları boyunca arzu ettikleri şekilde kullanıp harcamak üzere 10,000 sterlin verdi. 1831'in temmuz ayında Theobald ve Christina dünya evine girdiler.

Bölüm XIII

Mutlu çifti taşıyan atlı araba papaz evinin bahçesinden ayrılırken arkasından bol bol eski ayakkabı fırlatılmış, sonra da köyün aşağısında köşeyi dönmüştü. Çamların arasından ilerlerken iki üç yüz metre kadar daha görülebildi, sonra tamamen gözden kayboldu.

Bay Allaby uşağına, “Kapıyı kapa, John,” dedi ve sanki “İşte yaptım ve hâlâ da hayattayım,” dercesine iç geçirerek içeri girdi. Arabanın arkasından yirmini metre koşup kolunun bütün gücüyle bir terlik teki fırlatan yaşlı beyefendinin bu coşkulu sevinç gösterisinin ardından hissettikleri işte böyleydi.

Ya köyü geçip sessizce çamlığın içinden yeni hayatlarına doğru ilerlerken Theobald ve Christina neler hissediyordu? En mangal gibi yüreğin bile duracak gibi olduğu bir andır bu, tabii o yürek sıırılsıklam âşık birinin göğsünde çarpıyorsa o başka. Eğer bir delikanlıyla nişanlısı kabarmış bir denizde küçük bir teknede gidiyorlarsa ve ikisini de deniz tutmuşken delikanlı kendi derdini unutup en berbat halinde olan sevgilisinin başını tutmaktan mutlu olabiliyorsa; işte o zaman âşık demektir ve çamlığın içinden geçerlerken yüreğinin yetmemesi gibi bir tehlike yoktur. Diğerlerininse, ne yazık ki evlenen çiftlerin ezici çoğunluğu bu “diğerleri” arasına girer, evet, diğerlerininse bir çeyrek ya da yarım saat kadar bir zamanı duruma göre ya daha hafif ya da daha beter bir fenalık hissi içinde geçirmeleri kaçınılmazdır. Sayıları dikkate alarak düşünürsek, bence St. George katedrali’nden giden caddelerde ünlü Newgate hapishanesinin lanetli zindanlarında çekilenden daha fazla ızdırap çekilmiş olması muhtemeldir. İtalyanların “la figlia della morte” dedikleri duygunun bir erkeğin kalbini soğuk avuçları içine aldığı anlar-

dan hiçbirini, onun evlendiği ama aslında hiç âşık olmadığı bir kadınla yalnız kaldığı ilk yarım saatten daha korkunç olamaz.

Ölümün kızı Theobald'a da acımadı. Genç adam o güne kadar gayet iyi davranmıştı. Christina onu sözünden azat etmeyi teklif ettiğinde, o günden beri gurur duyduğu bir âlicenaplıkla sözüne sadık kalmıştı. O günden bu yana kendine hep, "Ben şerefli bir erkeğim, şöyle değilim, böyle değilim," deyip durmuştu. Şu da bir gerçek ki, o âlicenaplık anında, tabiri caizse ödeme vadesi daha çok vardı; ama babası evlenmelerine resmen izin verince işler daha ciddi bir hal almıştı. Mesken Theobald'a teklif edilince her şey daha da ciddi bir görüntüye bürünmüştü; fakat Christina düğün gününü belirleyince, Theobald'ın kalbi işte o zaman duracak gibi olmuştu.

Nişanlılıkları öyle uzun sürmüştü ki Theobald durumu iyice kanıksamıştı, değişiklik fikri ise rahatsız ediciydi. İçten içe, Christina'yla yıllardır gayet iyi idare ettiklerini düşünüyordu; niye hayatlarını öylece sürdürüp gidemiyorlardı ki? Ama artık kendisi için, kasabın arka avlusuna götürülen koyunun kurtulma şansından daha fazla bir kurtuluş şansı kalmamıştı ve koyun gibi kendisi de direnmekle eline hiçbir şey geçmeyeceğinin farkındaydı. Bu yüzden de hiç direnmedi. Doğrusu gayet efendice davrandı ve herkesçe her açıdan son derece mutlu bir adam olarak görülmeye başladı.

Şimdi artık uçurumun kenarından kendini aşağı bırakmış, artık kanunen karısı olan sevgiliyle beraber havada yere doğru süzülüyordu. Taze gelin otuz üçüne gelmişti ve yaşını göstermediği de söylenemezdi; ailesinden ayrılırken ağladığı için gözleri ve burnu hâlâ kırmızı kırmızıydı. Bununla birlikte terliği arabanın arkasından fırlattıktan sonra Bay Allaby'nin yüzünden okunan şey, "İşte yaptım ve hâlâ hayattayım," ise, çamlıktan geçerken Theobald'ın yüzünden okunan şey, "İşte yaptım ve artık nasıl hayatta kalabilirim bilmem," olmalıydı. Tabii bu papaz lojmanından görünmüyordu. Oradan bakıldığında görülebilen tek şey arabacının üzengiler üzerinde doğrulduğunda yol kenarındaki çalılarının hizasını ancak geçen başının yolda giderken bir aşağı bir yukarı oynaması ve arabanın sarı ve siyah renkli gövdesiydi.

Bir süre çiftin ağzını bıçak açmadı: baş başa geçirdikleri bu ilk saat boyunca neler hissettiklerini okuyucunun kendi tahmin etmesi gerekecek; çünkü bunu anlatmak beni aşıyor; ama bu sürenin sonunda Theobald zihninin garip bir köşesinden şöyle bir fikir bulup çıkarmıştı: Madem artık Christina'yla evliydi-ler, yeni durumlarına ne kadar çabuk uyum sağarlarsa o kadar iyiydi. Zor bir durumla karşı karşıya bulunan biri eğer mantıklı bir hareket olduğundan emin olduğu ilk mantıklı hareketi bir yapabilirse, ondan sonra ne yapacağına karar vermesi de yapması da daha kolay olur. Theobald da, öyleyse o anda karşılarındaki ilk meselenin ne olduğunu ve bu konuda kendisinin ve Christina'nın payına hakkaniyete uygun olarak neyin düştüğünü düşünmüştü. Besbelli ki ilk yemekleri evlilik hayatının sorumluluk ve zevklerine ilk ortak girişleri olacaktı. Yine besbelli ki bu yemek için siparişi vermek Christina'ya, yiyip hesabı ödemek de kendisine düşüyordu.

Bu sonuca götüren düşünceler ve sonucun kendisi Theobald'ın aklına Crampsford'dan Newmarket'e giden yolun beş kilometresini geçtikten sonra birden gelivermişti. O gün kahvaltısını erken yapmıştı, ama iştahı pek her zamanki gibi açık değildi. Köyden de öğlene doğru, düğün için verilen kahvaltıya kalmadan ayrılmışlardı. Theobald akşamları yemeğini erken yemekten hoşlanırdı; acıkmaya başladığının farkına varmış, oradan da önceki paragrafta söz edilen sonuca götüren aşamaları kafasında kat etmesi oldukça kolay olmuştu. Üzerinde birkaç dakika daha düşündükten sonra, sessizliği bozarak meseleyi hanımına açtı.

Bayan Theobald bu kadar ani bir şekilde yeni mevkiinin anlam ve önemine uygun bir sorumluluk üstlenmeye hazırlıklı değildi. Zaten oldu olası çok sağlam olmayan sinirleri o günkü büyük heyecan yüzünden gerilebileceği kadar gerilmişti. Gözlerden saklanmak istiyordu, daha o sabah evlenmiş bir taze gelin olarak görünmek istediğinden daha yaşlıca görüldüğü endişesi içini eziyordu. Otel sahibesinden korkuyordu, oda hizmetçisinden, garsondan (herkesten ve her şeyden) korkuyordu. Kalbi öyle çarpıyordu ki neredeyse konuşacak hali yoktu, yabancı bir

otele girip yabancı bir otel sahibesine akşam yemeği siparişi vermekse elinden gelecek gibi bir şey değildi. Bu işten affı için yalvar yakar oldu. Eğer sadece bu seferlik siparişi Theobald verirse gelecekte her gün, her sefer kendisi yapmaya hazırdı.

Ne var ki Theobald pek yamandı, böyle manasız mazeretleri dinlemeye niyeti yoktu. Artık efendi oydu. Christina en ciddi haliyle onu onurlandırmaya ve ona itaat etmeye söz vereli daha iki saat geçmemişken, şimdi şu kadarcık bir şey yüzünden hemen yan çizmeye mi başlayacaktı? Yüzündeki sevgi dolu gülümseme kayboldu, yerine öyle kızgın ve korkunç bir ifade geldi ki babası olacak o nemrut görse kıskanırdı. Yumuşak bir sesle karısını, “Laf bunlar, Christina’cığım,” diye azarlayıp ayağını arabanın zeminine vurdu. “Kocasının yemeğini ısmarlamak kadının vazifesidir; sen benim karımsın, ben de yemeğimi ısmarlamanı bekliyorum.” Theobald’ın son derece mantıklı bir adam olduğunu teslim etmemek imkânsızdı.

Gelin ağlamaya başladı, onun çok zalim olduğunu söyledi; Theobald bu söze hiç karşılık vermedi, ama içinden ağza alınmayacak şeyler geçiyordu. Altı senedir gördüğü saygı ve bağlılık demek buraya kadardı. Christina onu azat etmeyi teklif ettiğinde sözüne bunun için mi sadık kalmıştı? Kızın vazife, ödev, görev diye konuşup durduğu şeylerin hepsi boş laf mıydı yani? Daha evliliklerinin ilk gününden Tanrı’ya itaatin ilk adımı olarak kocasına itaat etmesi gerektiğini anlamaktan aciz mi kalacaktı? Gerisin geri Crampsford’a dönüp Bay ve Bayan Allaby’ye şikâyet edecekti. O Christina’yla evlenmeyi istememişti, Christina’yla evlenmemişti, bütün bunlar çirkin bir rüyaydı, hepsi yalnızca... Kulaklarında “BUNU YAPAMAZSIN, YAPAMAZSIN, YAPAMAZSIN,” diyen bir ses çınılıyordu.

Zavalılık isyan ederek, içinden “NEDEN YAPAMAZMIŞIM?” diye bağırdı.

“YAPAMAZSIN,” dedi acımasız ses, “YAPAMAZSIN. SEN EVLİ BİR ADAMSIN.”

Theobald arabanın içinde kendi köşesine büzülüp arkasına yaslandı, ilk defa olarak evlilik hakkındaki İngiliz yasalarının ne kadar da adaletsiz olduğunu hissetti. Buna rağmen Milton’un

eserlerini alıp boşanma konusunda yazdıklarını okuyacaktı. Belki kitapları Newmarket'te bulabilirdi.

Gelin arabanın bir köşesinde oturmuş ağlıyor, öbür köşede oturmuş surat asan damatsa ondan ancak bir damadın korkabileceği kadar korkuyordu.

Gelinin köşesinden incecik, titrek bir ses geldi:

“Canım Theobald’cığım, canım benim, affet beni; çok, ama çok hatalı davrandım. Lütfen kızma bana. Yemeği ben... ben...” ama “ısmarlarım” kelimesi hıçkırıklar arasında kayboldu.

Theobald bu sözleri duyunca üzerinden bir yük yavaş yavaş kalkar gibi olduysa da hiçbir şey söylemeden yalnızca kıza doğru bakmaya başladı, o da pek sevimli olmayan bir bakışla.

Titrek ses, “Ne yemek isterdin, söyle bana,” diye devam etti, “ben de Newmarket’e vardığımızda otelin sahibesine...” ama yine hıçkırıklara boğulduğu için sözlerinin sonunu getiremedi.

Theobald’ın kalbini sıkıştıran yük hafıfledikçe hafıfliyordu. Yoksa Christina şirretlik etmeyecek miydi, bu mümkün olabilir miydi? Hem de kendisinden bahsetmek yerine konuyu yaklaşan yemeğe çevirmemiş miydi?

Korkularının birazını daha yutarak, ama hâlâ tatsız bir sesle, “Kızarmış tavuk ya da hindi yiyebiliriz,” dedi, “yanında da ekmek sosuyla taze patates ve bezelye olursa iyi olur. Sonra da bakarız bakalım vişneli turtayla kaymak verebiliyorlar mıymış?”

Birkaç dakika daha geçtikten sonra Theobald kızı kendisine doğru çekti, gözyaşlarını öperek kuruladı, onun kendisine iyi bir eş olacağını bildiğini söyleyerek içini rahatlattı.

Kızcağız da buna, “Canım Theobald’cığım,” diye bağırarak karşılık verdi, “sen bir meleksin.”

Theobald ona inandı ve on dakika sonra mutlu çift Newmarket’teki hana indiler.

Christina zor görevini cesaretle yerine getirdi. Otelin sahibesine gizlice, kocasını kesinlikle gerekli olan süreden daha fazla bekletmemesi için özellikle ricada bulundu.

“Eğer hazırda çorbanız varsa, Bayan Barber, kuş kızarana kadar birer kâse çorba içebiliriz, böylece on dakika kazanırız.”

Mecbur kalınca nasıl da yüreklenmişti, görüyor musunuz? Ama aslında başı çatlayacak gibi ağrıyordu, yalnız olabilmek için her şeyini verirdi.

Yemek gayet iyi geçti. Bir şişe şeri Theobald'ın kalbini ısıtıvermiş, her şeye rağmen işlerinin yine de yolunda gidebileceğini ümit etmeye başlamıştı. İlk savaşı kazanan o olmuştu ki bu çok prestij kazandıran bir şeydi. Ne kadar da kolay olmuştu! Acaba neden kız kardeşlerine hiç böyle davranmamıştı ki? Bir dahaki sefer görüştüklerinde onlara da böyle yapacaktı; zamanla belki ağabeyi John'a, hatta babasına bile karşı durabilirdi. Şarapla zafer karışınca işte böyle büyük hayaller kurmaya başlarız.

Balayının sonunda, Bayan Theobald İngiltere'nin kocasına karşı en itaatkâr ve en mültefit kadınına dönüşmüştü. Eskilerin dediği gibi, Theobald yılanın başını baştan ezmişti. Aslında yılan pek ufacıktı, yoksa Theobald baştan korkup kaçardı; fakat işte bu yılancağızdan korkmamış, karşısına çıkıp onunla savaşmış, kafasını meydan okurcasına karısının suratına doğru sallamıştı. Gerisi kolaydı zaten.

Daha önce o kadar çekingen ve ezik biri olarak anlattığım kimsenin evliliğinin ilk gününden böyle âli kıran baş kesen kesilmesi garip gelebilir, ama belki ben Christina'yla flört ettikleri devreyi fazla kısa geçmişimdir. Nişanlılarken, Theobald üniversitede önce hoca, ardından da İkinci Dekan olmuştu. Beş-altı yıl öğretim üyesi olarak çalışıp da kendini önemsemeye başlamayan tek bir adam bile görmedim. Evet, babasının evinin on on beş kilometre kadar yakınına geldi mi Theobald'a bir şeyler olduğu da bir gerçektir. Sanki büyü yapılmış gibi dizlerinin bağı çözülür, azameti kaybolur gider, kendini yine başının üzerinde devamlı bir bulut dolaşan koca bir bebek gibi hissetmeye başlardı; ama Elmhurst'e pek öyle sık gitmiyordu, ayrılır ayrılmaz da büyü bozuluyor, yine eskisi gibi üniversitenin bir hocası, İkinci Dekan, Christina'nın nişanlısı, Allaby kadınlarının gözbebeği oluveriyordu. Bütün bunlardan çıkarılabilecek sonuç şudur ki, eğer Christina da bir parça dış gösterip azıcık kabarmış olsa Theobald ona kabadayılık taslamaya cesaret edemezdi; ama Christina sanki serçe cinsindendi, üstelik serçelerin çoğundan da daha ürkek bir serçeydi.

Bölüm XIV

Theobald'ın papaz olduğu köyün adı Battersby-On-The-Hill'di, tamamı çiftçi ve tarım işçilerinden ibaret 400-500 kişi civarındaki nüfusu oldukça geniş bir alana yayılmış bir köydü. Papaz evi geniş ve rahattı, bir tepenin yamacına kurulmuş olduğundan nefis bir manzarası vardı. Gelinip gidilebilecek mesafede epeyce komşuları vardı, ama bir ikisi hariç hepsi de civar köylerin papazları ve onların aileleriydi.

Pontifexleri muhit için değerli bir kazanç olarak gören bu komşular çifti heyecanla karşıladılar. Bay Pontifex'in çok akıllı bir adam olduğunu söylüyorlardı; üniversitede hocalık yapmıştı; hakiki bir dâhi, bir düşünce adamıydı. Bununla beraber pratik zekâsı ve sağduyusu da takdire şayandı. Ünlü yayıncı Bay Pontifex gibi mümtaz bir şahsiyetin oğlu olarak er geç büyük bir mirasa konacaktı. Ama bir de ağabeyi yok muydu? Vardı, evet, ama o kadar büyük bir miras kalacaktı ki muhtemelen Theobald'ın payına da kayda değer bir meblağ düşerdi. Tabii ki davetler, ziyafetler vereceklerdi. Şu Bayan Pontifex, ne kadar cana yakın kadındı! Belki tam olarak güzel sayılmazdı; ama gülüşü pek tatlıydı, neşeli tavırlarıyla da insanın gönlünü kazanıveriyordu. Kocasıyla da birbirlerine öyle bağlı, öyle düşkünlerdi ki, insana eski günlerdeki sevgilileri andırıyorlardı, bu kötü zamanlarda artık böyle bir çift bulmak pek zordu; aman da ne güzellerdi, falan filan. Yeni gelenler hakkında komşular arasındayla söylenenler böyleydi.

Theobald'ın kendi kilisesinin cemaatine gelince, çiftlik sahipleri kibar ve saygılı, işçilerle hanımlarıysa yalakalık derecesinde mültefitlerdi. Kendilerinden önceki papazın bazı özensiz davranışları yüzünden onlara miras kalan bir parça muhalefet de vardı, ama Bayan Theobald'ın gururla ifade ettiği gibi, "Theobald'ın 'bununla' başa çıkabileceğinden şüphe yok"tu. O

zamanlar kilise Normanların son döneminden kalma ilginç bir örnekti, İngilizlerin erken dönemlerinde bazı eklemeler yapılmıştı. Bugün olsa binanın ciddi şekilde bakım istediği söylenebilir; ama kırk elli yıl önce kiliselerin pek azı bakımlıydı. Bu kuşağın diğerlerinden farklı bir özelliği varsa, o da kiliseleri restore etme merakıdır.

Horace bir methiyesinde Roma'nın kilise restorasyon çalışmalarını övmüş fakat Augustus zamanından sonra Roma'da uzun süre işlerin pek yolunda gittiği söylenemez; mabetleri restore ettikleri için mi, yoksa etmedikleri için mi, artık orasını bilemem. Konstantin zamanından sonra işler iyice kötüye gitmiş, ama yine de Roma hâlâ önemli bir şehir olarak duruyor.

Battersby'ye gelmesinin üzerinden pek uzun yıllar geçmeden, Theobald Battersby Kilisesi'nin yenilenmesini kendine iş edindi. Bununla bizzat uğraşarak epey oyalandı, oldukça kabarıklık bir meblağı bulan masraflara da kendi cebinden epeyce katkıda bulundu. Masrafı kısmak için işin mimarlık tarafını kendisi yapmıştı, ama Theobald'ın bu işe başladığı 1834 senesinde mimarlık henüz pek iyi anlaşılmış bir konu değildi, bu restorasyon çalışmasının sonucu da başlamak için birkaç sene daha beklemiş olsa daha farklı olabilirdi.

İster edebiyatta olsun, ister müzikte, resimde, veya mimari-de olsun, bir kimsenin eserleri her zaman o kişinin portresidir; kendini ne kadar gizlemeye çalışırsa kişiliği kendisine rağmen o kadar fazla belli olur. Büyük olasılıkla bu sözlerimle bu kitabı yazan kendimi de ele vermiş oluyorum; çünkü istesem de istemesem de okuyucunun önüne koyduğum tüm şahsiyetlerden daha çok kendimi anlattığımı biliyorum. Böyle olduğu için üzgünüm, ama elimden gelen bir şey yok. Haklı olarak açığımı yakaladıklarını düşünecek okurlara da böylece sus payı verdikten sonra hikâyemize dönersek, Battersby Kilisesi'nin yenilenmiş hali bana her zaman Theobald'ın kendi resmi gibi görünmüştür, hem de öyle iyi bir resim ki, en büyük usta gelse daha iyisini yapamaz...

Evlendikten sonra bir altı yedi ay kadar Theobald'ın yanında kalmıştım, o zamanlar daha eski kilise duruyordu. Kiliseye ilk

gittiğimde hissettiklerim, herhalde cüzzamdan kurtulmasından sonra geri dönerken efendisine eşlik etmesi gereken Naaman'ın ara sıra hissettiklerinin benzeri olmalı. Bu hissiyatımın ve kilise cemaatinin anıları aklımda Theobald'ın vaazından daha canlı kalmış. Topuklarına kadar inen mavi fraklar içindeki adamlar ve kırmızı pelerini olan birden fazla yaşlı kadın, bir sıraya dizilmiş heyecansız, donuk ifadeli, bön bakışlı, hantal vücutlu, sevimsiz suratlı, cansız, kayıtsız köy delikanlıları (insanın hatırlamaktan hoşlandığı gibi değil de daha ziyade devrim öncesi Fransız köylüleri hakkında Carlyle'in çizdiği portreyi andıran bir takım) şimdi bile gözümün önüne geliyor. Bu sınıf yerini artık daha zeki, daha hoş ve daha umutlu bir kuşağa bırakmış durumda, bugünkü köylüler kendilerinin de olabildiğince mutlu olmaya hakları olduğunun farkındalar ve bunu nasıl başaracaklarını da daha iyi biliyorlar.

Cemaat kilisenin kapısından birer birer içeri giriyor, mevsim kış olduğu için dışarıdan gelenlerin ağzından burnundan buharlar çıkıyor, ayaklarındaki çivili botlar takır takır ses çıkarıyor; girerken ayaklarını yere vurup botlarındaki karları silkeliyorlar, kapı açıldıkça aralıktan bir an için dışarıdaki kapalı havayı ve karla kaplı mezar taşlarını görüyorum. Her nasılsa Handel'in "Yanıbaşımda çiftçiler" sözlerine yazdığı ezgi kafama takılmış, çıkmıyor. İhtiyar Handel bu insanları nasıl da harikulade bir şekilde anlamış!

Kürsünün yanından geçerken başlarıyla Theobald'a selam veriyorlar (Christina'nın kulağıma, "Buralardakiler hakikaten hürmetli insanlar," diye fısıldadığını hatırlıyorum, "kendilerinden üstün olanları biliyorlar.") ve geçip duvara dayalı uzun bir sıraya oturuyorlar. Korodakiler ellerinde enstrümanlarıyla asma kata tırmanıyor; bir viyolonsel, bir klarnet, bir de trombon var. Onları önce görüyör, kısa bir süre sonra da duyuyorum; çünkü ayinden önce bir ilahi çalışıyorlar, çaldıkları çok eski bir ezgi, yanılmıyorsam daha Protestan kilisesinin kurulmasından bile evvelden kalma bir mukabelenin bir kısmı. Daha beş yıldan az bir vakit önce bu havanın sanırım bir benzerini, uzak bir akrabasını diyelim, Venedikte Aziz Giovanni ve Paolo Kilisesi'nde

dinledim. Bir kere de Atlas Okyanusu'nun orta yerinde, bir Haziran günü denizde yapılan bir ayinde duydum, ne rüzgâr ne de dalga olduğu için göçmenler güvertede toplanmışlardı, beraberce söyledikleri ilahinin yalvaran nağmeleri puslu gökyüzüne ve daha sessiz olması mümkün olmayan denizin vahşi sessizliğine karışıyordu. Bazen Galler'de bir dağ yamacında bir Metodist Kamp Toplantısı'nda da duyulduğu olur ama kiliselerin içinde artık duyulabileceğini hiç sanmıyorum. Ben müzisyen olsam, bunu Wesley-vari bir senfonide adagio teması olarak ele almak isterdim.

Artık klarnet, viyolonsel ve trombon da kalmadı, bu uyumsuz ama son derece acıklı, Hezekiel'den fırlamış kederli yaratıkların ozanları yok artık. Köyün davudi sesli nalbantı, ahenkli söyleyişiyle ezgilere can katan marangoz, başta sesi herkesten fazla çıkarken, tam "Arkasında sürüleriyle siz çobanlar," dizesine gelince alçak gönüllülüğünden kafası karışıp sanki onun şerefine kadeh kaldırılıyormuşcasına sesini kısıveren kızıl saçlı, aslan gibi çoban, hepsi gitti. Daha onları ilk gördüğümde bile kaderleri belliydi, içleri yaklaşan bir kötülük hissiyle doluydu, ama en azından kendilerine koro olarak tanınmış bir süre daha zamanları vardı ve bir ağızdan, "Çiviledi hain eller, çiviledi onu bir ağaç gövdesinc," diye kükrüyorlardı, ama ne kadar uğraşsamı tam anlatamam. Battersby kilisesine son gittiğimde bir küçük org çalan sevimli bir kız vardı, etrafında da okullu çocuklardan bir koro duruyor ve en doğru, kuralına uygun şekilde modern ilahiler söylüyorlardı. Yüksek sıralar kaldırılmış, eski koronun şarkı söylediği asma kat bile insanların aklına yüksek yerleri getirebilecek uğursuz bir şey gibi yok edilmişti, Theobald yaşlanmıştı, Christina ise kilisenin bahçesindeki porsukağaçlarının altında yatıyordu.

Akşam daha sonra yakınlardaki muhalif bir kiliseden gülüşerek çıkan çok yaşlı üç adam gördüm, hemen tanıdım, bunlar eski dostlarım nalbant, marangoz ve çobandılar. Yüzlerindeki kendinden memnun ifadeden anladım ki muhakkak şarkı söylemişlerdi; yine eski günlerin görkemiyle viyolonsel, klarnet ve

trombon eşliğinde mi söylemişlerdi, orasını bilemem; ama şurası muhakkak ki, yeni çiziktirilmiş uydurma bir şeyler değil, eski günlerden kalma esaslı ilahiler okumuş olmalıydılar.

Bölüm XV

İlahiye dalıp gitmişim. İlahi bittiğinde etrafıma bakıp cemaati bir bütün olarak ancak fark edebildim. Çoğu çiftçiydi; şişman, hali vakti yerinde insanlardı, bazıları hanımları ve çocuklarıyla beraber köyün üç beş kilometre dışındaki çiftliklerden gelmişti. Katolik kilisesinden, papalıktan ve papalığa dair herşeyden nefret eden, kuramsal tartışmanın her çeşidinden şeytan görmüş gibi kaçan, mevcut düzenin korunmasını en önemli görevi sayan, belki eski savaş günlerini muhabbetle hatırlayan, iyi, hoş, akliselim insanlardı. Hava koşullarının kendi ellerinde olmasının büyük bir haksızlık olduğunu düşünür, fiyatların daha yüksek, işçi ücretlerinin daha düşük olmasını arzu eder, ama bunun dışında her şey ne kadar az değişirse o kadar memnun olurlardı, alışılmış düzene âşık değillerse de bir şikâyetleri de yoktu, alışılmadık her şeyden nefret eder, Hristiyan dininden şüphe edilmesi karşısında ne kadar dehşete kapılırsalar günlük hayatta Hristiyanca davranılması karşısında da o kadar dehşete kapılırlardı.

“Theobald’la cemaati arasında müşterek ne olabilir ki?” Bu soruyu Christina bana akşam kocası birkaç dakikalığına yanımdan ayrıldığı bir sırada sormuştu. “Şikâyet etmek doğru değil tabii; ama emin olun ki Theobald kadar kabiliyetli bir adamın böyle bir yerde ziyan olması içimi parçalıyor. Bari Gaysbury’de olaydık, orada hiç değilse Falancalar, Filancalar var, Lord Filan Feşmekan’ın yeri de bildiğiniz gibi oldukça yakın, eh, o zaman ben de böyle çölün ortasında yaşıyormuşuz gibi hissetmezdim,” dedikten sonra biraz neşelenerek, “ama herhalde her şeyde bir hayır vardır,” diye devam etmişti, “şimdi Piskopos ne zaman bu taraflara gelse bize geliyor, Gaysbury’de olsak bize gelmez, Lord Filan Feşmekanlara giderdi.”

Belki artık Theobald’ın kaderinin çizildiği yeri ve evlendiği

kadını yeterince anlatmışımdır. Kendi alışkanlıklarına gelince, gözümün önüne çamurlu yollardan ve yağınur kuşlarının do-laştığı uçsuz bucaksız çayırlardan geçerek ölmek üzere olan bir köylü kadınıni ziyarete giderkenki hali geliyor. Kadına kendi sofrasından et ve şarap götürüyor, az da değil, gani gani. Yatağı-nın başında oturup kadıncağıza, kendi ifadesiyle, manevi teselli vermeye çalışıyor.

Hasta kadıncağız yattığı yerden, “Ben korkarım cehennem-liğim Efendim,” diye sızlanıyor. “Ah Efendim, kurtarın beni, kurtarın, oralara gitmeme izin vermeyin. Ben dayanamam, Efendim, korkudan ölüyorum, düşündükçe her yanımdan so-ğuk soğuk terler fışkırıyor.”

Theobald ciddiyetle, “Bayan Thompson,” diyor, “Kurtarı-cınızın sizin kefaretinizi vermek için döktüğü değerli kana gü-venmelisiniz; sizi yalnızca o kurtarabilir.”

Kadın Theobald’a dalgın dalgın bakarak, “Ama acaba onun beni affedeceğinden emin misiniz, Efendim,” diye soruyor, “çünkü ben pek iyi bir kadın değildim, yok yok, pek iyi değil-dim; günahlarım affedildi mi diye sorduğum zaman Tanrı ağ-zıyla bir ‘Evet’ deyiverse ...”

“Ama affedildiniz zaten, Bayan Thompson.” Theobald’ın sesi hafifçe katılaşmaya başlıyor; çünkü daha önce de defalarca söylemekten dilinde tüy bitmiş, konuşmanın başından bu yana tam bir çeyrek saat olmuş, tam bir çeyrek saattir zavallı kadının korkularına katlanmak zorunda kalmış. Sonunda konuşmaya son verip “Hasta Ziyareti” kitabından alınma duaları okumaya başlıyor, perişan kadıncağız da siniyor, durumuyla ilgili endişe-lerinden daha fazla bahsedemiyor.

Ama Theobald’ın gitmeye hazırlandığını görünce, yalvarır-casına, “Efendim,” diyor, “acaba bana Din Günü, Hesap Günü diye bir şey yoktur, Cehennem diye de bir yer yoktur deseniz olmaz mı? Cennet’ten vazgeçtim Efendim, ama Cehenneme gitmeye tahammül edemem.” Theobald dehşet içinde kalıyor.

Etkileyici bir sesle, “Bayan Thompson,” diye karşılık veri-yor, “sizden rica ediyorum, böyle bir anda dinimizin bu iki te-mel taşı hakkında şüpheye kapılarak kendinize eziyet etmeyin.

Eğer kesin olan bir şey varsa, o da hepimizin İsa'nın karşısında hesap vereceğimiz ve kötülerin ebediyete kadar ateşte yanacağıdır. Bundan bir şüphe etmeye görün, Bayan Thompson, işiniz bitiktir.”

Bu sözlerle korkuları galeyana gelen zavallı kadıncağz, ateşli başını yorgana gömüp nihayet gözyaşlarına boğuluyor.

Theobald elini kapının tokmağına koyup, “Bayan Thompson,” diyor, “kendinizi toparlayın, sakın olun; Hesap Günü geldiğinde tüm günahlarınız Tanrı'nın Kuzusu'nun kanıyla yıkanıp aklanacak, bu sözüme güvenmelisiniz, Bayan Thompson. Evet,” kendinden geçerek heyccanla devam ediyor, “ne kadar günah işlemiş olursanız olun, hepsi silinecek, tertemiz olacak.” Sonra da elinden geldiği kadar hızlı bir şekilde çıkıp kendini kulübenin ağır havasından dışarıdaki temiz havaya atıyor. Çok şükür, bu iş de bitti!

Vazifesini yapmış, ölmek üzere olan bir günahkâra teselli sunmuş olarak evine dönüyor. Lojmanda yolunu bekleyen kendisine hayran karısı ona cemaatinin iyiliği için onun kadar fedakârca çabalayan başka kimse olamayacağını söylüyor. O da inanıyor; kendisine ne söylenirse inanmaya zaten yaradılıştan meyli var, üstelik bu konuyu kim karısından daha iyi bilebilir ki? Zavalılık! Hakikaten de elinden geleni yapmış durumda, ama suyun dışına çıktı mı balığın elinden gelen ne kadar olur ki? Etle şarabı bırakıp gelmiş; eh, bu kadarcık yapabiliyor en azından. Yine gidip kadını ziyaret edecek, yine et ve şarap götürecekt; her gün yağmur kuşu dolu çayırlardan aynı gönülsüz adımlarla geçip aynı meşum endişeleri dinleyecek, her gün kadını sindirip daha fazla anlatmasına engel olacak, ama bir türlü içini rahatlatamayacak, nihayet kadının üzerine rahmeten bir bitkinlik çöküp gelecekle ilgili bütün korkularını unutturacak, Theobald da kadının İsa'ya nihayet güvenip teslim olduğunu ve huzur bulduğunu düşünecek.

Bölüm XVI

Theobald mesleğinin bu tarafını hiç sevmiyordu (hatta nefret ediyordu) ama bunu kendi kendine bile itiraf etmezdi. Kendi kendine bir şeyleri itiraf etmemek onda alışkanlık haline gelmişti. Yine de ölüm döşeğinde yatan günahkârlar olmasa ya da hiç değilse onları bekleyen işkenceler karşısında daha bir kayıtsız olabilseler, hayat daha güzel olurdu gibi bir his zihninde belli belirsiz bir fikir olarak dolaşıp duruyordu. Kendini iyi hissetmiyordu. Hâlbuki çiftçiler kendilerini iyi hissederek görünüyordular. Hepsisi de sapasağlam, sıhhatli ve memnundu; ama kendisiyle onlar arasında hiç kapanmayan koca bir uçurum vardı. Ağzının kenarlarına sert ve gergin bir ifade yerleşmeye başladı, zamanla, sırtında siyah cübbesi ve boynunda beyaz boyunbağı olmasa bile çocukların papaz olduğunu anlayacağı bir hale geldi.

Görevini yaptığından gayet emindi. Her geçen gün daha da emin oluyordu; ama yapacak fazla bir görevi yoktu aslında. Meşgul olacak bir şeylerin eksikliği kendini şiddetle hissettiriyordu. Bundan kırk sene önce din adamlarının yapması yakışsız karşılanmayan sporların hiçbirinden zevk almıyordu. At binmez, atıcılık yapmaz, balık avlamaz, koşu yarışlarına katılmaz, kriket oynamazdı. Ders çalışmaktan doğrusu oldu olası pek zevk alınmamıştı, hele de Battersby gibi bir yerde ders çalışmasının ne amacı olabilirdi ki? Ne eski kitaplardan okuyordu, ne yenilerinden. Ne sanatla, ne bilimle, ne siyasetle ilgileniyor, ama bu alanlardan herhangi birinde kendisine alışılmadık gelen bir gelişme görülecek olursa hemen dikiliveriyordu. Evet, kendi vaazlarını kendi yazıyordu; ama karısı bile onun esas övgüye değer tarafının kürsüden okuduğu sözlerden çok yaşantısıyla (baştanbaşa bir fedakârlık öyküsü olan o güzel yaşantısıyla) çevresine örnek olması olduğunu düşünüyordu. Kahvaltıdan

sonra çalışma odasına çekilir, İncil'den küçük küçük parçalar kesip fevkalade özenle başka küçük parçaların yanına yapıştırır; buna Eski Ahit'le Yeni Ahit'ten bir ahenk oluşturmak derdi. Kestiği parçaların yanına en mükemmel el yazısı ile Mede'den (yani Theobald'a göre Vahiy Kitabı'nı gerçekten anlayan tek adam), Patrick'ten ve başka din bilginlerinden alıntılar yazardı. Uzun yıllar boyunca her sabah yarım saatini düzenli olarak bu işe ayırdı, ortaya çıkan sonuç şüphesiz çok değerli bir eserdı. Birkaç sene sonra, çocuklarının derslerini dinlemeye başladı, ders saatleri sırasında çalışma odasından her gün sıklıkla gelen bağırtılar bütün eve durumun korkunçluğunu anlatıyordu. Bir de kurutulmuş bitki koleksiyonu yapmaya merak saldı, babasının ilgisi neticesinde de bir kere Battersby civarında bir bitkiyi (şimdi adını hatırlayamıyorum) bulan ilk kişi olarak Saturday Dergisi'ne çıktı. Derginin o sayısı kırmızı marokenle ciltlenmiş olarak salondaki sehpanın üzerinde dururdu. Bahçesinde gezinir, bir tavuğun gıdıkladığını duyacak olursa koşup Christina'ya haber verir ve doğruca yumurtayı bulmaya giderdi.

Christina'nın evlenmemiş iki kız kardeşi arada onlarla kalmaya geldiklerinde, hep kız kardeşleriyle enişterinin masal gibi bir hayat sürdürdüğünü söylerlerdi. Christina hakikaten doğru bir seçim yapmıştı (Christina'nın seçim yapacak bir hali olmasa da onun Theobald'ı seçtiğine kendilerini en başından beri inandırmışlardı) ve çok mutluydu, Theobald da Christina'sıyla mutluydu. Nedense Christina kardeşleri yanlarındayken kâğıt oynamaktan bir parça çekinirdi, hâlbuki başka zaman bir iki el oynamaya can atardı, ama kardeşleri bu küçük meseleyi açacak olurlarsa bir daha Battersby'ye davet edilmeyeceklerini gayet iyi biliyorlardı. Aslında, Battersby'ye davet edilmek de doğrusu hoşlarına gidiyordu. Theobald her ne kadar oldukça huysuz bir adam olsa da onlara karşı hiçbir zaman ters davranmazdı.

Yaradılıştan içe dönüktü, yemeğini pişirecek birini bulsa ıssız bir adada yaşamayı tercih ederdi. Kimseye bahsetmediği hayallerinde, Papa'yla karşılıklı sohbet eder, "İnsanlığın en büyük düşmanı insandır," kabilinden fikirler paylaşırlardı; yalnız kadınlar, belki bir tek Christina hariç, erkeklerden de kötüydü.

Bütün bunlara rağmen, evlerine bir misafir geldiğinde onu iyi bilen herkesi şaşırtacak kadar nazik ve hoşsohbet bir ev sahibi oluverirdi.

Laf arasında babasının evinde tanıştığı ünlü edebiyatçıların isimlerini zikretmenin hemen bir yolunu bulurdu, çevresinde Christina'yı bile tatmin eden bir isim yapması pek uzun sürmemişti.

Etrafta ondan söz açıldığında, kimin bütün hayatı Battersby'li Bay Pontifex kadar temiz ve saf olabilir diye sorarlardı. Köyün yönetimi hakkında bir sorun çıktı mı danışacak ondan uygun kim olabilir? Kim onun gibi hem sorgusuz sualsiz ve kalpten inanmış bir Hristiyan hem de güngörmüş bir beyefendi, bir hayat adamı olmayı kişiliğinde mükemmel bir şekilde birleştirmişti? İlaikaten de herkes onu bir hayat adamı, hatta harika bir işadamı olarak görüyordu. Şu zamanda şu kadar ödeme yapacağını söylediyse, dediği günde dediği kadar parayı çıkarıp vereceğini herkes bilirdi, eh, biri hakkında bunu söyleyebiliyorsanız ötesine gerek yoktu zaten. Theobald'ın çekingen yapısı onun birilerine kazık atmasını tamamen imkânsız kılıyordu. Karşısındakinden en ufak bir itiraz gelebileceğini ya da bunun etrafa yayılabileceğini düşündü mü aklından böyle bir şey geçmişse bile hemen vazgeçiverirdi; kendi doğru tavrı ve sertçe ifadesi de onu kazık yemekten koruyan bir zırh gibiydi. Paradan hiç bahsetmez, laf oraya geldi mi konuyu hemen değiştirirdi. Cimriliğin her çeşidi karşısında sergilediği dehşet ifadesi kendisinin cimri olamayacağının yeterli bir teminatıydı. Ayrıca hayatta ticari işlemin kabul edilebilecek nesi varsa, olup olacağı kasapla fırıncının müşteri hesaplarından ibaretti. Daha önce de gördüğümüz gibi, basit zevkleri vardı; zevki var denilebilirse elbet... Bir evi ve yılda 900 sterlin geliri vardı, ucuz bir muhitte yaşıyordu ve uzun denilebilecek bir süre boyunca kendisine yük olabilecek bir çocuğu da olmamıştı. Theobald'ın durumuna da imrenilmeyecekse hayatta imrenilecek kim vardı ki?

Yine de Christina'nın genel olarak kocasından daha mutlu olduğunu tahmin ediyorum. Onun hasta köylüleri ziyaret etmesi gerekmiyordu, evin ve aile bütçesinin idaresi de ona arzu

edebileceği kadar iş çıkarıyordu. Kendisinin de dediği gibi, başlıca sorumluluğu kocasını sevmek, saymak ve suyuna gitmekti. I lakını teslim etmek lazım, bu sorumluluğunu da elinden gelen en iyi biçimde yerine getiriyordu. Bir çek, kocasına devamlı hayatta ondan daha iyisinin ve akıllısının olmadığını söyleyip durmasa belki daha iyi olurdu, çünkü kocasının küçük dünyasında hiç kimse ona aksini söylemeyi aklından bile geçiremezdi ve bu nedenle de kısa sürede Theobald'ın bu konuda hiç şüphesi kalmamıştı. Evliliklerinin başında Theobald'ın ara sıra aniden öfkelenip fena halde parladığı olduysa da, Christina onun mizacını idare etmeyi ve bir fırtınanın yaklaştığını fark eder etmez havayı yumuşatmayı kısa zamanda öğrenmiş, en kolay çözüm şeklinin bu olduğunu çabuk anlamıştı. Bu fırtınaların sebebi zaten genellikle kendisi olmazdı. Daha evlenmelerinden bile çok uzun zaman önce Christina onun ufak tefek huylarını inceleyip çözmüştü. Ateşi ne kadar körüklemesi, ortalığı mümkün mer-tebe dumana vermeden ne zaman ustalıkla söndürmesi gerektiğini gayet iyi biliyordu.

Para meselelerinde Christina'dan daha titizi olamazdı. Theobald ona üç ayda bir giyim, harçlık, ufak tefek hayır işleri ve hediyeler için belirli bir para ayırırdı. Christina kendisine tahsis edilen tutarın büyük kısmını son üç kaleme kullanır, gelir seviyesine kıyasla üst başa çok az para harcar, kalanın tamamını hediyelere ya da hayır işlerine harcardı. Ah, izin verilen miktarın dışında beş kuruş fazla masraf çıkarmayacağına bütün kalbiyle güvenebileceği bir karısı olduğunu düşünmek Theobald'a nasıl bir iç rahatlığı veriyordu! Christina'nın kayıtsız şartsız itaati, her konuda kocasıyla tam olarak aynı fikirde olması ve Theobald ne yapar ya da söylerse haklı olduğunu tekrar tekrar ifade etmesi bir yana, para meselelerinde böylesine dikkatli olması Theobald için ne büyük bir kuvvet kaynağı, ne sağlam bir destektir! Yıllar geçtikçe Theobald, tabiatı herhangi bir canlıyı sevmesine müsaade ettiği ölçüde karısını sevmeye ve ona bağlanmaya başladı; zamanında nişanı bozmuş olduğu için kendini tebrik ediyor; bu erdemli davranışının şimdi karşılığını görüyordu. Christina üç aylık tahsisatını nadiren bir otuz kırk şilin ya da birkaç ster-

lin aşacak olsa bile, bu açığın hesabını Theobald'a her zaman kusursuz bir şekilde verirdi. Örneğin, pahalı bir gece kıyafeti alınmış olurdu; ama uzun zaman giyilebilirdi veya aniden çıkan bir düğün için üç aylıktan kalanın pek yetmeyeceği kadar şık bir hediye alınması gerekmiş olurdu. Sebep her ne olursa olsun, fazladan harcanan miktar ne kadar önemsiz de olsa her defasında bir dahaki üç aylıkta ya da bir iki seferde telafi edilirdi.

Bununla beraber, sanırım bir ara, neredeyse yirmi yıllık evlilerken, Christina para konusundaki her zamanki mükemmel ayarını bir parça bozmuş, birkaç üç ay arka arkaya açık verip bütçede iç borç misali kronikleşen yedi sekiz sterlinlik bir delik açmıştı. Theobald sonunda bir şeyler söylemesi gerektiğini hissetti ve gümüş yıldönümlerini fırsat bilerek, Christina'ya borçlarının silindiğini söyledi; ama aynı zamanda bundan sonra geliriyle giderini dengelemeye gayret etmesini de rica etti. Christina sevgi ve minnetinden gözyaşlarına boğularak ona dünyanın en iyi ve en cömert erkeği olduğunu söyledi ve evlilik hayatlarının geri kalanı boyunca bir daha bir tek şilin bile açık verdiği olmadı.

Christina da her tür değişiklikten en az kocası kadar nefret ederdi. O ve Theobald, bu dünyada isteyebilecekleri neredeyse her şeye sahiptiler; öyleyse insan neden hayatlarına sonunu bilemeyeceği değişiklikler sokmak istesin? Din en son gelişim derecesine ulaşalı zaten çok zaman olmuştu, Christina bundan emindi. Anglikan Kilisesi'nin öğretilerinden daha mükemmel bir inanç arayışı içine girmek de aklı başında bir insanın aklından geçireceği bir şey değildi. Bir din adamının eşi olmaktan daha şerefli bir mevki düşünemiyordu; tabii piskopos eşi olmak hariç. Babasının nüfuzu göz önünde tutulursa, Theobald'ın da bir gün piskopos olması hiç de imkânsız sayılmazdı. İşte o zaman Christina'nın aklına Anglikan Kilisesi'nin uygulamalarındaki küçük bir pürüz, kesinlikle doktrinle değil, yalnızca uygulamayla ilgili küçük bir kusur geliyordu. Bir tek konuda Kilise'nin tutumunun hatalı olduğu kanaatindeydi; o da şuydu ki, bir piskoposun hanımı kocasının mevkiine ortak olmuyordu.

Bu iş, ahlâki vasıfları şüphe götürür, kötü bir kadın ve içten içe sonuna kadar Papacı olan Elizabeth'in başının altından çıkmıştı. Belki insanların mevki ve itibar gibi şeyleri fazla önemsememesi gerekirdi, ama toplum nasılsa öyleydi ve doğru olsa da olmasa da böyle şeylerin de insanların gözünde büyük önemi vardı. Sadece lafın gelişi Winchester Piskoposu'nun hanımı Bayan Pontifex olarak da şüphesiz azımsanamayacak kadar etkili bir mevkiye gelmiş olurdu. Onunki gibi bir kişiliğe sahip birinin, etkisinin hissedileceği kadar önemli bir çevreye girdiği anda ağırlığını hissettirmemesi mümkün değildi; ama mesela Leydi Winchester, ya da Piskoposîçe olsa (kulağa o kadar da kötü gelmiyordu hani) hayır işleme gücü de haliyle kat kat artmış olmaz mıydı? Şu da hoş olurdu, eğer bir kızı olsaydı kızı da Piskoposîçe olmayacaktı, bunun için kendisinin de bir Piskoposla evlenmesi gerekirdi, bu da pek olası değildi.

Bunlar Christina'nın iyi günlerinde düşündüğü şeylerdi; ama hakkını yemeyelim, başka zamanlarda manevi değerlerinin hakkını verip vermediğinden şüphelendiği de olurdu. Kurtuluşu ile arasına girebilecek her düşman yenilip bizzat Şeytan ayaklarının dibine serilinceye kadar savaşmaya devam etmeliydi. Böyle günlerinden birinde, o güne kadar ne zaman bir domuz kesseler afiyetle yediği kan sucuğunu artık yemekten vazgeçecek olursa, bir de kümes ya da av kuşlarından yalnızca boğazı kesilerek kanı akıtılmış olanları yemeye ve boynu burularak öldürülmüş olanlardan uzak durmaya özen gösterirse bu yarıştta çağdaşlarının birkaç adım önüne geçebileceğini fark etmişti. Aziz Paul ve Kudüs Kilisesi, Yahudilik dışında dinlerden İristiyanlığa dönenlerin bile boğulmuş hayvanların etinden ve kandan uzak durması gerektiği konusunda ısrar etmiş ve bu yasağı iğrençliği şüphe götürmez bir günahın yasaklanmasıyla birleştirmişlerdi. Bu durumda artık bunlardan vaz geçip kaydadeğer bir manevi sonucun hâsıl olup olmadığını bir görmek lazımdı. O da vazgeçti ve bu kararı aldığı günden itibaren kesin bir şekilde kendini daha güçlü, kalben daha temiz ve her bakımdan kendini o güne dek hissettiğinden çok daha ruhaniyete dönük hissetmeye başladı. Theobald bu konuya onun kadar önem ver-

mese de yemekte ne yiyeceklerine Christina karar verdiği için onun da boğazından kanı akıtılmadan boğazlanmış bir şey geçmemesini sağlayabiliyordu. Kan sucuğuna gelince, iyi ki Theobald küçükken sucuğun yapılışını görmüş, duyduğu tiksintiyi hiçbir zaman içinden atamamıştı. Christina bu konunun daha fazla gündeme getirilmesini ve önemsenmesini arzu ediyordu; bu da belki Leydi Winchester olsa sade Bayan Pontifex olarak denemesinin bile imkânı olmayan şeyleri yapabileceği pek çok konudan bir tanesiydi.

İşte değerli çiftimizin hayat yolculuğu ayları ve yılları geride bırakarak böylece sürüp gidiyordu. Okuyucu eğer orta yaşını geçmişse ve ailesinde de bir papaz varsa muhtemelen hayatları Theobald'la Christina'ninkinden elle tutulur bir farkı olmayan bir sürü papaz ve papaz hanımı hatırlayacaktır. Kendim de bir köy kilisesinin lojmanında büyümüş bir çocuk olarak seksen yıl öncesine uzanan anı ve deneyimlerime dayanarak, bu çizdiğim resimde o zamanlar İngiltere'de bir taşra papazının hayatının kötü taraflarından ziyade iyi taraflarını gösterdiğimi söylemem gerekir. Ama günümüzde artık böyle kimsenin kalmadığını kabul ediyorum. İngiltere'de Theobald'la Christina'dan daha birbirine bağlı ya da genel olarak daha mutlu bir çift bulunmazdı. Evlilik hayatlarının ilk yıllarına gölge düşüren tek bir üzüntü kaynağı varsa, o da doğan çocuklarından hiçbirinin yaşamamasıydı.

Bölüm XVII

Zaman içinde bu dertleri ortadan kalktı. Evliliklerinin beşinci senesinin başlarında Christina nur topu gibi bir oğlan dünyaya getirdi. 1835 Eylülünün altıncı günüydü.

Hemen yaşlı Bay Pontifex'e haber gönderildi, kendisi de bu haberi büyük sevinçle karşıladı. Büyük oğlu John'un karısı yalnızca kız doğurmuştu; bu yüzden soylarını devam ettirecek bir erkek torunu olmazsa diye ciddi endişeler içerisindeydi. İyi haber bu nedenle çifte bir sevinçle karşılanmış; Elmhurst'te ne kadar coşku yarattıysa John Pontifexlerin o zamanlar oturduğu Woburn Meydanı'nda da o kadar kaygı ve üzüntüye neden olmuştu.

Nitekim bu üzüntü açık edilmemesi gerektiği için daha da fazla acı veriyordu; ama John Pontifexlerin neler hissediyor olabileceği, keyfi gayet yerinde olan dedenin hiç umurunda değildi; bir erkek torun istemiş ve bir erkek torunu olmuştu, bu da herkes için yeterli olsa gerekti. Üstelik Bayan Theobald bu işi bir defa bccerdiğine göre ona belki daha başka oğlan torunlar da verebilirdi, bu da hoş olurdu doğrusu; çünkü üçten az torunla kendini yeterince güvencede hissedemezdi.

Zili çalıp kâhyasını çağırdı.

En ciddi ifadesiyle, "Gelstrap," dedi, "mahzene inmek istiyorum. "

Elinde mumla Gelstrap önde, kendisi arkada, mahzene indiler ve en kıymetli şaraplarını sakladığı iç odaya geçtiler.

Bay Pontifex birçok bölmeyi geçip gitti: 1803 Port, 1792 Imperial Tokay, 1800 Claret, 1812 Sherry ve daha birçok kasa önlerinde durulmadan atlandılar; çünkü Pontifex ailesinin en büyüğünün iç odaya inmesinin nedeni bunlardan hiçbiri değil-

di. Mumun ışığı iyice yaklaşıncaya kadar boş gibi görünen bir bölmenin önünde durdular. Bölmede yarım litrelik tek bir şişe vardı. Bay Pontifex'in aradığı şişe buydu.

Gelstrap bu şişeyi daha önce birçok defalar incelemiş ve içinde ne olduğunu merakla araştırmıştı. Şişeyi oraya Bay Pontifex on iki yıl önce bir gün, eski dostu, ünlü gezgin Dr. Jones'u ziyaretten dönüşünde, kendi eliyle koymuştu; ama kasanın üzerinde şişede ne olduğuna dair bir fikir verebilecek hiçbir levha yoktu. Bir değil birçok defa, efendisi dışarı çıkıp da yanlışlıkla anahtarlarını evde unuttuğu zamanlar Gelstrap şişeyi evire çevire incelemiş, cesaret edebildiği her şekilde kurcalamış, ama hiçbir şey çıkaramamıştı.

İşte şimdi bu esrar çözülmek üzereydi. Ama heyhat! Şişenin içindekinden bir yudumcuk olsun tadabilme fırsatı besbelli ki sonsuza kadar kaçıyordu; çünkü Bay Pontifex şişeyi kendi eliyle alıp tapasını dikkatle inceledikten sonra kaldırıp ışığa tutmuş, gülümseyerek elinde şişeyle bölmenin önünden ayrılmıştı.

İşte o anda bir felaket oldu. Bay Pontifex'in ayağı boş bir sepete takıldı; bir düşme sesi geldi, sonra bir şangırtı koptu, o kadar yıldır özenle saklanan sıvı bir anda cam kırıklarıyla beraber mahzenin zeminine yayıldı.

Bay Pontifex her zamanki soğukkanlılığıyla sıkılı dişlerinin arasından Gelstrap'ı iştten attığını ve bir ay ihbar süresinin başladığını bildirdi. Sonra ayağa kalktı ve tıpkı Christina yemeğini ısmarlamak istemediği zaman Theobald'ın yaptığı gibi tepinerek, öfkeyle, "O Ürdün Nehri'nin suyuydu," diye bağırды, "yıllardır ilk erkek torunumun vaftizi için saklıyordum. Seni Allah'ın cezası Gelstrap, nasıl bu kadar dikkatsiz olabilirsin, ne geziyor boş sepet mahzenin orta yerinde?"

Kutsal ırmağın suyu o anda nasıl olup da yayıldığı yerden toplanıp sopa gibi dimdik dikilmedi ve onun kafasına inmedi hayret ederim. Gelstrap sonradan diğer hizmetkârlara olayı anlatırken efendilerinin sarfettiği sözlerden ensesindeki tüylerin dikildiğini söylerdi.

Ama "su" lafını duyduğu anda hemen zihni açılıverdi ve kilere koştu. Daha efendisi yokluğunun tam farkına varamadan

elinde küçük bir sünger ve leğenle dönmüş, yere dökülen Ürdün suyunu adı bir su birikintisi gibi silip leğene almaya başlamıştı bile.

Yumuşak bir sesle, “Bunu süzerim, Efendim,” dedi. “Gayet temiz çıkar sanırım.”

Bay Pontifex bu öneride bir umut görerek sakinleşti, su kendi gözlerinin önünde bir huni ve bir parça kurutma kâğıdı marifetiyle süzüldü. Hakikaten de bir bardaktan fazla bir kısmının kurtarılabilmiş olduğu ortaya çıktı, bu da yeterli görüldü.

Ardından Bay Pontifex Battersby’ye gitmek için hazırlıklara başladı. Koca koca sepetler dolusu en kaliteli yiyeceklerden ısmarladı, kaliteli şaraplarından kendi eliyle yine koca bir sepet dolusu seçip ayırdı. En kaliteli değil, kaliteli şaraplarından diyorum; çünkü ilk heyecanla en iyi şaraplarından bazılarını seçtiyse de sonradan düşününce her şeyde ölçülü olmanın faziletini hatırlamış. Zaten Ürdün Nehri’nden gelmiş en iyi suyunu bu olay için feda ediyor olduğuna göre en iyi şaraplarını göndermesinin gereksiz olacağını düşünerek onların bir altında gördüğü şaraplarından seçmeye karar vermişti.

Battersby’ye gitmezden evvel, yetmişini geçeli ve işlerden neredeyse tamamen elini çekeli beri pek yapmadığı bir şey yaparak bir iki gün Londra’da kaldı. Gözlerini hiç üzerinden ayırmayan John Pontifexgiller, babalarının bu bir iki günü avukatlarıyla görüşerek geçirdiğini fark ederek kedere boğuldular.

Bölüm XVIII

Hayatında ilk defa Theobald bir şeyi doğru yaptığını hissediyor ve babasıyla görüşmeyi endişe etmeden bekleyebiliyordu. Hakikaten de yaşlı beyefendi kendisine son derece kibar ve sevecen bir mektup yazarak oğlanın vaftiz babası olma niyetini bildirmişti. Neden mektubun tamamını buraya almayayım ki ne de olsa yazanın en iyi yüzünü gösteriyor. İşte söyle yazıyor:

“Sevgili Theobald,”

Mektubun bana gayet samimini bir mutluluk verdi, hâlbuki ben artık kendimi en kötüsüne alıştıırıp razı olmuştum, onun için daha da fazla sevindim; rica ederim gelinime ve sana en içten ve derinden tebriklerimi sunmama izin veriniz.

Tanrı bağışlarsa ilk erkek torunumun vaftizi için uzun süredir sakladığım Ürdün Nehri’nden gelme bir şişe suyum vardı, bana eski dostum Dr. Jones vermişti. Her ne kadar törenin yararlığı vaftiz suyunun kaynağına bağlı olmasa da, herhalde sen de bana hak verirsın ki Ürdün Nehri’nin sularına atfettiğimiz azımsanmayacak bir ulviyet vardır. Bunun gibi ufak hususlar bazen bir çocuğun bütün geleceğini etkiler.

Yanımda kendi aşcımı getiriyorum, kendisine vaftiz yemeği için her şeyi hazır etmesini söyledim. Dost ve komşularınızdan sofranız kaç kişi alırsa davet edin. Bu arada, Lesueur’e istakoz almamasını söyledim, ne de olsa Battersby’den sahile yirmi kilometre ya var ya yok; sen bizzat Saltness’e gidip bir tane alsan en iyisi o olur. Oranın istakozundan iyisini İngiltere’nin başka hiçbir yerinde bulamazsın, en azından benim fikrimce öyledir.

Oğlun yirmi bir yaşına basınca kendisine verilmek üzere hesabına bir şeyler ayırdım. Eğer ağabeyin John bundan sonra da

kızdan başka bir şey yapmayacak olursa ilerde üzerine daha fazla bir şeyler de ekleyebilirim; ama üzerimde birçok yük var ve senin zannediyor olabileceğin kadar varlıklı da değilim.

“Seni çok seven baban, G. PONTIFEX.”

Mektubundan birkaç gün sonra kendisi de Battersby’ye yirmi bir kilometre mesafedeki Gildenham’dan bindiği tek atlı bir araba içinde arzı endam etti. Arabacının yanında aşçı Lesueur oturuyordu, arabanın üstü ve başka neresinde yer varsa her tarafı alabildiğine sepetlerle doluydu. John Pontifexgillerle Eliza, Maria ve Alethea da bir gün sonra gelecekti; çünkü Bay Pontifex bunu mutlu bir aile toplantısıyla kutlamaya karar vermişti, dolayısıyla da hepsinin gelmesi ve hepsinin de mutlu olması gerekiyordu, aksi takdirde kendileri için kötü olurdu. Alethea kendisi oğlanın vaftiz annesi olmak istemişti. Bir sonraki gün de bütün bu velvelenin müsebbibi vaftiz edildi. Theobald çocuğa Bay Pontifex’in adını verip George demeyi önermişti; fakat kulağa biraz garip geliyorsa da, Bay Pontifex buna karşı çıkarak Ernest ismini seçmişti. “İçten, has, ciddi” anlamına gelen bu kelime yeni yeni moda oluyordu, Bay Pontifex de torununun böyle bir isme sahip olmasının, tıpkı Ürdün Nehri’nin suyuyla vaftiz edilmesi gibi, oğlanın kişiliği üzerinde kalıcı bir etki yaratabileceğini ve hayatının önemli devrelerinde onu iyi yönde etkileyebileceğini düşünüyordu.

Benim de ikinci vaftiz babası olmamı istemişlerdi. Ben de yıllardır görmediğim ama devamlı mektuplaştığım Alethea’yla tekrar görüşme fırsatı bulabileceğim için sevinerek kabul etmiştim. Çocukluğumuzda beraber oynadığımız zamanlardan beri ikimiz iyi dosttuk. Babaannesiyle dedesinin ölümünden sonra Paleham’la bağları kopmuş olsa da, benim Theobald’la aynı okula ve üniversiteye gitmem nedeniyle Pontifexlerle yakınlığım devam etmişti. Alethea’yı her görüşümde de ona daha fazla hayran oluyor, her defasında onun gördüğüm en iyi, en nazik, en akıllı, en esprili, en sevimli ve bence en güzel kadın olduğunu düşünüyordum. Pontifexlerin hiçbiri dış görünüş

açısından fena sayılmazdı; ailece hepsi de boylu boslu, biçimli, güzel hatlara sahip insanlardı, ama Alethea görünüş açısından bile ailenin gülüydü. Bir kadını sevdiren tüm diğer nitelikler açısından, adeta üç kız kardeşin tümü için ayrılmış ve hepsine de gani gani yetecek olan payın tamamı yanlışlıkla ona verilmiş, kız kardeşlerine bir şeycik kalmamış gibiydi.

Alethea'yla benim neden evlenmediğimizi anlatmam mümkün değil. İkimiz nedenini fazlasıyla iyi biliyorduk, okuyucunun da bu kadarıyla yetinmesi gerekiyor. Aramızda mükemmel bir anlayış ve yakınlık vardı; ikimiz de diğerimizin başka kimseyle evlenmeyeceğini biliyorduk. Ona belki on kereden de fazla evlenme teklif etmiştim; artık bu kadar anlattıktan sonra hikâyemin devamı için kesinlikle gerekli olmayan bu hususta başka bir şey söylemek istemiyorum. Son birkaç yılda buluşmamızı engelleyen bazı güçlükler çıkmıştı ve söylediğim gibi kendisiyle sürekli yazıştıyorsak da onu uzun zamandır görmemiştim. Doğal olarak onu tekrar görebildiğim için sevinçten uçuyordum. Otuzuna yeni girmişti; fakat bence her zamankinden de daha güzeldi.

Tabii ki partinin merkezi babasıydı, sürünün ortasındaki aslan gibiydi, ama hepimizin de gayet uysal ve yenilip yutulmaya gönüllü olduğunu farkedince bize pek kükremedi. Peçetesini sarkık pembe gerdanının altına sıkıştırıp yeleğinin önüne doğru sarkıtmasını, yukarıda asılı şamdanın ışığının hayırseverlik timsali kel kafasında bir yıldız gibi parlamasını seyretmek çok zevkliydi.

Çorba hakiki kaplumbağa çorbasıydı; yaşlı beyefendi belli ki pek memnundu ve yavaş yavaş açılıyordu. Gelstrap efendisinin sandalyesinin arkasında duruyordu. Ben Bayan Theobald'ın solunda, kayınpederinin tam karşısında oturuyordum, böylece onu bol bol izleme fırsatım olmuştu.

İlk on dakika kadar bir süre boyunca, yani çorbalar içilip balıklar servis yapılınca kadar, eğer kendisi hakkında daha önceden verilmiş bir hükmüm olmasaydı, muhtemelen ne kadar hoş bir beyefendi diye düşünür, çocukları kendisiyle gurur duyuyor olmalı derdim. Ne var ki aniden, tam tabağına ista-

koz sosu alırken kıpkırmızı kesiliverdi. Yüzü son derece kızgın bir ifadeye büründü ve masanın bir ucuna, bir öteki ucuna, Theobald ve Christina'ya doğru kaçamak ama gazap dolu iki bakış fırlattı. Zavallılıklar tabii ki bir şeylerin son derece yanlış olduğunu hemen anlamışlardı. Ben de anlamıştım, ama doğrusu ne olduğunu ihtiyarın Christina'nın kulağına fısıldadığı şeyi duyuncaya kadar çıkaramadım: "Bu dişi istakozdan yapılmamış," diyordu, "ben çocuğa Ernest adını koymuşum, Ürdün Nehri'nin sularıyla vaftiz ettirmişim, ne çıkar, kendi babası daha erkek istakozla dişi istakozu ayıramadıktan sonra?"

Bunun ucu bana da dokunuyordu, çünkü daha o ana kadar hiç istakozun dişisi erkeği olacağını aklımdan geçirmediğimi fark etmiştim, hatta konu üzerinde özellikle düşünmemiş olsam da belli belirsiz bir şekilde cinsiyet açısından gökteki melekler gibi birbirinin eşi olduklarını ve neredeyse kendiliklerinden denizin dibindeki kayalarla yosunlardan yetiştiklerini bile sanıyor olabiliyordum.

Bir sonraki yemek sunulmadan Bay Pontifex'in siniri geçmişti ve ondan sonra gecenin sonuna kadar olabileceği kadar iyiydi. Bize Ürdün'den gelen sudan; arkadaşı Dr. Jones'un bununla beraber Ren, Ron, Elbe ve Tuna nehirlerinden de şişe şişe sular getirdiğinden ve gümrüklerden geçerken bu şişeler yüzünden ne zorluklar çektiğinden, asıl niyetinin Avrupa'nın en büyük nehirlerinin suyuyla punç yapmak olduğundan ve kendisinin Ürdün nehrinin suyunu son anda nasıl kurtardığından falan söz edip durdu. "Hiç olur mu, hiç olur mu?" diyordu, "Düpedüz zındıklık olurdu; böylece her birimiz birer şişe alıp evimize götürdük, punç da bunsuz daha bile iyi oldu. Ama benimki geçen gün neredeyse gidiyordu, ucuz kurtardım; suyu Battersby'ye getirmek için mahzenden alırken bir sepete takılıp düştüm, eğer şişeyi çok dikkatli tutuyor olmasaydım muhakkak düşüp bin parça olurdu, ama kurtardım." Bunları anlatırken de Gelstrap hâlâ iskemlesinin arkasında duruyordu!

Bay Pontifex'i celallendirecek başka bir şey çıkmadığı için harika bir akşam geçirdik, vaftiz oğlumun hayatıyla ilgilenirken bu akşamı sık sık hatırlamışımıdır.

Bir iki gün sonra tekrar uğradığımda Bay Pontifex hâlâ Battersby'deydi, gittikçe sıklaşan karaciğer bozukluğu ve bunalm nöbetlerinden biri tuttuğu için yatağa düşmüştü. Öğle yemeğine kaldım. Yaşlı beyefendi çok sinirli ve aksiydi; hiçbir şey yiyemiyordu; hiç iştahı kalmamıştı. Christina dil dökerek bir parça pirezola yesin diye onu ikna etmeye çalışıyordu. Bay Pontifex huysuz huysuz, "Bana nasıl pirezola ye diyebiliyorsunuz, ben nasıl yiyeyim pirezola?" diye bağırarak ve şımarık yaşlı bir çocuk gibi dudaklarını şişirip kaşlarını çatarak tabağını önünden itti. "Christina'cığım, tamamen alt üst olmuş bir mideyle uğraştığınızı unuttunuz herhalde." Şimdi bunları yazarken o zaman bilmediğim bazı şeyleri bildiğimden, aslında bunda çocuklarda büyüme ağrısı dediğimiz, ama aslında hiçbir yaşta bitmeyen sancılardan, insanlardaki değişim ve geçiş dönemlerinin kaçınılmaz rahatsızlıklarından başka bir şey görmemem gerektiğini anlıyorum. Herhalde gerçekten de bir yaprak bile sararırken gıdasını düşünmekten vaz geçmez ve anası olan ağacı durmadan homurdanıp sızlanarak huzursuz eder; ancak muhakkak ki doğa bu konuya biraz daha kafasını verip düşünse düzeni devam ettirmenin sinire daha az dokunacak bir yolunu bulabilirdi. Neden kuşaklar birbirinden ayrık olacağına böyle iç içe geçmeleri gereksin ki? Kazıcı yaban arıları yumurtalarını bir oyuğa gömüp etrafına da sokup felç ettikleri birkaç böcek bırakırlar, böylece yavrular yumurtadan çıktıklarında yanibaşlarında kendilerine hayatlarını bir başlarına sürdürecekle hale gelene kadar yetecek yiyecek bulurlar, üstelik ana babaları da çoktan serçelere yem olup gitmiştir. Neden her birimiz, bu arıcıklar misali, etrafına şöyle on yirmi bin sterlinlik devlet tahvili sarılmış birer yumurta olarak toprakta birer oyuğa gömülmüyor; hayata gözümüzü açtığımızda da ana babamızın çoktan bu dünyadan göçüp gittiğini görmüyoruz ki?

Yaklaşık bir buçuk yıl kadar sonra işler Battersby'nin aleyhine döndü, Bayan John Pontifex de dünyaya sağlıklı bir erkek evlat getirmişti. Ondan da yine bir yıl kadar sonra, George Pontifex'e kendi annesine olduğu gibi inme indi, ama o annesi kadar yaşamadı. Vasiyeti açıldığında, Ernest'e "bir şeyler" bı-

raktığını söylediğinde, önceden Theobald'a (evlendiklerinde Christina'yla ikisine ayrılmış olan tutarın haricinde) bırakılması öngörölmüş olan 20.000 sterlinlik tutarın kesintiye uğrayıp 17.500 sterline indirildiğı, Ernest'e bırakılan "bir şeyler" in de kayyumlar elinde tutulmak üzere tam 2.500 sterlin olduğı ortaya çıktı. Mallarının geri kalanı, kızların her birine annelelerinden kalan beşer bin sterlinden ayrı olarak bırakılan on beşer bin sterlin hariç, tümüyle John Pontifex'e bırakılmıştı.

Demek ki babası Theobald'a doğru söylemişti; fakat doğrunun tamamını söylememiştir. Mamafih, Theobald'ın şikâyet etmeye ne hakkı vardı? Kuşkusuz, ona kendisinin ve ailesinin bu yarışta galip geldiğı ve onları sonunda şeref ve zaferin beklediğı hissini verirken parayı Theobald'ın kendi cebinden almak oldukça zalimce bir işti. Öte yandan, babası muhakkak kendi kendine, Theobald'a hiç ona bir şey kalacağını söylemediğini; kendi parasıyla canının istediğini yapmanın onun hakkı olduğunu; eğer Theobald kendi kendine olmayacak ümitlere kapıldıysa bunun kendisini hiç ilgilendirmeyeceğini; zaten ona ayırdığı kadarının da cömertçe bir meblağ olduğunu; ayrıca eğer Theobald'ın payından 2.500 sterlin kestiyse de hepsini Theobald'ın oğluna bıraktığını, bunun da aynı kapıya çıkacağını düşünmüş olmalıydı.

Kimse vasiyet sahibinin mirasını istediğı gibi pay etme konusunda tamamen özgür olduğunu inkâr edemez. Bununla beraber, eğer Theobald ve Christina bütün gerçeğı açık açık bilselerdi vaftiz yemeğini bu kadar büyük bir başarı addetmeyecekleri konusunda da herhalde okuyucu bana hak verecektir. Bay Pontifex hayattayken Elmhurst Kilisesi'nde karısının mezarı başına bir anıt diktirmiş (Kral IV. George'un gayrimişru çocukları misali, üzerinde melekler ve ayaklı vazoların bulunduğu bir levhaydı bu anıt), karısının kitabesinin altına da kendisinininkinin yazılması için yer bırakmıştı. Bilmem çocuklarından biri mi yazdı, yoksa bir dostlarına mı yazdırdılar. Taşlama niyetiyle yazıldığını da sanıyorum. Sanırım Bay Pontifex'in ne kadar iyi bir insan olduğuna Yargı Günü'nden evvel kimsenin karar veremeyeceğı fikrini aşlamak amacıyla

yazılmıştı, ama ilk okuduğumda bunun gizli bir anlam içermediğine inanmakta zorluk çekmiştim.

Kitabe merhumun doğum ve ölüm tarihlerini vererek başlar; sonra da müteveffanın uzun yıllar boyunca Fairlie ve Pontifex şirketinin başı olduğunu ve Elmhurst'te yaşadığını söyleyerek devam eder. Tek bir hece bile övgü ya da yergi içermez. Son satırları ise şöyledir:

ŞİMDİ KİYAMET GÜNÜ MUTLU BİR DİRİLİŞ BEK-
LEYEREK
BURADA YATIYOR.
NASIL BİR İNSAN OLDUĞUNU
O GÜN GÖSTERECEK.

Bölüm XIX

Bununla beraber, neredeyse yetmiş üçüne kadar yaşadığını ve zengin bir adam olarak öldüğünü düşünürsek, Bay Pontifex'in çevresiyle son derece iyi bir uyum tutturmuş olduğunu söyleyebiliriz. Zaman zaman birileri için hayatı bir yalandan ibaret denildiğini duymuşumdur; ancak hiç kimsenin hayatı çok da kötü bir yalan olamaz; devam edebildiğine göre en azından onda dokuz doğru olması gerekir.

Bay Pontifex'in hayatı yalnızca uzun bir süre devam etmekle kalmamış, sonuna kadar da refah içinde geçmişti. Yetmez mi? Bu dünyada yaşayan insanlar olarak en açık işimiz hayattan elimizden geldiğince faydalanmak; yani uzun ve rahat bir ömür sürmek için neler yapmak gerektiğini gözlemleyip ona göre hareket etmek değil midir? İnsan hariç tüm hayvanlar hayatta başlıca işlerinin hayatın tadını çıkarmak olduğunu bilirler. İnsan ve diğer şartlar izin verdiği kadar da tadını çıkarırlar. Kim hayattan en çok tad almışsa, hayatını en iyi o geçirmiştir; kendimiz için hayırlı olandan daha fazla tad almamamız konusunu da Tanrı halleder. Eğer Bay Pontifex'i kınayabileceğimiz bir konu varsa, o da biraz daha az yeyip içmeye ve karaciğerine daha az yüklenmeye dikkat etmemiş olması ve belki de böylece bir iki sene daha uzun yaşamayı başaramamasıdır.

Eğer olgun bir yaşa ve bol maddi imkâna erişmeyi sağlamıyorsa iyiliğin hiçbir anlamı yoktur. Tabii genel anlamda konuşuyorum ve istisnalar olabileceğini baştan kabul ediyorum. Hani bir ilahide "Doğruların eksik olmaz hiçbir şeyi," der ya, eğer bu şiirsel bir ifadeden ibaret değilse, o zaman bundan bir şeyleri eksik olanın iyi ya da doğru olmadığı anlamı çıkar; hiçbir eksiği olmadan uzun bir ömür sürmüş kimselerin genel anlamda yeterince iyi oldukları gibi bir kanı da mevcuttur.

Bay Pontifex'in değer verdiği hiçbir şeyi hiçbir zaman ek-

sik olmamıştı. Evet, değer vermediği bazı şeylere değer verecek olsa belki daha mutlu olabilirdi, ama bu meselenin özü, şu “değer verecek olsaydı” kısmında toplanıyor. Hepimizin de günahları olmuş ve kendimizi kolayca başarabileceğimiz kadar rahat yaşatma mutluluğunu yakalayamamışızdır, ama Bay Pontifex’in durumunda, kendisi bunu önemsemiyordu ve istemediği bir şeyi elde etmekle de eline fazla bir şey geçmiş olmazdı.

Erdemi sanki gerçek kökeni kendisine layık değilmiş gibi sözde yücelterek hiç alakası olmayan bir yere bağlamak, maneviyat çığırkanlarının insanlara en çok sokuşturmaya çalıştıkları saçmalıklardan biridir. Erdemin gerçek kökeni tüm yakıştırmalardan daha eskiye uzanır ve çok daha saygıdeğer bir noktadan – insanın kendi iyiliği konusundaki öz deneyiminden, kendi yaşantısından çıkar, bu da, hata payı sıfır değilse de, elimizdeki en doğru ölçüttür. Bir sistem bundan daha iyi bir temeli olmadan ayakta duramıyorsa, demek ki içinde o kadar dengesiz bir unsur olmalıdır ki hangi kaide üzerine yerleştirirsek yerleştirelim devrilmeye mahkûmdur.

Ahlâk ve erdemin insanı sonunda huzur ve selamete kavuşturacağı konusunda bütün dünya çok uzun zaman önce hemfikir olmuştur. El kitabında, “Erdemli olursan mutlu olursun,” diye yazar. Şu bir gerçek ki, eğer erdem diye bilinen bir şey bu konuda sık sık ters sonuç veriyorsa aslında muhakkak kötülüğün sinsice kılık değiştirmiş bir şeklidir, kötü diye bilinen bir şey de insanın ileri yaşında başını pek ciddi sıkıntıya sokmuyorsa eğer denildiği kadar kötü olamaz. Maalesef her ne kadar erdemin mutluluğa, kötülüğün ise sıkıntıya götüren şeyler olduğu konusunda hepimiz hemfikir isek de, ayrıntılar hakkında aynı derecede bir uyum sergilediğimiz söylenemez; yani seçeceğimiz herhangi bir yolun, diyelim ki bu sigara içmek olsun, bizi sonunda mutluluğa mı yoksa aksine sıkıntıya mı götüreceği konusunda görüş ayrılığına düşeriz.

Ana babaların çocuklarına karşı gösterdiği şefkatsizce ve bencilce davranışların genellikle sonuçta ana babalara bir zararı dokunmayışını kendi gözlemlerimin yetersizliğine veriyorum. Yıllar boyu çocuklarının hayatını karartsalar bile bunun sonun-

da ucu onlara dokunacak herhangi bir etkisi olmayabilir. O halde, belli sınırlar içerisinde çocuklarına hayatı dar etseler de bu onların ahlaki açıdan çok ciddi bir sapkınlık içinde olduklarını göstermez.

Bay Pontifex'in çok ulvi bir kişiliği olmadığı gerçeği bir yana sıradan insanların çok ulvi kişiliğe sahip olmaları gerekmez. Düşünsel ve ahlaki çapımız insanların çoğu ya da ortalamasıyla aynı olsun yeter.

Uzun yaşamış zengin kimselerin bu ortalamaya tam olarak uyması eşyanın tabiatı gereğidir. En büyük ve en bilge insanlar hemence her zaman en ortalama olanlardan, ne erdemde ne de kötülükte aşırıya kaçmadan en orta yolu tutturmayı başarmış olanlardan çıkar. Bunu yapmamışlarsa refaha ermiş olmaları çok zordur, ne çok kişinin hepten başarısızlığa uğradığını düşünürsek de komşularından daha kötü davranmamış ve yaşamamış olmak bir insan için az da övünülecek bir başarı sayılmaz. Homer her zaman en iyisini yapmayı ve diğerlerinden üstün olmayı kendine iş edinen birinden söz eder. Kim bilir ne çekilmez, dayanılmaz biriydi! Homer'in kahramanlarının genelde sonu kötü olur; bu beyefendi her kimse, onun da er ya da geç kötü bir sona uğradığından hiç şüphem yok.

Çok yüksek bir hayat standardı insanın çok nadir bir takım erdemlere sahip olmasını gerektirir, nadir erdemler de nadir bitkilere ve hayvanlara benzer, kendi başlarına dünyada var olmayı başaramazlar. Bir erdemin kullanışlı olabilmesi için, tıpkı altın gibi daha sıradan ama daha dayanıklı bir madenle alaşım haline getirilmesi gerekir.

İnsanlar erdem ve kötülüğü sanki birbiriyle ilgisi olmayan iki şeymiş gibi birbirinden ayırırlar. Bu doğru değil. Hiçbir faydalı erdem yoktur ki içinde bir miktar kötülük alaşımı bulunmasın yahut neredeyse hiçbir kötülük yoktur ki bir yanına bir parça erdem bulaşmış olmasın. Erdem ve kötülük, hayır ve şer, tıpkı yaşam ve ölüm yahut gece ve gündüz gibi karşıtıyla tanımlanmadan var olamayacak şeylerdir. Saf yaşam gibi görünen şeyde ölüm vardır ve ceset dediğimiz şey birçok bakımdan hâlâ canlıdır. Düşüncebileceğimiz en yüksek idealin bile yine de kötü-

lkle, çağın çok alçakça olmayan birtakım istismarlarını mazur gösterecek kadar bir uzlaşma payı vardır. Kötülüğün erdemin önünde saygıyla eğilmesini hep görürüz ki buna ikiyüzlülük diyoruz; ancak erdem kötülüğün önünde pek de seyrek eğilmez yahut her halukarda daha sık eğilse akıllıca olur, bunu da ifade edecek bir kelime bulmamız gerek.

Bazılarının herkesinkilerden daha yüksek ahlâki ölçütlere sahip olmakla mutlu olduğunu kabul ediyorum. Ne var ki eğer bu yolu setilirse erdemin ödülünün kendi içinde olduğunu kabul edip bununla yetinmeleri ve (havalı Don Kişotluğun dl bu dünyada değil başka bir dünyada olan pek pahalı bir lüks olduğunu görecek olurlarsa) homurdanmamaları gerekir. Her iki dünyadan da ellerinden geldiğince pay almaya çabalarken acınacak bir hale düşerlerse şaşırmamalıdırlar. Hristiyan dininin gelişmesini anlatan kıssaların ayrıntılarına ister inanalım, ister inanmayalım, Hristiyan ğretilerinin büyük kısmı biz ayrıntıların hepsini kabul etmişcesine gerçek olarak kalacaktır. Hem Tanrı'ya, hem de paraya kulluk edemeyiz; inancı ışığında yaşayanların en büyük ödül olarak gördükleri şeye giden yol etin ve kapı da dardır, bunu da İncil'den daha iyi ifade etmenin imkânı yoktur. Böyle düşünenlerin olması iyidir, ticaret hayatında da risk almayı sevenler olması iyidir, genelde çoğunun ağzı yansa da hayatta böylelerine ihtiyaç vardır ama çoğunluğun ortalama-dan ve herkesçe bilinen yoldan ayrılması iyi değildir.

Çoğu kişi ve çoğu durum için, yaptığı işten zevk almak, durumundan ve kendinden memnun olmak, bu dünyaya ait, somut maddi imkânlara ve refaha sahip olmak erdemin en güvenilir ölçütüdür. Bunların tümünü ifade etmek için 'fayda' sözcüğünü kullanacağım, ama siz isterseniz başka bir şey, mesela 'mutluluk' ya da 'zevk' de diyebilirsiniz. İlerleme her zaman en keskin ve aşırı erdemlerden ziyade fayda peşinde gitme yoluyla elde edilmiştir ve en erdemli olanlar dünya nimetlerinden kendilerini çekmekten çok aşırılığa meyletmişlerdir. Ticari bir metafor kullanmak gerekirse, rekabet o kadar fazla ve kar marjları da öyle dardır ki erdemin hiçbir fırsatı kaçırma lüksü yoktur ve cazip görünen beklentilerden ziyade fiili sonuçlara göre hareket

etmek zorundadır. Dolayısıyla fark edilmeme yahut erken ölme ihtimalimizi göz ardı edemez oysa bazıları başka konularda yeterince temkinli ve hesaplı oldukları halde bu ihtimali görmezden gelirler. Sağduyulu bir erdemin bu ihtimale ne fazla, ne eksik, hakettiği değeri vermesi gerekir.

Nitekim fayda, haktan da görevden de daha güvenilir bir rehberdir. Çünkü bize neyin faydalı olduğunu bilmek ne kadar zor olsa da, hak ve görevi ayırt etmek daha bile zordur ve yanlış yaptığımız durumda da bizi fayda konusunda yanlış bir fikre kapılacak olursa düşeceğimiz kadar büyük bir sıkıntıya sürüklerler. Kendilerince görev saydıkları ya da hakları olduğunu düşündükleri bir şeyin peşinde giderken ağzı yananlara kıyasla, fayda peşinden giderken ağzı yananlar nerede hata yaptıklarını daha kolay anlarlar. Hakikaten de şeytan melek kılığına büründüğü zaman onun gerçek yüzünü görmek için insanın istisnai kabiliyette bir uzman olması gerekir. Şeytan bu kılığa da öyle sık girer ki bir meleklerle konuşurken görülmek hiç de emniyetli bir durum değildir, onun için sağduyulu kimseler, rehber olarak erdem kadar cazibeli olmasa da daha saygıdeğer ve çok daha güvenilir olan faydanın peşinden giderler.

Bay Pontifex'e geri dönersek, uzun ve rahat bir hayat sürmüş olmanın dışında, arkasında da çok sayıda evlat ve torun bırakmış ve bunların hepsine de, normal ölçüde bir değişimle payıyla, yalnızca bedensel ve zihinsel özelliklerini değil, nesilden nesile aktarılması daha zor olan bazı özelliklerini yani parasal özelliklerini de aktarmıştı. Bütün bunları öylece durup paranın hakikaten de koşa koşa kucağına gelmesi sayesinde kazandığı söylenebilir, ama para kucağına akarken toplamayan ya da kısa bir süre ellerinde tutsalar da kendilerinden evlâtlarına kalacak kadar özümseyemeyen kaç kişiye para akamaz ki? Bay Pontifex bunu başarmıştı. Kazandığı söylenebilecek olanı elinde tutabilmişti, hâlbuki para iyi nam gibidir; kazanması muhafaza etmesinden daha kolaydır.

İşte, buyrun, size Bay Pontifex'in portresi. Kendisine karşı babam kadar sert davranmaya niyetim yok. Çok yüksek bir kıstasa göre yargılırsanız hayatta bir hiçti ama hakkaniyetli, ortal-

ma bir kıstasa göre yargılayacak olursanız kendisinde pek kusur bulamazsınız. Yukarıdaki bölümde söylediklerimi artık söyledim, bitti, bundan sonra durup tekrar edecek değilim. Aynı şeylerin, okuyucunun yalnızca Bay Pontifex hakkında değil, Theobald ve Christina hakkında da belki aceleyle verebileceği hüküm konusunda da geçerli olduğunu söylemeye hacet yok. Şimdi de hikâyeme devam edebilirim.

Bölüm XX

Oğlunun doğumu Theobald'ın gözünü o güne kadar ancak hayal meyal fark ettiği birçok gerçeğe açıvermişti. Bir bebeğin nasıl bir baş belası olduğunu o güne dek hiç anlamamıştı. Bebekler sonunda dünyaya öyle birden bire geliverirler ve gelince de her şeyi öyle korkunç bir şekilde alt üst ederler ki... Neden ev düzenine böylesine bir darbe indirmeden alıştıra alıştıra gelemezler sanki? Karısı da doğumdan sonra pek çabuk iyileşmemiş; aylarca yatağında kalması gerekmişti. Bu da başka bir dertti, üstelik de oldukça masraflı bir dertti, Theobald'ın dar günler için bir kenara koymayı yahut da ailesinin geleceği için biriktirmeyi adet edindiği miktarı etkiliyordu. İşte şimdi ailesine bir de bebek katılmıştı ve kenara para koymak artık daha da önemliydi, ama bebek buna engel oluyordu. Kuramcılar insanın evlatlarının onun kimliğinin bir devamı olduğu hakkında ne derse desin, genellikle böyle konuşanların kendileri çocuk sahibi değildir... İşin doğrusunu aile sahibi olanlar bilir.

Ernest'in doğumundan on iki ay kadar sonra bir oğlan daha geldi, onun adını da Joseph koydular. Onun üzerinden daha on iki ay geçmeden bir de kızları oldu, ona da Charlotte ismini verdiler. Kızları doğmadan birkaç ay önce Christina Londra'ya, John Pontifexleri ziyarete gitmiş ve durumunu bildiği ve bu kez bebeğinin kız olacağına karar verdiği için Kraliyet Akademisi sergisinde bol bol vakit geçirip ne kadar güzel kadın ve kız resmi varsa uzun uzun bakmıştı. Alethea onu böyle yapmaması için uyardığı halde aldırmamıştı, bebek de tabii ki alelade bir kız oldu, ama bunda resimlerin bir payı var mıdır, onu bilemem.

Theobald çocuklardan hiçbir zaman haz etmemişti. Her zaman yanlarından kaçabildiğince çabuk kaçmaya bakmıştı, zaten çocuklar da aynı şekilde ondan kaçmaya bakarlardı; içinden, ah, neden, neden diye soruyordu, neden çocuklar dünyaya bü-

yümüş olarak gelemiyorlar? Eğer Christina olgun yaşta birkaç rahip doğurabilmiş olsaydı (tercihen hepsi de siyaseten ılımlı görüşte, ama daha ziyade Hristiyanlık ilkelerine bağlı partilere meyilli, hali vakti yerinde ve her bakımdan Theobald'ın kendisine benzeyen insanlar olsalardı) bak, işte o zaman her şey daha anlamlı olabilirdi. Yahut insanın dükkândan istediği yaş ve cinsiyette hazır çocuk alması mümkün olsaydı da her seferinde böyle en başından başlayarak evde yapılmaları gerekmeseydi (o da bundan iyi olurdu, ama bu şekliyle çocuk işi Theobald'ın hiç hoşuna gitmiyor, kendisini aynı Christina'yla evlenmesi gerektiğinde hissettiği gibi hissediyordu) her şey yolundaydı, gayet iyi idare ediyordu, öylece devam edip gitseler de düzeni bozmasalar olmaz mıydı? Evlenme konusunda bunu isteyerek yapar gibi davranması gerekmişti; ama artık işler değişmişti, hoşlanmadığı bir şeyden hoşlanmadığını göstermenin bin türlü yolunu biliyordu.

Eğer Theobald çocukken babasına biraz daha fazla karşı gelmiş olsa belki daha iyi olurdu: babasına hiç karşı çıkmamış olması, çocuklarından kayıtsız şartsız bir itaat beklemesine yol açıyordu. Babasının kendisine karşı olmuş olabileceğinden daha yumuşak ve hoşgörülü olacağı konusunda kendisinden emin olduğunu söylüyordu (Christina da öyle diyordu); esas fazla müsamahakâr olma tehlikesi vardı. Bu konuda dikkatli olması gerekiyordu, çünkü diyordu (Christina da öyle diyordu tabii), hiç bir görev bir çocuğa her konuda ana babasının sözünü dinlemeyi öğretmekten daha önemli olamazdı.

Kısa bir süre önce Arabistan ve Anadolu'nun ücra köşelerini araştıran bir gezginin yazdığı bir kitap okumuştı. Bu gezgin oralarda bir yerlerde son derece ağırbaşlı, ölçülü ve çalışkan bir Hristiyan topluluğu ile karşılaşmıştı, hepsi de son derece sağlıklı kimselerdi ve Rechab'ın oğlu Jonadab'ın soyundan geldikleri ortaya çıkmıştı. Kitabı okumasından kısa bir süre sonra Battersby'ye Avrupalılar gibi giyinmiş ama İngilizce'yi bozuk bir aksanla konuşan ve derilerinin rengine bakılırsa muhakkak doğudan geldikleri anlaşılan iki adam gelmiş, kendilerini bu topluluktan gelen iki Hristiyan olarak tanıtip yardım istemişler;

para toplamalarının amacının da kabilelerindeki diğer kişileri Hristiyan dininin İngiliz koluna girmeye ikna etmek olduğunu söylemişlerdi. Evet, adamlar dolandırıcı çıkmıştı, çünkü Theobald'dan bir sterlin, Christina'dan da ayrıca beş şilin kopardıktan sonra gidip komşu köyde o paralarla içip sarhoş olmuşlardı; yine de bu olay gezginin hikâyesinin yalan olduğunu göstermezdi. Ayrıca bir de Romalılar vardı; onların büyüklüğü de muhtemelen aile reisinin bütün aile üzerindeki sağlıklı otoritesinden kaynaklanıyordu. Hatta bazı Romalılar bu otoriteyi çocuklarını öldürecek kadar ileri götürürlermiş; elbette bu kadarı da aşırı sayılırdı, ama tabii Romalılar Hristiyan değildi ve demek ki akılları o kadar eriyordu.

Bu sayılanların tümünden Theobald'ın çıkardığı sonuç tutumları gereken yolda çocuklarını en küçük yaşlarından başlayarak eğitmenin onların vazifesi olduğuydu, buna kesin olarak inanmıştı, o inandığına göre tabii ki Christina'nın da aynı kesinlikle inandığını söylemenin lüzumu yok. Çocukların sergileyebileceği ilk benlik emareleri dikkatle gözlenmeli ve daha büyümelerine fırsat verilmeden köklerinden sökölüp atılmalıydı. Theobald bu yılan gibi soğuk metaforu alıp bağrına bastı ve koynunda büyüttü.

Ernest daha doğru düzgün emeklemeye başlamadan diz çökmesini, doğru dürüst konuşmaya başlamadan dua etmesini ve günah çıkarmasını öğrendi. Bunları öğretmek için hangi yaş fazla erken olabilirdi ki? Eğer dikkati dağılacak ya da bellediği bir şeyi unutacak olursa, bu, hemen kökünden sökölüp atılmayacak olursa ayırık otu gibi büyüyüp yayılacak bir sorun olarak görülüyordu ve sökmenin yolu da çocuğu kırbaçlamak ya da bir dolaba kapamak veya onu çocukluğun küçük zevklerinden bazılarında mahrum etmektir. Ernest daha üçünü bitirmeden okuyabiliyor ve kendince yazabiliyordu. Dördünü bitirmeden Latince öğrenmeye başlamıştı ve üç işlemlili problemleri çözebiliyordu.

Kendi tabiatına gelince, sakın yaradılışlı bir çocuktu, dadısını, kedi köpek yavrularını ve kendilerini sevmesine izin verme nezaketini gösteren herkesi ve her şeyi sevgiye boğardı. Anne-

sini de çok severdi; ama babası hakkında, bana daha ileri yaşlarında kendisi söylediği gibi, tek hatırlayabildiği duygu korku ve çekinmeydi. Christina, oğullarına yükledikleri görevlerin ağırlığı yahut ders saatlerinde gerekli görülen kırbaç cezalarının sertliği konusunda Theobald'a ne sitem etti ne de itiraz. Hatta Theobald'ın olmadığı zamanlar ders vermek ona düştüğünde, bu kendisini ne kadar üzse de kırbaçı kullanmaktan başka yapacak bir şeyi olmadığını görüyor ve Theobald'dan da aşağı kalmıyordu. Bununla beraber, Theobald'ın aksine, Christina oğlunu çok severdi ve ilk göz ağrısının kalbinde kendisine karşı ne kadar muhabbet varsa yok etmesi çok uzun sürdü; ancak Christina azmetti.

Bölüm XXI

Ne garip! Oysa Christina oğlunu sevgiye boğduğunu zannediyordu, onu diğer çocuklarının ikisinden de çok sevdiği ise muhakkaktı. Kendisine bakılırsa Theobald ve onun kadar fedakâr ve çocuklarının iyiliğini her şeyin üstünde tutan ana baba asla bulunmazdı. Ernest'i muhteşem bir gelecek bekliyordu; bundan emindi. Bu da sert olmalarını daha da gerekli kılıyordu, çünkü onu en baştan her türlü kötülükle lekelenmekten korumaları ve tertemiz tutmaları çok önemliydi. Christina Mesih'in gelişinden önce Yahudi analarının yaptığı gibi kendini oğlunun peygamber olması gibi hayallere kaptıracak değildi; çünkü ne de olsa Mesih gelmişti, ama yakında, şüphesiz 1866'ya gelmeden, Ernest uygun yaşına erince yeni bir devir başlayacaktı, gelişini duyurmak için de yeni bir İlyas gerekecekti. Tanrı şahitti ki ne kendisinin ne de Theobald'ın Kurtarıcı'nın hizmetinde şehit olması fikri onu asla ürkütmemişti ve eğer oğlunun da bu uğurda can vermesi gerekse yine de gözünü kırpmazdı. Hayır, asla, bir an bile! Tanrı İbrahim'den istediği gibi ondan da ilk göz ağrısını kurban etmesini istese, oğlunu hemen elinden tutup Pigbury Feneri'ne götürür, orada da boğazını – yok, o kadarını yapamazdı, zaten buna gerek de yoktu, bunu başka biri yapabilirdi. Ernest'in Ürdün Nehri'nin suyuyla vaftiz edilmiş olması boşuna değildi. Bu ne Christina'nın işiydi, ne de Theobald'ın. Bunu onlar düşünmemişti, onlar ayarlamaya çalışmamıştı. Kutsal ırmağın suyu kutsal bir bebek için gerekli olunca, suyun ta Filistin'den dağları denizleri aşıp bebeğin yattığı evin kapısına kadar çağlayıp akması için bir yol bulunmuştu. Mucizeydi bu, bir mucize! Evet! Mucizeydi! Muhakkak! Christina bunu şimdi anlıyordu. Ürdün Nehri yatağından çıkıp evlerine akmıştı. Bunun bir mucize olmadığını söylemek anlamsızdı. Her mucizenin bir gerçekleşme yolu, bir vasıtası olacaktı tabii; inanç sahi-

biyle inançsız arasındaki fark, birincinin mucize gördüğü yerde diğerinin hiçbir şey görememesiydi. Yahudiler ne Lazarus'un dirilişinde³ ne beş bin kişinin doyurulmasında bir mucize görebilmişlerdi. John Pontifexgiller de bu Ürdün Nehri'nin suyu meselesinde bir mucize göremiyordu. Bir mucizenin özü ki-min eliyle ya da hangi vasıtayla gerçekleştiğinde değil, esas, bir müdahale olmaksızın ele geçmeyecek bir sonuç için vasıtaların kendiliğinden devreye girişindeydi. Hiç kimse Dr. Jones'un bir yönlendiren olmadan suyu kendiliğinden taşıyıp getireceğini düşünemezdi. Christina bunu Theobald'a da anlatacak, onun da bu mucizeyi... Yine de anlatmasa daha iyi olurdu belki. Kadınların böyle konulardaki görüş ve kavrayışı erkeklerinkine nazaran daha derin ve daha isabetliydi. Tanrı'nın varlığıyla dolarak dünyaya gelişine vasıta olan kişi de bir erkek değil, bir kadındı. Ama neden o suyun kıymetini bilip kullanıldıktan sonra saklamamışlardı ki? Bir damlasını bile asla, asla atınamaları gerekirdi, ama atmışlardı işte. Belki de en iyisi buydu; fakat saklasalar belki suya gereğinden fazla değer vermeye meyledebilir ve bu su kendileri için manevi bir tehlike kaynağı olabilirdi. Hatta onları kibrec sürükleyebilirdi ki bu Christina'nın en nefret ettiği günahlardan biriydi. Ürdün Nehri'nin Battersby'ye akış yoluna gelince, bunun nehrin Filistin'de üzerinden aktığı topraktan daha fazla bir önemi yoktu. Dr. Jones kesinlikle dünya malına ve zevke fazlasıyla düşkün bir adamdı; Christina böyle düşündüğü için üzülmüyordu ama kayınpederi de öyleydi. Christina kadar olmasa bile kuşkusuz kalben inançlı biriydi ve yaşlandıkça da giderek daha inançlı ve dindar bir insan olmaya başlıyordu. Yine de (muhtemelen ölümünden birkaç saat öncesine kadar) dünyevi değerlere düşkün biri olarak kalmıştı, oysa kendisi ve Theobald İsa aşkına her şeyden vaz geçmişlerdi. Onlar (en azından Theobald) dünyayı değil ahireti düşünüyordu. Kendisi bir zamanlar bu kadar temiz değilse de kan ve boğularak öldürülmüş hayvanların etini yemeyi bıraktıktan sonra arınıp temizlendiğinden ve kendini düzelttiğinden emindi. Bu da Şam'daki Abana ve Farpar ırmaklarına kıyasla Ürdün Nehri'nde yıkanma-

3 Ölümünden dört gün sonra İsa tarafından diriltlen kişi.

ya benziyordu. Oğlu asla boğulmuş bir kuşa ya da kan sucuğuna el sürmeyecekti; bu kadarını halledebilirdi. Ernest'in ayrıca Joppa civarından çıkarılmış bir mercanı da olması gerekirdi. O kıyılarda mercan vardı; dolayısıyla bu kolayca halledilebilecek bir şeydi ve Christina Dr. Jones'a yazıp bu konuda yardım isteyecekti, vesaire, vesaire. Theobald'ın hanımı yıllar boyunca her Allah'ın günü saatlerce bunları düşünür dururdu. Gerçekten de çocuğuna kendince çok büyük bir sevgiyle bağlıydı, ama geceleri uykusunda gördüğü rüyalar uyanıkken kendini kaptırdığı hayallere kıyasla çok daha gerçekçi ve mantıklı sayılırdı.

Ernest iki yaşına gelince, daha önce de söylediğim gibi, Theobald ona okuma öğretmeye başlamıştı. Derse başladığının ikinci günü de çocuğu kırbaçla dövmeye başlamıştı.

Christina'ya söylediğine göre, bu ona çok ızdırap vermişti; fakat yapacak başka bir şey yoktu ve bunu mecburen yapmıştı. Ernest çelimsiz, solgun ve nanemolla bir çocuk olduğu için devamlı doktor çağırıyorlar, doktor da oğlana kalomelle antimon tozu verip duruyordu. Her şey sevgi ve endişeyle, korka korka, aptalca ve sabırsızca yapılıyordu. Küçük meselelerde aptalca davranıyorlardı. Küçük şeylerde aptalca davranan büyük şeylerde de aptalca davranır.

Bundan kısa bir süre sonra Bay Pontifex öldü ve Ernest'e bıraktığı parayla vasiyetinde yaptığı değişiklik ortaya çıktı. Buna tahammül etmek kolay değildi, özellikle de vasiyet sahibi artık onlara bir zarar veremeyecek durumda olduğu halde akıllarından geçenleri kendisine söylemenin imkânı olmadığı için çatlayacak gibi oluyorlardı. Oğlan açısından bakılırsa, bu teberrunun ona büyük bir kötülük olduğunu herkesin anlayabiliyor olması gerekirdi. Ona ufak da olsa böyle bir geçimlik bırakmakla dedesi ona bir delikanlıya yapılabilecek en büyük kötülüğü yapmıştı. Bu para onun çalışma şevkini kırarak, iş bulmak için gayret sarf etmesine engel olacaktı. Rüştünü ispat edince eline birkaç bin sterlin geçeceğini bildiği için kötü yollara sapan delikanlılar çoktu. Rahmetlinin kendi evlatlarının iyiliğini en iyi onların bileceğine güvenmesi ve çocuk neyin iyi olduğunu yirmi bir yaşında kendisinin kestirebileceğinden çok daha doğru bir

şekilde muhakeme edebileceklerine inanması gerekirdi. Eğer Jonadab'ın babası Rechab torunlarına bolca miras bırakmış olsa, belki de Jonadab çocuklarını bu kadar kolay idare edemezdi, falan filan. Theobald konuyu Christina'yla belki yirminci defa tartışmalarının ardından, "Hayatım," derdi, "hayatım, böyle talihsizlikler karşısında teselli bulmak ve doğru düşünebilmek için yapabileceğimiz tek şey çalışmaya sığınmaktır. Ben gidip Bayan Thompson'ı ziyaret edeceğim."

Böyle günlerde Bayan Thompson'a günahlarının affedildiğini diğer zamanlara kıyasla biraz daha çabuk ve daha kati bir şekilde söylerdi.

Bölüm XXII

Vaftiz oğlum Ernest'le kardeşleri küçükken bazen gidip Battersby'de bir iki gün kaldığım olurdu. Neden gittiğimi pek bilemiyorum; çünkü Theobald'la giderek daha farklı düşünmeye başlıyorduk, ama bazen insanın âdet edindiği bir şeyleri düşünmeden sürdürdüğü olur, Pontifexlerle benim aramızdaki dostluk da sözde devam ediyordu; ama artık ancak gölgesi kalmıştı. Vaftiz oğlumu kardeşlerinin ikisinden de daha çok seviyordum, ama yavrucuk çocuk neşesinden yoksundu ve adeta cılız ve benzi solmuş küçük bir ihtiyara benziyordu. Bununla birlikte, her üçü de çok canayakındı ve yakınlık kurmaya can atıyorlardı.

Bu ziyaretlerimden birinin ilk günü, Ernest'le kardeşinin ellerinde benim için topladıkları boynunu bükmüş kır çiçekleriyle etrafımda dolaştıklarını hatırlıyorum. Bu hediyelerine karşılık ben de yapmam bekleneni yaparak yakınlarda şeker alabilecekleri bir dükkân olup olmadığını sordum. Var dediler, ben de ceplerimi yokladım; ama sadece iki buçuk peni bozukluk bulabildim. Bunu ufaklıklara verdim, onlar da bir başlarına dükkâna doğru yola koyuldular. O zaman daha biri dört, biri üç yaşındaydı. Bir süre sonra dönüp geldiler, Ernest dedi ki, "Bu paranın hepsiyle şeker alamayız." Kendimi paylanmış gibi hissettim; fakat çocukların paylama gibi bir niyeti yoktu. Bir peni göstererek, "Bununla şeker alabiliyoruz," dedi, sonra diğer peniyi gösterdi, "bununla da alabiliyoruz," sonra yarım peniyi iki peninin yanına koyarak devam etti: "Ama bunun hepsiyle alamıyoruz." Herhalde iki penilik bir kurabiye ya da şeker istemişlerdi. Bu mesele beni keyiflendirmişti, bu zorluğu kendi bildikleri gibi halletsinler diye bekledim, nereye varacaklarını görmek için sabırsızlanıyordum.

Kısa bir süre geçmişti ki yeniden yanıma geldiler, Ernest ya-

rım peniyi göstererek, “Bunu size geri versek de...”, sonra da bir penileri göstererek “bunları vermesek olur mu?” diye sordu. Ben olur deyince rahat bir nefes alıp sevinçle uzaklaştılar. Bunun ardından kendilerine yine bir fırsatını bulup birkaç peni daha verip bir iki tane de ufak tefek oyuncak armağan edince kalplerini fethetmeyi başarmıştım ve sırlarını benimle paylaşır olmuşlardı.

Korkarım dinlememiş olmam gereken pek çok şey anlatılar bana. Eğer dedeleri daha uzun yaşasa muhtemelen Lord ilan edileceğini, o zaman babalarının ünvanının da Asaletli ve Muhterem olacağını, ama dedelerinin artık cennette olduğunu ve babaanneleriyle beraber Hazreti İsa’ya güzel ilahiler söylediklerini, onun her ikisini de çok sevdiğini söylediler; ayrıca Ernest hastalandığı zaman annesinin ona ölmekten korkmaması gerektiğini; çünkü ölürse doğruca cennete gideceğini, bunun için yalnızca derslerini bu kadar kötü yaptığı için ve sevgili babasını sinirlendirdiği için pişman olup tövbe etmesi ve bir daha asla babasını kızdırmamaya yemin etmesi gerektiğini; cennete gittiği zaman orada dedesi ve babaannesiyle buluşacağını ve hep onların yanında olacağını, onların da kendisine çok iyi davranacaklarını ve çok güzel ilahiler öğreteceklerini, bugüne kadar duyduğu ve en sevdiği bütün ilahilerden bile çok daha güzel ilahiler söyleyeceklerini ve daha bunun gibi birçok şeyler söylediğini; ama Ernest’in ölmek istemediğini ve iyileşince çok sevindiğini, çünkü cennette yavru kedi olmadığını ve herhalde çuhaçiçeği de olmayabileceğini, oysa Ernest’in kedi yavrularını ve çuhaçiçeği çayını çok sevdiğini de anlattılar.

Anneleri çocukları konusunda apaçık belli bir şekilde hayal kırıklığına uğramıştı. Bir sabah kahvaltıda bana, “Çocuklarımla hiçbirisi dâhi sayılmaz, Bay Overton,” dediğini hatırlıyorum. “Oldukça akıllı ve yetenekli çocuklar, Theobald’ın ilgisi ve verdiği eğitim sayesinde de yaşlarına göre ilerideler; ama dâhi olmadıkları da belli: deha bundan çok daha başka bir şey, öyle değil mi?”

Tabii ki ben de “Kesinlikle çok daha başka bir şey,” diye yanıtladım; ama Christina düşüncelerimi okuyabilseydi, “Ha-

nımfendi, bana hemen kahvemi verin ve saçma sapan şeyler söylemeyi bırakın,” gibi bir şeylerle karşılaşrdı. Deha nedir hiç fikrim yok; fakat kafamda canlandırabildiğim kadarıyla, bu manasız kelimeyi dağarcığımızdan ne kadar çabuk atıp bilim ve edebiyat şakşakçılarına terk etsek o kadar yerinde olur diye düşünüyorum.

Christina’nın ne beklediğini tam olarak bilemiyorum, ama herhalde şöyle bir şeyler olmalı: “Benim çocuklarımdan hepsi dâhi olmalıydı, çünkü onlar benim ve Theobald’ın çocukları ve dâhi olmamaları onlar için kötü; ama tabii ki Theobald ve benim kadar iyi ve akıllı olmaları mümkün değil, öyle olursalar o da çok kötü davranıyorlar demektir. Neyse ki öyle değiller, ama öyle olmamaları da çok korkunç bir şey. Deha konusuna gelince (aman da aman) dâhi dediğin daha doğar doğmaz keramet gösterir, hâlbuki benim çocuklarımdan hiçbirisi daha gazetelere çıkmayı başaramadı. Çocuklarımdan havaya girmesine müsaade edemem; Theobald ve benim havaya girmemiz yeter.”

Zavallı kadıncağızın bilmediği şey şuydu ki, gerçek yüceliğin görünmez bir pelerini vardır, insan içine girip çıkarken bu pelerine bürünür ki kimse farkına varmasın; eğer bu pelerin onu başkalarının gözünden uzun yıllar boyunca ve kendi kendisinden her zaman saklamayı başaramayacak olursa yücelik kısa zamanda son derece normal boyutlara iner. Öyleyse yüceliğin nesi iyi diye sorabilirsiniz. Bu sorunun yanıtı şudur, eğer yücelik içinizde varsa, gerek yaşayan gerek dünyadan göçüp gitmiş başkalarındaki yüceliği daha iyi anlayabilir ve kendinize bunlardan dost seçebilirsiniz ve böylece seçtiğiniz iyi dostları da daha iyi anlar ve dostluklarından daha fazla tat alabilirsiniz. Aynı zamanda en iyi insanlara mutluluk verme ve daha doğmamış olanların hayatlarında yaşama imkânınız olur. Bu da herhalde bizleri çiğneyip geçmek istemediği için tevazu kılığına girip gizlense bile yücelik için hatırı sayılır bir kazanç olsa gerek.

Yanlarında kaldığım bir pazar günü, çocuklara Şabat gününü riayet etmeyi ne kadar katı bir şekilde öğrettiklerine şahit oldum. Pazar günleri bir şey kesmelerine ya da boya kalemleriyle resim yapmalarına izin yoktu, çocuklara da bu pek ağır geliyor-

du, çünkü John Pontifexler'e bunlar yasak değildi. Kuzenleri pazar günleri de oyuncak trenleriyle oynayabiliyorlardı, ama onların trenlerini sürmelerine izin yoktu; pazar günleri sadece pazar seferleri yapacaklarına söz verdikleri halde her türlü trafik yasaklanmıştı. Pazar günlerine mahsus olarak çocuklara tanınan tek ayrıcalık, akşam söyleyecekleri ilahileri kendileri seçebilmeleriydi.

Akşam çocuklar bana özel olarak ilahilerini salona gelip benim karşımda söylemek istediler, ne güzel söylediklerini duymamı istiyorlardı. İlk ilahiyi seçme hakkı Ernest'indi, o da güftesi günbatımını ağacına gelecek birtakım insanlardan söz eden bir ilahi seçti. Ben botanik uzmanı değilim, günbatımını ağacının ne olduğunu da bilemeyeceğim, ama sözler şöyle başlıyordu: "Gelin, hep beraber günbatımını ağacına gelin, gün geçip gitti." Ezgi çok güzeldi ve Ernest'in hoşuna gitmiş olmalıydı, müziği çok seven bir çocuktuk ve çok tatlı bir sesi vardı, sesini kullanmaktan da hoşlanıyordu.

Ne var ki, yaşına göre bazı sesleri doğru telaffuz edebilmeyi öğrenmekte oldukça geç kalmıştı, "r"leri iyi beceremiyor, "hep beraber" yerine "hep belabel" gibi bir şey söylüyordu.

Ellerini önünde kavuşturmuş, ateşin önündeki koltukta oturan Theobald, "Ernest," dedi, "sence sen de 'belabel' yerine herkes gibi 'beraber' desen daha güzel olmaz mı?"

Ernest doğru söyleyebildiğini sanarak, "Belabel diyolum," diye karşılık verdi.

Theobald pazar akşamları hep sinirli ve huysuz olurdu. Bu günden onlar da komşuları kadar sıkıldıkları için mi, yoksa yoruldukları için mi, artık her ne sebeptense, rahipler pazar akşamları nadiren keyifli olurlar. O akşam ev sahibimin sinirli olduğunun farkındaydım, onun için babası telaffuzunu eleştirdiğinde Ernest'in öyle çabucak "Belabel diyolum," diye cevap verdiğini duyunca bir parça huzursuz oldum.

Theobald kendisine karşı gelindiğini anında fark etti. Koltuğundan kalkıp piyanonun başına gitti.

"Hayır, Ernest," dedi, "doğru söylemiyorsun, 'beraber' değil, 'belabel' diyorsun. Şimdi tekrar, benim söylediğim gibi söyle."

Ernest hemen, “Belabel,” dedi, “oldu mu?” Hiç kuşku yok, kendisi oldu zannediyordu, ama olmamıştı işte.

“Ernest, gayret göstermiyorsun: gerektiği kadar ciddiye almıyorsun. Artık ‘beraber’ demesini öğrenmenin vakti geldi, bak, Joey ‘beraber’ diyebiliyor, değil mi, Joey?”

Joey, “Ebet, böylebiliyorum,” diye cevap verdikten sonra ‘beraber’e oldukça yakın bir şey söyledi.

“İşte, bak, Ernest, duydun mu? Zor bir tarafı yok. Şimdi sen de söyle, acele etme, düşünerek söyle, haydi bakalım.”

Oğlan birkaç saniye sessizce durup düşündükten sonra bir kez daha “belabel” dedi.

Ben güldüm, ama Theobald bana dönüp huysuz huysuz, “Lütfen gülme, Overton,” diye çıkıştı, “çocuk bunu önemsiz bir şey sanacak, hâlbuki çok önemli.” Sonra da Ernest’e dönüp, “Bana bak, Ernest, şimdi sana son bir şans daha veriyorum, bu sefer de ‘beraber’ demeyecek olursan senin inatçı ve kötü bir çocuk olduğunu anlayacağım.”

Theobald’un çok kızgın olduğunu gören Ernest’in yüzü, tıpkı anlayamadığı bir sebepten ötürü azar işiten bir köpek yavrusununkine benzeyen bir ifadeyle gölgelendi. Çocuk artık başına gelecekleri gayet iyi görebiliyordu, korkmuştu ve tabii ki yine “belabel” dedi.

“Pekâlâ, Ernest. Seni kurtarmak için elimden geleni yaptım; ama madem sen bunu istiyorsun, öyle olsun.” Babası sinirli bir şekilde zavalılığı omuzundan yakalayıp odadan dışarı sürüklerken çocuk yiyeceği dayanın düşüncesiyle ağlamaya başlamıştı bile. Birkaç dakika sonra, koridorun öbür ucundaki yemek odasından acı acı feryatların geldiğini duyduk.

Theobald bir süre sonra salona geri dönerek, “Onu yatağa yolladım,” dedi, “şimdi de hizmetkârları duaya çağıralım, Christina.” Sonra daha bir dakika önce çocuğunu dövdüğü elleriyle çanı çaldı.

Bölüm XXIII

Uşak William gelip hizmetçi kızlar için iskemleleri dizdi, kısa bir süre sonra onlar da sırayla gelmeye başladılar. İlk önce Christina'nın oda hizmetçisi, sonra aşçı, sonra temizlikçi, ardından William, en son da arabacı gelip iskemlelerine oturdular. Ben de karşlarına oturup Theobald İncil'den bir bölüm okurken yüzlerini seyrettim. İyi insanlardı, ama hayatta bir insanın yüzünde daha boş bir ifade hiç görmedim.

Theobald kendine has bir yöntemle, Eski Ahit'ten birkaç ayet okuyarak başladı. O geceki pasaj Çölde Sayım Kitabı'nın⁴ on beşinci bölümünden alınmıştı. Benim görebildiğim kadarıyla o sırada olup biten hiçbir şeyle doğrudan bir ilgisi yoktu, ama parçanın tümünden yayılan hissiyat bana aynı Theobald'inkini andırmıştı, öyle ki parçayı dinledikten sonra nasıl olup da düşündüğü gibi düşünebildiğini ve davrandığı gibi davranabildiğini daha iyi anladım.

Ayetler şöyleydi:

“Yerli ya da yabancı biri bilerek günah işlerse, Rabb'e saygısızlık etmiştir, bu kişi halkın arasından atılmalı. Rabb'in sözünü küçümsemiş, buyruklarına karşı gelmiştir. Bu nedenle o kişi halkının arasından kesinlikle atılacak, suçunun cezasını çekecektir.”

“İsrailliler çöldeyken, Şabat günü odun toplayan birini buldular. Odun toplayan adamı bulanlar onu Musa'yla Harun'un ve bütün topluluğun önüne getirdiler. Adama ne yapılacağı belirlenmediğinden onu gözaltında tuttular. Derken Rab Musa'ya, “O adam öldürülmeli. Bütün topluluk ordugâhın dı-

4 İsrail halkının Mısır'dan kaçtıktan sonra çölde başlarından geçen olayları anlatır.

şında onu taş a tutsun,” dedi. Böylece topluluk adamı ordugâhın dışına çıkardı. Rabb’in Musa’ya buyurduğu gibi, onu taşılayarak öldürdüler.

“Rab Musa’ya şöyle dedi: İsrail halkına de ki, kuşaklar boyunca gıysinizin dört yanına püskül dıkeceksınız. İ İer püskülün üzerine lacıvert bir kordon koyacaksınız. Öyle ki, püskülleri gördükçe Rabb’in buyruklarını anımsayasınız. Böylelikle Rabb’in buyruklarına uyacak, yüreğınızın, gözünüzün istekleri ardınca gitmeyecek, hainlik etmeyeceksınız. Ta ki, bütün buyrukları anımsayıp tutasınız ve Tanrınız için kutsal olasınız. Tanrınız olmak için sizi Mısır’dan çıkaran Tanrınız Rab benim. Tanrınız Rab benim.”

Theobald bunları okurken aklım o akşam gözlediğim küçük bir olaya gitti.

Birkaç yıldır evin çatısındaki kiremitlerin altında bir arı kovanı oğul vermiş, arılar çoğalmış ve yazın pencereler açıkken salonu sık sık ziyaret eder olmuşlardı. Salondaki duvar kâğıdının deseni kırmızı ve beyaz gül demetlerinden oluşuyordu, farklı zamanlarda birçok arının bu demetlere aldanıp üzerlerine konduğuna ve bal aradıklarına şahit olmuştum. Bir demedi denedikten yanındakine, ondan bir sonrakine derken tavana en yakın demede kadar çıkıp, sonra da demetleri en baştan tcker tcker deneyerek ta koltuğun sırtına gelene kadar aşağı doğru iner, oradan tekrar tavana doğru çıkar ve böylece ben onları gözlemekten usanıncaya kadar bir aşağı bir yukarı çıkıp inerlerdi. Ailelerin böyle günler, haftalar, aylar, yıllar boyunca, sabah akşam tekrar tekrar toplanıp dua edışlerini düşününce, birbiriyle ilişkili bunca fikir olup da asıl fikrin umarsızca ve daima eksik oluşundan hiç şüphe etmeksizin bunu sürdürmelerini tıpkı arıların demetten demete uçarak duvarda bir aşağı bir yukarı dolanışına benzetmekten kendimi alamıyordum.

Theobald okumayı bitirince hepimiz diz çöküp, tepeden bizi seyreden Carlo Dolci’yle Sassoferrato’ya sırtımızı döndük ve yüzlerimizi iskemlelerimize gömdük. Theobald’ın Tanrı’ya hepimizi her işimizde “gerçekten dürüst ve vicdanlı” kılması için dua ettiğini ve “gerçekten” derken de gülümsediğini fark ettim. Oradan aklım yine arılara gitti ve düşündüm ki dualarımızın

pek sık öyle çok cesaret verici bir şekilde karşılık bulmayışı belki de Theobald için iyi sayılırdı, çünkü eğer dualarımın en ufak bir duyulma olasılığı olduğunu düşünsem birilerinin yakında Theobald'a aynı onun Ernest'e yaptığı muameleyi yapması için dua ederdim.

Sonra aklıma vakit kaybı hakkında yapılan hesaplar ve günde on dakika ayırsa insanın neler yapabileceği geldi. Bunu ve aile dualarına harcanan zamanı birleştirip nasıl hem rahatsız edici ve uygunsuz olacak hem de tahammül edilemeyecek kadar ağır olmayacak bir yorum yapabilirim diye düşünürken Theobald'ın "Rabbimiz İsa'nın rahmeti" diye duaya başladığını duydum, birkaç saniye içinde de tören son buldu ve hizmetkârlar geldikleri gibi sırayla çıkıp gittiler.

Onlar salondan çıkar çıkmaz az evvel tanık olduğum olay yüzünden biraz mahcup olan Christina basiretsiz bir davranışla konuyu tekrar açıp yapılan şeyi savunmaya ve açıklamaya girişti. Kendisinin de, Theobald'ın da içini parçalasa da "yapılacak başka hiçbir şey" yoktu.

Buna işi terbiyesizliğe vardırmandan ne kadar soğuk bir şekilde karşılık verebilirsem o kadar soğuk karşılık verdim ve gecenin kalanı boyunca da sessizliğimle gördüklerimi onaylamadığımı belli ettim.

Ertesi gün Londra'ya dönecektim, ama gitmeden biraz taze yumurta alıp yanımda götürmek istediğimi söyledim. Bunun üzerine Theobald beni tavukları olan ve papaz evinden bir taş atımı uzakta oturan bir köylünün evine götürdü. Nasıl olduysa Ernest'in de bizimle gelmesinc izin vermişti. Galiba tavuklar kuluçkaya yatmaya başlamışlardı, fazla yumurta yoktu, ev sahibinin hanımı benim için ancak yedi sekiz tane yumurta bulabilmişti. Bulduğu kadarını yolda kırılmasın diye ayrı ayrı kâğıtlara sarmaya başladı.

O evin kapısının önünde bu işle meşgulken, biz de yanı başında durmuş bitirmesini beklerken, evin küçük oğlu çıkageldi. Hemen hemen Ernest'le aynı yaşta olan küçük çocuk sahneye girer girmez annesinin kâğıda sardığı yumurtalardan birine basıp kıriverdi.

Annesi, “Bak şimdi şu yaptığına, Jack,” dedi, “bir yumurtamızı kırdın, gitti bir penimiz.” Sonra, kızına, “Emma, gel biraz,” diye seslendi. “Gel de çocuğu götür, güzel kızım benim.”

Emma hemen gelip ufaklığı elinden tuttu, annesinin ayağının altında dolaşmasını diye başka bir tarafa götürdü.

Oradan ayrılıp eve dönmek için yola koyulduğumuzda, Ernest, “Baba,” diye sordu, “Jack yumurtayı kırınca Bayan Heaton neden onu kırbaçlamadı?”

Ben bir gece önceden kinlenmiş olduğum için Theobald’a bakarak, Ernest’in onu fena yakaladığını düşündüğümü açıkça gösterecek bir şekilde acı acı gülümsedim.

Theobald kızardı, sinirlenmiş gibi görünüyordu. Çabucak, “Zannederim şimdi biz gittikten sonra kırbaçlayacaktır,” dedi.

Bu kadarına izin veremezdim; aynı kanıda olmadığımı söyledim ve konu böylece kapandı; yine de Theobald bunu hiç unutmadı ve ondan sonra Battersby’ye ziyaretlerimin arası açılmaya başladı.

Eve döndüğümüzde Theobald’ı bir haber bekliyordu; biz yokken postacı gelip piskopostan Theobald’ın civarda uzun yıllardır görevini sürdüren bir papazın ölümü nedeniyle terfien kıdemli papazlığa atandığını bildiren bir mektup getirmişti. Piskopos mektubunda Theobald’a son derece sıcak bir üslupla hitap ediyor ve kendisini bölgesinin en çalışkan ve fedakâr papazları arasında saydığını belirtiyordu. Tabii ki Christina sevinçten uçuyordu ve bunun Theobald’ın kıymeti daha iyi anlaşılmasına başlayınca kendisine sunulacak çok daha yüksek mevkilerin bir habercisi olduğunu anlamam için elinden geleni yaptı.

O zaman daha vaftiz oğlumla hayatlarımızın ilerki yıllarda nasıl kesişeceğinin farkında değildim; yoksa ona kuşkusuz daha farklı bir gözle bakar ve o zaman dikkat etmediğim birçok şeyi fark edebilirdim. Ama o günkü aklım ve bilgimle, yanından ayrıldığıma seviniyordum, çünkü elimden onun için hiçbir şey yapmak gelmiyordu ya da ben öyle düşünmeyi seçmiştim ve çektiği eziyeti seyretmek bana ızdırap veriyordu. İnsan elinden geldiğince kendi bildiği ve istediği şekilde yaşamaya bakmalı. Onun da ötesinde, kendi bildiği yolda giden diğer varlıklarla

da sadece kendisini rahatsız etmedikleri ölçüde teşriki mesaide bulunmalı. Hatta yalnızca çok özel durumlarda ve kısa süreyle olması hariç, kavruk kalmış yahut açlık çekmiş varlıkları görmemeli, fazla yüklenme ya da kötü beslenme yüzünden sinirli olmuş ya da hastalık bulaşmış hayvanların etini yememeli, iyi yetişmemiş sebzeleri ağzına sürmemeli. Zira bütün bunlar insanın zaman zaman yoluna çıkar. İnsan, her ne şekilde olursa olsun, neyle temasta bulunursa, hepsi onu etkileyerek onu kalıcı bir şekilde değiştirip ya daha iyi ya da daha kötü bir noktaya götürür. Ne kadar iyi şeylerle etkileşirse insanın; uzun ve mutlu bir hayat sürme olasılığı da o kadar yükselir. Hayatta her şeyin yeri vardır ve her şeyle bir parça yollarımız kesişmelidir, yoksa bunlar yok olur gider; ancak kutsal şeyler, mesela Giovanni Bellini'nin azizleri, hayatta türünün en iyisi olan şeyler dışında hiçbir şeyle temas etmemişlerdir.

Bölüm XXIV

Bir önceki bölümde anlattığım fırtına Theobaldların evinde yıllarca her gün kopan fırtınalardan yalnızca bir tanesiydi. Gök-yüzü ne kadar açık olursa olsun, her an kara bulutlar toplanabilir ve daha çocuklar ne olduğunu anlayamadan gök gürleyip şimşekler çakmaya başlayabilirdi.

Kısa bir süre önce Ernest'ten kitabım için çocukluk anılarındandır bana biraz daha anlatmasını istemiştim. "O zamanlar bize Bayan Barbauld'nun dualarını öğretirlerdi," demişti, "bunlar nesir şeklinde yazılmış dualardı, biri bir aslandan söz ediyordu. Şöyle başlardı: 'Gelin size neyin güçlü olduğunu göstereyim. Aslan güçlüdür, yatağından kalkıp silkindiğinde, yelesini savurduğunda, kükreyişi etrafı sarstığında otlaklardaki hayvanlar kaçar ve çöldeki yırtıcılar saklanacak yer arar, çünkü aslan çok korkunçtur.' Biraz büyüdüğümüzde Joey'le Charlotte'a bunu söyleyip babamdan bahsettiğini söyledim, ama hep ciddi davranır ve beni ayıplar, saygısızlık ettiğimi söylerlerdi.

"Papaz ailelerinin genellikle mutsuz olmasının önemli sebeplerinden biri, papazın evde çok fazla zaman geçirmesi, evde olmadığına da çoğunlukla eve çok yakın bir yerlerde olmasıdır. Doktor zamanının yarısından fazlasını dışarıda hastalarını ziyaret ederek geçirir, avukat ve tüccarın evlerinin dışında birer iş yerleri vardır, ama papazın şöyle her gün belli saatler arasında uzun süre evden uzak olmasını sağlayacak resmi bir iş yeri yoktur. En güzel günlerimiz, babamın alışveriş yapmak için günü birliğine Gildenham'a gittiği günlerdi. Orası epey uzak olduğu için babam alınacak şeylerin listesinin iyice uzamasını bekler, bir gününü bu işe ayırıp gitmişken hepsini beraber almak isterdi. O arkasını döner dönmez hava sanki hafifler, koridorun kapısı açılıp içeri girdiği anda da her şeyi kapsayan 'dokunma, tatma, elleme' kanunu tekrar üzerimize çöküverirdi. En kötüsü de

Joey’le Charlotte’a asla güvenemememdi, benimle önce birlik olur sonra dönüverirlerdi, hatta sonuna kadar gider, sonunda vicdan azabı duyarak kendilerini annemle babama söylemeye mecbur hissederlerdi. Bir yere kadar tavşanla koşmak hoşlarına gidiyordu, ama gönülleri aslında tazılardan yanaydı.

“Bana öyle geliyor ki, aile mantıken hayvan unsuruna ait olması gereken bir ilkenin devamı olmalı. Hayvan unsurunun dayattığı yaşama biçiminin ise ilerleme ve gelişmeye uygun olmadığını biliyoruz. Ben olsam insanlar arasında aile kavramını alır, doğa hayvan unsuruna ne yaptıysa öyle yapar; onu daha alçak yaşam biçimlerine ve daha az ilerleme gösteren türlerle mahsus kılardım. Doğanın kendisinin aile düzenine sevgi beslemediği muhakkak... Farklı hayat şekillerine şöyle bir bakarsanız, ancak gülünç denecek kadar küçük bir kısmında aile düzeni bulabilirsiniz. Balıklar aile diye bir şey bilmez, ama gayet iyi idare ederler. İnsandan sayıca çok daha fazla olan karıncalar ve arılar babalarını sokup öldürür ve kendi sorumlulukları altındaki yavruların onda dokuzunu sakatlarlar, yine de onlardan daha fazla saygı duyulan başka topluluk var mı? Bir de guguk kuşunu düşünün; daha çok sevdiğimiz başka kuş var mı?”

Onun anılarından kaçmaya çalıştığını görerek sözü yeniden çocukluk anılarına getirmeyi denedim ama nafile.

“İnsanın,” dedi, “üzerinden bir haftadan fazla zaman geçmiş bir şeyi hatırlaması ne kadar aptalca, tabii hoşuna giden bir şeyse, ya da kendisine bir faydası olacaksa o başka.”

“Akli başında insanlar kendi ölümlerinin büyük kısmını hayattalarken yapar bitirirler. Yaşı otuz beşe gelmiş bir adamın, nasıl dünyaya prens olarak gelmedi diye üzülmemesi gerekirse, daha mutlu bir çocukluk geçirmedi diye de üzülmemesi gerekir. Belki çocukken daha talihli olsa daha mutlu olurdu, ama bilemez ki, belki de öyle olsa başka bir şey olup çok uzun zaman önce ölmesine sebep olmuş da olabilirdi. Yeniden doğacak olsam, yine Battersby’de, aynı anneyle babadan dünyaya gelmek isterdim ve hayatta başıma gelen hiçbir şeyi değiştirmezdim.”

Ernest'in çocukluğu hakkında hatırlayabildiğim en eğlenceli olay, yaklaşık yedi yaşındayken bana gayrimeşru bir çocuk sahibi olacağını söylemesiydi. Ona böyle düşünmesinin nedenini sordum, o da bana annesiyle babasının ona hep hiç kimsenin evlenmeden çocuğu olamayacağını söylediğini, o da tabii ki buna inandığı için büyüyünceye kadar çocuğu olabileceğini hiç düşünmediğini söyledi, ama kısa bir süre önce Bayan Markham tarafından yazılmış İngiltere tarihini okurken "John of Gaunt'un birçok gayrimeşru çocuğu vardı" diye bir laf görmüştü, mürebbiyesine gayrimeşru çocuk nedir diye sormuştu.

Mürebbiyesi, "Bak, canım," demişti, "gayrimeşru çocuk, birisinin evlenmeden önce sahip olduğu çocuklara denir." Bundan mantıksal olarak şu çıkıyordu, eğer John Gaunt'un evlenmeden önce çocuğu olabiliyorsa Ernest'in de olabilirdi, onun için bu durumda ne yapması gerektiğini kendisine anlatabilirdim bana minnettar kalacaktı.

Bunu öğreneli ne kadar olduğunu sordum. Bir iki hafta önce öğrendiğini söyledi, ama çocuğunu nerede bulacağını bilmiyordu, çünkü çocuk her an gelebilirdi. "Biliyorsunuz, bebekler öyle apansız geliyorlar ki," dedi, "gece yatıyorsunuz, sabah bir kalkıyorsunuz, evde bir bebek var. Eğer dikkatli olmazsak gelir, soğuktan ölür dışarıda. Umarım oğlan olur."

"Peki, mürebbiyene bundan bahsettin mi?"

"Evet, ama beni konuşturmuyor ve yardımcı da olmuyor. Bebeğin gelmesine daha çok zaman var diyor, inşallah o zaman da öylece gelmez diyor."

"Sen bunu doğru anladığına emin misin, bir yanlışlık olmasın?"

"Yok, yok, çünkü Bayan Burne var ya, geçen gün o gelmişti, annem beni yanlarına çağırttı, şöyle yanında tutup beni Bayan Burne'e gösterdi, 'Bu benim çocuğum mu yoksa Bay Pontifex'in mi?' dedi. Eğer çocuklardan bazıları babamın olmasa böyle bir şey soramazdı, öyle değil mi? Ben oğlan çocuklar babanın, kızlar annenin oluyor diye düşünmüştüm, ama öyle de olamaz, yoksa annem Bayan Burne'e soramazdı, ama

sonra Bayan Burne, ‘Bay Pontifex’in *tabii*’ deyince kafam karıştı, *tabii* dediğine göre belki de haklıyım, belki bütün oğlanlar babaşım, kızlar da annenin çocuğu olabilir, bunları bana iyice bir açıklasanız çok sevinirim.”

Bunu yapamazdım tabii, onun için Ernest’in içini elimden geldiğince rahatlatıp konuyu değiştirdim.

Bölüm XXV

Kızının doğumundan üç dört sene sonra, Christina'nın bir çocuğu daha olmuştu. Evlendiğinden beri Christina'nın bünyesinde hep bir zayıflık vardı, bu son hamileliğinde de doğum yaparken öleceği hissine kapılmıştı. Bunun üzerine Ernest on altı yaşına gelince verilmek üzere oğullarına aşağıdaki mektubu yazmıştı. Mektup Ernest'in eline ancak annesinin yıllar sonra ölmesinin ardından geçti; çünkü o son doğumda ölen Christina değil bebek olmuştu. Mektup Christina'nın defalarca ve büyük özenle gözden geçirip düzenlediği evrakı arasından çıkmıştı, zarfı da açıktı. Bu da korkarım ki Christina'nın mektubu sonradan okuduğunu ve yazılma sebebi gerçekleşmeden geçip gittiği halde yırtılıp atılamayacak kadar yerinde bulduğunu gösteriyor. Mektupta oğullarına şunları söylüyor:

“BATTERSBY, 15 Mart, 1841.”

“Sevgili Oğullarım,”

Bu mektup elinize geçtiğinde, çocukken kaybettiğiniz ve korkarım artık neredeyse unutmuş olduğunuz annenizi hatırlamaya çalışabilir misiniz? Ernest, sen onu daha iyi hatırlayabilirsin, çünkü beş yaşını geçtin, onun için onun sana duaları, ilahileri ezberlettiği ve aritmetik öğrettiği, masal anlattığı günler ve mutlu Pazar akşamlarımız daha aklından tam silinmemiş olacaktır. Sen de Joey, daha dört yaşında olduğun halde, belki sen de bunların bazılarını hatırlayabilirsin. Benim canım, sevgili yavrularım, sizi çok seven o annenin hatırı için (ve kendi mutluluğunuz ve iyiliğiniz için) size söyleyeceğim bu son sözleri dikkatle dinleyin ve aklınızda tutmaya çalışın, arada sırada tekrar tekrar okuyun. Sizleri bırakıp gideceğimi düşününce, iki

şey içime dert oluyor: biri babanızın çekeceği ızdırıp (çünkü siz, canlarım, beni bir süre özler ama sonra kaybınızın acısını unutursunuz), diğeri ise çocuklarımin her daim iyi olması. Babanızın acısının ne kadar derin olacağını ve uzun süreceğini biliyorum, çocuklarını dünyadaki neredeyse tek tesellisi ve mutluluğu olarak göreceğini de biliyorum. Onun nasıl bütün hayatını size adadığını, sizi eğitip yetiştirdiğini ve size hep iyiye ve doğruya doğru rehberlik etmek için çalışıp çabaladığını biliyorsunuz (bunun böyle olacağından hiç kuşkusuz eminim). Bu yüzden siz de onun için hakikaten birer mutluluk kaynağı olmaya çalışın. İtaatkâr, müşfik ve babalarının arzularına dikkat eden, doğru, dürüst, fedakâr ve çalışkan evlatlar olun, babanızı asla utandırmayın ve üzmeysin. Kendisine olan minnet borcunuzu ve birinci vazifenizin onun mutluluğunu düşünmek olduğunu unutmayın ve işleyebileceğiniz hatalarla onu zor duruma düşürmeyin. Taşdığınız adı lekelemeyin, babanıza ve dedenize lâayık birer evlat olun. Hayattaki saygınlığınız ve başarınız her şeyden çok kendinize bağı, ama bunlardan çok, ama çok daha önemli bir şey var ki dünyadaki saygınlık ve başarı yanında hiç kalır, o da sonsuz hayattaki mutluluğunuzdur ve o da yine size bağıdır. Siz görevlerinizi biliyor olabilirsiniz, fakat çevreniz tuzaklarla ve aklınızı çelebilecek türlü şeylerle kuşatılmış durumda, bunlar sizi sürekli dırter, rahat vermezler, erkek olmaya doğru yaklaştıkça bunu giderek daha fazla hissedeceksiniz. Tanrı'nın yardımı, yol göstermesi ve kalplerinizin temizliğı sayesinde her şeye rağmen dimdik ayakta kalabilirsiniz, ama Tanrı'nın yardımını samimi bir şekilde dilemekten ve gösterdiği yolda yürümekten vaz geçer, kendi aklınıza ya da çevrenizdeki pek çok kişinin öğüdüne uymayı ya da onları örnek almayı seçerseniz, o zaman düşersiniz. Yalnızca Tanrı'nın sözüne uyun, tek doğru odur, başka herkes ne derse yalandır. O size, hem kendisine, hem de dünya malına hizmet edemeyeceğinizi söylüyor. Sonsuz hayata götüren yol çetin ve dardır diyor. Yolu kolaylaştırmaya çalışanlar çoktur ve size, yasaklanmış olan şu şu zevklerin affedilebilir küçük günahlar olduğunu, dünya düzenine şöyle şöyle taviz vermenin mazur görülebilecek ve hatta gerekli bir

şey olduğunu söyleyeceklerdir. Bu olamaz, çünkü O size yüzlerce kez olmaz demiş bir kere Kitap'ınızı açın da bakın, böyle bir öğüt doğru olabilir mi diye. Eğer değilse o zaman 'iki fikir arasında duraksamayın', eğer Rabbiniz Tanrı ise ona uyun, yalnız güçlü ve yürekli olun, O sizi asla terk etmeyecek, yüz üstü bırakmayacaktır. Unutmayın, Kitap'ta zenginler için ayrı, yoksullar için ayrı yasa; bilginler için ayrı, cahiller için ayrı yasa yoktur. *Herkes* için gerekli olan yalnızca tek bir yasa vardır. *Herkes* kendisi için değil, Tanrı için ve başkaları için yaşamalıdır. *Herkes* Tanrı'nın dinini her şeyden önde tutmalı, *nefsiyle mücadele etmeli*, en tam ve geniş anlamda saf, temiz, namuslu ve iyiliksever olmalı, herkes 'geride kalanları unutup, var gücüyle ilcriye, hedefine doğru, yüce Tanrı'nın çağrısına doğru' koşmalıdır.

"Şimdi bu sözlerime ekleyeceğim son iki şey daha var. Hayatınız boyunca birbirinize bağlı olun, birbirinizi yalnızca iki kardeşin birbirini sevebileceği kadar sevin. Birbirinize güç ve cesaret verin, birbirinizi uyarın, size karşı olanlara birlik olduğunuzu gösterin, birbirinize kardeşinin sağlam ve sadık bir dost olarak hep yanında olduğunu ve olacağını hissettirin ve bir de, ah, sevgili kız kardeşinize göz kulak olun. Yanında annesi ve başka kız kardeşi olmayınca hayatta ağabeylerinin sevgi ve şefkatine iki kat daha fazla ihtiyacı olacaktır. Eminim o da bunlara değer verecek, o da sizi sevecek ve mutlu etmeye çalışacaktır, onun için onu sakın ihmal etmeyin ve unutmayın ki babasını kaybeder ve evlenmemiş olursa kendisini koruyup gözetecek hamilere iki kat daha fazla ihtiyacı olacaktır. Bu yüzden onu size bilhassa emanet ediyorum. Ah, benim üç güzel yavrum, birbirinize, babanıza ve Tanrı'nıza bağlı olun. Dilerim Tanrı da sizi doğru yola iletsin ve bağışlasın; bizlere de daha iyi ve daha mutlu bir dünyada yeniden buluşmayı nasip etsin.

"Sizi çok seven anneniz, "CHRISTINA PONTIFEX."

Bu mektubu okuduktan sonra bu konuyu sorup soruştur-

dum. Anladığım kadarıyla çoğu anneler sonraki doğumlarından bir süre önce bunun gibi mektuplar yazar, yüzde ellisi de, Christina'nın yaptığı gibi bu mektupları sonradan atmayıp saklarmış.

Bölüm XXVI

Bir önceki bölümde yer verdiğim mektup, Christina'yı esas endişelendirenin oğullarının dünyadaki durumundan çok ahiretteki durumları olduğunu açıkça gösteriyor. İnsana Christina o güne dek yeteri kadar ruhani hayaller kurmuş ve bunları artık geride bırakmış olmalı gibi geliyor, ama daha kuracakları varmış demek ki. Bana öyle geliyor ki bu dünyada mutlu olanlar mutlu olmayanlara göre daha iyi ve daha hoş insanlardır ve dolayısıyla da, bir Diriliş ve Yargı Günü vukuunda, cennette birer köşke layık görülecek olmaları ihtimali de çok yüksektir. Belki Christina'yı Theobald'ın dünyada mutlu olmasını sağlamaya bu kadar meraklı kılan da bunu belli belirsiz bir şekilde de olsa seziyor olmasıydı. Yoksa acaba kocasının ebedi hayattaki durumunun garanti olduğunu, kendisine düşenin yalnızca onun dünyadaki mutluluğunu temin etmek olduğunu mu düşünüyordu? Oğulları "itaatkâr, müşfik ve babalarının arzularına dikkat eden, doğru, dürüst, fedakâr ve çalışkan evlatlar" olmalıydı (hakikaten de ana babalar açısından en uygun erdemleri bir solukta sayıvermiş) babalarını asla utandırmamalı ve üzmemelilerdi, ona olan "minnet borçlarını" ve birinci vazifelerinin "onun mutluluğunu düşünmek olduğunu" unutmamalılar, onu işleyebilecekleri hatalarla "zor duruma" düşürmemelilerdi. Tam bir ana kalbinden kaynaklayan sözler! Çoğu da çocukların, Tanrı korusun, kendi arzuları ve duyguları olabilir; bu da gerçek veya hayali olsun birçok güçlük çıkarabilir kaygısından ileri geliyor. Bütün bu fesadın altında işte hep bu kaygı yatıyor, ama bu son önerme ister doğru olsun ister yanlış, mektubundan Christina'nın evlatların ana babalarına karşı görevleri hakkında oldukça belirgin bir fikri olduğunu görüyoruz ve Ernest'le Joey'nin bu görevleri hakkıyla yerine getirebileceğinden de çok şüphe ettiğini anlıyoruz. Christina'nın evlatlarına veda etmeden önceki son

bakışının şüphe dolu bir bakış olduğu çok açık. Ne var ki Theobald hakkında hiç şüphesi yokmuş; onun hayatını çocuklarına adayacağından öyle kesin bir şey gibi söz ediyor ki duyan başka türlü mü mümkün olamaz zanneder.

Daha beş yaşında hayatı dualar, ilahiler ezberleyip aritmetik öğrenmekten ve mutlu pazar akşamlarından ibaret olan bir çocuğun (bir de tabii o dualar, ilahiler ve matematik dersleri yüzünden her gün yediği kırbaçlar var ki mektubu yazan nedense lafını bile etmiyor) evet, bu şartlar altında yetişen bir çocuğun, annesi onu kendince mutlaka çok sevse ve ona arada sırada masallar anlatsa bile, nasıl güçlü ve gürbüz bir şekilde büyüyebileceği düşünülebilir ki? Yukarıdaki gibi bir mektubun gölgesinde büyüyen birinin tez zamanda Allah'ın gazabına uğrayacağı çok açık değil mi?

Roma Kilisesi'nin papazların evlenmesine izin vermemesi bana hep çok mantıklı gelmiştir. İngiltere'de, din adamlarının oğulları arasından sık sık işe yaramaz adamlar çıktığı çoğu kişinin katılacağı bir gözlemdir. Açıklaması çok basit, ama öyle sık gözden kaçan bir şey ki belki burada vermemi mazur görürsünüz.

Herkes din adamından bir tür “yaşayan bir pazar günü” olmasını bekler. Hafta arası derslerde yapılması affedilebilir olan şeyler din adamında kabul edilemez. Başkalarından daha doğru ve daha katı bir şekilde yaşamak onun işidir, bu iş için para almaktadır, bu onun varoluş nedenidir. Eğer cemaati onun böyle yaşadığını düşünürse onu onaylar, çünkü onu mübarek bir hayata kendi katkıları olarak görürler. İngilizce'de papazlara verilen adlardan birinin ‘temsilci, vekil’ anlamına gelmesi (‘vicar’) bundandır, o sorumlu olduğu herkesi temsilen iyi olmak zorundadır. Ama tüm diğer İngiliz vatandaşları kadar onun da evini kendi kalesi olarak görmeye hakkı vardır ve insan içindeyken yaşadığı doğal olmayan gerginliği o da herkes gibi bir şekilde boşaltmak zorundadır. Çocukları elinin altındaki en savunmasız yaratıklar olduğu için de rahatlamak istediğinde genelde onlara döner.

Ayrıca, din adamı neredeyse hiçbir zaman kendinde gerçek-

lerle tam olarak yüzleşme hakkını bulamaz. Bir tarafı tutmak onun işidir; onun için de diğer tarafı nesnel bir şekilde incelemesi imkânsızdır.

Bir jüriyi müvekkilinin suçsuzluğuna ikna etmeye çalışan avukatın parayla tutulduğunu hiç unutmayız; ama tımar sahibi bir papazın da aynı şekilde parayla tutulmuş olduğunu nedense unuturuz. Oysa onu da dinlerken aynı şekilde mesafeli olmamız, hüküm vermeden önce bir davaya bakan bir yargıç gibi karşı tarafın vekilinin dile getireceği iddia ve kanıtları da tam olarak dinleyip değerlendirmemiz gerekir. Bu iddia ve kanıtları bilmiyor ve karşı tarafı görüşlerinin adil ve doğru bir şekilde temsil edildiğine ikna edebilecek kadar iyi bir şekilde ortaya koymıyorsak, herhangi bir şekilde bir fikir sahibi olduğumuzu iddia etmeye hakkımız yoktur. Ne yazık ki ülkemizin kanunları yalnızca bir tarafın temsil edilmesine izin veriyor.

Theobald ve Christina da bu kaidenin birer istisnası değildiler. Battersby'ye geldiklerinde görevlerinin bütün sorumluluklarını yerine getirmeye ve kendilerini Tanrı'nın şanını yüceltmeye vakfetmeye gayet hevesliyidiler. Ama Theobald'ın işi, Tanrı'nın şanını üç yüz yıldır görüşlerinin tek birini bile değiştirmek için bir sebep göremeden varolagelmış bir Kilise'nin gözüyle görmektir.

Theobald'ın tek bir konuda olsun kilisesinin görüşlerinden kuşkuya düşecek kadar bile ileri gittiğinden kuşkuluyum. Günah ya da kötülük ihtimalinin kokusunu almakta kendisi de, Christina da oldukça ustaydılar, muhtemelen ikisi de kendisinde imansızlığa benzer bir şeyin ilk ve en zayıf belirtisini görmüş olsa, filizlenmesine fırsat vermeden anında kökünden söküp atıverirdi; hem de Ernest'te gördükleri bencillik belirtilerini ezmekte sergilediklerinden bile daha büyük bir katiyet ve ustalıkla. Bununla birlikte Theobald kendini son derece doğru bir insan olarak görür ve genel olarak çevresi tarafından da öyle görülürdü, belki hakikaten de öyleydi; hakikaten herkesçe fakirleri saygıya layık insanlar yapan ve zenginlerin de saygı görmesini sağlayan tüm erdemlerin cte kemiğe bürünmüş hali olarak görülen bir insandı. Zaman içinde karısı da kendisi de

çatıları altında yaşayan herkesin şükredecek pek çok şeyi olduğuna derinden inanmaya başladılar. Çocukları, hizmetkârları, cemaatlerinin tüm mensupları, onların çocuğu, hizmetkarı, cemaati oldukları için çok şanslıydılar. Mutluluğa götüren tek yol onların tuttuğu yoldu, her konuda onlar gibi düşünenlerden başka hiç kimse iyi insan sayılamazdı, hiçbir makul insanın giderilmesi onlar açısından herhangi bir şekilde sıkıntı yaratacak ihtiyaçları olamazdı ve olmamalıydı.

Çocuklarının solgun ve çelimsiz olmaları işte bu sebeptendi, çocukları evlerinin içinde ev hasreti çekiyordu. Çocukları açtı, çünkü onları yanlış şeylerle tıka basa doldurmuşlardı. Tabiat çocuklarının yakasına yapışmıştı, ama Theobald'la Christina'nın yakasına yapışmıyordu. Neden yapışsın ki? Açlık içinde yaşayan onlar değildi. Bu dünyada iki tür insan vardır, zalimlerle mazlumlara; eğer insanın bunlardan birine dâhil olması gerekirse, ikinci gruptansa birinciye dâhil olması yeğdir.

Bölüm XXVII

Kahramanımın çocukluk yıllarının daha fazla ayrıntısına girmeyeceğim. Bunlarla boğuşarak büyüdüğünü ve on iki yaşında Latince ve Yunanca'nın bütün kurallarını ezbere bildiğini söylesem yeter. Virgil, Horace ve Livy'nin eserlerinin büyük kısmını ve bilmem ne kadar Yunanca oyunu okumuştı, aritmetikte iyice ustalaşmıştı, Öklid'in ilk dört kitabını gayet iyi biliyordu ve Fransızca'yı da epeyce öğrenmişti. Artık okula gitme vakti gelmişti ve o da okula gidecekti, hem de Roughborough'ya; ünlü Dr. Skinner'ın okuluna.

Theobald, Dr. Skinner'ı Cambridge'den biraz tanıyordu. Dr. Skinner çocukluğundan beri geldiği her konumda herkesin hayranlığını kazanmış, büyük bir dehaydı. Bunu herkes biliyordu; hatta onun mübalağa etmeksizin deha denilebilecek sayılı kişilerden biri olduğunu söylerlerdi. Daha üniversitede birinci sınıftayken bilmem kaç tane üniversitenin bursunu kazanmamış mıydı? Matematikte birinci olan, Rektörlük Madalyası'nı kazanan ve daha bilmem ne kadar ödül alan o değil miydi? Hem sonra hatipliği de olağanüstüydü, Tartışma Kulübü'nde rakip tanımazdı ve tabii ki kulübün başkanı olmuştu; ahlâki açıdansa ki birçok dâhinin zayıf noktası buydu; kesinlikle kusursuz bir insandı, ama pek çok üstün niteliği arasında biri vardı ki belki dehasından bile daha önemliydi, o da biyografi yazarlarının "kişiliğinin saf ve çocuksu kararlılığı" diye tanımladıkları yanıydı, en önemsiz şeyler hakkında bile her zaman ciddiyetle konuşmasından anlaşılacak bir kararlılıktı bu. Siyaset konusuna gelince, Liberallerden yana olduğunu söylemeye gerek dahi yoktu.

Görünüş bakımından çok etkileyici bir adam sayılmazdı. Orta boylu, şişman bir adamdı, yanına yaklaşanı hemen etkisi altına alıveren çalı gibi kaşlarının altında vahşi kıvılcımlar sa-

an parlak gri gözleri vardı. Ama eğer bir zayıf tarafı varsa o da dış görünüşüyle ilgiliydi. Gençken saçları kızıldı; ama mezun olmasından kısa bir süre sonra menenjit geçirip saçlarını kazıtmak zorunda kalmıştı, iyileşip evden çıktığında da başına bir peruk takmaya başlamıştı, hem de kendi saına göre daha hafif kızıl renkte bir peruk. Bu peruğu bundan sonra başından hiç çıkarmamakla kalmamış, rengini de yavaş yavaş değiştirerek git gide kızılığını azaltmıştı, kırkına geldiğinde artık kızıldan eser kalmamış, peruğu kahverengine dönüşmüştü.

Dr. Skinner daha yirmi beşinde ya var ya yokken, Roughborough Lisesi'nin baş ğretmenliğine atanmıştı. Genç yaşına rağmen, atamayı yapanlar iki kere düşünmemişlerdi bile. Sonuç da onları haklı çıkarmış, Dr. Skinner'ın öğrencileri hangi  niversiteye gittilerse kendilerini göstermiş ve üstün başarılar elde etmişlerdi.  ğrencilerinin zihnini kendisinin bir kopyası gibi şekillendiriyor, üzerlerinde ileride hayatları boyunca silinmeyecek bir iz bırakıyordu; bir Roughborough'lu ne olursa olsun, herkese kendisinin Allah'tan korkan hakiki bir Hristiyan ve Liberal olduğunu hissettirirdi. Tabii Dr. Skinner'ın tabiatındaki güzelliği ve yüceliği kavrayıp kıymetini bilemeyen çocuklar da çıkıyordu. Böyle ocuklar, maalesef, her okulda çıkar, böylelerine karşı Dr. Skinner gerektiği gibi sert davranırdı. Aralarındaki ilişki devam ettiği müddetçe bir bilek güreşi gibi sürer giderdi; ama Doktor'un eli tabii ki daha büyük ve daha güçlüydü. Bu ocuklar yalnız ondan değil, onun özellikle temsil ettiği her şeyden nefret eder, hayatları boyunca da kendilerine onu hatırlatan hiçbir şeyden haz etmezlerdi. Ancak böyleleri fazla çıkmadığı için okulun genelinde kesinlikle Skinnervari bir hava hakimdi.

Bir defasında bu büyük adamla bir parti satranç oynama şerefine nail olmuştum. Noel tatiliydi ve birkaç günlüğüne Roughborough'ya, bir iş için Alethea Pontifex'le görüşmeye gelmiştim (Alethea o zamanlar orada yaşıyordu). Dr. Skinner'ın farkıma varmış olması bile büyük bir nezaketti, çünkü yıldız bir edebiyatçı idiysem bile ancak en s n ğ nden bir yıldız sayılırdım.

Evete, işlere ara verdiğim sıralarda çok şeyler yazmıştım, ama

eserlerimin neredeyse tamamı sahne içindi ve yalnızca hiciv meraklısı tiyatrolara hitap ediyordu. Bu tanıma uyan, kelime oyunları ve komik şarkılarla dolu birçok piyes yazmıştım, oyunlarım da sahnede epey tutulmuştu; ama en başarılı eserim Reformasyon⁵ dönemi İngiltere tarihini ele aldığım ve Cranmer, Sir Thomas More, VIII. Henry, Arangonlu Catherine ve Thomas Cromwell'i (yahut gençliğinde tanındığı adıyla Malleus Monachorum'u) beraberce dans ettirdiğim oyunumdu. "Hac Yolu"⁶nu da bir Noel Pandomimi olarak sahneye uyarlamış ve ana karakterler olarak Bay Greatheart, Apollyon, Christiana, Mercy ve Hopeful'un yer aldığı önemli bir Gurur Dünyası⁷ sahnesi yazmıştım. Müzik Handel'in en bilinen eserlerinden alınmaydı, ama tempo oldukça değiştirilmişti ve ezgiler de tam olarak Handel'in elinden çıktıkları gibi değildiler. Bay Greatheart çok şişman ve kırmızı burunluydu, koca göbeğini zorlukla kapatan bir yelek ve önü fırfırlı bir gömlek giyiyordu. Hopeful'u elimden geldiğince kötü tasvir etmişim, o zamanın züppelerine uygun bir kıyafet içindeydi, ağzında da sürekli sönüp duran bir puro tutuyordu.

Christiana ise pek fazla bir şey giymiyordu; hatta kendisi için yönetmen tarafından ilk önerilen giysinin Lord Chamberlain⁸ tarafından uygunsuz bulunduğu bile söylenmişti ama bu doğru değil. Bütün bu kabahatlerimi bildiğim için kendimi, Atina tarihçisi ve Demostenes editörü, Roughborough'lu büyük Dr. Skinner'la satranç oynarken son derece günahkâr biri gibi hissetmem gayet doğaldı (ayrıca satrançtan da nefret ederim). Üstelik Dr. Skinner karşısındakini hemen rahatlatan biri olmakla övünen insanlardan olduğu halde ben bütün akşam diken üstünde oturmuşum. Ama ben öğretmenlerden her zaman çekinmişimdir zaten.

5 16. yüzyılda Roma Katolik Kilisesi'nde reform hareketiyle başlayan ve Protestan kiliselerinin kurulmasıyla sonuçlanan din devrimi.

6 "The Pilgrim's Progress", John Bunyan, 1678.

7 "Vanity Fair", William Makepeace Thackeray, 1848.

8 Tüm saray etkinliklerinin düzenlenmesinden ve tiyatroların izinlerinden sorumlu Kraliyet Memuru.

Oyunumuz uzun sürmüştü, saat dokuz buçukta, akşam yemeği saati geldiğinde ikimizin de hâlâ birkaç taşı duruyordu. Bayan Skinner gelip tatlı bir sesle, “Yemekte ne istersiniz, Dr. Skinner?” diye sordu.

Doktor bir süre cevap vermedi, ama sonunda, neredeyse insanüstü bir ciddiyet ifadesiyle, önce “Hiç bir şey,” dedi, sonra da, “Hiçbir şey istemiyorum,” diye tekrar etti.

Ne var ki yavaş yavaş bana her şeyin sonuna yaklaşmışım gibi bir his geliyordu. Dr. Skinner’ın yüzüne bir şey söylemek üzere olduğunu gösteren bir ifade yerleşirken, sanki oda kararır gibi oldu. İfade güçlendi, oda daha da karanlıklaştı. Nihayet, “Durun,” dedi. Bu söz giderek dayanılmaz bir hale gelen bekleyişi dağıttığı için beni çok rahatlatmıştı. “Durun, aslında bir bardak soğuk su alabilirim, ufak bir parça da tereyağlı ekmek.”

“Ekmek” kelimesini söylerken sesi zor duyulan bir fısıltıya dönüşmüştü, cümlesini tamamladığında da sanki üzerinden bir yük kalkmış gibi hafifçe iç geçirdi, tehlike geçmiş, kâinat bu seferlik kurtulmuştu.

Ağırbaşlı bir sessizlik içinde bir on dakika daha geçti ve oyunumuz bitti. Doktor yerinden canlı bir hareketle kalkıp yemek masasına yerleşti. Neşeli bir sesle, “Bayan Skinner, şu etrafı patatesle çevrili tuhaf nesneler de neyin nesi?” diye sordu.

“İstiridye, Dr. Skinner.”

“Bana bir parça verin, Overton’a da koyun.”

Böyle böyle, koca bir tabak dolusu istiridye, bir sahan kavrulmuş kıyma, biraz elmalı turta, bir somun da ekmek ve peynir yedi. Ufak bir parça tereyağlı ekmek buydu.

Sofra örtüsü toplandı, masaya içinde çay kaşıkları bulunan bardaklar, bir iki limon ve kaynar su dolu bir çaydanlık geldi. İşte o zaman büyük adam gevşedi. Yüzü aydınlandı.

İkna edici bir ifadeyle, “Peki ne içeceğiz?” diye atıldı. “Brendiyle su mu içelim? Hayır. Cinle su içelim. Cin daha sağlıklı bir içki.”

Böylece biz de cin içtik, sıcak ve sert birer bardak cin.

Onu kim ayıplayabilir ya da hakkında ona acımak dışında bir şey düşünebilir ki? Roughborough Lisesi’nin başöğretmeni o

değil miydi? Hayatında kimseye borçlu kaldığı olmuş muydu? Kimin öküzünü almıştı, kimin katırını çalmıştı, kimi dolandırmıştı? Ağzından ahlaki değerlerine aykırı düşecek tek bir fisıltı duyan olmuş muydu? Eğer zengin olmuşsa en onurlu yollar-
dan olmuştu; eğitim konusundaki eserlerinin yanı sıra edebi başarıları ve bilhassa “Aziz Yahuda’nın Mektubu ve Kişiliği Üzerine Düşünceler” adlı kitabı onu İngiltere’nin en iyi tanı-
nan din düşünürleri arasına sokmuştu. Kitabı öyle kapsamlı ve tamdı ki alıp okuyanın bu konuda bir daha ömür boyu düşün-
mesine gerek yoktu, hakikaten konuyla ilgili ne varsa kapsıyo-
rdu. Yalnız bu eserinden o güne kadar 5000 sterlin kazanmıştı, ölmeden bir 5000 daha kazanması da işten değildi. Bütün bun-
ları yapmış bir adamın bir parça tereyağlı ekmek isterse bunu biraz şatafatlı ve oturaklı bir şekilde ifade etmeye hakkı vardı. Hem sözlerini de kendi ifadesiyle “gizli ve derin bir anlam” aramadan dinlememek gerekirdi. Sarf ettiği en önemsiz laflar-
da bile derin anlamlar arayanlar ödülünü almakta gecikmezdi. “Tereyağlı ekmek” sözünün Skinnerca’da istiridyel dolması ve elmalı turta, “soğuk su”yun ise sıcak cin anlamına geldiğini öğ-
renmiş olurlardı.

Fakat parasal değerlerinden bağımsız olarak, eserleri ona edebiyatta hafızalardan silinmeyecek bir isim kazandırmıştı. Gallio’ya doğa tarihi hakkındaki bilimsel incelemelerinin ona bü-
yük bir ün kazandıracağından herhalde çok emindi, yazdığı bu değerli incelemelerin son derece sağlam ve eksiksiz bir evrim kuramı içerdiğini Seneca’dan öğreniyoruz, ne var ki hepsi yok olup gitmiş ve Gallio’nun adı da hayatında aklına en son gele-
cek ve şüphesiz gururunu da en az okşayacak bir sebeple ölümsüzleşmiştir ki, o da, ömrü boyunca karşısına çıkan en önemli hareketle hiç ilgilenmemiş olmasıdır (keşke ölümsüzlük arayışı içinde olanlar bundan alınacak dersi iyi belleşeler ve önemli hareketler konusunda da bu kadar velvele yapmasalardı). Dr. 9 Filozof Seneca’nın ağabeyi. İmparator Klaudiyus zamanında Aha-
ya Valisi iken, Yahudiler topluca havari Pavlus’u dava ederek kürsüsü önüne getirirler, ancak Gallio bunun onların iç meselesi olduğunu söyleyerek davayı dinlemeyi reddeder (Yeni Ahit, Habercilerin İşleri, 18:12-17).

Skinner da ölümsüzleşecek olursa bu muhtemelen kendisinin hayalini kurduğundan çok farklı bir sebeble olacaktır.

Aslında parasını gençleri bozarak kazanıyordu; işi, onun gerçek yüzünü göremeyecek kadar genç ve tecrübesiz olan çocukları kötü olanın iyi olduğuna ikna etmekte; öğrencilerine bildiklerini samimiyetle öğretmeye söz vermişti, dolayısıyla da bu çocukların ona güvenmeye hakkı vardı, ama o, meselenin esas önemli noktalarını onlardan gizliyordu; sarı benizli, aksi suratı ve sert sesiyle çekingen kişileri korkutabilse de eğer karşısında sağlam durabilecek birine çatsa anında kırılsın, yarı baba hindi, yarı baba kaz bir adamdı; “Aziz Yahuda Hakkında Düşünceler”i kaynak belirtmeden aşırırmıştı ve eğer dürüstçe yazdığına inanan bu kadar çok kişi olmasa kitabı lafını etmeye bile değmezdi; ama bütün bunların böyle bir adamın aklından bile geçmesi beklenebilir mi? Bayan Skinner istese belki ona bir parça haddini bildirebilirdi, ama zaten işi başından aşkındı, idare etmesi gereken bir evi ailesi ve iyi beslenmelerinden ve hastalanırlarsa iyi bakılmalarından sorumlu olduğu bir sürü oğlan vardı doğrusu bunların hepsini de hakkıyla yapıyordu.

Bölüm XXVIII

Ernest Dr. Skinner'in ne kadar sinirli bir adam olduğunu ve Roughborough'da küçük çocukların büyüklerden neler çektiğini anlatan korkunç hikâyeler duymuştu. O zamana kadar zaten yeterince sıkıntı çekmiş olduğu için, hayatı herhangi bir şekilde daha da eziyetli bir hale gelecek olursa dayanamayacağını düşünüyordu. Evden ayrılırken ağlamamıştı ama korkarım Roughborough'ya yaklaştıklarını duyunca ağlamaya başladı. Kendi arabalarıyla geldikleri için annesiyle babası da yanındaydı, o zamanlar daha Roughborough'dan demiryolu geçmiyordu, üstelik Battersby'ye ancak altmış kilometre mesafedeydi, dolayısıyla en kolay gidiş yolu buydu.

Ağladığını görünce, annesi bu gözyaşlarını kendisi için sanarak oğlunun yüzünü okşadı. Onun böylesine mutlu bir yuvadan ayrıldığı için çok üzüldüğünü bildiğini söyledi. Yeni gideceği yerde herkes ona muhakkak çok iyi davranacak olsa da tabii ki anneciğiyle babacığı kadar iyi olamayacakları için duyduğu üzüntüyü anlıyordu; ama Ernest bir bilse, esas acınacak halde olan annesinin kendisiydi; çünkü bu ayrılık ona Ernest'e verebileceğinden çok daha fazla acı veriyordu, falan filan. Annesi gözyaşlarının evden ayrılmanın acısından olduğunu söyleyince Ernest de buna bütün kalbiyle inandı ve gözyaşlarının asıl sebebine kafa yormadı. Roughborough'ya yaklaştıklarında kendini toparladı, Dr. Skinner'in evine vardıklarında ise oldukça sakinleşmişti.

Vardıklarında öğle vaktiydi. İlk olarak Doktor ve hanımıyla yemek yediler. Sonra Bayan Skinner Christina'yı alıp yatak odalarını gezdirdi ve sevgili yavrusunun nerede uyuyacağını gösterdi.

Erkeklerin insanoğlunun ilmi konusundaki görüşleri farklı farklı olabilir; ama kadınların hepsi, kadınlar için en soylu araş-

tırma konusunun kadınlar olduğuna inanır. Christina'nın zihni de Bayan Skinner'la o kadar meşguldu ki başka hiçbir şeye fazla dikkatini verecek durumu yoktu. Tahmin ederim ki Bayan Skinner da Christina'yı oldukça doğru bir şekilde tartmış olmalı. Christina çok etkilenmişti, zaten genellikle yeni tanıştığı herkesten çok etkilenirdi, çünkü onlarda bir etkileşim imkânı bulurdu (aslında hepimiz her yeni insanı bir yeni etkileşim imkânı olarak görmeliyiz); Bayan Skinner'a gelince, zannederim o güne kadar, karşısındaki örnekte fazla bir hidayet imkânı bulamayacak kadar çok Christina görmüş olmalıydı. Çok ünlü bir başöğretmenin, "Bütün ebeveynler aptaldır, ama özellikle anneler," diye bir sözü vardır, sanırım Bayan Skinner'ın şahsi görüşü de bu yöndeydi. Bununla beraber Christina'ya karşı son derece tatlı ve nazik davranıyor, yüzünde güller açıyordu, Christina da bunu başka hiçbir annenin kazanmış olması mümkün olmayan, özel olarak kendisine yönelik bir iltifat olarak görüp zarifçe kabul ediyor ve zevkten dört köşe oluyordu.

Bu arada Theobald ve Ernest, Dr. Skinner'la beraber Doktor'un özel kütüphanesine geçmişlerdi. Burası yeni gelen çocukların sınava çekildiği ve yaramazlık yapan öğrencilerin paylanmak ve dövülmek için çağırıldığı odaydı. Duvarların dili olsa da konuşmalar acaba ne budalaca zorbalıklar, ne keyfi zalimlikler anlatırlardı kim bilir!

Tüm evler gibi, Dr. Skinner'ın evinin de kendine has bir kokusu vardı. Bu evde de en başta hissedilen koku, koltukları kaplayan Rus derisinin kokusuydu, ama buna hafif bir eczane kokusu karışıyordu. Bu koku, kütüphanenin bir köşesinde yer alan küçük bir laboratuvarın geliyordu. Bu laboratuvarın varlığı ve "karbonat", "hiposülfat", "fosfat" gibi sözcüklerin laf arasında yüzcysel bir şekilde bol keseden kullanılması, en şüpheli kişileri bile Dr. Skinner'ın kimya konusunda engin bilgi sahibi olduğuna ikna etmeye yeterliydi.

Yeri gelmişken, Dr. Skinner'ın kimya ve daha bir sürü başka şeyle sathi bir düzeyde ilgilenmiş olduğunu söyleyebilirim. Birçok konuda ufak tefek ve hepsi de tehlikeli bir sürü bilgiye sahip bir adamdı. Alethea Pontifex'in her zamanki hınzırlığıyla

bana bir seferinde Dr. Skinner deyince aklına Waterloo muharebesinden sonra sürgünden dönen Bourbon prenslerinin geldiğini söylemişti. Onlar hiçbir şey öğrenmemiş ve hiçbir şeyi de unutmamışlardı, Dr. Skinner ise, tam tersine, her şeyi öğrenmiş ve her şeyi unutmuştu. Bu aklıma Dr. Skinner hakkında söylediği hınzırca başka bir şeyi daha getiriyor. Bir gün bana Dr. Skinner'ın bir yılan kadar zararsız ve bir kumru kadar da bilge olduğunu söylemişti.

Dr. Skinner'ın kütüphanesine dönersen, ocağın üzerindeki rafta, Dr. Skinner'ın yaşlı Pickersgill tarafından yapılmış yarım boy bir portresi duruyordu, Doktor, ressamın değerinin ilk farkına varanlardan biri ve büyük bir destekçisiydi. Kütüphanede başka resim yoktu; fakat yemek odasında Doktor'un her zamanki ince zevkiyle topladığı resimlerden oluşan nefis bir koleksiyon duruyordu. Ömrünün ilerleyen senelerinde bu koleksiyonu daha da genişletti, kısa bir süre önce Christie's Müzayede Salonu'nda satışa çıkarılan koleksiyonda Solomon Hart, O'Neil, Charles Landseer gibi ressamların ve şu anda isimlerini hatırlayamadığım daha yeni Akademi üyelerimizin en güzel eserlerinin yer aldığı görülmüştü. Koleksiyonun satışı, sanatseverler için Akademi'nin sergilerinde dikkat çeken, sonra ne oldukları ise merak konusu olan birçok eseri bir arada görmek açısından değerli bir fırsat olmuştu. Satışlardan elde edilen tutar, müzayecileri hayal kırıklığına uğratmıştı ama böyle şeyler büyük ölçüde şans meselesidir. Çok okunan bir haftalık gazette yazan vicdansız bir yazar koleksiyonu kötülemişti. Üstelik Dr. Skinner'ın koleksiyonundan kısa bir süre önce bir iki tane büyük satış olmuştu. Bu yüzden de bu son satışta bir panik havası ve son zamanlarda hakim olan yüksek fiyatlara karşı bir tepki oluşmuştu.

Kütüphanedeki masa üst üste yığılmış kitaplarla kaplıydı; kitapların arasına elle yazılmış her çeşit kâğıtlar karışmış, (bunlar muhtemelen öğrencilerin ödevleri ve sınav kâğıtlarıydı) hepsi de darmadağın bir şekilde ortada duruyordu. Odanın insanı ezen, bunaltıcı bir havası vardı; ama bu yalnızca içerideki bilgi yüklü atmosferden kaynaklanmıyordu, odanın karman çorman

ve pasaklı görünüşü de aynı derecede etkiliydi. Theobald ve Ernest içeri girdiklerinde yerde serili Türk halısındaki koca bir deliğe takılıp sendelemişlerdi, kalkan tozdan halının çok uzun zamandır kaldırılıp dövülmediği anlaşılabilirdi. Ancak bu kesinlikle Bayan Skinner'ın değil, Doktor'un suçuydu, çünkü eğer kâğıtları bir karışırsa öleceğini söyleyerek temizlik girişimlerini engelleyen kendisiydi. Pencerenin yanında, içinde bir çift kumru bulunan yeşil bir kafes duruyordu, kuşçağızların kederli ötüşü de odanın melankolik havasını artırıyordu. Duvarlar tavandan yere kadar kitap raflarıyla kaplıydı, tümü de önlü arkalı ikişer sıra halinde dizilmiş kitaplarla doluydu. Korkunçtu. En göze çarpan rafın en göze çarpan yerinde ise, şahane bir şekilde ciltlenmiş olarak "Skinner'ın Eserleri" yer alıyordu.

Maalesef her şeyden alelacele bir sonuç çıkarmada oğlan çocuklarının üstüne yoktur, Ernest de Dr. Skinner'ın bu korkunç kütüphanedeki bütün kitapları bildiğini ve hayatta bir yerlere gelmek istiyorsa kendisinin de bunları öğrenmesi gerektiğini sanmıştı. Kendini olduğu yere yığılıverecek gibi hissediyordu.

Ona duvara dayalı bir iskemle gösterip oturmasını söylemişlerdi, o da oturup Dr. Skinner'ın Theobald'la güncel meseleler hakkında konuşmasını dinlemeye koyuldu. Doktor, Hampden¹⁰ meselesinin tırmanmasından bahsettikten sonra gayet malumat sahibi bir şekilde yurt dışındaki mahkemelere başvurarak Kraliyet mahkemelerini hiçe saymanın doğru bir davranış sayılıp sayılamayacağı konusunda bir nutuk çekti. Ardından Sicilya'da yeni baş gösteren ihtilalden söz etmeye koyuldu, Papa'nın ihtilali bastırmak isteyen yabancı orduların topraklarından geçmesine izin vermeyi reddettiğini sevinerek anlattı. Dr. Skinner ve meslektaşlarının gazete tercihi Times'tan yanaydı ve Skinner da Times yöneticilerinin görüşlerini tekrar ediyordu. O günlerde ucuz gazeteler yoktu, Theobald da yalnızca Spectator okurdu, çünkü o zamanlar liberal görüşe hitap eden gazete oydu, bunun dışında evlerine ayda bir de Kilise Gazetesi gelirdi; ama onun dışındaki gazeteleri hiç görmüyordu, bu yüzden Dr. Skinner'ın

10 Renn Dickson Hampden, 1793-1868, Hristiyan üçleme inancına aykırı görüşleriyle tepki toplayan İngiliz din bilgini.

bir konudan diğerine böylesine rahatlıkla atlayışı karşısında hayretler içinde kalmıştı.

Papa'nın Sicilya'daki ihtilal konusundaki tavrından bahsedince Doktor'un lafı doğal olarak Papa Hazretleri'nin hükmü altındaki topraklarda uyguladığı reform hareketlerine getirmesi gerekmişti. Yakınlarda Punch'ta yayınlanmış bir karikatürü anlatıp kahkahalarla güldü: karikatür Papa IX. Pius'un adının İtalyanca şekli olan "Pio Nono"nun İngilizce'de "Pio Hayır-Hayır" anlamına gelmesi üzerine kuruluydu. Tebasının istediği her şeyi sağlayan bu papanın adı, Dr. Skinner'ın neşeyle açıkladığı gibi, aslında "Pio Evet-Evet" olmalıydı! Her türlü kelime oyunu Dr. Skinner'ı tam on ikiden vuruyordu.

Buradan reformlar hakkında konuşmaya geçti. Bunlar, Hristiyanlık tarihinde çığır açacak reformlardı, öyle hızlı ve geniş kapsamlı etkileri olacaktı ki belki Anglikan ve Roma Katolik Kiliseleri arasında bir uzlaşma zemini bile yaratabilirlerdi. Dr. Skinner'ın kısa süre önce bu konu üzerine kısa bir kitabı yayımlanmıştı, büyük bir bilgi kaynağı olan bu çalışmasında Doktor Roma Kilisesini hedef alarak fazla uzlaşma umudu olmadığını yazıyordu. Saldırısını, küçük bir Roma Katolik kilisesinin kapısı üzerinde gördüğü A.M.D.G. harfleri üzerine kurmuştu, tabii ki bu harfler 'Ad Mariam Dei Genetricem'¹¹ ifadesinin kısaltmasıydı. Bundan daha putperestçe bir şey düşünülebilir miydi?

Bana hafızamın sık sık oynadığı gibi yine bir oyun oynayıp beni yanılttığını, Doktor'un 'Ad Mariam Dei Genetricem' demiş olamayacağını, çünkü bunun bozuk Latince olduğunu, muhakkak 'Ave Maria Dei Genetrix' demiş olduğunu söyleyenler oluyor. Şüphesiz Doktor Latince konusunda en doğrusu neyse onu söylemiştir. Ben bir zamanlar öğrendiğim azıcık Latinceyi de artık unuttum, açıp bakmak da istemiyorum, ama Doktor'un o gün 'Ad Mariam Dei Genetricem' dediğini sanıyorum ve o öyle dediyse bize de bunun, hiç değilse kiliseyi ilgilendiren konularda, yeterince iyi bir Latince olduğunu kabul etmek düşer.

Sözü geçen kilisenin papazının cevabı henüz yayınlanmamıştı ve Dr. Skinner da kendinden pek memnundu, ama

11 Tanrı'nın Anasına.

bundan bir süre sonra, A.M.D.G. kısaltmasının yalnızca 'Ad Majorem Dei Gloriam'¹² anlamına geldiğini ve bundan başka herhangi tehlikeli bir anlamı olmadığını ciddi ve sakın bir ifadeyle açıklayan cevap yayınlandığında, hiçbir akıllı İngiliz vatandaşının böyle uyduruk bir şeye kanmayacağı açık olduğu halde, Dr. Skinner'ın saldırmak için bu noktayı seçmiş olmasına hayıflananlar oldu, çünkü şimdi Doktor meydanı düşmana bırakmak durumunda kalıyordu. Meydan birine kaldığı zaman, tuhaf ama izleyiciler rakibin kozlarını paylaşmaya cesaret edemediğini zannederler.

Dr. Skinner Theobald'a bu kitabından bahsederken herhalde Theobald da Ernest'ten daha iyi bir durumda değildi. Sıkılmıştı, çünkü açıkça söylemeye utansa ve kendisi de Liberallerden yanaymış gibi davransa da, içten içe Liberallerden ve liberallikten nefret ediyordu. Roma Kilisesi'yle uzlaşmak istemiyordu, bütün Katoliklerin Protestan olmasını istiyordu ve niye olmadıklarını da anlayamıyordu; ama Doktor öylesine liberal bir havayla konuşuyordu ve Theobald araya girip bir iki laf edecek olduğunda onu öyle haşince susturuyordu ki Theobald sözü tamamen ona bırakmaya mecbur kalmıştı, bu da alışık olduğu bir şey değildi. O, bu konuşmayı nasıl sona erdirebilirim diye düşünürken konuyu dağıtan bir şey oldu. Ernest'in ağlamaya başlamış olduğunu fark ettiler. Çocuğun ağlamasının sebebi şüphesiz kendisi bunu açıkça ifade edemeyecek olsa da dayanamayacağı kadar çok sıkılmış olmasıydı. Belli ki sinirleri oldukça gerilmişti, sabahdan beri yaşadığı heyecan da onu yormuştu. Bu nedenle, tam o sırada Christina'yla beraber içeri giren Bayan Skinner, Ernest'in arkadaşlarıyla tanışmayı ertesi sabaha bırakıp, o akşamı yurt müdiresi Bayan Jay'in yanında geçirmesini önerdi. Annesiyle babası Ernest'e sevecenlikle veda ettiler ve çocuk Bayan Jay'e emanet edildi.

Ey öğretmenler; eğer aranızdan bu kitabı okuyan olursa çenken bir çocukcağızı babası getirip size teslim ettiğinde ve siz de ona layık olduğu şekilde tepeden bakarak hayatını yıllarca zehir ettiğinizde, gelecekte sizi dünyaya anlatacak kişinin kar-

12 Tanrı'nın büyük onuru adına, Cizvitlerin düsturu.

şınıza bu çocuk kılığında çıkacağını aklınızdan çıkarmayın. Çalışma odanızın duvarına dayalı bir sandalyede, hüznün ve endişe dolu bakışlarla büzülmüş oturan zavallı bir böceğe bakarken, kendi kendinize “Belki de bu, eğer ayağımı denk almazsam, bir gün herkese ne menem bir adam olduğumu anlatacak çocuk olabilir” demeyi sakın unutmayın. Eğer yalnızca iki üç öğretmen bu dersi öğrense ve hatırlasa bile, önceki bölümleri boşuna yazmamışım sayılır.

Bölüm XXIX

Annesiyle babası yanından ayrıldıktan kısa bir süre sonra Ernest, Bayan Jay'in verdiği bir kitabın üzerinde uyuya kaldı ve akşama kadar da uyanmadı. Sonra da sonuna yaklaşan ocak ayının karanlığında tatlı tatlı parlayan ateşin önünde bir taburede oturup düşüncelere daldı. Kendisini zayıf, güçsüz, rahatsız, huzursuz hissediyordu; onu bekleyen sayısız sıkıntılarla nasıl başa çıkabileceğini aklı kesmiyordu. İçinden, "Belki de ölürüm," diye geçiriyordu; ama dertleri ölmekle de bitecek gibi değildi. Ölünce bu sefer yeni dertler başlayacaktı; çünkü o zaman da en iyi ihtimalle olup olacağı Pontifex Dede'siyle anneannesinin yanına gitmekti. Dedesi ve anneannesiyile anlaşmak belki anne babasıyla anlaşmaktan daha kolay olabilirdi; fakat onlar da o kadar iyi sayılmazlardı ve dünya nimetlerine düşkün insanlardı. Üstelik onlar da büyüktü; özellikle de Pontifex Dede'si, hatırladığı kadarıyla çok ama çok büyüktü ve ne olduğunu bilmesede Ernest'i büyük insanları sevmekten hep alıkoyan bir şey vardı; belki ona çok iyi davranan hizmetkârlardan bir iki tanesi hariç. Hem ölüp de Cennet'e bile gitse, herhalde eğitimini bir yerlerde tamamlaması gerekecekti.

Bu arada babasıyla annesi, her biri arabanın bir köşesine oturmuş, sessiz sessiz düşünerek çamurlu yollardan eve dönüyorlardı. Onları okuyucuya bir arabanın içinde beraberce sessizlik içinde oturmuş bir halde tasvir ettiğim günden bu yana çok zaman geçmiş ve çok şey değişmişti; fakat birbirleriyle olan ilişkileri dışında, ikisi de hayret edilecek kadar az değişmişlerdi. Çocukken, dua kitabının büyük küçük herkesin düzenli olarak haftada iki kere günah çıkarmasını söylemesinin hatalı olduğunu düşünürdüm, ne de olsa yetmiş yaşında artık yedi yaşımızdaki kadar günah işlemeyeceğimizin de hesaba katılması gerekirdi. Bizim de masa örtüleri gibi haftada en az bir yıkanmamız

gerekse bile zamanla daha az çitilenmemizin gerekeceği, hatta hiç çitilenmeden bembeyaz çıkabileceğimiz bir günün geleceğini düşünürdüm. Ama şimdi anlıyorum ki Kilise bu olasılık hesabını benim o zamanlar yaptığımdan daha iyi yapmış.

Christina'yla Theobald birbirlerine tek kelime söylemeksizsin dışarıda basmakta olan karanlığı ve yapraksız ağaçları, şurada burada mahzun bir küçük kulübenin görüldüğü boz tarlaları ve arabanın camlarını döven yağmuru seyrediyorlardı. İyi insanların çoğunlukla sıcacık evlerinde olmak isteyeceği türden bir akşamdı, Theobald da ocağının karşısına oturabilmek için daha kaç kilometre yol gitmesi gerektiğini düşünerek bir parça huysuzlanıyordu. Ama yapacak bir şey yoktu, onun için de karı koca sessizce oturup yol kenarındaki nesnelerin yanlarından geçip gitmesini ve karanlık çöktükçe giderek birer karaltıya dönüşmelerini seyrettiler.

Birbirleriyle konuşmamalarına rağmen, her birinin rahatça sohbet edebildiği, kendilerine daha yakın biri vardı. Theobald kendi kendine, “Umarım çalışır,” diyordu, “Umarım çalışır; yoksa Skinner çalıştırmasını bilir. Skinner’ı sevmiyorum, hiç sevmemiştir, ama adamın bir dâhi olduğuna şüphe yok, hem ondan daha fazla Oxford ya da Cambridge’de başarılı olan öğrenci yetiştiren kimse de yok, bundan iyi gösterge olur mu? Ben üzerime düşeni yaptım. Hayata iyi bir başlangıç yapması için elimden geleni yaptım. Skinner da beğendi, çok bilgili ve yaşına göre çok ileride dedi. Artık herhalde buna güvenip yan gelip yatar, tabiatında tembellik var. Beni sevmiyor, bundan eminim. Onun için çektiğim bütün eziyetlerden sonra beni sevmesin, reva mı; ama o çok nankör ve bencil bir çocuk. Bir çocuğun babasını sevmemesi normal bir şey değil. Eğer beni sevse ben de onu severdim, ama beni sevmeyen bir evladı ben nasıl seveyim? Sevmiyor, eminim. Ne zaman beni uzaktan görse hemen kaçıyor, hiç yoluma çıkmıyor. Elinden gelse benimle bir odada beş dakika durmaz. Hileci. Hileci olmasa bu kadar kendini çekmezdi. Bu iyiye işaret değil, büyüyünce sefahat düşkünü olur diye korkuyorum. Muhakkak sefahat düşkünlüğü olacak. Bilseydim ona daha fazla harçlık verirdim; ama eline para vermenin

ne faydası olacaktı? Hepsi gidiyor. Ya gidip bir şeyler alıyor ya da karşısına çıkan ilk oğlana ya da kıza veriyor. O verdiği benim param, bu hiç aklına bile gelmiyor. Ben ona o parayı parası olsun diye ve faydasını öğrensın, kullanmasını bilsın diye veriyorum, gidip etrafa savursun diye değil ya. Keşke müziğe bu kadar meraklı olmasaydı; Latincesini ve Eski Yunancasını etkileyecek. Elimden geldiği kadar engel olmaya çalışmam lazım. Geçen gün Livy'den çeviri yaparken, Hannibal diyeceği yerde yanlışlıkla Handel demedi mi? Annesi de diyor ki 'Mesih'deki şarkıların yarısını ezbere biliyormuş. Onun yaşında bir çocuk 'Mesih'i nereden biliyor? Ben çocukken bunun bu sakıncalı meraklarının yarısı bende olsa, babam beni bir manava çırak yapmıştı, hiç şüphem yok," falan filan.

Sonra aklına Mısır'ın başına musallat olan onuncu bela¹³ geldi. Ona öyle geliyordu ki, eğer bütün Mısırlı çocuklar da Ernest gibiyse, bu bir bela değil, Allah'tan bir rahmetti aslında. Eğer İsraililer şimdi İngiltere'ye gelecek olsa, içinden gitmelerine izin vermemek gelirdi doğrusu.

Bayan Theobald'ın aklındansa farklı düşünceler geçiyordu. "Lord Lonsford'un torunu. Maalesef soyadı Figgins, ama ana tarafından da gelse kan kandır, hatta aslını bilsek belki ana tarafından kan bağı daha bile güçlü olabilir. Acaba Bay Figgins kimdi? Bayan Skinner öldü demişti galiba, ama araştırıp iyice öğrenmem lazım, kimin nesiymiş. Eğer Figginslerin oğlu Ernest'i tatilde evlerine davet etse şahane olmaz mı? Kim bilir, belki orada bizzat Lord Lonsford'la tanışabilir, ya da en azından Lord'un ailesinden başka birileriyle."

O arada oğlancığın kendisi Bayan Jay'in odasında ocağın karşısında oturmuş mahzun mahzun düşünüyordu. Kendi kendine, "Annemle babam," diyordu, "başka herkesten daha iyi ve daha akıllı ama heyhat! Ben asla iyi ya da akıllı olamayacağım."

Bayan Pontifex düşünmeyi sürdürüyordu:

13 Firavun'un İsrail halkının Mısır'dan ayrılmasına izin vermesi için Mısır'a gönderdiği belaların sonuncusu olarak tüm ilk doğan çocukların bir gecede ölmesi, Eski Ahit, Mısır'dan Kaçış, 11:1-12:36.

“Belki de ilk biz Figginslerin oğlunu davet etsek en iyisi olur. Bu gerçekten harika olurdu. Tabii Theobald istemez, çocukları sevmiyor; bir yolunu bulup ayarlamalıyım, çünkü Figginslerin oğlu bize gelse harika olurdu – dur, dur! Ernest gidip Figginslerde kalır, orada müstakbel Lord Lonsford’la tanışır, herhalde o da Ernestlerin yaşında falan olmalı, sonra eğer arkadaş olurlarsa belki Ernest onu Battersby’ye davet eder, o da Charlotte’a aşık olabilir. Bence Ernest’i Dr. Skinner’a vermekle çok akıllıca bir iş yaptık. Dr. Skinner dâhi olduğu kadar da dindar bir adam. İnsan böyle şeyleri bir bakışta anlıyor, ben ondan nasıl hoşlandımsa o da benden aynı şekilde hoşlanmıştı herhalde. Bana sanki Theobald’a da bana da hayran kalmış gibi geldi, hakikaten de Theobald’ın entelektüel kapasitesi kimi olsa etkiler, ben de sanırım kendimi belli ediyordum. Gülümseyip oğlumu ona emanet ederken kendim baktığım kadar iyi bakılacağından hiç şüphem olmadığını söylediğimde eminim çok memnun olmuştur. Hiç zannetmiyorum ki ona oğullarını getiren anneler arasından onu böyle iyi etkileyecek ya da benim söylediğim gibi güzel şeyler söyleyebilecek olan fazla çıksın. İstedğim zaman çok tatlı gülümserim. Belki hiçbir zaman öyle güzel sayılmazdım; ama hep büyüleyici olduğumu söylerlerdi. Bay Skinner çok yakışıklı bir adam; Bayan Skinner’dan daha iyisine layık demek zorundayım. Theobald yakışıklı değil diyor, ama erkekler ne anlar, öyle hoş ve parlak bir yüzü var ki... Sanırım bonem bana yakışmıştı. Eve gider gitmez kızlara söyleyeyim de mavili sarılı yünlü elbisemi düzeltip...” falan filan.

Onlar bütün bunları düşünürken, daha önce yer verdiğim mektup Christina’nın kendi küçük Japon işi sandığında duruyordu, defalarca okunmuş, onaylanmış, aslını bilsek, belki de defalarca baştan yazılıp her seferinde ilk yazıldığı günün tarihi atılmıştı; sanki Christina şaka yaparmış gibi.

Ernest ise, hâlâ Bayan Jay’in odasında, düşünmeye devam ediyordu. “Büyükler hanımefendi ve beyefendi olduklarında asla kötü şeyler yapmazlar,” diye düşünüyordu, “ama ben hep yapıyorum.” Bazı büyüklerin dünya nimetlerine düşkün olduğunu duymuştu. Elbette bu doğru bir şey değildi, ama yine de

kötü bir şey yapmakla bunun arasında bir fark vardı, hiçbiri bu sebeple azarlanmıyor ya da cezalandırılmıyordu. Kendi annesiyle babası ise dünya düşkünü bile değildiler, ona birçok kez kendilerinin asla dünya nimetlerine düşkün olmadıklarını söylemişlerdi, onların çocukluklarından beri hiç kötü bir şey yapmadıklarını çok iyi biliyordu, hatta çocukken bile hemen hemen hiç kötülük yapmamışlardı. Ama ya kendisi! Annesiyle babasını, onların kendi anneleriyle babalarını sevdikleri gibi sevmeyi ne zaman öğrenecekti? Büyüyüp onlar kadar iyi ve akıllı olmayı, hatta hiç değilse idare edecek kadar iyi ve akıllı olmayı nasıl başaracaktı? Heyhat! Asla. Bu mümkün değildi. Bir kere annesiyle babasını sevmiyordu, hem de ikisinin de ona yaptıkları tüm iyiliklere rağmen. Babasından nefret ediyor, annesinden hoşlanmıyordu, bu da kendisi için bütün yapılanlardan sonra ancak kötü bir çocuktan beklenecek bir şeydi. Ayrıca pazar gününü de sevmiyordu, gerçekten iyi olan hiçbir şeyi sevmiyordu, zevkleri hep adiceydi ve hep utanması gereken şeylerdi. En çok arada sırada azıcık küfreden insanları seviyordu, ama tabii ona küfredenleri değil. Kateşizm ve İncil derslerine gelince, bunları da içinden gelerek çalışmıyordu. Hayatında hiçbir vaazı dinlememişti. Onu Brighton'da Bay Vaughan'ın çocuklar için verdiği o güzel vaazları dinlemeye götürdükleri zaman bile, vaaz bittiğinde çok memnun oluyordu, eğer org çalan gönüllüyle ilahiler ve şarkılar olmasa kiliseye dayanabileceğini hiç sanmıyordu. İlmihal dersleri korkunçtu. Yüce Rabbimiz ve Cennetteki Babamızdan ne istediğimizi hiçbir zaman anlayabilmiş değildi ve 'ayın' sözcüğü ile ilgili daha tek bir fikri bile kavrayamamıştı. Komşularına karşı olan görevleri de başka bir baş ağrısıydı. Ernest'e sanki onun herkese karşı bir sürü görevi varmış, görevleri onu her yanından kuşatmış, ama hiç kimsenin ona karşı bir görevi yokmuş gibi geliyordu. Bir de şu ürkütücü ve gizemli 'iş, meslek, ticaret' konuları vardı ki ne olduğu Ernest için tam bir muammaydı. Annesi ona sık sık babasının iş mescelelerinde çok başarılı olduğunu söylerdi; ama kendisi hiç olamayacaktı. Bu çok umutsuz ve çok da korkunç bir durumdu; çünkü herkes ona ileride hayatını kazanması gerekeceğini söyleyip duru-

yordu. Kuşkusuz hayatını kazanması gerekecekti tabii de nasıl kazanacaktı acaba? Ne kadar aptal, tembel, cahil, keyfine düşkün ve çelimsiz olduğu düşünülürse bu iş nasıl olacaktı? Bütün büyükler akıllıydı, hizmetkârlar dışında tabii. Aslında onlar bile kendisinin hayatta olacağından daha akıllıydılar. Neden, ah, neden, neden insan dünyaya büyük olarak gelmiyordu ki? Sonra aklına Casabianca¹⁴ geldi. Babası onu bu şiirden imtihan edeli çok olmamıştı. ‘Görevini ancak ne zaman bırakabilirdi? Kime sesleniyordu? Cevap alabildi mi? Neden? Babasına kaç kere seslendi? Ona ne oldu? Hayatı orada son bulan en asil varlık kimdi? Sen de öyle mi düşünüyorsun? Neden öyle düşünüyorsun?’ Ve böyle daha bir sürü soru. Tabii ki hayatı orada son bulan en asil kişinin Casabianca olduğunu düşünüyordu, bu konuda başka türlü düşünmeye imkân yoktu. Şiirden çıkarılması gereken esas dersin, çocukların anneleriyle babalarının sözünü körü körüne dinlemek yerine her konu gibi bu konuda da akıllarını kullanmaya ne kadar erken başlarsalar o kadar iyi olacağı olduğu hiç aklına gelmemişti. Yok, onun aklından geçen tek şey şuydu: kendisi asla, asla Casabianca gibi olamazdı, Casabianca onu tanısa kim bilir ne kadar küçümserdi, onunla konuşmaya bile tenezzül etmezdi. Gemide adı anılmaya değecek başka hiç kimse yoktu; onların da havaya uçmuş olması önemli değildi. Bayan Hemans hepsini tanıyordu ve hepsi de birbirinden farksız ve ehemmiyetsiz insanlardı. Ayrıca Casabianca çok da yakışıklıydı ve çok iyi bir aileden geliyordu.

Küçük zihni böylece oradan oraya atlarken artık düşüncelerini izleyemez hale geldi ve tekrar uyuklamaya başladı.

14 İngiliz şair Felicia Dorothea Hemans'ın 1798 Nil Savaşı sırasında Fransız gemisi L'Orient'in güvertesinde geçen bir olayı konu alan şiiri. Şiirin kahramanı kaptanın oğlu olan on, on iki ya da on üç yaşındaki Giocante de Casabianca, herkes kaçmasına rağmen cephanelik infilak edip can verinceye kadar görevinin başında kalır.

Bölüm XXX

Ertesi sabah Theobald ve Christina hâlâ yolculuğun yorgunluğunu tam üzerlerinden atamamış bir halde; ama aynı zamanda mutlulukların en güzeliyle, ellerinden geleni en iyi şekilde yapmış olduklarını bilmenin verdiği iç rahatlığıyla uyandılar. Bundan sonra oğulları olabildiğince iyi ve başarılı olmazsa artık kendi suçuydu. Ana baba olarak bu yaptıklarından başka daha ne yapabilirlerdi? Aynı Theobald ve Christina gibi, bu soruyu okuyucu da muhakkak “Hiçbir şey” diye yanıtlayacaktır.

Birkaç gün sonra oğullarından aşağıdaki mektubu alarak çok sevindiler:

“Sevgili Anneciğim,”

Ben çok iyiyim. Dr. Skinner bana Latince nazım konusunda serbest çalışma yaptırdı; ama babamla daha önce yaptığım için nasıl yapıldığını biliyordum, oldukça da iyi geçti, Dr. Skinner da beni dördüncü sınıfa yerleştirdi, öğretmenimiz Bay Temples. Şimdi eskisinden çok daha zor bir Latince dersine başlamam gerekiyor. Benim çalışmamı istediğinizi biliyorum ve elimden geldiği kadar çok çalışacağım. Joey ve Charlotte’a ve babama sevgiler

“Sizi çok seven oğlunuz. ERNEST.”

Bundan daha iyisi olamazdı. Sanki Ernest gerçekten de hayatımızda yeni bir sayfa açmak istiyor gibiydi. Bütün öğrenciler tatilden dönmüş, imtihanlar bitmiş ve yeni sömestr başlamıştı, Ernest büyük çocuklar tarafından hırpalanma korkusunun yersiz olduğunu görüyordu. Kimse ona çok korkunç bir şey yap-

mamıştı. Bazı saatlerde büyük çocukların ayak işlerine bakması, kendi sırası geldiğinde futbol topalarını yağlamak gibi şeylerle uğraşması gerekiyordu; ama okulda büyüklerin küçükleri kullanması ya da hırpalaması konusu çok sıkıya alınıyordu.

Ne var ki, mutlu olmaktan çok uzaktı. Dr. Skinner babasına fazlaca benziyordu. Evet, Ernest onunla daha pek fazla muhatap olmamıştı ama Doktor'un varlığı hep hissediliyordu, ne zaman ortaya çıkıvereceği hiç belli olmuyordu ve ortaya çıktı mı da muhakkak bir şeyler hakkında esip gürlüyordu. Aynı Oxford Piskoposu'nun pazar hikâyesindeki aslana benziyordu; en beklenmedik bir anda bir çalının arkasından fırlayıp birilerini bir lokmada yutabilirdi. Ernest'e 'küstah sürüngen' demiş, bir sefer de Thalia'nın 'i'sini kısa söylediği için kızarak nasıl olup da yerin yarıp onu yutuvermediğini anlayamadığını söylemişti. "Ben hayatımda hiçbir kelimeyi yanlış telaffuz etmemişken, neden karşıma böyleleri çıkıyor?" diye gürlemişti. Eğer çocukluğunda o da herkes gibi bazı kelimeleri yanlış telaffuz etmiş olsa muhakkak ki çok daha iyi bir insan olurdu. Dr. Skinner'ın sınıfındaki oğlanların nasıl olup da hayatta kalabildiklerini Ernest'in akli almıyordu; ama yaşıyorlardı işte, hatta gayet iyi durumdaydılar ve insana ne kadar garip gelse de Doktor'a tapıyor, ya da en azından okuldan sonraki yaşamlarında öyle söylüyorlardı. Hâlbuki Ernest'in gözünde Doktor'un sınıfında olmanın Vezüv'ün kraterinde yaşamaktan bir farkı yoktu.

Mektubunda yazdığı gibi kendisi Bay Templer'in sınıfındaydı. Bay Templer da aksiydi; ama düpedüz kötü sayılmazdı, üstelik kopya yakalamayı hiç bilmiyordu. Ernest onun nasıl bu kadar kör olabildiğine akıl erdiremiyordu, ne de olsa öğrenciyken Bay Templer da kopya çekmiş olmalıydı, Ernest acaba kendisi de Bay Templer gibi büyüyünce küçüklüğünde yaptıklarını unutacak mı diye merak ediyordu; ama hiçbir tarafını unutamayacağından emindi.

Bir de Bayan Jay vardı, o da bazen çok gerginlik yaratabiliyordu. Sömestrin başlamasından birkaç gün sonra bir seferinde koridorda biraz fazlaca gürültü çıktığı için gözlüklerini alnına kaldırmış bir vaziyette, bonesinin bağcıklarını savura savura koş-

turarak gelmiş, Ernest'in kendine kahraman olarak seçtiği çocuğu, "bütün okulun en fazla gürültü patırtı çıkaran, en haylaz çocuğu" diyerek paylamıştı. Ama Ernest'in hoşuna giden şeyler de söylerdi. Eğer Doktor akşam yemeği için dışarı çıkmışsa ve o akşam dua yoksa gelip, "Küçük beyler, bu akşam duadan muafsiniz," derdi. Genel olarak düşünülecek olursa, oldukça iyi yürekli bir ihtiyar sayılırdı.

Çoğu çocuk kuru gürültüyü gerçek tehlikeden ayırt etmeyi oldukça çabuk öğrenir; ama bazıları için, gerçekten kötülük yapmaya niyetli değillerse, tehditler savurmak öyle gayritabiî bir şeydir ki, her esip gürleyen ciddiye almamayı öğrenmeleri çok uzun zaman alır. Ernest bu sonuncu gruba dahildi ve Roughborough'daki ortam ona o kadar kargaşa dolu geliyordu ki elinden geldiğince gözden uzak kalmayı tercih ediyordu. Sınıfta ve salondaki tepişmelerden de daha beter bulduğu bir şey varsa o da oyun saatleriydi; çünkü hâlâ zayıf bir çocuktu, tam olarak boy atıp güçlenmesi çoğu oğlandan daha uzun sürecekti. Bunun nedeni belki çocukken babasının onu kitaplara gömmüş olmasıydı; ama bence kısmen de olsa aileden gelen özelliklerin de etkisi vardı, Pontifexler genellikle oldukça geç serpilip olgunlaşan bir aileydi, normalden çok uzun yaşamalarını da aynı özelliğe borçluydular. On üç yaşında Ernest hâlâ bir deri bir kemikti, pazuları yaşitlarının bileği kalınlığında ya var ya yoktu, güvercin göğüslüydü, hiç gücü kuvveti yok gibiydi, ister şakacıktan ister ciddi ciddi olsun, kendinden daha kısa çocuklarla bile her boğuşmasında tepelenmesi, çocuklar için normal olan çekingenliğini öylesine artırmıştı ki iş artık çekingenlikten çıkmış, korkaklığa varan bir hal almıştı. Bu durum onu normalde olacağından da daha beceriksiz kılıyordu, çünkü kendine güven gücü nasıl artırırorsa, güvensizlik de iktidarsızlığı besler. Futbolda karıştığı (daha doğrusu istemeden karışmak zorunda kaldığı) mücadelelerde beş altı kere nefesi kesilince artık bu oyunda hiç eğlenceli bir taraf görememeye başlamıştı ve bu asil oyuna katılmaktan kaçmaya başladığı için de büyük çocuklarla başı dertteydi; çünkü küçüklerin çağırılınca oyuna gelmemesine hiç müsamahalaları yoktu.

Futbol kadar krikette de başarısız ve isteksizdi, ne kadar uğ-

raşsa ne doğru dürüst bir taş fırlatabiliyordu ne de bir topu düzgünce atabiliyordu. Böylece kısa sürede herkes Pontifex'e muhallebi çocuğu, hanım evladı gözüyle bakar oldu. Eziyet eden yoktu; ama kimse de fazla kaale almıyordu. Yine de seilmeyen bir çocuk sayılmazdı; çünkü kimseyle bir alıp veremediği yoktu, kindar değildi, kolay memnun olan bir oğlandı, fazla parası yoksa da olanı rahat harcıyordu. Oyunlara fazla düşkün değilse de derslerin de fazla meraklısı sayılmazdı ve genel olarak ölçsüz bir faziletten ziyade ölçülü bir yaramazlığa eğilimi vardı.

Bunlar, bir çocuğun okul arkadaşlarının gözünde pek aşagılık bir duruma düşmesine engel olan özellikler olduğu halde Ernest kendini olduğundan daha beter gözden düşmüş zannediyordu ve herkes kadar kendisinin de korkaklık olarak gördüğü içgüdülerinden ötürü kendinden nefret ediyor ve kendini çok küçük görüyordu. Kendi gibi gördüğü oğlanlardan haz etmiyordu. Beğendikleri hep güçlü kuvvetli çocuklardı, onlar ona ne kadar az yüz verirse, o onlara o kadar fazla tapıyordu. Bütün bunlar onu çok mutsuz ediyordu; çünkü onu uygun olmadığı oyunlara katılmaktan alıkoyan içgüdünün, onu oyunlara girmeye zorlayan mantığından daha mantıklı olduğu hiç aklına gelmemişti. Bununla beraber, genellikle mantığından çok içgüdülerinin sesine kulak veriyordu.

Bölüm XXXI

Öğretmenlerin gözündense çoktan düşmüştü. Okulda, kendini daha önce hiç görmediği kadar serbestlik içinde bulmuştu. Her hareketini dikkatle izleyen ve kamçıyı elinden hiç düşürmeyen babası artık çok uzaktaydı, Virgil'in mısralarını defalarca yazmak misali cezalar da babasının vahşice dayaklarına kıyasla pek hafif kalıyordu. Hatta yazma cezaları dersler kadar bile kötü sayılmazdı. Latince ve Eski Yunanca'nın Ernest'e hitap eden, onu hayatının son demlerinde olsun kendisine huzur getireceklerine ikna edebilecek hiçbir tarafı yoktu, hele daha makul bir vadede herhangi bir fayda sağlayacakları yolunda hiç ümit vermiyorlardı. Bu ölü dillerin ölümlüğünü telafi etmek için, çalışması karşılığında onu hoşlanacağı bir şekilde ödüllendirecek bir düzen kuran hiç olmamıştı. Çalışmaması durumunda her türlü ceza düşünülmüştü; ama onu kendi iyiliği için çalışmaya çekecek oltayı şöyle cömertçe, tatlı bir rüşvetle yemlemek kim-
senin aklına gelmemişti.

Hakikaten de, her zaman herhangi bir şey öğrenmenin zevkli tarafları Ernest'i asla ilgilendirmeyen bir şeymiş gibi davranılmıştı. Zevkli şeylerle hiç işimiz olamazdı, olsa bile gayet az olurdu, hepimizin olsa bile Ernest'in asla olamazdı. Bu dünyaya zevk ve eğlence için değil, vazife için gelmiştik, zaten zevkin özünde günahı çağrıştıran bir şeyler vardı. Eğer hoşumuza giden bir şey yapacak olursak, ya da en azından Ernest hoşuna gidecek herhangi bir şey yapacak olursa, hemen af dilemeli ve eğer kendisine biri hemen o işi bırakıp başka bir şey yapmasını söylemezse kendisine karşı çok hoşgörülü davranıldığını düşünerek şükretmeliydi. Ama sevmediği şeylere gelince iş değişirdi, bir şeyi ne kadar sevmezse o şeyin o kadar doğru olduğu var sayılırdı. Aslında insana en çok zevk veren şeylerin en doğru şeyler olduğunu var saymak gerektiği ve aksini ispatlamanın

da aksini iddia edenlere düştüğü hiç aklına gelmemişti. Daha önce de birçok kez söylediğim gibi, kendisinin kötü ve düşük ahlaklı olduğuna inanıyordu, üzerinde otorite sahibi olanların her dediğine itirazsız inanmaya bu kadar hazır başka hiçbir fani olamazdı. En azından kendisi inandığını sanıyordu, çünkü daha içindeki diğer Ernest'ten, kendi bildiği Ernest'e kıyasla çok daha güçlü ve çok daha gerçek olan diğer Ernest'ten haberi yoktu. İçinde gizli olan bu dilsiz Ernest'in tartışma ve ikna aracı, kelimelere dökülemeyecek kadar hızlı ve kesin duygulardı; ama kabaca ifade etmek gerekirse, ısrarla şunları söyleyip duruyordu:

“Büyüme herkesin sandığı gibi tereyağından kıl çeker gibi halledilebilecek bir iş değil, güç bir iş; ne kadar güç olduğunu da büyüyen bir çocuktan başkası bilemez. Büyüme emek ister, dikkat ister, sen de hem bedensel gelişimini hem de derslerini düşünecek kadar güçlü değilsin. Hem üstelik Latince ve Eski Yunanca dediğin de nedir ki; hepsi martaval! Genellikle insan bunları ne kadar çok bilirse o kadar iğrençleşiyor, en çok bayıldığın iyi insanlardan hiçbirisi bunları ya hiç bilmiyor, ya da bir zamanlar öğrendilerse bile ellerinden geldiği kadar çabuk unutmuşlar, zorla okutan kalmadığı andan itibaren hiçbirisi bir daha dönüp klasiklerin kapağını açmamış, yani bunlar hep zırva. Zamanında ve yerinde hepsi çok güzelmiş belki, ama artık zamanı geçmiş. Bilmediğin için yeterince uzun bir zaman rahatsız edilmediğin sürece hiçbir şey öğrenme, ama bir bilgiyi kullanacağın bir yer çıkarsa ya da yakın bir zamanda çıkacağını görürsen, o zaman ne kadar çabuk öğrenirsen o kadar iyi, ama zamanı gelene kadar bütün vaktini ve gücünü kas ve kemik üretmeye harcasan daha karlı çıkarsın, hayatta bunların sana Latince'den de Yunanca'dan da daha fazla faydası olacak. Hem şimdi büyü-yüp güçlenmezsen ileride hiç yapamazsın, hâlbuki Latince ve Yunanca'yı isteyen ne zaman olsa öğrenir.”

“Her yanın, uyanık olmasalar en akıllı insanı bile kandırarak yalanlarla sarılı; senin bildiğin ‘sen’; düşünen, akıl yürüten ‘sen’, hep bu yalanlara inanıp sana bunlara göre hareket etmeni emrediyor. O bilinçli ‘sen’ kasıntıların kasıntısı, ukalaların ukalası, onun sana hükmetmesine izin vermeyeceğim, onun

lafına göre hareket etmeyeceksin. Gerçi daha yıllarca görünüşte onun lafına göre laf edeceksin, orası kesin; ama hareketlerini ben şekillendireceğim. Baban artık burada değil, seni dövemez. Mademki içinde bulunduğun şartlar böylece değişmiş bulunuyor, senin de davranışlarını değiştirmenin vakti gelmiş demektir. Beni dinle, ben senin gerçek ‘sen’inim, benim sözümü dinlersen işlerin yolunda gider; ama dışarıdan görünen o içi boş kabuğunun ya da baban olacak o işe yaramaz ihtiyarın sözünü dinleyecek olursan seni öyle fena yaparım ki ne sen, ne evlatların, ne torunların bir daha kendinize gelebilirsiniz. Tanrı tanımazlığın sonu iyi olmaz, Ernest, seni yaratan Tanrı benim, senin Tanrı’n benim.”

Eğer Ernest bu öğütleri duyacak olsa ne dehşete düşerdi, hele Battersby’dekiler duyacak olsa gözleri yuvalarından çıkardı; ama mesele bununla bitmiyordu, çünkü aynı kötücül benlik Ernest’e harçlığını nasıl harcayacağı, kimleri arkadaş seçeceği gibi konularda da kötü öğütler veriyordu. Ernest ise genelde buyruklarını dikkatle ve hakkıyla yerine getiriyordu, gizli benliğine karşı Theobald’ın kendininkine karşı olduğundan daha itaatkârdı. Bunun sonucu olarak, az öğrenmeye, zihni öncekine göre daha yavaş, bedeni ise çok daha hızlı gelişmeye başladı. İç benliğinin onu sürüklediği yollarda karşısına mücadeleye gücünün yetmeyeceği engeller çıktığında da (duyduğu dayanılmaz vicdan azabına rağmen) şartların izin verdiği yollardan, kapanan yola en yakın olanına sapıveriyordu.

Ernest’in Roughborough’da okuyan çocuklar arasında en uslu ve terbiyeli olanlarının tercih ettiği bir arkadaş olmadığını tahmin edebilirsiniz. Daha biraz kötücü çocuklardan, birahanelere gidip gereğinden fazla içki içenler vardı; Ernest’in iç benliği bile ona bu gençlerle arkadaş olmasını söylemiş olamaz; ama Ernest yine de küçük yaşta bu beylerle arkadaşlık etmeye başladı ve birkaç kere, içtiği bira daha güçlü bir oğlanı pek fazla etkilemeyebilecek miktarda da olsa acınacak kadar sarhoş oldu. İç benliği herhalde bu noktada araya girip bunun pek eğlenceli bir tarafı olmadığını söylemiş olmalı, çünkü bu işten iyice alışmadan vaz geçti. Ne var ki daha on üç on dört yaşında yaşına hiç de

uygun olmayan başka bir kötü alışkanlık edindi ve bırakmadı, bugün hâlâ bilinçli benliği ona sigarayı ne kadar az içerse kendisi için o kadar iyi olacağını söyleyip durur.

Kahramanım hemen hemen on dört yaşını dolduruncaya kadar işler böyle sürüp gitti. On dördüne geldiğinde tam bir rezil sayılmasa da, düşük itibarlı kişilerle itibarlı sayılamayacak kişilerin en iyice olanları arasında bir yerlerdeydi, belki daha çok ikinci gruba yakındı ama onu bu gruptan bir parça ayıran bir şey vardı, o da içinde hemen hiç tamahkârlık olmamasıydı. Bunları kısmen Ernest'in bana kendi anlattığı şeylerden, kısmen de Theobald'ın bana gösterip sızlandığı karnelerinden biliyorum. Roughborough'da 'aylık meziyet harçlığı' diye bir kurum vardı; Ernest yaşında bir çocuğun alabileceği en yüksek tutar dört buçuk şilindi¹⁵, buna yakın bir şeyler hak eden birçok çocuk oluyordu, ama Ernest hiç yarım krandan¹⁶ yukarı çıkamamıştı. Hatta bir buçuk şilinın üzerine çıktığı bile pek fazla olmuyordu, sanırım ortalaması bir buçuk-iki şilin arasıydı, bu da düpedüz kötü olan oğlanlar arasında sayılamayacağı kadar fazlaydı ama iyiler arasında sayılamayacağı kadar da azdı.

15 1 Şilin = 1 Gümüş.

16 1 Kron = 5 Şilin.

Bölüm XXXII

Bu noktada, kahramanımın kaderi üzerinde baştan tahmin edilemeyecek kadar büyük bir etkisi olan birine; daha önce belki yeterince bahsetmediğim Bayan Alethea Pontifex'e dönmem gerekiyor.

Babasının ölümü üzerine, o zaman otuz-otuz iki yaşında olan Alethea Pontifex o güne kadar fazla bir yakınlık duymadığı ablalarından ayrılarak Londra'ya taşındı. Hayatının kalan kısmını elinden geldiğince mutlu geçirmeye kararlı olduğunu söylüyordu ve bunu başarmak için çalışmaya nereden başlaması gerektiğini de çoğu kadından, hatta çoğu erkekten, daha iyi biliyordu.

Serveti, daha önce de söylediğim gibi, annesinin evlilik anlaşmasından kalan 5000 sterlinden ve babasının bıraktığı 15.000 sterlinden ibaretti, artık bu paranın tamamı kendi tasarrufundaydı. Parası ona yılda 900 sterlin gelir getiriyordu, hepsi de en güvenilir menkul değerlere yatırılmış olduğundan geleceği hakkında herhangi bir endişesi yoktu. Zengin olmak istediği için, yılda beş yüz sterlinlik bir harcama planı yapmış ve gelirin kalanını biriktirip anaparasına eklemeye karar vermişti. Gülererek, "Böyle yaparsam, muhtemelen bütçemi aşmadan bolluk içinde olmasa da rahatça yaşayabilirim," diyordu. Bu plan uyarınca, Gower Caddesi'nde alt katında kiralık dükkânlar olan bir binada mobilyasız bir daire kiraladı. John Pontifex onu tamamı kendinin olacak bir ev almaya ikna etmeye çalıştıysa da, Alethea ona kendi işine bakmasını o kadar açık bir şekilde söyledi ki ağabeyi geri çekilmeye mecbur oldu, Alethea ağabeyini hiçbir zaman pek sevmemişti; ama o günden sonra onunla görüşmeyi neredeyse tamamen kesti.

Sosyeteye pek fazla girmedeği halde yine de edebiyat, sanat ve bilim dünyasında bir yere gelebilmiş kadın erkek hemen her-

kesle tanıştı. Bu camiada kendini gösterecek hiçbir şey yapmamış olduğu halde kısa zamanda görüşlerine şaşırtıcı derecede değer verilir oldu. İstese yazar olabilirdi; ama o yazmaktan çok başkalarının yazmasını seyretmekten, yazdıklarını okumaktan ve onlara cesaret vermekten hoşlanıyordu. Kendisi yazmadığı için edebiyatçılar onu belki de daha çok seviyorlardı.

Kendisinin de gayet iyi bildiği gibi, ben ona her zamanki gibi gönülden bağlıydım, istese daha birçok hayranı da olabilirdi; ama onunla bu şekilde ilgilenen kimseye ümit vermemiş, çoğu kadının aksine (tabii kendine ait esaslı bir geliri olanlar hariç) evliliğe her zaman karşı olmuştur. Bununla beraber, evliliğe karşı olması erkeklere de karşı olduğu anlamına gelmiyordu. Kendisi en katı ahlâk kumkumalarının bile kusur bulamayacağı bir şekilde yaşıyorsa da kendi cinsinin dünyanın en sert bir şekilde kınadığı bireylerini bile elinden geldiğince savunurdu.

Din konusunda, öyle sanıyorum ki arada bir bu konuya kafa yoran hiç kimse ondan daha açık görüşlü olamazdı. Kiliseye giderdi, ama din propagandası yapanlardan da dinsizlik propagandası yapanlardan da aynı derecede hoşlanmazdı. Bir seferinde şimdi ölmüş olan tanınmış bir düşünürle sohbet ederlerken, onun dine karşı saldırılarını sürdürmektense bir roman yazması konusunda ısrar ettiğini hatırlıyorum. Düşünür bundan pek hoşlanmamıştı, insanlara inandıklarını iddia ettikleri şeylerin saçmalığını göstermenin öneminden dem vurarak lafı uzatıp duruyordu. Alethea gülümseyerek, tatlı bir sesle, “Musa ve diğer peygamberler var ya,” demişti, “onları dinleseler yetmez mi?” Ama arada bir fazla sesini yükseltmeden kendi namına hınzırca bir şey söylediği de olurdu. Bir defasında bana dua kitabındaki bir notu göstermişti. Not; iki havarinin Emmaos yolunda yürürken rastladıkları ilginç yolcu ve İsa’nın onlara “Ey akılsız insanlar! Peygamberlerin söylediği HER ŞEYE inanmakta yüreği ağır davrananlar!”¹⁷ deyişi hakkındaydı ; ‘Her şey’ büyük harflerle yazılmıştı.

17 İsa’nın çarmıha gerilişinin ardından iki havari yolda giderlerken İsa yanlarına gelir ama onu tanımazlar, üzüntü içinde ona İsrail’i kurtaracağını sandıkları İsa’nın çarmıha gerilerek öldürüldüğünü, üstelik cesedinin yok olduğunu söylerler (Yeni Ahit, Luka, 24:13-25).

Ağabeyi John'la hiç anlaşılamadığı halde, Alethea Theobald ve ailesiyle daha yakın bir şekilde görüşmeye devam ediyor, arada bir, diyelim ki iki yılda bir, gidip Battersby'ye birkaç gün kalıyordu. Hayatı boyunca hep Theobald'ı sevmeye ve onunla elinden geldiğince güç birliği yapmaya çalışmıştı (ne de olsa ailede onlardan başka tavşan yoktu, geri kalan herkes tazıydı); ama çabaları sonuç vermemişti. Sanırım ağabeyiyle ilişkisini sürdürmesinin asıl nedeni, onun çocuklarını gözden kaybetmemek ve eğer iyi gençler olduklarını görürse onlara hayatta yardımcı olmak istemesiydi.

Eskiden Bayan Alethea Pontifex Battersby'ye geldiğinde çocuklar dayak yemez ve dersleri hafifletilirdi. Halaları onların fazla çalıştırıldığını ve mutsuz olduklarını gayet iyi görebiliyordu; ama hayatlarının tamamını nasıl bir rejim altında geçirdiklerini o bile tahmin edemezdi. O zaman müdahale etse bile bir faydası olamayacağını bildiği için akıllıca davranarak çok fazla soru sormaktan kaçınırdı. Ancak çocuklar artık anne babalarıyla aynı çatı altında yaşamamaya başladıkları zaman kendi zamanının geleceğini biliyordu; tabii o gün gelirse. Sonunda ne Joey ne de Charlotte'la hiçbir işi olamayacağına, ama Ernest'le çocuğun tabiatını ve yeteneklerini iyice anlayabilecek kadar sık görüşmesi gerektiğine karar verdi.

Ernest bir buçuk yıldır Roughborough'daydı ve hemen hemen on dört yaşına gelmişti, dolayısıyla da kişiliği şekillenmeye başlamıştı. Halası onu bir süredir görmemişti, çocukla yakınlık kurmak için oldukça elverişli bir zaman olabileceğini düşünerek, Theobald'ı ikna edebilecek bir bahane bulup Roughborough'ya gitmeye ve yeğeniyle başbaşa birkaç saat geçirip oğlanı şöyle bir tartmaya karar verdi. Böylece 1849 Ağustos'unda, Ernest'in okuldaki dördüncü sömestri başlamak üzereyken, Dr. Skinner'ın kapısının önüne bir araba yanaştı ve içinden Bayan Pontifex inerek Ernest'in akşam yemeğini kendisiyle yemek üzere Swan Oteli'ne gelmesi için izin aldı. Ernest'e daha önce yazıp geleceğini bildirdiği için yeğeni onu bekliyordu. Halasını görmeyeli öyle uzun zaman olmuştu ki başta epey sıkılgan davrandı; fakat halasının tatlılığı onu kısa sürede rahatlatmıştı. Bayan Pontifex'in

gençlere karşı öyle güçlü bir yakınlığı vardı ki, karşısında oturan yeğeni dışarıdan umduğu kadar çekici görünmediği halde ona hemen ısınıverdi. Onu okuldan çıkarır çıkarmaz bir pastaneye götürüp ne isterse aldı, Ernest onun, kendileri de çok tatlı ve iyi insanlar olan teyzeleri Bayan Allabylerden bile daha iyi olduğunu hemen hissetmeye başlamıştı. Allaby teyzeleri çok fakirdi, onlar için her kuruş Alethea için olduğundan on kat daha değerliydi. İstese her yıl zavalılcıkların bütün harcayabileceğinden iki kat daha fazla bir parayı artırıp kenara koyabilecek birine karşı ne şansları olabilirdi ki?

Küçümsenmediği zaman oğlanın söyleyecek epeyce şeyi vardı, Alethea da onu aklına geldiği gibi gevezelik etmesi için yüreklendiriyordu. Ernest zaten kendisine iyi davranan herkese inanmaya hazır bir çocuktü. Bu konuda bir parçacık olsun temkinli olmayı öğreninceye kadar uzun yıllar geçmesi gerekecekti (gerçi hiçbir zaman gereği kadar temkinli olamayacağı yolunda hâlâ bazı şüphelerim var ya) böylece hemen halasını annesinden de, babasından da, yanındayken dikkati elden bırakmaması gerektiğini içgüdülerıyla hissettiği diğer herkesten de ayrı tutmaya başladı. Davranışlarının onu ilgilendiren çok önemli bazı meseleleri ne kadar etkileyeceğinden bihaberdi. Bilse belki de bu kadar başarılı olamazdı.

Halası Ernest'in ağzından ev ve okul hayatının ayrıntıları hakkında annesiyle babasının uygun bulacağından çok daha fazla laf almayı başarmıştı; fakat Ernest'in sorguya çekildiğinden hiç haberi yoktu. Halası mutlu pazar akşamlarını da, Ernest'in Joey ve Charlotte'la kavgalarını da öğrenmişti, ama her şeyi tarafsız bir şekilde, hepsini de doğal kabul edermiş gibi dinliyordu. Bütün oğlanlar gibi Ernest de Dr. Skinner'ın taklidini yapabiliyordu, karnı doyup keyfi yerine gelince, iki kadeh de şeri içip neredeyse sarhoş olunca, teyzesine bir ikram olarak Doktor'un birkaç taklidini yaptı ve kendisinden teklifsizce "Sam" diye söz etmeye başladı.

"Sam şarlatanın teki." Bu söz ağzından şerinin etkisiyle kaçır-
vermişti, yoksa Dr. Skinner ne olursa olsun Ernest Efendi için hâlâ karşısında haddini bilmesi gereken bir gerçeklikti. Bunun

üzerine Alethea gülümseyerek “Benim buna karşılık hiçbir şey dememem gerekiyor, değil mi?” diye sordu. Ernest de “Herhalde,” dedi ve toparlandı. Sohbetleri ilerledikçe başkalarından duyup doğru bir şey sandığı ufak tefek birkaç ukalalık da yaptı ve daha o genç yaşında Ernest’in Ernest’e anlamsızlığını görene komik gelecek bir inançla inandığını apaçık bir şekilde göstermiş oldu. Halası onu tabii ki gayet müsamahakârca yargılıyordu, bu ukalalıkların nereden geldiğini ondan iyi kimse bilemezdi; ama oğlanın dilinin yeteri kadar çözüldüğünü gördüğü için ona artık başka şeri ikram etmedi.

Fakat Ernest’in halasının kalbini tam olarak fethetmesi yemekten sonra, Alethea onun da kendisi gibi müziğe tutkun olduğunu, hem de müziğin en kalitelisini sevdiğini farkettiğinde oldu. Çocuk büyük ustaların eserlerinden birçok parça biliyor, bunları ıslıkla çalabiliyor ya da söyleyebiliyordu, bunun tamamen içinden gelen bir şey olduğu belliydi çünkü Roughborough’da çocukları müziğe hiç özendirmezlerdi. Okulda müziğe onun kadar düşkün başka hiçbir oğlan yoktu. Teyzesine, bildiklerini St. Michael Kilisesi’nin orgcusundan öğrendiğini söylemişti. Orgcu hafta içinde bazen akşamüzerleri çalışma yapardı. Ernest kilisenin önünden geçerken içeriden orgun sesini duyduğunda, sessizce içeri süzülüp orgun bulunduğu çatı katına çıkardı. Zamanla orgcu ona alışmış, tanıdık bir ziyaretçi gibi görmeye başlamıştı ve Ernest’le ikisi dost olmuşlardı.

İşte Alethea’yı çocuğun zahmete degeceğine inandıran bu oldu. “Müziğin en güzelinden hoşlanıyor, Dr. Skinner’dan da nefret ediyor,” diye düşündü. “Oldukça iyi bir başlangıç sayılır.” O gece onu cebinde bir altın lirayla yurduna bırakırken (halbuki çocuk yalnızca beş şilin bekliyordu) parasının karşılığını fazlasıyla almış olduğundan emindi.

Bölüm XXXIII

Ertesi gün Bayan Pontifex Londra'ya dönerken aklında hep yeğeni ve ona nasıl en iyi şekilde yardımcı olabileceği fikri vardı.

Ona gerçekten bir faydası olsun istiyorsa kendini hemen hemen bütünüyle ona vakfetmesi gerektiğini düşünüyordu, hatta Londra'da yaşamaktan vaz geçip (en azından uzun bir süre için) yeğeniyle düzenli olarak görüşebilmek için Roughborough'da yaşamalıydı. Bu ciddi bir karardı, son on iki yıldır Londra'da yaşıyordu ve doğal olarak Roughborough gibi küçük bir taşra kasabasında yaşama fikrinden hoşlanmıyordu. Bu kadar büyük bir şeye kalkışması akıllıca olur muydu? Herkesin hayatta kendi şansını denemesi gerekmez miydi? Birinin bir başkası için yapabileceği en iyi şey, bütün mirasının ona kalmasını vasiyet edip hemen oracıkta ölüvermekten başka ne olabilirdi? Herkesin kendi mutluluğunu kendi arayıp bulması gerekmez miydi, herkes kendi işine baksa ve başka herkesi de rahat bıraksa dünyada her şey daha yolunda gitmez miydi? Hayat herkesin komşusunun çeşğinin sırtında yarıştığı ve sonuncu gelenin kazandığı bir eşek yarışı değildir, bundan çok uzun zaman önce 'kimse kardeşini kurtaramaz ve Tanrı katında kimse kardeşinin fidyesini veremez, çünkü hayatın fidyesi büyüktür, kimse ödemeye yeltenmemeli' diyen mezmur yazarı birçok kişinin paylaştığı bir tecrübeyi en güzel şekilde dile getirmiştir.

Yeğenini kendi haline bırakması için her biri fevkalade birer sebep olan bütün bu düşünceler ve daha niceleri Alethea'nın aklına geliyordu gelmesine ama bir kadın olarak içindeki çocuk sevgisi ve kendi ailesinin gençleri arasında sevgiyle bağlanabileceği ve kendisine bağlayabileceği birini bulma isteği bu düşünceleri bastırıyordu.

Bütün bunlardan başka, parasını bırakabileceği biri olsun istiyordu; servetini yalnızca hayatta sevmediği ağabey ve abla-

larının çocukları oldukları için hakkında pek az şey bildiği birilerine bırakmaya niyeti yoktu. Paranın gücünü ve değerini fazlasıyla iyi biliyordu, nice iyi insanların parasızlıktan neler çektiğinden haberi vardı, onun için de doğru, vicdanlı, iyi, sevimli ve bu paraya da az çok ihtiyacı olan insanlar olduğundan iyice emin olmadan kimseye bir kuruş bırakacak değildi. Parasını en iyi şekilde kullanacağını ve en fazla faydalanacağını düşündüğü kişilere bırakmak istiyordu, eğer yeğenleri arasında böyle birini bulabilirse en iyisi o olurdu, böyle birini bulup bulamayacağını görmek için her zahmete değerdi, ama eğer bulamayacak olursa o zaman kan bağı olmayan bir mirasçı bulması gerekecekti.

Bana bir değil birkaç kez, “Tabii bu işi elime yüzüme buluşturacağım kesin gibi bir şey,” demişti. “Gidip şöyle iyi giyimli, kibar tavırlı, yakışıklı dolandırıcının tekini bulurum, o da beni kendine inandırıp sonra son nefesimi verdiğim anda ya Akademi tabloları çizmeye ya Times’ta yazmaya ya da bunun gibi korkunç bir şeyler yapmaya başlar.”

Ne var ki o ana kadar daha hiç vasiyetname yapmamıştı, bu da içine dert olan pek az şeyden biriydi. Eğer engel olmasam, sanıyorum ki parasının çoğunu bana bırakırdı. Babam bana bol bol yetecek kadar para bırakmıştı, her zaman da sade bir hayat tarzını tercih etmiştim, onun için de para konusunda hiç sıkıntım olmamıştı. Onun da ötesinde, aramızda tatsız konuşmalara zemin hazırlayabilecek konular olması beni fazlasıyla huzursuz edecek bir şeydi, onun için parasını bana bırakmasının, tabii bundan haberim olursa, aramızdaki bağları en çok zayıflatabilecek şey olduğunu o da gayet iyi biliyordu, ama onun mirasını kime bırakmasının en doğrusu olacağından bahsetmesi beni rahatsız etmiyordu, yeter ki benim adım geçmesin.

Ernest’te Alethea’nın içinde onu mirasçısı yapmaya isteği uyandıran epeyce şey vardı, ama içinden gelen sesi dinlemeye karar vermesi ve alışık olduğu hayatı ne kadar etkileyecek olsa da her şeyi göze alması için birkaç gün düşünmesi gerekti. En azından kendisi birkaç gün düşündüğünü söylüyordu, gerçek-

ten de birkaç günü oldukça düşünceli bir şekilde geçirmişti, fakat daha konuyu bana ilk açtığında ben işin sonunu tahmin etmiştim zaten.

Alethea'nın Roughborough'da bir ev alıp birkaç sene orada yaşaması kararlaştırıldı. Bununla birlikte, benim bazı itirazlarımı dikkate alarak, Gower Caddesi'ndeki dairesini de bozmayayı ve her ay bir haftalığına gelip şehirde kalmayı kabul etti, tabii tatillerde de zamanının çoğunu Londra'da geçirecekti. İki yıl sonra da bu işe bir son verecekti; fakat bu yeni düzenden fevkalade memnun kalırsa o başka. O zamana kadar da oğlan hakkında kesin kararını vermiş olur, o günün şartları ne gösterirse ona göre hareket edebilirdi.

Roughborough'ya taşınmasının mazereti olarak, doktorunun kendisine uzun yıllardır sürdürdüğü Londra hayatından biraz uzaklaşıp bir iki sene şehir dışında yaşamasını tavsiye ettiğini, havasının temizliği ve Londra'ya ulaşım kolaylığı (bu arada Roughborough'ya demiryolu gelmişti) açısından da Roughborough'yu önerdiğini söyledi. Yeğeniyle daha çok görüştükçe çocuğun aslında onun düşündüğü gibi olmadığını görecekti olursa ağabeyiyle karısına şikâyet etme fırsatı vermemek, oğlanı da yok yere ümitlendirmemek için çok titiz davranıyordu.

Her şeyin nasıl olacağını kararlaştırdıktan sonra, Theobald'a yazarak yaklaşan Mikail Bayramı¹⁸'ndan itibaren Roughborough'ya taşınmayı düşündüğünden bahsetti, Roughborough'nun cazip taraflarından birinin de yeğeninin orada okuyor olması olduğunu, böylece onu da öncekine göre daha fazla görebileceğini de ekledi; ama bunu fazla da önemsiyormuş gibi bir his vermemeye dikkat etmişti.

Theobald ve Christina, Alethea'nın Londra'yı ne kadar sevdiğini bildikleri için gidip Roughborough'da yaşamayı düşünmesini çok tuhaf karşıladılar, fakat oraya yalnızca yeğeni için gittiği hiç akıllarına gelmedi, hele de onu mirasçısı yapmaya niyetli olduğu hiç düşünebilecekleri bir şey değildi. Bunu tahmin etmiş olsalardı, öyle kıskanırlardı ki sanırım ona gidip başka yerde yaşamasını söylerlerdi. Mamafih Alethea Theobald'dan iki üç yaş

18 29 Eylül'de kutlanan bir Hristiyan bayramı.

küçüktü, daha ellisine bile gelmemişti. Kim bilir, pekâlâ seksen beş doksan yaşına kadar da yaşayabilirdi. Dolayısıyla da mirası için fazla zahmete girmeye değmezdi, onun için ağabeyiyle yengesi Alethea'nın parasını akıllarından çıkarmışlardı, bununla beraber, onlar daha hayattayken Alethea'ya bir şey olursa parasının onlara kalacağına kesin gözüyle bakıyorlardı.

Öte yandan, Alethea'nın Ernest'le bol bol görüşmesi ihtimali ciddi bir meseleydi. Christina uzaktan bir kötülük kokusu alıyordu, zaten her şeyde kötülük kokusu almakta üstüne yoktu. Alethea faniliğe düşkün bir insandı; en azından, Theobald'ın kız kardeşinin ne kadar olması beklenilebilirse o kadar. Theobald'a yazdığı mektupta, onun ve Christina'nın aklının hep oğullarının iyiliğinde olduğunu bildiğini yazmıştı. Alethea bunun hoşlarına gidecek bir şey olduğunu düşünmüştü; fakat bu Christina için yeterli değildi, daha iyi, daha güçlü bir şey duymak istiyordu. Theobald kız kardeşinin mektubunu kendisine gösterdiğinde, Christina alınarak "Bizim sevgili yavrumuzu ne kadar düşündüğümüzü o nasıl bilebilir?" diye bağırıyordu. "Sanırım Alethea'nın da çocuğu olsaydı bunları daha iyi anlardı, hayatım." Christina'yı tatmin edebilmesi için Alethea'nın en azından onlar kadar iyi bir ana babanın daha dünyaya gelmediğini yazmış olması gerekirdi. Hala yeğen arasında bir ittifak kurulmayacağı konusunda Christina'nın içi hiç rahat değildi, oysa ne o ne de Theobald Ernest'in müttefikleri olmasını arzu ediyordu. Joey ve Charlotte ona yeter de artardı bile. Ne var ki, eğer Alethea gidip Roughborough'da yaşamaya karar verirse ona engel olamazlardı ve bu durumdan en güzel şekilde faydalanmaları gerekirdi.

Nitekim birkaç hafta içinde Alethea gidip Roughborough'da yaşamaya karar verdi. Arazisi ve güzel bir bahçesi olan, kendisine gayet uygun bir ev buldu. Kendi kendine, "En azından, taze yumurta yer ve çiçek yetiştirebilirim," diyordu. Hatta bir inek almayı bile düşündü; ama sonunda vaz geçti. Gower Caddesi'ndeki cvden hiçbir şey almadan, yeni evini baştanbaşa yeni mobilyalarla döşedi, Mikail Bayramı geldiğinde ise gayet güzel bir şekilde yerleşmiş ve düzenini kurmuştu bile.

Bayan Pontifex'in ilk iş olarak yaptığı şeylerden biri de en akıllı ve efendi çocuklardan bir grubu kahvaltıya davet etmek oldu. Kilisedeki yerinden üst sınıflardaki çocukların yüzünü görebiliyordu ve hangilerini yetiştirmeye degeceğine karar vermesi çok sürmemişti. Kilisede çocukların karşısında oturan, peçesinin altından onları dikkatli bakışlarla süzen ve bir kadının ölçütlerine göre değerlendiren Bayan Pontifex, incelediği çocuklardan çoğu hakkında Dr. Skinner'dan bile daha doğru birer fikir edinmişti. Çocuklardan birine eldivenlerini takışını görerek âşık olmuştu.

Daha önce de söylediğim gibi, Bayan Pontifex bu gençlerden bazılarını Ernest aracılığıyla davet ederek evinde güzelce yedirip içirdi. Cana yakın ve hâlâ güzel bir kadının onu güzelce yedirip içirmesine dayanabilecek hiçbir oğlan yoktur. Bu açıdan oğlan çocukları tıpkı iyi huylu köpeklerle benzer; bir kemik verirsiniz sizi hemen seviverirler. Alethea onların bağlılığını kazanmak ve böylece yeğenine yakınlık duymalarını sağlamak için işe yarayacağını düşündüğü ne kadar küçük hilesi varsa kullandı. Futbol klübünün hafif bir para sıkıntısı olduğunu görünce hemen yarım altın yardımda bulunarak meseleyi çözdü. Çocukların onun karşısında hiçbir şansları yoktu, onları teker teker keklik gibi avladı. Kendisi de bu işten hiç yara almadan kurtulamamış; bana bir mektubunda yazdığı gibi, o da bu çocuklardan beş altısına bayağı gönül vermişti. Onlar hakkında muhabbet ve hayranlıkla şöyle yazıyordu: "Onlara ders veren hocaların hepsine göre o kadar tatlılar ve o kadar fazla biliyorlar ki!"

Sanırım son yıllarda öne sürülen bir kuramda esas yaşlı ve tecrübeli olanın gençler olduğu; çünkü yalnızca onların kendilerine yol gösterecek canlı bir belleği olduğu iddia ediliyordu; kuram, "gençliğin bütün büyüğü tecrübe konusunda yaşa kıyasla büyük bir avantajı olmasından kaynaklanır," diyordu, "bu herhangi bir sebeple aşınır veya yanlış uygulanırsa bu büyü bozulur. 'Yaşlanıyoruz' dediğimizde aslında 'gençleşiyoruz' yahut 'yenileniyoruz', 'tecrübesizlik çekiyoruz, daha evvel yapmadığımız bir şeyleri yapmaya çalışıyoruz, git gide daha

fena başarılığa uğruyoruz' dememiz gerekir, ta ki nihayet kendimizi ölüm denen mutlak kudretsizlik içinde buluncaya kadar.”

Bayan Pontifex yukarıdaki pasaj yazılmadan uzun yıllar önce öldü fakat bundan bağımsız olarak o da hemen hemen aynı sonuca varmıştı.

Onun için de ilk önce oğlanları halletti. Dr. Skinner'ın hesabını görmekse daha bile kolay oldu. Bayan Pontifex yeni evine yerleşir yerleşmez, Dr. Skinner ve Bayan Skinner doğal olarak kendisine bir hoş geldin ziyaretinde bulunmuşlardı. Alethea Doktor'u öyle kandırmıştı ki ilk ziyaretleri vesilesiyle ondan küçük şiirlerinden birinin el yazması bir kopyasını bile almayı başarmıştı (Dr. Skinner en rahat ve en zarif şairlerimizden biri olarak isim yapmıştı). Diğer öğretmenler ve eşleri de ihmal edilmemişlerdi. Alethea her zaman yaptığı gibi herkesin kalbini kazanmaya çabalıyordu, bir kadın bunun için çabaladığında da genellikle başarır.

Bölüm XXXIV

Bayan Pontifex'in Ernest'in spordan hoşlanmadığını fark etmesi uzun sürmedi; zaten hoşlanmasını beklemenin mümkün olmadığını da görebiliyordu. Delikanlı gayet biçimli ve endamlıydı; ama hiç gücü kuvveti yoktu. Hayatının sonraki yıllarında gücü kuvveti de yerine gelecekti, ama şu anda bahsettiğim zamanda bir deri bir kemikten ibaretti, gelişimi yaşlılarına göre oldukça yavaş seyrediyordu. Kollarını ve göğsünü geliştirecek ama onu okuldaki spor karşılaşmaları kadar da hırpalamayacak bir şeylere ihtiyacı vardı. Alethea bu ihtiyacı ona aynı zamanda zevk de verecek bir şekilde karşılamının bir yolunu bulmayı kendine ilk vazife edindi. Kürek çekmek her açıdan çok uygun olurdu, ama ne yazık ki Roughborough'da nehir yoktu.

Ne olursa olsun, Ernest'in diğer oğlanların kriket ya da futbolu sevdikleri kadar seveceği bir şey olması gerekiyordu, bununla uğraşmaya da kendi isteğiyle karar verdiğini düşünmesi şarttı. İşe yarayacak bir şey bulmak pek kolay olmadı, ama çok geçmeden Alethea'nın aklına çocuğun müzik sevgisinden faydalanabileceği bir yol geldi. Ernest ara tatilini onun evinde geçirirken bir gün, ona çalması için bir org almasını isteyip istemeyeceğini sordu. Tabii ki Ernest hemen evet dedi, sonra Alethea ona dedesinden ve dedesinin yaptığı orglardan söz etti. Ernest'in aklına daha önce hiç kendi eliyle bir org yapabileceği gelmemişti, fakat teyzesinin anlattıklarından bunun olmayacak bir şey olmadığını çıkarınca, tam teyzesinin istediği gibi oltaya hevesle takılıverdi ve orgun borularını yapmak için tahta kesip rendelemesini öğrenmek üzere hemen işe koyulmak istedi.

Bayan Pontifex durumdan çok memnundu, bundan iyisini bulamazdı, üstelik oğlanın bu sayede marangozluk da öğrene-

ceğini düşünmek hoşuna gidiyordu; çünkü, belki saçma bir görüş de olsa, Almanların altın bilezik kabilinden her gence bir zanaat öğretme adetinden çok etkilenmişti.

Bana bir mektubunda bu konu hakkında, “Meslek sahibi olmak çevresi ve sermayesi olan kişiler açısından çok iyi bir şey,” diye yazmıştı, “ama çevren geniş ve sermayen yeterli değilse meslek sahibi olmanın sana bir faydası olmadığı gibi bir de başına dert olur. Hem yetenekli, hem gayretli, hem sağduyulu, hem dürüst oldukları halde yıllarca ümitsizlik içinde kendilerine uygun bir iş bekleyip duran bir sürü insan tanımıyoruz mu? Zaten biri ya doğuştan zengin ve nüfuzlu bir ailenin çocuğu değilse ya da evlilik yoluyla böyle bir aileye karışmadıysa kendine uygun bir iş çıkmasını beklemek boşuna değil mi? Ernest’in anne babasının böyle nüfuzlu bir durumu yok, olsa da zaten kullanmazlardı. Tahminimce çocuğu da din adamı yaparlar veya yapmaya çalışırlar... Belki onun için en iyisi de budur; çünkü dedesinin bıraktığı parayla bir tımar satın alabilir, ama o gün geldiğinde kendisi ne düşünür, onu bilemeyiz. Aklına koyarsa belki kalkıp Amerika’nın medeniyetten uzak topraklarına yerleşmeye bile gidebilir, bu günlerde böyle yapan çok delikanlı var.” Neyse, Ernest bir org yapma fikrinden hoşlanmıştı, bundan kendisine bir zarar gelmesi ihtimali de yoktu, bu durumda ne kadar çabuk başlarsa o kadar iyi olacaktı.

Alethea, ağabeyiyle yengesine bu fikrini açarsa sonradan maraza çıkmasını engelleyebileceğini düşünerek onlara bir mektup yazdı. Mektubunda, “Org yapımını Roughborough’da ders programına dahil ettirmeye kalkışmamı Dr. Skinner pek hoş karşılamayabilir sanırım,” diyordu, “ama ne yapabilirim diye bir bakacağım; çünkü Ernest’in elinden çıkma bir orgum olmasına gönül koydum. Org benim evimde durduğu müddetçe gelip kendisi de istediği kadar çalabilir veya kendi evi olduğu zaman da hep onda kalabilir; ama benim malım olarak, çünkü masraflarını ben karşılamayı düşünüyorum.” Bunu Theobald ve Christina kendi ceplerinden para çıkmayacağını bilip rahat olsunlar diye eklemişti.

Eğer Alethea da Christina’nın evlenmemiş kız kardeşleri gibi

fakir olsa Ernest'in babacığıyla anneciğinin bu teklife ne diyeceğini okuyucu tahmin edebilir; fakat öyle olsa zaten Alethea'nın böyle bir teklifte bulunması mümkün olamazdı. Ailesi Ernest'in halasının gözüne gittikçe daha fazla girmesinden hiç memnun değildi, yine de belki böyle olması John Pontifexlerle sıkı fıkı olmasından iyi sayılırdı. Theobald, onu düşündüren tek şeyin, müzik sevgisi böyle desteklenmeye devam ederse, ileride oğlanın kendine uygun olmayan kişilerle arkadaşlık etmeye yönelebileceği olduğunu söylüyordu. Çocuğun bu müzik sevgisinden zaten oldum olası haz etmemişti. Maalesef Ernest'in bugüne kadar kendi seviyesine uygun olmayan kişilere düşkün olduğunu fark etmişti, masumiyetini bozacak kişilerle de tanışabiliirdi. Christina bu düşünceyle tepeden tırnağa ürperdi; fakat her ikisi de endişelerini yeterince dile getirdikten sonra, konuyu bir kez daha düşündüler (birileri bir konuyu bir kez daha düşünmeye başladı mı, kendilerince daha düşük gördükleri yolu seçecekleri muhakkaktır) ve Alethea'nın teklifine karşı çıkmanın çocuklarının geleceğini etkileyebileceğini hissederek, gönülsüzce de olsa, rıza gösterdiler.

Yine de bir süre sonra Christina bu fikre alıştı, sonradan aklına gelen bazı şeyler yüzünden bu fikri her zaman yaptığı gibi hararetle benimsedi. Eğer Alethea hisse senedi olsaydı, Battersby borsasında birkaç gün boyunca zirve yaptığı söylenebilirdi; uzun bir süre zirvede kalması asla mümkün olmayacak bir şeydi, ama yine de bir müddet hakikaten de yukarı doğru bir hareket olmuştu. Christina'nın aklı orga takılmıştı, sanki daha ortada olmayan orgu kendi elleriyle yapıp meydana çıkarmış gibiydi, orgun İngiltere'de sesinin tatlılığı ve gücü açısından bir eşi olmayacaktı. Cambridge'den ünlü Dr. Walmisley'nin orgularını Father Smith yapımı sandığını duyar gibi oluyordu. Orgü şüphesiz sonunda Battersby Kilisesi'ne gelecekti, kilisenin orgu yoktu, bir org da lazımdı tabii, muhakkak ki Alethea orgu kendi evine istediğini laf olsun diye söylemiş olmalıydı, Ernest'in bir evi olmasına da daha yıllar vardı, onların da böyle bir aleti evlerine alması söz konusu olamazdı. Yok, yok, org için tek uygun yer Battersby Kilisesi'ydi.

Tabii ki büyük bir açılış yapacaklardı, Piskopos da mutlaka gelirdi, belki Figginslerin oğlunun da onlarda misafir olduğu bir zamana rastlardı (acaba çocuk Roughborough'dan ayrılmış mıydı, Ernest'e bir sorması gerekiyordu) hatta belki dedesi Lord Lonsford'u da açılışa katılmaya ikna edebilirdi. Sonra Lord Lonsford, Piskopos ve daha kim varsa ona iltifatlarda bulunacaklardı, açılışa orgu çalmayı üstlenen Dr. Wesley ya da Dr. Walmisley (artık hangisi olursa) ona, "Sevgili Bayan Pontifex, daha önce hiç bu kadar olağanüstü bir enstrüman çalmamıştım," diyecekti. O zaman Christina ona en tatlı gülümseyişiyle gülümseyerek, "Korkarım bunları bana iltifat etmek için söylüyorsunuz," diyecek, bunun üzerine o da her sıradışı erkeğin (sözü geçen sıradışı erkek de o an için Ernest oluyordu) sıradışı bir annesi vardır diye latife edecekti. İşte böyle böyle devam edip gidiyordu. İnsanın kendini övme işini kendisi yapmasının en iyi tarafı bunu cömertçe ve tam istediği gibi yapabilmesidir.

Theobald Ernest'e kısa ve ters bir mektup yazıp halasının bu niyetinden bahsetti.

"Bundan bir şey çıkıp çıkmayacağı konusunda şu anda bir şey söylemek istemiyorum," diye yazıyordu, "bu tamamen senin ne kadar gayret göstereceğine bağlı; şimdiye kadar fevkalade imkânların oldu. İyi yürekli halan da sana bir faydası olsun diye elinden geleni yapıyor, fakat bu org işinin de yeni bir sükûtu hayale dönüşmesini istemiyorsan bugüne kadar olduğundan daha istikrarlı ve ciddi olmalısın."

"Senden istediğim iki şey var: birincisi, bu yeni kalkıştığın iş dikkatini dağıtıp Latinceni ve Yunancanı etkilemesin". Bunu okurken Ernest'in içinden, "Latince ve Yunanca nereden benim oluyormuş ki," diye geçiyordu. "İkincisi ise, tatilde de orgun bir yerlerini yapmakla uğraşacak olursan sakın evi tutkal ya da talaş kokutmaya kalkma."

Ernest daha aldığı bu mektubun ne kadar tatsız olduğunu anlayamayacak kadar küçüktü. Babasının kinayeli sözlerine sonuna kadar hak veriyordu. O güne kadar hiçbir işte sebat göstere-memiş olduğunu biliyordu. Bir şeylerden bir müddet hoşlanır; ancak bir süre sonra artık hoşlanmamaya başlardı ki bu da son

derece kötü bir şeydi. Babasının mektubu ona sık sık geçirdiği değersizlik bunalımlarından birini daha yaşatmıştı; fakat orgu düşünerek avunuyor ve en azından bunun bıkmadan sonuna kadar gayretle götürebileceği bir şey olduğunu hissediyordu.

Halasıyla orgun yapımına Noel tatilinden sonra başlayacağına karar vermişlerdi, o zamana kadar da Ernest biraz marangozluk öğrenip aletleri kullanmaya alışmaya çalışacaktı. Bayan Pontifex kendi arazisinde bulunan müstemilattan birinde bir marangoz tezgâhı kurdurttu ve Roughborough'nun en saygın marangozuyla bir anlaşma yaptı, bu anlaşmaya göre marangozun adamlarından biri haftada iki kere gelip birkaç saat Ernest'e yol gösterecekti. Bu arada Bayan Pontifex şurada burada yapılmak isteyen ufak tefek işleri olduğunu fark etmeye başladı, malzeme ve aletleri kendisi temin edip bu işleri Ernest'e yaptırıyor, üstelik çalışması karşılığında da cömertçe ücret veriyordu. Oğlana tek kelime nasihatle bulunmuyor, asla her şeyin kendi gayretine bağlı olduğunu söylemiyor; fakat onu sık sık öpüyor, atölyede çalışırken yanına gidip yaptıklarına bakıyordu; yapılan iş ilgisini çekiyormuş gibi yapma rolünü o kadar akıllıca oynuyordu ki çok geçmeden gerçekten de bu iş ilgisini çekmeye başlamıştı.

Böyle desteklendikten sonra hangi çocuk bir işe (ne iş olsa) kendini kaptırmaz ki? Bütün oğlanlar bir şeyler yapmaktan hoşlanırlar. Testere, rende, çekiç kullanmak, tam halasının istediği gibi, Ernest'i hem fazla yorup hırpalamadan çalıştırıyor hem de eğlendiriyordu. Soluk benizli yüzüne çalışırken ateş basıyor, gözleri zevkle parıltıyor, birkaç ay evvel halasının onu ilk gördüğü halinden çok farklı görünüyordu. Latince ve Yunanca çalışırken ona durmadan 'bunların hepsi boş işler' diyerek rahat vermeyen iç beni, bu işe hiç sesini çıkarmıyordu. Tabureler, çekmeceli kutular yapmak ömre bedel bir işti, Noel'den sonra yapmaya başlayacağı org ise aklından hiç çıkmıyordu.

Halası arkadaşlarını davet etmesine izin veriyor, aralarından Ernest açısından en iyi olanları hemen seçip yeğenini onları daha sık çağırmaya teşvik ediyordu. Bir yandan da, yine nasihat vermekten kaçınarak, Ernest'in giyim kuşamına çeki düzen vermeye başlamıştı. Gerçekten de kısa zamanda harikalar yarat-

mıştı. Eğer ömrü vefa etseydi inanıyorum ki hikâyemin kahramanımın delikanlı çağına gölgesi düşen o kara bulutun altında kalmasına izin vermezdi, halasının hayatına girişiyle Ernest'e gün doğmuştu, ne var ki bu uzun süremeyecek kadar sıcak ve parlak bir gündü, kendini mutlu sayabileceği bir duruma gelesiyekadar daha epeyce fırtına atlatması gerekecekti. Yine de şimdi kesinlikle çok, ama çok mutluydu, halası da onun böyle mutlu olmasına, onda gördüğü gelişmeye ve onun kendisine karşı olan hiç saklamadığı sevgisine minnettardı ve o da çok mutluydu. Oğlanın birçok kusuruna ve neredeyse inanılmaz aptallığına rağmen halası onu gün geçtikçe daha fazla seviyor, ona daha çok bağlanıyordu. Belki bunun sebebi, tam da bu kusurları ve aptallığı yüzünden ona ne kadar ihtiyacı olduğunu görmesiydi; fakat sebebi ne olursa olsun, Ernest için anası-babası gibi olma-ya ve onu yeğeni gibi değil de oğlu gibi görmeye kesin olarak karar vermiş; fakat hâlâ bir vasiyetname yazmamıştı.

Bölüm XXXV

Sonraki sömestrin başında uzun süre her şey gayet iyi gitti. Bayan Pontifex tatillerde zamanının çoğunu Londra'da geçiriyordu, ben de ara sıra onu görmek için Roughborough'ya gidiyor, Swan Oteli'nde birkaç gün kalıyordum. Sohbetlerimiz sırasında ve bana yazdığı mektuplardan vaftiz oğlum hakkında her şeyi öğrenmiştim; fakat aslında çocukcağızla halasına dediğim kadar ilgilenmiyordum. O zamanlar her şeyden çok tiyatroyu düşünüyordum, Ernest ise halasının bu kadar zamanını ve ilgisini çalıp Londra'dan bu kadar uzak kalmasına neden olduğu için benim gözümde can sıkıcı bir ayak bağıydı. Orgun yapımı başlamıştı ve sömestrin ilk iki ayında epeyce gelişme kaydedilmişti. Ernest daha önce hiç olmadığı kadar mutluydu ve yukarıya doğru bir hamle yapmıştı. Okuldaki en iyi çocuklar halasının sayesinde onunla daha fazla ilgilenir olmuşlardı, onu kötü şeylere sürükleyen çocuklarla da daha az görüşüyordu.

Ne var ki Bayan Pontifex'in tüm çabalarına rağmen çocuğun Battersby'de yaşadığı çevrenin etkilerini bir anda silmesi mümkün değildi. Ernest babasından her ne kadar korkuyor ve hoşlanmıyorsa da (o zaman daha ondan gerçekte ne kadar korktuğunu ve ne kadar hoşlanmadığını hâlâ tam bilmediği halde) yine de ondan çok şey almıştı. Eğer Theobald daha sevecen ve yumuşak olsaydı Ernest kendini tamamen ona göre şekillendirir, çok geçmeden tıpkı onun gibi, her yerde bol bol rastladığımız ukalalardan biri olabilirdi.

Neyse ki huyu annesine çekmişti, annesi de korkmadığı ve ufukta kocasının canını sıkma ihtimali olan bir şey görünmediği zaman, cana yakın, iyi huylu bir kadındı. Eğer biri hakkında söylenebilecek en korkunç şey bu olmasa, iyi niyetli bir insandı diyebilirdim.

Ernest annesinin kendini büyük hayallere kaptırma huyunu ve (sanırım böyle dersem yanlış olmaz) kendini beğenmişliğini de almıştı. Gösterişe pek meraklıydı, dikkat çekebildiği sürece kimin ne sebeple dikkatini çektiğine de pek aldırmazdı. Büyüklerden duyduğu her türlü süslü lafı papağan gibi kapıp kendi sözüymüş gibi yerli yersiz kullanırdı.

Bayan Pontifex en büyük adamların bile genel olarak bu şekilde geliştiklerini bilecek kadar yaşlı ve akıllıydı; Ernest'in şuradan buradan duyup yumurtladığı şeyler yüzünden endişeye kapılmaktan çok oğlanın duyduğunu kapma ve kullanma yeteneği olduğunu görerek seviniyordu.

Onun kendisine çok bağlandığını görüyordu ve buna başka her şeyden daha fazla güveniyordu. Oğlanın kibirliliğinin pek öyle derin olmadığını, ne kadar coşarsa o kadar mahzunlaştığının, kendini bazen ne kadar beğeniyorsa bazen de o kadar küçük gördüğünün farkındaydı. Düşünmeden içinden geldiği gibi hareket etmesi ve ona her gülyüz gösterene, hatta ona bilhassa kötü davranmayan herkese canı gönülden güvenmesi Alethea'yı kişiliğinin tüm diğer yönlerinden daha fazla endişelendiriyordu; onun canı yanmadan dostu düşmandan ayırt etmesini öğrenene kadar birçok defa aldatılacağını açıkça görebiliyordu. Çok yakın bir zamanda vermek zorunda kalacağı bir kararda onu biraz sonra anlatacağım şekilde davranmaya sevk eden de bu oldu.

Bayan Pontifex'in sağlığı fevkalade yerindeydi, hayatında tek bir ciddi hastalık bile geçirmemişti. Ne var ki 1850 Paskalyası'nın hemen ardından bir sabah, çok perişan bir vaziyette uyandı. Kendini hiç iyi hissetmiyordu. Kısa bir süredir etrafta bir salgın söylentisi yayılmıştı; fakat o zamanlar hastalıkların yayılmasına engel olmak için alınması gereken önlemler şimdi olduğu kadar iyi bilinmezdi, onun için hiç kimse bir şey yapmamıştı. Bir iki gün içinde Bayan Pontifex'in tifoya yakalandığı belli oldu, sağlığı ciddi şekilde tehlikede idi. Bunun üzerine kendisi şehre bir ulak göndererek avukatını ve beni yanına çağırttı.

Bayan Pontifex'in evine çağırıldığımız günün akşamı vardık, yanına gittiğimizde hâlâ kendindeydi, hatta bizi o kadar neşeli bir şekilde karşıladı ki hayatının tehlikede olduğuna inanama-

dık. Bize hemen vasiyetini açıklamak istiyordu, tabii ki tahmin ettiğim gibi arzusu mirasını yeğenine bırakmaktı, fakat daha önce anlattığım sebeplerden ötürü rahatsızdı. Aramızdaki yakınlığa ve uzun yıllardır süren dostluğumuza dayanarak benden bir ricası olacağını, ölürse bunun benim için çok sevimsiz ve taşınması zor bir emanet olacağını bildiğini; ancak aniden yakalandığı bu hastalık karşısında çaresiz kaldığını söyledi.

Parasının tamamına yakın bir kısmını yeğenine bırakmak istiyordu, fakat görünüşte bu para bana bırakılmış gibi olacaktı; Ernest yirmi sekiz yaşını dolduruncaya kadar parasını ben idare edecektim, ancak bundan ne Ernest'in ne de Bayan Pontifex'in avukatı ve benim dışımda kimsenin haberi olacaktı. Başka kişilere 5.000 sterlin, Ernest'e ise 15,000 sterlin bırakacaktı; bu da Ernest yirmi sekizine gelene kadar arta arta mesela 30,000 sterlini bulabilirdi. Bana, "Paranın halen durmakta olduğu tüm tahvilleri sat, hepsini Midland'a yatır," dedi.

"Bırak dedesinin bıraktığı parayla ne hata yapacaksa yap-sın. Müneccim değilim, ama ben bile bu çocuğun meseleleri herkesin gördüğü gibi görebilmesi için daha çok sene geçmesi gerektiğini görebiliyorum. Annesiyle babasının ona hiçbir yardımını olmayacaktır, hele parayı doğrudan ona bırakacak olursam bu kadar talihli olduğu için onu asla affetmezler; umarım yanı-lıyorumdur, fakat sanırım ki benden kendisine kalacak parayı elinde tutmayı öğrenebilmesi için önce elinde ne varsa çoğunu kaybetmesi gerekecek."

Eğer Ernest yirmi sekizine gelmeden iflas edecek olursa para tamamen benim olacaktı, Bayan Pontifex, "Fakat zamanı gelince parayı Ernest'e vereceğinden eminim, sana güveniyorum," diyordu.

Sonra, "Eğer ben yanılıyorsam," diye devam etti, "en kötü ihtimalle, yirmi sekizine gelince diyelim ki yirmi üç yaşında eline geçecek olandan daha büyük bir paraya sahip olur (çünkü zaten yirmi üçünden önce parayı onun eline vermeye katıyen güvenemem) cğer bundan haberi de olmazsa eksikliğini hissedip üzülmez."

Benim de kendisinden 2000 sterlin kabul etmemi ısrarla

rica ediyordu, bu da çocuğun mallarının idaresi için gireceğim zahmetin karşılığı olacaktı, ayrıca benim miras eline geçinceye kadar arada sırada Ernest'i yoklayıp halini hatırlarını soracağımı ve ona mukayyet olacağımı da ümit ediyordu. Kalan 3000 sterlini ise arkadaşlarına ve hizmetkârlarına mirasından pay ya da yıllık ödenek olarak dağıtacağım.

Avukatı da ben de onu bu çeşit bir düzenlemenin hiç duyulmadık ve riskli bir iş olduğuna ikna etmeye çalıştık ama nafile. Ona, insan tabiatı hakkında kanunların öngördüğünden daha iyimser bir tutum takınmanın akıllıca bir iş olmadığını söyledik. Hatta gerçekten de başkası olsa söyleyebileceği ne varsa söyledik, bir şey bırakmadık. Hepsini kabul ediyor, fakat ısrarla, zamanının azaldığını, hiçbir kuvvetin de onu parasını yığınine normal yollarla bırakmaya ikna edemeyeceğini söylüyordu. "Bu hakikaten de son derece mantıksız bir vasiyetname, evet," dedi, "fakat o da son derece mantıksız bir çocuk," sonra da yaptığı espriye neşeyle güldü. Ailesinin tüm diğer üyeleri gibi o da çok inatçıydı, kararını verdi mi döndürmenin imkânı yoktu. Böylece vasiyeti o nasıl istiyorsa o şekilde hazırlandı.

Vasiyete ne benim ne de Ernest'in ölümü halinde ne olacağına dair bir madde konulmuştu. Bayan Pontifex ikimizin de ölmeyeceğini kararlaştırmıştı, ayrıntıya giremeyecek kadar da hastaydı. Üstelik vasiyetnamesini imza atamaz hale gelmezden evvel bir an önce imzalamak istiyordu, onun için dediği gibi yapmaktan başka çaremiz yoktu. Eğer iyileşecek olursa meseleyi daha uygun bir şekilde çözmek için yeniden gündeme getirebilirdik; fakat o anda onu daha fazla tartışmaya zorlamanın iyileşme şansını azaltacağı besbelliydi; o anda durum 'ya bu ya da hiç' gibi görünüyordu.

Vasiyetname imzalandıktan sonra, ben de iki nüsha olarak, Bayan Pontifex'in 5000 sterlinlik kısmı dışında bana bıraktığı her şeyi Ernest adına emanet aldığımı; fakat kendisinin buna yirmi sekiz yaşına gelinceye dek el süremeyeceği gibi doğrudan ya da dolaylı olarak bu konuda hiçbir şekilde bilgilendirilmeyeceğini, eğer bundan önce iflas edecek olursa da paranın tamamen benim olacağını açıklayan bir mektup yazdım. Bayan

Pontifex her bir nüshanın altına, “Vasiyetimi yaptığım tarihteki düşüncem yukarıda açıklandığı gibidir,” yazarak imzaladı. Avukat ve yardımcısı şahit oldular; nüshalardan birini ben aldım, diğerini ise Bayan Pontifex’in avukatına teslim ettim.

Bütün bunlar yapıp bittikten sonra Alethea’nın kafası rahatlamıştı, fakat hâlâ en çok yeğeninden söz ediyordu. Bana, “Eğer maymun iştahlılık eder, durmadan bir şeyi bırakıp bir şeye başlarsa, kalktığı hiçbir şeyi bitirmeden başka şeye yönelirse onu azarlama,” dedi. “Başka türlü kendi güçlü ve zayıf taraflarını nasıl öğrenebilir? Bir adamın işi,” burada durup hınzırca hafif bir kahkaha attı, “karısı gibi değildir ya; önceden hakkında bir şeycik bilmeden bir kere aldı mı artık iyi de çıksa, kötü de çıksa hayat boyu onunla yaşaması gereksin. Bırak oradan oraya dolaşsın, dönüp dolaşıp en sık geri geldiği şeyin ne olduğunu görsün. Gerçekten neyi sevdiğini ancak bu şekilde anlayabilir, ondan sonra da artık ona sarılır; fakat tahmin ediyorum ki Ernest bir şeyde karar kılana kadar kırk kırk beş yaşını bulacaktır. O zaman da, eğer onu doğru tanıdıysam, o güne kadar deneyip sırtını döndüğü her şeyden öğrendikleri hep onun hayrına olacaktır.”

“Her şeyden önemlisi,” diye devam etti, “hiçbir şey için bütün gücüyle çalışmasına izin verme, haydi hayatta bir veya iki kere neyse; ama bir şey fazla zorlanmadan olmuyorsa ne iyi olur ne de yapmaya değer. Theobald ve Christina’ya kalsa çalışmak erdemdir diye çocuğu süründürürler,” yine durup o hem alaycı, hem de tatlı gülüşüyle güldü, “canı istiyorsa arada bir çok çalışsın tabii; ama bari degecek bir şey için çalışsın, bence o kadarı yeter.” Bunlar son tutarlı sözleri oldu. O saatten sonra gittikçe daha kötüye gitmeye ve sürekli hayaller görerek sayıklamaya başladı, iki hafta geçmeden de onu tanıyıp sevenleri anlatılmaz acılar içinde bırakıp gitti.

Bölüm XXXVI

Durum Bayan Pontifex'in kardeşlerine mektupla bildirilmiş, hepsi de apar topar kalkıp Roughborough'ya gelmişlerdi. Onlar daha gelmeden zavalcılık sayıklamaya başlamıştı, bilincinin bir daha hiç açılmadığına neredeyse sevindiğimi söyleyebilirim, böylece en azından son günlerini huzur içinde geçirdi.

Bu insanları çocukluklarından beri tanıyordum, ancak çocukken birlikte oynamış olanlar birbirini bu şekilde tanıyabilir. Hepsinin de (belki en az Theobald, fakat az ya da çok hepsi) ona vaktinde hayatı dar etmişlerdi. Bu ta babası ölüp de Alethea hayatta özgür kalıncaya kadar sürüp gitmişti, şimdi birbiri ardına Roughborough'ya gelip kızkardeşleri onları görecektik kadar kendine geldi mi diye sormalarını görmek canımı sıkıyordu. Hastalanınca adam gönderip beni çağırttığını ve benim de gelip Roughborough'da kaldığımı biliyorlardı, bana şüphe, meydan okuma ve tecessüs karışımı bir ifadeyle bakmalarının beni öfkeliendirdiğini kabul ediyorum. Eğer benim kendilerinin bilmek istediği bir şeyi bildiğimi (ne de olsa kız kardeşleri vasiyetini yaparken benim de bir şekilde hazır bulunduğum aşikârdı) ve belki bunu benden öğrenmelerinin mümkün olduğunu düşünmeseler sanırım Theobald dışında hiçbiri benimle konuşmazdı. Hiçbiri vasiyetin ne olduğunu tahmin bile edemezdi; fakat sanırım Bayan Pontifex'in parasını hayır işlerine bırakacağından korkuyorlardı. John bana en nazik tavrıyla, kız kardeşinin sıkıntısındaki tiyatro yazarlarının desteklenmesi amacıyla bir vakıf kurmayı ve tüm parasını oraya bırakmayı söylediğini hatırlar gibi olduğunu söyledi, ben de bir karşılık vermedim, hiç kuşku yok bu da onu iyice endişelendirmiştir.

Bayan Pontifex'in ölümü üzerine, avukatından, mirasını nasıl bıraktığını kardeşlerine yazarak bildirmesini istedim: hiçbiri umulmayacak kadar büyük bir öfkeye kapılmadı, hepsi de

cenazeye katılmadan ve bana ilgi göstermeden kendi evlerine döndüler. Belki de böylesi bana yapabilecekleri en büyük iyilik olmuştu; çünkü bu davranışları beni o kadar öfkelenlendirmişti ki kardeşlerini bu kadar kızdırmasının bana verdiği zevk yüzünden Alethea'nın vasiyetini neredeyse benimsemiştim. Bu da olmasa kendimi iyice kötü hissedecektim çünkü vasiyetname beni istemediğim bir duruma sokmuş ve üzerime de çok ağır bir sorumluluk yüklemişti. Yine de bundan kaçmam imkânsızdı ve yapabileceğim tek şey işleri olurluna bırakmaktı.

Bayan Pontifex Paleham'a gömülmek istediğini söylemişti, onun için ben de cenazesini oraya götürdüm. Altı yıl kadar önce babam öldüğünden beri Paleham'a hiç gitmemiştim. Gitmeyi sık sık düşünmüş; ama kız kardeşim iki üç kere gittiği halde ben bir türlü cesaret edip gidememişim. Hayatımın onca yılı boyunca evim olan yerde yabancıların yaşadığını görmeye, yahut hayatımda yalnızca çocukken soytarılık olsun diye çaldığım zili çekinerek çalmaya, küçükken demet demet çiçek derdiğim, büyüdüğümde bile yıllar yılı kendimin gözüyle baktığım bahçeye uzaktan bakmaya, içinde tanıdık ne varsa gitmiş, ne kadar aşına gelse de artık yabancı olmuş odaları dolaşmaya dayanamazdım. Değecek bir sebep çıkmış olsa, bütün bunları doğal bir durum olarak kabullenir, gittiğimde de büyük olasılıkla hiçbirinin hayalimde canlandırdığım kadar kötü olmadığını görürdüm; ama o güne kadar Paleham'a gitmemi gerektirecek bir sebep çıkmamıştı, ben de geri durmuştum. Ancak şimdi gitmem gerekiyordu. Kendimi hiç yanımda ölü bir çocukluk arkadaşım la Paleham'a gittiğimde hissettiğim kadar durgun ve mahzun hissettiğimi hatırlamıyorum.

Köyü beklediğimden çok daha fazla değişmiş buldum. Demiryolu gelmiş, ihtiyar Bay ve Bayan Pontifex'in evinin yerine sarı tuğladan yepyeni bir istasyon yapılmıştı. Marangozhane dışında geriye hiçbir şey kalmamıştı. Tanıdığım birçok yüz görüyordum; fakat altı yılda hayret edilecek derecede yaşlanmış görünüyorlardı. Çok yaşlı olanlardan bazıları ölmüştü, yaşlı olanlarsa artık çok yaşlı olmuş, ölenlerin yerini almışlardı. Kendimi peri masalındaki yedi yıl uyuduktan sonra evine dönen ahmak

gibi hissediyordum. Herkes beni gördüğüne çok sevinmiş gibi görünüyordu, hâlbuki hayatta hiçbirine beni gördüklerine sevinmelerine sebep olacak bir faydam ya da yakınlığım olmamıştı. İhtiyar Bay ve Bayan Pontifex'i hatırlayan herkes de onlardan sevgiyle söz ediyor ve torunlarının onların yanına gömülmek istemesine seviniyordu. Kapalı ve rüzgârlı bir akşam karanlığında kilisenin bahçesine girdim, Bayan Pontifex'in mezarının hemen yanında, Alethea için seçtiğim mezar yerinin başında durup, bundan böyle orada yatacak olan kendisinin ve yeri ile zamanını bilmesem de şüphesiz bir gün buna benzer bir yerde yatacak olan benim bir zamanlar birbirine âşık iki çocuk olarak bu bahçede koşup oynadığımız günleri düşündüm. Ertesi sabah Alethea'yı toprağa verdim, zamanı gelince de başına dedesiyle babaannesininkilere mümkün mertebe benzeyen sade bir taş diktirdim. Doğduğu ve öldüğü yer ve tarih dışında yalnızca, bu taşın onu tanıyan ve seven biri tarafından diktirildiğini yazdırdım. Müziği ne kadar sevdiğini bildiğim için, bir ara aklımdan, kişiliğine uyacak güzel bir beste bulabilirsem birkaç ölçüsünü taşına yazdırmak geçti, fakat mezar taşında sıradışı bir şey olmasının ne kadar canını sıkacağını da bildiğim için vaz geçtim.

Yine de bu karara varmadan önce Ernest'in bana doğru parçayı bulmakta yardım edebileceğini düşünerek ona bu konuda bir mektup yazmıştım. Aldığım yanıt şöyleydi:

“Sevgili Vaftiz Babacığım,”

“Size aklıma gelen en iyi parçayı gönderiyorum, Handel'in harika altı füğünün teması, şöyle:

[Notaları yazmış.]

“Bir kadından çok bir erkek için, özellikle de her şey için çok üzgün, yaşlı bir adam için uygun olurdu; fakat bundan güzeliğini düşünemiyorum. Alethea hala için kullanmak istemezseniz kendi mezar taşım için saklayacağım.

“Sizi çok seven vaftiz oğlunuz, “ERNEST PONTIFEX”

Bu, iki penilik şekerleme alabilen, fakat iki buçuk penilik şekerleme alamayan oğlan mıydı? Kendi kendime aman dedim, aman, küçükler ne zaman büyüyor, nasıl da bize zamanın geçip gittiğini gösteriyorlar. On beş yaşında kendisine “her şey için çok üzgün bir adam” olarak uygun bir kitabe seçmiş, hem de böyle bir ezgi beğenmişti (bizzat Leonardo da Vinci’ye de uyacak bir ezgi. O gün çocuğa kendini beğenmiş yeni yetmenin teki diye notunu vermiştim, kuşkusuz gerçekten de öyleydi) fakat o yaşta delikanlıların çoğu öyledir.

Bölüm XXXVII

Bayan Pontifex Ernest'i himayesine aldığında Theobald ve Christina'nın epeyce canı sıkılmıştı, fakat ikisi arasındaki bağlantı böyle zamansız bir şekilde kopunca buna daha da çok sıkıldılar. Kız kardeşlerinin onlara söylediği şeylerden onun Ernest'i kendisine varis yapacağına kesin inandıklarını söylüyorlardı. Bayan Pontifex'in onlara böyle bir şey düşündürecek bir laf ettiğini sanmıyorum. Ne var ki Theobald Ernest'e yazdığı bir mektupta halasının onlara mirasını Ernest'e bırakma niyetinde olduğunu gösterdiğini yazmıştı, bu mektuba da birazdan yer vereceğim. Ancak Theobald can sıkılmak istedi mi zerre kadar bir şeyi bile hayalinde işine gelen şekle dönüştürürdü. Ben Alethea'nın ölümün eşiğinde olduğunu duyuncaya kadar onun parasıyla ne yapacağı hakkında herhangi bir fikirleri olduğunu bile zannetmiyorum, zaten daha önce de söylediğim gibi, eğer halasının onları çiğneyip Ernest'i varisi yapacağını, onlara hiç değilse hayat boyu her yıl ödenecek bir gelir bile ayırmadan her şeyi oğullarına bırakacağını bilseler muhakkak halayla yeğeni-nin daha fazla yakınlaşmasına engel olmak için ellerinden geleni yaparlardı.

Bununla birlikte, kendilerini ne onlara ne de Ernest'e bir şey kalmış olması yüzünden mağdur hissetme hakkını kimse ellerinden alamazdı; kendi hayal kırıklıklarını itiraf etmelerine gururları mani olsa da oğulları adına rahatça konuşabilirlerdi. Tabii ki bu şartlar altında kendilerini oğulları adına hüsrana uğramış hissetmelerine herkesin hak vermesi gerekirdi.

Christina vasiyetnamenin besbelli hileli olduğunu söylüyordu, Theobald bunun üzerine eğilecek olursa hükümsüz kılınabileceğinden emindi. Christina'ya göre, Theobald'ın Adalet Bakanı'nın huzuruna çıkması lazımdı (tabii Lordlar Kamarası'nda değil, özel odasında) hatta belki kendisi gitse

daha bile iyi olurdu. Bu son fikrin yol açtığı hayalleri anlatabileceğime güvenemiyorum. Sanırım sonunda Theobald ölüyor, kendisi de birkaç hafta önce dul kalmış olan Adalet Bakanı ona evlenme teklif ediyor, fakat o kati bir şekilde reddediyordu; bu teklifin kendisi için çok anlamlı olduğunu, ama sayın bakanı da-ima dostu olarak görmek istediğini söylüyordu. Tam o sırada aşçı içeri girer ve kasabın geldiğini haber verir, acaba hanımefendi ne ısmarlamak isterler?

Sanırım Theobald mirasın bana kalmasının altında bir şeyler yattığını düşünmüş olmalı ama bu konuda Christina'ya bir şey söylememişti. Kızgındı ve kendini haksızlığa uğramış hissediyordu, çünkü zamanında babasına bir şey söyleyemediği gibi şimdi de Alethea'yı karşısına alıp kafasından geçenleri yüzüne söyleyemiyordu. İçinden, "İnsanın birine böyle bir haksızlık yapıp sonra da yüzleşmekten kaçması ne kadar alçakça," diye isyan ediyordu, "inşallah sonunda Cennet'te karşıma çıkarlar." Aslında bundan da kuşkuluydu; çünkü bu kadar büyük bir haksızlık yapan birilerinin cennete gidebileceğini düşünmek zordu. Onlarla başka bir yerde karşılaşabileceği ise aklının ucundan bile geçmiyordu.

Ne var ki bu kadar kızgın ve uzun yıllardır kendisine karşı gelinmesine hiç alışkın olmayan birinin hırsını birilerinden alacağı kesindi, Theobald da öfkesini en risksiz ve kendisi için en tatmin edici bir şekilde çıkarabilmek için nereye yönelmesi gerektiğini gayet iyi biliyordu. Tahmin edebileceğiniz gibi, bu Ernest'ten başkası olamazdı, hemen kolları sıvayıp Ernest'e bir mektup yazarak içini boşalttı.

"Alethea halanın annen ve bana seni varisi yapmak istediğini hissettirdiğini biliyor olmalısın," yazmıştı, "tabii ki bu ancak senin davranışlarınla onun güvenini kazanmana bağlıydı, ne var ki sana hiçbir şey bırakmadı ve bütün mirası vaftiz baban Bay Overton'a kaldı. Annen ve ben, eğer halan daha uzun yaşasaydı senin onun gözüne girebileceğini düşünmek isteriz, ama artık bunları düşünmek için çok geç."

"Marangozluk ve org yapma işinin hemen son bulması gerekiyor. Ben bu işe hiç inanmamıştım ve baştaki fikrimi değiştir-

memen neden olacak bir şey de çıkmadı. Buna son vermen gerektiği için senin adına üzülmiyorum, bunun senin için de ileriki yıllarda düşünüp üzüleceğin bir şey olmayacağından eminim.”

“Geleceğine dair birkaç kelime daha etmek isterim. Dedenin sana bırakmayı resmen vasiyet etmiş olduğu küçük bir mirasın olduğunu sanırım biliyorsundur. Bu paranın sana sehven, ve tamamen avukatın yanlış anlaması yüzünden bırakılmış olduğunu düşünüyorum. Muhtemelen dedenin niyeti bu paranın ancak annen ve benim ölümümüzden sonra eline geçmesiydi; ancak şimdiki halde, yirmi bir yaşına kadar yaşayacak olursan para senin emrinde olacak. Tabii ki bundan oldukça önemli bazı kesintiler yapılması gerekecek. Öncelikle veraset vergisi çıkacak, ayrıca benim de senin doğumundan o güne kadar bakımın ve eğitimin için yaptığım masrafları talep edip edemeyeceğimi şu anda bilmiyorum. Yine de muhtemeldir ki sen davranışlarına dikkat edecek olursan, bu hakkımı sonuna kadar kullanmakta ısrarcı olmam; fakat her halukarda hatırı sayılı bir meblağın mahsup edileceği kesin. Dolayısı ile senin eline geçecek olan bakiye oldukça ufak bir şey, diyelim 1000 yahut 2000 sterlin olacak; fakat hepsi en açık seçik şekilde hesaplanarak sana vakti gelince bildirilecektir.”

“Seni en ciddi şekilde uyarıyorum, en azından ben ölünceye kadar benden bunun dışında hiçbir şey beklememelisin (bunun da zaten ondan gelmediğini Ernest bile anlamıştı ya), benim ne zaman öleceğimi de hiçbirimiz bilemeyiz. Bu fazla bir para sayılmaz, ama istikrarlı olur ve ciddiyetle çalışırsan sana yeter. Annen ve ben sana Ernest adını verirken ümidimiz senin de her zaman...” fakat bu gelişigüzel sıralanmış saçmaların daha fazlasını yazmaya yüreğim elvermiyor. Hepsisi de o eski mirasından mahrum etme numaralarından ve bildik boş laflardan ibaret, dönüp dönüp aynı şeyleri, yani Ernest’in işe yaramazın teki olduğunu, böyle giderse okuldan ayrılmasından yahut en iyi ihtimalle üniversiteden mezun olmasından kısa süre sonra sokaklarda yalınayak başı kabak dileneceğini ve de Theobald’ın ve Christina’nın bu dünya için neredeyse fazla iyi olduklarını söyleyip duruyor.

Bu mektubu yazdıktan sonra Theobald kendini oldukça iyi ve cömert hissetmiş ve o günkü Bayan Thompson'a her zaman-
kinden de fazla çorba ve şarap yollamış olmalı.

Babasının mektubu Ernest'i derinden ve şiddetle sarsmıştı, sevgili halasının (tüm akrabaları arasında gerçekten sevdiği tek kişinin) bile sonunda ona karşı döndüğünü ve hakkında kötü düşündüğünü sanmak canını her şeyden daha çok yakmıştı. Bayan Pontifex onun iyiliğinden başka hiçbir şey düşünmediği halde, hastalığının telaşıyla ona babasının sataşmalarını etkisiz kılacak bir mektup bırakmayı ya da vasiyetnamesinde bir ufak cümle ile adını anmayı unutmuştu, hastalığı bulaşıcı olduğu için de teşhis konulduğu andan itibaren onunla hiç görüşmemişti. Benim Theobald'ın mektubundan haberim yoktu ve aslında düşünsem ne halde olduğunu kolayca tahmin edebileceğim halde vaftiz oğlumu gereği kadar düşünmüyordum. Mektubu ancak yazılmasından yıllar sonra, Ernest'in okulda kullandığı, içine bu kitabı yazarken kullandığım başka belge ve mektupları koyduğu eski bir dosyanın cebinde buldum. Ernest bu mektubu sakladığını unutmuştu, fakat gördüğünde bana bu mektubu bir ilk olarak hatırladığını söyledi. Mektubu okuduğunda hem içinden babasına isyan etmiş hem de ilk kez buna hakkı olduğunu düşünmüştü; fakat yine de bunu açıkça itiraf edememişti. Mektubu okuduğunda düşündüğü şeylerden biri de dedesinin ona bıraktığı mirastan vaz geçmesi gerekeceği olmuştu; mademki bu para eline yalnızca yanlışlık sonucu geçmişti, tutmaya ne hakkı vardı?

Sömestrin kalan kısmını Ernest son derece durgun ve mutsuz geçirdi. Okul arkadaşlarının bazılarını çok seviyordu, fakat kendisinden daha iyi olduğunu düşündüklerinden korkuyor ve kendisinin bariz bir şekilde üstün olmadığı herkesi olduğundan çok farklı, kusursuz ve kendinden çok üstün buluyordu. Kendini çok küçük görüyor, güçlü kuvvetli olmaya çok imrendiği halde çelimsiz olduğu ve derslerini baştan savma yaptığının farkında olduğu için kendisinde iyi diye nitelenebilecek hiçbir şey bulunmadığına, doğuştan kötü olduğuna ve (bazen gözyaşları içinde tövbeler ettiği halde) tövbesi kabul olmayacak kişilerden

olduğuna inanıyordu. Böylece, gözünde çocukça yücelttiği, kendisinin de farklı alanlarda da olsa onlarınki kadar yüksek yetenekleri olabileceğini bir an bile aklından geçirmediği kişilerden kaçmaya, kendisine denk gördüğü için adı kötüye çıkmış çocuklarla düşüp kalkmaya başladı. Smestr sona ermeden, halasının Roughborough'da kaldığı süre içinde yükseldiği konumdan düşmüş, eski gamlı, kasvetli ruh hali (arada annesinininkiyle boy lşebilecek kendini beğenmişlik nöbetleriyle blnse de) onu tekrar hükmü altına almıştı. Bir gün koridorda karşılaştığı Dr. Skinner, kaçmaya fırsat bulamadan üzerine çöken manevi bir toprak kayması gibi ona, "Pontifex, senin hiç yüzün gülmez mi?" deyiverdi. "Hep böyle yüzün asık mı gezersin?" Doktor aslında kötü bir şey söylemek istememişti; ama oğlan kıpkırmızı kesildi ve oradan kaçtı.

Mutlu olduğu tek bir yer vardı, o da orgcu arkadaşı egzersiz yaptığı zamanlarda eski St. Michael Kilisesi'ydi. Tam o sıralarda büyük oratoryoların ucuz baskıları çıkmaya başlamıştı, Ernest de hepsini çıkar çıkmaz alıyordu, bazen okul kitaplarından birini bir sahafa satıp aldığı parayı "Mesih", "Yaradılış" yahut "İlyas" gibi eserlerin bazı parçalarına yatırıyordu. Bu açıkça babasıyla annesini kandırmaktı; fakat Ernest yeniden batmaya başlamıştı (ya da o öyle düşünüyordu) ve müziği çok isterken Roma tarihini ya da benzerlerini çok az istiyordu. Bazen orgcu evine gider, anahtarları Ernest'e bırakırdı, böylece Ernest orada kendi kendine bir süre org çalar, yoklama saatinde de kiliseyi kitleyip okula dönerdi. Bazen de arkadaşı çalarken o kilisede gezinir, heykellere ve eski vitraylı pencerelere bakar, aynı anda hem gözü, hem kulağıyla kendini bu büyüye kaptırırdı. Yaşlı peder bir gün onu Almanya'dan alıp getirdiği yeni bir vitrayın yerine takılmasını seyrederken yakalamıştı. Vitrayın Albert Durer'in eseri olduğu söyleniyordu. Peder Ernest'i sorguya çekmiş, onun müziği çok sevdiğini duyunca da titrek sesiyle (peder seksenini aşmış, yaşlı bir adamdı), "O zaman müzik tarihi yazarı Dr. Burney'yle tanışmalıydın. Ben gençken kendisini çok iyi tanırdım," demişti. Bu sözler zerine Ernest'in kalbi çarpmaya başlamıştı; çünkü Dr. Burney'nin çocukluğunda Chester'da okurken, kafede pi-

posunu içen Handel'i görebilmek için okuldan kaçtığını biliyordu. İte şimdi kendisi de Handel'i değilse bile onu gören birini gören birinin karşısında duruyordu.

Bunlar Ernest'in çölündeki vahalardı; fakat ocuk genel olarak iini sikan bir sır saklayan biri gibi zayıf ve solgun görünüyordu, gerçekten de sakladığı bir sır vardı, fakat bunun için de onu suçlayamam. Her şeye rağmen okulda derslerinde ilerlerken öğretmenlerin gözünden giderek daha da düşmeye başlamıştı, kafasında yücelttiği çocukların gözünde de çok iyi durumda sayılmazdı. Bu ocukların bir sır saklamanın ağırlığını bilmelerinin imkânsız olduğunu düşünüyordu. Ernest'i esas zen şey buydu, ondan hoşlanan çocukları pek umursamıyordu, kendisine ellerinden geldiği kadar mesafeli duranları ise gözünde büyüttükçe byttyordu, fakat oğlanların çoğu için bu böyledir.

Sonunda işler öyle bir noktaya geldi ki daha kötüsü neredeyse mümkün görünmüyordu, halasının ölümünden bir sonraki sömestrin sonunda Ernest eve, bavulunda Theobald'ın "rezilliğin dik ls" dediği bir kğıtlı geldi. Bahsettiğim kğıdın karnesi olduğunu söylemeye bilmem gerek var mı?

Karnesi Ernest için her zaman büyük bir endişe kaynağıydı, çünkü olağanüstü bir dikkatle incelenir, kendisi de her madde hakkında ince ince sorgulanırdı. Karnede yalnızca ders, hal ve gidiş notları değil, aldığı davranış puanları ile tüm masraflarının ayrıntılı dökümünün verildiği bir de okul faturası yer alıyordu. Arada Ernest'in okul için gerekli dosya, sözlük gibi bazı malzemeleri alıp "yazdırdığı", sonra da daha önce bahsettiğim gibi bunları satıp harçlık yaptığı yahut nota ya da tütün satın aldığı oluyordu. Bu sahtekrlıkları bazen ortaya çıkmanın eşiğine geldiği için, karnesinin incelenmesi bir sorun çıkmadan bittiğinde Ernest her seferinde rahat bir nefes alırdı. Bu kez Theobald yazdırdığı ekstralar konusunda epeyce tantana çıkarmış fakat istemeyerek daha önemli başka bir konuya geçmek zorunda kalmıştı; ekstralardan da daha can sıkıcı olan bu konu, karnenin en sonunda yer alan, Ernest'in ders ve ahlak notlarıydı.

Bu notların olduğu sayfa şöyleydi:

ERNEST PONTIFEX – BEŞİNCİ SINIF
1851 DERS YILI, İKİNCİ DÖNEM EĞİTİM, HAL VE
GİDİŞ RAPORU

Klasik eğitimi : Tembel, kayıtsız ve gelişme göstermiyor.

Matematik : " " " "

Din eğitimi : " " " "

Okul içinde davranış : Düzenli.

Genel Davranış : Tatminkâr değil, özellikle zaman kullanımı ve vazifelerini yerine getirme konusunda sorun var.

Aylık meziyet harçlığı : 1 şilin – 0,5 şilin – 0,5 şilin – 0 şilin – 0,5 şilin. Toplam 2,5 şilin.

Meziyet puanları : 2 – 0 – 1 – 1 – 0. Toplam 4.

Ceza puanları : 26 – 20 – 25 – 30 – 25. Toplam 126.

Büyük ceza puanları : 9 – 6 – 10 – 12 – 11 . Toplam 48.

Cep harçlığının meziyet harçlığına bağlanmasını tavsiye ederim.

S. SKINNER, Başöğretmen.

Bölüm XXXVIII

Böylece Ernest tatile en baştan gözden düşmüş bir halde başlamıştı, fakat kısa bir süre sonra yaşanacak bir olay onu o güne kadarki bütün kusurlarını gölgede bırakacak suçlara sürükleyecekti.

Papaz lojmanındaki hizmetkârlar arasında, Ellen adında harikulade güzel bir kız vardı. Devonshire'dan gelmişti, bir balıkçı kızıydı, babası o daha çocukken boğulmuştu. Annesi kocasıyla yaşadıkları köyde bir dükkân açarak hayatını kazanmayı iyi kötü başarabilmişti. Ellen on dört yaşına kadar annesinin yanında yaşadıktan sonra bir hizmetçilik işi bulup çalışmaya başlamıştı. Dört yıl sonra, on sekiz yaşında fakat yirmi yaşındaymış gibi gösterişli bir kızken, birileri onu o günlerde evde çalışacak bir kız arayan Christina'ya özellikle tavsiye etmişti. Ellen zamandan beri, on iki aya yakın bir süredir Battersby'de çalışıyordu.

Dediğim gibi kız dikkat çekecek derecede güzeldi; görünüşü sağlık ve güzel huyun mükemmel bir birleşimi gibiydi. Yüzünde neredeyse onu her göreni büyüleyen sakin ve rahat bir ifade vardı, sanki hayatında her şey her zaman yolunda gitmiş ve bundan sonra da öyle gidecekmiş, sanki akla gelebilecek hiçbir şey onun kendine veya bir başkasına bir andan daha uzun süre kızgın kalmasına neden olamazmış gibi duruyordu. Beyaz tenliydi ama yüzünde renk vardı. Gözleri gri ve pek güzel şekilli idi, dudakları dolgun ve sakindi, sfenksvari bir havaları vardı. Devonshire'dan geldiğini duyunca sanki kanında bir Mısırlılık varmış gibime gelmişti; çünkü Romalılar İngiltere'yi fethetmezden çok önce Mısırlıların Devonshire ve Cornwall kıyısında şehirler kurduğunu duymuştum, tabii bu hikâyenin aslı var mı onu bilmiyorum. Saçları koyu bir kahverengiydi, orta boylu, mevzun vücutluydu, ölçüleri kusursuzdu, en fazla belki bir parçacık balıketine kaçtığı söylenebilirdi. Sonuç olarak, insanın

nasıl olup da bir hafta ya da bir gün daha evlenmeden kalabildiğini merak ettiği cinsten bir kızdı.

Yüzü (aslında genellikle tüm yüzlerin olduğu gibi – yine de arada insanı yanılttıklarını da kabul ediyorum) mizacının iyi bir göstergesiydi. Ellen iyi huyluluğun ta kendisiydi, evdeki herkes, hatta sanırım kendince de olsa Theobald bile, onu çok seviyordu. Hele Christina ona çok düşküncü ve yakından ilgileniyordu; haftada iki kere onu yemek odasına alıp kiliseye kabul törenine hazırlamak için (her nasılsa Ellen’in kiliseye kabul töreni o güne kadar ihmal edilmişti) ona Filistin’in coğrafyası ve Anadolu’da yolculuk ederken Aziz Paul’un geçtiği yollar hakkında ders veriyordu.

Piskopos Treadwell bir tören için Battersby’ye geldiğinde (Christina’nın dileği gerçekleşmiş, Piskopos onların evine misafir olmuş, o da bu değerli konuk şerefine bir ziyafet vermiş ve ona birçok defa “Efendimiz” demişti) Ellen’in güzel yüzünden ve mütevazı tavırlarından öyle etkilenmişti ki kızı Christina’ya sordu. Christina onun kendi hizmetçilerinden biri olduğunu söyleyince de piskopos bu kadar güzel bir kızın bu kadar iyi bir yerde iş bulmuş olmasına oldukça memnun olmuş gibi görünmüştü; en azından Christina öyle düşünmüş ya da öyle düşünmeyi tercih etmişti.

Ernest tatilde sabahları erken kalkar, kahvaltıdan önce annesiyle babasını rahatsız etmeden (daha doğrusu belki de onlar tarafından rahatsız edilmeden) salonda piyano çalardı. O saatlerde Ellen da genellikle salonu süpürmekte ya da toz almakta olurdu. Hemen herkesle arkadaş olmaya hazır olan Ernest kısa sürede onu çok sevmeye başlamıştı. Ernest cinsilâtifin cazibesinin pek farkında olan bir çocuk değildi; daha Allaby teyzeleri, Alethea halası, annesi, kız kardeşi Charlotte ve Bayan Jay dışında hiçbir kadınla da yakınlığı olmamıştı. Arada sırada Dr. Skinner’ın kızlarına şapka çıkarması gerekmişti, her seferinde de yer yarılp yerin dibine geçesi gelmişti, fakat Ellen’in yanında çekingenliği geçmiş ve ikisi çabucak arkadaş olmuşlardı.

Belki Ernest’in yılın büyük kısmını okulda geçirip evde hiç-

bir zaman pek uzun kalmadığı iyiydi; zaten o zamanlar Ellen'e karşı sevgisi ne kadar derin de olsa oldukça platonikti. Yalnızca masum değil; aynı zamanda acınası derecede (hatta suçluluk derecesinde bile diyebilirim) masumdu. Ellen'e meyletmesinin nedeni kızın onu hiç azarlamaması, her zaman güler yüzlü ve sakin olmasıydı. Üstelik Ellen onun piyano çalışını dinlemekten hoşlanıyordu, bu da Ernest'in çalmaktan daha da fazla zevk almasını sağlıyordu. Sabahları piyanoyu çalabilmesi Ernest'in gözünde tatilin tek belirgin üstünlüğüydü, çünkü okul zamanı ancak nota satıcısı Bay Pearsall 'ın dükkânındaki piyanoyu çalabiliyordu, bunun da kurallara uygun mu aykırı mı olduğundan pek emin değildi.

Bu sene yaz tatiline geldiğinde en sevdiği kızı solgun ve perişan bularak çok endişelenmişti. Ellen'in bütün neşesi kaçmış, yanağının gülleri solmuştu, sanki sönmek üzere olan bir muma benziyordu. Annesinin sağlığının pek yerinde olmadığını, onun için üzüldüğünü söylüyordu, kendisinin de bu dünyada pek uzun kalıcı olmadığından korkuyordu. Christina tabii ki değişikliği farketmişti. "Çok sağlıklı görünen, yüzünden kan fışkıran kızların hep böyle çabucak rahatsızlandıklarına çok şahit olmuşumdur," diyordu. "Ne zamandır kalomel ve antimon tuzu veriyorum; ama herhalde Dr. Martin buraya bir daha gelince ona bir göstersek iyi olacak, gerçi kendisi istemiyor ama."

Theobald da bunun üzerine "Pekâlâ, hayatım," dedi ve Dr. Martin'in bir dahaki gelişinde Ellen çağırıldı. Dr. Martin'in Ellen'in rahatsızlığının nedenini anlaması hiç zor olmadı, eğer Theobald ve kendisiyle aynı çatı altında yaşayan bir hizmetkârın böyle bir rahatsızlıktan muzdarip olabileceğini aklının ucundan geçirebilmiş olsa Christina da çoktan anlardı zaten; ama o kendi evlilik hayatlarının temizliğinin etraflarındaki herkesi her türlü günahın gölgesinden bile uzak tutacağından o kadar emindi ki gayet açık olan durumun farkına varamamıştı.

Ellen'in üç dört ay içinde anne olacağının anlaşılması üzerine Christina paniğe kapıldı, öyle olmasa bu durumu clinden geldiğince hoşgörölü bir şekilde karşılayacak kadar yumuşak bir insandı; fakat merhametli davranmanın kendisinin ve

Theobald'ın bu kadar büyük bir günaha, kısmen bile olsa, müsamaha göstermesi gibi yorumlanabileceği korkusuyla dehşete düşmüştü. Bu nedenle kararını alelacele verdi: kızı hemen hak ettiği maaşı ödeyip çıkarmaları, onun da pılsını pırtısını topla-yıp bütün şehirde her şeyinden çok namusu, temizliğiyle nam salmış bu evden bir an bile oyalanmadan gitmesi gerekiyordu. Ellen'in mevcudiyetinin bir hafta bile uzamasının etrafa bulaş-tırabileceği pisliği düşününce hiç duraksamadan kararını uygu-lamaya koydu.

Sonra aklına o korkunç soru geldi: Ellen'in suç ortağı kim-di? Bu kişi kendi oğlu, sevgili Ernest'i miydi yoksa böyle bir şey olabilir miydi? Ernest artık büyümüştü. Doğrusu ona aşık olduğu için hiçbir genç kızı suçlayamazdı, Ernest'in kendisine gelince, eh, onun da genç ve güzel bir kadının cazibesini fark etmede yaşlılarından aşağı kalmayacağından emindi. Oğlu ma-sum olduktan sonra bu kadarının bir sakıncası yoktu; fakat ah, ya değilse!

Bunu düşünmeye bile dayanamıyordu; ancak böyle bir meseleyle yüzleşmekten kaçınmak açıkça korkaklık olurdu. Tanrı'dan umut kesilmez, Christina da Tanrı kendisine her ne yazdıysa sabırla dayanmaya, çekecek ne çilesi varsa neşeyle çek-meye, her anını en iyi şekilde geçirmeye hazırdı. Çocuğun ya oğlan ya da kız olacağı belli bir şeydi – hiç değilse bu konuda bir şüphe yoktu. Oğlan olursa Theobald'a, kız olursa kendisi-ne benzeyeceği de aynı derecede açıktı. İster fiziksel, ister huy açısından olsun benzerlik genellikle bir kuşak atlayarak giderdi. Anne babanın suçunun cezasını masum bir yavrunun çekme-mesi gerekirdi (hayır, asla!) hem bunun gibi bir çocuk... Chris-tina yine her zamanki gibi hayallere dalıp gitmişti.

Hayalinde bebek büyümüş, harika bir insan olmuştu, tam Canterbury Başpiskoposu olarak takdis edilmek üzereydi ki Theobald cemaatten birini ziyaretten döndü ve Christina da dünyaya dönüp ona Dr. Martin'in akla sığmaz teşhisini anlat-mak zorunda kaldı.

Ernest hakkında hiçbir şey söylemedi, Theobald bu işin su-

çunu kendisine yükleyince de biraz kızar gibi oldu. Yine de kızgınlığı uzun sürmedi, öncelikle oğlunun melekler gibi saf ve temiz olduğuna, ikinci olarak da eğer dini inançları olmasa tabii ki böyle temiz kalamayacağına kendini inandırarak çabucak teselli buldu.

Ellen'in parasını verip gönderme konusunda Theobald da Christina'yla hemfikir olunca bu iş hızla halledildi, Dr. Martin'in eve girmesinden iki saat sonra Ellen arabacı John'un arkasında oturmuş, görünmesin diye yüzünü örtmüş, acı acı ağlayarak istasyona doğru yola koyulmuştu bile.

Bölüm XXXIX

Ernest bütün sabahı evin arkasındaki korulukta geçirmişti, ama tam Ellen'in eşyası arabaya yüklenirken döndü. Bahçeden geçerken o sırada arabaya bindiğini gördüğü kızın Ellen olduğunu düşündü, ama yüzünü mendiliyle sakladığı için tam emin olamadı, pek ihtimal vermediği için de üzerinde fazla durmadı.

Arka taraftaki mutfak penceresinin önüne gelince, aşçının akşam yemeği için patates soyarken bir yandan da acı acı ağladığını gördü. Ernest aşçıyı severdi, onu böyle ağlarken görünce endişeyle neden ağladığını, bütün bu olup bitenlerin ne anlama geldiğini, arabayla gidenin kim olduğunu, neden gittiğini arka arkaya sormaya başladı. Aşçı gidenin Ellen olduğunu söyledi, ama dünyada hiçbir kuvvet ona kızın gitmesinin sebebini söylemez diye yemin billah etti, Ernest de kadıncağızın bu sözlerine sonuna kadar inanarak daha fazla sormadı, bunun üzerine aşçı ona bunu sır olarak saklayacağına dair and içirdikten sonra her şeyi bir bir anlattı.

Ernest'in meseleyi anlaması birkaç dakikasını almıştı; fakat anlayınca o da sırtını arka mutfak penceresinin yanında duran tulumbaya dayayıp aşçının gözyaşlarına kendininkilerle eşlik etti.

Sonra kanı damarlarında kaynamaya başladı. Annesiyle babasının bu durumda bundan başka türlü bir şey yapabileceğini düşünmüyordu. Belki işi bu kadar aceleye getirmeyip meseleyi daha sessizce halletmeye çalışabilirdiler, ama bu da kolay olmazdı. Zaten çok da fark etmezdi, durumu düzeltmenin bir yolu yoktu. Bugün de olsa aynı şey olurdu, acı da olsa bir kız bazı şeyleri ancak çok kötü bir sonu göze alarak yapabilir, ne kadar genç ya da güzel olduğu ya da neye kapıldığı fark etmez. Hayat böyle, henüz buna bir çare bulan da olmadı.

Ernest'in bütün bildiği aşçının anlattığı kadardı; yani, en sevdiği kız olan Ellen cebinde topu topu üç sterlin parayla evden atılmıştı, ne nereye gideceği belliydi ne de ne yapacağı, giderken aşçıya kendini ya asacağını ya da bir yerden suya atacağını söylemişti, Ernest de onun aynen dediği gibi yapacağına inanıyordu.

O güne kadar hiç göstermediği bir çabuklukla ne kadar parası ya da para edecek nesi varsa toparlayıp saydı, elinde iki şilin üç peni parası, satılırsa bir şilin edecek bir çakısı, bir de Alethea halasının ölmesinden kısa bir süre önce hediye ettiği gümüş saati vardı. Araba yola çıkalı rahat bir çeyrek saat geçmişti, artık epey yol almış olmalıydı, ama yakalamak için elinden geleni yapacaktı, kestirmeden giderse yakalama şansı da vardı. Hemen yola düştü, tepeden papaz evinin arazisinin hemen dışında, yolda, iki-iki buçuk kilometre kadar ileride, minicik görünen arabayı görebiliyordu.

Roughborough'da en sevilen eğlencelerden biri "tazı" oynuydu. Başka yerde bu oyuna "tavşanla tazı" da denir, ama okuldaki oyunda kaçan çocuklara tavşan değil tilki diyorlardı, oğlanlar iş oyunlarına geldi mi neye ne dediklerine çok titizlenirler, onun için ben de "tavşanla tilki" demeye cesaret edemiyorum, "tazı" oynuyorlardı, işte o kadar. Ernest'in güçsüzlüğü bu oyunda sıkıntı yaratmıyordu, kendisinden daha büyük ya da daha boylu olmasalar da daha gürbüz olan çocuklarla boğuşması gerekmiyordu, iş dayanıklılığa gelince o da herkes kadar iyiydi. Onun için marangozluk elinden gidince o da kendini bu oyuna vermişti. Ciğerleri böyle çalışa çalışa gelişmişti, dokuz on kilometre dere tepe koşmak alışkın olmadığı bir şey değildi; kestirmelerin varlığı da arabanın önüne geçme ya da en azında Ellen'i tren kalkmadan istasyonda yakalama umudunu artırıyordu. Koştı, koştı, koştı, önce soluğu kesildi, sonra koştukça tekrar düzeldi. "Tazı" oynarken hiç bu kadar hızlı ve duraksız koşmamıştı; ama tüm gayretine ve tüm kestirmelere rağmen arabaya yetişememişti, John başını çevirip arkaya bakmasa ve onun üç-dört yüz metre geriden arabanın peşinden koştuğunu ve elini kolunu sallayarak durmalarını işaret ettiğini görmese

yetişebileceği de yoktu. Evden bu yana neredeyse yedi sekiz kilometre koşmuştu ve neredeyse tüklenmiş bir haldeydi.

Koşmaktan yüzü alı al, moru mor kesmiş, her yanı toz toprak içinde kalmıştı. Pantolonunun paçaları ve ceketinin kolları da biraz kısal mıştı, saatini, çakısını ve elindeki azıcık parayı Ellen'in eline tutuşturmaya çalışırken pek de havalı görüldüğü söylenemezdi doğrusu. Ellen'den tek istediği o söylediği korkunç şeyleri yapmaya kalkışmamasıydı; hiç değilse onun hatırı için bunları aklından çıkarmalıydı.

Ellen başta ondan herhangi bir şey kabul etmeyi kesinlikle reddetti, ama arabacı Ernest'e arka çıktı. Ellen'e dostça, "Al, kızım, al," dedi, "hazır alabiliyorken ne alabiliyorsan al, küçük beye gelince... Bak, arkandan ne kadar koşmuş, bırak da sana ne vermek istiyorsa versin."

Ellen kendisine söyleneni yaptı ve Ernest'le gözyaşları içinde ayrıldılar, kızın son sözleri onu asla unutmayacağı ve eğer bir daha karşılacak olurlarsa ki karşılacaklarından emindi, ona borcunu ödeyeceği olmuştu.

Ondan sonra Ernest yol kenarındaki bir tarlaya girip kendini otların üzerine bıraktı, bir çalının gölgesinde arabanın istasyondan dönüp kendisini almasını bekledi; çünkü yürüyerek dönecek hali kalmamıştı. Daha önce de aklına gelen bazı düşünceler şimdi daha kuvvetli bir şekilde zihnini rahatsız ediyordu. Beşbelli ki başına bir dert (hatta daha doğrusu en az yarım düzine dert) daha açmıştı.

Her şeyden önce, akşam yemeğe geç kalacaktı, bu da Theobald'ın asla affetmediği suçlardan biriydi. Üstelik nerede kaldığını da açıklaması gerekecekti ve yalan söylerse anlaşılması tehlikesi vardı. Yalnız o da değil; sevgili halasının hediyesi olan o güzel saatin de artık onda olmadığı er geç ortaya çıkacaktı. O zaman da ona saati ne yaptığını ya da nasıl kaybettiğini sormazlar mıydı? Okuyucu onun ne yapması gerektiğini tabii ki gayet iyi biliyordur. Doğruca eve gitmeli, eğer sorarlarsa da "Çok sevdiğim hizmetçimiz Ellen'e yetişmek için arabanın arkasından koştum, saatimi, çakımı ve kalan harçlığımı kendisine verdim; yani artık hiç param kalmadı, onun için de herhalde gereken-

den daha yakın bir zamanda sizden yeniden para istemek zorunda kalacağım, ayrıca bana yeni bir saat ve çakı almanız da gerekecek,” demeliydi. Ama böyle bir yanıtın evde yaratacağı dehşet ve şaşkınlığı varın siz düşünün! Öfkesinden deliye dönmüş Theobald’ın tehditkâr bakışlarını ve ateş saçan gözlerini bir hayal edin! “Seni utanmaz serseri,” diye bağırdı muhakkak, “annenle benim ahlâksızlığıyla evimizin namusunu iki paralık eden birine merhametsizce davrandığınızı mı ima etmeye çalışıyorsun sen?”

Belki de pek sevdiği o alaycı sakın tavırlarından birini takınırdı.

“Çok güzel, Ernest, çok güzel. Ben hiçbir şey demiyorum, canın nasıl istiyorsa öyle davran, daha yirmi bir yaşına gelmedin; ama rica ederim hiç dert etme, sanki rüştünü ispat etmişsin gibi kendi kendine kararlar ver. Zavallı teyzen de sana o saati muhakkak karşına çıkan ilk uygunsuz şahsiyetin önüne at diye vermiştir, ama sanırım parasını neden sana bırakmadığını şimdi anlayabiliyorum, hepsini vaftiz babana bırakması gayet yerinde olmuş, zaten sana da kalsa hepsini onun gibi birilerinin önüne saçacaktın demek ki.”

Sonra annesi gözyaşlarına boğulur, ona tövbe etmesi, huzur bulmak için vakit varken ne yapması gerekiyorsa yapması ve Theobald’ın önünde diz çöküp dünyanın en iyi ve müşfik babası olarak onu ne kadar sevdiğini söylemesi için yalvarırdı. Ernest bunların hepsini aynen olacağı şekilde gözünün önünde canlandırabiliyordu. Çimenlere uzanmış yatarken bu senaryolardan ya birinin ya ötekini olacağını düşünür düşünür sonunda gerçeği söylemenin tamamen mantıksız bir hareket olacağını fark ediyordu. Gerçeği söylemek kahramanca olabilirdi; ama ev hayatının sınırları içinde siyaseten mümkün görünmüyordu.

Yalan söylemesinin şart olduğu anlaşıldığına göre, şimdi ne yalan söyleyeceğini bulması gerekiyordu. Soyulduğunu mu söyleseydi? O denli ileri gidecek hayal gücü olmadığını bilecek kadar hayal gücü vardı. Ne kadar genç olsa da, içgüdüleri ona en iyi yalancının en az miktarda yalanla en uzun idare edebilen olduğunu söylüyordu; yalanı gereğinden fazla kullanıp israf

etmeden, idareli bir şekilde uydurmalıydı. En kolayı saati kaybettiğini, yemeğe de onu aradığı için geç kaldığını söylemekti. Uzun bir yürüyüşe çıkmıştı (nereye gittiğini sorarlarsa da arabaya yetişmek için kullandığı yolu söyleyecekti) hava çok sıcak olduğu için ceketini ve yeleğini çıkarıp koluna asmıştı, öylece kolunda taşırken de saati, çakısı ve parası cebinden düşmüştü. Neredeyse eve varmak üzereyken cebindekilerin düştüğünü fark edince de koşabildiği kadar hızlı koşarak geldiği yoldan geri dönmüş, kaybettiklerini bulmaya çalışmış; ama sonunda vaz geçip dönmeye karar vermiş, o sırada da istasyondan dönen arabayı görünce binip eve dönmüştü.

Bu her şeyi açıklamaya yetecek bir yalandı, çünkü nasıl koştuğu yüzünden hâlâ anlaşıyordu. Tek sorun, Ellen gitmeden önce hizmetkârlardan başka kimsenin onu evin yakınında görüp görmediği idi, Ernest'e de bu pek olası gelmiyordu, çünkü aşçıyla konuştuğu birkaç dakika dışında hep dışarıdaydı. Babası dışarıda birilerini ziyarete gitmişti, annesi de hiç karşısına çıkmamıştı, kardeşleri ise mürebbiyeleriyle beraber dışarıdaydılar. Aşçıya ve diğer hizmetkârlara güvenebileceğini biliyordu. Arabacı bununla ilgilenecekti, böylece kendisi de, arabacı da uydurduğu hikâyenin duruma her bakımdan oldukça uygun olduğuna kanaat getirdiler.

Bölüm XL

Ernest eve gelip arka kapıdan sessizce içeri süzülürken, babasının en sinirli sesiyle onun daha dönüp dönmediğini soruşturduğunu duydu. Herhalde Jack ve Fasulye Ağacı masasındaki Jack de, fırının içinde saklandığı yerden devin karısına “Akşam yemek için hangi çocukları pişirdin?” diye sorduğunu duyduğunda kendini aynı Ernest’in o anda hissettiği gibi hissetmiştir. Büyük bir cesaretle, fakat daha sonradan anlaşılacağı gibi ihtiyatsızca bir davranışla, hemen geldiğini haber verip başına korkunç bir talihsizlik geldiğini söyledi. Hikâyesini yavaş yavaş anlattı, Theobald buna “inanılmaz bir salaklık ve dikkatsizlik” diye epeyce kızıp köpürdüyse de, Ernest işin içinden düşündüğünden daha kolay sıyrılmıştı. Theobald’la Christina yokluğunu ilk başta Ellen’in kovulmasıyla ilişkilendirmişlerdi, ama Ernest’in bütün gün evde olmadığı anlaşıldığına, ya da Theobald’ın pek sevdiği ifadeyle söylemek gerekirse, ‘aşikâr’ olduğuna göre olan bitenle ilgili hiçbir bilgisi olamazdı, böylece Ernest bu konuda aklanmış oluyordu. Belki o gün Theobald’ın iyi günlerinden biriydi, belki o sabah gazetede elindeki hisselerin borsada yükseldiğini okumuştı ya da bunun gibi bin türlü başka şeyden biri olmuştu, artık sebebi her neyse, Ernest’i o gün fazla azarlamadı, çocuğun bitkin halini gördüğü ve saatinin kaybına çok üzüldüğünü sandığı için de ona yemekten sonra bir kadeh şarap içmesini önerdi. Garip gelebilir; ama şarap Ernest’i boğmadı, aksine her şeyi normalde gördüğünden daha neşeli bir gözle görmesine neden oldu.

O gece duasını ederken araya, söylediği yalanın ortaya çıkmaması ve Ellen’in işlerinin yolunda gitmesi yolunda birkaç cümle sıkıştırdı, ama kendini endişeli ve huzursuz hissediyordu. Rahatsız vicdanı ona sürekli hikâyesindeki zayıf noktaları, yalanının her an ortaya çıkmasına neden olabilecek tutarsızlıkları

gösterip duruyordu. Ertesi gün ve sonraki birçok gün boyunca arkasından gelen yokken bile kaçır, babasının ona seslendiğini her duyduğunda titrer olmuştu. Zaten hayatında öyle çok endişe kaynağı vardı ki daha fazlasına dayanır gibi değildi ve bütün neşeli görünme çabalarına rağmen annesi bile aklına takılan bir şeyler olduğunu anlamıştı. Oğlunun Ellen konusunda masum olmayabileceği düşüncesi aklına bir kez daha geldi; bu o kadar ilginç bir şeydi ki Christina kendini gerçeğe ne kadar yaklaşıbiliyorsa yaklaşılmaya mecbur hissetti.

Bir gün en müşfik haliyle Ernest'i "Gel buraya, benim zavallı, solgun yüzlü, mahzun bakışlı oğlum," diye yanına çağırırdı, "gel, şöyle oturup ana-oğul başbaşa biraz konuşalım, olmaz mı?"

Oğlan kurmalı bebek gibi gidip kanapeye oturdu. Ne zaman annesi ana-oğul biraz konuşmak istese, saldırıya geçmek için en uygun mekân olarak hep kanapeyi seçerdi. Anneler bunu hep yapar, yemek odası babalar için neyse, kanape de anneler için odur. O anki durumdaysa kanape stratejik amaca özellikle uygun, yüksek arkalı, oturma yeri geniş, bol bol minderle ve silindir yastıklarla süslenmiş, eski usul bir kanapedi. İnsan bir kere köşelerinden birine gömüldü mü, dışçı koltuğu misali, bir daha kalkması kolay değildi. Christina burada gerekirse onu daha iyi çekeştirebilir yahut ağlamayı uygun görürse yüzünü koltuğun minderine gömüp kendini acı dolu hıçkırıklarla koyverebilirdi – bu hemen her zaman etkili olurdu. Normal yeri olan ateşin başında, sağ taraftaki koltukta en sevdiği manevralardan hiçbirisi bu kadar kolay uygulanamazdı. Oğlu annesinin sesinden bunun bir kanape konuşması olacağını öyle iyi anlamıştı ki daha annesi kanapeye oturmadan kendisi kuzu gidip yerini almıştı bile.

Annesi elini yakalayıp kendi eline koyarak, "Benim canım oğlum," diye söze başladı, "söz ver bana, sevgili babacığından da, benden de asla korkmayacaksın, bana bunun için söz vermeni istiyorum, canım yavrum, beni seviyorsan söz ver bana," sonra onu tekrar tekrar öptü ve saçlarını okşadı. Bir yandan da diğer eliyle hâlâ Ernest'in elini sıkı sıkı tutuyordu; onu yakalamıştı ve bırakmaya da niyeti yoktu.

Delikanlı başını önüne eğip söz verdi. Başka ne yapabilirdi ki?

“Benim canım, canım Ernest'im, seni baban ve benim kadar seven kimse olamaz, biliyorsun, senin iyiliğini bizim kadar düşünen, senin her sevincini ve derdini paylaşmak için bizim gibi can atan kimse olamaz; ama bazen senin bizi aynı şekilde bütün kalbinle sevip güvenmediğini düşünüp üzülüyorum, canım oğlum. Hâlbuki senin de bizi sevip güvenmen lazım. Biliyorsun, sevgilim, senin ruhsal ve zihinsel gelişimini gözlemek bizim için bir görev olduğu kadar büyük bir zevk de; fakat heyhat! Sen bize ruhsal ve zihinsel açıdan nasıl bir insan olduğunu hiç göstermiyorsun. Senin iç dünyanın hakkında ne biliyorsak ancak sen istemeden ya da farkında olmadan ağzından kaçan ufak ufak sözlerden, laf arasında söylediğin şeylerden çıkardığımız kırpık kırpık ifadelerden ibaret.”

Ernest bunları duyunca korkup kaşlarını çatı, her yanına ateş bastı ve kendini son derece rahatsız hissetti. Ne kadar dikkatli olması gerektiğini gayet iyi biliyordu; ama işte, ne yaparsa yapsın, arada sırada rolünü unutup tedbirsizce konuşuyordu. Annesi kaşlarının çatıldığını görünce sevindi; oğlunun canını yakmayı başarmıştı. Zaferinden bu kadar emin olmasa, salyangozun antenlerinin ucundaki gözlere dokunup antenlerini içeri çekmesiyle eğlenir gibi acıttığı yere yeniden dokunmaktan kaçınabilirdi; ama oğlunu koltuğa oturtup elini de tuttu mu, düşmanı artık neredeyse tamamen merhametine kalmış bir halde ele geçirdiğini ve ne isterse yapabileceğini biliyordu.

“Baban senin onu bütün kalbinle ve içtenlikle sevmediğini düşünüyor,” diye devam etti, “sevsen, ondan hiçbir şeyi gizlemezdin, Yüce Rabbimizden sonra dünyada seni en çok seven, en yakın dostun olarak ona her şeyi serbestçe ve korkusuzca anlatırdın. Biliyoruz ki mutlak sevgi korkuyu yok eder. Babanın sana olan sevgisi tam ve mutlak, sevgili oğlum, ama senin onu aynı şekilde mutlak bir sevgiyle sevmediğini düşünüyor. Eğer ondan korkuyorsan, onu hak ettiği gibi yürekten sevmiyorsun demektir, biliyorum ki bazen baban senin onu hak ettiği kadar derin ve gönülden bir yakınlıkla sevmediğini düşünüp kahrolu-

yor. Ah, Ernest, Ernest, ne olur bu kadar iyi ve asil yürekli bir insanı nankörlükten başka bir isim bulamadığım davranışlarla üzme.”

Ernest annesinin onunla bu şekilde konuşmasına hiç dayanamazdı; çünkü hâlâ, bir ölçüde, annesinin onu sevdiğine, kendisinin de annesini sevdiğine ve annesinin onun dostu olduğuna inanıyordu. Ne var ki annesinin bu sevgi ve güven oyunları da artık kullanıla kullanıla epeyce yıpranmıştı; bu hilelerle o güne kadar Ernest’ten defalarca ne öğrenmek istiyorsa öğrenmiş, sonra da gidip hepsini Theobald’a bir bir anlatarak Ernest’in başını en korkunç şekilde derde sokmuştu. Ernest böyle durumlarda birçok defa annesine sitem ederek ona güvenip sırlarını açmasının sonucunda başına neler geldiğini hatırlatmıştı; ama Christina her seferinde onunla tartışmış ve kendisinin haklı olduğunu, Ernest’in yakınmaya hakkı olmadığını her seferinde en açık şekilde ispat etmişti. En sık kullandığı savunma yöntemi, vicdanının ona her şeyi anlatmak zorunda olduğunu söylediğini öne sürmektir, buna karşı da söylenebilecek hiçbir şey yoktu, çünkü vicdanımızın sözüne hepimiz uymak zorundayız. Küçükken Ernest’e ezberlettikleri vicdan hakkında bir ilahi vardı, sözleri aşağı yukarı, ‘eğer vicdanının sözüne kulak vermezsen sonunda konuşmaktan vaz geçer’ yolunda bir şeylerdi. Ernest okulda arkadaşlarından birine, “Annemin vicdanı konuşmaktan bir türlü vaz geçmiyor,” demişti, “habire dır dır edip duruyor.”

Bir çocuk annesinin vicdanı hakkında bir defa böyle saygısızca konuştu mu, annesiyle arasında hemen her şey çoktan bitmiş demektir. Alışkanlık, koltuk ve zihninde bunlara bağlanan düşünceler yüzünden Ernest hâlâ denizkızının şarkısından etkileniyor ve ona doğru yelken açıp kendini onun kollarına atmak için can atıyordu, ama bu sefer dayanmak zorundaydı. Zihninde bu sahneye bağlanan düşüncelerin bazıları da tam ters yönde etki yapıyordu; annesinin eteklerinin dibinde daha önce katlettiği onca itirafın aklaşmış kemikleri yatıyor, Ernest’e ona bir kez daha güvenemeyeceğini hatırlatıyorlardı. Ernest başını önüne eğip mahcup mahcup durdu; ama bu kez kendi bildiğini yaptı ve hiçbir şey söylemedi.

Annesi, “Demek ki ya ben yanılmışım, bir sıkıntın yokmuş yahut da bana içini dökmemeye kararlısın,” diye devam etti. “Ama ah, Ernest, hiç değilse şu kadarını söyle, şu zavallı Ellen’le ilgili olarak pişmanlık duyduğun, seni mutsuz eden hiçbir şey yok mu?”

Ernest’in kalbi duracak gibi oldu. İçinden, “Öldüm ben,” diye geçiyordu. Annesinin lafı nereye getirmeye çalıştığı hakkında en ufak bir fikri bile yoktu, onun saat meselesinden şüphelendiğini zannediordu, ama yine de teslim olmadı.

Ernest’in yaşatlarından daha korkak olduğunu hiç sanmıyorum, yalnızca alışılmadık bir şeyle karşı karşıya olduklarında ya da kötü bir muamele göreceklarını düşündüklerinde bütün makul insanların korkak olduğunu kendisi bilmiyordu. İşin aslını biliyor olsak, inanırım ki Yürekli Başmelek Mikail bile ejderhayla ünlü çarpışmasından önce bu işten elinden geldiğince kaçmaya çabalamıştır. Ejderhanın bin türlü kabahatini görmezden gelmiş, korumaya söz verdiği halkından erkek, kadın, çocuk demeden kim bilir kaç kişiyi yemesine göz yummuş, defalarca herkesin içinde hakarete uğramayı sineye çekmiş, sonunda iş bir meleğin bile tahammül edemeyeceği raddeye gelince de karşılaşma için kesin bir gün ve saat belirleyinceye kadar kim bilir ne kadar uzun süre oyalanmış, sallanmış, savsaklamıştır. Çarpışmaya gelince, o da Bayan Allaby’nin sonunda en büyük kızıyla evlenen delikanlıyla yaşadıkları misali, harala gürele geçmiş olmalı, nihayet toz duman yatışınca Mikail bir bakmıştır ki ejderha yere serilmiş yatıyor, kendisi ise hâlâ hayatta, hem öyle pek ciddi bir yara da almamış.

Ernest endişeyle ve biraz da telaşla, “Anneciğim, ne demek istiyorsun, anlamıyorum,” diye karşılık verdi. Annesi onun bu telaşını kendisinden şüphelenildiği için gücenip kızmış olmasına yordu, zaten o da duymak istemediği bir şeyler duymaktan çok korktuğu için tornistan edip elinden (daha doğrusu, dilinden) geldiğince hızlı bir şekilde bu tehlikeli sulardan açıldı.

“Oh!” dedi, “bunu söyleyişinden masum olduğunu anlıyorum! Oh! Çok şükür! Tanrı’ya bunun için ne kadar şükretsem azdır, sevgili oğlunun aşkına senin saflığını ve temizliğini her

zaman korusun inşallah. Canım oğlum, senin baban” (sözlerinin bu noktasında konuşması biraz hızlanmıştı, ama bakışları oğlunun yüzünde bir şeyler arar gibi dolaşıyordu) “senin baban bana geldiğinde lekesiz bir melek kadar temizdi. Onun gibi sen de her zaman nefsine hâkim ol, doğruluktan asla ayrılma, kimin oğlu ve torunu olduğunu ve sana verdiğimiz ismi hiç unutma, seni vaftiz ederken bütün günahlarının yıkanıp üzerinden gittiği o kutsal nehrin suyunu aklından çıkarma...” vesaire.

Ernest kendini annesinin kollarından kurtarıp bu monoloğa bir son verdi (epeyce uzun bir kısmını dinlemek zorunda kalmıştı aslında, ama yine de iş Christina’ya kalsa dinlemek zorunda kalacağından oldukça azıyla kurtulmuştu) ve kendini daha rahat ettiği mutfak bölgesine doğru attı. Yine de mutfağa yaklaşırken babasının annesine seslendiğini duyunca rahatsız vicdanı yeniden kabarıp söylenmeye başladı. “İler şeyi anlamış işte,” diyordu, “şimdi anneciğine her şeyi söyleyecek; bu sefer bit-tin sen.” Ama bir şey çıkmadı, babası yalnızca kilerin anahtarını istiyordu. Ernest papaz evinin arkasındaki çayırı geçip koruya saklandı, bir pipo içip teselli buldu. Burada, ağaçların arasında, yaprakların arasından süzülen yaz güneşinin tatlı ışığında, elinde bir kitap ve piposuyla bütün dertlerini unutuyor ve biraz huzur bulup dinleniyordu, bu da olmasa hayatı sanırım kesinlikle dayanılmaz olurdu.

Tabii Ernest’e kaybettiği şeyleri arattılar, bulursa verecekleri bir de ödül koydular; fakat herhalde bir tarlakuşunun yuvasını bulacağım diye bir değil birkaç sefer yoldan epeyce çıkmış olmalıydı, Battersby kırlarında bir saat ve cüzdan aramanın da samanlıkta iğne aramaktan bir farkı yoktu. Üstelik oralarda dolaşan başka birileri ya da çevredeki bir sürü saksığandan biri tarafından da bulunup alınmış olabilirlerdi. Böylece bir hafta-on gün sonra çocuğa kaybolanları aratmayı kestiler ve yeni bir saate, çakıya ve biraz da harçlığa ihtiyacı olduğu gerçeğini istemeyerek de olsa kabullendiler.

Bununla beraber, yeni saatin parasının yarısını Ernest’in ödemesi doğru olurdu. Elbette bunu onun için kolaylaştıracaklardı, bu parayı harçlığından bir seferde değil, mesela iki, hatta

üç yıl boyunca yarıyılların başında yavaş yavaş kesebilirlerdi. Bu durumda, hem Ernest'in, hem de annesiyle babasının menfaati açısından, mümkün olduğunca ucuz bir saat almak en iyisi olacaktı ve bu düşünceyle elden düşme bir saat alınması kararlaştırıldı. Ernest'e bir şey söylemeden, tatilin bitmesine yakın, saati alıp tabağının yanına koyarak ona bir sürpriz yapacaklardı. Theobald'ın birkaç gün sonra şehre inmesi gerekiyordu, o arada dükkânlara bakıp uygun bir elden düşme saat de bulabilirdi. Böylece Theobald'ın şehirde göreceği ihtiyaçların listesine Ernest'in saati de eklendi.

Daha önce de anlattığım gibi, Theobald'ın alışveriş için şehre indiği ve bütün gün evden uzak olacağı günler mutlu günlerdi, Ernest kendini sanki Tanrı dualarını duymuş ve yalanı hiç ortaya çıkmayacakmışçasına hafıflemiş hissediyordu. O gün de alışılmadık dercede sakin ve huzurlu geçmişti, fakat heyhat! Gün, başladığı kadar iyi bitmeyecekti. Evin yanardöner havası içinde, bir fırtınanın patlak vermesinin en olası olduğu anlar, hep böyle şahane sessizlik dönemlerinden sonraki anlardı. Theobald eve döndüğünde, Ernest'in korkunç bir kasırganın kopmak üzere olduğunu anlaması için babasının yüzüne bir kere bakması yeterli olmuştu.

Christina da bir şeylerin fena halde ters gittiğini anlamıştı, Theobald'ın ciddi miktarda para kaybettiklerine dair bir bilgi aldığı korkusuyla kötü haberi duymak için bekliyordu; ama Theobald her şeyi hemen anlatmak yerine zili çalıp, gelen hizmetkâra "Küçük beye söyle, kendisiyle yemek odasında konuşmak istiyorum," dedi.

Bölüm XLI

Ernest daha yemek odasına varmadan, suçluluk içinde kıvranan vicdanı ona günahının ortaya çıktığını söylemişti bile. Yoksa iyi niyetli bir aile babası ailesinden birini neden yemek odasına çağırır ki?

Yemek odasına gittiğinde içeride kimse yoktu; babası cemaatle ilgili bir iş için beklenmedik bir şekilde birkaç dakikalığına dışarı çağırılmıştı. Ernest içeride dışının bekleme odasında otururken yaşadıkları gibi gergin bir bekleyiş içinde bekledi.

Evdeki bütün odalar arasında en nefret ettiği oda yemek odasıydı. Babası ona Latince ve Yunanca öğretirken dersleri hep burada yaparlardı. Odanın, mobilyaları parlatmak için kullanılan ciladan kaynaklanan kendine has bir kokusu vardı; hâlâ Ernest de ben de bu cins cilanın kokusuna dayanamayız, kalbimiz sıkışır.

Ocağın bacasının üzerinde hakiki bir ustanın elinden çıkma nefis bir resim asılıydı, bu Bay George Pontifex'in İtalya'dan getirdiği bir iki orijinal tablodan biriydi. Salvator Rosa'nın eseri olduğu söyleniyordu, bir düşüş olup alınmıştı. Resmin konusu, İlyas'ın çölde kuzgunlar tarafından beslenmesiydi. Sağ üst köşede, gaga ve pençelerinde et ve ekmek taşıyan kuzgunlar, sol alt köşede ise sabırsızca onlara doğru bakan İlyas Peygamber vardı. Ernest küçükken, kuzgunların taşıdığı yiyeceklerin bir türlü peygambere ulaşmıyor olması içine dert olmuştu, ressamın sanatının kısıtlamalarını anlayamıyor, peygamberin beklediği et ve ekmeğe kavuşmasını istiyordu. Bir gün, birinin odada bıraktığı birkaç basamaklı küçük bir merdivenden faydalanarak resme tırmanmış, yemesi için verdikleri tereyağlı bir ekmek parçasıyla resmin orta yerine kargalardan İlyas'ın ağzına kadar boylu boyunca yağlı bir hat çekmiş, ancak ondan sonra içi rahat etmişti.

Ernest çocukluğundaki bu kaçamağın anısıyla gerilere gidiyordu ki kapıda babasının elinin sesini duydu ve bir saniye sonra da Theobald içeri girdi.

Neredeyse neşeli denilebilecek, rahat bir tavrıyla, “Hah, Ernest,” dedi, “bana açıklamanı istediğim ufak bir mesele vardı, kolayca açıklayabileceğinden eminim.” Ernest’in kalbi göğsünden güm güm atıyordu, ama babasının tavrı her zamankine kıyasla o kadar sevimliydi ki belki de bütün bunların yine bir yanlış alarm olabileceğini düşünmeye başladı.

“Annenle ben, okul başlamadan evvel sana yeni bir saat almayı düşünmüştük.” (Ernest içinden derin bir oh çekerek, “Aman, hepsi buymuş,” diye düşündü.) “Ben de bugün okulu bitirene kadar her işini göreceğim elden düşme bir saat bakıyordum.”

Theobald sanki zamanı göstermek dışında saatlerin gördüğü çeşit çeşit iş varmış gibi konuşuyordu; fakat zaten ağzına pelesenk ettiği laflardan birini kullanmadan iki söz söyleyemezdi, “her işi görmek” de bu laflardan biriydi.

Ernest ağzını açıp her zamanki gibi ne kadar minnettar olduğunu söylemeye başlıyordu ki Theobald, “Sözümü kesme,” deyince kalbi yine çarpmaya başladı.

“Sözümü kesme, Ernest, daha bitirmedim.” Ernest’in bir anda dili tutulmuştu.

“Elden düşme saat satan birkaç dükkân dolaştım; ama özellikleri ve fiyatı bana iyi gelen bir saat bulamadım, nihayet bir dükkânda bana kısa bir süre önce ellerine geçmiş bir saat gösterdiler, saati hemen tanıdım, Alethea halanın sana hediye ettiği saatin ta kendisiydi. Zaten tanımasam da, olur, insan ilk bakışta tanımayabilir, elime alır almaz anlardım; çünkü içinde ‘E.P.’ye A.P.’den hediye’ diye yazıyordu. Bunun annenle bana cebinden düşürdüğünü söylediğin saatin ta kendisi olduğunu ispat etmek için daha fazla söze gerek yok.”

O ana kadar Theobald sakın davranmaya özen göstermiş, sözlerini ağır ağır söylemişti, ama bu noktada birden hızlandı ve maskesini fırlatıp atarak, “Annenle ben bize söylediğin yalanlara inanmamayı aklımızdan geçirmeyecek kadar doğru söz-

l  insanlar olduğumuz için hepsine inanmıştık,” diye devam etti. “şimdi neler hissettiziğimizi tahmin edebiliyorsundur.”

Ernest bu son darbenin hakça olduğunu düşündü. Gamsız bir anına denk geldiğinde, annesiyle babasının ona bu kadar kolay inanmasını enayiliklerine verdiği olmuştu, ama aslında bu kadar çabuk aldatılmalarının nedeninin kendilerinin her zaman doğruyu söylemesi olduğunu ink ar edemezdi. Bu kadar doğru sözlü iki insanın kendisi kadar yalancı bir oğlu olmasının çok korkunç bir şey olduğunu kabul etmesi gerekiyordu.

“Annenle benim oğlumuzun yalan söylemesinin mümkün olmadiziğını düşündüğüm için hemen aklıma bir serserinin saati senin d ş rd Ğ n yerde bulup aldığı ve satmaya çalıştığı geldi.”

Bana kalırsa bu dediği doğru değildi. Theobald’ın ilk düşüncesi, saati Ernest’in satmaya çalıştığı olmuş olmalı, ama o anda gelen bir ilhamla oğluna böyle bir şeyi yakıştıramayıp hemen bir serserinin aldığını düşündüğünü söylemiştir.

“Adam bana saatin kendisine Ellen olacak o sefil kız tarafından bırakıldığını s yleyin e ne kadar şaşırıp sarsıldığımı herhalde tahmin edersin.” Ernest’in kalbi bu noktada biraz durulur gibi oldu, kendini, bu kadar savunmasız birinden beklenilebileceği gibi, dönüp bütün kuvvetiyle oradan kaçmayı düşünür buldu. Babası bunu hemen fark ederek sözlerine devam etti. “O kızı bu evden ne şartlar altında kovduğumuzu sana daha fazla anlatıp kulaklarını kirletecek değilim.”

“Aklıma gelen korkunç şüpheyi kafamdan atarak, onun kovulmasıyla evden gidişi arasındaki sürede diğer su una bir de hırsızlığı eklediğini ve saatini odanda bulup aşırdığını düşündüm. Hatta aklıma, senin kadın gittikten sonra saatini yerinde bulamayıp onun aldığından ş phelendiğin ve geri almak için arabanın arkasından koştuğ n bile geldi. Ama dükkân sahibine bu fikrimi söylediğim zaman, saati bırakan kadının kendisine, saati ona verenin efendisinin oğlu olduğunu, saatin de onun olduğunu ve istediği kişiye vermeye hakkı olduğunu söylediğini açıkladı.”

“Hatta kendisi de bu işi biraz şüpheli bulmuş, kadını ona

saatin nasıl cline geçtiğini etraflıca anlatması için sıkıştırmış, 'yoksa almam' demiş."

"Kadın önce kaçamak cevaplarla işin içinden sıyrılmaya çalışmış (o cins kadınlar zaten hep öyle yapar); ama dükkân sahibi eğer bütün gerçeği hemen anlatmazsa onu hemen polise teslim etmekle tehdit edince, o zaman senin nasıl arabanın arkasından alı al moru mor koştuğunu, bütün harçlığını, çakını ve saatini ona zorla verdiğini güzelce anlatmış. Hem de benim arabacım John'un da buna başından sonuna şahit olduğunu söylemiş; John'u da hemen kovacağım tabii. Evet, Ernest, şimdi bana söyleyebilir misin acaba, bu feci hikâye doğru mu, yalan mı?"

Ernest'in aklına hiç babasına "Git de dengine çat," demek ya da hikâyesini yarıda kesip, "Düşmüşken bana bir tekme de senin vurman çok çirkin," diye sitem etmek gelmemişti. Çocuk öyle şaşırılmıştı ki yaratıcı bir karşılık bulma ihtimali kalmamıştı; ancak kekeleyerek "Doğru," diyebilirdi.

Theobald, "Ben de bundan korkuyordum," dedi, "şimdi, Ernest, zahmet olmazsa zili çalabilir misin?"

Uşak zile cevap verdiğinde, Theobald John'u çağırttırdı, John geldiği zaman da birikmiş maaşını çıkarıp hesabını kesti ve evden hemen ayrılmasını istedi.

John sessiz ve saygılıydı. Theobald imalı bir şekilde de olsa ona kovulmasının nedenini anlayacak kadar bir şeyler söylemiş, o da bunu normal karşılamıştı. Ne var ki Ernest'in duvara dayalı sandalyesinin ucunda, beti benzi atmış ve neye uğradığını şaşırmış bir suratla oturduğunu görünce aklına aniden bir şey gelir gibi oldu, Theobald'a dönüp burada taklit etmeye hiç kalkışmayacağım koyu bir kuzeyli köylü aksanıyla, "Buraya bak, efendim," dedi, "bu meselenin nereden çıktığını ben tahmin edebiliyorum; şimdi gitmezden önce sana bir çift sözüm olacak."

Theobald hemen, "Ernest, odadan çık," dedi.

"Hayır, küçük bey, çıkma," dedi John, bunu söylerken de kapının önüne dikilip durdu. Sonra da, "Bak, efendim," diye devam etti, "bana canın ne istiyorsa yapabilirsin. Ben sana iyi hizmet ettim, senin de bana iyi efendilik etmediğini söylemek istemem; ama küçük beye bir kötülük yapacak olursan köyde-

kilerden sorar öğrenirim ve eğer böyle bir şey yaptığını duyacak olursam da gelir bütün kemiklerini kırarım, ona göre!”

John hızlı hızlı soluyordu, kemik kırma işine hemen başlamaya can atar gibi bir hali vardı. Theobald'ın yüzü kül gibi oldu; tabii ki bunun nedeni, daha sonra açıkladığı gibi, foyası meydana çıktığı için öfkelenmiş bir baldırı çıplağın gelişigüzel tehditlerinden korkması değil; kendi hizmetkârlarından birinin böylesine küstahlaşmasını içinin kaldırmamasıydı.

Mağrur bir ifadeyle, “Küçük beyi kendi vicdanıyla başbaşa bırakacağım, John,” diye karşılık verdi (Ernest ise içinden, “Çok şükür, John'dan da Tanrı razı olsun,” diye düşünüyor-du). “Sana gelince, bu talihsiz mesele olana kadar bize kusursuz hizmet ettiğini kabul ediyorum, senin için bir tavsiye mektubu yazmamı istersen de memnuniyetle yazarım. Başka bir diyeceğin var mı?”

John suratını asarak, “Dediğimden başka bir diyeceğim yok,” dedi, “ama dediğim şeyi laf olsun diye söylemedim, hakikaten de yaparım; tavsiye mektubu versen de vermesen de fark etmez.”

Theobald nazikçe, “Mektup için endişelenmene gerek yok, John,” dedi, “saat de geç oldu, evden yarın sabahdan önce ayrılman için bir sebep yok.”

John buna hiç karşılık vermeden odadan çıktı, eşyasını toplayıp evi hemen terk etti.

Christina olanları duyunca, her şeyi affedebileceğini; ama kendi oğlunun kabahati yüzünden kendi hizmetkârlarından birinin Theobald'a bu şekilde hakaret etmesini asla affedemeyeceğini söyledi. Theobald dünyanın en cesur adamıydı, istese o sefili yakasından tutup kapı dışarı edebilirdi, ama bunun yerine verdiği yanıt ne kadar da asilaneydi! Bir romanda ya da tiyatrodan ne kadar harikulade bir sahne olurdu, bu her ne kadar tiyatro genel olarak ahlâksızlık kaynıyorsa da, muhakkak ki arada iyi oyunlar da vardı. John'un savurduğu tehdit üzerine salonun sessizliğe gömüldüğünü, tüm seyircilerin merakla Theobald'ın cevabını beklediğini hayal edebiliyordu. Sonra aktör – muhtemelen harika oyuncu Bay Macready, “Küçük beyi kendi vicda-

nıyla başbaşa bırakacağım, John,” diyecekti. Ah, ne cevap! Kim bilir ne alkış kopacaktı! Sonra sahneye kendisi giriyor, kollarını kocasının boynuna dolayarak, “Aslan yürekli kocam benim!” diyordu. Perde indikten sonra seyirciler aralarında az önce seyrettikleri sahnenin gerçek hayattan alındığını, olayın Sayın Theobald Pontifex ve hanımının evinde aynen yaşandığını konuşacaklardı, vesaire...

Ernest’e gelince, Christina’nın kafasındaki oğluyla ilgili şüpheler derinleşmişti; fakat meseleyi olduğu gibi bırakmanın daha iyi olacağına karar verdi. Hâlihazırda Christina fevkalade iyi bir konumdaydı. Ernest’in namusunun temizliği resmen onaylanmıştı; ama aynı zamanda Ernest o kadar şüphe uyandıracak şekilde davranmıştı ki Christina oğlan hakkındaki her iki görüşü tek bir fikirde birleştirebilir ve onu aynı anda hem Hazreti Yusuf, hem Don Juan olarak hayal edebilirdi. Başından beri hep istediği şey buydu, ama böyle bir oğula sahip olmakla gururu okşanınca artık tatmin olmuştu ve konu kapanmıştı. Oğlanın kendisine gelince, bir kıymeti yoktu.

Kuşkusuz, John müdahale etmemiş olsaydı Ernest bu suçunun bedelini acı çekerek, odasında hapis yatarak ve meteliksiz kalarak ödemek zorunda kalırdı. Şimdiki durumda ise yalnızca kendini “bütün bu cezaları çekiyor olarak kabul etmek” ve düzeltmeyeceği bir hata işlemenin vicdan azabı içinde kıvranır gibi davranmak zorundaydı; fakat Theobald’ın onu tatil ödevlerini yapma konusunda daha fazla sıkıştırması ve annesiyle babasının soğuk ve mesafeli davranışları dışında, Ernest’e elle tutulur bir ceza verilmemişti. Bununla beraber, o günleri düşündüğü zaman annesiyle babasına karşı yürekten ve canlı bir antipati beslediğini ilk anlamaya başlamasının o zamana denk geldiğini söylüyor. Sanırım bunun anlamı artık rüştünü ispat etmesinin yaklaştığının farkına varması olmalı.

Bölüm XLII

Okulun açılmasından bir hafta kadar önce babası onu yine yemek odasına çağırıp, saatini geri vereceğini; ama ödediği parayı da iki yarıyla yayarak harçlığından keseceğini söyledi. Rehinci dükkânında, Ernest'in saati Ellen'e gerçekten kendisi verdiğini anlayınca, saatin kime ait olduğu hakkında tartışmaya girmektense birkaç şilin verip geri almayı daha uygun bulmuştu. Dolayısıyla Ernest bu sömestir okula cebinde yalnızca beş şilin harçlıkla gitmek zorundaydı. Daha fazla para istiyorsa, iyi çalışıp bolca meziyet harçlığı hak etmesi gerekiyordu.

Ernest para konusunda örnek bir çocuk sayılmazdı. Kendi kendine, "Elimde yirmi şilin param var, bununla on beş hafta idare etmem gerekiyor, demek ki her hafta bir şilin dört peni harcayabilirim," deyip, her hafta da harcamasını ona göre ayarlamazdı. Parasını hemen hemen diğer çocuklarla aynı hızda harcayıp bitirir, okula gidişinden birkaç gün sonra elinde hiçbir şey kalmamış olurdu. Parası kalmayınca bir parça borca girer, ödemeyi ancak gözü kesecek kadar borçlanınca da lükslerinden vaz geçerdi. Eline bir yerden para geçer geçmez borçlarını öder, geriye bir şeyler kaldıysa harcar, kalmadıysa ki genellikle de kalmazdı; yine yazdırmaya başlardı.

Hesapları hep okula yeni dönemin başında cebinde yirmi şilinle gideceği varsayımına dayalıydı; bunun da on beş şilin kadarı geçmiş dönemden kalma borçlarını kapatmaya gider, beş şilin kadarı da okul masrafları için elinde kalırdı. Bu masrafları da okulda her çocuğa verilen yarım peni haftalıkla halledebilirse, meziyet harçlığı (ki bu dönem derslere asılıp güzel bir meziyet harçlığı hak etmeyi kafasına koymuştu) ve borçlarını ödeyince yeniden serbest kalan kredi imkânlarıyla dönemi tamamlardı.

Aniden harçlığından 15 şilin birden kesilmesi kahramanının hesapları açısından bir felaket olmuştu. Aklından geçenler

yüzünden o kadar iyi okunuyordu ki Theobald “gerçeği hemen öğrenmek” istediğini söyledi, üstelik “bu defa günler boyunca yalanlarla oyalanmaya” asla tahammülü yoktu. Acı gerçeğin ortaya çıkması uzun sürmedi, rezil Ernest o güne kadarki kusurlarına; yani tembellik, yalancılık ve belki de ahlâksızlık (ne de olsa bu da olanaksız bir şey değildi) suçlarına böylece borçlanmayı da eklemişti.

Borca nasıl girmişti? Diğer çocuklar da borç alıyorlar mıydı? Ernest istemese de diğerlerinin de borç aldığını söylemek zorunda kaldı.

Hangi dükkânlara borçlanıyorlardı?

İşte bu kadarı fazlaydı, Ernest bilmediğini söyledi!

Odada bulunan annesi, “Ah, Ernest,” diye araya girdi, “daha aradan bu kadar az zaman geçmişken bir kez daha dünyanın en yumuşak kalpli babasının sabrına güvenme! Daha ilkinin acısı geçmeden bir yara daha açma.”

İyi, güzel de, Ernest ne yapabilirdi? Hangi dükkânlarda çocukların hesaba yazdırarak alışveriş yaptığını söyleyip dükkân sahiplerinin başını derde sokmaya ne hakkı vardı? İyi yürekli ihtiyar Bayan Cross vardı mesela, kahvaltıda sıcak ekmekle tereyağı ya da yumurtayla kızarmış ekmek satardı, dükkânına bazen de yarım şiline ekmek sosu ve patates püresi garnitürlü kızarmış tavuk yemeye giderlerdi. Kazandığı para 100 şilinde taş çatlasa dört-beş şilini geçmezdi. Oğlanlar “tazı” oyunundan sonra hep beraber dükkâna akın edince, hizmet eden kızlara “Hadi kızlar, neşelenin azıcık,” diye seslenişi Ernest’in kulağına gelir gibi oldu. Bayan Cross’u bütün çocuklar severdi, şimdi Ernest kadıncağız hakkında ileri geri konuşacak mıydı yani? Bu korkunç bir şeydi.

Babası en karanlık ifadesiyle, “Bana bak, Ernest,” dedi, “bu saçmalığı burada kesmek zorundayım. Ya bana, bir oğulun babasına güvenmesi gerektiği gibi güvenip her şeyi açık açık anlatırsın ve benim de bu meseleyi bir din adamı ve görmüş geçirmiş bir insan olarak gerektiği gibi halledeceğime inanırsın yahut da ben gider bu hikâyeyi Dr. Skinner’a anlatırım. Sanırım o bu konuda benden çok daha sert davranacaktır.”

Christina, “Ah, Ernest, Ernest,” diye hıçkırıldı, “vakit geç olmadan aklını kullan da bu güne kadar sabrına defalarca şahit olduğun annenle babana güven.”

Hiçbir gerçek roman kahramanı böyle bir durumda bir an olsun tereddüt etmezdi. Hiçbir rüşvet ya da tehdit, gerçek bir kahramanı okul meselelerini etrafa yaymaya ikna edemezdi. Ernest aklından en fazla hayran olduğu çocukları geçirdi; onların ağızlarından tek bir kelime alınmasına izin vermek yerine dillerinin kesilmesine razı olacaklarını gayet iyi biliyordu. Ne var ki kendisi hayran olunacak bir çocuk değildi ve yaşadığı çevreye göre yeterince güçlü de değildi. Üzerindeki manevi baskıya herhangi bir oğlanın ne kadar dayanacağından da kuşku duyarım; neyse, uzun lafın kısıası, Ernest dayanamadı ve biraz daha kıvrandıktan sonra düşmana teslim oldu. Babasının ona annesinin oynadığı kadar sık oyun oynamadığını; zaten babasının Dr. Skinner’den konuyu soruşturmasını istemesi indense kendisinin babasına söylemesinin muhtemelen daha iyi olacağını düşünerek kendini avuttu. Babasının vicdanı da epeyce “dır dır ederdi”, ama annesininki kadar çok değil. Küçük aptal, babasının ona annesi kadar çok defa ihanet etmediğini hesap ederken, babasına o güne kadar annesine verdiği kadar çok fırsat vermediğini unutuyordu.

Sonunda her şey ortaya çıktı. Bayan Cross’a şu kadar, Bayan Jones’a bu kadar borcu vardı, “Kuğu ve Şişe” birahanesinde ve şurada burada birkaç kuruş hesabı daha vardı. Ne var ki Theobald ve Christina daha tatmin olmamışlardı, öğrendikçe iştahları açılıyor, daha fazlasını öğrenmek istiyorlardı. Her şeyi bir bir öğrenmek onların vazifesiydi; kaldı ki bildikleri kadarı sevgili yavrularını bu borç batağından kurtarmak için yeterli ise bile, yavruları aynı durumda olan başka ana-babalar da vardı ve onları da kurtarmak için ellerinden geleni yapmak zorundaydılar. Bu ağgözlü tefecilere başka hangi çocukların borcu vardı?

Bu noktada Ernest yine zayıf da olsa bir direnç gösterdi, fakat işkence hemen başladı, zaten maneviyatı sarsılmış olan Ernest pes ederek bir kez daha boyun eğdi. Bildiği ya da bildiğini sandığı ne varsa hemence hepsini anlattı. Sorgulandı, tekrar

sorgulandı, odasında düşünmeye gönderilip ardından tekrar sorgulandı, Bayan Jones'un mutfağında sigara içtikleri, hangi çocukların içip hangilerinin içmediği, kimin kime ne kadar borcu olduğu, hangi oğlanların ağzının bozuk olduğu bir bir ortaya döküldü. Theobald bu defa Ernest'in "ona güvenmesi ve açık yüreklilikle ne sırrı varsa hiçbir şey saklamadan anlatması" gerektiğine karar vermişti, Dr. Skinner'ın her dönem karne ve faturaların yanı sıra gönderdiği öğrenci listesi çıkarılıp masaya kondu, sırayla her oğlanın en gizli tarafları (Ernest'in bilebildiği kadarıyla) Bay ve Bayan Pontifex tarafından incelendi. Hâlbuki daha o pazar Theobald Engizisyon mahkemelerinin iğrençliği ve korkunçluğu hakkında vaaz vermişti; üstelik her zamanki zayıf vaazlarına göre enikonu iyi bir vaaz. Gözleri önüne serilen rezillik ne kadar korkunç olsa da karı-koca gözlerini bile kırpmadan konuyu deşmeyi sürdürdüler; nihayet o ana kadar el attıkları konulardan daha hassas konulara geldiler. Bu raddede Ernest'in içindeki bilmediği Ernest meseleye el koyarak, bildiği Ernest'in asla boy ölçüşemeyeceği bir şekilde direndi ve onu baygın vaziyette sandalyesinden yere yuvarladı.

Dr. Martin çağırılıp geldi ve oğlanın ciddi şekilde rahatsız olduğunu açıkladı, hiç rahatsız edilmeden dinlenmesini ve her türlü üzüntü ve heyecandan uzak tutulmasını söyledi. Durum böyle olunca gayretkeş annesiyle babası o ana kadar öğrendikleri kadarına gönülsüzce razı olmaya mecbur oldular ve korkudan tatilin kalan son günlerinde sakin bir hayat sürmesine izin verdiler. Derler ki boş duran eli Şeytan işletirmiş, gelin görün ki Theobald'la Christina'nın elleri gayet meşgul olmasına rağmen Şeytan onları da işletmenin bir yolunu yine de buldu ve Battersby tarafına ufak bir iş gönderdi, Theobald'la Christina bu işe hemen dört elle sarıldılar. Ernest'in üç sene devam ettikten sonra Roughborough'dan ayrılması yazık olur diye düşünüyorlardı, yeni bir okul bulup eskisinden neden ayrıldığını açıklamak zor olacaktı. Ayrıca, Dr. Skinner ve Theobald sözde eski arkadaş oldukları için Doktor'u bu şekilde gücendirmeleri hoş olmazdı, bunların hepsi de çocuğu okuldan almamak için geçerli sebeplerdi. Bu durumda, yapılması en uygun olan şey

Dr. Skinner'ı okulunun durumu hakkında gizlice uyarmak ve kendisine öğrencilerin her biri hakkında Ernest'den sızdırdıkları bilgilerin yer aldığı öğrenci listesini göndermek olacaktı.

Theobald bu işi kusursuz bir titizlikle ele aldı, oğlu yukarıda hasta yatarken listeyi güzelce bir kâğıda çekip yorumlarını düzgünce madde madde yazabileceği bir tablo haline getirdi, sonuçta ortaya aşağıdaki gibi bir şekil çıktı. Tabii ki isimleri değiştirdim. Her kutucuktaki bir tane çarpı işareti o sütundaki suçun arada sırada işlendiğinin, iki çarpı sık sık işlendiğini, üç çarpı ise alışkanlık haline getirildiğini belirtiyordu.

	Sigara İçme	“Kuğu ve Şişe”de Bira İçme	Küfür ve Ayıp Sözler Kullanma	Notlar
Smith	0	0	XX	Gelecek dönem sigaraya başlayacak
Brown	XXX	0	X	
Jones	X	XX	XXX	
Robinson	XX	XX	X	

Ve bu şekilde okuldaki bütün öğrenciler sıralanmıştı.

Tabii ki, Ernest'e haksızlık etmemek için kendisine herhangi bir şey söylenmeden evvel Dr. Skinner'dan bunun bir sır olarak kalacağına dair söz alınacaktı; zaten Ernest'i de bu şekilde koruduktan sonra, Doktor'a her şeyi ne kadar açık anlatsalar azdı.

Bölüm XLIII

Theobald bu konuyu öyle önemsiyordu ki dönem başlamadan önce özellikle bu iş için Roughborough'ya gitti. Onun evden uzak olması Ernest için sırtından bir yükün kalkması gibiydi; fakat kimse söylemediği halde babasının nereye gittiğini tahmin edebiliyordu.

Ernest bu krizdeki davranış şeklini bugün bile hayatı boyunca ayağının en kötü sürçtüğü an olarak hatırlar – o günleri utançtan bunalmadan düşünmek elinden hâlâ gelmez. “Evden kaçmam gerekirdi,” der. Ama kaçsa ne olurdu ki? Onu yakalayıp eve geri getirir, iki gün evvel değil de iki gün sonra sorguya çekerlerdi. Daha on altı yaşında bir çocuk, bedensel olarak güçlü kuvvetli bir yetişkinle ne kadar mücadele edebilirse, onu her zaman ezmiş bir anneyle babanın manevi baskısına da ancak o kadar dayanabilir. Evet, boyun eğmektense direnerek ölmeyi seçebilir, ama bu hastalıklı kahramanlık gösterisi de aslında korkaklıkla aynı kapıya çıkar; çünkü intihardan fazla bir farkı yoktur, intihara da dünyanın neresine gitseniz korkakça derler.

Okulun açıldığı gün bir şeylerin son derece ters gittiği hemen belli oldu. Dr. Skinner öğrencileri bir araya toplayıp büyük tantanayla Bayan Cross ve Bayan Jones'u aforoz etti ve bundan sonra okuldan çocukların bu dükkânlara gitmesinin yasaklandığını bildirdi. “Kuğu ve Şişe”nin bulunduğu sokak da yasaklanmıştı. Bu şekilde sigara ve içki içmeye açık bir şekilde savaş açılmış oluyordu. Dualara geçilmeden önce de Dr. Skinner küfür ve kötü sözler kullanmanın ne iğrenç bir günah olduğu hakkında etkileyici birkaç söz söyledi. Ernest'in neler hissettiğini tahmin etmek zor olmasa gerek.

Ertesi gün, günlük cezaların okunduğu saatte, henüz herhangi bir suç işleyecek zamanı olmadığı halde, Ernest

Pontifex'in okulda kötü davranışlarda bulunan çocuklar için öngörülen bütün cezaları aldığı açıklandı. Adı dönemin sonuna kadar tembeller listesine yazılmıştı ve devamlı cezaya kalacaktı, gidebileceği yerler sınırlandırılmıştı, küçüklerin yoklamalarına girecekti, yani cezalarla her yandan öyle kuşatılmıştı ki okulun kapısından çıkması bile mümkün değildi. Dönemin ilk gününde önüne koyulan ve Noel tatiline kadar devam edecek olan bu benzeri görülmedik ceza listesinin sebebi olarak belli bir suç belirtilmemişti. Dolayısıyla da oğlanların Ernest'le Bayan Cross ve Bayan Jones'un dükkânlarının yasaklanması arasında bir bağlantı kurması için üstün zekâlı olmaları gerekmiyordu.

Özellikle de, bizzat Dr. Skinner'ın çocukluğunu hatırlayan ve kuşkusuz kendisine birçok defalar hesaba yazmak suretiyle sosisle patates püresi vermiş olan Bayan Cross'un yasaklanması infiale sebep olmuştu. Öğrenci başkanları bu durumda ne yapmaları gerektiğini görüşmek için bir toplantı yapmaya karar verdiler; ama daha ancak toplanmışlardı ki Ernest öğrenci başkanları odasının kapısını vurup içeri girdi ve gözünü karartıp her şeyi yüreği elverdiği kadar açıklıkla anlattı. Öğrenci listesi ve bütün çocuklar hakkında tek tek kişisel bilgi vermesi hariç her şeyi itiraf etti. Bu sonuncusu üstüne alamayacağı kadar korkunç bir alçaklıktı, onun için bu konuda içindeki sese kulak verdi. Neyse ki bunun ortaya çıkması ihtimali de yoktu, çünkü Dr. Skinner her ne kadar ukala olsa da yine de öğrenci listesi konusunda Theobald'a karşı açıkça cephe alacak kadar sağduyu göstermişti. Birinin karşısına geçip ona kendi öğrencilerinin kişilikleri hakkında bilgisi olmadığını söylemesine mi sinirlenmişti, yoksa okulu hakkında bir skandal çıkmasından mı korkmuştu, orasını bilmem, ama Theobald bin bir özenle yazdığı listeyi eline verir vermez Dr. Skinner hemen sözünü keserek kağıdı Theobald'ın gözleri önünde ateşe atıvermişti.

Öğrenci başkanları Ernest'i hiç de beklediği kadar hırpalamadılar. İşlediği her ne kadar iğrenç bir suç olsa da, işlenmesinde bazı hafifletici nedenler olduğunu herkes kabul ediyordu, suçlunun her şeyi dobra dobra anlatması, samimi olduğu

açıkça belli olan pişmanlığı ve Dr. Skinner'ın elinden zaten fena çekiyor olması da sanki suçlu değil de aslında kurbanmışçasına durumu Ernest'in lehine çeviriyordu.

Dönemin ilerleyen günlerinde morali yavaş yavaş düzeldi, arada bir kendinden nefret etme nöbeti tuttuğunda da, sözüm ona lekesiz, kusursuz insanlar olan annesiyle babasının bile pek herkesten iyi olmadığını artık öğrenmiş olmakla biraz teselli buluyordu. Roughborough'da öğrenciler arasında bir gelenek vardı. Kasımın beşine doğru bir gün okuldan pek uzak olmayan bir çayırılıkta toplanıp bir şenlik ateşi yakar ve birilerinin kuklasını ateşe verirlerdi, okulda Guy Fawkes¹⁹ şenliğinin kutlanmasına ve havai fişek patlatılmasına izin vermeye gönülsüz olan okul idaresiyle öğrenciler bu noktada anlaşmışlardı. Bu sene de yakılacak kişinin Pontifex'lerin aile reisi olmasına karar verilmişti. Ernest ne yapması gerektiğine karar verinceye kadar epeyce zorlandıysa da, sonunda bu sembolik yakma işinin babasına herhangi bir zarar veremeyeceğine (bu gayet mantıklı bir düşünceydi) ve şenliğe katılmaması için bir neden olmadığına hükmetti.

Tesadüfen kasımın beşinde piskopos okula gelerek bir kiliseye kabul töreni yapacaktı. Dr. Skinner bu iş için tam o günün seçilmiş olmasından pek hoşlanmamıştı, ama piskoposun ajandası çok doluydu ve bu sıkışıklık yüzünden onlara bu günü vermeye mecbur kalmıştı. Ernest de törene katılan çocuklardan biriydi ve törenin ciddiyet ve öneminden çok etkilenmişti. Diz çöktüğü yerden devasa yaşlı piskoposun üzerine doğru geldiğini hissedince soluğu kesilir gibi oldu, piskopos koca cüssesiyle tam önünde durup ellerini başının üzerine koyunca da kalbi büyük bir korkuyla doldu. Hayatının en önemli dönüm noktalarından birine geldiğini ve bundan sonraki Ernest'le bundan önceki Ernest arasında olsa olsa pek zayıf bir benzerlik bulunabileceğini hissediyordu.

19 1605'te İngiltere Parlamentosu'nu havaya uçurmayı planlayan ve Roma Katolik Kilisesi yanlılarından, komplo ortaya çıkınca da barut depoladıkları mahzende yakalanan Guy Fawkes, işkence gördükten sonra idama mahkum edilmiş, fakat halk arasında nam salan ve sevilen bir kişi olup yakalandığı 5 Kasım günü ise şenlik olarak kutlanır olmuştur.

Törene öğle vakti katılmıştı; ama saat birde öğle yemeğini yerken etkisi geçmişti bile, şenliğe katılmayıp yılda bir kere eline geçen bu eğlence fırsatını kaçırmak için bir neden göremiyordu. Böylece o da diğerlerine katıldı, kukla ortaya çıkıp ateşe doğru taşınmaya başlayınca kadar da gayet yürekliydi, ancak o zaman bir parça korktu. Kukla kâğıt, amerikan bezi ve samandan yapılma, entipüften bir şeydi; ama adı Sayın Theobald Pontifex'ti, Ernest onun ateşe verilmesini seyrederken içi fena oldu. Yine de dayandı, birkaç dakika sonra her şey bittiğinde de kinden çok çocukça bir yaramazlık saikiyle yapılmış böyle bir törene katıldığı için kendini hiç de kötü hissetmedi.

Şunu da söylemeliyim ki, Ernest babasına yazıp kendisine reva görülen akıllara sığmaz kötü muameleyi anlatmış, hatta Theobald'ın araya girip onu koruması gerektiğini ima edecek ve bu bilgileri kendisinden ne şekilde sızdırdıklarını hatırlatacak kadar da ileri gitmişti. Ancak Theobald'ın şimdilik Dr. Skinner'ı hiç göresi yoktu, öğrenci listesinin yakılması ona haddini öyle bir bildirmişti ki Roughborough'nun iç işlerine bir kere daha karışmaya cesaret edemiyordu. Onun için de Ernest'e gönderdiği yanıtta, ya onu okuldan toptan almak ki bu birçok sebepten ötürü hoş olmazdı; ya da öğrencilerine uygun gördüğü şekilde muamele etme konusunda başöğretmenin takdirine güvenmek durumunda olduğunu yazdı. Ernest başka bir şey demedi; kendisinden laf almalarına izin vermekle öyle büyük bir hata ettiğine inanıyordu ki kendisine vaad edilen af konusunda fazla baskı yapmak elinden gelmiyordu.

Oğlanlar arasında "Cross Ana dalaşı" olarak anılmaya başlayan olay, Roughborough'da sıradışı bir uygulamanın ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bu uygulama, bazı özel koşullar altında öğrenci başkanlarının yaşça ve kıdemce kendilerinden küçük öğrencilerin getir götür işlerini yapmaya gönüllü olmalarıydı. Öğrenci başkanlarına sınır ve yasak yoktu, ne zaman isterlerse Bayan Cross'a gidebilirlerdi, bu yüzden kendilerini aracı ilan etmişlerdi. Sabah dokuza çeyrek kaladan dokuza ve akşam altıya çeyrek kaladan altıya kadar ne kadar küçük sınıfta olursa olsun öğrencilerden kim ne isterse gidip Bayan Cross'tan ya da Ba-

yan Jones'tan alıyorlardı. Ama sonradan çocuklar ufak ufak cesaretlenmeye başladılar ve yasak açıkça kaldırılmadığı halde bu dükkânlar zımnîyen yeniden sınırlar dâhiline alınmış gibi kabul edilmeye başlandı.

Bölüm XLIV

Kahramanımın okul günleri hakkında daha fazla ayrıntıya girip okuyucu sıkımsama gerek yok. Her şeye rağmen sonunda Doktor'un sınıfına kadar yükselmiş ve hatta okulda geçirdiği son iki yıl boyunca, üst düzey sorumlular arasına hiç giremediyse de, öğrenci sorumluları arasında yer almıştı. Fazla bir gayret göstermiyordu, sanırım Doktor da onu kendi haline bırakması gereken çocuklardan biri olarak kabul etmişti ve fazla üzerine gitmiyordu, Ernest de ödevlerini kafasına göre ister yapıyor, ister yapmıyordu. Adı açıkça konmamış, hatta kendisinin bile pek farkında olmadığı bir inadı vardı ki baştan birkaç cesur çıkış yapmaktan bile daha fazla işe yaramıştı. Okul hayatı boyunca sınıf arkadaşları arasındaki konumu hiç değişmemiş, başında nasılsa sonuna kadar öyle kalmıştı; yani itibarlı öğrencilerin en zayıflarından biri olmaktan ziyade düşük itibarlı grubun en iyice olanlarından biri olarak kalmıştı.

Bütün okul hayatı boyunca sadece bir kez Dr. Skinner'dan bir çalışması için övgü işitmişti, onu da gördüğü en temkinli övgü örneği olarak hatırlıyordu. "St. Bernard keşişlerinin köpekleri" konulu bir manzume yazması istenen bir ödevine Doktor, "Her ne kadar bu ödev son derece kötü olsa bile bazı gelişme belirtileri görür gibi oluyorum," diye bir yorum yazmıştı. Ernest ise, köpekleri, özellikle de St. Bernard köpeklerini bu konuda bir manzume yazmaktan zevk alamayacak kadar çok sevdiği için, o ödevin de eğer gerçekten her zamankinden daha iyi düşmüşse ancak şans eseri öyle düştüğüne inanıyor.

Daha geçen gün kakkahayla gülerek bana "Şimdi düşünüyorum da," diyordu, "hiçbir ödevden en iyi notu almadığım için kendimi, mümkün olduğunca her ödevden en iyi notu al-saydım takdir edeceğimden daha fazla takdir ediyorum. Hiçbir kuvvet bana Latince ve Yunanca manzume yazdıramadığı için

çok mutluyum, Skinner üzerimde hiçbir manevi etki yapmaya muvaffak olamadığı için çok mutluyum, okulda tembel bir öğrenci olduğum için çok mutluyum, babam küçükken beni çok fazla çalıştırdığı için de çok mutluyum, yoksa ihtimal odur ki ben de aynı dolaba girer, dönüp dururdum, hatta belki ben de St. Bernard keşişlerinin köpekleri hakkında sınıf arkadaşlarım kadar iyi bir manzume yazardım, ama yine de bilemiyorum, çünkü şu da var, sınıftaki çocuklardan biri Latince bir şeyler yazıp verdikten sonra sırf zevk için şu dizeleri yazmıştı:

St. Bernard keşişlerinin köpekleri,
Karlara sürünür göbekleri,
Boyunlarında bir küçük fıçı,
İçkiyle doludur içi.

Ben de böyle bir şey yazmak isterdim doğrusu, epeyce de uğraştım, ama yapamadım. Son dizeyi pek beğenmemiştim, biraz düzeltmek istedim, ama onu da yapamadım.”

Ernest’in bu tavrında okuldaki öğretmenlerine karşı bir düşmanlık gölgesi sezer gibi olmuştum; bunu ona da söyledim.

Hâlâ gülmeyi sürdürerek, “Hayır, hayır, hiç değil,” diye karşılık verdi, “hiçbirine karşı, Aziz Anthony’nin onu yoldan çıkarmaya çalışan iblislerle yüzlerce yıl sonra karşılaştığında hissettiğinden daha fazla bir öfke ya da kin beslemiyorum. Anthony tabii ki iblislerin iblis olduğunu biliyordu, ama bunda kızacak bir şey görmüyordu, iblislerin de olması gerek. Muhtemelen kendisi o iblisleri birçoklarından daha fazla seviyordu; çok eskiden beri tanıdığı kişiler olarak hepsine de muhakkak terbiyesinin gerektirdiği şekilde hoşgörü göstermişti.”

“Hem, biliyorsunuz,” diye devam etti, “iblisler onu ne kadar yoldan çıkarmaya çalıştılsa, Aziz Anthony de onları yoldan çıkarmaya o kadar çalışmış sayılır. Zira onun kutsallığı iblislerin karşı koyamayacağı kadar cazipti, onu yoldan çıkarmaya çalışmaktan kendilerini isteseler de alamazlardı. Doğrusunu söylemek gerekirse asıl onlara acımak lazım, çünkü Aziz Anthony onları kendisini yoldan çıkarmaya kıskırtmıştı ve yenilen de

Aziz Anthony değil iblisler olmuştı. Ben anlaması ve anlaşması güç bir çocuktum, Dr. Skinner'la bir gün tekrar karşılaşacak olursam, kendisiyle el sıkışmaktan büyük zevk duyarım.”

Evde işler yolunda gidiyordu, Ellen ve Cross Ana meseleleri yavaş yavaş ufukta kaybolup gitmişti, Ernest de öğrenci sorumlusu olduğundan beri evde bile daha huzurlu günler geçirmeye başlamıştı. Mamafih, hep onun iyiliğini düşünen babasının gözü hâlâ her zamanki gibi üzerindeydi, her yaptığını, girmesini, çıkmasını gizlice ve dikkatlice gözlüyorlardı. Her zaman neşeli ve halinden memnun görünmeye çalışsa, hatta bazen hakikaten neşeli ve halinden memnun olsa bile, kimsenin bakmadığını sandığı zamanlarda çocuğun genellikle, durulmak bilmeyen iç çatışmalarını dışa vuran endişeli ve bıkkın bir ifade takınmasının şaşılacak bir tarafı var mı?

Theobald'ın bu ifadeyi gördüğü ve neye delalet ettiğini de anladığı muhakkak, ama uygunsuz şeyleri görmezden gelmek onun işiydi zaten. Bunu beceremeyen bir din adamı bir ay dayanmaz; hem yıllardır söylememesi gereken şeyleri söyleyip, söylemesi gereken şeyleri söylememeye o kadar alışmıştı ki görmemeyi daha uygun bulduğu bir şeyi biri göstermeden görmesi pek olası değildi.

Yapması gereken de fazla bir şey değildi. Gizem olmayan yerde gizem yaratmamak, vicdanını makul ölçüde kontrol altında tutmak, Ernest'i bir parçacık daha kendi haline bırakmak, daha az soru sormak ve küçük zevkleri için harcasın diye harçlık vermek...

Az önce yazdıklarımı okuyunca Ernest, “Fazla bir şey değil diyorsunuz, öyle mi?” diye güldü. “Ama bir babanın bundan başka ne vazifesi olabilir ki? En kötüsü de şu gizem yaratma meselesi, doğrusu. Herkes birbiriyle açıkça konuşma cesaretini gösterebilseydi, bundan yüz sene sonra dünyada şimdikinden çok daha az acı olurdu.”

Yine de biz Roughborough'ya dönelim. Okuldan ayrılacağı gün Dr. Skinner'la el sıkışmak için kütüphaneye çağırıldığında, Ernest, gideceği için kesinlikle çok mutlu olduğu halde, içinde Doktor'a karşı özel bir garaz olmadığını hissetti – bunu fark et-

mek kendisini de şaşırtmıştı. Sonunda her şey bitmişti ve hâlâ hayattaydı, başkalarına kıyasla daha kötü durumda da sayılmazdı. Dr. Skinner onu zarafetle karşıladı, hatta kendince keyifli ve şakacı bile sayılırdı. Gençler hemen her zaman herkesle kolayca barışırlar, Ernest de bunun gibi bir görüşme daha yapsalar kendisinin de bütün eski hınçları unutmakla kalmayıp Doktor'un hayranları ve yandaşları arasına katılabileceğini hissetmişti. Zaten şunu söylemezsek haksızlık olur, daha başarılı çocuklardan çoğu bu safta yer alıyordu.

Tam vedalaşıp ayrılmadan evvel, Doktor altı yıl önce Ernest'e öylesine korkunç görünen raflardan birinden bir cilt aldı ve içine kısa bir şeyler yazıp imzaladıktan sonra Ernest'e uzattı, Yunanca yazdığı için tam çözemiyorum ama sanırım "Armağan eden kişinin en iyi dilekleriyle," gibi bir anlama geliyor olmalı. Bu bir Alman (Schomann) tarafından Latince yazılmış bir kitaptı, "De comitiis Atheniensibus" adını taşıyordu ve pek öyle hoş zaman geçirmek için okunacak cinsten hafif bir kitap sayılmazdı; ama Ernest o anda Atina anayasasını ve oylama uygulamalarını anlamasının tam zamanı olduğuna karar verdi. Bu konuyu daha önce birçok kez çalışmış, ama her seferinde öğrendiği hızla unutmuştu, fakat şimdi Doktor kendisine bu kitabı verdikten sonra konuyu hemen bir daha unutmamacasına etraflıca öğrenecekti. Ne garip şey, bu konuları aklında tutmayı çok istiyordu, bundan emindi, ama bir türlü aklında tutamıyordu. Ne kadar istese de aklına girdikleri anda çıkıp gidiyorlardı, hafızası öyle kötüydü ki... Hâlbuki biri ona bir müzik parçası çalsa ve nereden alındığını söylese, aklımda tutacağım diye hiç uğraşmadığı halde onu hiç unutmazdı işte, hatırlamaya bile çalışmadan aklına gelirdi. Zihni kötü gelişmiş olmalıydı ve kendisi de işe yaramaz bir insandı.

Hâlâ biraz zamanı vardı, St. Michael kilisesinin anahtarlarını alıp, artık oldukça iyi çaldığı orgu son bir kez çalmaya gitti. Koridorda düşünceler içinde bir süre aşağı yukarı gezindi. Sonra orgun başına geçip aynı parçayı yaklaşık altı kere üst üste çaldı; kendisini daha sakin ve mutlu hissetti; ardından, kendini o çok sevdiği enstrümandan zor kopararak istasyona koştu.

Tren uzaklaşırken, yüksekçe bir yerden halasının oturduğu ve bir anlamda ona iyilik yapmaya çalışırken öldüğu küçük eve baktı. Çok iyi tanıdđı kemerli iki pencereyi görebiliyordu; kimbilir kaç defa çimenlerin üzerinden atölyeye koşmak için bu pencerelerden atlamıştı. Bu iyi kalpli ve tatlı hanıma karşı ne kadar az minnettarlık gösterdiğini hatırlayarak kendine kızdı; hâlbuki halası o güne kadar güvenip açılabilceğini hissettiğı tek akrabası olmuştu. Onu hâlâ ne kadar sevgiyle hatırlıyorsa da, ölümünün ardından başını ne dertlere soktuğunu görmediğı için seviniyordu. Belki görse onu hiç affetmezdi, bu da ne korkunç olurdu! Ama şu da vardı, belki halası yaşasaydı bu dertlerin çoğundan kurtulabilirdi. Böyle düşündükçe yeniden hüznlendi. Kendi kendine, “Bu iş nerede bitecek?” diye soruyordu, “Nerede?” Gelecekte de geçmişte olduğı gibi hayatı hep günah, utanç ve acı içinde mi geçecekti? Hep onun iyiliğini düşünen babası ona dayanabileceğinden daha ağır yükler yüklemeye devam edip gidecek miydi? Yoksa o da bir gün kendini iyi kötü huzurlu ve mutlu hissedebilecek miydi?

O gün havada hafif bir sis olduğı için insanın gözü güneş bakmaya dayanabiliyordu, Ernest de yukarıdaki düşüncelere dalmışken gözünü doğruca güneşe dikmiş, sanki tanıdđı ve sevdiğı birinin yüzüne bakar gibi bakıyordu. İlk başta, yüzünde uzun bir işi bitirip rahatlamış yorgun bir adamın ciddi ama sevecen ifadesi vardı; ama birkaç saniye sonra aklına, başına gelen talihsizliklerin komik tarafları gelmeye başladı. Aslında başına gerçek anlamda önemli olan ne kadar az şey geldiğini, çektiğı sıkıntıların çoğı kişininkilerin yanında ne hafif kaldığını düşünürcesine, yarı ayıplar, yarı eğlenir gibi gülümsemeye başladı. Güneşin gözünün içine bakmayı ve hülyalı hülyalı gülümsemeyi sürdürürken, aklına babasının şenlik ateşinde yakılmasına katılışı gelince daha bir neşelendi ve nihayet kahkahalarla gülmeye başladı. Tam o sırada güneş kapatan bulut dağıldı ve ışığın gözünü alması üzerine daldığı hayallerden uyanarak dünyaya döndü. O zaman, karşısında oturan bir başka yolcu, büyük kafalı ve kurşuni gri saçlı, yaşlıca bir beyefendi, tarafından dikkatle izlendiğini fark etti.

Yaşlı beyefendi tatlılıkla, “Genç dostum,” dedi, “halka açık bir vagonda otururken güneşteki insanlarla sohbet etmekten vaz geçmenizi tavsiye ederim.”

Bundan başka hiçbir şey söylemeden elindeki Times’ı açıp okumaya koyuldu. Ernest’e gelince, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yolculuğun kalan kısmında birbirleriyle hiç konuşmadılar; fakat arada sırada birbirlerini kaçamak bakışlarla süzüyorlardı, böylece ikisinin yüzü de diğerinin belleğine iyice kazınmış oldu.

Bölüm XLV

Bazıları hayatlarının en mutlu döneminin okul günleri olduğunu söyler. Belki bu doğrudur; ama böyle diyen birini duydum mu hep şüpheyle yaklaşıyorum. İnsanın şu anda bile mutlu olup olmadığını söylemesi zorken, hayatının farklı dönemlerinde ne kadar mutlu ya da mutsuz olduğunu karşılaştırması ne kadar mümkün olabilir? En fazla şunu söyleyebiliriz: Çok perişan vaziyette olduğumuzun açıkça farkında olmadığımız sürece iyi kötü mutlu sayılırız. Pek fazla olmadı, bir gün Ernest’le bu konuyu konuşuyorduk, “Şimdi o kadar mutluyum ki hayatta hiç bundan daha mutlu olmadığımdan eminim, daha mutlu olmak da istemem,” dedi, “ama hayatımda ilk kez mutlu olduğumun farkına vardığım ve bunun hiç bozulmadan öylece sürüp gittiği yer Cambridge olmuştu.”

Hangi çocuk birkaç yıl boyunca kendisine ait olacak ve içinde tamamen özgür ve güvende olacağı bir daireye girip de sevincinden uçmayabilir? Artık kendi kalesindedir, tam odanın en rahat koltuğuna rahatça kurulmuşken babası ya da annesi içeri girince kalkıp yerini ona vermesi gerekmeyecektir. Burada en rahat koltuk onundur, odasını biriyle paylaşmak zorunda bile değildir. Burada kimse karışmadan canı ne isterse (sigara içmek dahil) nasıl isterse yapmaya hakkı vardır. Eh, bir delikanlının böyle bir odası olsun da, isterse her camı dümdüz bir duvara baksın, fark etmez, yine de cennet sayılır, hele Oxford ya da Cambridge’deki odaların çoğu gibi sakın, yemyeşil bir çimenliğe veya bahçeye ya da koruya bakıyorsa o zaman varın siz düşünün.

Theobald, Ernest’i Cambridge’de Emmanuel kolejine yerleştirmişti, eskiden kendisinin de aynı kolejde asistanlık yapmış ve yurt sorumlusu olmuş olması sayesinde de o günkü yurt sorumlusu oda konusunda epeyce kolaylık göstermişti, onun

için de Ernest'in odaları hep etrafı bahçelerle çevrili çimenliğe bakan, çok güzel odalardı.

Theobald Cambridge'e onunla beraber gelmiş ve bütün yolculuk boyunca da pek keyifli davranmıştı. Gezmek hoşuna gidiyordu; hatta üniversiteye girecek yaşa gelmiş koca bir evlat sahibi olmaktan da gurur duyuyor bile denilebilirdi. Bu mutluluğun parıltısından yansıyan birkaç ışığın da Ernest'e vurmasına izin veriyordu. Ernest'e, artık okuldan mezun olduğuna ve üniversiteye başladığına göre yeni bir sayfa açacağını "ümit ettiğini" (bu, kullanmayı sevdiği ifadelerden biriydi) kendi hesabına, eskiden olup bitmiş hadiseleri geçmişte bırakmaya "gönülünden razı" olduğunu (bu da yine sevdiği bir ifadediydi) söyledi.

Ernest daha kayıtlı olmadığı için akşam yemeğini, Theobald'ın eski bir arkadaşının daveti üzerine babasıyla beraber bir başka kolejlin hocalarının masasında yeme fırsatı bulmuş; bu vesileyle bu hayatın çeşitli hoş şeylerinden adını bile ilk kez duyduğu bazılarıyla tanışmıştı. Bu yeni yemekleri yerken hakikaten de burada alacağı liberal eğitime ilk adımı attığını hissetti. Sonunda, yeni dairesinde yatıp uyumak üzere Emmanuel'e gitme vakti gelince, babası onunla kolejlin kapısına kadar gelip uğurladı, vedalaşmalarından birkaç dakika sonra da Ernest kendini, kapısının anahtarı kendisinde olan bir odada tek başına buldu.

O günden itibaren, üniversitede, hiç bulutsuz olmasalar bile genel olarak çok mutlu birçok günü oldu. Bu günleri pek ayrıntılı bir şekilde anlatmama lüzum yok, bugüne kadar yazılmış birçok romanda sakin, düzenli bir öğrenci hayatı benim anlatabileceğimden çok daha iyi anlatılmıştır. Ernest'in Roughborough'daki okul arkadaşlarından bazıları Cambridge'e onunla aynı zamanda gelmişlerdi ve Ernest bu arkadaşlarıyla üniversite hayatı boyunca dostluğunu sürdürdü. Bazı arkadaşları ise ondan bir iki yıl önce gelmişti, onlar da uğrayıp hatrını sormayı ihmal etmediler, böylece üniversite hayatına oldukça güzel bir giriş yaptı. Çok havalı ve rahat bir çocuk sayılmazdı; ama yüzünden okunan samimiyeti, mizahı sevgisi ve kabardığından daha çabuk yatışan öfkesi bunu telafi etmeye yetiyordu. Kısa sürede dönem arkadaşları arasında sevilen biri oldu

ve kendine en iyiler arasında iyi bir yer buldu, liderlik yeteneği de hevesi de yoktu; ama grup liderlerinin kendilerine en yakın gördüğü arkadaşları arasındaydı.

O zamanlar içinde hırsın h'si yoktu, her çeşit büyüklük yahut üstünlük ona o kadar uzak ve anlaşılmaz geliyordu ki kendisiyle bu kavramlar arasında bir bağlantı kurmak aklının ucundan geçmemişti. Bir yakınlığı olmayan bütün herkesin kendisini fark etmesinden kaçamadıysa da kendini yeterince başarılı olmuş sayıyordu. İyi bir dereceyle mezun olmak umurunda değildi; annesiyle babasını fazla konuşturmayacak kadar iyi olsa yeterdi. Burs ya da hocalık imkânı kazanma hayali de kurmuyordu, böyle bir hayali olmuş olsa başarmak için elinden geleni yapardı aslında; çünkü Cambridge'i o kadar sevmişti ki ayrılma fikrine dayanamıyordu. Gerçekten de o dönemde ciddi denilebilecek tek derdi, bu mutluluk mevsiminin kısa sürecek olmasıydı.

Büyüme meselesinin zor kısmını arkada bıraktığı ve kafası artık başka işlerle meşgul olabilecek kadar rahat olduğu için, kendini okumaya epey kaptırmıştı. Aslında okumaktan çok zevk aldığı için değil, bir parça kafası çalışan o genç yaştaki tüm delikanlılar gibi o da otorite sahiplerinin dediğini yapmaya meylettiği için okuyordu. Dr. Skinner Ernest'e asla hocalık teklif edilmeyeceğini söylediği için evdekilerin düşüncesi, Ernest'in rahip çıkıncaya kadar bir okulda öğretmenlik ya da gözetmenlik bulmasına elverecek kadar iyi bir dereceyle mezun olmasıydı. Yaşı yirmi bire varınca parası kendi eline geçecekti, o parayla yapabileceği en iyi şey de papazı artık yaşlanmış bir tımarın hakkını satın almak, papaz ölüp tımar eline geçinceye kadar da öğretmen ya da gözetmen maaşıyla hayatını sürdürmektir. Dedesinin bıraktığı para aradan geçen yıllarda epeyce artmış, artık beş bin sterline yaklaşmıştı, bu da çok iyi bir tımar satın almaya yetecek bir tutardı. Zaten Theobald da oğlunun yetiştirilmesi ve eğitimi için yaptığı masrafları talep etmeyi hiç ciddi bir şekilde düşünmemişti, bunu ortaya atıp çalışmazsa aç kalacağını söylemesinin tek nedeni yalnızca oğlanı mümkün olduğunca fazla çalışmaya teşvik etmekti ya da belki yalnızca işkence çektirmekten zevk almasıydı.

Ernest yılda 600-700 sterlin getiren, cemaati de fazla kalabalık olmayan bir tımarı ve evi olduğu zaman, ders vererek hatta belki bir okul işleterek gelirini daha da artırabilir, sonra da, diyelim ki otuz yaşlarında, evlenebilirdi. Theobald'ın aklına bundan daha makul bir plan gelmiyordu. Ernest'i iş adamı yapamazdı, çünkü kendisinin bu alanda hiç bağlantısı, tanıdığı yoktu. İş ne demektir, ticaret ne demektir, onu bile bilmiyordu. Aynı sebeplerden ötürü, hukuka da yönlendiremezdi. Tıp deseydi, öğrenciliği zahmetli ve insanı yoldan çıkaracak bir meslekti, oğullarını seven bir anne ve baba olarak buna gönülleri razı değildi, tıp okumaya kalkarsa ahlakını bozabilecek ahbablar arasına düşecek ve onu kirletecek ayrıntıları kanıksayacaktı. Bu şartlar altında bile bozulmadan kalabilmesi mümkünse de, yoldan çıkması "azımsanamayacak bir ihtimal"di. Hem din adamlığı Theobald'ın bildiği ve anladığı yoldu, daha doğrusu herhangi bir şey bildiği ve anladığı tek yoldu, dolayısıyla Ernest için bu yolu seçmiş olmasında yadırganacak bir taraf yoktu.

Tıpkı kendi annesiyle babasının Theobald'ın kafasına işledikleri gibi, Theobald'la Christina da bunları daha küçük yaştan kahramanının kafasına yavaş yavaş işlemişlerdi, sonuç da aynı olmuştu; yani Ernest'in ileride din adamı olacağından hiç şüphesi yoktu. Yine de bunun gerçekleşmesine daha uzun zaman olduğunu düşünüyordu ve bir itirazı da yoktu. Çok okumak, çalışmak ve elinden geldiği kadar iyi bir dereceyle mezun olmak konusuna gelince, bunun bir görev olduğunu kabullenmişti, böylece, daha önce de söylediğim gibi, düzgün bir şekilde çalışmaya koyuldu. Sonunda herkesi olduğu kadar kendisini de şaşırtan bir şekilde, daha birinci senesinde kolejinden fazla yüksek tutarda olmasa bile bir burs kazandı. Söylemeye bile gerek yok; ama tabii ki Theobald bu paranın tamamına el koydu, ne de olsa Ernest'e verdiği harçlık ona rahat rahat yeterdi, üstelik delikanlıların elinde fazla para olmasının tehlikeli olduğunu da biliyordu. Zamanında babası kendi bursuna el koyduğu zaman neler hissettiğini hatırlamaya çalışmanın aklına bile geldiğini sanmam.

Ernest'in bu konudaki durumu aynı okuldaki gibiydi, bir

fark varsa burada her şeyin daha büyük ölçekli olmasıydı. Eğitim, barınma ve yeme-içme masrafları babasına fatura ediliyordu, şarabını da babası gönderiyordu, kılık kıyafet ve diğer masrafları için de ayrıca yılda 50 sterlin veriyordu; Ernest'in zamanında Emmanuel'de çoğu kişi hemen hemen aynı durumdaydı, hatta bundan çok daha azıyla idare eden birçok kişi vardı. Ernest üniversitede de aynı okulda yaptığı gibi yapmayı sürdürdü; parası eline geçer geçmez ne kadar harcayabilirse harcıyor, sonra biraz borca giriyor, borcu bir noktaya gelince de bir dahaki döneme kadar kıt kanaat idare ediyordu. Dönem başında parasıyla hemen borçlarını kapatıyor, sonra yine ödediği kadar borca giriyordu. 5000 sterlin parası eline geçtiğinde ve maddi açıdan babasından bağımsız hale geldiğinde, bu hesapsız harcamaların tamamını kapatmaya 15-20 sterlin yetti de arttı bile.

Kürek kulübüne üye olmuştu ve düzenli bir şekilde devam ediyordu. Hâlâ sigara içiyordu, ama şarap ya da biranın ölçüsünü hiç kaçırmıyordu, belki nadiren bir kulüp yemeğinde ipin ucunu biraz kaçırdığı olsa bile, o zamanlar da işin sonrasından hiç haz etmemiş ve kısa sürede ne kadar içmesi ve nerede durması gerektiğini öğrenmişti. Kiliseye, zorunlu tutulduğu kadar gidiyordu, danışmanı öyle dediği için yılda bir ya da iki kez komünryona giriyordu, onun dışında da temiz ve ayık bir hayat sürmeyi ilke edinmişti. Tahmin ediyorum ki bu içgüdülerine uygun bir hayattı, arada bir tökezlediği olsa bile (hangi insan evladı arada bir tökezlemez ki?) bu hep dayanamayacağı kadar cazip bir şeyle aniden ve şiddetli bir şekilde karşılaştığı zamanlarda oluyordu. Ardından çok pişman oluyor ve uzunca bir süre başka günah işlemiyordu, delikanlılık çağına erdiğinden beri de hayatı hep böyle geçmişti.

Cambridge'deki günlerinin sonuna yaklaşırken bile, daha henüz içinde herhangi bir şey yapma arzusu hissetmemişti; fakat başkaları yeteneksiz olmadığını fark etmeye başlamışlardı ve bazen bunu ona da söylüyorlardı, ama kendisi inanmıyordu. Hatta onun akıllı olduğunu düşünenlerin aldandığını gayet iyi biliyordu; ama onları aldatmayı başarmış olmak hoşuna gidiyor ve daha da fazla inandırmak istiyordu. Böylece yeri geldikçe

kullanmak üzere orada burada duyduğu her çeşit ilginç fikri bütün dikkatiyle kafasına yerleştirmeye başladı, bu yüzden kendi kendine epeyce kötölük edebilirdi ama kafasına daha çok uyan başka bir ilginç fikir duyar duymaz öncekinden vaz geçmesi sayesinde ucuz kurtuldu. Arkadaşları onu bataklık çulluğuna benzetiyor, “Havalandı mı bir doğrultuda düzgünce uçmaya başlamadan önce o yana bu yana birkaç kez savrulur,” diyorlardı, “ama bir kere yönünü belirledi mi artık öyle gider.”

Bölüm XLVI

Ernest'in üçüncü yılında, Cambridge'de yalnızca lisans öğrencilerinin katkılarıyla çıkan bir dergi yayınlanmaya başladı. Dergide Ernest'in de Antik Yunan Tiyatrosu konulu bir denemesi yayınlanmıştı, gerçi buraya olduğu gibi almama izin vermeyip düzeltmekte ısrar etti, fakat fazlalıkları ayıklandıktan sonraki haliyle (gerçekten de düzeltme derken tek yaptığı şey buydu) şöyle:

Elimdeki imkânlarla, Antik Yunan'da tiyatronun yükselişini ve gelişmesini özetlemeye kalkışacak değilim, konumu, Antik Yunan Tiyatrosu'nun başta gelen yazarları Eshilos, Sofokles ve Euripides'in bugüne kadar layık görüldüğü saygının kalıcı olup olmayacağını ve bir gün gereğinden fazla değer verilmiş gibi görülüp görülmeyeceklerini irdelemekle sınırlayacağım.

Acaba neden, diğer antik yazarlar bir yana, Homeros'da, Teukydides'te, Herodot'ta, Demostenes'te, Aristofanes'te, Teokritos'ta, Lucretius ve Horatius'un satir oyunları ve mektuplarının bazı yerlerinde kolayca hayran olabildiğim pek çok şey bulabildiğim halde, Eshilos, Sofokles ve Euripides'in en beğenilen eserleri bile bana daha en başından itici geliyor diye merak ediyorum.

Adlarını ilk saydığım yazarların eserlerini okurken, onların hisseden insanlar olduklarını anlıyorum, belki benimle aynı şekilde hissetmiyor olabilirler, ama yine de duygularını anlayabiliyorum ve onların neler hissettiğini anlamak ilgimi çekiyor. Diğerlerinin eserlerindeyse paylaştığım o kadar az duygu var ki nasıl olup da herhangi biri bu yazarlara herhangi bir şekilde ilgi duymuş olabilir, aklım almıyor. En heyecanlı eserleri bile bençe cansız, cafcacılı ve yapmacık oyunlardan ibaret. Bana kalırsa bu oyunlar bugün ilk defa sergileniyor olsaydılar ya ilk günden perde indirir, ya da eleştirmenlerce çok sert bir şekilde tenkit

edilirlerdi. Bu konuda hatalı olan ben miyim, yoksa suçun bir kısmı da yazarların kendisinde aranabilir mi, bilmek isterdim.

Acaba Atinalılar bu şairleri gerçekte ne kadar sevdiler, yağdırdıkları alkışların ne kadarı moda ya da çevrenin etkisi yüzündendi? Acaba aslında, Atina'da bu kuralcı trajedi yazarlarına karşı duyulan hayranlık bizler arasında kiliseye gitmeye duyulan arzudan ne kadar daha gerçektir?

İki bin yıldan fazladır paylaşılan genel kanı göz önüne alınırsa, bu çok cüretkâr bir soru, hakikaten de, eğer bu soru aklıma kendisi de bu şairler kadar uzun süredir onlar kadar çok beğenilen, namı onlarınki kadar yüce biri tarafından getirilmemiş olsa, hiç sormamam daha uygun olurdu. Sözünü ettiğim kişi, Aristofanes.

Aristofanes'in edebi mevkiinin yüksekliği açısından, belki Homeros hariç, antik çağ yazarlarının hiçbirinden geri kalmadığı, hem sayılar, hem otoriteler, hem de zaman tarafından su götürmez bir kesinlikle onaylanmış bir gerçektir, fakat Aristofanes, Euripides ve Sofokles'ten nefret ettiğini açıkça ifade etmekten çekinmemiştir, Eshilos'u da övmesinin altında diğer ikisini daha rahat yerden yere vurabilme hesabının yattığından şüpheleniyorum. Ne de olsa Eshilos ve takipçileri arasında birini çok iyi, diğerlerini çok kötü kılacak kadar bir fark yok, üstelik Aristofanes'in Euripides'in ağzından diye naklettiği Eshilos eleştirileri hedefi bir hayranı tarafından yazılmış olamayacak kadar isabetli şekilde vuruyor.

Euripides Eshilos'u 'debdebe yumağı sözlü' olmakla, yani zannederim ağdalı ve tumturaklı bir dil kullanmakla suçlarken, Eshilos da Euripides'in 'dedikodu meraklısı, dilenci betimcisi ve kilim tamircisi' olduğunu söyleyerek karşılık veriyor, buradan da Euripides'in kendi zamanının yaşantısını Eshilos'tan daha gerçekçi bir şekilde yansıttığı çıkarılabilir. Hâlbuki ister edebiyatta, ister resimde olsun, bir kurgu eserini yazıldığı günden çağlar sonra bile ilginç kılan şey çağının yaşantısını samimi ve gerçekçi bir şekilde sunmasıdır. Dolayısıyla da Eshilos ve Sofokles'ten günümüze yalnızca yedi oyun kalmış ol-

masına rağmen elimizde Euripides'ten kalan on dokuz oyun olması hiç de şaşırtıcı değildir.

Açtığımız parantezi kapatarak esas konumuza dönersek, cevaplamamız gereken soru şudur: Aristofanes Eshilos'u gerçekten seviyor muydu, yoksa yalnızca sever gibi mi yapıyordu? Şunu da unutmamak gerekir ki, tıpkı günümüzde İtalyanlar arasında Dante, Petrarca, Tasso ve Aristo'nun en büyük İtalyan şairleri olduğuna inanılıyor ve sözleri tartışılmaz doğrular olarak kabul ediliyorsa, bir zamanlar Eshilos, Sofokles ve Euripides'in sözleri de aynı şekilde tartışılmaz kabul ediliyordu. Diyelim ki Floransa'da içten, akıllı, esprili bir yazar olsun, fakat adını zikrettiğim bütün bu şairlerden çok sıkıldığını düşünsün. Onun bile, hiç değilse bir istisna yapmadan, bu şairlerin hiçbirinden hoşlanmadığını açıkça itiraf etmeye yanaşmayacağını tahmin edebiliriz. Onun yerine, en azından daha uzak olduğu için daha rahat idealize edebildiği Dante'de bir şeyler bulduğunu düşünmek isteyecek, yurttaşlarını kendi yolunda daha ileri götürme arzusuyla, bu şairlerle aslında içinden geldiğinden daha fazla ortak noktası varmış gibi görünmeye çalışacaktır. Trajedi yazarlarından hiç değilse birine hayran olduğunu belirtme kabilinden bir ödün vermeden topuna birden saldırmak Aristofanes için neredeyse bugün bir İngilizin Elizabeth dönemi tiyatro yazarlarında pek bir şey bulamadığını söylemesi kadar tehlikeli olurdu. Hâlbuki içtenlikle konuşmamız gerekse, Elizabeth dönemi yazarlarını, Shakespeare hariç, hangimiz seviyoruz ki? Hangisi aslında edebi birer Struldbrug²⁰ olmaktan öteye geçebilir?

Bütün bunlardan, Aristofanes'in aslında bu üç yazardan hiçbirini sevmediği sonucunu çıkarıyorum. Oysa bu akıllı, nüktedan, açık sözlü yazarın edebi değer konusunda söz sahibi olduğunu ve trajedilerin güzelliğini bizim hiç değilse onda dokuzumuzdan daha iyi görebileceğini de kimse reddedemez. Üstelik trajedi yazarları kendi eserlerinin hangi bakış açısıyla 20 Struldbruglar, Jonathan Swift'in Güliiver'in Seyahatleri adlı eserinde doğduklarında görünüşte normal; fakat aslında ölümsüz olan insanlardır. Ne var ki, sonsuz hayata sahip olmakla beraber, sonsuz gençliğe sahip değildirler; yani ölümsüz oldukları halde normal bir şekilde yaşlanmaya devam ederler.

değerlendirileceğini düşünüyorlarsa, Aristofanes'in o bakış açısını mükemmel bir şekilde anlama avantajı da vardı, peki vardı mı sonuç ne oldu? Bu sonuç özünde şundan öteye pek geçmiyor; her üçü de birer sahtekâr ya da ona yakın bir şeydi. Kendi adıma ben Aristofanes'e yürekten katılıyorum. Üstelik benim, belki Davut'un Mezmurlarının bazıları hariç, ününü bu kadar az hak eden başka yazı bilmediğimi açıkça söyleme özgürlüğüm de var. Kız kardeşimin okumasına canım sıkılır mı bilmiyorum, ama kendim bir kere daha okumamak için ne gerekiyorsa yaparım.

Şu Mezmurlar hakkındaki son bölüm korkunçtu ve Ernest'in editörle kalsın mı, çıkarılsın mı diye büyük bir kavgaya tutuşmasına neden olmuştu. Bu bölüm kendisini de korkutuyordu, ama bir seferinde birilerinin Mezmurların birçoğunun çok zayıf olduğunu söylediğini işitmişti, bunu duyduktan sonra Mezmurlara bu gözle bir daha bakınca bu konuda görüş ayrılığına mahal bulunmadığına karar vermişti. Böylece bu yorumu alıp kendisinin gibi kullanmış, mezmurların muhtemelen aslında Davut tarafından yazılmadığını ve yanlışlıkla araya karıştıklarını çıkarsamıştı.

Ernest'in denemesi, belki de Mezmurlar hakkındaki bölüm nedeniyle, oldukça büyük bir sansasyon yarattı ve genel olarak çok güzel karşılandı. Arkadaşları yazısını haktan fazla överek göklere çıkardılar, kendisi de yazısından çok gurur duyuyordu, fakat dergiyi Battersby'ye götürüp göstermeye cesaret edememişti. Öte yandan, artık yolun sonuna geldiğini de biliyordu; olup olacağı bir tane fikri vardı, o da buydu işte (onun da yarından fazlasını başkalarından kaptığından eminim), artık yazacak başka hiçbir şeyi kalmamıştı. Kendini ona olduğundan çok büyük görünen küçük bir şöhretin yükü altında hissediyor, bu şöhreti asla yaşatamayacağını bilmenin huzursuzluğunu yaşıyordu. Yazısının yayınlanmasının üstünden daha birkaç gün geçmeden, bunun kendisi için 'dışı seni yakar, içi beni yakar' kabilinden talihsiz bir başarı olduğunu anlamıştı. Zaferini taçlandırma kaygısı içinde türlü girişimlerde bulunduyorsa da, tahmin edebileceğiniz gibi, hepsi de başarısızlıkla sonuçlandı.

Eğer bekler, dinler ve gözlem yaparsa kafasında muhtemelen

bir gün şu ya da bu türden başka bir fikir belireceğini ve bu fikri geliştirirken daha da başka fikirler doğacağını düşünemiyordu. Fikir bulmak için olabilecek en kötü yolun fikir peşine düşmek olduğunu henüz bilmiyordu. Fikir üretmenin yolu, insanın sevdiği bir konuyu okuyup çalışması ve o arada çalışırken veya dinlerken aklından o konuda ne geçerse her zaman yeleğinin cebinde taşıyacağı küçük bir deftere not etmesidir. Ernest artık bütün bunları gayet iyi bilse de öğrenmesi çok uzun yıllarını aldı; çünkü insana böyle şeyleri ne okulda ne üniversitede öğretmezler.

O zamanlar, fikirlerin de, aynen zihninde hayat buldukları kişiler gibi, kendilerinden çok farklı olmayan ana babalardan dünyaya gelmesi gerektiğini, en orijinalinin bile kendisini doğuran anadan olsa olsa azıcık farklı olduğunu da henüz bilmiyordu. Hayat bir füge benzer, her şey temadan yola çıkınalıdır ve yeni bir şeye yer yoktur. Bir fikrin nerede bitip diğerinin nerede başladığını, hatta bir hayatın veya bir eylemin yahut herhangi bir şeyin nerede bitip nerede başladığını görmenin ne kadar zor olduğunu daha bilmiyordu; çünkü sonsuz çokluğa rağmen bir birlik ve birliğe rağmen sonsuz bir çokluk vardır. Fikirlerin başkalarının düşüncelerinden ya da gözlemden doğmak yerine insanların beyininde kendiliğinden yeşerdiğini sanıyordu, çünkü hâlâ deha diye bir şeyin varlığına inanıyor ve deha diye kafasında oluşturduğu o şahane ve coşkun şeyin kendisinde zerresinin bulunmadığını gayet iyi biliyordu.

Bundan kısa bir süre önce yirmi bir yaşını doldurmuştu, Theobald da o gün artık 5000 sterline ulaşmış olan parasını kendisine teslim etmişti; parasının yüzde beş getirisi vardı, dolayısıyla artık Ernest'in yılda 250 sterlin şahsi geliri oluyordu. Ancak artık babasına bağımlı olmadığıнын henüz farkına varmamıştı (deneyimlerinin bu kadar dışında kalan bir şeyin asla farkına varamazdı) ve daha oldukça uzun bir süre boyunca da varamayacaktı. Theobald da ona karşı olan tavırlarını hiç değiştirmemişti. Alışkanlıklar ve adetlerin ağı baba oğlu öyle sıkı sarıp sarmalamıştı ki biri her dediğini yaptırmaya her zamanki kadar hakkı olduğunu, diğeri de kendi fikrini söylemeye her zamanki gibi hakkı olmadığını düşünüyordu.

Babasının isteklerine böyle sorgulamadan riayet etmesi nedeniyle Cambridge'deki son yılını gücünün son raddesine kadar çalışmakla geçirdi, çünkü ortalamanın üzerinde bir dereceyle mezun olmak istemesi için babasının şeref listesine girmesi konusunda ısrar etmesi dışında bir neden yoktu. Sonunda sürmenaj olup öyle hastalandı ki neredeyse mezuniyeti hepten tehlikeye giriyordu. Neyse ki sınavlarını vermeyi başardı, listeler açıklandınca da kimsenin beklemediği kadar yüksek bir dereceyle mezun olduğu anlaşıldı; matematikte ilk üçe ya da dörde girmiş, klasikte de şeref listesi sınavlarında hatırı sayılır bir başarı elde etmişti. O hasta haliyle eve döndüğünde, Theobald yine de bütün sınav kâğıtlarını beraberce gözden geçirmek istedi ve verdiği cevapları üç aşağı beş yukarı kelimesi kelimesine tekrar ettirdi. İtiraz etmek o kadar bilmediği bir şeydi ve dolap beygiri gibi dönüp durmaya öyle alışmıştı ki, Ernest evde de sanki daha derecesini almamış gibi her gün saatlerce klasik ve matematik çalışmaya devam etti.

Bölüm XLVII

Ernest 1858 Mayıs döneminde, dini göreve atanmasına hazırlık için okumak ve çalışmak üzere yeniden Cambridge'e döndü. Artık atanması bir zaman meselesiydi ve arzu ettiğinden çok daha yakındı. O zamana dek, dindarlığa pek eğilimi olmasa da Hristiyanlık hakkında kendisine söylenilen hiçbir şeyden şüphe etmemişti. Şüphe eden kimseyle de karşılaşmamış, yahut Eski ve Yeni Ahit'te yazan mucizelerin tarihsel nitelikleri hakkında aklında herhangi bir şüphe yaratacak bir şey de okumamıştı.

1858'in Anglikan Kilisesi'nde yaşanan sıradışı bir huzur döneminin son yılı olduğunu unutmamak gerek. 1844'te yayınlanan Yaradılışın Doğal Tarihinden İzler²¹'le, 1859'da yıllar boyunca bütün gücüyle sürececek bir fırtınanın başlangıcına denk gelen Deneme ve Eleştiriler²²'in yayınlanması arasında, İngiltere'de Kilise'de çalkantı yaratacak tek bir kitap bile yayınlanmamıştı. Belki Buckle'ın "Uygarlık Tarihi" ve Mill'in "Özgürlük"ü yayınlananlar arasında en çok tartışma yaratanlar olabilir, fakat bunlar da halkın okuyan kesimlerine kadar ulaşamamışlardı ve Ernest'le arkadaşları bu kitapların varlığından bile habersizdi. Evangelizm hareketi, birazdan bahsedeceğim bir istisna dışında, neredeyse artık tamamen tarihe karışmıştı. Oxford hareketi hâlâ devam ediyordu, fakat sessizleşmiş ve fazla etkisi kalmamıştı. Ernest Cambridge'e geldiğinde "İzler" çoktan unutulmuştu, Katolik korkusu gücünü yitirmişti, Ritüelizm²³ taşra halkı arasında

21 Vestiges of the Natural History of Creation, Robert Chambers, 1844. İnsan dahil tüm canlıların ilkel formlardan dönüşerek ortaya çıktığını öne süren kitap ilk çıktığında yazarın adı açıklanmamış ve doğabilimcilerden büyük tepki toplamıştı (Vikipedi).

22 Essays and Reviews, 1859. Yedi Anglikan teolog tarafından yayınlanan bu kitap Darwin'in evrim teorisini desteklediği için kiliseden tepki almıştı (Vikipedi).

23 Anglikan Kilisesi'nde kullanılmayan törensel Katolik sembollerinin yeniden kullanılmasına dönmeyi savunan dini akım.

hâlâ bilinmiyordu ve Gorham ve Hampden ihtilafları kapanalı birkaç yıl olmuştu, Ayrılıkçılık yayılmıyordu, Kırım Savaşı dışında gündemi en fazla işgal eden meseleler Hint Ayaklanması ve Fransa-Avusturya savaşıydı. Bu büyük olaylar halkın zihnini spekülâtif konulardan uzaklaştırıyordu ve inanç düşmanlığı kabîlinden laf olsun diye bile ilgilenmeye değecek tek bir tehlike yoktu. Büyük bir olasılıkla yüzyılın başından beri, sıradan bir gözlemci açısından gelecekte bir karışıklık olacağına dair bu kadar az belirti görülen bir başka dönem olmamıştır.

Bu sükûnetin yalnızca yüzeyde olduğunu söylememe bile gerek yok. Üniversite öğrencilerinin bildiğinden daha fazla bilen büyükler, Almanya'ya yayılmış olan şüphencilik akımının bizim kıyılara doğru yaklaştığını, varmasına da fazla bir şey kalmadığını muhakkak görmüşlerdir. Ernest'in atanmasının hemen ardından, ard arda yayınlanan üç eser, din konusundaki ihtilafa en az kafa yoranların bile dikkatini çekti. Bunlar tabii ki "Deneme ve Eleştiriler," Charles Darwin'in "Türlerin Kökeni"²⁴ ve "Tevrat Üzerine Eleştiriler"di.

Açtığımız parantezi kapatarak konumuza geri dönersek, Ernest'in Cambridge'de olduğu dönem süresince herhangi bir varlık göstermekte olan tek ruhani faaliyetten, yani bir kuşak önce doğmuş olan Evangelist uyanışın kalıntılarından söz etmek istiyorum. Bu faaliyet Simeon'un adıyla anılıyordu.

Ernest zamanında hâlâ birçok Simconcu ya da "Sim" (üniversitede yaygın olarak böyle anılıyorlardı) vardı. Her kolejde birkaç Sim bulunuyordu; ama esas merkezleri baş sorumlusu Bay Clayton olan Caius'tu, St. John kolejindeki hizmet karşılığı bursla okuyan öğrenciler arasında da sayıca epey fazlaydılar.

Bu son söylediğim kolejin o zaman şapel olarak kullanılan bölümünün arka tarafında izbe, köhne odalardan oluşan bir "labirent" (adı buydu) vardı, burada yalnızca hizmet karşılığı bursla okuyan, en fakir lisans öğrencileri kalıyordu. Cambridge'deki, hatta St. John'daki öğrencilerin birçoğu bile labirentin varlığından ve yerinden habersizdi, Ernest zamanında daireleri birinci avluda olanlardan birçoğu kıvrıla kıvrıla labirente giden yoldan hiç geçmemişti.

24 On the Origin of Species, Charles Darwin, 1859.

Labirentte, daha çocuk sayılacak delikanlılardan okula hayatının ileri dönemlerinde girmiş, ak saçlı yaşlı adamlara kadar her yaştan öğrenci vardı. Yemek salonu, şapel ya da derslane dışında bir yerde pek fazla görülmezlerdi, buralarda da yemek yeyişlerinden dua edişlerine ve ders dinleyişlerine kadar her hareketleri diğerlerine pek uygunsuz görünürdü, nereden gelip nereye gittikleri yahut ne yaptıkları herkesçe meçhuldü; çünkü kendilerine kriket oyununda veya kürek yarışlarında hiç rastlanmazdı. Ne giyinişleri ne hareketleri ne de fizikleriyle göz okşayan, kılıksız, suratsız bir gruptular.

Ernest ve arkadaşları bu kadar az parayla idare ettikleri için kendilerini birer iktisat dahisi sayıyorlardı; fakat labirent sakinlerinin çoğu için, onların yaptığı masrafın yarısı bile kuşkusuz akla hayale sığmaz bir zenginlik sayılırdı. Ernest'in evde ailesinden çektikleri ise St. John'daki hizmet karşılığı burslu öğrencilerden ortalama birinin dayanması gereken şeylerin yanında önemsiz kalırdı.

Bunlardan birkaçı ilk sınavların ardından üniversite için değerli birer varlık olmaları ihtimali görülerek hemen öne çıkardı. Böyleleri bir ölçüde rahat bir hayat yaşamalarına izin veren yüksek burslar kazanır ve daha iyi sosyal konumdaki öğrencilerin çalışkan olanlarıyla kaynaşırlardı; fakat bunların bile pek azı hariç, üniversiteye gelirken üzerlerinde getirdikleri o yontulmamışlık halini üzerlerinden silkip atmaları epey uzun sürer, asistan ve öğretim üyesi oluncaya kadar da nereden geldikleri her hallerinden belli olmaya devam ederdi. Bu kişilerden bazılarının siyaset ya da bilim dünyasında yüksek mevkilere gelmelerine rağmen yine de üzerlerinden o labirent sakini havasını atamadıklarına şahit olmuşumdur.

Görünüşlerinde, hal ve tavırlarında hiç cazip bir taraf olmayan, tarifi müşkül derecede bakımsız, özensiz ve kılıksız olan bu garipler, düşünce ve davranışları Ernest ve arkadaşlarının düşünce ve davranışlarından çok farklı, ayrı bir sınıf oluştuyorlardı ve Simeonculuk en çok bunlar arasında yaygındı.

Kilise'ye katılmayı düşünen Simeoncular'ın çoğu içlerinde onları bu göreve çağıran çok güçlü bir ses duyduklarını söyler,

kendilerini bu göreve hazırlamak için yıllarca teoloji dersleri almaktan hiç yüksünmezlerdi. Çoğu için din adamı olmak, aşılmaz olduğunu gayet iyi bildikleri engellerle dışında tutuldukları bir sosyal konuma girmek demektir, dolayısıyla da atanmanın yer açtığı hırs bunu düşüncelerinin merkezi haline getiriyordu, oysa Ernest için durum tamamen farklıydı, onun açısından atanma bir gün yapılması gereken, ama aynı ölmek gibi, şimdilik düşünüp kendini sıkmasına hiç hacet olmadığını umduğu bir şeydi.

Simeoncular kendilerini Kilise'ye daha mükemmel bir şekilde hazırlamak amacıyla birbirlerinin odasında çay ve dua toplantıları düzenler, bu toplantılar sırasında dua dışında başka manevi çalışmalar da yaparlardı. Birkaç tanınmış hocanın rehberliği altında, pazar okullarında ders verir ve kendilerini dinlemeye ikna edebildikleri herkese yerli yersiz ruhani talimatlar verme fırsatını asla kaçırmazlardı.

Ne var ki varyetli öğrencilerin toprağı, ekmeye çalıştıkları tohumlar için elverişli değildi. Şans eseri karşılıklarına maddiyatçı buldukları birileri çıkacak olursa nutuklarının arasına sıkıştırdıkları ufak tefek sofuluklar onların düşündüğü anlamda bir fayda sağlamaktan çok dinleyenleri kendilerinden soğutuyordu. Geceleri iyi adamların posta kutularına bıraktıkları Oxford hareketi kitapçıları ya yakılıyor ya da daha beter hakaretlere uğruyordu. Kendileri de alaya alınıyorlardı; fakat onlar gururla İsa'nın gerçek takipçilerinin her çağda aynı muameleyle karşılaştığını düşünerek teselli buluyorlardı. Dua toplantılarında Aziz Pavlos'un Korintliler takipçilerine çoğunun iyi yetişmiş ya da entelektüel insanlar olmadığını hatırlatışından, onların da bu açılardan gururlanacak hiçbir şeyleri olmadığını düşünerek gururlanmalarından ve Aziz Pavlos gibi onların da bedensel olarak övünülecek bir yanları olmamasıyla övünmelerinden sık sık söz edilirdi.

Ernest'in St. John'dan birçok arkadaşı vardı, Simeoncuları da bu sayede duymuştu, hatta arkadaşları bahçede dolaşırken uzaktan gördükleri birkaçını ona da göstermişlerdi. Simeoncuların Ernest üzerinde garip bir etkisi olmuştu, onlarda itici bir

çekicilik buluyordu, onlardan hoşlanmıyordu, fakat uzak durmak da elinden gelmiyordu. Bir seferinde geceleri dağıttıkları kitapçıklardan birini alaya alan bir kitapçık yazıp çoğaltmış, gece vakti arkadaşlarıyla Simeoncuların liderlerinin posta kutularına birer tane bırakmışlardı. Kitapçığında “Kişisel Temizlik” konusunu ele almıştı. “Temizlik imandan gelir,” diye yazıyordu, “ama nereye gider onu bilemem,” sonra da Simeoncuları musluklardan daha fazla faydalanmaya teşvik ediyordu. Kahramanımın bu konuda sergilediği mizah anlayışını fazla överemeyeceğim, kitapçığı ahım şahım bir şey olmamıştı, fakat bunu o zamanlar seçkinleri sıkıştırmaktan zevk alan bir çeşit Saul²⁵ olduğunun bir göstergesi olarak yazmak istedim. Daha önce de söylediğim gibi aslında şüphecilğe meraklı değildi, bunu yapmasının tek sebebi, babasının köyündeki köylüler gibi onun da Hristiyanlık’ın alaya alınmasına ne kadar tahammülü yoksa cidiye alınmasına da o kadar tahammülü olmayışındı. Arkadaşları Simeonculardan hoşlanmamasını, kendi babasının da din adamı oluşuna ve ona sert davranmasına bağlıyorlardı, oysa aslında bu tavrı muhtemelen bilinçaltında onlara yakınlık duymasından kaynaklanıyordu, aynı Aziz Pavlos’un durumunda olduğu gibi, bu yakınlık sonunda onu en çok küçümsediği ve nefret ettiği bu kişilerin saflarına çekecekti.

25 Tarsuslu Saul, Aziz Pavlos’un önceki adı. İsa’ya karşı hareket edenlerin önde gidenleri arasındayken inanmış ve ona katılarak bir çok sıkıntıya göğüs germiştir (I Habercilerin İşleri, 9:1-30; 22:3).

Bölüm XLVIII

Bir sefer, kısa bir süre önce, mezun olup eve dönmesinden sonra, annesi onunla din adamı olması konusunda kısa bir konuşma yapmıştı. Aslında annesine bu görevi veren, kendisi bu konuya girmekten çekinen Theobald'dı. Bu defa konuşmanın kanapede değil, bahçede gezinirken yapılması uygun görülmüştü, ne de olsa kanape olağanüstü hallerde kullanılmak üzere ayrılmıştı.

Christina, "Canım oğlum, biliyorsun," demişti, "babamız" (Ernest'le konuşurken Theobald'dan her zaman "babamız" diye söz ederdi) "Kilise'ye bir din adamı olmanın zorluklarını anlamadan, gözü kapalı girersin diye endişeleniyor. Kendisi bu zorlukların hepsini dikkate almış ve Tanrı ona cesaretle yüzleşildiği zaman hepsinin de ne kadar önemsiz olduğunu göstermiş, fakat senin de dönüşü olmayan yeminlerle kendini bu göreve bağlamadan önce bunları tam olarak ve kuvvetle hissetmeni arzu ediyor ki attığın bu adımdan hiçbir zaman pişman olmayasın."

Ernest bu konuda bazı zorluklar olduğunu ilk defa duyuyordu, doğal olarak da bunların ne menem zorluklar olduğu hakkında aklında belli belirsiz bazı sorular belirmişti. Annesine bu yolda bir soru sordu.

Christina, "Bu soruyu," diye karşılık verdi, "benim cevaplamam uygun olmaz, benim canım oğlum. Ben ne yaradılışça ne de eğitimce oralara girmeye uygunum. Tutar aklını karıştırıveririm, bir daha da düzeltemem. Aman, aman! Kadınlar açısından en doğrusu böyle sorulardan uzak durmaktır, hatta bence erkekler açısından da en doğrusu budur, ama babamız seninle bu konuda konuşmamı istedi ki sonradan bir yanlış anlama olmasın ve ben de konuştum. Yani, artık her şeyi biliyorsun."

Bu konu hakkındaki konuşma burada son buldu ve Ernest de her şeyi bildiğine inandı. Eğer hakikaten biliyor olmasaydı; annesi böyle bir konuda ona her şeyi bildiğini söylemezdi. Aslında pek de fazla bir şey yoktu, anladığı kadarıyla herhalde bazı zorluklar vardı; fakat son derece bilgili, okumuş bir adam olan babası muhtemelen bu konuda haklı olmalıydı ve bu zorluklara bundan fazla kafa yorması gerekmiyordu. Konuşmanın üzerinde o kadar az etkisi olmuştu ki bundan çok uzun zaman sonra tesadüfen hatırladığında nasıl oyuna getirildiğini anlayabilecekti. Annesiyle babası, el çabukluğu ile kutuyu bir açıp bir kapatıvermişlerdi. Theobald ve Christina ise bir din adamının razı olması gereken her şeye razı olmanın zorluklarını oğullarına göstermiş olmakla vazifelerini yerine getirdiklerine inanarak rahatlamışlardı. Bu yeterliydi, bütün zorlukları bu kadar açıkça ve etraflıca gözleri önüne serdikleri halde oğullarının bunu önemsememiş olması ne büyük bir mutluluktur. Yıllar boyunca Tanrı'ya onları “*gerçek anlamda dürüst ve vicdanlı*” kılması için yalvarmaları boşa çıkmamıştı.

Ernest'in din adamı olma yolunda karşılaşabileceği güçlükleri böylece anlatıp aradan çıkardıktan sonra, Christina, “Şimdi, canım yavrum,” diye gündemin ikinci maddesine geçti, “seninle konuşmak istediğim başka bir şey daha var. Kız kardeşin Charlotte'la ilgili. Ne kadar akıllıdır, sana ve Joey'ye karşı da her zaman ne kadar iyi, tatlı bir kız kardeş olmuştur, sen de biliyorsun. Battersby'de kendine uygun bir koca bulabilme ihtimali pek az. Keşke ben yanılıyor olsam, canım Ernest'im; ama bazen de ona yardımcı olmak için şimdi yaptığından daha fazlasını yapabilirsin gibime geliyor.”

Ernest bunu duyunca her yanını bir sıcaklık sardı, çünkü daha önce de çok duymuştu, ama bir şey demedi.

“Biliyorsun, canım, bir genç isterse kız kardeşi için öyle çok şey yapabilir ki... Bir annenin elinden pek fazla bir şey gelmez; zaten çıkıp kızıyla evlenecek bir genç aramak annesine düşmez, ağabeyine düşer. Kız kardeşin için uygun bir eş bulmak sana düşüyor Ernest. Benim bütün yapabileceğim, senin davet edeceğin arkadaşların için evimizi elimden geldiğince güzel ve hoş

bir hale getirmeye çalışmak olabilir. Bu konuda da,” kafasını hafifçe iki yana sallayarak devam etti, “bugüne kadar bir eksikim olduğunu sanmıyorum.”

Ernest birçok arkadaşını birçok defa eve davet ettiğini söyledi.

“Doğru, hayatım, ama sen de kabul edersin ki hiçbiri Charlotte’un beğenebileceği cinsten delikanlılar değildi. Hatta itiraf etmeliyim ki senin de kendine yakın arkadaş olarak onları seçmene biraz şaşırdım ve üzüldüm.”

Ernest bu sözü duyunca bir kez daha irkildi.

“Roughborough’da okurken Figgins’i hiç davet etmedin, bak işte, Figgins tam sana uygun bir arkadaş olurdu, tam ailenle tanıştırmak için evinize buyur edebileceğin gibi bir çocuktu işte.”

Figgins daha önce de sayısız defalar bahis konusu olmuştu. Ernest’in çocukla doğru dürüst bir tanışıklığı bile olmamıştı, hemen hemen ondan üç yaş büyüktü ve okuldan ondan çok daha önce ayrılmıştı. Ayrıca iyi bir çocuk da değildi ve Ernest’e birçok şekilde kötü davranmıştı.

Annesi, “Şimdi de,” diye devam etti, “Towneley var. Cambridge’de aynı kanoda kürek çektiğinizi söylemiştin sanıyorum. Towneley’yle ilişkinizi geliştirmeni ve onu bize davet etmeni çok isterdim, hayatım. Adının soylu bir tınısı var, hem de ailesinin en büyük oğlu olduğunu söylemiştin galiba.”

Ernest Towneley’nin adını duyunca kıpkırmızı oldu.

Ernest’in arkadaşları konusunda olan kısaca şuydu. Annesi okuldaki çocukların, özellikle de oğluyla bir parçacık yakınlığı olanların isimlerini öğrenmeye meraklıydı. Ne kadar anlatırsan o kadar fazla bilmek isterdi, doymak bilmeyen bir iştahı vardı, bir çimenliğin ortasındaki bir yuvada, bir kuyruksallayan tarafından beslenen açgözlü bir guguk kuşu yavrusuna benzerdi, Ernest’in getirdiği her şeyi bir çırpıda yutar, yediği dışının kovuğuna gitmezdi. Acıktıkça da Joey’ye değil, hep Ernest’e giderdi, herhalde Joey ya daha aptaldı ya da ona daha az etki edebiliyordu, sebebi her neyse, iki oğlu arasında en fazla Ernest’ten bilgi sızdırabiliyordu.

Arada bir, ya Ernest'i kısıtırıp bir arkadaşını Battersby'ye getirmesini söyleyerek ya da kendisi Roughborough'ya gittiğinde bir arkadaşıyla tanıştırmak isteyerek gerçekten kanlı canlı bir çocuğu eline geçirdiği de oluyordu. Genellikle böyle durumlarda çocuk gidene kadar gayet cana yakın davranırdı, fakat Ernest'le baş başa kaldıkları anda tavrı değişiverirdi. Eleştirileri hangi şekilde olursa olsun, sonunda hep aynı yere çıkardı: arkadaşları bir işe yaramazdı. Ernest de ondan iyi sayılmazdı, annesine başka birini getirmesi gerekirdi; çünkü bu kesinlikle uygun değildi.

Çocuk Ernest'le ne kadar samimiye ya da annesi ne kadar samimi olduğunu sanıyorsa, o kadar işe yaramaz bulunurdu. Sonunda Ernest genel oyun planı olarak özellikle sevdiği bütün çocuklar için aslında pek yakın arkadaşlarından biri olmadığını, hatta neden eve davet ettiğini bile pek bilemediğini söylemeye başladı; fakat Charybdis'ten kaçarken Scylla'ya yakalandığını gördü; çünkü böyle olunca annesi çocuğu daha başarılı buluyordu. Yine de ona yeterince değer vermediği için Ernest'i işe yaramaz görüyordu.

Eline bir isim geçti mi bir daha asla unutmazdı. Durup dururken, heyecanla "Peki Falanca nasıl?" diye soruverirdi, söz ettiği çocuk da ya Ernest'in şimdi kavgalı olduğu eski bir arkadaşları ya da gerçek bir yıldız değil yalnızca bir göktaşı olduğunu çoktan belli etmiş biri olurdu. Ernest Falanca'nın adını annesinin yanında hiç ağzına almamış olmayı diler, kendi kendine bir daha asla arkadaşları hakkında konuşmayacağına yeminler eder; ama birkaç saat geçmeden unutup yine her zamanki gibi düşünmeden gevezelik etmeye başlardı. Annesi de baykuşun farenin üzerine atlayışı gibi sessizce söylediği şeylerin üzerine atlar, altı ay sonra artık çevreyle uyumunu yitirdikten sonra toprak yapıp ortaya getiriverirdi.

Bir de tabii Theobald vardı. Eğer okuldan ya da üniversiteden bir çocuk davet edilip de Battersby'ye gelecek olursa, Theobald başta ona cana yakın davranmak için elinden geleni yapardı ki bu da istediği zaman gayet güzel başarabildiği bir şeydi, dış dünya söz konusu olduğunda da genellikle isterdi. Görüştüğü

diğer rahipler, hatta aslında görüştüğü herkes ona her yıl daha fazla saygı duyuyorlardı ve Ernest azıcık da olsa bir şeylerden şikâyeti olabileceğini ima etmeye cüret edecek olsa onu bu basiretsizliğine pişman edecekleri kesindi. Theobald'ın aklı şöyle çalışırdı: “Şunu gayet iyi biliyorum ki Ernest bu çocuğa benim çok sevimsiz bir insan olduğumu söylemiştir, benim de şimdi ona hiç de sevimsiz olmadığımı, aksine, neşeli bir adam, tatlı bir ihtiyar, hatta herkes gibi biri olduğumu ve her şeyin Ernest'in suçu olduğunu göstermem lazım.”

Böylece çocuğa baştan son derece iyi davranırdı, çocuk da ona bayılır ve Ernest'e karşı onun tarafını tutardı. Tabii ki Ernest evine davet ettiği arkadaşının iyi vakit geçirmesini istediği için Theobald'ın bu kadar iyi davranmasına memnun oluyordu, ama aynı zamanda da manevi desteğe o kadar ihtiyacı vardı ki kendi arkadaşlarından birinin düşman saflarına geçmesini görmek ona çok acı geliyordu. Zira bir şeyden ne kadar emin olursak olalım (mesela bir şeyin kırmızı renkte olduğunu ne kadar iyi görürsek görelim) başka birinin aynı şeyi yeşil görmesi ya da yeşil görmeye meyletmesi bizi sarsar.

Misafirin gitmesine yakın Theobald genellikle biraz sabırsızlanmaya başlamış olurdu, ama misafirlik bittikten sonra çocuğun aklında kalan, daha çok ilk başta edinilen izlenimler olurdu. Theobald Ernest'le arkadaşları hakkında hiç tartışmazdı. Bunu Christina yapardı. Christina sessiz ve azimli bir şekilde okul arkadaşlarının eve davet edilmesinde ısrar ettiği için, Theobald gelmelerine ses çıkarmaz; geldiklerinde de, söylediğim gibi, onlara karşı gayet kibar davranırdı; ama bundan hoşlanmıyordu. Oysa bu Christina'nın çok hoşuna gidiyordu; elinden gelse (ve o kadar masraflı olmasa) Roughborough'yla Cambridge'in yarısını kalmaya davet ederdi. Ernest'in arkadaşlarının onlara gelmesine bayılıyordu; yeni insanlarla tanışmaktan ve bundan bıkar bıkılmaz da didik didik edip parçaları Ernest'in suratına fırlatmaktan hoşlanıyordu.

En kötüsü de genellikle Christina'nın haklı çıkmasıydı. Çocukların ve gençlerin duyguları şiddetli, fakat değişkendir. Ne tür arkadaşlardan hoşlandıklarını anlamaları için büyümeleri

gerekir, ilk dostluk denemeleri aslında yalnızca karşısındaki-nin kişiliğini anlamayı öğrenmeye yarar. Ernest de bir istisna değildi. Kuğuları kendi gözünde bile birer birer ördeğe dönüş-müştü, annesinin insanları ondan daha iyi anladığına neredeyse inanmaya başlıyordu, ama bence, Ernest ona gerçek bir kuğu yavrusu getirmiş bile olsa, annesi onun da ördek olduğunu, hem de o güne kadar gördüğü en çirkin ve en kötü ördek oldu-ğunu söylerdi.

Ernest başta arkadaşlarının eve Charlotte'un hatırına davet edildiklerinden şüphelenmemişti, tabii ki Charlotte'la birbirle-rinden hoşlanmaları mümkün olabilirdi, bu da çok hoş olurdu, neden olmasındı ki? Önceleri bu işte bir kötü niyet sezmemişti. Fakat artık uyanmış, bütün bunların ne anlama geldiğini an-lamıştı ve eve arkadaş davet etme konusunda isteksizdi. Akıl-sız delikanlı kafasıyla, aklından "Lütfen, gel de kız kardeşimle evlen," diye geçirirken bir arkadaşına "Gel de bize misafir ol," demek ona arkadaşını aldatmak gibi geliyordu. Bu, yalandan mazeretlerle para almaya çalışmak gibi bir şeydi. Charlotte'u sevse durum daha farklı olurdu, ama onu tanıdığı bütün insan-lar arasında en sevimsiz genç kız olarak görüyordu.

Charlotte güya çok akıllıydı. Tüm genç hanımlar ya çok güzel, ya çok akıllı ya da çok tatlıdırlar ve hangi kategoriye gi-receklerine kendileri karar verebilirler; ama bu üç kategoriden birine girmek zorundadırlar. Charlotte'u güzel veya tatlı olarak yutturmaya çalışmak boşuna olurdu, bu nedenle kalan tek seçe-nek olarak akıllı olmaya karar vermişti. Yeteneğini hangi alanda gösterdiğini Ernest hiç bilemiyordu, ne de olsa Charlotte ne bir müzik aleti çalar, ne şarkı söyleyebilir, ne resim yapardı, ama ka-dınlar o kadar akıllıdır ki annesi ve Charlotte onu, Charlotte'un ailenin diğer bireylerinin hiçbirinde bulunmayan bir deha pı-rıltısına sahip olduğuna inandırmayı başarmışlardı. Ne var ki, Ernest'in arkadaşlarından biri bile Charlotte'un zekâ ve kavrayı-şına hayran kalıp çarpılmamıştı, bunun da Christina'nın birbiri ardına hepsinin üzerini çabucak ve katı bir şekilde çiziverip yeni birini istemesiyle alakası olabilir.

İşte şimdi de Towneley'i istiyordu. Ernest bunun ola-

cağını anlamış ve engel olmaya çalışmıştı; çünkü istese bile Towneley’yi davet etmesinin imkânsız olduğunu biliyordu.

Towneley Cambridge’deki en seçkin gruplardan birine dahildi ve tüm lisans öğrencileri arasında belki de en tutulan kişiydi. Uzun boylu ve çok yakışıklıydı – Ernest’e hayatında göreceği en yakışıklı adam oymuş gibi gelirdi, daha canlı ve hoş bir simayı hayal etmek bile zordu. Krikette ve kürekte iyiydi, çok iyi huylu, kibirden olağanüstü derecede uzak, fazla akıllı olmayan ama çok duyarlı biriydi. Son olarak da daha iki yaşındayken annesiyle babası teknelerinin alabora olması nedeniyle ölüp onu tek çocukları ve dolayısıyla Güney İngiltere’nin en güzel mülklerinden birinin tek varisi olarak hayatta yalnız bırakmışlardı. Talih bazen bir adamı her taraftan iyilikle kuşatır, Towneley de talihin kayırdığı kişilerden biriydi. Bu olay hakkında varılacak genel hüküm ise ancak talihin işini bildiği ve gayet akıllıca bir seçim yaptığı olabilirdi.

Ernest bütün üniversitenin tanıdığı Towneley’yi üniversitedeki herkesin (tabii ki hocalar dışında) gördüğü gözle görüyordu, yapısı itibarıyla çabuk etkilenen biri olduğu için de onu çoğu kişinin sevdiğinden bile daha fazla seviyordu; fakat onun da kendisini tanıyor olabileceği hiç aklına gelmemişti. Eline fırsat geçtiğinde ona bakmaktan hoşlanırdı ve bunu yaptığı için de kendinden çok utanıyordu; ama konu burada son buluyordu.

Bununla beraber, tuhaf bir kaza eseri, Ernest’in son senesinde kürek takımlarını belirlemek için isimler çekilirken kendini bir numaralı kahramanı Towneley’yle aynı takımda serdümen olarak buluvermişti. Takımın diğer üç üyesi sıradan fanilerdi; ama oldukça iyi kürek çekiyorlardı ve takım genel olarak bayağı iyi bir takımdı.

Ernest ölesiye korkmuştu. Fakat ikisi karşılaştıklarında, Towneley’nin dışarıdan gözlemlenebilen başarıları kadar tamamen küstahlıktan ve iddiadan azade oluşundan ve karşısındaki kişiyi rahatlatma yeteneğinden de çok etkilendi; Towneley’yle diğerleri arasındaki tek fark Towneley’yle geçinmenin çok daha kolay olmasıydı. Tabii ki Ernest ona giderek daha da fazla tapmaya başladı.

Kürek yarışlarının bitmesiyle beraber ikisi arasındaki ilişki de son bulmuş, ama o günden bu yana Towneley Ernest'in yanından selam verip iki laf etmeden geçmez olmuştu. Ernest de talihsiz bir anında Battersby'de laf arasında Towneley'nin adını anıvermişti, işte şimdi de sonucun ne olduğunu görüyordu. Annesi onu Towneley'yi Battersby'ye davet edip Charlotte'la evlenmesini istemesi için sıkıştırıyordu. Hâlbuki Towneley'nin Charlotte'la evlenmesi gibi bir şey söz konusu olacak olsa Ernest dizleri üzerinde sürünerek yanına gidip ona kız kardeşinin ne korkunç ve dayanılmaz bir kız olduğunu anlatır, daha vakit varken kaçıp kendini kurtarması için yalvarırdı.

Ne var ki Ernest Tanrı'ya onu "*gerçek anlamda* dürüst ve vicdanlı" kılması için Christina'nın yalvardığı kadar uzun süre yalvarmamıştı. Neler hissettiğini ve düşündüğünü elinden geldiğince gizlemeye çalışarak sözü çevirip tekrar rahip olacak birinin bu yolda karşılaşabileceği güçlüklerle getirdi – aslında içinde herhangi bir şüphe olduğundan değil, yalnızca lafı değiştirmek için. Ne var ki annesi bu konuyu artık tamamen halledip kapattığını düşünüyordu, onun için Ernest ondan daha başka bir şey öğrenemedi. Ondan kısa bir süre sonra da kaçmak için bir fırsat buldu ve bu fırsattan istifade etmekte hiç vakit kaybetmedi.

Bölüm XLIX

1858 Mayıs döneminde Cambridge'e dönmesi üzerine, Ernest ve kendileri de Kilise'ye girmeye niyetli birkaç arkadaşı, artık durumlarını daha ciddi bir bakışla ele almaları gerektiğine karar vererek şapele o güne kadar gittiklerinden daha düzenli bir şekilde devam etmeye ve Yeni Ahit'i inceleyip tartıştıkları akşam toplantıları düzenlemeye başladılar – bu toplantıların nedense biraz kaçamak bir havası vardı. Hatta Aziz Pavlos'un Mektupları'nı Eski Yunanca orijinalinden okuyup ezberlemeye bile giriştiler. Otuz Dokuz Makale²⁶ ile Beveridge ve Amentü²⁷ ile de Pearson hakkında bilgi edindiler, çalışmadıkları saatlerde More'un "Dindarlığın Gizemi"²⁸ (Ernest bu kitaba bayılmıştı) ve Taylor'un "Dindarca Yaşamak ve Ölmek"²⁹ (bu kitaptan da, dilinin görkemliliği diye düşündüğü özelliği nedeniyle derinden etkilenmişti) adlı kitaplarını okuyorlardı. Rahip Alford'un Yunanca Ahit üzerine notlarını kendilerine rehber edinmişlerdi ki annesinin "güçlük" derken neden bahsettiğini Ernest bu sayede biraz daha iyi anlamıştı. Öte yandan Yeni Yorumcu Alman düşünürlerin vardıkları sonuçların ne kadar sığ ve zayıf olduğunu da görebilmişti. Aslında Almanca bilmediği için bu düşünürlerin eserlerini ilk kez burada duyuyordu. Bu çalışmalarda beraber olduğu arkadaşlarından bazıları St. John'dandılar ve toplantılar çoğunlukla St. John sınırları dahilinde bir yerlerde yapılıyordu.

Bu kaçamak toplantıların haberi nasıl olup Simeoncuların kulağına gitti, onu bilmiyorum, ama bir şekilde duymuş olmaları ki daha toplantılar başlayalı birkaç haftadan fazla bir zaman

26 Thirty-Nine Articles.

27 Creed.

28 Mystery of Godliness.

29 Holy Living and Dying.

geçmeden katılan bütün gençlere birer ilan gönderildi. İlanda, o zamanlar vaazlarından her yerde bahsedilen ünlü Londralı Evangelist vaiz, Muhterem Gideon Hawke'un, mayıs ayının falanca gecesi, genç dostu Badcock'ı St. John'daki odasında ziyarete geleceği ve dinlemek isteyen herkese birkaç kelime söylemekten zevk duyacağı yazıyordu.

Badcock tüm Simeoncular arasında en tanınmıştı. Yalnızca çirkin, pis, kılıksız, küstah ve her bakımdan itici olmakla kalmıyordu, ayrıca sakattı ve yürürken öyle yalpalardı ki burada yazmamın yakışksız kaçacağı, ama yaklaşık olarak "İşte arkam burada, işte arkam şurada" anlamına gelen bir lakap kazanmıştı. Zira attığı her adımda kaidesinin iki yuvarlağı sanki bir artmış altılı akorun iki uç notası gibi iki ayrı yöne uçuverceklermişcesine belirgin bir şekilde salınarak dikkati çekerlerdi. Dolayısıyla da ilanı alınca Ernest ve arkadaşlarının hayretten bir an için felç olmuş gibi kalakaldıklarını tahmin edebilirsiniz. Bu şüphesiz çok cüretkâr bir sürprizdi; ama sakatların birçoğu gibi Badcock da atak ve durdurması güç biriydi, bu da savaşı düşman cephesine taşımak için tam istediği fırsattı.

Ernest ve arkadaşları konuyu aralarında istişare ettiler. Rahip olmaya hazırlandıkları şu günlerde sosyal ayrımlar üzerinde bu kadar katı bir şekilde durmamaları gerektiğini hissederek ve belki biraz da o zamanlar hakkında çok konuşulan bir vaize şöyle iyice bir yakından bakma arzusuyla, davete icabet etmeye karar verdiler. Zamanı gelince, biraz kafaları karışık bir şekilde, biraz da utana sıkıla, o güne kadar hep ölçüye sığmaz bir yükseklikten baktıkları ve birkaç hafta önce yüz yüze konuşacaklarını rüyada görseler hayra yormayacakları adamın dairesine gittiler.

Bay Hawke, görünüş açısından Badcock'tan çok farklı biriydi. Dudakları o kadar ince olmasa ve çok katı ve kalıplaşmış, esneklik yoksunu havası olmasa, dikkat çekecek kadar yakışıklı bir adam sayılırdı. Yüz hatları tıpkı Leonardo da Vinci'ye benziyordu, üstelik çok bakımlıydı, sağlıklı ve güçlü görünüyordu, yanakları elma gibi, yüzü pırıl pırıldı. Tavırları son derece kibar ve Badcock'u çok tuttuğu belli oluyordu. Genç dostlarımız oldukça şaşırmışlardı ve kendilerini daha küçük, Badcock'ı ise

daha yüksek görmeye başlamış gibiydiler, bu da pek hoşlarına gitmiyordu. Gelenler arasında St. John'dan ve diğer kolejlerden birkaç tanınmış "Sim" de vardı; ama Ernest takımını (bundan sonra kolaylık olsun diye onlardan böyle bahsedeceğim) bastırarak kadar kalabalık değildiler.

Kimseyi gücendirecek bir yanı olmayan bir sohbetin ardından, Bay Hawke masanın bir başında ayağa kalkıp, "Dua edelim," dedi ve gecenin esas gündemine geçildi. Ernest takımını bundan hoşlanmasa bile ellerinde olan bir şey yoktu, onlar da diğerleriyle beraber diz çöküp bilinen birkaç duayı Bay Hawke'un ardından tekrar ettiler (Bay Hawke'un duaları son derece güzel okuduğunu belirtelim). Herkes yerine oturduktan sonra, Bay Hawke konuşmasına başladı. Elinde notlar olmadan konuşuyordu, konu olarak da "Saul, Saul, neden bana saldırıyorsun?"³⁰ sözünü seçmişti. Bay Hawke'un etkileyici tavırlarından mıdır, kabiliyetinin büyük ününden midir, yoksa Ernest takımındakilerden her birinin o günden önce kendisinin de "Sim"lere karşı az çok düşmanca bir tavır almış olduğunu bilmesinden ve "Sim"leri de ilk Hristiyanlara kendisinden çok daha yakın görmesinden midir bilinmez, artık her ne sebeptense bu kadar aşına oldukları bu konu Ernest takımının vicdanını ilk defa böyle tam on ikiden vuruyordu. Bay Hawke konuşmasını burada kesip başka hiçbir şey söylemese bu kadarı bile yeterli olurdu, belki kendisine dönmüş yüzleri şöyle bir süzüp yaptığı etkiyi görünce kendisi de vaazını başlamadan bitirmeyi düşünmüş olabilir, ama öyle olduysa da sonra bir daha düşünüp vaz geçti ve devam etti. Tipik bir örnek olan ve bundan bir iki kuşak sonra pek zavallı ve açıklamaya muhtaç görünecek bir düşünce yapısını gözler önüne seren vaazının tamamını buraya alıyorum.

"Genç dostlarım," dedi Bay Hawke, "burada bulunan birinizin bile Tanrı'nın kişiselliğinden kuşku duymadığından eminim. Olsaydı, şüphesiz öncelikle ona hitap etmem gerekirdi. Eğer burada toplanmış olan herkesin, Tanrı'nın görmediğimiz

30 İsa'nın öğrencilerini bulup tutuklamak üzere Şam'a giderken Saul İsa'nın sesini duyar (Habercilerin İşleri, 9:4).

halde aramızda olduğunu ve en gizli düşüncelerimizi bile dikkatle gözlediğini kabul ettiğini düşünerek yanılıyorsam, şüphesi olan kişinin ayrılmadan önce benimle özel olarak görüşmesini içtenlikle rica ederim. O zaman merhamet sahibi Tanrı'nın, bir insanın onu anlayabileceği ölçüde, kendini bana gösterdiği düşünceleri kendisiyle paylaşabilirim, bu düşüncelerin daha önce kuşkuları olan başka kişilerin zihnine huzur verdiğini görmüşümdür.

“Yine eminim ki aramızdaşundan da şüphe eden yoktur: Bizi kendisine benzer şekilde yaratmış olan bu Tanrı, zaman içinde insanın körlüğüne acıyarak bizim gibi ete kemiğe bürünmüş ve gökyüzünden inip şeklen bizden farkı olmayan bir insan olarak aramızda yaşamıştır. O ki güneşi, ayı ve yıldızları, dünyayı ve üzerindeki her şeyi yaratan Tanrı'dır, Cennet'ten çıkıp, bilhassa herkesçe aşağılanarak yaşamak ve en zalimce yaratıcılığın eseri olan acı ve utanç dolu bir ölümle ölmek amacıyla, Oğlu'nun kişiliğinde aramıza karışmıştır.

“Dünyada bulunduğu süre zarfında birçok mucizeler göstermiştir. Körlerin gözünü açmış, ölüleri diriltmiş, birkaç somun ekmek ve birkaç balıkla binlerce kişiyi doyurmuş, suyun üzerinde yürümüş, fakat önceden belirlemiş olduğu gün gelince çarmıha gerilerek can vermiş ve bir avuç sadık dostu tarafından gömülmüştür. Ne var ki, onu öldürenler gözlerini bir an bile ayırmaksızın mezarını izlemeye koyulmuşlardır.

“Eminim ki bu odada bu anlattıklarımın hiçbirinden şüphe eden hiç kimse yoktur, fakat varsa, bir kez daha, benimle özel olarak görüşmesini rica ederim, Tanrı'nın rahmetiyle kuşkularının dağılacığından hiç şüphem yok.

“Rabb'imizin gömülmesinin ertesi günü değil bir sonraki gün, tabut hâlâ düşmanlarca devamlı gözlenmekteyken, Cennet'ten yüzü alev alev ışıldayan bir meleğin parıltılar saçarak indiği görülür. Bu muhteşem varlık mezarın üzerindeki taşı kaydırıp açar ve ölmüş olan Rabbimiz geri dönerek mezarından kalkar.

“Genç dostlarım, bu antik çağlardaki mitolojik tanrı masalları gibi uydurma bir hikaye değil, sizin ve benim burada beraber

olduğumuz kadar kesin bir tarihsel gerçektir. Tarihe geçmiş kesin gerçekler arasında İsa Mesih'in Dirilişi'nden daha fazla tanığın yeminiyle doğrulanmış bir başka gerçek yoktur, aynı şekilde, dirilmesinden birkaç hafta sonra Rabb'imizin bir melekler ordusu arasında semaya yükselerek Cennet'e doğru gittiğinin ve bulutlar arasına girerek gözden kaybolduğunun da kadın erkek yüzlerce kişi tarafından görüldüğü kesin olarak bilinmektedir.

"Bu ifadelerin gerçek olmadığının iddia edildiğini söyleyenler çıkabilir, fakat bunları sorgulayanlara ne oldu, sorarım size. Şimdi neredeler? Hiçbirini gördüğümüz ya da duyduğumuz oluyor mu? Geçen yüzyılın miskinliği içerisinde hasbelkader katettikleri mesafeyi korumayı başarabildiler mi? Babalarınız yahut anneleriniz yahut dostlarınız arasında bunların iç yüzünü apaçık göremeyen tek bir kişi var mı? Bu büyük üniversitede bu adamların söylediği şeyleri inceleyip de bir hiçten ibaret olduğunu görmemiş olan tek bir hoca ya da vaiz var mı? Siz bunlardan biriyle olsun hiç karşılaştınız mı yahut yazdıkları kitaplardan herhangi birinin bu konuda fikrine güvenilebilecek olanların saygı ve ilgisini kazandığını gördünüz mü? Zannetmiyorum, ayrıca, sizlerin de bu kişilerin tekrar bir zamanlar çıktıkları karanlıklara gömülmelerinin nedenini de benim kadar iyi bildiğinizi sanıyorum. Zira söylemleri birçok ülkenin en ehil, en adil, en akıllı kişileri tarafından dikkatle ve sabırla incelenerek öylesine tutarsız ve çürük bulundu ki kendileri de bu iddiaları artık bir yana bıraktılar. Bozguna uğramış ve yılmış bir vaziyette, barış yapmak için yalvararak ve sürünerek cepheden kaçtılar, bir daha da hiçbir uygar ülkede öne çıkmaya cesaret edemediler.

"Bunlar sizin de bildiğiniz şeyler. Öyleyse neden tekrar, ısrarla anlatıyorum? Sevgili genç dostlarım, cevabı size kendi vicdanlarınız çoktan vermiş olmalı. Bunları ısrarla anlatıyorum; çünkü bütün bunların gerçekten olduğunu hepiniz çok iyi bildiğiniz halde, bunları hiç anlamanız gerektiği gibi anlamadınız, farkına varmanız gerektiği gibi farkına varmadınız, ne kadar ciddi ve önemli olduklarını hiç algılamadınız.

"Şimdi bir adım daha ileri gitmeme izin verin. Hepiniz bir

gün öleceğinizi, ya da ölmeseniz bile (çünkü aramızdan bazıları hâlâ hayattayken Rabb'in yeniden dünyaya geleceğini ümit etmeme yol açan bazı işaretler yok değil) ölmeseniz bile değiştireceğinizi biliyorsunuz, çünkü son boru üflenince ölümler yattıkları yerden hiç çürümemiş gibi kalkacak; çünkü bütün bu çürüyen bedenin çürümezliği ve bu ölümlü bedenin ölümsüzlüğü kuşanması gerekir, o zaman yazılı söz yerine gelecek: 'Ölüm, yengide yutuldu.'³¹

"Yargı günü geldiğinde Mesih'in huzuruna çıkacağınıza inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz? Laf olsun diye söylediğiniz her bir sözün hesabını vermek zorunda kalacağınıza inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz? İnsanın arzularına değil, sizi sevdiği için Cennet'ten aranız inen, sizin için çile çeken ve ölen Mesih'in arzularına uygun bir şekilde yaşamanız gerektiğine inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz? O Mesih ki, sizi yanına çağırmakta, gününüz dolmadan çağırısına kulak vermeye davet etmektedir, ama siz onun çağırısına kulak vermezseniz bir gün sizi yargılayacak olan da odur, değişmezdir ve ondan kaçıp sığınacak bir yer, bir gölge yoktur.

"Benim sevgili genç dostlarım, Ebedi Yaşama götüren kapı dar, yol da çilelidir, onu bulanlar azdır³². Çok az, çok çok az, çünkü Mesih'in aşkına HER ŞEYDEN vaz geçmeyen, hiçbir şeyden vazgeçmemiş sayılır.

"Eğer bu dünyanın dostları olarak yaşamak istiyorsanız, eğer Rabb'iniz sizden isteyecek olursa en canı gönülden bağlı olduğunuz şeylerden bile vaz geçmeye hazır değilseniz, o zaman Mesih'i düşünmeyi hemen bir yana bırakın derim. Yüzüne tükürün, tokatlayın, hırpalayın, yeniden çarmıha gerin, vaktiniz ve gücünüz varken bu dünyanın dostluğunu kazanmak için elinizden ne geliyorsa, canınız ne istiyorsa yapın, bu kısa ve geçici hayatın zevkleri ebedi işkence ve eziyetlerle ödemeye değmeyecek olabilir, ama kısa da olsa zevk zevktir. Ne var ki eğer, Tanrı'nın dostları olarak yaşamak ve Mesih'in uğrunda ölmesi boşa gitmeyen kişiler arasında olmak istiyorsanız, eğer

31 Korintoslulara Mektup I, 15:51-55.

32 Matta, 7:13,14.

kendi ebedi iyiliğinize, ebedi selametinize değer veriyorsanız, o zaman bu dünyanın dostluğundan vaz geçin, Tanrı'yla fanilikten birini seçmeniz gerektiği muhakkaktır, çünkü her ikisine birden hizmet edemezsiniz.

“Bunları size, tabiri mazur görürseniz, basit bir hesap meselesi olarak sunuyorum. Son zamanlarda bazılarının iddia ettiklerinin aksine, bunda aşağılık ya da adi bir taraf yok, tabiat bize aydın bir zihinle kendi çıkarlarımızı düşünmemiz kadar Tanrı'nın uygun bulduğu başka hiçbir şey olmadığını açıkça göstermektedir, kimsenin sizi bu konuda aldatmasına müsaade etmeyin; bu tamamen gerçek olaylarla ilgili basit bir sorudur: bazı şeyler oldu mu, olmadı mı? Oldularsa, hangi davranış biçimini benimsemenizin sizin ve başkalarının yararına olacağını düşünmek akıllıca olur?

“Şimdi de size şunu sormama izin verin, siz bugüne kadar bu soruya ne cevap verdiniz? Kimin dostluğunu seçtiniz? Eğer bildiğiniz şeyleri bile bile, hâlâ bu bilginin muazzamlığına göre hareket etmeye başlamadıysanız, o zaman erimiş lavların fokurdadığı bir kraterin ağzına ev kurup bütün hazinelerini oraya bırakan birisi size kıyasla daha akıllı başında, daha sağduyu sahibi bir insan sayılır. Bunu lafın gelişi söylemiyorum ya da sizi yok yere korkutmaya çalışmıyorum. Bu yalnızca gerçek, süssüz, yaldızsız, mübalağasız gerçek, bunu benim kadar siz de biliyorsunuz.”

Burada, o ana kadar olağanüstü bir sakinlikle konuşan Bay Hawke'un sesi daha sıcak bir tona büründü.

“Ah, benim genç dostlarım, dönün, dönün, dönün, bugün, bu saat, bu an dönün, bir an bile durup arkanıza bakmayın, hemen size kucağını açmış bekleyen, her arayanın bulacağı o Mesih'e sarılın. Tanrı'nın kendi selametinin nerede olduğunu bilmeyenleri bekleyen gazabından kaçın, kendinizi kurtarın. İnsanoğlu³³ bir gece hırsız gibi gelir, ruhumuzun bizden ne zaman isteneceğini hiçbirimiz bilemeyiz. Eğer burada olanlar arasında dediklerimi dinleyip önemseyen tek bir kişi bile varsa,” durup bakışlarını dinleyen herkesin, ama özellikle de Ernest takımının

33 İsa Mesih.

yüzlerinde dolaştırdı, “o zaman gelişimin boşuna olmadığını anlayacağım, çünkü Rabb’in çağrısını hissettim, gece bana acele buraya gelmemi, bana ihtiyacı olan seçilmiş bir kişinin olduğunu söyleyen bir ses duydum.”

Burada Bay Hawke sözlerine oldukça ani bir şekilde son verdi, samimi tavrı, çarpıcı yüzü ve harika konuşması, benim burada verdiğim kelimelerin okuyucuya aktarabileceğinin çok ötesinde bir etki yaratmıştı. Marifet söylediği şeylerde değil, adamın kendisindeydi. Son söylediği o gece bir ses duymasına dair iki çift gizemli sözün etkisi ise adeta büyü gibiydi, yere bakarak içinden Tanrı’nın Bay Hawke’u özel olarak Cambridge’e yollamasının nedeni olan o seçilmiş kişinin kendisi olduğuna inanır gibi olmayan tek bir kişi bile yoktu. Bu doğru olmasa bile, her biri ilk kez olarak Tanrı’yla doğrudan iletişim içerisinde olan birinin huzurunda bulunduğunu, böylece de Yeni Ahit’teki mucizelere aniden yüz misli daha yakınlaştığını hissediyordu. Hepsi de, korku demeyelim ama şaşkınlık içindeydi, sanki konuşmadan anlaşmışcasına bir araya toplanarak Bay Hawke’a vaazı için teşekkür ettiler, mütevazı bir itaat havası içinde Badcock’a ve diğer Simeonculara iyi geceler dilediler ve beraberce odadan çıktılar. Bütün hayatları boyunca duyduklarından farklı bir şey duymamışlardı, öyleyse bu kadar afallamış olmalarının sebebi neydi? Sanırım bunun sebebi kısmen son zamanlarda daha ciddi bir şekilde düşünmeye başlamış olmaları ve etkilenmeye uygun bir ruh hali içinde olmaları, kısmen vaazın bir odada verilmiş olması nedeniyle daha doğrudan bir şekilde kendilerine hitap edildiğini hissetmeleri, kısmen de Bay Hawke’un konuşmasındaki mantıksal tutarlılık, abartıdan uzaklık ve derin inanmışlık havasıydı. Sadeliği ve bariz samimiyeti hepsini daha özel görevinden bahsetmesinden önce bile derinden etkilemişti; fakat bu son kısım her şeyi bambaşka bir düzeye taşıyordu, ay ışığı altında düşünceli adımlarla bahçelerden ve avlulardan geçerek odalarına dönerlerken her birinin kafasında (ve kalbinde) aynı soru vardı: “Rabb’im, o ben miyim?”

Ernest takımı ayrıldıktan sonra Simeoncular arasında neler geçtiğini bilmem; ama gecenin başarısı sonucunda büyük bir

coşkuya kapılmamış olmaları için insandan çok öte bir şey olmaları gerekir. Ernest'in arkadaşlarından biri üniversitenin futbol takımındaydı; o bile Badcock'ın odasına gelmiş, diğerleri kadar mülayim bir şekilde iyi geceler dileyerek sessizce ayrılmıştı, böyle bir başarı az şey değildi.

Bölüm L

Ernest artık hayatının dönüm noktasına geldiğini hissediyordu. Mesih için her şeyden vaz geçecekti; tütününden bile.

Pipolarını, tütün keselerini toparlayıp bavuluna kaldırdı, kilitleyip yatağının altına, gözünden ve mümkün olduğunca gönlünden ırak olacakları bir yere yerleştirdi. Hepsini yakabilirdi; ama belki canı tütün içmek isteyen biri gelebilir diye yakmadı. Ne de olsa tütün içmek günah değildi, kendisi vaz geçti diye başkalarına katı davranması için bir sebep yoktu.

Kahvaltıdan sonra dairesinden çıkıp, önceki akşam Bay Hawke'u dinlemeye gelenlerden Dawson adında birini ziyarete gitti. Dawson da dört ay sonraki Kutsal Hafta'da Kilise'ye giriş yapacaktı ve o da ders çalışıp hazırlanmaya gelmişti. Oldukça ciddi bir gençti; hatta Ernest'e göre biraz fazla ciddiydi, ama artık zaman değişmişti ve Dawson, kuşkusuz samimiyeti sayesinde, bugün Ernest için çok uygun bir danışmandı. Dawson'un dairesine gitmek için St. John'un ilk avlusundan geçiyordu ki Badcock'la karşılaştı ve onu saygıyla selamladı. Bu hareketi, Badcock'ın yüzünde coşkulu bir gülümsemenin belirmesine neden oldu; aslında arada bir yüzü böyle ışıldardı ve Ernest daha çok şey biliyor olsa bu halini muhakkak Robespierre'e benzetirdi. O günse, bu gülümsemeyi görünce bilinçli bir şekilde düşünmeksizin karşısındaki adamın huzursuz ruh halinin ve kendi kendini arayışının farkına vardı; fakat henüz bunları ifade edebilecek aşamada değildi. Badcock'ı her zamankinden daha itici buluyordu; ama onun önüne çıkardığı ruhani fırsatlardan faydalanacağını düşündüğü için uyarca davranması gerekiyordu. O da uyarca davrandı.

Badcock ona, Bay Hawke'un konuşması biter bitmez şehre döndüğünü, ama gitmeden evvel Ernest'in ve başka iki üç kişinin kim olduklarını özellikle sorduğunu söyledi. Sanı-

rım, Ernest'in arkadaşlarından her biri az çok bu şekilde Bay Hawke'un kendileriyle özel olarak ilgilendiğini düşünmeye yönlendirilmiş olmalı. Bu Ernest'in gururunu okşamıştı (ne de olsa anasının oğluydu) ve Bay Hawke'un özel olarak gönderilmesinin sebebinin kendisi olabileceği fikri bir kez daha aklına takılmıştı. Badcock'ın halinde de sanki söyleyecek daha çok şeyi varmış da susması gerekiyormuş gibi bir hava vardı.

Dawson'un dairesine vardığında, arkadaşını önceki akşamki vaazın coşkusuyla kendinden geçmiş bir halde buldu. Vaazın Ernest üzerindeki etkisine de aynı derecede sevinen Dawson, onun bir gün döneceğini eskiden beri bildiğini, ama dönüşümünün bu kadar ani olacağını tahmin edemeyeceğini söyledi. Ernest de, şimdi görevini bu kadar açık bir şekilde gördükten sonra bir an evvel Kilise'ye katılmak ve bir papaz yardımcılığına atanmasını istemek niyetinde olduğunu söyledi. Böyle yapmak Cambridge'den daha erken ayrılmasına sebep olacaktı, bu da onu üzüyordu; ama yapması gerekeni oyalanmadan yapmak istiyordu. Dawson onun bu kararlılığını içtenlikle kutladı ve Ernest bu yola girmiş biri olarak hâlâ bir bakıma zayıf sayılacağı için Dawson'un onu bir süreliğine, tabiri caizse himayesine almasını ve imanını pekiştirmesine yardımcı olmasını kararlaştırdılar.

Böylece aslında son derece uyumsuz bir çift olan bu iki genç arasında bir saldırı ve savunma ittifakı kurulmuş oldu ve Ernest Piskopos'un kendisini sınava çekeceği kitapları çalışmaya koyuldu. Zamanla onlara başkalarının da katılmasıyla küçük bir küme ya da bir kilise (ikisi aslında aynı şeydir) oluşturdular ve Bay Hawke'un konuşmasının etkisi normalde beklenebileceği gibi birkaç günde zayıflayıp gideceğine giderek derinleşmeye başladı. Öyle ki Ernest'in arkadaşları kendilerini onu yüreklendirmek yerine sakinleştirmeye çalışmak durumunda hissettiler yoksa kendini iyice dine verip her şeyden vaz geçecek ve kendini havariler gibi yollara vuracak gibi bir hali vardı; nitekim kendini yollara vurmadıysa da bir ara dine kendini iyice kaptıracaktı.

Belirgin bir şekilde irtifa kaybettiği tek bir konu oldu, o da tütün içmekti. Daha önce de söylediğim gibi, aklından çıkarmak

için pipolarıyla tütününü gözünün önünden kaldırıp kilitlemişti. Bay Hawke'un vaazından sonraki gün boyunca hiçbirini bavulundan çıkarmamaya cesurca dayandı; zaten bu pek zor değildi, çünkü bir süredir piposunu sadece akşam yemeğinden sonra içmeye kendini alıştırmıştı. O gün akşam yemeğinden sonra da dua vaktine kadar içmedi, sonra da kendini tutma gayreti içinde dua saatinde şapele gitti. Döndüğünde ise bu meseleye bir de sağduyu penceresinden bakmaya karar verdi. Bu şekilde tekrar düşününce, tütün sağlığına bir zarar vermediği sürece ki herhangi bir zararını da göremiyordu; çay ya da kahveyle hemen aynı bağlamda değerlendirilmesi gerektiğine karar verdi.

İncil'in hiçbir yerinde tütün içmek yasak edilmemişti; tabii o zamanlar tütün henüz bulunmamıştı, muhtemelen yasak edilmekten kurtulabilmesinin sebebi de buydu. Aziz Pavlus'un ya da bizzat Efendimiz Hazretleri'nin bir bardak çay içtiğini hayal edebiliriz; ama ikisini de ağzında bir sigarayla düşünemeyiz. Ernest bunu inkar edemezdi, tütün içmek diye bir şeyin varlığından haberi olsa Pavlus'un her çeşidini muhakkak lanetleyeceğini de kabul ediyordu. Öyleyse fiilen yasaklamamış olmasına dayanarak tütünü mubah saymak Pavlus'u suistimal etmek sayılmaz mıydı? Öte yandan, Tanrı'nın Pavlus'un yasaklayacağını bilerek tütünün keşfini özellikle onun ölümünden sonraki bir zamana denk getirmiş olması da mümkündü. Hristiyanlık için bütün yaptıklarını düşününce bu Pavlus'a karşı haksızlık gibi görünüyordu, ama Tanrı bunu muhakkak başka şekillerde telafi etmesini de bilirdi.

Bu düşüncelerle Ernest piposunu içmesinin daha iyi olacağı konusunda tatmin oldu ve sinsice bavulunu açıp pipolarıyla tütününü sakladığı yerden çıkardı. Hiçbir şeyde, hatta erdemli olmada bile, aşırılığa kaçmamak gerektiğini düşünerek o gece aşırı bir şekilde pipo içti. Fakat ne yazık ki Dawson'un yanındayken tütün içmeyi bıraktığını şişine şişine söylemişti. Ernest daha başka ve daha kolay konularda sebatkarlığını kanıtlayıncaya kadar, pipolar bir iki hafta bir dolabın içinde dursa iyi olacaktı. Sonra yavaş yavaş tekrar meydana çıkabilirlerdi; nitekim çıktılar da.

Ernest eve bu kez her zamanki mektuplarından farklı bir havada bir mektup yazdı. Mektupları genellikle hep aynı standard şekil ve içerikte olurdu; çünkü daha önce bahsettiğim gibi, ne zaman gerçekten ilgisini çeken bir şey hakkında iki satır yazacak olsa annesi hep daha fazlasını öğrenmek isterdi. Her yeni cevap da Hidra³⁴'nın bir başını kesince altı tane yeni başının çıkması misali, bir sürü yeni soruya yol açardı; ama sonunda her zaman annesiyle babası aynı sonuca varırlar, yani başka bir şey yapması ya da düşündüğü şekilde hareket etmekten vaz geçmesi gerektiğini söylerlerdi. Ne var ki bu kez yeni bir başlangıç aşamasındaydı ve belki bininci defa annesiyle babasının onaylayacakları ve ilgilenecekleri bir yol tutmak üzere olduğunu hissediyordu, onun için sonunda görüşlerine o güne kadar olduğundan daha fazla anlayışla yaklaşabileceklerini düşünüyordu. Bu hisler içerisinde, eve şevk ve heyecan dolu bir mektup yazdı. Ben okurken çok eğlendimse de burada tamamına yer veremeyeceğim kadar uzun. Bir yerinde şöyle yazıyor: “Ben artık Mesih’in yoluna gidiyorum, okul arkadaşlarımdan çoğu ise korkarım tam ters yöne gidiyorlar. Onlar için dua etmeli ve benim bulduğum gibi onların da Mesih’in yolunda huzur bulmalarını dilemeliyiz.” Bana teslim ettiği mektup tomarından bunu alıp okurken Ernest utançtan yüzünü elleriyle saklıyordu. Annesi mektuplarını ölene kadar özenle saklamış, o ölünce de babası hepsini Ernest’e geri vermişti.

“İstersen burasını keseyim,” diye teklif ettim.

“Kesinlikle hayır,” diye yanıtladı, “hatta ola ki arkadaşlarımdan da çılgınlıklarımın kaydını tutan başka kimse çıkarsa onların sakladıklarından da okuyucuyu eğlendirebilecek ne varsa alıp kullanın, okuyanlar gülsün.” Ama bu beklenmedik mektubun Battersby’de yarattığı etkiyi varın siz düşünün! Christina bile oğlunun Mesih’in gücünü keşfetmesine sevinip havalara uçmak yerine kendini tuttu, hele Theobald dehşete kapılmıştı. Oğlunun hiçbir kuşku duymuyor ve herhangi bir zorluk da çekmiyor olması ve sorun çıkarmadan Kilise’ye girmeye hazır olması iyiydi tabii, ama o güne kadar dine hiç meylenmemiş

34 Herkül tarafından öldürülen dokuz başlı yılan.

birinin böyle aniden dönüvermiş olması tekin değildi. Nerede duracağını bilmeyen insanlardan nefret ederdi. Ernest her zaman böyle garip ve dengesizdi, ne yapacağını kestirmenin imkanı yoktu, ama her ne yaparsa duyulmadık ve aptalca bir şey olacağı kesindi. Kilise'ye girip bir tımar hakkı satın aldıktan sonra da gemi iyice aزیya alıp Theobald'ın hayatında yapmadığı kadar soytarılık yapması ihtimali vardı. Kilise'ye girmesi ve bir tımar hakkı satın alması hayatına epey istikrar katardı elbet, bir de evlenirse artık gerisi karısına kalıyordu, bu onun tek şansıydı, ne var ki, Theobald'ın hakkını teslim etmek lazım, içten içe bu ihtimale de fazla bel bağlamamak gerektiğini hissedecek kadar bilgeliğı vardı.

Ernest hazıranda Battersby'ye geldiğinde babasıyla adeti olduğundan daha samimi ve açık bir iletişim kurmayı denese de bu basiretsiz yaklaşımı pek iyi sonuç vermedi. Bay Hawke'un konuşmasının etkisiyle bataklık çulluğı misali bodoslama daldığı ilk yön, dinde şekilcilikti. Theobald'ın kendisi de Roma Kilisesi'ni andıran törensel, şekilsel uygulamalardan çok Anglikan Kilisesi'nin ruhuna uygun, daha liberal bir din anlayışından yanaydı. Onun Kilise'ye ilk girdiğı yıllarda, diyelim 1825'le 1850 arasında, taşralı bir din adamının normal gelişimi bu yöndeydi, ama vaftizle yenilenme ve papazların kendilerini dine adanması gibi ilkeleri Ernest'in neredeyse dudak bükerek tartışmaya açmasına da hazır değildi (yok artık, daha neler, böyle meselelerle ne işi vardı ki?). Aynı şekilde, Metodistlik ile Kilise arasında bir uzlaşma zemini arayışını da hoş karşılaması mümkün değildi. Theobald Roma Kilisesi'nden nefret ediyordu, ama muhaliflerden de nefret ediyordu, çünkü her şeyden önce bunlar genellikle sorun çıkaran tipler olurlardı. Zaten onunla aynı fikirde olmayanların hep sorun çıkaran tipler olduğunu düşünürdü, üstelik bir de her şeyi onun kadar biliyormuş gibi yaparlardı. Yine de, kendisine kalsa dinde geriye dönerek Roma Kilisesi'nin uygulamalarına yakınlaşmayı savunan muhafazakarlardansa onları desteklemeyi tercih ederdi, ama kendisine kalmıyordu tabii, yakın çevresindeki diğer din adamları onu bu konuda asla kendi haline bırakmazlardı. Teker teker hepsi de doğrudan ya da do-

laylı olarak yirmi sene evvel başlayan Oxford hareketinin etkisi altına girmişlerdi. Kendisinin bile şimdi göz yumduğu ne uygulamalar vardı ki gençliğinde olsa hepsine Papacı hareketler diye karşı çıkardı, dolayısıyla da kilise meselelerinde işlerin ne yöne doğru gittiğinin gayet açık bir şekilde farkındaydı, Ernest'in de tabii ki her zamanki gibi tam ters yöne gittiğini görüyordu. Oğluna akılsızın teki olduğunu söyleme fırsatı kaçırılmayacak kadar cazipti, Theobald da kaçırmadı tabii. Ernest bozulmuş ve şaşırmıştı, annesiyle babası hayatı boyunca onun daha dindar olmasını istememişler miydi? İşte dindar olmuştu, ama annesiyle babasını yine de memnun edememişti. Kendi kendine bir peygamberin onuru en çok kendi memleketinde çiğnenir diye düşündü, ama son zamanlarda (daha doğrusu son zamanlara kadar) garip bir şekilde böyle özlü sözleri tersine çevirmeyi adet edinmişti, bazen bir memleketin de onurunu en çok kendi peygamberi çiğner diye düşündü ve bunda da bir doğruluk payı buldu. Bunun üzerine gülmeye başladı ve kendini o andan itibaren bütün gün Bay Hawke'un vaazını dinlemeden önceki gibi hissetti.

1858'de yaz tatilinde yine Cambridge'e gitmesi gerekti; çünkü piskoposların artık çok üzerinde durmaya başladığı İsteğe Bağlı Din Bilimleri Sınavı'na girmesi gerekiyordu. Ders çalışırken hep seçtiği meslek için en uygun şekilde hazırlayacak bilgilerle donandığını hayal ediyordu. Oysa aslında bütün yaptığı sınavı vermek için ineklemekten ibaretti ve sınavı verdi, hem de iyi bir notla geçti ve o sonbahar beş altı arkadaşıyla birlikte Yardımcı Papaz rütbesini aldı. Daha yalnızca yirmi üç yaşındaydı.

Bölüm LI

Ernest, Londra'nın en merkezi yerlerinden birine atanmıştı. Daha Londra hakkında pek bir şey bildiği yoktu, ama içgüdüleri onu oraya çekiyordu. Atandığının ertesi günü hemen kolları sıvayıp görevlerine başladı; evliliklerinin ilk günü Christina'yla arabada baş başa bulduğunda babası neler hissettiyse o da hemen hemen aynı hisler içindeydi. Daha ilk birkaç gün geride kalmadan, Cambridge'deki dört yılı boyunca yaşadığı pırıl pırıl mutluluğun sönüp gittiğinin farkına vardı ve attığı adımdan geri dönmesinin imkansızlığı karşısında büyük bir isyana kapıldı, şimdi bu işi nasıl da aceleye getirdiğini görebiliyordu.

Şimdi yer vermek zorunda kalacağım saçmalıkları affettirmek için bulabildiğim en sevecen mazeret, ani bir şekilde dindarlaşması, Kilise'ye girmesi ve Cambridge'den ayrılmasının neden olduğu değişim şokunun kahramanımıza fazla gelmiş ve zaten yeterince deneyimle desteklenmemiş ve her an bozulmaya hazır olan dengesini fena halde bozmuş olması.

Herkesin içinde belli bir ölçüde bozukluk potansiyeli vardır ve düzgün işler yaparak düzgün bir hayat sürmeye başlamadan önce herkes bu bozuk tarafla baş etmek ve kurtulmak zorundadır. Nitekim bir kişinin en iyi işleri ne kadar kalıcı olmuşsa, hayatının bir döneminde kendisi için hiç umut yokmuş gibi görünen bir zaman, hatta epeyce bir zaman geçirmiş olduğu da o kadar kesindir. Hepimizin hayatımızın ilk dönemlerinde manevi anlamda bazı aşırılıklar yaşaması kaçınılmazdır. Zaten ben de vaftiz oğlumda bir kusur buluyorsam sebebi bazı aşırılıklar yaşamış olması değil, esas yaşadığı aşırılıkların hep en sıradan ve heyecansız cinsten olması yüzünden. Daha birkaç ay öncesine kadar gösterdiği mizah duygusu ve kendi başına düşünebilme yeteneği sanki don yemiş bahar dalları gibi kavrulup gitmiş, yetki sahibi diye gördüğü kimselerin her dediğine

inanma alışkanlığı ve ne kadar mantıksızca olursa olsun her şeyde sonunda tadı kaçana dek ileri gitme huyu ise iki kat daha güçlü bir şekilde hortlamıştı. Sanırım Ernest'in yerinde kim olsa durum aynı olurdu, özellikle de evveliyatını düşünersek başka türlü beklenemezdi, ama yetenekleri hakkında iyi şeyler düşünmeye başlamış olan daha serinkanlı üniversite arkadaşlarından bazıları bu duruma hem şaşırmış hem de bozulmuşlardı. Kendisine kalırsa, din mutlak bir şeydi ve bu yolda yavaş yavaş değişmeye, hafif düzeltmelere, biraz yapıp biraz yapmamaya, hatta uzlaşmaya bile yer yoktu. Koşullar Kilise'ye girmesine yol açmıştı, o an için böyle olmuş olmasına üzülmüyordu, ama yapacak bir şey yoktu, bir kere Kilise'ye girmişti ve yoluna devam etmesi gerekiyordu. Böylece kendisinden beklenenleri güzelce öğrenmek ve gereğini yapmak üzere kararlılıkla işe koyuldu.

Atandığı kilisenin papazı, fazla belirgin görüşleri olmayan ılımlı bir muhafazakardı ve yaşlı bir adamdı. O güne kadar pek çok yardımcısı olmuş, papazla papaz yardımcısı arasındaki ilişkinin, her durumda, farklı hayat şekillerinde işverenle işçi arasındaki ilişki gibi bir iş ilişkisi olduğunu anlayalı çok olmuştu. O sırada yanında iki yardımcı papaz çalışıyordu, Ernest daha kıdemsizdi, kıdemli yardımcının adı Pryer'dı. Pryer kendisine yakınlık gösterince Ernest o umutsuz ruh hali içerisinde bunu büyük bir sevinçle karşıladı.

Pryer'ın yaşı yirmi sekiz civarındaydı. Eton ve Oxford'da okumuştı. Uzun boylu, genel olarak yakışıklı sayılabilecek bir adamdı; ben kendisini sadece bir kez, o da beş dakika kadar gördüm, o zaman da hem davranışlarını, hem de görünüşünü iğrenç bulmuştum. Bunun sebebi belki beni hiç hoşlanmadığım bir şekilde yakalamış olması olabilir. Bir tümceyi doldurmak için daha iyi bir şey bulamayıp Shakespeare'den bir alıntı yapmış, doğa bir dokunuşta herkesi yakınlaştırır demiştim. Pryer'sa buna, cüretkar ve arsız bir tavırla, "A, evet," diye karşılık vermişti, "ama doğal olmayanın bir dokunuşu daha da fazla yakınlaştırır," sonra da sıkıcı ihtiyarın tekiymişim ve bu sözleri karşısında dehşete kapılmış olup olmamam kendisini

hiç ilgilendirmiyormuş gibi bir bakışla bakmıştı. Eh, tabii ki ben de bundan sonra onu hiç sevmedim.

Ama bu sırayı bozmak oluyor; çünkü ben Pryer'la ancak Ernest Londra'da üç dört ay kaldıktan sonra tanıştım ve burada asıl üzerinde durmam gereken benim üzerimde değil vaftiz oğlumun üzerinde nasıl bir etki bıraktığı. Yakışıklı sayılması dışında giyim kuşamı da kusursuzdu ve tam Ernest'i korkutacak ve aynı zamanda da kolayca aldatacak tipte bir adamdı. Giyiniş tarzı tam Roma Kilisesi'ni gönülden takdir eden muhafazakarların tarzıydı, bütün çevresi de Muhafazakar Parti'liydi; ama papazın yanındayken görüşlerini büyük ölçüde arka planda tutuyordu, papaz beyefendi de Pryer'ın bazı arkadaşlarına pek hoş bir gözle bakmamakla beraber ondan bu kişilerle ilişkiyi kesmesini isteyecek kadar da şikayet edecek bir durumu yoktu. Ayrıca Pryer'ın konuşmaları cemaat arasında çok tutuluyordu ve yerine gelecek bir yardımcının kendisinden daha iyi olması ihtimali daha kötü olması ihtimalinden çok daha düşüktü. Pryer kahramanımızla yalnız kalır kalmaz onu ta içini gören bakışlarla tepeden tırnağa şöyle bir çabucak süzdü, gördüklerinden de memnun kalmışa benziyordu. Burada Ernest'in Cambridge'de geçirdiği süre boyunca giyim kuşamından duruşuna kadar her açıdan görüntüsünü bayağı düzelttiğini söylemeliyim. Nitekim Pryer da kendisini kibarca davranacak kadar beğenmişti, bu kadarı da Ernest'in kalbini kazanmaya yeterliydi. Tanışmalarının üzerinden fazla bir zaman geçmemiştir ki Ernest Muhafazakar Parti'nin, hatta bizzat Roma Kilisesi'nin o güne kadar sandığından çok daha fazla olumlu özellikleri olduğunu keşfetti. Bu onun bataklık çulluğu gibi yön değiştirişlerinin ilkiydi.

Pryer onu birçok arkadaşıyla tanıştırdı. Bunların hepsi de genç din adamlarıydı ve daha önce de söylediğim gibi Muhafazakar'ların en muhafazakarlarıydılar; fakat kendi aralarında onların da diğer insanlara ne kadar benzediğini görmek Ernest'i şaşırtmıştı. Bu onun için büyük bir şoktu, fakat çok geçmeden farkına vardığı başka bir şey daha da büyük bir şok oldu: ruhunu zehirlediğini düşünerek bütün gücüyle savaştığı bazı düşünceleri vardı ki Kilise'ye girer girmez hepsinin kafa-

sından bir daha dönmek üzere çıkıp gideceklerini zannetmişti. Ne var ki hepsi de eskiden onu ne kadar rahatsız ediyorlarsa hâlâ aynı şekilde rahatsız etmeye devam ediyorlardı, şimdi ise Pryer'ın arkadaş çevresini oluşturan genç beyefendilerin de aynı beladan muzdarip olduğunu görebiliyordu.

Ernest'in düşünebildiği kadarıyla bu işler acısı durumdan tek kurtuluş yolu bir an evvel evlenmekti. Fakat evlenmek isteyebileceği kimseyi de tanııyordu. Hatta evlenmektense ölmeyi yeğ tutmayacağı tek bir kadın bile tanııyordu. Onu kadınlardan uzak tutmak Theobald'la Christina'nın daima baş meselelerinden biri olmuştu ve o zamana kadar da kadınların onun için gizemli, anlaşılmaz, kaçınmak mümkün olmadığına katlanılabilen ama asla özellikle istenmeyen ve aranmayan nesneler olmasını sağlamayı başarmışlardı. Bir erkeğin bir kadına aşık olmasına, hatta biraz olsun hoşlanmasına gelince, bunun olabileceğini düşünüyorsa da böyle iddialarda bulunanların büyük çoğunluğunun yalan söylediğine inanıyordu. Ne var ki artık nafil umutlarla bekleyerek çok zaman geçirdiğini açıkça görebiliyordu, yapılacak tek bir şey kalıyordu, o da dinleyecek ilk kadına gidip hemen onunla evlenmesini istemektir.

Bunu Pryer'a açınca aldığı karşılık üzerine hayrete düştü: Pryer cemaatin genç ve güzel üyelerine karşı ilgisiz olmamakla birlikte, o da, Ernest'le tanıştırdığı diğer genç ve yumuşak başlı dostlarının hepsi de şiddetle din adamlarının bekâr kalmasından yanaydılar.

Bölüm LII

Tanışmalarından birkaç hafta sonra bir izin günlerinde Kensington Parkı'nda dolaşırlarken, Pryer birden, "Sevgili dostum Pontifex," dedi, "Roma'yla çatışmak iyi hoş da, Roma insan ruhunun tedavisini bir bilim haline getirmişken, bizim kilisemiz, birçok açılardan çok daha saf ve temiz olsa da, hastalıkların ne teşhisini ne de tedavisini sistemli bir şekilde yapabiliyor; tabii ki manevi hastalıklardan ve manevi tedavilerden söz ediyorum. Bizim kilisemizin hastalara yazacak belli bir reçetesi yok, daha da kötüsü, doktorlarımız hastalığı kendi bilgilerince hastalığın çaresini bulsalar bile, kilisemizin o çareyi uygulatacak disiplini yok. Hastalarımız istemedikten sonra bizim onlara bir şey yaptırma gücümüz yok. Bir bakıma belki de bu koşullar altında böylesi en hayırlısı; çünkü Roma Kilisesi'ndeki papazlara kıyasla biz doktor falan değil, ancak baytar sayılırız. Atalarımızın ve Hristiyanların çoğunluğunun yoluna dönmeden de çevremizi saran günah ve sefaletle başa çıkmamızın hiç yolu yok."

Ernest arkadaşına, atalarımızın yoluna dönmek derken neyi kastettiğini sordu.

"Ama, sevgili dostum, gerçekten bilmiyor olabilir misin? Bir papaz ya gerçek anlamda bir manevi rehberdir ve insanlara nasıl yaşamaları gerektiğine dair kendi başlarına bulabildiklerinden daha iyi bir yol gösterebilen kişidir ya da bir hiçtir ve varlığının bir anlamı yoktur. Eğer bir papaz insan ruhunu bir doktorun vücudu anladığı kadar iyi anlayıp sağaltamıyor ve yönetemiyorsa, kime ne faydası var? Şunu tarih bize açıkça gösteriyor (zaten sen de benim kadar biliyorsun tabii ya) nasıl bir kişi hastanelerde, yetkin doktorların yanında, uygun bir şekilde eğitim almadan hastalarının vücutlarını sağaltamazsa, daha gizli hastalıkları olan ruhlarımız da manevi sağlık konusunda eğitim almış yetkin kişilerin, yani papazların yardımı olmadan iyileşemez. Belleyip

tekrar tekrar söyleyip durduğumuz bütün o duaların, ayetlerin, kıssaların yarısı bu anlama gelmiyorsa ne anlama geliyor? Manevi bir rahatsızlığın asıl sebebini ve nasıl giderileceğini benzer vakalar üzerinde deneyim sahibi olmadan nasıl bilebiliriz ki? Bunu özel olarak eğitim almadan nasıl öğrenebiliriz? Şimdiki halde her birimiz sıfırdan başlayıp deneye deneye her şeyi kendi kendimize öğrenmek zorundayız. Bizden öncekilerin tecrübelerinden faydalanamıyoruz; çünkü bu tecrübeler hiçbir şekilde düzene sokulmamış, birbiriyle ilişkilendirilmemiş, bir sisteme oturtulmamış. Haliyle başta hepimizin birkaç temel ilkeyi bilsek kurtarabileceğimiz birçok ruhu mahvetmemiz kaçınılmaz oluyor.”

Ernest çok etkilenmişti.

Pryer sözlerini, “Herkesin kendi kendini iyileştirmesine gelince,” diyerek sürdürdü, “insan kendi vücudunun hastalıklarını kendi başına ne kadar iyileştirebilir ya da kendi yasal davalarını kendi başına ne kadar yürütebilirse, manevi hastalıklarını da ancak o kadar iyileştirebilir. Söylediğim diğer durumların ikisinde de kendi işini kendi görmeye çalışmanın saçmalığını herkes açıkça görebildiği ve tereddüt etmeden profesyonel bir uzmana başvurduğu halde, ruhları söz konusu olduğunda neden şaşırıyor? İnsan ruhu muhakkak hem daha çetrefilli ve zor bir konu olduğuna hem de insan için vücudundan da parasından da daha önemli olduğu için ona doğru bir şekilde bakılması gerekmez mi? Hiç kimse dünya işleri konusunda işini şansa bırakmaz ve işin uzmanına danışırken, Kilise halkı ebedi mutluluk konusunda uzman olmayan kişilerin tavsiyesine güvenmeye teşvik ediyorsa buna ne demeli?”

Ernest bu mantıkta hiçbir zayıf nokta göremiyordu. Daha önce bu fikirler muğlak bir şekilde kendi aklından da geçmişti; ama bunu hiç belirgin bir şekilde ifade etmiş ya da düzenli bir hale sokup üzerinde düşünmüş değildi. Yanlış benzetmeleri ya da metaforların kötüye kullanılmasını hemen yakalayabilen biri de değildi, aslına bakılırsa meslektaşının eline düşmüş bir çocuktan farkı yoktu.

Pryer kaldığı yerden, “Peki bütün bunlar bizi nereye götü-

rüyör?” diye devam etti. “Birincisi, günah çıkarma aleyhinde bu kadar patırtı koparılmasının son derece saçma olduğunu görüyoruz. Tıp öğrencilerinin kadavra üzerinde çalışmasına itiraz edilmesi gibi bir şey bu. Tıpta okuyan gençlerin bizim yapmaktan değil, düşünmekten bile tiksineceğimiz birçok şey yapmak zorunda oldukları gayet açık; fakat bunları yapmaya hazır değillerse kendilerine başka bir meslek seçmeleri gerekir. Bir kadavra üzerinde çalışırken mesela o kişiyi öldüren zehirle temas edip hayatlarını kaybetmeleri bile söz konusu olabilir, ama bu ihtimale rağmen kadavra üzerinde çalışmaktan kaçınmazlar. Biz de yalnız ismen değil hakikaten rahip olmaya niyet ettiysek, günahın en ince ve en tiksindirici ayrıntılarıyla tanışmak zorundayız ki hangi aşamada olursa olsun onu görünce hemen tanıyabilelim. Kuşkusuz aramızdan bazılarını bu manevi araştırmalar sırasında kaybedeceğiz, elimizden bir şey gelmez: hiçbir bilim şehit vermeden yükselemez, hiçbir bilim şehidi de insan ruhunun hastalıklarını araştırma yolunda şehit düşenler kadar onurlu olamaz.”

Ernest bu konuşmayı giderek daha ilginç bulmaya başlamıştı ama sessiz bir genç olduğu için bir şey demedi.

Arkadaşı, “Kendi hesabıma bu şekilde şehit olmayı arzulu-yor değilim,” diye devam etti, “hatta aksine, şehit olmamak için elimden geleni yaparım, fakat eğer Tanrı’nın iradesi, onun adını yüceltmek için en doğru bulduğum şeyi öğrenmeye çalışırken zayi olmamsa, o zaman derim ki, Rabbim, benim değil, senin arzun neyse o olsun.”

Bu artık Ernest için bile çok fazlaydı. Gülümseyerek, “Bir İrlandalı kadının ‘Ben içki şehidiyim’ dediğini duymuştum,” dedi.

Pryer bunun üzerine heyecanla atlayarak “Doğru söylemiş,” dedi ve o kadıncağızın yaptığı şeyin aslında bir çeşit deney olduğunu, deneyinin kendi felaketi olmasına rağmen başkaları açısından son derece öğretici olduğunu açıklamaya girişti. Bu durumda kadın hakiki bir şehit ya da ölçsüzlüğü’nün sonuçlarını gösteren bir kanıt sayılırdı ve o bu yolda şehit olmuş olmasa içkiye alışacak olan birçok kişinin de kurtarıcısıydı. O, belli

bir şekilde davranmayı başaramamakla o şekilde davranmanın imkânsızlığını göstermiş, böylece buna kalkışabilecek herkesin vaz geçmesini sağlamıştı. Bu da insanlık açısından neredeyse o şekilde davranmayı başarabilmenin kendisi kadar büyük bir kazanç sayılırdı.

Ardından biraz daha hızlanarak telaşlı telaşlı, “Üstelik” diye devam etti, “erdem ve kötülük arasındaki sınırlar son derece kötü tanımlanmıştır. Âlemin en fazla şiddetle kınadığı kötülüklerin yarısı içinde iyiliğin tohumlarını barındırır ve bunlardan tamamen uzak durmaktansa ölçülü bir şekilde faydalanmak yeğdir.”

Ernest utana sıkıla bir örnek vermesini istedi.

“Hayır, hayır,” dedi Pryer, “sana örnek vermek istemiyorum, onun yerine bütün örneklerin yerini tutacak bir formül vermek istiyorum. O da şu ki, son vermek için asırlar boyunca çaba sarfedilmesine rağmen en güzel, en güçlü ve en kültürlü insan ırkları içinde tamamen silinememiş olan hiçbir adet ve alışkanlık tamamen kötü değildir. Eğer bütün yok etme çabalarına rağmen kötü denilen bir şey en kibar uluslar nezdinde hâlâ dimdik ayakta kalmayı başarabiliyorsa, insan doğasının değişmez bir gerçeğine dayanıyor demektir ve muhakkak zararını telafi eden bir faydası vardır ki toptan vazgeçmek elimizden gelmiyordur.”

Ernest çekinerek, “Ama” dedi, “bu resmen doğruyla yanlış ayırt eden ne varsa yok sayıp halkı ahlaki bir rehberden tamamen yoksun bırakmak olmuyor mu?”

Pryer’ın yanıtı, “Halkı değil tabii,” oldu: “Onlara rehber olmak bizim vazifemiz olmalı, onların kendilerini idare edecek kabiliyeti yoktur, hiçbir zaman da olamaz. Ne yapacaklarını onlara biz söylemeliyiz, ideali onlara dediğimizi yaptırabilmemizin de mümkün olması olurdu. Belki biz daha eğitilmiş, daha bilgili olduğumuz zaman bu ideal durum da oluşabilir, buna bizim manevi hastalıklar konusunda daha fazla bilgi sahibi olmamız kadar katkı sağlayabilecek başka hiçbir şey olamaz. Bunun için üç şey gerekiyor; birincisi kilise mensupları olarak deney yapma konusunda mutlak özgürlüğümüz olması, ikincisi, hal-

kın ne düşündüğü ve ne yaptığı konusunda mutlak bilgi sahibi olmamız ve üçüncüsü de kendi aramızda daha sıkı bir şekilde örgütlenmemiz.

“Bir faydamız olsun istiyorsak iyice kaynaşmış bir kitle olmalı ve kendimizi halktan kesin bir şekilde ayırmalıyız. Evlenip çocuk sahibi olmanın getireceği bağlardan da uzak durmalıyız. İngiliz rahiplerinin ancak ‘açık evlilik’ olarak ifade edebileceğim bir düzen içinde yaşadıklarını gördükçe duyduğum dehşeti anlatamam. İçler acısı bir şey. Bir rahip mutlak şekilde cinsiyetsiz olmalı (gerçek anlamda değilse de kuramsal olarak kesinlikle cinsiyetsiz olmak zorunda) bu da o kadar yaygın bir şekilde kabul edilmiş evrensel bir kuram ki kimsenin bunu tartışmaya kalkması mümkün değil.”

Ernest, “Ama insanların ne yapıp ne yapmamaları gerektiği İncil’de açıkça yazmıyor mu, bizim de sebatla İncil’de bulunan şeyleri anlatmamız ve kalanına karışmamamız gerekmez mi?”

Pryer’in cevabı, “Eğer İncil’le başlayacak olursan dörtte üç küfre batmış sayılırsın, daha ne olduğunu anlamadan da tam olarak batıp gidersin,” oldu. “İncil biz kilise mensupları açısından değersiz sayılmaz; fakat halk için ancak takılıp düşmelerine neden olacak bir engeldir, yollarından ne kadar çabuk çeksek o kadar iyi olur. Tabii ki okuduklarını varsayarak konuşuyorum, aslında ne mutlu ki pek okumuyorlar. Eğer kiliseye giden sıradan bir İngiliz kadını ya da erkeği gibi okuyorlarsa, onun da fazla ziyarı yok; ama bir parça olsun dikkatle okuyacak olurlarsa ki ellerine verirse okuyacaklarını varsaymak zorundayız; o zaman onları mahveder.”

Ernest, “Ne demek istiyorsun?” diye sordu. Giderek iyice hayrete düşüyordu; aynı zamanda da en azından kesin fikirleri olan bir adamla karşı karşıya olduğunu hissediyordu.

“Bu sorun bana İncil’i hiç okumadığını gösteriyor. Bu kadar güvenilmez bir başka kitap daha hiç yazılmamıştır. Benden sana bir öğüt, daha birkaç sene okuma, ancak kendine güvenilebileceğin zaman alıp oku.”

“Ama İncil’de yazan Mesih’in öldükten sonra dirildiği gibi şeylere inanıyorsundur herhalde? Muhakkak inanıyorsundur?”

Ernest bunu söylerken Pryer'ın böyle şeylerin hiçbirine inanmadığını söylemesine hazırlıklıydı.

“İnanmıyorum, biliyorum.”

“Ama nasıl? Eğer İncil’de yazanlardan emin değilsek nasıl?”

“Kilise’nin yaşayan sesi bize söylüyor, bu sesin asla yanılmayacağını ve bizzat Mesih’in vahyi olduğunu biliyorum.”

Bölüm LIII

Yukarıda naklettiğim konuşma ve benzerleri kahramanımız üzerinde derin bir etki yarattı. O güne kadar Pryer dışında kimden ne duyduysa hepsini bir yana atmaya hazırdı; fakat eğer ertesi gün Bay Hawke ile konuşacak olsa ve onun bunlara karşı söyleyeceği şeyleri duysa, o zaman da aynı şekilde şaşakalır ve etkilenir, Pryer'ın söylediklerini kaldırıp atmakta da bir an tereddüt etmezdi. Ne var ki Bay Hawke ortada yoktu ve Pryer'ın Ernest'e diş geçirmesi çok kolay olmuştu.

Cenin vücutlar gibi cenin zihinler de nihai şekillerini almadan önce birçok ilginç metamorfozdan geçerler. Sonunda Roma Katolik Kilisesi'ne bağlanacak birinin önce Metodist, ardından serbest fikirli olmuş olması, bir insanın hayatının geçmiş evrelerinde tek bir canlı hücreden ibaret bir varlık, ardından omurgasız bir hayvan olmuş olmasından daha şaşırtıcı sayılmaz. Ne var ki Ernest'in bunu bilmesi beklenemezdi, ceninler böyle şeyleri asla bilemez. Cenin gelişiminin her evresinde o andaki durumunun kendisine gerçekten uyan tek durum olduğunu ve artık son aşamaya geldiğini sanır. 'Bu muhakkak son halim olmalı,' der, 'bunun değişmesi mümkün değil, değişirse bu öyle büyük bir şok olur ki geride hiçbir şey kalmaz'. Her değişim büyük bir şoktur, her şok ani bir ölümdür. Ölüm dediğimiz şey birbirine benzeyen bir geçmişle bir şimdiki hal görebilme gücümüzü yok eden bir şoktan başka bir şey değildir. Ölüm, geçmişimizle şimdiki halimiz arasındaki farkları benzerliklerden daha fazlaymış gibi görmemize yol açan, artık anlamlı bir şekilde bu iki şeyden ilkinin ikincisinin devamı diyebilmemize engel olan, hali yeni bir şey olarak adlandırmanın daha kolay olacağını düşündüren şeydir.

Tüm bunlar bir yana, manevi hastalıkların çağın en önemli meselesi olduğu gayet açıktı (itiraf edeyim ki manevi hastalık

nedir, ben bilmiyorum; ama Pryer ve Ernest kuşkusuz biliyorlarmış). Ernest'e bunu kendisi keşfetmiş ve bununla hayatı boyunca haşır neşir olmuş, hatta o güne dek bildiği tek şey buymuş gibi geliyordu. Üniversiteden arkadaşlarına adeta bir havari gibi görüşlerini uzun uzun anlatan mektuplar yazıyordu. Eski Ahit yazarlarına ise hiç tahammülü yoktu. Bir arkadaşına "Hatırım için Zekeriya Peygamber'i oku da bana samimi görüşünü söyle," diye yazdığını görüyoruz. "Çok zayıf, yapmacık bir canlılıkla dolu, böyle abuk subuk şeylerin şiir ya da vahiy yerine konup hayranlıkla okunduğu bir çağda yaşamak insanı hasta ediyor." Bunun sebebi Pryer'ın ona Zekeriya'yı kötölemesiydi. Zekeriya ne yapmıştı bilmiyorum, bana sorarsanız Zekeriya gayet iyi bir peygamberdi derim, belki de Kutsal Kitap yazarlarından biri olduğu ve çok da ünlü olmadığı için Kutsal Kitap'ı Kilise'yle karşılaştırıp aşağılamak için Pryer onu seçmişti.

Bundan bir süre sonra arkadaşşı Dawson'a şöyle yazdığını görüyoruz: "Pryer ve ben yürüyüşlerimizi sürdürüyor, birbirimizin düşüncelerini anlamaya ve geliştirmeye çalışıyoruz. Başta tek düşünen oydu, ama artık ben de kendimi onunla aynı düzeyde görüyorum ve kendisini ilk tanıdığımda kesin bir şekilde inandığı görüşlerinden bazılarını daha şimdiden değiştirmeye başladığını görmek beni eğlendiriyor.

"O zamanlar sanırım çıkınımı omzuna vurmuş, Roma'ya doğru yola çıkmış gidiyordu; ama şimdi benim getirdiğim bir öneriden çok etkilenmiş gibi görünüyor, belki senin de ilgini çekebilir. Biliyorsun, Kilise'ye bir şekilde hayat aşılammamız gerekiyor, şimdiki halde ne Roma'ya ne de küfre karşı durabiliyoruz." (Yeri gelmişken söyleycim, Ernest'in o zamanlar daha bir tek kâfirle bırakın konuşmayı; karşılaştığını bile zannetmiyorum.) "Ben de bu yüzden birkaç gün önce Pryer'a yirmi yıl önceki Genç İngiltere hareketine benzer bir ruhani hareket başlatmayı önerdim. Bunu gerçekleştirebilecek imkânım olduğunu görür görmez o da bu önerime yürekten katıldı. Bu hareketin hedefi bir yandan Roma'yı, diğer yandan da şüpheciliği ve inançsızlığı bir anda geride bırakmak olacak. Bu amaç için günahın tabiatını ve tedavisini şu anda durduğu yerden daha bilimsel bir tabana

dayandıracak bir kurum ya da bir okul kurmaktan daha iyi bir şey düşünemiyorum. Gençlerin” (sanırım Ernest kendisinin artık genç olmadığını düşünüyordu) “tıpkı tıp öğrencilerinin bedensel hastalıkları öğrendiği şekilde ruhsal günahların tabiatını ve tedavisini inceleyip öğrenebilecekleri bir Manevi Hastalıklar Üniversitesi kurmak istiyoruz – bu kullanışlı terimi Pryer’den kaptım. Böyle bir okul, senin de muhtemelen kabul edeceğin gibi, bizi hem Roma’ya, hem de bilime yakınlatacaktır; rahipliğe daha fazla beceri katacağı ve dolayısıyla rahiplerin daha fazla güç elde etmesine zemin hazırlayacağı için Roma’ya, özgür düşüncenin bile manevi araştırmalarda belli bir değeri olabileceğini gösterdiği için ise bilime. Pryer ve ben bugünden itibaren kendimizi bütün kalbimizle bu amaca adamaya karar verdik.

“Tabii ki düşüncelerim henüz tam olarak şekillenmiş değil ve her şey okulu ilk çalıştıracak kişilerin kim olacağına bağlı. Ben daha rahip olmadım, ama Pryer rahip, eğer okulu kurup başlatabilirsek sorumluluğu bir süreliğine Pryer üstlenebilir ve ben de ismen onun astı olarak yanında çalışabilirim. Bunu Pryer kendisi önerdi. Ne kadar cömertçe bir öneri, değil mi?

“En kötüsü elimizde yeterli para olmaması. Evet, benim 5000 sterlinim var; ama Pryer işe başlamak için en azından 10.000 sterline ihtiyacımız olduğunu söylüyor, bir kere harekete geçtik mi ben okulda yaşayabilir ve maaş alabilirim, dolayısıyla ha paramı bu işe yatırmışım, ha bir tımar almaya. Benim için ikisi de bir ya da hemen hemen bir gibi, zaten istediğim para çok az bir şey. Hiç evlenmeyeceğim kesin, bunu hiçbir din adamı aklından bile geçirmemeli, bekâr bir adam da hiç kadar bir parayla idare edebilir. Yine de bu kadar parayı nereden bulacağımıza dair hiçbir fikrim yok, Pryer diyor ki, ikimizin de şu an için daha fazla kazanma ihtimalimiz pek olmadığına göre paramızı akılcıca bazı yatırımlar yaparak değerlendirmeliymişiz. Pryer’ın, Menkul Kıymetler Borsası diye bir yerde bir şeyler alıp satarak çok az bir sermayeyle. Hatta neredeyse hiçbir şeyle diyeyim, oldukça iyi gelir elde eden birçok tanıdığım varmış, ben daha bu konuda fazla bir şey bilmiyorum;

fakat Pryer yakında öğreneceğimi söylüyor, hatta bu yönde oldukça büyük bir yetenek sergilediğimi ve bilen birinin gözetimi altında çok iyi bir iş adamı olacağımı düşünüyor. Buna karar verecek olan tabii ki ben değil başkaları, ama insan aklına koyarsa yapamayacağı bir şey yoktur, ben de kendim için daha çok kazanmaya hevesli olmasam bile, ruhlarını öbür dünyada korkunç işkenceler çekmekten kurtararak insanlara yapabileceğim iyilikleri düşününce ziyadesiyle hevesleniyorum. Düşünsene, eğer bu iş başarılı olacak olursa, neden olmayacağına dair bir şey de aklıma gelmiyor doğrusu, eğer başarırırsak, bu işe ne kadar önemli desek azdır ve ileride varabileceği boyutları tahmin etmek bile imkânsız,” vesaire.

Bu mektubu da yayınlamamın bir sakıncası olup olmadığını Ernest’e sordum. Biraz çekimser kaldı, ama sonunda “Hayır, sakıncası yok, eğer hikayenize bir faydası varsa basın,” dedi, “ama fazla uzun olduğunu düşünmüyor musunuz?”

Ben de bu mektubun okuyucuya olayların nasıl geliştiğini benim anlatabileceğimin yarısı kadar sürede anlatabileceğini söyledim.

“İyi öyleyse, kalsın madem.”

Dönüp tekrar Ernest’in mektuplarının durduğu dosyayı karıştırmaya koyuluyorum, bu kez de şunu buluyoruz:

“Son mektubun için teşekkür ederim, ben de cevap olarak sana bir iki gün evvel Times’a yolladığım mektubun kabaca bir özetini yolluyorum. Yayınlamadılar; ama cemaati evlerinde ziyaret etme konusundaki görüşlerimi oldukça iyi bir şekilde yansıtıyor ve Pryer da bu mektupta yazdıklarımı tamamen onaylıyor. Üzerinde dikkatle düşündükten sonra bana geri gönder; çünkü hali hazırdaki inançlarımı o kadar iyi açıklıyor ki kaybetmek istemiyorum.

“Bu meseleler üzerine yüz yüze konuşabilmeyi çok isterdim. Aforoz etme hakkımızın elimizden alınmasıyla korkunç bir kayba uğradığımız çok açık. Zengin fakir herkesi, hem de serbestçe aforoz edebilmemiz gerekirdi. Eğer bu güç elimize yeniden geçseydi, inanıyorum ki etrafımızı saran günah ve sefaletin çok büyük bir kısmına kısa sürede son verebilirdik.”

Bu mektuplar Ernest'in kiliseye girişinden yalnızca birkaç hafta sonra yazılmıştı, ama bundan kısa bir süre sonra yazdıklarına kıyasla hiç sayılırlar.

Pryer'in önerdiği yöntemlerle Anglikan Kilisesi'ni (ve bu yolla bütün evreni) canlandırma arzusuyla yanıp tutuşan Ernest'in aklına, fakirlerin düşünce ve adetleriyle haşır neşir olmak için gidip aralarında yaşamak geldi. Sanırım bu fikri Kingsley'nin "Alton Locke"sinden almış olabilir, her ne kadar Roma Kilise'si hayranı değilse de bu kitabı da, Stanley'nin "Arnold'ın Hayatı"nı da, Dickens'in romanlarını da, o devirde kendisine en fazla zarar verebilecek ne kadar edebi çerçöp varsa hepsini de yalayıp yutmuştu. Her neyse, planını uygulamaya koydu ve Drury Lane Tiyatrosu civarında küçük bir sokak olan Ashpit Place'te, arabacı olan kocasını kaybetmiş dul bir hanımın evinde kendine bir daire kiraladı.

Bu hanım giriş katında oturuyordu. Ön mutfakta bir tenekeci vardı. Arka mutfak bir körük tamircisine kiralanmıştı. Birinci kata Ernest yerleşmiş, iki odasını da güzelce döşemişti, ne de olsa insanın bir yerde çizgiyi çekmesi şarttı. En üst iki kat dört ayrı kiracı arasında paylaşılıyordu. Geceleri karısını çığlıkları bütün evi uyandırana kadar döven, Holt adında ay-yaş bir terzi vardı; onun üzerinde evli ama çocuksuz bir başka terzi oturuyordu, bu aile Metodist'ti, içkiye düşkün ama sessiz insanlardı. Arka taraftaki iki odada iki bekâr hanım yaşıyordu, Ernest bu hanımların saygın ailelerden geldiğine kanaat getirmişti, en azından Bayan Snow'u ziyarete iyi giyimli, beyefendi görünümlü genç adamlar geliyordu – Ernest bu beylerin merdivenlerden iniş çıkışlarının ardından bu genç hanımın kapısının açılıp kapandığını duymuştu. Bazılarının da Bayan Maitland'a çıktığını sanıyordu. Ev sahibesi Bayan Jupp, Ernest'e bu beylerin Bayan Snow'un kardeşleri ve kuzenleri olduğunu, Bayan Snow'un da bir mürebbiyelik işi aradığını, ama şimdilik Drury Lane Tiyatrosu'nda oyuncu olarak çalıştığını söyledi. Ernest en üst katta arkada oturan Bayan Maitland'ın da iş arayıp aramadığını sordu, Bayan Jupp onun da şapkacı olarak iş aradığını söyledi. Ernest de Bayan Jupp kendisine ne söylediye inandı.

Bölüm LIV

Ernest'in bu hareketi arkadaşları arasında epeyce konuşuldu ve çeşitli yorumlar yapıldı, genel görüş bunun tam Pontifex'ten beklenecek bir şey olduğu yönündeydi. Zaten nereye gitse alışılmadık bir şey yapacağı kesindi, ama çoğu kişi bunun takdire şayan bir fikir olduğunu düşünüyordu. Christina çevrelerindeki kilise mensuplarına bunu söylediğinde hepsinin de oğlunun bu davranışını gerçekte olduğundan çok daha fedakârca bir şey olarak görüp alkışlamaları karşısında sevincini gizleyemiyordu. Aslında oğlunun bu kadar asaletten uzak bir muhitte yaşamasından pek hoşlanmıyordu; ama bu yaptığı muhtemelen gazetelere çıkacaktı, o zaman da büyük insanlar onun farkına varacaklardı. Ayrıca çok da masrafsız olacağı kesindi, bu fakir insanlar arasında neredeyse hiç masraf etmeden yaşayabilir ve gelirinin büyük bir kısmını biriktirebilirdi. Ayartıcı fırsatlara gelince, böyle bir yerde ya çok az olur ya da hiç olmazdı. Bu ucuzluk lafı, her zaman oğlunun savurganlığından ve gösteriş merakından şikâyet edip homurdanan Theobald'a karşı en sağlam gerekçesi oldu. Christina bu muhitte oturmanın ucuza geleceğini hatırlattığında Theobald bunda bir hakikat payı olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

Bu hareketin Ernest'in kendisi üzerindeki etkisi ise, kiliseye girmek için çalışmaya başladığından beri içinde büyüyen kendinden memnun olma hissini güçlendirmek ve kendi kendine Mesih için *her şeyden* vaz geçmeye hazır olan çok az insandan biri olduğunu söyleyerek şişinmesine yol açmak oldu. Çok geçmeden kendini bir misyonu ve harika bir geleceği olan bir adam olarak görmeye başladı. En alelacele geliştirdiği, en hafif görüşleri bile kendisine olağanüstü önemli gelmeye başladı. Daha önce de göstermiş olduğum gibi, bu görüşlerini bilmek isteyen istemeyen herkese anlatıyor ve her geçen gün kendini ve kendi

acayip fikirlerini daha beğenir oluyordu. Kahramanımızın meslek hayatının bu dönemi üzerine bir perde örtüp geçmeyi çok isterdim; ama öyle yaparsam hikâyemi bozmuş olurum.

1859 ilkyazında şöyle yazdığını görüyoruz:

“Gördüğümüz Kilise’ye Hristiyan diyebilmem için verdiği meyvaların hristiyanca olması gerekir, yani Anglikan Kilisesi mensuplarının ürettiği şeylerin Kilise’nin öğretisiyle uyumlu ya da hiç değilse biraz uyumlu olması gerekir. Anglikan Kilisesi’nin öğretilerine çoğu açılardan içtenlikle katılıyorum; ama söylediği başka, yaptığı başka, aforoz (evet, hem de toptan aforoz) uygulanmadan da buna Hristiyan bir kurum demem mümkün değil. İşe bizim papazla başlamak isterdim, onun ardından da Piskopos’u aforoz etmem gerektiğine inansam onu bile yapmakta bir an olsun tereddüt etmezdim.”

“Hali hazırda Londra’daki papazların tümü ümitsiz vaka. Benimkisi en iyilerinden biri, ama Pryer ve ben bir kötülükle adet olmuş olanın dışında bir yolla mücadele etmeye ya da şikâyet konusu yapılmayan bir şeyi düzeltmeye kalktığımız anda, ilk duyduğumuz ‘Bütün bu patırtıyla nereye varmak istediğinizi anlayamıyorum; kilise mensupları arasında hiç kimse böyle düşünmüyor, benim de her şeyi alt üst etmeye ilk başlayan olmaya hiç niyetim yok,’ oluyor. Sonra da herkes kendisine makul bir insan diyor. Bu insanlara hiç tahammülüm yok; ancak biz ne istediğimizi biliyoruz, geçen gün Dawson’a yazdığım gibi ihtiyaca gayet uygun bir şekilde cevap vereceğini düşündüğüm bir de planımız var. Yine de daha fazla paraya ihtiyacımız var ve elde etmek için giriştiğim ilk hamle Pryer’la umduğumuz kadar başarılı olmadı; fakat kısa sürede onu geri alacağımızdan hiç şüphem yok.”

Ernest Londra’ya gelirken aklında bol bol ev ziyareti yapmak vardı, ama tuhaf bir seçim olan yeni evine daha taşınmadan Pryer onu bundan vaz geçirmişti bile. Şimdi benimsediği görüş, Mesih’i isteyenin istediğini birazcık zahmete girerek göstermesi gerektiği idi. Bu birazcık zahmet de ona, Ernest’e, gelmeleri idi; işte aralarında durmuş bekliyordu, isteyene öğretmeye hazırdı, eğer ona gelmiyorlarsa bu onun hatası değildi.

Yine Dawson'a yazdığı bir mektupta, "Benim buradaki büyük işim gözlemlemek," diyor. "Günlük ayinlerde üzerime düşenler dışında fazla bir cemaat işi yapmıyorum. Bir yetişkinlere, bir de çocuklara verdiğim Kitabı Mukaddes dersim var, şu ya da bu şekilde ders verdiğim birçok yetişkin ve çocuk da var, bir de Pazar Okulu'na gelen çocuklar var, pazar akşamları odamın alabildiği kadarını çağırıp ilahiler söyletiyorum. Hoşlarına gidiyor. Bol bol okuyorum; genellikle Pryer'la en faydalı olacağını düşündüğümüz kitapları. Bizce hiçbir şey Cizvitlerin yerine tutmuyor. Pryer tam bir beyefendi; ayrıca olağanüstü bir iş adamı. Bu dünyaya ait işler konusunda da yukarıya ait işler konusunda olduğu kadar dikkatli ve titiz, büyük planımızın gerçekleşmesini belirsiz bir süreye kadar geciktirebilecek oldukça ciddi bir kaybı harika bir hareketle bir anda tümüyle ya da hemen hemen tümüyle diyelim, telafi etti. O ve ben her gün yeni prensipler geliştiriyoruz. Beni büyük şeylerin beklediğine inanıyorum ve ileride çok şeyler yapabileceğim ümidiyle kendimi güçlü hissediyorum."

"Tanrı'ya emanet ol. Cesur ama mantıklı ol, düşün ama tedbiri elden bırakma, gözünü budaktan sakınma ama basiretli davranmayı da ihmal etme," vesaire vesaire.

Sanırım şimdilik bu kadarı yeter.

Bölüm LV

Ernest Londra'ya ilk geldiğinde tabii ki uğramıştım; ama kendisini görememiştim. O bana iade-i ziyarete geldiğinde de ben dışarıdaydım. Böylece ilk görüşmemiz şehre yerleşmesinden ancak birkaç hafta sonra gerçekleşebildi; o arada da Ernest yeni dairesine yerleşmişti. Yüzü hoşuma gitti, fakat aramızdaki tek ortak nokta müzikti. Müzik zevkimiz şaşırtıcı derecede benzerdi, onun dışında kendisiyle ne konuşabileceğimi pek bilmiyordum. Hakkını yememek lazım, bana planlarını zorla dinletmedi, ancak ben ısrarla sorduktan sonra anlattı. Şahsen, Ernest'in ev sahibi Bayan Jupp'un sözleriyle ifade etmek gerekirse, "pek düzenli olarak kiliseye giden biri sayılmam". Sorup öğrendiğim kadarıyla Bayan Jupp yirmi beş yıl kadar önce oğlu Tom'un vaftiz töreni için bir kere kiliseye gitmişti, ama ne ondan önce ne de ondan sonra gitmişliği vardı; hatta, kor-karım evlenmek için bile gitmemiş olabilirdi, çünkü kendisine dul diyorsa da parmağında alyans yoktu ve adının Bay Jupp olduğunu tahmin ettiğimiz kişiden "kocam" diye değil, "oğulcağızımın babası" diye söz ediyordu. Neyse, konumuza geri dönelim. Ernest'in kiliseye girmiş olmasına canım sıkılmıştı. Ben kiliseye girmemiştim, arkadaşlarımın da kilise mensubu olmasından hoşlanmıyordum. Ayrıca Ernest'in karşısında terbiyemi takınıp kendime çeki düzen vermek zorunda olmaktan da hoşlanmıyordum... 'Dün', 'yarın' ve 'salı'dan başka haftanın günlerinden hiçbirini, hatta pazarı bile bilmediği, yavru kediye sevmediğini çünkü parmaklarında iğneleri olduğunu söylediği günlerden hatırladığım oğlanı şimdi karşımda papaz yardımcısı olarak görmek canımı sıkıyordu.

Ona bakarken Alethea halasını ve bıraktığı paranın nasıl da hızla çoğalmakta olduğunu düşünüyordum; hepsi de bu delikanlıya kalacaktı, o da hepsini muhtemelen Bayan Pontifex'in

en hoşuna gitmeyecek şekilde kullanacaktı. Keyfim kaçmıştı. Kendi kendime, “Alethea hep parasını ziyan edeceğini bildiğini söylerdi,” diye düşünüyordum, “ama bu kadar fena ziyan edeceği hiç aklıma gelmemişti.” Sonra, belki halası yaşıyorsa oğlanın böyle olmayabileceğini düşündüm.

Ernest bana karşı oldukça nazik davrandı, itiraf etmeliyim ki eğer sohbetimiz tehlikeli konulara kaydıysa bu benim hatamdı. Saldırganca davranan bendim, herhalde yaşımdan ve kendisini çocukluğundan beri tanıyor olmamdan cesaret alarak kendimde açık açık kelimelere dökülmemiş yollarla sevimsiz davranma hakkını buluyor olmalıydım.

Sonunda Ernest eteğindeki taşı döktü, işin en fena iç bunaltan tarafı da bir noktaya kadar son derece haklı olmasıydı. Öncüllerini doğru kabul edersek vardığı sonuçlar oldukça mantıklıydı. Ne var ki kiliseye girmiş olması onunla bu öncüller hakkında tartışmama engeldi, yoksa din adamı olarak atanmadan önce böyle bir konuşma yapabilme şansımız olmuş olsaydı bunları tartışma konusu yapacağım muhakkaktı. Sonuç olarak, müsaade isteyip keyifsiz bir halde yanından ayrıldım. Sanırım işin aslı Ernest’i seviyor ve din adamı olmasına kızıyor olmamdı; bir de tabii bir din adamının bu kadar paraya konacak olmasına da kızıyordum.

Çıkarken Bayan Jupp’la biraz sohbet ettim. “Pek düzenli olarak kiliseye giden biri sayılmayan” iki kişi olarak birbirimizi ilk görüşte anlamıştık ve kadıncağızın dili çözülmüştü. Ernest için “Ölecek,” diyordu. “Bu dünya için fazlacana iyi, öyle de mahzun duruyor ki garibim, tıpkı genç Watkins gibi, hani şu yolun karşısındaki ‘Crown’dan Watkins var ya, geçen ay ölen, garibim, benzi kâğıt gibi bembeyazdı, kendini vurdu diyorlar, günahı diyenlerin boynuna artık. Alıp götürürlerken gördüydük, tam benim Rose’la bir bira içmeye gidiyorken, kolu da sargılıydı, oynamasın diye tahta koyup askıya almışlar, benim Rose’un kolu. Ablasına Perry’ye kadar gidip yün alacam demiş de çıkmış, hâlbuki bana bira almaya gidiyor, sağ olsun, bu kocakarı için başka kim yapar bunu, işte, benim Rose böyledir, hafif falan diyorlar ama bakma sen, millette yalan çok, yoksa

ben hafif kadınları sevmediğimden değil, severim. Namuslu bir kadınla oturup bir bira içeceğime hafif bir kadına yarım altın veririm, daha iyi, ama kötü kadınlarla da beraber görölmek istemem hani. Neyse, bunu alıp götürdüler, bir daha da evine dönemedi, iyi becermiş yani. Hey gidi Watkins... Karısı da köyde anasıyla yaşırdı, benim Rose'dan da hep iyilikle bahsederdi. Zavalıcık, ruhu cennettedir bari inşallah. Ya, işte böyle, beyim, inanır mısınız, Bay Pontifex'in suratında da bu zavallı Watkins'i andıran bir şey var, bazen aynı onun kadar endişeli ve sıkıntılı duruyor. Tabii onun sebebi bambaşka, Bay Pontifex ne bilecek, bir şey bildiği yok onun daha, yeni doğmuş sabi kadar biliyorsa biliyordur, Londra sokaklarında İtalyan çalgıcıların yanlarında gezdirdikleri maymunlar ondan fazla biliyordur herhal. Bilmiyor o, bilmiyor; yani diyorum ki... ”

Lafın burasında bir komşunun bir iş için gönderdiği çocuk gelip sözünü kesti, yoksa bu konuşma nereye varırdı hiç bilemiyorum. Fırsattan istifade kaçtım, ama kaçmadan Bayan Jupp'un eline beş şilin sıkıştırıp adresimi yazdırmayı da ihmal etmedim, çünkü söylediği şeyler beni biraz korkutmuştu. Eğer kendisine kiracısı daha kötüye gidiyor gibi gelirse gelip bana bildirmesini söyledim.

Haftalar geçti, Bayan Jupp'u da bir daha görmedim. Yaptığım kadarını yapmakla kendimi daha fazla bir şey yapma sorumluluğundan kurtulmuş hissediyordum, görüşmemiz birbirimizin canını sıkmaktan başka bir işe yaramıyor diye düşünerek Ernest'i de kendi haline bırakmıştım.

Kiliseye girişinden bu yana dört aydan biraz fazla zaman geçmişti, ama bu aylar ona ne mutluluk getirmişti ne de memnuniyet. Hayatı boyunca bir din adamının evinde yaşamıştı, dolayısıyla da din adamı olmanın nasıl bir şey olduğunu iyi kötü bilmesi gerekirdi denilebilir, biliyordu da, ama taşra din adamı hayatını biliyordu. Şehirde yaşayan bir din adamının neler yapabileceğine dair ise kafasında bir ideal oluşturmuştu, kendince kaçamak bir gayretle de bu ideali gerçekleştirmeye çalışıyordu; ama her nasılsa her seferinde ıskalıyordu.

Fakirler arasında yaşıyordu, ama kendini onları tanımayı ba-

şarmış gibi görmüyordu. Ona geleceklerini düşünmekle hata yapmıştı. Kendisi de papazın göz kulak olmasını söylediği birkaç kişiye ziyarette bulunmuştu, ama bunlar hep zaten kiliseye düzenli gelen ya da artık gelemiyorsalar da hâlâ aynı şekilde inanan insanlardı. Kendi oturduğu evin hemen yanındaki değil bir sonraki evde oturan yaşlı bir adamla hanımı vardı, sonra Chesterfield adında bir tesisatçı vardı, Gover adında, kör ve yatalak yaşlı bir hanım vardı, Ernest kendisiyle konuşur ya da ona kitap okurken güçsüz, dişsiz çenelerini bir şeyler çiğnermiş gibi oynatıp duruyor, ondan başka da fazla bir şey yapamıyordu, Birdsey Akaretleri’de Bay Brookes diye vücudu had safhada su toplamış bir kilim ve şişe tüccarı ve belki beş altı kişi daha vardı. Ernest kalkıp kendilerini ziyarete gidince ne oluyordu? Tesisatçı övgü istiyordu ve bir beyefendi vaktini onu pohpohlamakla harcadı mı seviniyordu. Bayan Gover, zavallı ihtiyarcık, para istiyordu, çok da iyi ve yumuşak başlı bir kadıncağızdı, ne zaman Ernest kendisine Leydi Anne Jones’un kiliseye bıraktığı paradan bir şilin verse, “Az ama tam zamanında geldi,” diyor ve minnettarlıkla ağzını oynatıp duruyordu. Bazen Ernest’in ona kendi parasından da verdiği oluyordu ama şimdi “Vermem gerekenin yarısını bile vermedim,” diyor.

Bayan Gover’a en ufak bir faydası olacak başka ne yapabilir-di? Doğrusu hiçbir şey; ama arada bir kadıncağıza yarım altın vermekle de evrene yeni baştan hayat veriyor sayılmazdı, Ernest ise bundan azına razı değildi. Dünya çivisinden çıkmıştı, bu karmaşık dünyayı düzeltmek için doğmuş olmasını bir lanet olarak görecekti yerde bu işin tam kendisine göre olduğunu düşünüyor, işe koyulmak için sabırsızlanıyordu, yalnız nereden başlayacağını tam olarak bilemiyordu, çünkü Bay Chesterfield ve Bayan Gover’la yaptığı açılış ileriye dönük pek fazla umut vermiyordu.

Zavallı Bay Brookes’a gelince... Adamcağız çok ızdırap çekiyordu, korkunç bir ızdırap; paraya ihtiyacı yoktu, bazen uyumak isteyip de uyuyamadığımız gibi, ölmek istiyor ama ölemiyordu. Ciddi bir adamdı ve kısa bir süre sonra en gizli düşüncelerinin tümünün gözler önüne serileceğine inanan herkesin kuş-

kusuz korkacağı gibi ölümden korkuyordu. Ernest'e babasının Battersby'de Bayan Thompson'ı ziyarete gidişini anlattığım yerleri okuduğumda kızarak "Ben de Bay Brookes'a aynen bunları söylüyordum," dedi. Ernest ziyaretlerinin Bay Brookes'a huzur vermek yerine ölümden gittikçe daha fazla korkmasına yol açtığını hissediyordu; ama elinden ne gelirdi ki?

Birkaç senedir papaz yardımcısı olan Pryer bile bölgelerinde yaşayanlardan en fazla birkaç yüzünü şahsen tanıyordu. Bunlardan da ancak bir ikisinin evini ziyaret etmişti, ama Pryer ev ziyaretlerine zaten prensip olarak tamamen karşıydı. Pryer'la beraber doğrudan temasa geçebildikleri kişilerin sayısı, herhangi bir önemli etkisi olsun istiyorsa şu veya bu şekilde erişip harekete geçirmesi gereken kişilerin sayısına kıyasla okyanusta bir damla sayılırdı. Bölgelerinde on beş ila yirmi bin fakir insan yaşıyordu, bunlardan ancak bir avuç kadarının herhangi bir ibadet yerine gitmişliği vardı. Bazıları muhalif kiliselere gidiyordu, bazıları Roma Katolik Kilisesi'ne mensuptu; ama ezici çoğunluğu resmen imansızdı, faal bir şekilde düşmanlık gütmüyorlarsa da dine karşı tamamen ilgisizdiler. Birçoğu da ateist olduğunu açık açık söylüyordu, bu Tom Paine hayranlarıyla (bu adı da ilk defa duyuyordu) hiç tanışıp konuşma fırsatı olmamıştı.

Gerçekten kendisinden beklenebilecek her şeyi yapıyor muydu? Diğer genç din adamlarının yaptığı kadarını yaptığını söylemek mümkündü, ama İsa Mesih'in böyle bir cevabı kabul etmesi mümkün değildi, ona bakarsan bölgelerindeki halk da diğer bölgelerdeki halkın yaptığı kadarını yapıyordu. Aslında sokak sokak, kapı kapı dolaşıp insanların yakasına yapışması, onları zorla içeri çekmesi gerekirdi. Peki, bunu yapıyor muydu? Yoksa onlar mı onu zorla dışarıda tutuyorlardı – en azından kendi kapılarının dışında? Uyanık olmazsa çok geçmeden gerçekliğini kaybedip sahte bir din adamına dönüşeceği hissine kapılmıştı ve bu onu huzursuz ediyordu.

Evet, Manevi Hastalıklar Üniversitesi'ni kurmayı başardığı anda her şeyin değişeceği bir gerçektir, ne var ki "Menkul Kıymetler Borsası denilen yerde insanların alıp sattığı şeyler" konusunda işler o ana dek çok iyi gitmemişti. Daha hızlı ilerleye-

bilmek için Ernest'in bu "şeyler"den parasının yettiğinden daha fazlasını almasını kararlaştırmışlardı, birkaç hafta, hatta birkaç gün içerisinde fiyatları çok daha fazla yükselmiş olacağından hepsini muhteşem bir kârla satıp açığı kapatabilecekti; lakin ne yazık ki Ernest aldığı andan itibaren fiyatları yükseleceğine düşmüş de düşmüş, bir daha da çıkmamakta inat etmişti. Böylece elindeki malı birkaç kere zararına çevirdikten sonra bir gazete-de fiyatların daha da düşeceğini okuyup korkuya kapılmış ve Pryer'in aksini söylemesine rağmen satmakta ısrar etmişti; bu da kendisine 500 sterlin civarında bir paraya mal olmuştu. Daha henüz satmıştı ki hisseler yeniden yükseldi ve o da ne kadar aptalca davrandığını, Pryer'ın ne kadar akıllı olduğunu gördü, çünkü eğer Pryer'ın sözünü dinlemiş olsa 500 sterlin kaybedeceğine kazanmış olacaktı; ama kendi kendine yaşayıp görmesi gerektiğini söylüyordu.

Ardından bir hata da Pryer yaptı. Aldıkları bazı hisseler yaklaşık iki hafta boyunca çok güzel yükselmişti. Gerçekten de çok mutlu günlerdi; çünkü iki haftanın sonunda kaybettikleri 500 sterlini geri almakla kalmamış, üç-dört yüz sterlin kadar da kâra geçmişlerdi. 500 sterline kaybettikleri o altı haftanın bütün endişe ve sıkıntılarının karşılığını şimdi faiziyle geri alıyorlardı. Ernest satıp kârı realize etmek istiyordu; ama Pryer bunun lafını bile ettirmedi, hisseler daha çok yükselecekti, çıkışın ortasında satmanın bir anlamı yoktu. Hatta Ernest'e söylediği şeylerin çok mantıklı olduğunu kanıtlayan bir de gazete yazısı gösterdi. Hakikaten de hisseler bir parça daha yükseldi; ama yalnızca bir parçacık, ardından düşmeye başladılar, düştüler de düştüler, Ernest'in gözleri önünde üç-dört yüz paundluk ilk net kâr, ardından telafî ettik diye sevindikleri 500 sterlin elinden kayıp gitti, göz açıp kapayıncaya kadar üstüne 200 sterlin daha kaybetmişti. Sonra bir gazete bu hisselerin İngiltere'de halka arz edilen en değersiz mal olduğunu yazınca daha fazla dayanamayıp, yine aksini söyleyen Pryer'ın sözünü tutmayarak hepsini sattı, kısa bir süre sonra hisseler tekrar yükselince de Pryer bir kez daha bu işten Ernest'ten daha iyi anladığını ispatlamış oldu.

Ernest böyle çalkantılara alışık değildi, bunlar kendisinde o kadar kaygı yaratmıştı ki sağlığı bozuldu. Böylece Borsa'da ne yapıp ettiklerinden onun hiç haberi olmamasının daha iyi olacağına karar verdiler. Pryer ondan çok daha iyi bir iş adamıydı, her şeyi o idare edecekti. Bu Ernest'i büyük bir sıkıntıdan kurtaracaktı, üstelik yatırımları için de daha iyi olacaktı, ne de olsa, Pryer'in haklı olarak ifade ettiği gibi, Borsa'da iş yaparak başarılı olmak isteyen birinin kalbinin sağlam olması gerekirdi ve Ernest'in gerginliği Pryer'ı da gerginleştiriyordu; en azından Pryer öyle diyordu. Böylece para yavaş yavaş iyice Pryer'ın eline geçmiş oldu. Pryer'ın kendi parasına gelince, onun papaz yardımcısı maaşıyla babasından gelen az bir harçlıktan başka ne bir geliri ne de bir birikimi vardı.

Ernest'in eski arkadaşlarından bazıları mektuplarından ne yaptığını az çok anlar gibi oldular ve onu bundan çevirmek için ellerinden ne geliyorsa yaptılar, ama yirmi ikisinde genç bir aşık gibi gören gözleri görmez olmuştu. Bu arkadaşlarının yaptığını onaylamadıklarını görünce onlardan kendini çekip araya mesafe koydu, onlar da Ernest'in kendini beğenmişliğinden ve havalı fikirlerinden zaten sıkıldıkları için buna engel olmaya çalışmadılar. Tabii ki yaptığı spekülasyonlardan hiç söz etmiyordu. Aslında bu kadar iyi bir amaç için yapılan bir işe spekülasyon denilebileceğini bile düşünmüyordu. Battersby'ye gittiğinde, babası onu kendisine iyi bir tımar hakkı almak için etraftaki imkânlara bakınsın diye sıkıştırdığı, hatta cazip görünen bir iki yer önerdiği zaman, itirazlar ve mazeretler sıralayarak konuyu geçiştiriyor, ama her seferinde de en kısa sürede babasının dediği gibi yapacağına söz veriyordu.

Bölüm LVI

Yavaş yavaş Ernest'i tanımlayamadığı belli belirsiz bir sıkıntıdır aldı. Bir zamanlar hiç yenmeyecek bir atığı yemeğe çalışan, ama bunun yenecek bir şey olup olmadığına karar veremeyen çok küçük bir tay görmüştüm. Belli ki birisi ona söylesin istiyordu. Eğer anası ne yaptığını görse anında doğrusunu gösterirdi, yediğinin pislik olduğunu bir kere söyleseler tay da hemen anlayacak, bir daha da söylenmesine hiç gerek olmayacaktı; fakat meseleyi kendi kendine çözemiyor ve yemeğe çalıştığı şeyi beğenip beğenmediğine dışarıdan yardım olmadan karar veremiyordu. Öyle sanıyorum ki zamanla anlardı, ama hem zaman harcıyor hem de sıkıntı çekiyordu; hâlbuki annesinin bir bakışı işi en baştan çözebilirdi. Bu tıpkı şuna benziyor; arpa suyu zamanla kendi kendine de fermante olur, ama biraz bira mayası eklenince çok daha çabuk olur. Bize neyin mutluluk verdiğini anlama konusunda hepimiz arpa suyuna benzeriz, dışarıdan yardım olmadan kıvama gelmemiz çok ağır ve zahmetli olur.

O günlerde bahtsız kahramanımız tıpkı bu tay gibiydi, hatta anası ve otlaktaki diğer tüm büyük atlar ağız birliğiyle kendisine yediğinin dünyanın en lezzetli ve besleyici şeyi olduğunu söyleseler o tay ne hissedecekse o da aynen öyle hissediyordu. Doğru olanı yapmaya öyle hevesli ve herkesin kendisinden daha iyi bildiğine inanmaya öyle hazırды ki kendi kendine en başından beri tamamen yanlış yolda olduğunu itiraf etmeye hiç kalkışmadı. Bırakın nerede hata yaptığını arayıp bulmayı, bir yerlerde bir yanlışlık olabileceği bile aklına gelmiyordu. Buna rağmen her gün içi daha fena sıkıntıyla dolmaya ve kendisi bilse de bilmese de ilk kıvılcımda patlamaya hazır bir hale gelmeye başlamıştı.

Ne var ki beynini saran puslu havanın içinde kendini göstermeye başlayan bir şey vardı ve Ernest de içgüdüsel bir şekilde bu düşünceyi yakalamaya odaklanmıştı. O da çevresinde her an

kayıp giden binlerce ruh varken kendisinin çok azını kurtarmakta olduğuydu. Oysa Bay Hawke'un yaptığı gibi bir parça gayretle çoğu kurtarılabilirdi. Günler birbiri ardına geçip giderken o ne yapıyordu? Meslek adabına göre hareket ediyor ve bir yandan da hisseleri onun gönlüne göre yükselip düşsün diye dua ediyordu ki bir an önce dünyayı düzeltecek parayı elde edebilsin. Ne var ki o arada insanlar ölüyordu. O manevi hastalıklar makinasını çalışır hale getirip de yardımlarına koşuncaya kadar kim bilir kaç ruh daha sonsuza kadar aklın alamayacağı korkunç işkencelere mahkûm olacaktı. Muhalif kiliselere mensup vaizlerin sokaklarda, meydanlarda vaaz verdiklerini görmüştü, neden kendisi de aynı şeyi yapamıyordu? Bay Hawke'un söylediklerini o da söyleyebilirdi. Gerçi Bay Hawke geleneksel, törensel kilise uygulamalarına ve Roma Kilisesi'ne karşı olan akımın savunucusu olduğundan artık Ernest'in gözünde pek zavallı bir yaratıktı; ama kibirlenip herkesten öğreneceğimiz bir şeyler olabileceğini unutmaktan kaçınmamız gerekmez miydi? Üstelik işe koyulacak cesareti bir toplayabilse onun da dinleyenleri Bay Hawke kadar derinden etkileyebileceği muhakkaktı. Meydanlarda vaaz verenlerin bazen çok sayıda dinleyici toplayabildiğine şahit olmuştu. Her halde kendisi onlardan daha iyi vaaz verebilirdi.

Ernest bu aklından geçenleri açınca Pryer bunu düşünülmesi bile tahammül fersah bir şey olarak gördü. Din adamlarının haysiyetini bundan daha fazla düşürecek ve kilisenin onurunu daha fazla çiğneyecek bir şey olamaz diyordu. Tavırları çok sert ve kati, hatta kabaydı.

Ernest hafiften itiraz etmeye kalkıştı, bunun sık rastlanan bir şey olmadığını kabul ediyordu, ama yine de bir şeyler yapılması şarttı; hem de hemen. Wesley'nin ve Whitfield³⁵'in yüz binlerce insanın zihninde bir inanç kıvılcımı tutuşturmayı başaran o büyük hareketi başlatması da böyle olmamış mıydı? Haysiyeti, onuru düşünmenin zamanı değildi. Wesley ve

35 Wesley ve Whitfield 18. yy'da İngiltere'de Anglikan Kilisesi içerisinde dinin ve kitabın özüne dönmeye çağıran bir dini uyanış hareketi olan Metodistlik'i başlatmışlardı.

Whitfield kilisenin yapmadığını yaparak insanları peşlerinden sürüklemişlerdi ve bu da kilisenin zararına olmuştu.

Pryer Ernest'i bir süre sorgulayan bakışlarla süzdükten sonra, "Seni nereye koyacağıma karar veremiyorum, Pontifex," dedi, "hem çok haklısın, hem de çok hatalı. Bir şeyler yapılması gerektiği konusunda sana yürekten katılıyorum, ama bunun fanatizm ve muhalefetten başka bir yere götürmediği tecrübeyle sabit olan bir şekilde yapılması çok yanlış olur. Sen bu Wesleycileri tasvip ediyorsun? Yoksa dini toplantıların nerede yapıldığının gözünde hiç mi önemi yok? Ayinlerin gerektiği gibi saygıyla, usûlüne uygun bir şekilde kilisede yapılması yerine sokaklara dökülmesinin bir sakıncası olmadığını mı düşünüyorsun, bu göreve atanırken ettiğin yeminler gözünde bu kadar ucuz mu? Eğer öyleyse (açık açık söylemek gerekirse), burada ne işin vardı? Yok, değilse, o zaman bir papaz yardımcısı olarak en önemli vazifelerinden birinin Kilise'ye itaat etmek olduğunu aklından çıkarmamalıydın. Ne Katolik Kilisesi, ne Anglikan Kilisesi uygun bir ibadet yeri bulunmayan şehirler dışında din adamlarının sokaklarda vaaz vermesine izin vermez."

Ernest bu sözlerde bir hakikat payı olduğunu, Pryer'sa Ernest'in ekilendiğini fark etmişti.

Daha içten bir tavırla devam etti: "Yaşadığımız dönem bir geçiş dönemi, yaşadığımız ülke ise Reform hareketinden birçok şey kazandıysa da neler kaybettiğinin farkında olmayan bir ülke. Burası Tanrı'nın adını hiç duymamış putperest bir ülke değil; burada sokaklara çıkıp çığırtkan gibi halkı Tanrı'nın yoluna çağıramazsın. Londra'daki insanlara yapılacağı kadar uyarı yapılmış zaten. Önünden geçtikleri her kilise onları bu yaşadıkları hayata karşı uyaran ve tövbe etmeye çağırان bir ses değilse nedir? Duydukları her kilise çanı onlara karşı tanıklık ediyor, her pazar kiliseye giderken ya da dönerken gördükleri herkes onlar için Tanrı tarafından birer uyarı. Eğer bu sayısız çağrıların onlar üzerinde bir etkisi olmuyorsa, geçerken senden duyacakları birkaç kelimenin de olmaz. Ölümler arasından biri dirilecek olsa peygamberlerin sesini duymayanların onu duyacağını sanan

engin adam gibisin³⁶. Belki duyabilirler de; ama sen de ölümler arasından dirildiğini iddia edecek değilsin ya.”

Bu son sözleri şaka eder gibi gülerek söylediği halde, Ernest bu gülüşün altında gizli bir istihza sezerek irkildi, ama Pryer bu tartışmada besbelli üstün gelmiş olduğu için konu burada kapandı. Ne var ki Ernest’in içinde Pryer’a karşı tatsız bir duygu uyanmıştı; üstelik bu ilk olmuyordu. Ayrıca onun sözlerine itibar etmeye pek niyetli değildi; ama bundan Pryer’a söz etmeyi de düşünmüyordu.

36 Luka, 16:19-31. Ölüp cehenneme giden zengin bir adam İbrahim’e hayatta olan kardeşlerini uyarmak için ölmüş bir adamın geri gönderilmesi için yalvarır, o da ona kardeşlerinin Musa’yı ve peygamberleri bildiğini söyler; ama zengin adam ölümlerden biri dirilecek olursa onların o zaman dinleyeceklerini söyleyerek ısrar eder.

Bölüm LVII

Pryer'in yanından daha henüz ayrılmıştı ki bu tatsız duyguyu güçlendiren bir başka olay daha oldu. Daha önce de gösterdiğim gibi birtakım manevi kalpazanların arasına düşmüştü, hayat konusunda da okul ve üniversite dışında o kadar az şey biliyordu ve öylesine de çocuksuydu ki bu sahtekârlar en değersiz tenke parçasını ona altın diye yutturmakta hiç zorluk çekmiyorlardı. Kendisine böyle sokuşturdukları kalp bozukluklarından biri de her fırsatta bozdurup bozdurup harcamak için cebinden hiç eksik etmediği, fakirlerin zenginlerden ve okumuşlardan çok daha iyi oldukları lafıydı. Ernest her zaman, yolculuk ederken üçüncü mevkii tercih etme sebebinin ucuz olması değil, üçüncü mevkide karşısına çıkan insanların çok daha cana yakın ve nazik oluşu olduğunu söylerdi. Laf arasında sık sık geçen bir başka söz de verdiği akşam derslerine devam eden delikanlıların ortalama Oxford ya da Cambridge öğrencisinden daha akıllı ve daha dengeli olduğuydu. Akılsız genç dostumuz bu yolda Pryer'dan ne duyduysa kapmış, yeri geldikçe yumurtluyordu.

Ama tam o sıralarda bir akşam kendi evinin yakınlarında bir sokakta yürürken karşıdan kimin geldiğini görse beğenirsiniz, her zamanki gibi hayat dolu, sağlıklı ve keyifli, üstelik eğer böyle bir şey mümkünse Cambridge'deyken olduğundan bile daha yakışıklı görünen Towneley değil mi? Ernest onu çok sevdiği halde onunla konuşmaktan çekinir gibi olmuştu ve tanışlık vermeden yolun karşı tarafından geçip gitmeye çalışıyordu ki Towneley de onu gördü ve eski bir dostla karşılaştığına sevinerek hemen yolunu kesiverdi. Bir an için böyle bir semtte görünmekten biraz sıkılır ve ne diyeceğini bilemez gibi olduysa da kendini öyle çabuk toparlamıştı ki Ernest neredeyse hiç farkına bile varmamıştı, hemen eski günlerden, birkaç tatlı anıdan bahsederek sohbe başladı. Ernest arkadaşının bakışlarının beyaz

boyunbağında gezindiğini ve onun artık rahip olduğunu anladığını, üstelik de bundan pek memnun olmadığını fark ederek biraz tedirgin oldu. Aslında Towneley'nin yüzünden yalnızca belli belirsiz bir gölge geçer gibi olmuştu ama Ernest onun ne düşündüğünü hissetmişti.

Towneley Ernest'e kendisine çok uygun bir meslek seçtiği yolunda basma kalıp bir iki laf etti, kendini hâlâ biraz tedirgin ve çekingen hisseden Ernest de söyleyecek daha iyi bir şey bulamadığı için cebindeki kalp paraları arkadaşının avcuna sayıvererek fakirlerin çok iyi insanlar olduğu söyledi. Towneley bu duyduğuna gerektiği kadar değer biçerek başını salladı, ama Ernest dibini oymadan duramadı ve "Fakirleri sen de çok sevmiyor musun?" diye ısrar etti.

Towneley yüzünü komik ama sevimli bir şekilde eğerek, yumuşak bir sesle ama ağır ve kararlı bir tonla, "Hayır, hayır," dedi ve kaçtı.

O andan itibaren Ernest'in işi tamamdı. Genellikle olduğu gibi yine farkında değildi; ama yeni bir tepkimeye girmişti. Towneley Ernest'in eline tutuşturduğu kalp bozukluğu alıp bakmış, sonra da sahte diye gerisin geri avcuna bırakıvermişti. Nedense Pryer verdiğinde bunun sahte para olduğunu anlamamıştı ama şimdi apaçık görüyordu. Tabii ki fakirler arasında çok iyi insanlar vardı, her zaman da olacaktı; ama yalnızca fakir olması kimsenin daha iyi olduğu anlamına gelmezdi ve toplumun üst sınıfıyla alt sınıfı arasında aşılması neredeyse imkânsız bir uçurum vardı; bunu şimdi sanki gözlerinden bir perde kalkmış gibi görebiliyordu.

O gece çok düşündü. Towneley haklıysa ki Ernest arkadaşının verdiği "Hayır" yanıtının yalnızca fakirler için söylediği şey için değil, son zamanlarda benimsediği fikirlerin ve kafasında oluşturduğu planların tümü için geçerli olduğunu düşünüyordu. O halde o ve Pryer kesinlikle yanlış yolda olmalıydılar. Towneley onunla tartışmamıştı, yalnızca bir tek kelime, bir tek kısacık kelimecik söylemişti; ancak Ernest aşılarmaya müsait bir durumda olduğu için kanına karışan o bir tek minicik virüs hemen çoğalıp yayılmaya başlayıvermişti.

Hangisinin hayat ve her şey hakkındaki görüşü daha doğruya benziyordu ve hangisini örnek alması daha iyi olurdu, Pryer'ı mı yoksa Towneley'yi mi? Kalbi bu sorunun cevabını verirken bir an bile duraksamadı. Towneley gibi adamların yüzleri açık ve iyilik doluydu, kendileri huzurluymuş ve kimle bir yakınlık kuracak olsalar ona da ellerinden geldiğince huzur verirlmiş gibi duruyorlardı. Pryer ve arkadaşlarının yüzleri böyle değildi. Towneley'le karşılaşır karşılaşmaz neden kendini sanki sözsüz bir şekilde fırçayı yemiş gibi hissetmişti? Towneley Hristiyan değil miydi? O da muhakkak ki Anglikan Kilisesi'ne inanan biriydi. Öyleyse ikisinin de paylaştığı bir inanca uygun bir şekilde hareket etmeye çalıştığı halde kendisi nerede yanlış yapıyor olabilir? O sessiz sedasız bir fedakârlıkla kendini inancına adanmaya çalışırken Towneley, görebildiği kadarıyla, hiç de böyle bir çaba içerisinde değildi. O yalnızca hayatı rahatça yaşamaya ve mümkün olduğunca iyi bir insan olmaya ve öyle görünmeye çalışıyordu. Öyleydi de, Ernest kendisi ve Pryer gibi adamların ise iyi olmadıklarını biliyordu ve yine eskisi gibi yeise kapılmıştı.

Ardından aklına daha bile kötü bir düşünce geldi; ya bu arasına düştüğü adamlar manevi anlamda olduğu kadar maddi anlamda da sahtekâr idiyse? Parasının ne durumda olduğunu pek az biliyordu; hepsini artık tamamen Pryer'ın eline bırakmıştı ve Pryer ona her istediğinde harcaması için para veriyorsa da anaparayla neler yaptığını sorunca huysuzlanıyordu. Diyordu ki bu işi ona bırakacağı konusunda anlaşmışlardı ve Ernest'in de bu anlaşmaya uyması lazımdı, yoksa Manevi Hastalıklar Üniversitesi'nden toptan vaz geçiverirdi; böylece Ernest'i nasıl bir ruh hali içinde görüyorsa ona göre ya teselli edip uyutarak ya da korkutup sindirerek geri püskürtüyordu. Ernest daha fazla soracak olursa Pryer'ın sözüne güvenmiyormuş gibi görünebileceğinden ve artık bu işten efendice cayabilmesi mümkün olmayacak kadar ileri gitmiş olduğundan korkuyordu. Bu kadarı da işi biraz fazla büyötmek oluyor gibiydi. Evet, Pryer biraz huysuz davranıyordu, ama o gerçek bir beyefendi ve harika bir iş adamıydı. Dolayısıyla da parasının önünde sonunda başına bir şey gelmeden kendisine geri döneceğinden şüphe yoktu.

Ernest bu son endişeyi kafasında bu şekilde çözüp kendi içini rahatlatmıştı; fakat diğeri konusunda içi bu kadar rahat değildi. Bir yerlerden iyi yürekli birileri çıkıp yardımına koşmazsa kurtulmasına imkân yok gibisine gelmeye başlamıştı; ama iyi birileri de nereden çıkacaktı, onu da hiç bilemiyordu.

Bölüm LVIII

Ertesi gün kendini daha güçlü hissetti. Önceki gece aklını karıştıran şeytanın sesi idi, bundan böyle bu gibi düşüncelere meydan vermeyecekti. O mesleğini seçmişti ve görevi de sebatla mesleğine devam etmektir. Eğer mutlu değilse sebebi muhtemelen İsa için her şeyden vaz geçmemiş olmasıydı. Hemen, şu anda yaptığından daha fazla bir şeyler yapmanın bir yolu var mı diye aramaya koyulmalıydı; o zaman belki yolunu aydınlatacak bir ışık görebilirdi.

Fakirleri pek de fazla sevmediğini keşfetmek iyi hoştu da onlara katlanmaktan başka çaresi yoktu; çünkü işi onlar arasındaydı. Towneley gibi adamlar çok nazik, çok kibardılar; ama yalnızca onlara vaaz vermediği sürece. Fakirleri daha iyi idare edebilirdi, Pryer ne kadar burun kıvırırsa kıvırsın, o kararını vermişti, fakirlerin arasına karışacak, onlar gelip Tanrı'yı aramıyorlarsa o gidip Tanrı'yı onlara götürmeye çalışacaktı. İşe kendi evinden başlayacaktı.

Peki, ilk kimden başlamalıydı? Tam onun üst katında yaşayan terziden daha iyisini bulamazdı. Hem Tanrı yoluna döndürülmeye en çok onun ihtiyacı varmış gibi görünüyordu, hem de eğer Tanrı yoluna bir kere dönecek olursa artık sabahın ikisinde karısını dövmeyeceği için binadaki herkes rahat ederdi. Böylece hemen yukarı çıkıp bu adamla sakın bir şekilde konuşmaya karar verdi.

Kararını uygulamadan evvel bir plan yapması gerektiğini düşünerek, Bay Holt kendisi için uygun gördüğü replikleri kullanma nezaketini gösterirse son derece ikna edici bir şekilde gelişebilecek güzel bir diyalog hayal etti. Ne var ki terzi hem iri yarı, hem de pek kaba saba, yabani bir adamdı ve Ernest istemeyerek de olsa bu planlarını bozabilecek bazı beklenmedik gelişmeler olabileceğini kabullenmek zorunda kaldı. Dokuz terzi bir

adam etmez derler; ama Ernest'e, dokuz Ernest bir Bay Holt etmez gibi görünüyordu. Ya o içeri girer girmez Bay Holt saldırganlaşır, kötü konuşmaya başlar, hatta kaba kuvvet kullanmaya kalkışırsa ne olacaktı? Böyle bir durumda ne yapabilirdi? Orası Bay Holt'un meşru meskeniydi ve evinde rahatsız edilmemeyi istemeye hakkı vardı. Kanunen hakkı vardı, evet, ama ahlaken de var mıydı? Adamın yaşadığı şekli düşününce Ernest'e pek varmış gibi gelmiyordu. Bu bir yana, adam ona saldıracak olursa ne yapmalıydı? Aziz Pavlus Efes'de yabancı hayvanlarla dövüşmüştü (bu muhakkak korkunç bir şeydi tabii) ama bu yabancı hayvanlar belki de pek o kadar yabancı değildiler, neyle dövüştüğünü bilen var mıydı, tavşan ya da kanarya da yabancı hayvan sayılırdı; ama korkunç olsun ya da olmasın, hangi yabancı hayvan olsa Aziz Pavlus karşısında hiç şansı yoktu çünkü onun imanı vardı. Asıl mucize Aziz Pavlus'un değil; hayvanların kurtulması olurdu. Her neyse, bütün bunların olması mümkündü ve Ernest Bay Holt'u onunla dövüşerek Tanrı yoluna çevirmeye cesaret edemeyeceğine kanaat getirmişti. Bayan Holt'un "Yetişin, adam öldürüyorlar!" diye bağırdığını duyduğunda yorganının tepesine kadar çekip kadıncağızın kanının tavandaki tahtaların arasından sızıp yere damlamasını bekleyerek yatağının içinde büzüşen kendisi değil miydi? Etraftaki her sesi kafasında 'şıp, şıp, şıp'a çevirmiş, hatta bir iki defa yatak örtüsüne bir şey damladığını sanmış, ama yine de yukarı çıkıp zavallı Bayan Holt'u kurtarmaya kalkışmamıştı. Neyse ki ertesi gün Bayan Holt'un sağ salim ayakta olduğu ortaya çıkmıştı.

Ernest komşusuyla ruhani bir iletişim kurma konusunda umutsuzluğa kapılmak üzereydi ki aklına belki de en doğrusunun yukarı çıkıp kibarca Bay Holt'un kapısını çalmak olacağı geldi. Sonra da kendini Kutsal Ruh'a teslim edip duruma göre hareket edecekti ki Kutsal Ruh'a teslim olmakla duruma göre hareket etmek zaten aynı anlama geliyor sanırım. Bu düşünceyle kuvvet bularak merdivenlerden oldukça keyifli bir şekilde çıktı, ama tam kapıya vuracağı sırada içeriden karısına deli gibi küfreden Bay Holt'un sesini duydu. Acaba bu uygun bir zaman mıydı, değil miydi diye düşünürken merdivenlerden

birinin çıktığını duymuş olan Bay Holt birden kapıyı açıp kafasını uzatıverdi. Karşısında Ernest'i görünce, haydi terbiyesizce demeyelim, ama sevimsiz bir hareket yaptı, bu hareketin muhatabı belki Ernest'ti, belki de değildi, ama öyle çirkin bir hareket ki kahramanımız Kutsal Ruh tarafından gelen çok ani ve çok açık bir hareketle, durmayıp sanki asıl niyeti Bay Holt'a gelmek değilmişçesine hemen üst katlara doğru yoluna devam etmeye ve işe en üst katta ön tarafta oturan Bay ve Bayan Baxter'la başlamaya karar verdi ve öyle de yaptı.

Bu iyi insanlar onu sevgiyle kucak açarak karşıladılar, konuşmaya da çok gönüllüydüler. Onları Metodistlikten Anglikan Kilisesi'ne döndürmek için çalışmaya koyulmuştu ki birden onları tam olarak neden döndürmeye çalıştığını bilmediğinin farkına vararak çok utandı. Anglikan Kilisesi'ni biliyordu ya da bildiğini sanıyordu; ama Metodistlik hakkında adından başka hiçbir şey bildiği yoktu. Bay Baxter'ın dediğine bakılırsa Metodistlerin de kuvvetli bir kilise disiplini vardı (uygulamada da harika sonuç veriyordu), Ernest'e sanki John Wesley, zamanında, o ve Pryer'in kurmayı planladığı manevi düzeneği öngörmüş gibi gelmeye başlamıştı, Baxterların yanından ayrılırken manevi anlamda çetin cevize çattığını düşünüyordu; ama Pryer'a muhakkak Wesleycilerin bir kilise disiplini sistemlerinin olduğunu anlatmak zorundaydı. Bu çok önemli bir şeydi.

Bay Baxter Ernest'e hiçbir şekilde Bay Holt'a bulaşmamasını tavsiye etti, bu Ernest'i çok rahatlatmıştı. Eğer adamın kalbine hitap edebileceği bir fırsat çıkacak olursa istifade edecekti; merdivenlerde karşılaştığında çocuklarının başını okşayacak ve kendini onlara cesaret edebildiği kadar sevdirmeye çalışacaktı. Çocukların da maşallahı vardı ve Ernest onlardan bile korkuyordu çünkü hiçbir lafın altında kalmıyorlardı ve yaşlarına göre çok şey biliyorlardı. Ernest Holtların çocuklarından birinin canını sıkmaktansa boynuna bir değirmen taşı bağlanıp denize atılmayı yeğlerdi. Ama canlarını sıkmadan yanaşmaya çalışacaktı, belki arada bir ellerine bir iki peni verirse arkadaş olabilirlerdi. Elinden bundan öte bir şey gelmezdi;

Çünkü vakitsiz (yahut vakitli) bir girişimde bulunmanın, Aziz Pavlus ne derse desin, başarısızlıkla sonuçlanacağı belliydi.

Bayan Baxter, ikinci katta arka tarafta, Holtların yanındaki odada oturan genç hanım Bayan Emily Snow hakkında oldukça kötü Şeyler söyledi. Anlattıkları ev sahibesi Bayan Jupp'un anlattıklarından oldukça farklıydı. Bayan Snow'un Ernest'in ya da herhangi bir beyefendinin kendini ziyaret etmesinden ziyadesiyle memnun olacağı kesindi, ama kâhya falan değildi, Drury Lane Tiyatrosu'nda dansıydı, bunun yanında çok da kötü bir kadındı ve Bayan Baxter ev sahibesi olsaydı onun bu evde bir saat daha durmasına katiyen izin vermezdi.

Bayan Baxter'ın yanındaki odada kalan Bayan Maitland ise göründüğü kadarıyla sessiz ve saygıdeğer bir genç hanımdı, Bayan Baxter'ın kulağına o güne kadar o cihetten hiçbir Şey alınmamıştı; ama üzerinize afiyet, insanın alacası içinde, bu kızların hepsi de aynıydı, hepsi de birbirinden beterdi. En olmayacak saatlerde dışarılar da geziyordu; zaten bu kadarı da notunu vermeye yeterdi.

Ernest Bayan Baxter'ın bu ileri geri konuşmalarını pek dinlemedi. Bayan Jupp onu Bayan Baxter'ın her dediğine inanmaması konusunda uyarmış ve ağzından ıkanrı kulağı duymayan bir kadın olduğunu söylemişti.

Ernest kadınların her zaman birbirlerini kıskandıklarını duymuştu, bu genç hanımların da Bayan Baxter'dan daha cazibeli oldukları bir gerçekti; herhalde kıskançlıktan böyle konuşuyordu. Eğer Bayan Baxter bu genç hanımlara yok yere çamur atıyorsa gidip onlarla tanışmasında bir sakınca olamazdı, eğer bu laflar iftira değil gerekse o zaman da onun hizmetine en çok onların ihtiyacı var demekti. Hemen gidip onları ıslah edecekti.

Bu niyetini Bayan Jupp'a açtı. Bayan Jupp başta onu caydırmaya çalıştıysa da kararlı olduğunu görünce Bayan Snow'la önce kendisi görüşüp haber vermeyi önerdi, böylece kızağız onu birden bire karşısında görünce neye uğradığını şaşırmazdı. Zaten o gün evde yoktu, ama ertesı gün ayarlayabilirlerdi. O arada da Ernest n mutfakta oturan tenekeci Bay Shaw'la gr-

şebilirdi. Bayan Baxter Ernest'e Bay Shaw'un kuzeyli olduğunu ve din konusunda serbest görüşlü olduğunu açık açık söylemekten kaçınmadığını söylemişti. Büyük olasılıkla Ernest'in kendisini ziyaret etmesinden memnun olurdu; ama kendisi Ernest'in onu doğru yola sokma şansının yüksek olduğunu pek sanmıyordu.

Bölüm LIX

Tenekeciyi doğru yola davet etmek için mutfağa inmeden evvel Ernest Paley'nin kanıtları üzerine yaptığı çalışmaları alelacele gözden geçirdi, cebine de Başpiskopos Whateley'nin "Tarihsel Kuşkular"ını koydu. Sonra çürümüş eski merdivenleri inip tenekecinin kapısını çaldı. Bay Shaw onu gayet kibarca karşıladı, o anda oldukça meşgul olduğunu; ama eğer Ernest çekicinin sesinden rahatsız olmazsa onunla konuşmaktan mutluluk duyacağını söyledi. Buna razı olan kahramanımız lafı çok geçmeden Whateley'nin "Tarihsel Kuşkular"ına getirmeyi başardı. Okuyucunun da biliyor olabileceği gibi, bu, Napoleon Bonaparte diye birinin asla yaşamadığını kanıtlamaya çalışır gibi yaparak Hristiyan mucizelerine laf edenlerin iddialarını hicveden bir kitaptır.

Bay Shaw "Tarihsel Kuşkular"ı gayet iyi bildiğini söyledi.

Bu risaleye nükte ve ikna kabiliyetinin zirvesinde bir şaheser gözüyle bakan Ernest, "Peki siz bu kitap hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Bay Shaw Ernest'e muzipçe göz kırparak, "Hakikaten bilmek istiyorsanız," diye karşılık verdi, "olanın olmadığını kanıtlamaya gönüllü olan birinin, işine gelirse olmayanın olduğunu düşünmeye de aynı derecede gönüllü olabileceğini düşünüyorum." Bu yanıt Ernest'i çok şaşırtmıştı. Nasıl oluyor da Cambridge'deki o kadar akıllı insandan hiçbiri akıl edip de kendisine bu basit karşılığı daha önce vermemiş olabiliyordu? Bu sorunun yanıtı çok basit: tavuk neden perdeli ayaklar geliştirmemişse onlar da o nedenle bu düşünceyi hiç geliştirmemiş olmalılar; yani istemedikleri için. Aslında daha o günlerde evrim tartışmaları alevlenmemişti ve Ernest'in de bu kuramın dayandığı büyük ilke hakkında bir şey bilmesi beklenemezdi.

Bay Shaw, "Biliyorsunuz," diye devam etti, "bu yazarların

hepsi de hayatını belli bir şekilde yazarak kazanırlar ve ne kadar o şekilde yazarlarsa ilerleme ihtimalleri de o kadar artar. Onlara bu nedenle namussuz diyemeyiz, hayatını kazanmak için masumiyetine aslında içinden inanmadığı halde bir davalıyı savunan bir avukattan daha namussuz sayılmazlar; ama davayı bir hükme bağlamadan evvel öteki tarafın avukatını da dinlemeniz lazım.”

Bu da bir başka beklenmedik karşılıktı. Ernest’in elinden, kekeleyerek, şahsen bu meseleleri elinden geldiğince dikkatle incelemeye gayret ettiğini söylemekten başka bir şey gelmedi.

Bay Shaw, “İncelediğinizi sanıyorsunuz,” dedi, “siz Oxford’lu ve Cambridge’li beyefendiler her şeyi incelediğinizi sanırsınız. Benim eski çaydanlıkların dibinden başka pek bir şey incelemişliğim yoktur, ama eğer lütfedip birkaç sorucuğuma cevap verirsiniz, ben de size benden pek fazla bir şey inceleyip incelemediğinizi söyleyebilirim.”

Ernest onun bütün sorularına cevap vermeye hazır olduğunu söyledi.

Tenekeci, “Öyleyse,” dedi, “bana İsa’nın Dirilişi’ni Aziz John’un İncil’inde anlatıldığı şekliyle anlatın.”

Bunu söylemek beni üzüyor ama Ernest hikâyenin dört İncil’de anlatıldığı şekilleri içler acısı bir şekilde birbirine karıştırdı, hatta meleşği gökten indirip taşı yuvarlayıp açtırdı ve güzelce üzerine bile oturttu. Tenekeci elinde kitap olmaksızın yaptığı birçok hatadan birkaçını ona söylediğinde kafası tamamen karıştı, sonra da İncil’den bakıp adamın bütün eleştirilerinin doğru olduğunu gördü.

Bay Shaw tatlılıkla, “Bakın şimdi,” dedi, “ben ihtiyar bir adamım, sizse daha gençsiniz, onun için belki size bir öğüt verme kızılmazsınız. Sizi seviyorum, çünkü niyetinizin iyi olduğuna inanıyorum, ama gerçekten çok kötü yetiştirilmişsiniz ve daha elinize hiç fırsat geçtiğini sanmıyorum. Meseleye hiç bizim taraftan bakmamışsınız, az önce gösterdiğim gibi kendi tarafınızdan da fazla etraflıca bakmış sayılmazsınız, ama bana kalırsa bir gün Carlyle³⁷ gibi bir adam olacaksınız. Şimdi yukarı çıkıp Di-

37 Thomas Carlyle (1795 – 1881), Victoria döneminde eserleri hayli etkili olmuş bir İskoç yazar ve tarihçisidir. Kalvinist bir aileden gelen

rilif bahsini dört kitaptan da ayrı ayrı okuyun ve her bir yazarın bize neler anlattığını birbirine karıştırmadan doğru bir şekilde belleğin, sonra beni tekrar ziyarete gelmeyi arzu edecek olursanız sizi görmek beni çok mutlu eder, o zaman iyi bir başlangıç yaptığınızı ve ciddi olduğunuz anlarım. O vakte kadar, bayım, size iyi günler dilemek zorundayım.”

Ernest mahcubiyet içinde oradan ayrıldı. Bir saat Bay Shaw’un verdiği ödevi yapıp bitirmesine yetmişti ve bu bir saatin sonunda, Towneley’den işittiği ve hâlâ kulaklarında çınlayıp duran “Hayır hayır” artık ona İncil’in kendi sayfalarından yükselir gibi gelmeye başlamıştı, hem de içinde anlatılan tüm olayların en önemlisi konusunda. Ernest’in yalnızca dindar kişileri değil herkesi ziyaret etme ve ilkelerini daha iyi bir şekilde uygulamaya koyma girişiminin ilk günü şüphesiz boşa geçmiş sayılmazdı. Ama gidip Pryer’la konuşması gerekiyordu. Bu nedenle öğle yemeğini yer yemez Pryer’ın kaldığı yere gitti. Pryer’ı evde bulamayınca British Museum’un yeni açılan Okuma Odası’na uğrayıp daha önce hiç görmediği “Yaratılışın İzleri”^{38*}’ni getirtti ve günün kalan kısmını bu kitabı okuyarak geçirdi.

Ernest Bay Shaw’la konuştuğu gün Pryer’ı göremedi; ama ertesi sabah yanına gittiğinde onu son günlerde pek olmadığı kadar keyifli buldu. Son zamanlarda Pryer’ın Ernest’i, kurulduğu zaman Manevi Hastalıklar Üniversitesi’nin uyum ve huzur içinde çalışabileceğinden şüpheye düşürecek gibi davrandığı bile olmuştu. Ernest’e neredeyse arkadaşı onun üzerinde tam bir manevi üstünlük kurmaya, hatta bir anlamda onu kendi yarattığı bir yaratığa çevirmeye çalışıyormuş gibi gelmeye başlamıştı.

Onun bu kadar ileri gidebileceğine ihtimal vermiyordu. Hakikaten de kahramanımızın kafasızlığını ve deneyimsizliğini

Carlyle ailesinin yönlendirmesiyle vaiz olmaya hazırlanırken üniversitede inancını kaybeder, bununla beraber hayatı boyunca daha önceden edindiği değerlere bağlı kalır.

38 Vestiges of the Natural History of Creation, Robert Chambers, 1844. Önce isimsiz olarak yayınlanan bu kitap evrim kuramının gelişimine büyük katkıda bulunmuş ve kilise öğretisine aykırı bulunarak büyük tepki toplamıştır.

düşündükçe, aklıma Pryer'in vardığı sonucu mazur gösterebilecek birçok şey geliyor.

Ne var ki gerçekte durum böyle değildi. Ernest'in Pryer'a olan inancı bir anda tamamen silinemeyecek kadar kuvvetliydi belki; ama son zamanlarda bir değil birçok kez sarsılmıştı. Ernest kendini bunu görmekten alıkoymak için bütün gücüyle mücadele ediyordu, ama ikisini tanıyan herhangi biri aralarındaki bağlantının kopmasının bir an meselesi olduğunu görebilirdi. Zira Ernest'in bataklık çulluğu dönüşlerinden birinin zamanı geldi mi pek çabuk dönüverirdi, ama daha zamanı gelmemişti ve Pryer'la yakınlıkları da görünüşe göre her zaman ne ise hâlâ oydu. Aralarında ne tatsızlık varsa hepsi de şu berbat para meselesinden çıkıyordu (Ernest kendi kendine böyle söylüyordu) ve Pryer'ın haklı olduğu da muhakkaktı, Ernest gereğinden fazla endişeleniyordu. Şimdilik bu konu bekleyebilirdi.

Aynı şekilde, Bay Shaw'la yaptığı konuşma ve "Yaratılışın İzleri"ni okumak onda şok etkisi yaptığı halde, henüz geçirmek üzere olduğu değişimin farkına varamayacak kadar şaşkıındı. Her iki durumda da eski alışkanlıkların gücü onu eski yolundan yürümeye itiyordu. Dolayısıyla da Pryer'ın yanına gitti ve onunla bir saat kadar konuştu.

Gidip komşularını ziyaret ettiğini söylememişti; Pryer'a bunu söylemek boğaya kırmızı örtü sallamak gibi olurdu. Sadece her zamanki haliyle kurmayı planladıkları okuldan, çağdaş toplumun manevi konulara karşı acınası ilgisizliğinden ve buna benzer başka konulardan söz etti ve sözlerini "Korkarım sen haklısın, yapılacak hiçbir şey yok," diye bağladı.

Pryer, "Evet, gerektiğinde ceza verme gücümüz olmadan halk konusunda hiçbir şey yapamayız," dedi. "Çoban köpeğinin havlamak dışında arada bir ısırmasına da izin verilmezse sürüsünü nasıl güder? Ama kendimiz için çok şeyler yapabiliriz."

Bütün konuşma boyunca Pryer'ın tavırları biraz garipti, sanki sürekli başka bir şey düşünüyormuş gibi bir hali vardı. Gözleri Ernest üzerinde tuhaf bir şekilde geziniyordu, Ernest bu bakışı daha önce de görmüştü. Sözleri kilise disipliniyle ilgiliydi; ama her nasılsa hikâyenin disiplin kısmı, din adamlarına

değil yalnızca halka uygulanacağı tekrar tekrar ve kesin olarak açıklandığından bu yana kolayca ortadan kayboluverir olmuştı. Hatta bir keresinde Pryer huysuzlanarak, “Aman, bırak canım şu Manevi Hastalıklar Üniversitesi lafını,” diye bağırmıştı. Söz din adamlarına geldi mi, Pryer’ın ermiş cübbesinin altından bir keçi ayağı görünür gibi oluyordu, kuramsal açıdan kusursuz oldukları sürece uygulamadaki küçük (hatta büyük) suç ve kusurların önemsiz sayılabileceği yolunda bir şeyler söylüyordu. San-ki değinmeye pek cesaret edemediği bir konuyu açmak ister gibi huzursuzdu ve iyiyle kötü arasındaki sınırların belirsizliğinden dem vurup (üç günde bir) duruyor, kötü denilen şeylerin yarısının yasaklanmaktansa düzenlenmesi gerektiğini söylüyordu. Bir de tam açıklığın faydalarından söz ederek Ernest’in daha tanışmadığı bazı gizemler olduğunu, dostları onun yeterince güçlü olduğunu gördüklerinde bunları ona da göstereceklerini ima ediyordu.

Pryer’in daha önce de böyle olduğu sık sık olmuştı, ama daha önce Ernest’e hiç bu kadar lafı bir yere getirmeye çalışıyormuş gibi gelmemişti; gerçi lafı nereye getirmeye çalıştığını tam olarak anlayamıyordu. Huzursuzluğu kendini Ernest’e belli ediyordu, büyük bir olasılıkla da Ernest Pryer’ın ona söyleyebileceği kadarını öğrenmesine az bir şey kalmıştı, ama konuşmaları bir ziyaretçinin gelişiyle ani bir şekilde kesildi. Kesilmese nereye varacağını hiç öğrenemeyeceğiz; çünkü bu Ernest’in Pryer’ı son görüşüydü. Belki de Pryer ona borsadaki spekülasyonları hakkında bazı kötü haberler vermeye hazırlanıyordu.

Bölüm LX

Ernest bu görüşmenin ardından evine dönüp yemek saatine kadar Diriliş konusunda İncil'deki farklı kayıtlar hakkında Rahip Alford'un notlarını inceledi ve Bay Shaw'un dediği gibi yaparak hepsinin tam doğru olduğunu görmeye değil, hepsinin tam doğru olup olmadığını görmeye çalıştı. Hangi sonuca varacağı umurunda değildi, ama bir sonuca varmaya kararlıydı. Rahip Alford'un notlarını bitirdiğinde hepsinin de şûraya çıktığını görmüştü: henüz hiç kimse dört hikâyeyi birbiriyle kabul edilebilir derecede bir uyuma getirmeyi başaramamıştı, kendisinin de kendinden öncekilerden daha başarılı olamayacağını gören Rahip de bütün hikâyenin olduğu gibi gerçek kabul edilmesini öneriyordu; ama Ernest buna razı değildi.

Öğlen hafif bir yemek yedi, uzun bir yürüyüş yaptı, altı buçukta da akşam yemeği için eve döndü. Bayan Jupp ona yemeğini (biftek ve bira) hazırlamaktaydı ve Bayan Snow'un bir saat kadar sonra kendisini beklediğini söyledi. Bu Ernest'i biraz huzursuz etti çünkü o anda zihni kimseyi doğru yola döndüremeyecek kadar meşguldü. Bir süre düşündü, ama düşününce görüşlerinin yediği ağır darbeye rağmen yine de hiçbir şey olmamış gibi bu ziyareti yapma fikrinin ona karşı koyamayacağı kadar cazip geldiğini fark etti. Gitmemesi hoş olmayacaktı, çünkü evde olduğunu herkes biliyordu. İsa'nın dirilişi hakkındaki kanıtlar gibi bir konuda fikrini birden bire değiştirmekte fazla acele etmemeliydi – hem Bayan Snow'la bu konuyu bugün konuşmak zorunda değildi – konuşabileceği başka şeyler de vardı. Ne gibi şeyler mi? Ernest kalbinin delicesine hızla çarptığını hissetti ve içindeki bir ses ona aklından Bayan Snow'un ruhundan başka her şeyin geçtiğini haber vererek uyardı.

Ne yapacaktı? Kaç, kaç, kaç diyordu içindeki ses, tek güvenli yol bu. Ama İsa olsa kaçır mıydı? İsa ölüp de dirilmiş olmasa

bile kendimize örnek almamız gereken kişinin o olduğu konusunda hiç şüphe yoktu. İsa Bayan Snow'dan kaçmazdı, Ernest bundan emindi, çünkü özellikle fahişelerle ve adı kötüye çıkmış kimselerle gezdiği bilinen bir şeydi. O gün olduğu gibi bugün de gerçek Hristiyan'ın görevi dürüst ve erdemli kimseleri değil, günahkârları tövbe etmeye davet etmektir. Taşınmak kendisi için zahmetli olurdu, Bayan Jupp'tan da Bayan Snow'u ve Bayan Maitland'ı evden çıkarmasını isteyemezdi. Çizgiyi nereden çekecekti? Kim onunla aynı evde yaşamaya layıktı, kim değildi?

Ayrıca, bu kızcağızlar nereye gidecekti? Yatacak bir yerleri kalmayınca kadar kızcağızları gittikleri her evden atıracak mıydı? Bu anlamsız bir şeydi; görevi belliydi; hemen gidip Bayan Snow'la görüşecek, onu şimdiki hayat tarzından vaz geçirmeyi deneyecekti. Eğer kendine hakim olmayacak gibi olduğunu hissederse o zaman kaçardı. Böylece koltuğunun altında İncil'i ve kalbinde gürleyen bir ateşle üst kata çıktı.

Bayan Snow'u çok güzel, odasını ise çok temiz ve derli toplu buldu. Kızcağız odasını sade ve hoş bir tarzda döşemişti. Sanırım o sabah gidip şöminenin üzerine asmak üzere bir iki tane de dini yazı almış olmalıydı. Ernest kızdan çok memnun kalmıştı, düşünmeden İncil'ini masanın üzerine bıraktı. Yüzü kızara kızara daha yeni konuşmayı açıyordu ki merdivenlerde sanki yer çekiminin etkisinden muafmışcasına sıçrayarak çıkan birinin ayak sesleri duyuldu ve bir adam "Biraz erken geldim," diyerek içeri daldı. Bu adam Towneley'di.

Ernest'i görünce hayretten ağzı açılıvermişti. "Ne, sen, burada ha, Pontifex! Aman diyeyim!"

Üçü arasında geçen telaşlı açıklamaları tarif etmeme imkân yok; ama her ne konuşulduysa bir dakika geçmeden Ernest'in hayatında kızarmadığı kadar kızarmış bir yüzle ve kendini Towneley'yle kıyaslamının utancı içinde, İncil'ini toplayıp sıvışmasına yetti. Kendi odasına inen merdivenin son basamaklarına daha gelmemişti ki yukarıdan, Towneley'nin Bayan Snow'un kapısının ardından gelen yürekten kahkahasını duydu ve doğduğu güne lanet etti.

O anda zihninde bir şimşek çaktı; Bayan Snow'la görüşemi-

yorsa o da Bayan Maitland'la görüşürdü. Artık ne istediğini gayet iyi biliyordu. İncil'e gelince, masasının üzerinden onu öteye doğru öyle itti ki kitap masanın öbür ucundan yere düşüverdi, Ernest kitabı bu sefer de tekmeleyip köşeye savurdu. Bu ona vaftiz töreninde onu çok seven teyzesi Elizabeth Allaby'nin hediye ettiği İncil'di. Evet, Bayan Maitland hakkında çok az şey biliyordu, ama Ernest'in durumundaki cahil ve kafasız delikanlılar dikkatlice düşünmezler. Bayan Baxter Bayan Maitland'la Bayan Snow'un aynı yolun yolcusu olduğunu söylemişti ve kuşkusuz Bayan Baxter Bayan Jupp olacak o yalancı ihtiyardan daha doğru konuşuyordu. Shakespeare şöyle der:

Ey Fırsat, suçun büyük,
Senin eserindir hainin ihaneti:
Kuzunun yoluna kurdu çıkaran sensin;
Kim bir günah düşünse gününü sen söylersin;
Hep sensin reddeden hakkı, hukuku, aklı;
Senin gölgeli hücrende, bütün gözlerden uzak,
Pusuda bekler Günah
Yanımdan geçen ruhları kapmak için.

Eğer fırsatın suçu büyükse, fırsat gibi görüldüğü halde aslında hiç de fırsat olmayan durumların suçu çok daha büyüktür. Yiğitliğin büyük kısmı edepse, edepsizlik kötülüğün çok daha büyük bir kısmıdır.

Ernest'i son gördüğümüzden on dakika kadar sonra, korkmuş, onuru çiğnenmiş bir genç kızın kıpkırmızı bir suratla ve tir tir titreyerek Bayan Jupp'un evinden heyecanlı durumunun izin verdiği kadar hızla fırladığı, bundan bir on dakika daha sonra da aynı evden iki polisin, aralarında yürümekten ziyade sürüklenen, bakışları donuklaşmış, beti benzi atmış ve suratının her çizgisine umutsuzluk kazanmış olan bahtsız dostumuz Ernest'le çıktıkları görüldü.

Bölüm LXI

Pryer Ernest'i rastgele insanların evlerine ziyarette bulunmaya karşı uyarmakla en doğrusunu yapmıştı. Daha Bayan Jupp'in evinin sokak kapısından dışarı adımını atmadan şu başına gelenlere bakın.

Bay Holt onu can korkusuna düşürmüştü, Bay ve Bayan Baxter'in onu Methodist yapmasına ramak kalmış, Bay Shaw Diriliş'e inancını sarsmış, Bayan Snow'un cazibesi ahlakını bozmuş ya da bir kaza olmasa bozmasına ramak kalmıştı. Bayan Maitland'a gelince, onun ahlakını bozmak için elinden geleni yapan Ernest olmuş, bu arada kendisine de ağır ve geri dönüşü imkânsız bir şekilde zarar vermişti. Kendisine bir zararı dokunmayan tek kiracı ziyaretine gitmediği körük tamircisiydi.

Birçok açıdan ondan çok daha kafasız olan diğer genç din adamları kendilerini bu durumlara asla düşürmezlerdi. Neredeyse kiliseye ilk atandığı günden itibaren bir yaramazlık eğilimi geliştirmiş gibiydi. Korkunç bir gaf yapmadan bir vaazcık vermeyi zor başarıyordu. Bir pazar sabahı Piskopos onların kilisesinde misafirken verdiği vaazda her nasılsa lafı dolaştırıp, İlyas'ın odun toplarken bulduğu Sarefatlı dul kadının³⁹ o sırada nasıl bir pide yapmayı düşündüğüne getirmiş, tahıllı pide yapmayı düşündüğünü ispatlamıştı. Gerçekten de çok eğlenceli bir vaazdı ve bir değil birçok defa aşağıdan kendisine bakan yüzler denizinden bir gülümseme geçtiğini fark etmişti. Piskopos çok sinirlenmiş ve tören bittikten sonra levazım odasında kahramanımızı sert bir şekilde paylamıştı; Ernest'in aklına gelen tek mazeret ise o sabah hazırlıksız olarak vaaz verdiği ve kürsüye çıkana kadar bu hususta hiç düşünmediği, aklına takılınca da kendini kaptırdığı olmuştu.

39 Eski Ahit, 1. Krallar, 17:8-24.

Başka bir seferinde meyvesiz incir ağacı⁴⁰ üzerine vaaz ederken bağcının narin çiçeğin açışını seyredip umutlanmasını ve sonbaharda çok güzel bir meyve alacağını düşünmesini anlatmıştı. Ertesi gün cemaatten bir botanikçiden bunun imkânsız olduğunu söyleyen bir mektup almıştı, incir ağacı ilk önce meyve verir, çiçekse meyve içinde ya da en azından sıradan bir gözlemcinin gözüne asla gözükmeyecek bir şekilde açardı. Tabii bu sonuncusu bir bilim adamı ya da çok yetenekli bir yazar dışında herkesin başına gelebilecek bir şeydi.

Onu mazur göstermek için tek söyleyebileceğim, o zamanlar daha çok genç olduğu (daha yirmi dördünü bile doldurmamıştı) ve sonunda kendi namına düşünmeyi başarabilenlerin çoğu gibi hem kafaca hem de vücutça ağır gelişen bir yapısı olduğuydu. O güne kadar ne eğitim aldıysa tamamının hedefi, hayata at gözlüğüyle bakmasını sağlamaktan da öte, iki gözünü de toptan oyup çıkarmak olmuştu.

Ama hikâyemize geri dönelim. Sonradan anlaşıldı ki Bayan Maitland evden koşu koşu çıkarken niyeti aslında Ernest'ten şikâyetçi olmak değilmiş. Korktuğu için kaçıyormuş; ama karşısına çıkan neredeyse ilk kişi, nam kazanmak isteyen vazifesinas bir polis memuru olmuş. Kızı durdurup sorguya çekmiş, daha da beter korkutmuş ve kahramanımızdan şikâyetçi olması için ısrar etmiş.

Polisler geldiğinde Towneley hâlâ Bayan Jupp'un evindeydi. Kulağına bir kargaşa gürültüsü çalınınca Ernest'in dairesine inmiş ve onu yuvarlandığı ahlâk uçurumunun dibinde yatarken bulmuştu. Bayan Maitland hâlâ dışarıdaydı. Towneley her şeyi bir bakışta anlamış, ama daha harekete geçmeden polisler gelmiş ve her türlü hareket imkânı yok olmuştu.

Towneley Ernest'e Londra'daki dostlarının kimler olduğunu sordu. Ernest önce söylemek istemedi; ama Towneley ona çabucak kendisine ne deniliyorsa yapması gerektiğini açıkça anlattı ve verdiği birkaç isim arasından beni seçti. "Tiyatro oyunu yazıyor, öyle mi?" dedi. "Komedi mi yazıyor?" Ernest Towneley'nin trajedi yazmamın daha uygun olacağını ima et-

40 Yeni Ahit, Luka, 13:6-9

meye çalıştığını zannederek, “Korkarım öyle, taşlama yazıyor,” diye cevap verdi. Towneley, “Oh, oh, iyi, iyi,” dedi, “harika, bu işe yarar işte. Hemen onu görmeye gidiyorum.” Ama tekrar düşününce Ernest’in yanında kalıp mahkemeye onunla gitmesinin daha iyi olacağına karar verdi ve bana Bayan Jupp’u yolladı. Bayan Jupp beni almak için öyle hızlı koşmuştu ki yanıma vardığında o soğuk havada alnından terler akıyordu. Zavallı kadıncağz bir arabaya atlayıp gelebilirdi ama parası yoktu ve Towneley’den de istemek zoruna gitmişti. Onu görür görmez çok ciddi bir şey olduğunu anlamıştım; yine de bana anlattığı kadar üzücü bir şeye hazırlıklı değildim. Bayan Jupp’a gelince, o andan beri kalbinin yerinden çıkacakmış gibi çarpıp durduğunu söylüyordu.

Onu da yanıma alıp bir araba çevirdim ve beraberce karakola gittik. Kadıncağz hiç durmadan konuşuyordu.

“Komşular da benim arkamdan ileri geri konuşuyorlarsa eminim onun yüzünden değildir. Bay Pontifex evime geleli beri bana bacasından başka bir gözle baktıysa n’olayım. Aman, insanın inanası gelmiyor. Belki benim Rose kendisiynen daha bir iyi annaşır demiştim de temizliğini yapmaya onu gönderdiydim, benim işim varmış gibi yapıp Rose’u gönderdiydim temizliğe, önüne de tertemiz yeni bir önnük taktırdım, ama bana ne kadar baktıysa, ona da o kadar baktı, kızcağz bir iltifat falan da bekliyor değildi, para da vermek istemiş ama benim Rose almamış, ama Bay Pontifex bir şeycik bilmez gibi görünüyormuş. Ay, ben bu erkekleri anlıyo’sam n’olayım, yarısı aptal değilse ne olayım, bi’ssürü iyi kız da evine iki kuruş para götürecek diye çalışıp didinir durur, bi’ssürü de kira öder durur, olup olacağı da dört duvar, ne bir dolabı var, ne bir masası var, penceresi de boş duvara bakıyor, böyle bir odaya her hafta bi’ssürü kira ver dur.

“Sözüm Bay Pontifex’e değil, pek yazık, onun kalbi yumuşak. Daha hiç kimseye kötü bi’ şey dediği duyulmamıştır. Ya o güzelim gözleri; ama benim Rose’a bunu ne zaman söylesem bana kaçık diyo, delisin sen, seni bağlamak lazım diyo. Benim dayanamadığım biri varsa o da o Pryer denen herif. Bak, o in-

sanın kalbini kırmaya bayılıyor işte, bir kadının duygularıyla oynamaya bayılıyor, her şeyi insanın yüzüne yüzüne söylüyor, bayılıyor kalp kırmaya. Bir beyefendiye ne yakışır, gönül almak yakışır, ama o ancak gönül kırmasını biliyor. Bana yüzüme karşı ihtiyar dedi, yaa, ihtiyar dedi! Koca Londra’da benim kaç yaşında olduğumu bilen bir Bayan Davis vardır, Eski Kent Yolu’nda, o kadar, bir bacağımda bir damar çıktı ama onun dışında gençken neysem hâlâ oyum. Yaa, ihtiyar dedi bana, hem de yüzüme karşı! Çok hain, çok... Eski sazla ne şarkılar çalınır.”

Onu durdurmak istesem de durduramazdım. Yukarıda yazdıklarımın çok daha fazlasını söyledi. Çoğunu hatırlayamadığım için yazamadım; ama daha da fazlasını yayınlamayacağım için yazmıyorum.

Karakola vardığımızda Towneley’le Ernest çoktan oradlardı. Ernest müessir fiile teşebbüsle suçlanıyordu ama şiddete başvurmamış için suçlama ağır değildi. Ne var ki bu kadarı bile yeterince acıklıydı ve ikimiz de genç dostumuzun tecrübesizliğinin bedelini çok ağır ödeyeceğini görebiliyorduk. O geceyi içeride geçirmesin diye kefaletini ödeyip çıkarmaya çalıştık ama komiser kefalet kabul etmiyordu. Böylece onu orada bırakmak zorunda kaldık.

Towneley Bayan Jupp’un evine gidip meseleyi Bayan Maitland’la halletmeyi denedi. Bayan Maitland odasında yoktu, Towneley de Camberwell’de oturan babasının evine gitti. Kızın babası öfkesinden deliye dönmüştü ve Towneley’nin ricalarını duymak bile istemiyordu. Kendisi Muhafızlardan ve bir din adamının adının böyle bir skandala karışmasını ne kadar büyütse o kadar işine geliyordu; dolayısıyla Towneley eli boş dönmek zorunda kaldı.

Ertesi sabah, Ernest’e boğulmakta olan ve suya her ne sebeble girmiş olursa olsun kurtarılması gereken bir adam gözüyle bakan Towneley bana uğradı ve beraberce meseleyi o günün en ünlü avukatlarından birine götürdük. Towneley fevkalade hoşuma gitmişti ve hiç kimseye söylemediğim şeyi ona söylemeyi kendime borç bilerek halasından kalan mirasın birkaç yıl sonra Ernest’in eline geçeceğini ve zengin olacağını ona anlattım.

Towneley daha bunu öğrenmeden elinden her şeyi yapmıştı ve yapmaya devam ediyordu, ama kendisine açtığım bu sırrın onun Ernest'i kendi sınıfından biri olarak kendine daha yakın görmesini ve yardımlarını daha fazla hak ettiğini düşünmesini sağlayacağını biliyordum. Ernest'e gelince, minneti kelimelerle anlatılamayacak boyuttaydı. Hayatının en mutlu anı hangisiydi diye düşündüğünde aklına geliveren birçok an olmasına rağmen, hayatının en kötü anı olarak o geceden beterini düşünemediğini, ama Towneley'nin iyiliği ve düşünceli davranışları sayesinde dayanma gücü bulduğunu kendi ağzından duymuşumdur.

Ne var ki istediğimiz kadar isteyelim, ne Towneley'nin ne de benim manevi desteğimizi vermekten öte elimizden gelen fazla bir şey yoktu. Avukatımız Ernest'in karşısına çıkacağı hakim bu tür davalarda çok katı olduğunu ve Ernest'in din adamı olmasının aleyhine olacağını söylemişti. "Temyiz istemeyin ve savunma yapmayın," diyordu. "Bay Pontifex'in yanında çalıştığı papaz efendiyi ve siz iki beyefendiyi Bay Pontifex'in iyi kişiliğine şahitlik etmek üzere çağırıp dinleteceğiz. Bu kadarı yeterli olacaktır. Ardından da ciddi ve samimi bir şekilde davacıdan ve mahkemeden özür dileyelim ve hakime bu davayı süratle karara bağlaması ve duruşmaya çıkarmaması için yalvaralım. Bu kadarını elde edebilirsek, inanın bana, genç dostunuz ümit etmeyi hak etmediği kadar ucuz kurtulmuş olur."

Bölüm LXII

Belli ki akla uygun olmasının yanı sıra, bu tavsiye Ernest'e de hem zaman kazandıracak, hem de işin muallâkta kalıp zihnini meşgul etmesine engel olacaktı, onun için bu tavsiyeyi hepimiz tereddütsüz benimsedik. Davanın saat onbirde görüleceği bildirilmişti; ama Ernest işlerini elinden geldiğince hale yola koyabilmesi ve bana o hapisteyken işlerini takip edip onun adına kendi uygun gördüğüm şekilde hareket edebilmemi sağlayacak bir vekâletname verebilmesi için zaman kalsın diye üçe kadar ertelettik.

Bunun ardından Ernest nihayet baklayı ağzından çıkardı ve o ana kadar Pryer ve Manevi Hastalıklar Üniversitesi hakkında bize söylemediği ne varsa birer birer anlattı. Bu konuda konuşmak ona Bayan Maitland meselesini anlatmaktan bile daha zor gelmişti, ama zor da olsa açıldı ve sonunda elinde ne var ne yoksa hepsini son kuruşuna kadar Pryer'a emanet ettiğini, karşılığında da Pryer'ın şahsi borç senetlerinden başka hiçbir teminat almadığını açıkladı. Pryer'a hâlâ dolandırıcılığın D'sini kondu ramıyorsa da kendi yaptığı şeyin ne kadar budalaca olduğuna uyanmaya başlamıştı, yine de Pryer'a elindeki hisseleri satacak kadar bir zaman verilince parasının büyük kısmını geri alabileceğinden hâlâ hiç kuşkusu yoktu. Towneley ve benim görüşümüz bu yönde değildi ama düşündüğümüzü ona söylemedik.

Bütün sabah bu kadar yabancı ve iç karartıcı bir ortamda beklemek çok tatsız bir işti. Mezmurcunun "Senin kapında bir gün bin günden yeğdir" derken nasıl sessizce bir istihzayla güldüğünü anlıyor, kendim de şu anda Towneley'le birlikte işsiz güçsüz bir şekilde beklemek zorunda kaldığımız bu mahkeme kapısında çok benzer bir hisle konuşabileceğimi düşünüyordum. Sonunda, saat üçe doğru adımız okundu ve Ernest sanık bölmesine alınırken biz de halka ayrılmış kısma geçtik. Ernest

kendini yeterince toparlar toparlamaz hakimın okulu bitirdiği gün trende onunla konuşan beyefendi olduğunu fark etmiş ve onun da kendisini hatırladığını görerek (ya da öyle zannederek) iyice üzüntüye kapılmıştı.

Avukatımız Bay Ottery bize önerdiği şekilde hareket etti. Papaz efendi, Towneley ve benden başka şahit çağırmadı ve hakimın merhametine sığındı. Bay Ottery söyleyeceklerini bitirdiğinde sözü alarak şunları söyledi: “Ernest Pontifex, sizinki bakmak zorunda kaldığım en acıklı davalardan bir tanesi. Aile ve eğitim açısından fevkalade avantajlar içinde yetişmişsiniz. Önünüzde örnek olarak mükemmel bir anne baba var, eminim ki işlediğinizi itiraf ettiğiniz suçun cesametini çocukluğunuzdan beri kafanıza işlemişlerdir. İngiltere’nin en iyi okullarından birine gönderilmişsiniz. Roughborough gibi bir okulun sağlıklı ortamı içinde herhangi bir kötü etkiye maruz kalmış olmanız beklenemez. Muhtemelen, hatta kesin olarak bile diyebilirim ki okulda da evlenmeden önce iffetinizi en iyi şekilde korumaktan ayrılmanın ne kadar iğrenç bir suç olduğunu size mükemmel bir şekilde belletmiş olmalılar. Cambridge’deyken faziletli ve dikkatli yöneticiler tarafından her türlü ahlaksızlıkla karşılaşmaktan alıkonmuş olmalısınız, sizi koruyan bu engeller daha zayıf olsaydı bile aileniz muhakkak imkânlarınızı sınırlayarak düşük ahlâklı kimselerle düşüp kalkacak kadar paranız olmasına müsaade etmez. Geceleri yollarda gözetmenler dolaşır, herhangi bir kötülük bulunabilecek bir yana adım atmaya kalkacak olsanız her adımınızı takip ederlerdi. Gündüzleri üniversite duvarları dahiline alınan tüm kadınlar özellikle en yaşlı ve çirkinler arasından seçilirdi. Bir delikanlı için bundan fazla ne yapılabilir bilmiyorum. Dört beş aydır da din adamı olmuşsunuz, kafanızda o güne kadar tek bir kötü fikir kaldıysa bile kiliseye atanışınızla artık onun da silinip gitmesi gerekirdi: fakat şu işe bakın ki kafanız sanki az evvel zikrettiğim şeylerin üzerinizde hiç etkisi olmamış gibi kötü düşüncelerle dolu olmakla kalmıyor, bütün bu gayretlerin tek etkisi sizin saygıdeğer bir hanım kızla bir fahişeyi ayırt edecek kadar bile sağduyunuz olmaması olmuş gibi görünüyor.

“Eğer vazifemi katı bir şekilde yerine getirmem gerekse sizi mahkemeye sevketmem gerekirdi; ama bunun ilk suçunuz olmasını göz önünde tutarak size karşı müsamahakâr davranıyor ve altı ay ağır hapse mahkûm ediyorum.”

Towneley’ye de, bana da hakimın sözlerinde ince bir istihza var gibi gelmişti; sanki istese daha hafif bir ceza verebilir gibiydi; ama bunun konumuzla bir alakası yok. Ernest’le cezasını çekeceği Coldbath Fields’a götürülmeden önce son kez görüşmek için birkaç dakika izin koparabildiğimizde onu dava böyle çabucak sonuca bağlandığı için o kadar minnettar bulduk ki önündeki altı ayını geçireceği korkunç koşullar umurunda bile değildi. Çıktığında parasından ne kalmışsa alıp Amerika’ya ya da Avusturalya’ya gideceğini ve bir daha da dönmeyeceğini söylüyordu.

Onu bu kararıyla başbaşa bırakıp yanından ayrıldık. Theobald’a yazmaya ve avukatıma Ernest’in parasını Pryer’in elinden kurtarması için talimat vermeye gittim; Towneley ise gazete muhabirlerinin cebine üç beş kuruş sıkıştırıp davanın gazetelere çıkmasını engellemeye gitti. Towneley bütün itibarlı gazete muhabirlerini ikna etmeyi başarmıştı. Rüşvet kabul etmeyen tek bir gazete çıkmıştı, o da en adisiydi.

Bölüm LXIII

Avukatımla hemen görüştüm; ama iş Theobald'a yazmaya gelince yanına gidip konuşmanın daha iyi olacağını düşündüm. Bunun üzerine, benimle istasyonda buluşmasını rica eden kısa bir not yazdım; araya kendisine verecek oğluyla ilgili bazı kötü haberlerim olduğunu ima eden birkaç satır da sıkıştırdım. Mektubumun eline benim istasyona varışımдан ancak birkaç saat önce geçeceğini biliyordum. Bu kısa bekleyişin söylemem gereken şeylerin sarsıntısını biraz azaltabileceğini umuyordum.

Hayatımda hiç iki fikir arasında bu üzücü vazifeyi yerine getirmeye giderken kaldığım kadar kararsız kaldığımı hatırlamıyorum. Yıllar öncesinden hatırladığım o küçük, solgun yüzlü çocuk... Onun bütün çocukluğu boyunca maruz kaldığı dayanılmaz zulmün kasıtlı bir kötülükten değil de cehalet ve aptallıktan kaynaklanıyor olması çocuğa yapılanların vahşice bir zulüm olduğu gerçeğini değiştirmiyordu. Soluyarak büyüdüğü yalan ve kendini övme sanrılarıyla dolu hava; sevgisini kabul etme nezaketini gösteren herkesi ve her şeyi sevmeye can atışı; anne babasına karşı olan muhabbetinin ne zaman yeşermeye kalksa tekrar tekrar, defalarca öldürülmesi yüzünden solup gidişi aklıma geldikçe, elimde olsa Theobald'la Christina'yı şimdiki halde çekeceklerinden daha bile ağır bir ıstıraba mahkûm edesim geliyordu. Öte yandan, Theobald'ın kendi çocukluğunu, babası olacak o korkunç ihtiyar George Pontifex'i, John'u ve hanımını, iki kızkardeşini düşündüğümde, Christina'nın evleninceye kadar yıllar boyunca ertelenen umutlarının kalbinde bıraktığı izleri, Crampsford'da yaşamış olduğu hayatı, Battersby'de kocasıyla beraber yaşadıkları çevreyi düşündüğümde, bu kadar talihsizliğin bir araya gelmesinden bundan da ağır bir sonuç çıkmamış olmasına hayret ediyordum.

Zavallılıklar! Ahireti düşünme kisvesi altında dünyayı ne

kadar az tanıdıklarını kendilerinden gizlemeye çalışıp durmuş, onları üzebilecek ne varsa gözlerini kapatıp hepsini görmezden gelmişlerdi. Oğullarının da gözünü ellerinden geldiği kadar bağlamaya çalışmışlardı. Kim suçlayabilirdi ki onları? Yaptıkları yapmadıkları her şey için ayetleri, hadisleri, mezmurları vardı; bundan daha fazla kitap karıştıran bir din adamı ve bir din adamı eşi daha gelmemiştir. Emsallerinden ne farkları vardı? Evlerinin, ailelerinin, İngiltere'nin bir başından bir başına hallice-sinden herhangi bir din adamı evinden ne farkı varkı? Öyleyse neden başkaları dururken bu Siloam⁴¹ kulesi onların tepesine çökmüştü ki?

Muhakkak ki esas işe yaramaz olan altında kalanlar değil Siloam kulesinin kendisiydi; hata insanlar da değil sistemdeydi. Eğer Theobald'la karısı hayat hakkında daha fazla bilgi sahibi olsaydılar, kimseye bir zararları dokunmazdı. Yine de bencil olurlardı, ama üstünde bile durmadan mazur görülebilecek kadar bencil olurlardı, başkaları ne kadar bencilse işte o kadar. Ama şimdiki haliyle durum içler acısıydı, analarının rahmine dönüp baştan doğacak olsalar, onun bile faydası olmazdı. Hayatı yeniden öğrenebilecek kadar esnek olmaları için yalnızca yeniden doğmaları değil, her birinin yeni birer anayla yeni birer babadan, nesillerce öncesine kadar farklı birer soydan yeniden doğmaları gerekirdi. Onlar için yapılabilecek tek şey suyunu gidip ölecekleri güne kadar idare etmek ve öldüklerinde de şükretmekti.

Tahmin ettiğim gibi Theobald mektubumu almış, beni Battersby'ye en yakın istasyonda bekliyordu. Evlerine doğru onunla beraber yürürken her şeyi elimden geldiğince alıştırma alıştırma anlattım. Durumu bir parça hafifletmek için, hepsinin büyük ölçüde bir yanlış anlamadan ibaret olduğunu, her ne kadar Ernest'in karşı koyması gereken bazı arzulara kapılmış olduğundan kuşku yoksa da, Bayan Maitland'ın sandığı kadar ileri gitmeye kesinlikle niyeti olmadığını söyledim. Vaziyetin

41 "Ya Siloam'daki kulenin altında kalan on sekiz kişi? Onların Yeruşalem'deki tüm insanlardan daha suçlu olduklarını mı sanıyorsunuz?" Yeni Ahit, Luka, 13:4.

aleyhine göründüğünü düşündüğümüz için hakimın karşısında bu savunmayı yapmaya cesaret edemediğimizi, yoksa gerçeğin bu olduğundan hiç şüphe etmediğimizi söyledim.

Theobald bunu kendisinden hiç beklemediğim kadar hızlı ve keskin bir ahlâk anlayışıyla karşıladı.

Ben sözlerimi bitirir bitirmez, “Artık onunla hiçbir işim olmaz,” diye kestirip attı. “Yüzünü bir daha görmek istemiyorum. Söyle ona, ne bana yazsın ne annesine, biz öyle birini tanımıyoruz. Ona benimle görüşüğünü, bugünden itibaren onu hiç doğmamışcasına aklımdan sildiğimi söyle. Ben ona iyi babalık ettim, annesi ise ona adeta tapardı, gördüğümüz tek karşılık bencillik ve nankörlük oldu, artık umudumu diğer evlatlarıma bağlamak zorundayım.”

Ona diğer papaz yardımcısı arkadaşının Ernest’in bütün parasını eline geçirdiğini anlattım, üstü kapalı bir şekilde hapisten çıktığında kendini beş kuruşsuz kalmış bulmasının da ihtimal dahilinde olduğunu söyledim. Bu Theobald’ın canını sıkmış gibi görünmüyordu, ama hemen arkasından “Eğer öyle olursa,” diye karşılık verdi, “söyle ona, bana senin aracılığıyla ne zaman ödeyeceğini bildirirse ona yüz sterlin borç veririm, ama söyle bana yazıp teşekkür etmeye kalkmasın, eğer benimle ya da annesiyle doğrudan temasa geçmeye kalkışacak olursa tek kuruş alamaz, onu da söyle.”

Bildiğim şeyler yüzünden ve gerekirse Bayan Pontifex’in talimatlarını çiğneme konusunda kararımı vermiş olduğum için, Ernest’in ailesi tarafından tamamen dışlanmakla bir şey kaybetmeyeceğini düşünüyordum, onun için de Theobald’ın bu söylediklerine herhalde kendisinin beklediğinden daha çabuk rıza gösterdim.

Christina’yı görmesem daha iyi olacağını düşünerek Theobald’dan Battersby yakınlarında ayrılıp istasyona geri döndüm. Yürürken, Ernest’in babasının sandığım kadar aptal olmadığını düşünerek seviniyor, oğlunun yaptığı bu saçma hareketlerin kalıtsal bir bozukluktan değil sonradan yaşadığı şeylerden kaynaklanıyor olabileceği konusunda ümitleniyordum. Bir insanın başına doğmadan önce, atalarının kişiliğinde gelen

kazalar, eğer hatırlayacak olursa, üzerinde silinmez izler bırakır; karakteri bunlarla öylesine şekillenmiş olur ki ne yaparsa yap-sın sonuçlarından kaçması olanaksız gibidir. Eğer biri cennete girecekse, daha çocukken bile değil, cenin halindeyken, hatta bir spermatozoidken, hem de ancak kendisinden önce hepsi de cennete girmiş spermatozoidlerin neslinden gelen bir sperma-tozoid olarak girmelidir. İlk defa olan ve kişinin son doğuşun-dan sonra meydana gelen kazaların etkileri, bazen kalıcı olabilir-seler de, genellikle o kadar kalıcı değildir. Her neyse, Ernest'in duruma bakış açısından ve aldığı tavırdan oldukça memnun kalmıştım.

Bölüm LXIV

Ernest hüküm giymesinden sonra onu cezasını çekeceği Coldbath Fields'a götürecek arabayı beklemek üzere hücreye geri götürülmüştü.

Son yirmi dört saatte olup biten olayların hızından hâlâ öyle başı dönmüş ve şaşkıncı ki durumunun tam olarak ayır-dına varacak halde değildi. Geçmişiyile geleceği arasında devasa bir uçurum açılmıştı; ama hâlâ soluk alıyor, nabızı atıyor, düşünabiliyor ve konuşabiliyordu. Ona başına gelen bu darbenin şiddetinden yere serilmiş olması gerekirdi gibi geliyordu, oysa yere serilmiş değildi; bundan daha küçük birçok olayda bundan çok daha fazla acı çekmişti. Bunun annesiyle babasına yaşatacağı utancı düşününceye kadar başına gelenlere pek fazla aldırılmaz gibiydi, ancak bu aklına geldikten sonra bu hale düşmektense nesi varsa hepsini bir an bile duraksamadan vereceğini hissetti. Bu acı annesini perişan edecekti. Muhakkak edecekti, çok iyi biliyordu; bunu yapan da kendisiydi.

Sabahtan beri başında bir ağrı vardı, ama annesiyle babasını düşününce nabızı hızlandı ve baş ağrısı iyice şiddetlendi. Arabaya güçlükle gidebildi ve yolun sarsıntısına çok zor dayandı. Hapishaneye vardıklarında yardımsız yürüyemeyecek haldeydi, gelen mahkumların alındığı odadan koridora kadar kollarına girerek yürütmek zorunda kaldılar. Hapishane müdürü onun kaşarlanmış bir hapishane gediklisi değil din adamı olduğunu görünce numara yapmadığına inanarak doktoru çağırttı. Gelen doktor Ernest'in beyin hummasına tutulduğunu söyledi ve revire gönderdi. Ernest bunu izleyen iki ayı orada yaşamla ölüm arasında gidip gelerek, bilinci hiç tam olarak açılmaksızın ve çoğu zaman sayıklayarak geçirdi, fakat sonunda, iyileşmesinden hiç umudu olmayan doktor ve hemşireleri şaşırtarak yavaş yavaş toparlanmaya başladı.

Derler ki, boğulmaktan son anda kurtulanlar bilinçleri yerine gelirken bilinçlerini kaybederlerken çektiklerinden çok daha fazla acı çekerlermiş, kahramanımızın durumu da öyle oldu. Çaresiz ve takatsiz bir halde öylece yattığı yerde, sayıklarken ölüp gitmemiş olmasını zulmün ileri bir safhası olarak görüyordu. Şimdi iyileşse bile ardından utanç ve üzüntüden tekrar düşeceğini sanıyordu, ne var ki kendisinin güçlülükle fark edebildiği kadar yavaş da olsa günden güne düzeliyordu. Bilincinin açılmasından üç hafta kadar sonra bir akşamüstü, kendisine bakan ve çok da iyi davranan hemşire ona tatlı tatlı takıldı. Hemşirenin şakasıyla neşelenen Ernest gülünce hemşire ellerini çırparak onun tamamen düzeleceğini söyledi. Umut kıvılcımı parlamıştı, Ernest tekrar yaşama arzusuna kavuştu. Neredeyse o andan itibaren artık akli geçmişteki dehşet anılarına daha az takılmaya ve geleceği en iyi nasıl karşılayabileceği üzerinde daha fazla durmaya başladı.

En çok annesiyle babası namına üzümlüyor ve onların yüzüne bir daha nasıl bakacağını düşünüyordu. Hâlâ hem kendisi hem de anne babası için en iyisinin onlarla bağlarını tamamen koparmak, Pryer'dan parasından geriye ne kaldıysa alıp dünyanın öbür ucunda, kendisini okuldan ya da üniversiteden tanıyan hiç kimseyle karşılaşmayacağı bir yerlere gitmek ve her şeye yeniden başlamak olacağını düşünüyordu. Yahut belki Kaliforniya ya da Avusturalya'ya da gidebilirdi. O zamanlar oralar hakkında harika şeyler anlatılıyordu, belki oralarda şansы yaver gider, bir servet kazanır, yıllar sonra kimsenin tanımadığı, yaşlı bir adam olarak geri dönebilirdi, öyle olursa o zaman Cambridge'de yaşamak isterdi. O böyle hayaller kurarken, içindeki yaşam kıvılcımı canlanıp alev almıştı, artık sağlığına ve özgürlüğüne kavuşmak istiyordu. Cezasının çoğunu da doldurduğu için özgürlük de artık pek uzak sayılmazdı.

Ondan sonra her şey kafasında daha iyi şekillenmeye başladı. Her ne olursa olsun, artık din adamı olmayacağı kesindi. Başka bir kilisede papaz yardımcılığı bulmak, kendisi istese bile, artık onun için hemen hemen imkânsızdı; ama zaten bunu istemiyordu. Kiliseye girmek üzere ders çalışmaya başladığı günden

beri sürdürdüğü hayattan nefret etmişti, bu konuda tartışabilecek durumda değildi ama nefret ettiği kesindi ve yaşadığı kadarı kendisine fazlasıyla yetmişti. Rezil olmuş da olsa, yeniden sivil hayata dönme fikriyle başına gelenlere seviniyor, başta korkunç bir talihsizlik gibi gördüğü bu mahkûmiyeti bile bir nimet gibi görüyordu.

Belki de, sepetler içinde trenle gönderilen ipek böceği kozalarının yeni çevrenin sıcaklığı ve sarsıntısı nedeniyle vaktinden önce açılması gibi, bu kadar farklı bir çevrede olmak görüşlerinin değişimini hızlandırmıştı. Ama her nasılsa, İsa'nın ölümü, dirilişi ve göğe yükselişi konularındaki hikâyelere ve tüm diğer Hristiyan mucizelerine olan inancı bir daha canlanmamak üzere yok olup gitmişti. Bay Shaw'dan yediği fırçanın sonucunda yaptığı kısacık araştırma, üzerinde derin bir etki bırakmıştı ve okuyabilecek kadar iyileştiğinden beri Yeni Ahit'i okumaya merak sarmıştı. Kitabı tam Bay Shaw'un istediği gibi, yani inanma ya da inanmama arzusuyla değil, yalnızca inanması mı inanmaması mı gerektiğini anlamaya çalışarak inceliyordu. Bu bakış açısıyla okudukça, terazinin inanmama kefesi giderek ağır basmaya başlıyordu, nihayet artık şüpheye mahal kalmadı ve kitabın kalanının ne kadarı doğru olursa olsun, Mesih'in öldükten sonra dirildiği ve bulutlar arasından geçerek yeryüzünden göklere yükseltildiği hikâyesinin artık tarafsız kişilerce kabul edilemeyeceğine karar verdi. Bunu bu kadar çabuk anlamış olması iyi olmuştu çünkü bu gerçek kendini ona er geç bir şekilde gösterecekti. Eğer gözünü boyamak için para alan kişilerce gözü boyanmış olmasaydı bunu büyük olasılıkla yıllar önce görmüş olurdu. Kendi kendine, "Ya şimdi farkına vardığım şeyleri yıllar sonra, hayatımı iyiden iyiye kiliseye vakfettikten sonra fark etseydim ne yapardım?" diye soruyordu. "Bununla yüzleşecek cesareti bulabilir miydim? Yoksa daha büyük bir olasılıkla, o güne kadar düşündüğüm şekilde düşünmeye devam etmek için mükemmel bir sebep mi yarattırdım? İşimden ayrılacak cesareti gösterebilir miydim?"

Kendinde o cesareti bulabileceğini hiç sanmıyordu, öyle şaşkıncı ki, yanlışı kendisine gösterilmiş olduğu için mi, yoksa bu

yanlışta daha ileri gitmeden yakalanıp zorla yolundan döndürölmüş olduğu için mi daha fazla şükretmesi gerektiğini bilemiyordu. Ödemek zorunda kaldığı bedel karşılığında eline geçen nimete kıyasla pek hafif kalıyordu. İnsanın görevini hem apaçık anlamasını sağlayan, hem de yapmasını kolaylaştıran bir fırsat için hangi bedel ağır sayılabilir ki? Babasıyla annesi için üzülyordu, Bayan Maitland için de üzülyordu, ama artık kendisi için hiç üzülmüyordu.

Onu esas şaşırtan o güne kadar din adamı olmaktan ne kadar nefret ettiğini anlamamış olmasıydı. Bu işi pek sevmediğinin farkındaydı tabii, ama biri ona işinden nefret edip etmediğini soracak olsa hayır diye cevap verirdi. Sanırım insanlar neyi sevip neyi sevmediklerini görmek için her zaman kendilerinin dışında bir şey gereksinim duyuyorlar. Sevdığımızdan en emin olduğumuz şeylerin farkına varmamız genellikle iç gözlem yoluyla ya da bilinçli bir muhakemeyle değil, başka birinin o şeyle ilgili olarak söylediğı övgü dolu bir söze kalbimizin heyecanla çarparak katılmasıyla olmuştur. Bir gün birinin falanca şey şöyle şöyledir dediğini duyarız, bir anda içimizde kurulmuş olan ve varlığından bile haberimizin olmadığı bir düzen bilincimize ve algımıza açılır.

Daha bir yıl önce kalbi heyecanla çarparak Bay Hawke'un vaazının her kelimesine katılmıştı; ondan sonra bir Manevi Hastalıklar Üniversitesi için yine aynı heyecanla çarpmıştı; şimdi ise tek arzusu saf ve basit akılcılıktı; şu andaki ruh halinin öncekilerden daha uzun süreceğinden nasıl emin olabilirdi? Emin olamazdı ama ayaklarının o ana kadar hiç olmadığı denli sağlam bir zemine bastığını hissediyordu, o anki görüşleri de gelip geçici bile olsa, elinden değiştirmek için bir sebep görünceye kadar o görüşlere göre hareket etmekten başka bir şey gelmezdi. Aklından, eğer babası, annesi ya da Pryer ile Pryer'in arkadaşları ve kiliselerinin papazı gibi insanlar arasında kalmış olsa bunu yapması nasıl da imkânsız olurdu diye geçiriyordu. Bütün bu aylar boyunca gözlem yapmış, düşünmüş ve hazmetmiş, bu süreç boyunca da bir okul çocuğı bedensel gelişiminin ne kadar farkındaysa zihinsel gelişiminin ondan fazla farkında olmamıştı.

Peki ya devamlı onu bir halüsinasyon içinde olduğuna inandırmaya çalışan insanlar arasında kalmış olsaydı, bu gelişimi kendine itiraf edebilir ve bu yeni kazandığı gücün tamamını kullanarak hareket edebilir miydi? Kendisine karşı kurulmuş olan düzen, kendi gücüyle kırıp çıkabileceğinden çok daha güçlüydü ve yaşadığı sarsıntıdan daha hafifinin onu kurtarmaya yeteceğinden emin değildi.

Bölüm LXV

Yavaş yavaş toparlanırken günlerce yattığı yerde çoğu kişinin er ya da geç ayırdına vardığı bir gerçeğin ayırdına varmıştı. O da şuydu ki gerçeği azıcık olsun umursayan yahut gerçek olmayan bir şeye inanmak ilk bakışta pek kestirme görünse bile gerçek olmayana değil gerçek olana inanmanın daha doğru ya da daha iyi olduğundan emin olan pek az kişi vardı. Tabii aslında bir şeye inandığı söylenebilecek kişiler de sadece bunlardan ibarettir, gerisi için olsa olsa gizli inançsız denilebilir. Belki haklı olan da onlardır; ama ne de olsa sayıca ve refahca üstünlük onlardadır. Akılcıların doğru ve yanlış ayırt etmek için kullandığı ne ölçü varsa hepsi onlardan yanadır. Akılcılara göre, makul, hali vakti yerinde insanların çoğuna doğru görünen neyse doğru odur; bildiğimiz bundan daha güvenilir bir ölçüt yoktur, fakat bu yoldan gidersek ne sonuca varıyoruz? Tabii ki şuna; demek ki mesleği ve ekmek kapısı gerçeğin en önde giden bekçileri ve öğreticileri olmak olan kimselerin, gerçekliği konuyla uzaktan ilgilenen birine hemen belli olacak şeyler hakkında ağzından tek kelime kaçırmama konusunda sinsice işbirliği etmesi yalnızca kabul edilebilir bir şey değil, son derece erdemli bir davranış sayılmalıdır.

Ernest bu sonuçtan kaçacak mantıklı bir yol göremiyordu. İlk Hristiyanların İsa'nın dirilişine bir mucize olarak inanmasının hiçbir mucizeye dayandırılmaksızın açıklanabilecek bir şey olduğunu görüyordu. Bir parçacık çaba göstermeye razı olan herkesin de görebileceği bu açıklama, üstelik defalarca bütün dünyanın gözüne sokulmuş, ciddi bir çürütme çabasıyla da karşılaşmamıştı. Nasıl oluyordu da mesela uzmanlık konusu Yeni Ahit olan Rahip Alford, Ernest için bu kadar açık olan şeyi göremiyor ya da görmüyordu? Bunun görmek istememesinden başka bir nedeni olabilir miydi, bu durumda o gerçek konusun-

da davaya ihanet etmiş sayılmaz mıydı? Evet, ama öte yandan kendisi saygın ve başarılı bir adam değil miydi, hem, mesela piskoposlar ve başpiskoposlar gibi saygın ve başarılı adamların büyük çoğunluğu da aynen Rahip Alford'un yaptığını yapmıyorlar mıydı, o zaman ister yamyamlık, ister çocuk katilliği, ister yalancılık ve ikiyüzlülük alışkanlığı olsun, yaptıkları her neyse doğru sayılmaz mıydı?

Korkunç, iğrenç yalan! Hayatın bu menfur yüzü bütün mantıksal tutarlılığı ile gözlerinin önüne serildikçe Ernest'in zayıf nabızı hızlanıyor, soluk yüzüne kan hücum ediyordu. Ona bu kadar ağır gelen çoğu kişinin yalancı olması değildi, bu kabul edilebilir bir şeydi; ama acaba yalancı olmayan o birkaç kişinin de yalan söylemeye başlamaları doğru olmaz mıydı, onu asıl sarsan işte arada bir an da olsa aklından geçiveren bu kuşkuydu. Eğer öyleyse hiç ümit kalmamış demekti, eğer öyleyse hemen oracıkta ölüverse yeğdi. İçinden, "Rabbim," diye yakarıyordu, "tek kelimesine bile inanmıyorum. Topla gücünü, inanmayışımı doğrula." Bundan böyle ne zaman kutsama törenine giden bir piskopos görecekti, içinden "İşte Tanrı kendisine acınamış olsa Ernest Pontifex'in de olacağı buydu," diye geçirmeden durabileceğini hiç sanmıyordu. Bu onun işi değildi. Bununla övünemezdi, eğer İsa'nın zamanında yaşamış olsa kendisi de ilk Hristiyanlardan, hatta havarilerden biri olabilirdi. Şükredecek çok şeyi olduğuna inanıyordu.

O halde, ne kadar açık bir mantıkla varılmış olursa olsun, gerçeği bırakıp yanlışa inanmanın daha iyi olabileceği sonucu hemen ve kesin olarak meclisten defedilmeliydi, fakat başka ne seçenek vardı? Ya bu sonucu kabul edecektik ya da ölçütümüzün; yani makul ve hali vakti yerinde olan kişilerin çoğunun gözüne güzel görünen şey neyse gerçeğin o olduğunun şaşmaz bir ölçüt olmadığını. Aslında bu güvenilir bir ölçüttür ve çoğu durumda işe yarar, ama istisnaları da vardır.

Ernest kendine bu istisnaların neler olduğunu soruyordu. Ah, işte bu zor bir meseleydi, istisnalar öyle çoktu ve kurallar bazen öyle ince ve belirsizdi ki her zaman hatalar olmuştu ve hep de olacaktı, hayatı kesin bir bilime indirgemeyi imkânsız

kılan da yalnızca buydu. Gerçeği kabaca ayırt etmeye yarayan pratik bir kural vardı, bunun yanı sıra istisnalar hakkında öğrenmesi pek de güç olmayan birkaç kural daha vardı, fakat yine de karar vermenin güç olduğu bazı durumlar kalıyordu. Bu durumlarda insanın bir düşünme süreciyle karar vermeye çalışmaktansa içgüdülerine göre hareket etmesi daha iyiydi.

O halde başvurulacak nihai temyiz mahkemesi içgüdülerimizdir. Peki, içgüdü nedir? İçgüdü, bir anlamda görmediğimiz bazı şeylerin gerçekliğine inanma şeklidir. Böylece kahramanımız hemence başladığı noktaya, yani inancımıza göre yaşamamız gerektiği noktasına geri dönmüş oluyordu.

Bu da dürüst insanların; yani akıllı insanların kendilerini en fazla ilgilendiren günlük işlerinde hep yaptığı şeydir. Nispeten daha ufak meseleleri kendi akıllarını kullanarak hallederler. Kendi bedenlerinin ya da sevdiklerinin bedenlerinin sağaltılması ya da paralarının idaresi, işleriyle ilgili ciddi sorunların çözümü gibi daha önemli konuları ise genellikle yetenekleri konusunda etraftan duydukları dışında fazla bir şey bilmedikleri kişilere bırakırlar, dolayısıyla bilgilerine değil, inançlarına göre hareket ederler. İngiliz ulusu da aynı bu şekilde filusunun ve deniz savunmasının yönetimini, kendisi denizci olmadığından bu konularda inancının ötesinde bir şey bilmesi olanaksız olan bir Deniz Bakanı'na emanet etmiştir. Aklın en yüksek derecesinin düşünce değil inanç olduğu konusunda hiçbir şüpheye yer yoktur.

Gelmiş geçmiş tüm yazar ve düşünürler arasında safdillikle suçlanmayı en az hakedeni olan Öklid bile bunun ötesine geçemez. Dayandığı öncüller kanıtlanabilir değildir. İspatlanmaksızın kabul edilmesi gereken aksiyom ve postulatlar kullanmak zorunda kalmıştır, bunlarsız hiçbir şey yapamaz. Üst yapısı gerçekten de ispata dayanır, ama temeli inançtır. Yine, kendisinden farklı olan bir görüşte ısrar eden birine aptal olduğunu söylemekten öteye de geçemez. “Ki bu da anlamsızdır,” deyip keser atar ve meseleyi daha fazla tartışmayı reddeder. Dolayısıyla, inanç ve otorite herkese ne kadar lazımsa ona da o kadar lazım gibi görünmektedir. Ernest kendi kendine, “Öyleyse,” diye so-

ruyordu, “dürüst bir adamın şu anda neye inanarak yaşamaya çalışması gerek?” Sonra da kendi sorusunu kendisi yanıtlıyordu: “Belli ki Hristiyan dininin doğaüstü öğelerine değil.”

Peki, hemşerilerini bu doğaüstü yana inanmayı bırakmaya en iyi nasıl ikna edebilirdi? Meseleye pratik bir bakış açısıyla baktığında, duruma en uygun çözüm imkânlarının Canterbury Başpiskoposu’nun elinde olduğunu düşünüyordu. Ya o, ya da Papa. Belki kuramsal olarak en iyisi Papa olabilirdi, ama fiiliyatta Canterbury Başpiskoposu da işi çözmeye yeterdi. Eğer Başpiskopos’un kalbine bir şüphe kırıntısı düşürebilseydi, onun bütün Anglikan Kilisesi’ni tek bir hareketle özgür düşünceye döndürüvermesi işten değildi. Bir başpiskoposun (algıları hiç saldırı suçuyla hapse girmekle bilenmemiş bir başpiskoposun) bile karşı koyamayacağı bir ikna gücü düzeyi muhakkak ki vardı. Gerçeklerle yüz yüze geldiğinde ki bunu Ernest ayarlayabilirdi, Başpiskopos İlahretleri’nin bunları kabul etmekten başka çaresi kalmayacaktı, şerefli bir adam olarak hemen başpiskoposluktan istifa edecek, birkaç ay zarfında da Hristiyanlık İngiltere’den silinip gitmiş olacaktı. En azından, olması gereken buydu. Fakat Ernest Başpiskopos’un tam ilk şüphe kırıntısı kalbine düşecekken kalbini kapatıp kaçırmeyeceğine güvenemiyordu; bu da ona öyle büyük bir haksızlık gibi geliyordu ki düşündü mü kanı damarlarında kaynar gibi oluyordu. Bunun olması gerekiyordu, aklını kullanıp Başpiskopos’u tuzağa düşürmeli ya da pusu kurup hiç beklemediği bir anda kalbine şüphayı sokuvermeliydi.

Hakkını yemeyelim, asıl düşündüğü kendisi değildi. Kendisinin aldatılmış olduğunu biliyordu, başına gelen kötülüklerin büyük bir kısmının dolaylı olarak Hristiyan öğretisinden kaynaklandığını da biliyordu; yine de, eğer iş kendisiyle kalsa üzerinde fazla durmazdı, ama kızkardeşi de vardı, erkek kardeşi Joey de vardı, daha da İngiltere’nin her yanında, hayatları her gün kendilerine söylenen yalanlarla çürütülen yüzlerce, binlerce genç ve çocuk vardı, hem de onlara bu yalanları söyleyenlerin işin doğrusunu bilmesi gereken kişilerdi, bile bile işlerini baştan savma yapıyor ve kolayına kaçıyorlardı. Ernest’e konunun sinirlenmesine değeceğini, hiç değilse başkalarını yıllarını kendisi

gibi sefalet içinde ziyan etmekten kurtarmak için bir şeyler yapması gerektiğini düşündüren de buydu. Eğer Mesih'in Ölümü ve Dirilişi hakkındaki mucize hikayelerinin bir gerçekliği yoksa bu olayların tarihsel gerçekliği üzerine kurulmuş olan dinin tümü temelden sarsılıp yıkılmaya mahkumdu. Ernest gençliğinin tüm kibriyle, "Yahu, falcılık yapan çingeneleri doğaüstü güçleri olduğuna inanan aptalların parasını alıyorlar diye hapse atıyorlar da," diye dalga geçiyordu, "günahları bağışladığını, ekmekle şarabı bin yıl evvel ölmüş birinin etine ve kanına çevirdiğini iddia eden rahipleri niye atmıyorlar acaba? Bir piskoposun elini bir gencin başına koyup ona bu mucizeleri gerçekleştirebilecek manevi gücü aktardığını iddia etmesinden öte göz boyama olabilir mi? Hoşgörü, anlayış iyi hoş da, hepsinin de bir sınırı var, hem piskoposu hoşgörünün sınırına dahil sayacaksak o zaman falcıyı da dahil edelim bari." İleride bütün bunları Canterbury Başpiskoposu'na anlatacaktı, ama bu fırsat hemen o gün eline geçmeyeceğine göre, aklına, her ne kadar Başpiskopos kadar yüce bir ruh sayılmasa da, hapishane papazı üzerinde faydalı bir deneme yapmak geldi. Yalnızca atabilecekleri ilk adımı hemen atanlar sonunda büyük işler başarabilirlerdi, böylece bir gün Bay Hughes (papazın adı buydu) kendisiyle konuşurken Ernest lafı Hristiyan mucizelerine getirip bu konuda bir tartışma açmaya çalıştı. Bay Hughes ona hep çok iyi davranmıştı, ama yaşça ondan iki kattan da büyüktü ve Ernest'in önüne koymaya çalıştığı itirazları daha önce çok duymuştu. Aslında Mesih'in dirilişi ve gökyüzüne yükselişi hikâyelerinin nesnel anlamda gerçek olduğuna Ernest'in inandığından daha fazla inandığını da sanmıyorum, ama bunun önemsiz bir konu olduğunun, asıl meselenin çok daha derinde yattığının farkındaydı.

Bay Hughes yıllardır söz sahibi olmuş bir adamdı, Ernest'in çıkışını sinek vızıltısı gibi duymazdan gelerek geçiştiriverdi. Bunu da öyle iyi yaptı ki kahramanımız bir daha kendisiyle uğraşmaya cüret edemedi. Sonraki tüm sohbetlerini hep hapisten çıkınca ne yapabileceği gibi konularla sınırlı tuttu; bu konularda da Bay Hughes onu anlayış ve nezaketle dinlemeye her zaman hazırды.

Bölüm LXVI

Ernest artık günün büyük kısmını yatağında oturarak geçirebilecek kadar toparlanmıştı. Hapishaneye geleli üç ay olmuştu ve henüz revirden çıkabilecek kadar gücü yoksa da hastalığının nüksetmesi gibi bir korku da kalmamıştı. Bir gün Bay Hughes'la gelecekte bahsederlerken bir kez daha parasının Pryer'dan geri alabildiği kısmıyla Avusturalya'ya ya da Yeni Zelanda'ya göçme niyetinde olduğunu söyledi. Ne zaman bu niyetini dile getirirse Bay Hughes'un ciddileştiğini ve hiç cevap vermediğini fark etmişti. Papazın onun mesleğine dönmesi gerektiğini düşündüğünü ve hayatına başka bir yön vermeye bu kadar hevesli olmasını onaylamadığını sanıyordu; ama bu kez ona başka bir ülkeye göçmesine neden karşı olduğunu doğrudan soruverdi.

Bay Hughes onun bu sorusunu geçiştirmeye çalıştı, ama Ernest peşini bırakmadı. Papazda sanki kendisinin bilmediği bazı şeyler biliyormuş da söylemek istemiyormuş gibi bir hal sezmişti. O kadar endişelenmişti ki papaza onu böyle merakta bırakmaması için yalvar yakar oldu; Bay Hughes da biraz tereddütten sonra, kuvvetinin artık bu haberi kaldırabilecek kadar yerine geldiğini düşünerek elinden geldiğince alıştırma alıştırma ona bütün parasının gittiğini açıkladı.

Battersby'den döndüğümün ertesi günü avukatımı arayıp gelişmeleri sormuş ve Pryer'a Ernest'ten alıp karşılığında senet verdiği paraları ödemesini yazılı olarak bildirdiğini öğrenmiştim. Pryer da avukatıma yazdığı cevapta, borsadaki simsarına işlemlerini kapatması için talimat verdiğini; ne yazık ki o ana kadarki işlemlerinden ağır bir kaybı olduğunu ve bakiyenin avukatıma bir sonraki hesap gününde, yani hemen hemen bir hafta sonra ödenebileceğini bildirmişti. O gün geldiğinde Pryer'dan hiç ses çıkmayınca kaldığı yere gittik ve bizden ilk

haber aldığı günün hemen ertesi birkaç parça eşyasını toplayıp gittiğini ve ondan beri de hiç görülmediğini öğrendik.

Ernest'ten çalıştıkları simsarın adını duymuştum, hemen onu görmeye gittim. Bana Pryer'ın tüm hesaplarını daha Ernest'in hüküm giydiği gün kapatıp nakde döndüğünü ve Ernest'in en baştaki 5000 sterlinden kalan bakiyenin tümü olarak 2315 sterlin aldığını söyledi. Parayı alıp ortadan kaybolmuştu, parayı geri almak için herhangi bir girişimde bulunma imkânımız yoktu; çünkü nerede olduğunu hiç bilmiyorduk. Ernest'in parasının tamamını kayıp kabul etmekten başka çaremiz yoktu. Bu noktada, ne benim ne de Ernest'in bir daha Pryer'dan hiç haber almadığımızı ve kendisine ne olduğu hakkında da hiçbir fikrimiz olmadığını söyleyebilirim.

Bu beni zor bir durumda bırakmıştı. Tabii ki Ernest'in birkaç yıl içinde kaybettiğinden kat kat daha fazla para sahibi olacağını biliyordum; ama onun bunu bilmediğini de biliyor ve yaşadığı diğer talihsizliklerin üzerine bir de nesi varsa kaybettiğini sanmanın dayanma gücünü aşacağından korkuyordum.

Hapishane yetkilileri Ernest'in cebindeki bir mektuptan Theobald'ın adresini bulmuş ve ona oğlunun hastalığı konusundan bir değil birkaç kez yazmışlardı, ama Theobald bana hiç yazmamıştı ve ben de vaftiz evladımın sağlığını yerinde olduğunu sanıyordum. Hapisten çıktığında daha yirmi dört yaşında olacaktı ve eğer ben de halasının talimatlarına göre hareket edecek olursam bir dört yıl daha felekle kendi başına mücadele etmesi gerekecekti. Acaba bu kadar riske girmesine izin vermem doğru olur muydu, yoksa aldığım talimatı biraz esnetip ki Bayan Pontifex'in de öyle arzu edeceğini düşünecek olursam bu şekilde davranmamı engelleyecek bir şey de yoktu; kendisine Pryer'dan almış olması gereken kadar bir para vermeli miydim?

Vaftiz oğlum daha yaşlı ve biraz daha durmuş oturmuş, kendisine belli bir yol çizmiş olsa öyle de yapardım, ama Ernest daha çok gençti ve yaşına göre de hiç umulmayacak kadar deneyimsizdi. Yine, eğer hastalığından haberim olsaydı üzerine daha fazla yüklenmeye cesaret edemezdim, ama sağlığı hakkında bir

endişem olmadığı için birkaç yıl daha sıkıntı çekmesinden ve parayla oyun oynamama konusunda tecrübe kazanmasından bir zarar gelmeyeceğini düşündüm. Böylece, gözümü üzerinden ayırmaksızın hapisten çıkacağı günden itibaren derin suda oynamasına izin verip batacak mı yoksa yüzebilecek mi bir görmeye karar verdim. Yüzecek olursa yaşı yirmi sekize yaklaşıncaya kadar kendi haline bırakacak, bu arada da onu yavaş yavaş kendisini bekleyen servete hazırlayacaktım, yok batacak olursa yardımına koşup boğulmadan kurtaracaktım. Bu karar üzerine, ona yazarak Pryer'ın kaçtığını ve hapisten çıktığında babasından borç olarak 100 sterlin alabileceğini bildirdim. Sonra da bu haberlerin etkisinin ne olacağını merak ederek beklemeye başladım. Aslında ondan üç ay boyunca haber alamayacağımı biliyordum; çünkü sorduğumda bana bir mahkûmun hapisteye üç ayını doldurmadan dışarıdan mektup alamayacağını söylemişlerdi. Pryer'ın ortadan kaybolduğunu Theobald'a da yazdım.

Nitekim, mektubum geldiğinde hapishane müdürü okumuştı ve bu kadar önemli bir haber söz konusu olduğunda Ernest'in durumu elverse bir istisna yaparak kendisine haber verilmesine izin de verirdi, ama hastalığı buna engel olmuş, müdür de haberin Ernest'e verilmesini doktorla papaza bırakmış, ne zaman dayanacak kadar güçlendiğine kanaat getirirlerse o zaman anlatmalarını söylemişti ve işte o zaman da şimdi gelmişti. O arada ben de hapishaneden mektubumun alındığını ve mahkûma iletileceğini bildiren resmi bir yazı almıştım; muhakkak mektubu yazan kâtibin bir hatası sonucu olmalı diye düşünüyorum. Ernest'in hastalığı hakkında tek kelime bile yoktu, ta ki papaz benim mektubumda yazdığım şeyleri kendisine anlattıktan birkaç gün sonra kendi arzusu üzerine ziyaretine ginceye kadar hastalığından hiç haberim olmadı.

Ernest parasını kaybettiğini duyunca korkunç şekilde sarsılmıştı, ama hayat konusundaki cahilliği onu felaketi bütün açıklığıyla görmekten alıkoymuyordu. Daha önce hiç ciddi bir para sıkıntısı yaşamamıştı ve bunun ne demek olduğunu bilmiyordu. Gerçekte, anlayacak kadar yaşlı olanlar için dayanılması en zor kayıp, para kaybıdır.

Birine ağır bir ameliyat geçirmesi gerektiğini ya da kendisini kısa sürede götürecektir bir hastalığı olduğunu yahut hayatının kalanını kötürüm veya kör olarak geçireceğini söyleseniz tahammül edebilir. Böyle haberler her ne kadar korkunç olsa bile insanların çoğunda korkunç bir öfke yaratmadığını görürüz, hatta çoğu kişi asılmaya bile yeterince sakin bir şekilde gider. Ne var ki en güçlüler bile mali iflas fikri karşısında korkudan titrer, hatta ne kadar iyi adamlarsa genel olarak o kadar perişan olurlar. Para kaybı sıkça rastlanan bir intihar sebebidir, oysa bedeni ızdırap nedeniyle intihar edene pek sık rastlanmaz. Karnımız tok, sırtımız pekse, sıcak yatağımızda sakin bir şekilde ölebileceğimize inanıyorsak, masraflar konusunda endişe etmemiz gerekmiyorsa, ne kadar ızdırabımız olursa olsun hayatımızı sonuna kadar sürdürürüz. İhtimal Eyüp bile sürülerini kaybettiği için ailesini ve karısını kaybettiği için üzüldüğünden daha fazla üzülmüştür, ne de olsa ailesi olmadan da sürülerinin varlığından faydalanması mümkün olduğu halde, bütün parasını kaybetmiş bir halde ailesinin varlığından (uzun süre) tad alması mümkün olmazdı. Para kaybı hakikaten de yalnızca acıların en kötüsü değil; aynı zamanda tüm diğer acıların da anasıdır. Diyelim ki sıradan nitelikleri olan, vasat bir şekilde eğitim görmüş ve hiç bir özel uzmanlığı olmayan bir adam var ve bu adam birden bütün parasını kaybediyor; bu kaybın hayatında yaratacağı bütün değişikliklere sağlığı ne kadar dayanabilir? Ya arkadaşlarının takdiri ve anlayışı iflasından sonra ne kadar devam eder? Çevremizdekiler bizim için çok üzülebilirler, ama bize karşı olan tutumları bugüne kadar para durumumuzun şöyle şöyle olduğu varsayımına dayalı olmuştur, bu bozulduğu zaman bizim hakkımızdaki sosyal meselenin yeniden düzenlenmesi gerekir yoksa haksız takdir elde etmiş oluruz. Öyleyse, insanın başına gelebilecek en ağır üç kaybın parasını, sağlığını ve itibarını kaybetmesi olduğu muhakkaktır. Parasını kaybetmekse üçünden açık farkla en kötüsüdür, arkasından sağlığın bozulması ve en son da insanın itibarını kaybetmesi gelir. Bu sonuncusu da kötüdür tabii ama eğer insanın sağlığı yerinde ve parası da hâlâ cebindeyse, genellikle itibarının lekelenmesi geçerliliği şüphe götürmeyen

eski yerleşik kanun ve kuralları çiğnemesinden değil de sonradan çıkmış birtakım adetleri bozmuş olmasından kaynaklanıyordur. Bu durumda bir adam, kopan kiskacının yerine bir ıstakoz nasıl yenisini yaparsa, kolayca kaybettiği itibarını yeniden kazanabilir, hatta sağlığımız yerindeyse, paramız da varsa, hiç itibarımız olmadan da huzur içinde yaşayıp gidebiliriz. Parasını kaybetmiş bir adamın tek şansı ise, kökünden sökülüp başka yere dikilmeye dayanabilecek ve çektiği sıkıntıyı zamanla atlatacak kadar genç olmasıdır ki, ben de vaftiz oğlumun henüz bu durumda olduğunu düşünüyordum.

Hapishane kurallarına göre, üç ayını doldurduğunda bir mektup alabilir ve yollayabilirdi, ayrıca bir dostuyla da bir kez görüşebilirdi. Mektubumu alınca hemen bana haber yollayarak kendisini görmeye gitmemi rica etti, ben de tabii ki gittim. Onu çok değişmiş ve hâlâ çok zayıf ve güçsüz buldum, revirden kendisiyle görüşeceğim hücreye kadar gelmek için harcadığı çaba ve beni görme heyecanı ona çok ağır gelmişti. Başta neredeyse kendini koyverip ağlayacak gibi oldu, ben de onu o halde görünce öyle fena olmuştum ki neredeyse halasından aldığım bütün talimatları oracıkta çiğneyiverecektim. Yine de, o günlük sadece hapisten çıktığında ona yardımcı olacağımı, ne yapacağına karar verir vermez ne kadar para lazımsa, babasından alamadığı takdirde gelip benden istemesini söyledim. Durumunu biraz kolaylaştırmak için, ona, halasının ölüm döşeginde benden acil bir durum ortaya çıkacak olursa böyle yapmamı istediğini, yani aslında yalnızca halasının ona bıraktığı parayı alıyor olacağını da ekledim.

“Öyleyse,” dedi, “babamdan o 100 sterlini almayacağım ve onunla ve annemle de bir daha hiç görüşmeyeceğim.”

“O 100 sterlini al, Ernest,” dedim, “hatta ne veriyorsa al, istemiyorsan sonra onlarla yine de bir daha görüşme istersen.”

Ama Ernest buna yanaşmadı. Eğer parayı alacak olursa onlarla ilişkiyi kesemezdi ve kesmek istiyordu. Eğer bu dediğini yapacak kararlılığı gösterebilirse çok daha iyi idare edeceğini, onun için kesinlikle daha iyi olacağını düşünüyordum, bunu ona söyledim. Yüzünde bir hayret ifadesiyle, “Yani annemle babamı sevmiyor musunuz?” diye sordu.

“Sevmek mi?” dedim. “Bence ikisi de korkunç!”

“Ah, bu benim için bütün yaptıklarınız arasında en güzeli!” diye bağırdı, “ben bütün; ama bütün orta yaşlıların annemle babamı sevdiğini sanıyordum.”

Aslında neredeyse “bütün yaşlıların” demek üzereydi, ama daha yalnızca elli yedi yaşındaydım ve böyle bir şey duymak istemiyordum, onun için de duraksadığını görünce kaşlarımı çatmıştım, bunun üzerine o da “orta yaşlı” demeyi akıl etmişti.

“Hoşuna gidecekse,” dedim, “sen ve Alethea halan dışında bütün ailenizin korkunç olduğunu söyleyebilirim. Her ailenin büyük bölümü de hep berbattır, çok geniş bir aile içerisinde bir ya da iki iyi insan çıkarsa, ondan fazlası beklenemez zaten.”

Minnet dolu bir ifadeyle, “Teşekkür ederim,” diye karşılık verdi, “şimdi kendimi hemen her şeye dayanabilecek gibi hissediyorum. Hapisten çıkar çıkmaz sizi görmeye geleceğim. Güle güle.” Çünkü gardiyan görüşme için bize tanınan sürenin bittiğini söylemişti.

Bölüm LXVII

Ernest hapisten çıktığında eline geçecek bir para olmadığını öğrendiği andan itibaren göç edip çiftçilik yapma hayallerini aklından çıkarmak zorunda olduğunu anlamıştı; çünkü tek başına çift sürüp çapa yapacak bir durumu olmadığını farkındaydı. Bu işleri başkasına yaptıracak parası da artık yoktu. Ailesiyle ilişkisini tamamen kesme kararı almasına da bu neden olmuştu. Eğer denizaşırı bir ülkeye gidip yerleşecek olsa, ona karışamayacak kadar uzakta olacakları için ailesiyle ilişkisini belki sürdürebilirdi.

Annesiyle babasının onlarla ilişkisini kesmesine itiraz edeceklerini biliyordu; merhametli görünmek isteyecek, ayrıca onun üzerinde artık hayatını zindan edecek hiçbir güçleri olmamasından da hoşlanmayacaklardı; ama onlarla aynı koşuma koşulduğu andan itibaren hep kendisinin bir tarafa, onların öteki tarafa çekistirip duracaklarını da gayet iyi biliyordu. Beyefendilik iddiasını bırakıp en alt seviyeye inmek, hayata merdivenin en alt basamağından yeniden başlamak istiyordu, orada kimse onun itibarını kaybedişinin hikâyesini duymamış olur, duysalar da umursamazlardı. Oysa annesiyle babası onu ille de kibarlığın eteğinin ucuna yapışıp boğaz tokluğuna çalışacağı ve hiçbir ilerleme umudunun olmayacağı bir işe girmeye zorlayacaklardı. Ernest Ashpit Place'de yaşarken, eğer içmez ve işine bakarsa bir terzinin bir kâtip ya da bir papaz yardımcısından fazla kazanabileceğini, üstelik etrafa karşı gösteriş kabilinden kendisinden beklenen hayat seviyesinin çok daha masrafsız olduğunu bilecek kadar çok şey görmüştü. Hem terzinin daha fazla özgürlüğü ve yükselme şansı vardı. Ernest hemen, saygınlığın eteğine yapışıp hayatı boyunca eziyet çekmekten ve işine yaramayan bir şey için fahiş bir bedel ödemektense, oraya kadar düşmüşken çabucak ve zarıfça biraz daha düşmeye ve oradan yükselmeye karar verdi.

Bu sonuca varmasını çabuklaştıran bir şey de, bir defasında halasının “toprağı öpmek” diye bir şeyden bahsettiğini duymuş olmasıydı. Bu söz onu etkilemiş ve belki de böyle kısacık olduğu için aklında kalmıştı, daha sonraları Herkül’le Anteus’un hikâyesini duyduğunda, o da dinlediği eski fabller arasında onu saran çok az hikâyeden biri (ve klasik edebiyattan elde ettiği en büyük fayda) olmuştu. Halası, Herkül onu fırlatıp atacak olursa toprağı öpmenin bir yolu olarak, onun marangozluk öğrenmesini istemişti. Bunun için artık çok geçti (ya da kendisi öyle düşünüyordu) ama halasının fikrini ne şekilde gerçekleştireceği yalnızca bir ayrıntıydı; toprağı öpmenin marangoz olmak dışında da yüzlerce şekli vardı.

Bunu bana hapishanedeki görüşmemiz sırasında söylemişti, ben de ona cesaret vermek için elimden ne geliyorsa yapmıştım. Benim beklentilerimin o kadar üzerinde bir sağduyu gösteriyordu ki kendisine karşı nispeten daha rahat davranmaya başlamış ve onu bildiği gibi yapsın diye kendi haline bırakmaya, ama işler ters gidecek olursa yardıma hazır bir şekilde hep yanında ve arkasında olmaya karar vermiştim. Annesiyle babasından uzak durmaya karar vermesinin tek sebebi onları sevmemesi değildi, öyle olsa onlara katlanmaya çalışabilirdi. İçinden gelen bir ses ona gayet açık bir şekilde, eğer kendini onlardan tamamen ayıracak olursa başarılı olmak için hâlâ bir şansı olabileceğini, oysa eğer onlarla en ufak bir teması olursa, hatta yalnızca nerede yaşadığını bile bilseler ona hep köstek olacaklarını ve sonunda da onu mahvedeceklerini söyleyerek uyarıyordu. Mutlak bağımsızlık ona tek hayatta kalma şansı gibi görünüyordu.

Bütün bunların haricinde, Ernest, herhalde çoğu genç gibi kendisinden başka kimsenin tam bilmediği bazı sebeplerle kendi kaderine güveniyordu. Ama doğru ama yanlış, iddiasız bir şekilde de olsa, kendisinde istediği gibi kullanabilirse bir gün çok büyük şeyler başarabilecek bir güç olduğuna inanıyordu. Ne zaman ya da nerede bilmiyordu, ama bütün olanlara rağmen yine de eline bir fırsat geçeceğinden hiç kuşku duymuyor ve zamanı geldiğinde bu fırsatı kaçırmayacağını yürekten umuyordu, çünkü ne olacağını bilmediği bu fırsat muhakkak kimsenin onun

kadar iyi yapamayacağı bir şey olacaktı. Artık hayatta maceracılar için döğüşecek ejderha ve dev yok diyorlardı; fakat Ernest, eski günlerde ne kadar varsa bugün de aynı o kadar ejderha ve dev olduğunu yavaş yavaş görmeye başlıyordu.

Kendisini bir hapis cezasıyla büyük bir göreve hazırlanır hissedenden birindeki bu inanç kulağa her ne kadar abartılı gelebilirse de, başka türlü düşünmek Ernest'in elinden gelen bir şey değildi. Bu onun için nefes almak gibi içinde olan bir şeydi, anne babasıyla tüm bağlarını koparmak istemesinin sebebi de başka her şeyden daha fazla buydu. Zira günün birinde onun da karşısına katılmaktan şeref duyacağı bir yarış çıkacak olursa annesiyle babasının ona hem koşmasını söyleyip hem de koşmasına engel olacaklarını biliyordu. Ona kendisini böyle bir yarışın beklediğini ilk söyleyenler onlar olmuştu, ama onları dinleyecek olursa koşmaya başladığında ona ilk çelme takan da yine onlar olurdu, sonra da neden kazanamadı diye sitem ederlerdi. Onu hep geri çekip yerleşik düzene uymaya zorlayacak olanlardan kurtulmadan hiçbir şey başarması mümkün olamazdı. Oysa yerleşik düzeniye denemiş, eksik ve kusurlu olduğunu görmüştü.

Bugün, eline bir fırsat geçmişti, bundan faydalanabilirse kendisine bir zamanlar çok çektirmiş ve karşısına gürleyip akan bir fırsat çıkacak olursa önüne hemen set çekecek olan kişilerden kesin bir şekilde kaçıp kurtulabilirdi. Bu mahkûmiyet olmasa bu fırsat eline asla geçmezdi; dolayısıyla alışkanlık ve düzenin gücüne gücü yetmezdi; tüm parasını kaybetmemiş olsa belki yine de bu fırsatı bulamazdı. Öyle olmasa aradaki uçurum o kadar derin ve o kadar geniş olmazdı, belki o zaman karşı tarafa bir kalas uzatmaya meyledebilirdi. İşte bu yüzden şimdi hapis yattığına da, bütün parasını kaybettiğine de seviniyordu, çünkü bunlar içinden geldiği gibi ve kendisi için en iyi olacak şekilde hareket etmesini kolaylaştırmıştı.

Bazen onu kendince sevdiğini düşündüğü annesinin ne kadar ağlayacağını ve onu düşünüp üzüleceğini, hatta belki de hastalanıp öleceğini ve bunun suçlusunun da kendisi olacağını düşünerek irkiliyordu. Böyle zamanlarda neredeyse kararından dönecek gibi oluyordu, ama benim onun bu tasarısını yürekten

desteklediğimi görünce içindeki ses yükselmiş ve güçlenmişti; onu hiç ara vermeden annesiyle babasının yüzünü bir daha asla görmemesi için uyarıp duruyordu. Ona engel olacağını bildiği kimselerden kopmak için bu kadar az çaba gerekirken şimdi kopamıyorsa, bütün hayalleri anlamsızdı; babasından alacağı 100 sterlini kendisini bekleyen geleceği tehlikeye atmaya kıyasla ne kıymeti vardı ki? Babasıyla annesine yaşattığı utancın acısını hâlâ çok derinden çekiyordu; ama artık güçlenmeye başlamıştı. Onun için de nasıl ki anne baba olarak kendisinin şansına onlar çıktıysa, evlat olarak onların şansına da kendisinin çıktığını düşünüyordu.

Artık bu kararı neredeyse kesinleşmiş gibiydi ki babasından aldığı bir mektup son noktayı koydu. Eğer hapishane kuralları sert bir şekilde uygulanıyor olsaydı, benden bir mektup almış olduğu için üç ay daha başka mektup almasına izin verilmemesi gerekirdi. Ne var ki hapishane müdürü anlayışlı bir yaklaşımla, benimkinin yalnızca iş konulu bir haber iletmek için yazılmış bir not olduğu için mektup sayılmayacağına hükmetmiş ve babasının mektubunu da vermeye karar vermişti. Theobald mektubunda şöyle diyordu:

“Sevgili Oğlum Ernest,”

Sana yazmamın sebebi annene ve bana (haydi kardeşlerini hiç söylemeyelim) yaşattığın utanç ve üzüntü için sitem etmek değil. Tabii ki üzüntü içindeyiz, fakat zor günlerimizde kime yönelmemiz gerektiğini biliyoruz ve kendimizden çok seni düşünerek endişeleniyoruz. Annen çok iyi. Sağlığı oldukça yerinde ve sana sevgilerini yolluyor.

Hapisten çıktıktan sonra ne yapacağını düşündün mü? Bay Overton’dan duyduğum kadarıyla dedenin sana bıraktığı mirası, sen reşit oluncaya kadar biriken faizi de dahil, borsada spekülasyon yaparak kaybetmişsin! Hakikaten de böyle bir aptallık yaptıysan bundan sonra ne yapacağını düşünmek pek güç, herhalde bir dairede bir kâtiplik bulmaya çalışırsın diye düşünüyorum. Maaşın ilkin pek düşük olacaktır şüphesiz, ama kendi dü-

şen ağlamaz. Eğer gayretle çalışıp amirlerini memnun edersen zamanla terfi edebilirsin.

Annenle başımıza gelen bu korkunç felaketin haberini Bay Overton'dan ilk aldığımda seni bir daha görmemeye karar vermiştim. Ne var ki seni saygın insanlarla olan son bağından da mahrum etmek manasına gelecek olan bu kararımı sürdürmeye gönlüm el vermiyor. Hapishaneden çıkar çıkmaz annenle seni görmeye geleceğiz. Sen sakın Battersby'ye gelme, hali hazırda buraya gelmeni istemiyoruz. Başka bir yerde, muhtemelen Londra'da görüşürüz.

Şimdiki halde Avusturalya'ya ya da Yeni Zelanda'ya gidip yerleşsen senin için daha iyi olur diye düşünüyoruz, ben de yol masraflarını karşılamak için sana 75, hatta lüzumu halinde 100 sterlin bulabilirim. Yeni toprağa ayak bastıktan sonra artık kendi gayretinle idare edersin.

İnşallah oralar gelişip zenginleşir ve sen de orada iyi bir kazanç bulup yıllar sonra cemiyetin muhterem bir azası olarak geri gelirsin, Tanrı nasip ederse bir gün kavuşuruz.

“Seni çok seven baban, T. PONTIFEX.”

Mektubun altına Christina da kendi eliyle bir not eklemişti:

“Benim canım, canım yavrum, her gün, her saat dualarım seninle, sen de benimle beraber dua et ki bir gün tekrar bu korkunç elemenden önceki gibi mutlu, Tanrı'dan korkan bir aile olarak bir araya gelelim.”

“İzdiraplar içinde fakat yine de seni çok seven annen, C. P.”

Bu mektubun Ernest üzerindeki etkisi, hapis yatmadan önce olacağı gibi olmamıştı. Babasıyla annesi onu bıraktıkları gibi geri alabileceklerini düşünüyorlardı. Talihsiz olayların sonrasında insanın, hele de gençse ve akli, sinirleri sağlamsa, ne kadar hızlı geliştiğini unutuyorlardı. Ernest babasının mektubuna yanıt vermedi, fakat tam bir kopma için duyduğu arzu bir çeşit tutkuya dönüştü. Kendi kendine, “Ailesini kaybeden

Çocuklar için yetimhaneler var da,” diyordu, “neden, ah, neden ailesini kaybetmemiş yetişkinler için sığınacak bir yer yok ki?” Anasız, babasız, soysuz sopsuz bir yetim olarak doğmuş olan Melchisedek’in talihini düşünüp gıpta ediyordu.

Bölüm LXVIII

Ernest'in bana hapishanedeki düşünceleri ve vardığı sonuçlar hakkında anlattıklarını şöyle bir düşününce, gerçekte aklına gelebilecek en son şeyi yapmak istediğini fark ediyorum: yapmaya çalıştığı şey, Tanrı için ana babasından vaz geçmekti. Ona sorarsanız, annesiyle babasından kendisi gerçek ve kalıcı mutluluğu ararken ona engel olacakları için vaz geçtiğini söylerdi. Doğrudur, ama eğer bu Tanrı değilse nedir? Eğer Tanrı bu değilse nedir? Kendi iyiliği için gücünün yettiği en yüksek ve en onurlu hayat görüşünü benimseyen, ve yerleşmiş düzene ve değerlere rağmen bu görüşte sebat eden kişi, kendisi bunu bilse de bilmese de Hristiyandır. Gül adını bilmediğinde güllüğü azalır mı?

Evet, olayların gelişimi işini çoğu kişinininkine göre kolaylaştırmıştı, ama ne var bunda? Başkalarının da bazı işleri doğuştan kolaydır, o nasıl onların şansıyla bu da Ernest'in şansıyla. Bazıları zengin ya da yakışıklı doğmuşlarsa, tabii ki bu talih onların hakkıdır. Biliyorum, bazıları hiç kimsenin bir başkasından daha avantajlı doğmuş olmaya hakkı olmadığını söyleyecek, bazıları da insanların saygısını gerçekten hak eden tek şeyin iyi şans olduğunu. İki tarafın da iddiasını gayet güçlü bir şekilde savunabileceğinden hiç kuşku yok, fakat hangisi haklı olursa olsun, sonuçta bir işinin böyle kolaylaşmış olması açısından şanslı olmak Ernest'in hakkıydı, değil mi ki hapse düşmesine neden olan şanssızlıkları yaşamasını kimse bir haksızlık olarak görmemişti. Kimseye eline büyük bir koz geçti diye burun kıvrırmak doğru olmaz, ama kozunu iyi oynayamazsa o başka.

Ayrıca, bilmem Tanrı için anasıyla babasından vaz geçmek kimse için Ernest için olduğundan daha zor olmuş mudur? İş buraya gelinceye kadar iki taraf arasındaki ilişkiler hemen her zaman fena halde gerilmiş olur. Yalnızca bir vicdan meselesi

yüzünden hâlâ muhabbetle bağlı olduğu kişilerden vaz geçmek mecburiyetinde kalan kimse olmuş mudur, kuşku duyarım. Onlarla ilişkiyi kesme noktasına varmazdan çok evvel muhabbet ve bağlılık uçup gitmiş olur, ne de olsa yaşamsal önem taşıyan her konudaki görüş farklılıkları yapı farklılıklarından ileri gelir. Bunlar da baştan beri başka o kadar çok anlaşmazlığa neden olmuş olur ki, “vaz geçme” zamanı geldiğinde, işin, iyice sallanmaya başlamış ve ağrıyıp duran, içi boşalmış bir diştten vaz geçmekten farkı kalmamış olur. Bize asıl acı veren şey, Tanrı için vaz geçmemiz gerekmeyen kişileri kaybetmektir, işte ayrılık o zaman acı olur. Ne mutlu ki bizden istenen şey ne kadar kolay olursa olsun, yapmamız yeter, sanki çok bir şey yapmışız gibi hak ettiğimiz ödülü alırız.

Konumuza geri dönersek, Ernest’in vardığı sonuç terzi olmaktı. Meseleyi papazla etraflica konuştular, o da cezasının kalanında (üç aydan az bir zamanı kalmıştı) işi öğrenmeye karar verirse hapisten çıktığında günde altı yedi şilin kazanmaması için bir sebep göremediğini söyledi. Doktor da durumunun bunu yapabilecek kadar düzelmiş olduğunu, zaten şimdilik yapabileceği hemen hemen tek şeyin de bu olduğunu söyleyince, Ernest normalde olacağından biraz erken taburcu oldu ve yeniden önünü görebilme hissiyle sevincinden uçarak ve bir kere ayaklarının üzerinde durabilmeye başlarsa bir gün muhakkak yükseleceğine içtenlikle güvenerek terzihaneye girdi.

Kiminle karşılaştıysa hepsi de onun yerinin suçlular arasında olmadığını görebiliyorlardı, öğrenmeye hevesli olduğunu ve sorun çıkarmak istemediğini de görünce ona hep son derece iyi ve saygılı davranıyorlardı. Ernest işi itici bulmamıştı: Roughborough’daki Latince ve Eski Yunanca nazım derslerinden çok daha zevkli olduğu kesindi. Burada, hapiste olmaktan, yeniden Roughborough’ya, hatta Cambridge’e dönmekten daha mutluydu. Başını derde sokma tehlikesi olan tek şey, diğer mahkûmlar arasından efendice görünenlerle konuşması ya da bakışmasıydı. Bu kesinlikle yasaktı; ama bu konuda kuralları her fırsatta çiğnemekten geri durmuyordu.

Onun kabiliyetindeki ve aynı zamanda onun kadar öğrenmeye hevesli birinin hızla ilerleme kaydetmesi doğaldı, öyle ki hapisneden çıkmadan önce, atölye şefi ona üç aylık çıraklıkla başkasının ancak on iki ayda olacağı kadar iyi bir terzi olduğunu söyledi. Ernest o güne kadar hiç bir öğretmeninden böyle bir övgü işitmemişti. Sağlığı yerine geldikçe ve çevresine alışıkça, her gün durumunda yeni bir avantaj bulmaya başlamıştı, bu durumu kendisi hedeflememişti, aksine her şey kendisine rağmen gelişmişti, onun için de işlerini kendisi istese ayarlayamayacağı kadar harika bir şekilde ayarlamış olan talihine hem şaşıyor hem şükrediyordu.

Ashpit Place'de altı ay yaşamış olması da isabet olmuştu. Kendisi gibi olan başka kişiler için imkânsız olacak şeyler artık onun için mümkündü. Towneley gibi bir adama bundan sonra Ashpit Place'deki evler gibi bir evde yaşaması gerektiği söylense dayanamazdı. Eğer parasızlıktan mecbur kalıp gitmiş olsa, Ernest'in kendi de dayanamazdı. Hiç kaçmaya çalışmamış olmasının tek sebebi, istediği anda kaçabileceğini düşünmesi olmuştu, ama artık Ashpit Place'deki hayata alışmış olduğu için yine orada, hatta Londra'nın daha fakir mahallelerinden birinde yaşama fikri keyfini kaçırmıyordu; yeter ki kazancı kirasını ödemeye yetsin. Hayatın acemisi olarak çıraklık günlerini fakirler arasında geçirmeye karar vermesi ne tedbirdendi ne de ileri görüşlülüğünden. Yalnızca işini iyi yapmak için küçük bir çaba göstermişti. İşini iyi yapamamıştı, her şeyi yüzüne gözüne bulaştırmış, sonuç tam bir fiyasko olmuştu; ama samimiyet yolunda ufacık, çekingen bir adım atmıştı. İşte şimdi de tam ihtiyacı olan bu zor gününde hak ettiğinin çok üstünde bir karşılıkla ödüllendiriliyordu. Ashpit Place'de bilmeden onu en fakir insanlara bağlayan bir köprü bulmuş olmasa, bugün onlardan biri olmaya dayanamazdı. Evet, o kadar ev arasından seçe seçe seçtiği evde bazı sorunlar olduğu doğrudu ama içinde Bay Holt olan bir evde yaşaması gerekmiyordu. Artık o kadar nefret ettiği bir mesleğe de mensup olmayacaktı; bağırış çağırış ve Kutsal Kitap olmadıktan sonra, haftalığı üç şiline mesela Bayan Maitland'ınki gibi bir tavan arasında bile gayet mutlu yaşayabilirdi.

Düşündükçe, aklına Tanrı'yı sevenler için her şeyin bera-berce hayra işlediği geliyordu; acaba, ne kadar beceriksizce de olsa, kendisi de Tanrı'yı sevmeye çalışmış olabilir miydi? Evet demeye cesaret edemiyordu, ama öyle olması için elinden gele-ni yapacaktı. Ardından aklına Handel'in o soylu eseri, "Henüz pek az tanınan Yüce Tanrı," geliyor, anlamını şimdi hiç hisset-mediği kadar derinden hissediyordu. Hristiyanlığa olan inancı-nı kaybetmişti, ama başka bir şeye (ne olduğunu bilmediği, ama henüz pek az tanınan doğruyu doğru ve yanlış yanlış kılan bir şeye) inancı gün be gün güçleniyordu.

Aklından, içinde var olduğunu hissettiği güce ve bu gücün nasıl ve nerede kendini göstereceğine dair düşünceler de geçi-yordu. Yapabileceğini azıcık bir açıklıkla görebildiği en yakın şey olarak yoksullar arasında yaşamaya karar vermesine neden olan içgüdü, burada da yardımına koşuyordu. Avusturalya'daki altın madenlerinin içinde yaşayanların nasıl da varlığından bihaber yaşayıp durduklarını düşünüyor, içinden, heyecanla, "Her yer altın dolu," diyordu, "yeter ki arayan olsun." Etrafına dikkatle bakacak olursa, beklediği fırsat belki de çok yakınında olamaz mıydı? Durumu neydi? Her şeyini kaybetmişti. Bu kaybedişi bir fırsata çeviremez miydi? O da Aziz Pavlos gibi Tanrı'nın gü-cünü ararken en mükemmel halini zayıflıkta bulamaz mıydı?

Kaybedecek hiçbir şeyi kalmamıştı; parası, dostları, kişiliği... Hepsini de sonsuza kadar değilse bile çok uzun bir süre için kaybetmişti. Bununla birlikte uçup giden bir şey daha vardı; o da insanların ona yapabileceklerinden duyduğu korkuydu. Kim onu şimdiye kadar incinmiş olduğundan daha fazla incitebilirdi ki? Yeter ki ekmeğini kazanabilsin, bu dünyayı genç ve sevimli insanlar için daha mutlu bir yer haline getirmek için yapmayı göze alamayacağı hiçbir şey yoktu. Bu ona öyle bir huzur ve-riyordu ki, neredeyse itibarını keşke daha da beter kaybetmiş olsaydı diye düşünesi geliyordu; çünkü bu ona kaybedenlerin bulduğu, bulanların kaybettiği bir hayat gibi görünüyordu. Kendine kalmış olsa Tanrı için her şeyden vaz geçmeye cesaret edemezdi; ama işte Tanrı ona acıyıp her şeyini almıştı ve ona her şeyi buldurmuştu.

Günler geçip giderken yavaş yavaş başka birçok aşırı uçlar gibi Hristiyanlık'la Hristiyanlık'ı reddetmenin aynı kapıya çıktığını görmeye başlıyordu. Bunların tamamı gerçekler değil isimler üzerinde bir kavgadan ibaretti, Roma Kilisesi de, Anglikan Kilisesi de, özgür düşünce de aslında aynı ideal standarda dayalıydı ve beyefendilikte buluşuyorlardı, çünkü en mükemmel beyefendi kimse en mükemmel aziz de odur. Ardından, insanın inancı (yahut inançsızlığı) hakkındaki iddiasının ne olduğunun da fazla önemi olmadığını anlamaya başladı; yeter ki tuttuğu yolu takip etmede merhametli bir tutarsızlık gösterebilir ve tadını kaçırana kadar dayatmasın. Asıl tehlike dogmalarda ya da dogmasızlıkta değil, dogmaların ödünsüz takip edilmesinde yatar. Bu, yapının en üst noktasıydı ve buraya vardığı andan itibaren artık Papa'yı taciz etmeyi bile istemez olmuştu. Canterbury Başpiskoposu isterse etrafında seke seke dolaşabilir, hatta eline konup avucundaki kırıntıları yiyebilirdi, artık Ernest'in onu yakalayıp kalbine şüphe sokmaya çalışması gibi bir tehlike kalmamıştı. Hazretin kendisi belki aynı fikirde olmayabilirdi, ama bahçelerimizde seke seke dolaşan ardıc kuşlarıyla narbülbüllerinin kışın kendilerine ekmek kırıntısı atan ellerden kaçması ne kadar gereksizse, Başpiskopos'un da kahramanımızdan kaçması en az o kadar gereksizdi.

Yukarıdaki sonuca varmasında belki de onu bir anda tutarsızlığa boğuveren bir olayın etkisi olmuştu. Revirden çıktıktan birkaç gün sonra, papaz hücrelerine gelerek ona hapishanenin şapelindeki orgu çalan mahkûmun gününün dolduğunu ve hapishaneden çıkacağını söyledi ve org çalabildiğini bildiği için bu işi Ernest'e teklif etti. Ernest ilkin acaba dini törenlere mecbur tutulduğundan daha fazla katılması doğru olur mu diye ikirciklendiyse de, org çalma zevki ve bu işin getireceği ayrıcalıklar, tutarlılık konusunda aşırıya kaçmamak için fevkalade sebepler bulabilmesine yardımcı oldu. Böylece bir kere sistemine bir tutarsızlık ögesi soktukten sonra, artık tutarlı bir şekilde tutarsız olmama konusunda had safhada tutarlı davrandı ve o günden itibaren dışarıdan bakanlar için Bay Hawke'un onda uyandırdığı umursamazlıktan pek de farklı görünmeyen cana yakın bir umursamazlık içine girdi.

Orgcu olmakla hapishanedeki işlerden yakayı kurtarmıştı, yoksa doktor sağlığının henüz elvermeyeceğini söylüyorsa da biraz daha toparlanınca muhtemelen onu da işe koşarlardı. İstese terzihaneye hiç gitmeyebilir ve nispeten daha kolay olan papazın dairesiyle ilgilenme işinden başka bir şey yapmayabilirdi, ama terziliği öğrenebildiği kadar öğrenmek istiyordu. Bunun için de bu tekliften faydalanmayı uygun bulmadı; ama her gün akşamüzeri iki saat org çalışma izni vardı. O andan itibaren hapishanedeki hayatı monotonluktan kurtuldu ve cezasının kalan iki ayı neredeyse özgürmüşcesine bir rahatlıkla göz açıp kapayıncaya kadar geçiverdi. Müzik, kitaplar, meslek öğrenme ve tam Ernest'in onu biraz dengelemesi için ihtiyaç duyduğu gibi iyi ve makul bir insan olan papazla sohbet sayesinde günler öyle zevkli geçip gitti ki hapishaneden ayrılırken neredeyse üzülür gibi oldu, ya da öyle sandı.

Bölüm LXIX

Ailesiyle tüm bağlarını koparma kararını Ernest tek başına almıştı. Theobald'ın da oğlunu başından atmak istediği bir gerçektir, kendisine dünyanın öbür ucundan daha yakın bir yerde olmasını katiyen istemiyordu; fakat ondan tamamen kopmayı hiç düşünmüyordu. Oğlunu onun bunu isteyeceğini oldukça iyi tahmin edebilecek kadar iyi tanıyordu, hatta belki ilişkiyi sürdürme kararı almasında etkili olan nedenlerden biri de buydu. Ernest'le ilişkileri devam edecekti; yeter ki Ernest Battersby'ye yaklaşmasın ve bir daha masraf çıkarmasın.

Ernest'in hapisten çıkması yaklaşınca, babasıyla annesi nasıl bir yol izleyeceklerini aralarında tartıştılar.

Theobald etkileyici bir ifadeyle, "Onu asla kendi başına bırakamayız," dedi, "bunu ikimiz de katiyen istemeyiz."

Christina, "Yok! Hayır! Canım Theobald'ım," diye bağırdı. "Herkes onu yüz üstü bıraksa ve o bize mesafeli davranrsa bile, yine de kalbi onun için muhabbetle çarpan bir anne babası olduğunu bilmeli; her ne kadar o bizi zalimce üzmüş olsa dahi."

Theobald, "Kimse ona kendi kendine ettiği kadar etmedi," dedi. "Bizi hiç hak ettiğimiz gibi sevmedi, şimdi de yalandan bir utanç bahanesiyle bizi görmek istemez. Elinden gelse bizden tamamen uzak durur."

"Öyleyse biz ona gitmeliyiz," dedi Christina, "istese de istemese de hayatına yeniden başlarken onun yanında olup destek olmalıyız."

"Kaçıp izini kaybettirmesini istemiyorsak, hapishaneden çıkarken onu yakalamamız lazım."

"Evet, evet, çıktığında gözlerini sevinçle parlatacak ilk şey bizim yüzümüz olsun, erdem yoluna dönmesini ona ilk hatırlatan bizim sesimiz olsun."

“Sanırım,” dedi Theobald, “bizi sokakta göreceksin, arkasını dönüp kaçarsın. Son derece bencil bir çocuk.”

“O zaman hapishaneye girip onu çıkmadan karşılamak için izin almamız lazım.”

Uzun tartışmalardan sonra bu planı benimsediler, kararlarını verince Theobald hapishane müdürüne yazıp, cezası bittiğinde Ernest’i almak üzere hapishanenin içine girmek için izin istedi. Aldığı yanıt olumlu oldu, bunun üzerine fedakâr çift Ernest’in hapisten çıkacağı günün arifesinde Battersby’den ayrıldı.

Ernest bunu öngörememişti. Saat dokuza birkaç dakika kala hapishaneden ayrılmadan önce kabul salonuna gidip kendisini bekleyen ziyaretçileriyle görüşmesi söylendiğinde oldukça şaşırıldı. Gelenlerin kim olduğunu tahmin etmişti, kalbi sıkıştı, ama bütün cesaretini toplayıp kabul salonuna yöneldi. Kendisini orada, kapıya en yakın masanın başında, ayakta bekleyen iki kişi, tabii ki, hayatta en tehlikeli düşmanları olarak gördüğü annesiyle babasıydı.

Kaçmasına imkân yoktu, ama eğer duraklayacak olursa işinin biteceğini biliyordu.

Annesi ağlıyordu; fakat onu görür görmez ileri atılıp boynuna sarılıverdi. “Ah oğlum, oğlum,” diye hıçkırıyordu, başka bir şey söyleyemedi.

Ernest’in yüzü kâğıt gibi bembeyazdı. Kalbinin çarpıntısından nefesi kesilecek gibi oluyordu. Annesinin sarılması bitene kadar bekledi, sonra geri çekilip gözyaşları yanaklarından süzülerek karşısında sessizce durdu.

Başta konuşamıyordu. Bir dakika kadar kimseden bir ses çıkmadı. Sonra Ernest gücünü toplayıp yavaşça, “Anne,” dedi (ona ilk kez “anneciğim”den başka bir şekilde sesleniyordu), “ayrılmak zorundayız.” Bunu dedikten sonra gardiyana dönüp, “Sanırım artık hapisten çıkabilirim,” dedi. “Beni burada daha fazla kalmaya zorlayamazsınız. Lütfen beni kapıya götürün.”

Theobald ona doğru bir adım attı. “Ernest, bizi böyle bırakamazsın.”

Ernest, gözlerinden hiç görülmedik bir şekilde alevler fış-

kırarak, “Benimle konuşmayın,” deyince bir başka gardiyan gelip Theobald’ı kenara çekti, diğeri de Ernest’i çıkış kapısına götürdü.

Ernest gardiyana, “Onlara deyin ki,” dedi, “beni ölmüş farz etsinler, çünkü onlar için ben artık öldüm. En büyük üzüntümün onlara yaşattığım utanç olduğunu ve bundan böyle onları üzmemek için elimden geleni yapacağımı da söyleyin, ama şunu da söyleyin ki bana yazacak olurlarsa mektuplarını açmadan geri gönderirim, beni görmeye gelecek olurlarsa da kendimi koruyabildiğim ölçüde korumaya çalışırım.”

Bu arada hapishanenin kapısına varmışlardı ve bir an sonra da Ernest hürriyetine kavuşmuştu. Dışarı birkaç adım attıktan sonra yüzünü hapishanenin duvarına döndü, destek almak için duvara dayanıp kalbi parçalanırcasına hüngür hüngür ağladı.

Ne de olsa Tanrı için ana babasından vaz geçmek kolay iş değildi. Bir insana şeytanlar uzun süredir musallat olduysa, ne kadar kesin bir şekilde kovulurlarsa kovulsunlar çıkarken onu böyle hırpalayıp perişan ederler. Ernest olduğu yerde fazla durmadı, çünkü annesiyle babasının her an dışarı çıkabileceklerinden korkuyordu. Kendini toparlayıp önünde açılan ara soğaklar labirentine daldı.

Eşiği geçmişti. Belki pek kahramanca yahut etkileyici bir tavır sergilememişti, ama zaten öyle şeyler yalnızca tiyatro sahnesinde olur. Ne olursa olsun, iyi kötü bu engeli de aşmış, kendini öteki tarafa atmayı başarmıştı. Aklından o anda akıl edip de söyleyemediği bir sürü şey geçiyor, tutukluğuna kıızıyordu; ama aslında bunun hiç de önemi yoktu. Annesiyle babasını gözünde yüceltmeye hâlâ her ne kadar meyli olsa da, zaten hapten çıkma heyecanıyla allak bullak olduğu bir anda ona haber vermeden üstüne atılmalarını ayıplamıştı. Onu bu şekilde gafil avlamaya çalışmaları hiç hoş değildi, ama bir yandan da böyle yaptıklarına sevinmişti; çünkü böylece tek şansının kendini onlardan kesin olarak koparmak olduğunu hiç olmadığı kadar iyi anlamıştı.

Eylül’ün otuzuydu, hava kapalıydı ve sisli kış günlerinin ilk habercileri kendilerini göstermeye başlamıştı. Ernest’in üzerin-

de hapishaneye getirilirken sırtında olan papaz giysileri vardı. Onu gören şimdiki haliyle altı ay önceki hali arasında bir fark var demezdi, hakikaten de Eyre Caddesi Yokuşu denilen (o civarda kiliseden arkadaşları olduğu için oldukça iyi bildiği) izbe, kalabalık sokakta yürürken, hapiste geçirdiği aylar sanki hayatından çıkıp gitmiş gibiydi. Kendisini eski giysileriyle eski ortamında bulmanın gücü onu öyle alıp götürmüştü ki neredeyse eski kendisi oluvermek üzereydi; sanki hapishane-deki altı ay bir rüyaydı da şimdi uyanıp her şeye kaldığı yerden devam edecekti. Değişmemiş çevrenin kendisinin değişmemiş kısmı üzerindeki etkisi buydu. Ama bir de değişmiş kısmı vardı ve değişmemiş çevrenin bu değişmiş kısmı üzerindeki etkisi tamamen farklı, sanki hapishane dışında bir hayatı hiç olmamış ve o anda yeni bir dünyaya gözlerini açıyormuş gibiydi.

Bütün hayatımız boyunca, her gün, her saat, kendi değişmiş ve değişmemiş yanlarımızı değişmiş ve değişmemiş ortamlara uydurmakla meşgul oluruz, gerçekte yaşamak bu uyum sağlama sürecinden ibarettir. Bu işte bir parça başarısız olursak aptal sayılırız, iyice başarısız olursak bize deli derler, geçici bir süre için bununla uğraşmadığımızda uyuyoruz demektir ve tamamen bıraktığımızda ise ölmüştüzdür. Sessiz sakin, olaysız hayatlarda iç ve dış değişiklikler o kadar ufaktır ki, kaynaşma ve uyum sağlama sürecinde fazla bir zorluk, hatta hiçbir zorluk yoktur. Bazı hayatlarda zorluklar çok olabilir; ama bunun yanı sıra kaynaşma ve uyum sağlama gücü de çok yüksektir. Bazılarında ise hem zorluklar çok, hem uyum gücü düşüktür. Hayattaki başarı ya da başarısızlığı belirleyen de, iç ve dış değişiklikleri birbirine uydurma ve kaynaştırma zorluğu ile uydurma gücünden hangisinin daha yüksek olduğudur.

Sorun şu ki, sonunda evrenin tam birliğini kabul etmeye ve dışsal ve içsel diye bir ayırım olduğunu reddetmeye mecbur kalır, her şeyi aynı anda hem içsel hem de dışsal olarak görürüz, öznel ve nesnel (içsel ve dışsal) her şey gibi tek olur. Bu bütün sistemimizi çökertecektir; ama zaten her sistemi çökretecek bir şey olması gerekir.

Bu zorluktan sıyrılmanın en iyi yolu, bize öylesi uygun geldiğinde içselle dışsal (öznel ve nesnel) arasında bir ayrım gözetmek, birlik uygun geldiğinde de hepsinde birlik görmektir. Bu mantığa aykırıdır; fakat mantık yalnızca aşırı uçlarda bulunur. Aşırı uçlarsa her zaman saçmadır; yalnızca ortalama olan kullanışlı ve pratiktir o da her zaman mantıksızdır. En yüksek karar makamı mantık değil; inançtır. Bütün yollar Roma'ya çıkar derler, benim gördüğüm tüm felsefeler de sonunda ya korkunç bir saçmalığa ya da bu sayfalarda birden fazla kere ısrarla vurguladığımız sonuca, yani iyi insanların inançlarına göre yaşadıklarına ve sağduyu sahibi kimselerin hayatta vicdanları için çok fazla soru sormaksızın orta karar bir yol tutturup gittiklerine çıkar. Herhangi bir gerçeği ele alın ve üzerinde etraflıca düşünün, kısa zamanda yolunuz apaçık bir delilikten kurtulabileceğiniz tek sığınak olarak buraya çıkacaktır.

Hikâyemize geri dönersek, Ernest sokağın yukarısına varıp da dönüp geriye baktığında, yolun aşağısını hapishanenin kirli, kasvetli duvarlarının kapladığını gördü. Bir iki dakika durup baktı. Kendi kendine, "Orada görüp dokunabildiğim duvarlar arkasında tutsaktım," dedi, "buradaysa karşımda bambaşka duvarlar var ve bunlar da en az öncekiler kadar gerçek; yoksulluk ve dünyanın tecahülü birer duvar olarak karşımda duruyor. Hapisteyken demir parmaklıkları kırıp kaçmakla hiç işim olmazdı; ama şimdi özgürüm ve bu yeni duvarları yıkmak için elimden geleni yapmaya mecburum."

Bir yerlerde, demir bir kaşıkla karyolasını kesip kaçmayı başaran bir mahkûmun hikâyesini okumuştur. Adamın kararlılığına hayret ediyor ve hayranlık duyuyordu, ama onun gibi yapmaya çalışmak bile elinden gelecek şey değildi. Bununla beraber, soyut engeller karşısında, isterse karyola demirden, kaşık tahtadan olsun, o demiri o tahtayla kesmenin yolunu er geç bulmaktan onu kimse alıkoyamazdı.

Eyre Caddesi Yokuşu'na arkasını dönüp Leather Sokağından Holborn'a doğru yürümeye koyuldu. Attığı her adım, her tanıdık sima ya da nesne, hem onu hemen hapse düşmeden önceki hayatına bağlıyor, hem de hapis yatmanın hayatını nasıl

birbiriyle hiç alakası olmayan iki parçaya böldüğünü ona iyice hissettiriyordu.

Fetter Sokağı'ndan Fleet Caddesi'ne, oradan Temple'a geçti. Ben de yaz tatilinden yeni dönmüş, evimde kahvaltı ediyordum. Saat dokuz buçuk sularıydı, birinin kapıya çekinerek vurduğunu duydum ve kapıyı açınca Ernest'i karşımda buldum.

Bölüm LXX

Ernest'i Towneley beni çağırttığı akşam sevmeye başlamıştım, ertesi günse kendini iyi yetiştirdiğini düşünmüştüm. Hapishanedeki görüşmemizde de ondan hoşlanmıştım, hakkında kararımı verebilmek için onunla daha fazla görüşmek istiyordum. Sonunda büyük işler başaran bazı adamların gençliklerinde çok akıllı görünmediklerini bilecek kadar yaşamıştım. Ayın otuzunda hapisten çıkacağını bildiğim için onu bekliyordum, misafir yatıracak boş odam da olduğu için ne yapmak istediğine karar verinceye kadar bende kalsın diye ısrar ettim.

Ondan çok büyük olduğum için dediğimi yaptırabileceğimden hiç şüphelenmemiştim, ama Ernest bunun lafını bile duymak istemedi. En fazla kendine bir oda buluncaya kadar kalmaya razı oldu, onu da zaten hemen aramaya başlayacaktı.

Hâlâ çok heyecanlı ve gergindi; fakat rahat bir odada, hapishanedekinden tabii ki farklı olan kahvaltısını ederken biraz düzeldi. Etrafındaki her şeyden aldığı keyfi görmek hoşuma gitmişti. Yanan şömine, rahat koltuklar, Times, kedim, pence-redeki kırmızı sardunyalar, hepsi de onun için nefis birer zevkti, kahvenin, ekmekle tereyağın, sosisin, marmelatın lafını bile etmiyorum. Çınar ağaçları hâlâ yapraklıydı, Ernest kahvaltı masasından kalkıp hayran hayran ağaçları seyrediyordu. O güne kadar bunların ne kadar keyifli şeyler olduğunu hiç anlamamış olduğunu söylüyordu. Hiç unutamayacağım ve anlatamayacağım bir heyecanla yiyor, bakıyor, bir ağlıyor, bir gülüyordu.

Bana annesiyle babasının nasıl gelip onun hapisten çıkışını beklediklerini anlattı. Çok kızmıştım, onu yaptığı şey için yürekten kutladım. Bana bunun için çok minnettar kalmıştı. Başkası olsa kendini değil anasını, babasını düşünmesi gerektiğini söylerdi diye düşünüyor, bu olayı kendisi gibi gören birinin olduğunu bilmenin onu çok rahatlattığını söylüyordu. Başka

türlü düşünüyör olsam da söylemezdim; ama onunla aynı fikir-deydim ve o bana kendisi gibi düşündüğüm için ne kadar min-netarsa ben de ona aynı sebepten aynı ölçüde minnettardım. Theobald’la Christina’yı hiç sevmediğim halde, onlar hakkın-daki bu görüşümle öyle çaresiz bir şekilde azınlıkta kalıyordum ki benimle aynı fikirde olan birini bulmak çok hoştu.

Ardından, ikimiz için de çok korkunç bir an geldi.

Kapım çalındı; ama bu bir postacının değil, bir ziyaretçinin çalışıydı.

“Hay Allah,” diye bağırdım, “neden dış kapıyı kapatmadık ki? Belki babandır. Ama bu saatte gelmezdi herhalde. Sen yine de hemen benim odama git.”

Gidip kapıyı açtım, tabii ki gelen Theobald’la Christina’ydı. Onları içeri almamazlık edemezdim, mecburen buyur edip hikâyeyi bir de onların ağzından dinlemek zorunda kaldım. Onların hikâyesi de büyük ölçüde Ernest’inkine benziyordu. Christina acı acı ağlıyordu; Theobald’sa çok öfkeliydi. On da-kika kadar sonra onları oğullarının nerede olabileceği hakkında en ufak bir fikrim olmadığını söyleyerek gönderdim. Birinin benimle beraber kahvaltı etmekte olduğunu gösteren işaretleri şüpheli gözlerle süzdüklerini ve benden sözlerime inanmadık-larını gösteren bir tavırla ayrıldıklarını fark etmiştim, ama onları başımdan savdım ve zavallı Ernest de beti benzi atmış suratıyla odadan çıkıp tekrar yanıma geldi. Sesler duymuş ama konuşu-lanları anlamamış, düşman beni kendi tarafına çeker diye endi-şelenmişti. Bu sefer dış kapıyı kapadık, çok geçmeden de Ernest kendini toparlamaya başladı.

Kahvaltıdan sonra durumu tartıştık. Giysilerini ve kitapları-nı Bayan Jupp’un evinden almıştım, ama ev eşyasını, resimle-rini ve piyanosunu bırakmış, eşyasının orada kalmasına karşılık depo ücreti kabilinden de odayı döşeli olarak kiralamasına izin vermiştim. Ernest giysilerinin orada olduğunu duyar duymaz hemen din adamı olmadan önceki giysilerinden bir takım çıkı-arıp sırtına geçirdi ve bana kalırsa, dış görünüşünü böylece epey-ce düzeltmiş oldu.

Ardından para konusuna geldik. Tutuklanmasından bir iki

gün önce Pryer'dan on sterlin almıştı, hapishaneye giderken bunun yedi sekiz sterlin kadarı hâlâ cebinde duruyordu. Bu para çıkarken kendisine teslim edilmişti. Aldığı her şeyi peşin ödediği için hiç borcu yoktu, üstelik giysileri, kitapları ve eşyası da vardı. Yurt dışına göçmeye karar verirse babasından isteyebileceği 100 sterlin de vardı; ama Ernest de ben de (beni de ikna etmişti) bunu istemese daha iyi olur diye düşünüyorduk. Sahip olduğunu bildiği her şey bu kadardı.

Hemen bulabildiği kadar sessiz bir evde, haftada mesela üç dört şiline, arka tarafa bakan mobilyasız bir çatı katı bulmayı ve terzi olarak iş aramayı düşündüğünü söyledi. Ben de, kısa zamanda nasıl olsa kendine uygun bir şey bulacağından emin olduğum için nereden başladığının bir önemi olmadığını düşünüyordum; fakat bir yerlerden başlaması gerekiyordu. Zor olan nasıl başlayacağıydı. Biçip dikmesini bilmesi yeterli değildi, ona nasıl yardım edebileceğini bilen biri tarafından bir terzihaneye yerleştirilmesi ve biraz yönlendirilmesi lazımdı.

Günün geri kalanını bir oda arayarak ve kendini özgürlüğe alıştıran geçirdi. Odayı çabucak buldu, akşam da onu Robson'un bir Macbeth uyarlaması sergilediği Olympic Tiyatrosu'na götürdüm. Yanılmıyorsam Leydi Macbeth rolünü Bayan Keeley oynuyordu. Cinayetden önceki sahnede, Macbeth merdivenin yukarısında Duncan'ın çizmelerini görünce onu öldüremeyeceğini söylüyor, hanımı da onu koltuğunun altına kısıtıp tereddütlerini poposuna vura vura giderdikten sonra onu, avaz avaz bağırır ve havaya tekmeler savurur bir halde yine koltuğunun altında taşıyarak sahneden çıkıyordu. Ernest'in gülmekten gözlerinden yaşlar gelmişti. Düşünmeden, "Bunun üzerine Shakespeare ne de yavan kalıyor," diye bağırды. Aklıma Eski Yunan trajedi yazarları üzerine yazdığı deneme geldi, kalbim ona o güne kadar hiç olmadığı kadar ısıniverdi.

Ertesi gün iş aramaya koyuldu. Bütün gün ortalarda yoktu, ancak akşam beşe doğru çıka geldi, o günkü arayışından bir sonuç elde edememişti. Ertesi gün de, ondan sonraki gün de aynı şey oldu. Nereye gitse reddediliyor ve hemen dükkândan çıkarılıyordu, kendisi bir şey demese de yüzünün ifadesinden

korkmaya başladığını anlıyor ve yardımına koşmam gerektiğini düşünmeye başlıyordum. Çok yere sorduğunu ve hep aynı cevabı aldığını söyledi. Elindeki bir işe devam etmenin çok kolay; ama yeni bir işe atılmanın çok zor olduğunu görmüştü.

Leather Sokağı'ndaki balıkçıdan akşam yemeği için tütsülenmiş uskumru alırken sanki özel bir sebebi yokmuş da yalnızca merakından ilgileniyormuş gibi balıkçıyla biraz sohbet etmişti. Dükkânın sahibi, "Satış yap," demişti. "İşini bilersen üç beş paralık şeylerden ne kadar satacağını söylesen kimse inanmaz. Bak, mesela deniz salyangozu diyelim. Geçen cumartesi bu benim Emma'yla beraber sekizden on bir buçuğa kadar tam 7 sterlinlik salyangoz sattık. Her seferinde iki penilik, üç penilik sata sata, belki bir iki sefer de beş penilik satmışızdır ama çok değil ha. Nasıl dersen, kokusuyla sattık. Sıcak sıcak kaynattık, dumanını sokağa verdikçe millet saldırdı; dumanı kesildi mi kimse almaz oldu, biz de hepsini satıncaya kadar kaynattık da kaynattık. İşte iş burada, işini bilersen satarsın, yok bilmezsen iki günde yüzüne gözüne bulaştırırsın. Diyorum işte, kokusu olmasa bütün gece on şilinlik salyangoz ya satardık ya satamazdık."

Bu ve şundan bundan duyduğu başka birçok şeyler sayesinde, Ernest, azıcık da olsa bir şeyler bildiği tek meslek olan terziliği kendine iş edinmek konusunda iyice kararını vermişti. Ne var ki üç dört gündür aradığı halde hâlâ ufukta bir iş görünmüyordu.

Artık benim için yapma vaktinin çoktan geldiği şeyi yapmaya karar verdim ve çeyrek yüzyıldan fazla zamandır bütün dikişlerimi diken terzime uğrayıp tavsiyesini sordum. Bay Larkins, terzimin adı buydu, Ernest'in hiç şansı olmadığını söyledi. "On dört yaşında başlasa belki olurdu, ama yirmi dört yaşına gelmiş kimse terzi dolu bir atölyede işe başlamaya dayanamaz," dedi. "Ne o diğer adamlarla anlaşabilir, ne de diğerleri onunla, diğerleriyle içli dışlı olmasını bekleyemezsiniz, öyle olmazsa da ötekiler onu sevmez tabii. Bir adamın kendisinden bu kadar farklı eğitim görmüş kimselerle anlaşabilmesi için ya içki yüzünden iyice düşmüş olması lazım ya da düşük kimselerle arkadaşlık etmeye yaradılıştan meraklı olması."

Bay Larkins daha pek çok şey anlattı, sözlerini bitirince de beni kendi adamlarının çalıştığı yeri görmeye götürdü. “Burası, başka birçok atölyeye kıyasla cennet sayılır,” dedi. “Bir beyefendi bu havaya iki hafta dayanabilir mi dersiniz?”

Beş dakika durmadığım halde o sıcak, ağır kokulu atölyeden çıktığıma çok memnundum, bir atölyede terziler arasında çalışmanın Ernest’in hapishanesinin duvarlarından tek bir tuğlayı bile yerinden oynatamayacağını anlamıştım.

Bay Larkins sözlerini vaftiz oğlum tahmin ettiğinden çok daha usta bile olsa, hiçbir patronun onu işe almayacağını, çünkü adamlar arasında huzursuzluk yaratmaktan çekineceklerini söyleyerek bağladı.

Bunu kendim akıl etmiş olmalıydım diye düşünerek oradan ayrıldım, endişeyle acaba genç dostuma birkaç bin sterlin verip sömürgelerden birine göndersem daha mı iyi olur diye kara kara düşünerek eve döndüğümde, Ernest yüzü ışıldayarak oturmuş beni bekliyordu. Dediğine bakılırsa aradığı her şeyi bulmuştu.

Bölüm LXXI

Son üç dört gecedir (sınırım yapacak bir şeyler arayarak) ne istediğini bilse bile nasıl bulacağını bilmeksizin sokaklarda dolaşıp durmuştu. Oysa istediği şeyi bulması aslında o kadar kolaydı ki bulamamak için onun kadar iyi eğitim görmüş bir akademisyen olmak lazımdı. Yine de sorunun çözümü aslında ne kadar kolaysa da Ernest korkuyor, her tarafta kendisini bekleyen canavarlar hayal ediyor ve geceler boyunca cesaretini toplayıp bir şey yapamadan süklüm püklüm Laystall Caddesi'ndeki odasına dönüyordu. Bu konuda bana açılmamıştı, ben de akşamları ne yaptığını hiç sormamıştım. En sonunda, bu işi çözse çözse Bayan Jupp'un çözeceğine karar verip, kendisine ne kadar zor da gelse ona gitmeyi kafasına koymuştu. Akşam yediden dokuzaya kadar sıkıntılı sıkıntılı dolaştıktan sonra daha fazla zaman kaybetmeden Ashpit Place'e gidip Bayan Jupp'a bir anne gibi açılmaya karar vermişti.

Fani bir kadının yapabileceği işler arasında Bayan Jupp'un, Ernest'in ondan istemeyi düşündüğü şeyden daha fazla sevecek ve isteyerek yapacağı başka hiçbir şey olamazdı, Ernest ise o korkmuş ve şaşkın haliyle gidecek bundan daha iyi bir yer bulamazdı. Bayan Jupp Ernest'in derdini ona açmasını kolaylaştırır, hatta daha Ernest ne olduğunu anlamadan tatlı dille ağzından lafı alıverirdi, ama şans Bayan Jupp'tan yana değildi; Ernest daha kararını ancak vermiş bir halde Bayan Jupp'un evine doğru yüz metre ya yürümüş ya yürümemişti ki, bir kadının yanına yaklaşmasıyla kahramanımızla eski ev sahibesi arasındaki buluşma bilinmeyen bir tarihe ertelenmiş oldu.

Tam o güne kadar birçok kadının yanından geçip gittiği gibi onun da yanından geçip gitmek üzereydi ki, kadının sıçrayarak arkasını dönüp gerisin geri yürümeye koyulması merakını uyandırdı. Yüzünü neredeyse hiç görememişti; ama görmeyi

kafasına koymuştu. Peşinden gidip önüne geçti, sonra birden dönüp karşısında duruverdi, kim olduğunu görünce gözlerine inanamadı. Bu sekiz yıl önce annesinin kovduğu hizmetçi Ellen'dan başkası değildi.

Ellen'ın onunla karşılaşmak istememesinin gerđek nedenini anlaması gerekirdi, ama içindeki suçluluk hissi yüzünden onun da başına gelenleri duyduğunu ve onun için kendisini aşağı görerek yüz çevirdiğini sandı. Herkesle cesurca yüzleşme konusunda ne kadar kararlı olursa olsun, bu kadarı kaldırabileceğinden fazlaydı, "Ne! Sen de mi benden kaçıyorsun, Ellen?" diye bağırdı.

Kız acı acı ağlıyordu, onun ne dediğini anlamamıştı. "Ah, Bay Ernest," diye hıçkırdı, "bırak gideyim, artık ben senin yüzüne bakamam, sen benim gibiler için fazla iyisin."

Ernest, "Ne diyorsun sen Ellen," dedi, "hapse girmedin ya?"

Ellen telaşla, "Yok yok yok o kadar da değil," diye bağırdı.

Ernest zorlama bir kahkaha atarak, "Ben girdim," dedi, "altı ay hapis yattım, ııkakalı dört gün oldu."

Ellen ona inanmadı, ama yüzüne bakıp, "Aman! Bay Ernest!" diyerek gözlerini kuruladı. Aralarındaki buzlar kırılmıştı, çünkü aslında Ellen hapse birkaç kere girip çıkmıştı ve Ernest'e inanmasa bile sadece hapse girdiğini söylemiş olması kendisinin onun yanında daha rahat hissetmesine neden olmuştu. Ellen için iki çeşit insan vardı, hapse girmiş olanlarla olmayanlar. İlk gruba girenleri kendi dengi ve iyi kötü Hristiyan olan kimseler gibi görüyor, diğerlerine, birkaç istisna hariç, açıkça ifade edemese de biraz tepeden bakmaktan kendini alamıyordu.

Sonra Ernest ona son altı ayda neler olduğunu anlattı, Ellen da ona yavaş yavaş inandı.

On-on beş dakika kadar beraberce yürüdükten sonra, Ellen "Bay Ernest," dedi, "şurada yol üzerinde bir yer var, işkembe ıorbası yapıyorlar. İşkembe ıorbasını sen çok severdin, bilirim, gel gidip birer tas ıorba içelim, orada daha iyi konuşuruz."

Böylece karşıya geçip işkembeciye girdiler, Ernest yemek ısmarladı.

Ellen artık kendini toplamıştı ve kahramanımızın yanında oldukça rahattı. “E, anneciğin nasıl, baban nasıl, Bay Ernest?” diye sordu. “Yaa, ne diyeyim. Babanı çok severdim, çok iyi insandı, çok, annen de öyleydi, onun yanında yaşamak kime olsa iyi gelirdi bana sorarsan.”

Ernest şaşırmıştı, ne diyeceğini bilemiyordu. Ellen’in gördüğü muameleden gücenmiş olacağını ve şimdiki durumuna düşmesinden babasıyla annesini sorumlu tutacağını sanmıştı. Aksine, Battersby denilince Ellen’in aklına tek gelen, yiyecek içeceğin bol olduğu, işin fazla ağır olmadığı ve hiç laf işitmediği bir yerdi. Ernest’in anne babasıyla kavga ettiğini duyunca doğal olarak bütün suçun Ernest’te olduğunu düşündü.

“Vah, zavallı anacığın, vah!” dedi. “Seni öyle severdi, öyle severdi, Bay Ernest, en sevdiği çocuğu sendin, onunla aranızda bir şey olacağını rüyamda görsem inanmazdım. Bana yemek odasında ders verirdi ya, aklıma geldikçe! Ah, Bay Ernest, muhakkak gidip annenin gönlünü alman lazım, muhakkak.”

Ernest biraz pişmanlık duyuyordu, ama daha önce o kadar yürekli bir şekilde karşı koymuştu ki herhalde şeytan annesiyle babası konusunda onunla uğraşmayı bırakmış, şansını bir de Ellen yoluyla denemeye kalkışmamıştı. Ernest lafı değiştirdi, işkembe çorbalarını ve biralarını içerken sohbeti ilerletip birbirlerine ısındılar. Hayatının o yol ayrımında Ellen belki de Ernest’in en rahat konuşabileceği kişiydi. Ona hiç kimseye söyleyemeyeceği bütün düşüncelerini söyledi.

Sonunda, “Biliyor musun, Ellen,” dedi, “çocukken hiç öğrenmemem gereken şeyleri öğrenmişim ama işime yarayacak şeyleri öğrenmeye hiç fırsatım olmamış.”

Ellen düşünceli bir ifadeyle, “Kibarlar hep öyle olur,” diye karşılık verdi.

“Haklısın sanırım, ama ben artık kibar biri değilim, Ellen, bundan sonra da ‘öyle olmak’ için bir sebep göremiyorum. Senin bana en kısa zamanda başka türlü olmayı öğretmeni istiyorum, canım.”

“Aman! Bay Ernest, sen demeye çalışıyorsun?”

Bundan kısa bir süre sonra lokantadan çıkıp Fetter Sokağı’nda beraberce yürümeye başlamışlardı.

Battersby'den ayrıldığından bu yana Ellen çok sıkıntı çekmişti; fakat bu sıkıntılar onda fazla bir iz bırakmamıştı.

Ernest'in tek gördüğü, aynı çocukluğundan hatırladığı gibi gülümseyen o taze yüz, o gamzeli yanak, o berrak mavi gözler, o şahane sfenksvari dudaklardı. On dokuz yaşındayken Ellen şimdikinden daha yaşlı görünürdü, şimdi çok daha genç görünüyordu, hatta Ernest'in onu son gördüğünden daha yaşlı demeye şahit isterdi, o zamanki haline göre ne kadar düşmüş olduğunu da ancak Ernest'ten çok daha deneyimli bir erkek anlayabilirdi. Kızın kılık kıyafetinin perişanlığını sert içkilere olan düşkünlüğüne ve o zamandan bu yana hapiste kendisinden beş altı kat daha uzun zaman geçirmiş olmasına bağlamak hiç aklına gelmemişti. Giysilerinin kötülüğünü, Ellen'ın lokantada çorba içerlerken birkaç kere dile getirdiği saygınlığını koruma çabasına bağlamıştı. Kızın bir birayla başının dönüverdiğini söylemesine ve bardağındaki bütün birayı içmeye ancak nazlana nazlana, Ernest'in zoruyla razı olmasına bayılmıştı. Ellen gözüne gökten düşmüş bir melek gibi görünüyordu, üstelik düşmüş olması da insanın onunla anlaşmasını kolaylaştırıyordu.

Birlikte Fetter Sokağı'ndan Laystall Caddesi'ne doğru yürürlerken, Ernest, yoluna bütün insanlar arasından gördüğüne en çok sevineceği insan olan ve bu mutlu tesadüf olmasa bu kadar yakınında olduğu halde hiç görmeden yaşayıp gidebileceği bu kızı çıkarıvermekle Tanrı'nın ona nasıl büyük bir iyilik yaptığını düşünüyordu.

İnsan bir kere kendini Tanrı'nın sevgili kulu olduğuna inandırmaya görsün, genellikle ayağını denk almasında fayda vardır, bir işe Şeytan karıştığını düşündüğü zamansa, onun kendisinden çok daha tecrübeli olduğunu ve muhtemelen bir kötülük düşündüğünü akıldan çıkarmaması en doğrusu olur.

Daha yemeksırasında sonunda birlikte yaşamak ve evlenmek isteyecek kadar sevebileceği bir kadın bulduğu fikri Ernest'in aklından geçmişti, şimdi ikisi konuştuğunda da başka durumlarda çılgınlık olabilecek olan şeyin onun durumunda hiç de çılgınca olmayacağını düşündüren birçok sebep daha olduğunu görüyordu.

Biriyle evlenmesi gerekiyordu, bu belli bir şeydi. Bir hanımefendiyle evlenemezdi, bu imkânsızdı. Yoksul bir kadınla evlenmeliydi. Tamam, ama düşmüş bir kadınla mı? Kendisi de düşmemiş miydi? Ellen'in daha fazla düşmeyeceğinden emin olmak için ona bakması yeterdi. Onunla günah içinde yaşaması mümkün değildi, belki evlilikleri gerçekleşinceye kadar çok kısa bir süre boyunca, ama o kadar... Her ne kadar artık Hristiyanlık'ın doğaüstü unsurlarına inanmıyorsa da Hristiyan ahlakı yine de tartışma götürmezdi. Üstelik çocukları da olabiliirdi, onların da lekeli doğmasını istemezdi. Kendinden başka danışacak kimi vardı? Annesiyle babasının hiç haberi olması gerekmezdi, duysalar bile onu Ellen kadar mutlu edecek bir kadınla evlendiğini öğrenmekten mutlu olmaları gerekirdi. Evlenecek parası olmamasına gelince, yoksullar nasıl evleniyordu? İyi bir hanım sahibi olmak işleri daha bir kolaylaştırmaz mıydı? Bir kişinin yaşayabileceği yerde iki kişi de yaşayabilirdi, belki Ellen ondan üç dört yaş büyüktü; ama ne zararı vardı?

Sevgili okuyucu, sen hiç ilk görüşte âşık oldun mu? İlk görüşte âşık olduğunda, sevdiğine sahip olmaktan başka her türlü düşüncüyü bir kenara atman ne kadar sürdü? Yahut şöyle soralım, eğer annen baban olmasa, para, itibar, çevre, eş dost, kariyer babından kaybedecek hiçbir şeyin olmasa, bütün bu lüzumsuz şeylerden hiçbiri sevdiğin kişi de olmasa, bu durumda ilişki ne kadar sürerdi?

Eğer John Stuart Mill⁴²'in gençliği gibi biri olsaydın belki biraz zaman alırdı, ama farz et ki Don Kişot tabiatlı, duygusal, fedakâr, içi dışı bir insansın, açsın; hem sevecek hem dayanacak birine, yükünü sırtlayabileceğin ve sana kendi yükünü taşımakta yardım edecek birine ihtiyacın var. Farz et ki şansın o ana kadar yaver gitmemiş, korkunç bir darbe almış, daha kendini toparlayamamışsın, tam o sırada birden ufukta mutlu bir gelecek ihtimali beliriveriyor, o durumda karşına çıkan şansa dört elle sarılmaya karar vermen ne kadar sürerdi?

42 1806-1873, İngiliz düşünür, politikacı, ekonomist, parlamento üyesi ve devlet memuru, "en yüksek mutluluk" ilkesine dayalı faydacılık/utilitariyanizm akımının savunucusu.

Kahramanımız için pek uzun sürmedi, daha Fetter Sokağı'nın yakınındaki şarküteriye geçmemişlerdi ki Ellen'a onunla eve gelmesini ve evlenecekleri güne kadar onunla beraber yaşamasını teklif etmişti bile ve kanunun müsaade ettiği en yakın zamanda da evleneceklerdi.

Sanırım şeytan bu sefer oyunun işe yaradığından gayet emin bir şekilde kıs kıs gülmüş olmalı.

Bölüm LXXII

Ernest Ellen'a iş bulma konusunda çektiği zorluklardan söz etti.

Ellen, "Ama neden bir atölyeye girmeye çalışıyorsun ki, canım?" dedi. "Neden kendin bir dükkân açmıyorsun?"

Ernest bunun ona kaç mal olacağını sordu. Ellen da ona, mesela "Elephant and Castle" birahanesinin yakınlarında ufak bir caddede haftalığı 17 – 18 şiline bir ev tutabileceğini, üst iki katı 10 şiline başkasına kiralayıp dükkânı ve arka tarafını kendilerine ayırabileceklerini söyledi. Mal almaya gelince, beş altı sterline bulup elden düşme giysiler alabilirse, bunları onarıp temizler, dükkânı donatabilirlerdi, Ellen kadın giysileriyle, Ernest de erkek giysileriyle ilgilenirdi. Sonrasında da hem tadilat yaparak, hem yeni dikerek işi sürdürmeye bakardı.

Bu şekilde kısa sürede haftada 2 sterlin getirecek bir iş kurabilirlerdi, Ellen'ın bir arkadaşı böyle başlamış, şimdi daha büyük bir dükkâna çıkmıştı, haftada en az 5 – 6 sterlin kazanıyordu, üstelik alım satım işlerinin büyük kısmını da bizzat Ellen yapmıştı.

İşte bu yepyeni bir şeydi. Ernest sanki birden 5000 sterlinini geri almış, hatta geleceğe dönük olarak daha da fazlasını elde etme fırsatı görmüş gibi olmuştu. Ellen gözüne iyice iyilik perisi gibi görünüyordu.

Ellen dışarı çıkıp kahvaltı için birkaç dilim domuz pastırması aldı, Ernest'in yapabildiğinden çok daha güzelce kavurup sofraya koydu, kahvaltıyı hazırladı, kahve yaptı, birkaç dilim de esmer ekmek kızarttı. Ernest birkaç gündür yemeğini ve ev işlerini kendi başına yapıyordu, sonuçlardan da pek memnun kalmamıştı. Birden bire yanında yine ona bakacak birini buluvermişti. Kendinden başka danışacak kimsesi kalmamışken Ellen ona yalnızca hayatını kazanmanın yolunu göstermekle

kalmamış, bütün güzelliği ve güleryüzüyle bakımını da üstlenip onu rahat ettirmiş, kaybettiği hayatın özlediği yanlarını ona geri vermiş ya da ona şimdiden sevmeye başladığı yepyeni bir hayat vermişti. Ernest bana planlarını anlatmaya geldiğinde yüzünün ışıldıyor olmasının şaşırılacak bir yanı yoktu.

Bütün olanları anlatması biraz zor oldu. Duraksıyor, kızarıyor, lafı ağzında geveliyor, sözleri ağzının içinde yuvarlıyordu. Hikayesini başka birine anlatmak zorunda kalınca kafasında kuşkular belirmeye başlamıştı. Yuvarlak ifadelerle hikayeyi bulandırmaya çalışıyordu, ama ben gerçekleri öğrenmek istiyordum, zor kısımlarda yardım ettim, kaçamak ifadeler kullandığı yerlerde sorular sorarak zorladım, hikayenin tamamını yukarıda anlattığım gibi ağzından alıncaya kadar sorgulamayı sürdürdüm.

Göstermemeyi başardım sanıyorum, ama çok kızmıştım. Ernest'i sevmeye başlamıştım. Neden bilmem ne zaman sevip bağlandığım bir delikanlının evleneceğini duysam içgüdüsel olarak müstakbel eşinden daha görmeden nefret ederim, çoğu bekarın da aynı şeyleri hissettiğini gözlemlemişimdir, ama genellikle bunu saklamak için elimizden geleni yaparız. Belki vaktiyle kendimizin de evlenmesi gerektiğini bildiğimizdendir. Normalde karşımızdakine bunu duyduğumuza çok sevindiğimizi söyleriz. Bu sefer kendimi böyle demeye mecbur hissetmemiştim, ama yine de sinirlendiğimi göstermemeye çalıştım. Bu kadar gelecek vaad eden, üstelik şimdi epeyce de kabarmış bir mirasa konacak olan bir genç adamın kendini Ellen gibi birine kaptırması çok ağır bir tahrikti, tamamen beklenmedik bir şey olması işi daha da kötüleştiriyordu.

Ona Ellen'la hemen evlenmemesi için yalvardım; hiç değilse onu biraz daha tanıyana kadar bir süre beklemesini söyledim. Bunun lafını bile duymak istemiyordu, Ellen'a söz vermişti, vermemiş olsa da gidip hemen şimdi söz vermesi gerekirdi. O güne kadar onu çoğu meselede son derece yumuşak başlı bulmuştum, kolay idare edilen bir gençti; fakat bu konuda elimden bir şey gelmiyordu. Annesiyle babasına karşı elde ettiği son zafer gücünü artırmıştı, benimse bu noktada hiç söz hakkım

yoktu. Ona gerçek konumunu söyleyebilirdim, ama bunun onu dediğini yapmaktan alıkoymaktan çok aksine teşvik edeceğini gayet iyi biliyordum; o kadar parası olduktan sonra neden canının istediği gibi davranmasın diye düşünecekti. Ben de bu konuda hiçbir şey demedim; ama kendini ya esnaf ya da hiç olarak gören kahramanımız karşısında başka ne dedimse hiçbirinin bir etkisi olmadı.

Gerçekten de onun açısından bakılırsa yaptığı şeyin bu kadar kabul edilemez bir tarafı yoktu. Ellen'ı yıllar öncesinden tanıyor ve çok seviyordu. Düzgün bir aileden geldiğini, huyunun çok iyi olduğunu, Battersby'de herkesçe sevildiğini biliyordu. O zamanlar eli tez, akıllı, çalışkan bir kızdı – üstelik çok da güzel bir kız. Bu kadar zaman sonra yeniden karşılaştıklarında da onu yine son derece mütevazı, ağırbaşlı ve edepli görmüştü. Kafasında sekiz yılın yol açtığı değişiklikleri canlandıramayışının şaşılacak bir tarafı yoktu. Kendi aleyhine çok fazla şey biliyordu ve aşk konusunda son derece şanssız bir durumdaydı, fazla titizlenecek hali yoktu. Aslında, Ellen onun düşündüğü gibi biri olsa, kendisi de olduğunu sandığı durumda olsa, o zaman Ernest'in yapmak istediği şeyde her gün gerçekleşen evliliklerin yarısında olduğundan daha basiretsizce bir taraf bulamazdım.

Ne var ki bu işe iyi tarafından bakmaktan başka yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Çaresiz, genç dostuma iyi şanslar diledim, dükkânını açmak için elindeki birkaç sterlin yeterli olmazsa ihtiyacı olan bütün parayı vereceğimi söyledim. Bana teşekkür etti, bütün tadilat ve tamirat işlerimi ona vermemi ve müşteri bulması için elimden geldikince yardımcı olmamı rica etti ve beni düşüncelerimle baş başa bırakıp gitti.

O gittikten sonra kızgınlığım iyice arttı. Samimi, çocuksu yüzü o güne kadar pek az gördüğüm bir mutlulukla parlıyordu. Cambridge'deki günleri dışında mutluluğun ne olduğunu pek bilmemişti, orada bile bilmesi gereken şeylerin bu en büyük bilgi kapısında bile kendisinden gizlenmesi yüzünden hayatı gölgelenmişti. Hayatı da, onu da bunu anlayacak kadar iyi tanıyordum, ama o zamanlar ona yardım etmek için yapabileceğim hiçbir şey yoktu ya da ben öyle düşünüyordum.

Ona yardım etmeye çalışmam gerekir miydi, gerekmez miydi, bilmiyorum, ama çok iyi bildiğim bir şey var ki bütün hayvanların yavruları herkesin hiçbir zorluk olmaması gerekir diye düşündüğü durumlarda sık sık yardım ister. İnsan bir fok yavrusunun kimsenin öğretmesi gerekmeden yüzebileceğini veya bir kuşun uçmayı yardımsız öğrenebileceğini zanneder; ama aslında fok yavrusunu ana babası ona yüzmeyi öğretmeden boyunu geçen yere bırakırsanız boğulur, şahin yavrusunun bile uçmayı anasından öğrenmesi gerekir.

Çağımızda eğitimin faydasını abartma eğilimi olduğunu kabul ediyorum; ama birçok konuda çok fazla şey öğretmeye çalışırken, sağduyu çerçevesi içinde birazcık eğitimden bir zarar gelmeyecek başka birçok konuyu ihmal ettiğimizi düşünüyorum.

Gençlerin kendi başlarına öğrenmeleri gerektiğini söylemenin moda olduğunu biliyorum, hiç değilse yollarına engeller koyulmamış olsa ve herkes oyunu dürüstçe oynasa muhtemelen öğrenirler de; ama çoğu bu kadarcık bile şanslı olmaz, genellikle onlara çeşitli ebat ve şekillerde yontulmuş taşları ekmek diye yutturmaya çalışanların faulleri karşısında oynayıp kazanmaya çalışırlar.

Kimi biraz daha şanslıdır, yollarına fazla engel çıkmaz. Kimisi biraz daha beceriklidir, önüne ne çıksa aşar, ama çoğu yakasını sıyırmayı başarsa bile bu arada epeyce zarar görür.

Ernest benim yanımdayken Ellen da Times nehrinin güney tarafında, o zamanlar şehrin yeni ve hızla gelişen bir muhiti olan “Elephant ve Castle” birahanesi civarında bir dükkan arıyordu. Saat bir olmadan arasından birini seçebilecekleri birkaç dükkân bulmuştu, akşama kalmadan da seçimlerini yapmışlardı bile.

Ernest Ellen’ı bana getirdi. Onu görmek istemiyordum, ama geri çevirmek de ayıp olurdu. Ernest kızın üstüne başına birkaç şilin harcamıştı, pırıl pırıl giyinince öyle güzel olmuştu, o kadar iyi görünüyordu ki diğer şartları da düşündüğümde Ernest’in kıza abayı yakmasına hak vermemek mümkün değildi. Tabii ki birbirimizi gördüğümüz ilk andan itibaren içgüdüsel olarak birbirimizden nefret ettik, ama o da, ben de Ernest’e diğerimizden çok etkilendiğimizi söyledik.

Sonra beni dükkânı görmeye götürdüler. Boş bir ev bir sokak köpeğine ya da canı çıkmış bir cesede benzer. Çürüme hemen her köşesine siniverir; küf, rüzgâr ve yağmurdan geriye sağlam bir şey kalırsa onu da sokak çocukları halleder. Ernest'in dükkânı da boş haliyle kirli, tatsız bir yerdi. Bina eski değildi; ama yapan çok kötü yapmıştı, derme çatma yapısıyla insana hiçbir sağlamlık hissi vermiyordu. Uzun aylar boyunca sağlıklı bir şekilde durmasını sağlamanın tek yolu sıcak tutulup iyi bakılmasıydı. Birkaç haftadır boş kalmıştı, geceleri içeri kediler girmiş, gündüzleri sokak çocukları camlarını kırmıştı. Salonun zeminini taş ve toprak dolmuştu, sokakta ölen bir köpeğin leşini de içeri atmışlardı. Evin her tarafında kesif bir koku vardı; ama köpek leşinden mi, böceklerden mi, sıçanlardan mı, kedilerden mi, giderlerden mi, yoksa hepsinden birden mi ileri geldiğine karar veremedim. Pencereleer iyi kapanmıyordu, uyduruk kapılar menteşelerinden sarkmıştı, süpürgelikler yer yer kopup gitmişti, yerlerde bir sürü delik vardı, kilitler bozuk, duvar kâğıtları pis ve yırtık pırtıktı, merdivenler pek zayıftı, çıkarken basamaklar adamın ayağının altında bel veriyordu.

Üstüne üstlük, evin bir de kötü şöhreti vardı, son kiracının karısının kendisini içeride asmasının üzerinden daha ancak birkaç hafta geçmişti. Kadın kocasının akşam yemeği için ateşin yanına bir tane tütsülenmiş uskumru koymuş, çay yapmış, ekmek kızartmış, sonra sanki birkaç dakika sonra geri dönecekmişcesine odadan çıkmıştı, ama geri dönmek yerine tek kelime etmeden mutfığa gidip kendini asmıştı. Binanın tam sokağın köşesinde bir dükkân olarak yerinin harika olmasına rağmen bu kadar zamandır boş kalmasının nedeni de buydu. Kiracı bu olaydan sonra hemen çıkıp gitmişti, eğer ev sahibi binayı hemen o zaman elden geçirtseydi yaşanan trajedi çabucak unutulur giderdi, ama bakımsızlıkla bu olayın hatırası birleşince çoğu kişi üzerinde caydırıcı bir etki yaratmış, kimse binayı tutmaya yanaşmamıştı; yoksa dükkânın tam iş yapacak yerde olduğunu tek gören Ellen değildi, hemen her şeyin rahatça satılabileceği bir yerdi. Üstelik yakın çevrede elden düşme giysi satan başka dükkân da yoktu; yani pisliği, bakımsızlığı ve kötü şöhreti hariç tam aradıkları gibi bir yerdi.

Evi görünce, böyle korkunç bir yerde yaşamaktansa ölüm daha iyi diye düşündüm; ama tabii ben yirmi beş yıldır Temple'da yaşıyordum. Ernest ise Laystall Caddesi'nde oturuyordu ve hapisten daha yeni çıkmıştı; ondan önce de Ashpit Place'de oturmuştu, onun için bu evin ona korkunç gelen bir tarafı yoktu, yeter ki yaptırabilsin. İşin zor kısmı ev sahibini harekete geçirebilmektir. Sonunda iş gelip, yapılacak her şey için gereken parayı benim bulup binayı sahibinden eski kiracıyla aynı fiyattan beş yıllığına kiralamama dayandı. Evin her tarafını sahibinin hayatta yaptırmayacağı kadar düzgün bir şekilde yaptırıp ben de Ernest'e kiraladım.

Bir hafta sonra uğradığımda her şeyi öylesine baştan aşağı değişmiş buldum ki evi neredeyse tanıyamayacaktım. Bütün tavanlar beyaz badana edilmişti, odalar duvar kağıdıyla kaplanmıştı, kırık camlar atılıp yenileri takılmış, bozulmuş ahşap işleri yenilenmiş, bütün çerçeveler, kapılar, dolaplar boyanmıştı. Giderler tamamıyla elden geçmiş, kısacası yapılabilecek ne varsa yapılmıştı ve odalar son gördüğümde ne kadar ürkütücü görünüyorsa şimdi de o kadar şirin görünüyorlardı. Tamirata yapan işçiler çıkmadan evi temizleyip bırakmış olmalıydılar; ama Ellen onlar gittikten sonra kendi eliyle bütün evi baştan aşağı bir kez daha temizlemişti, her yer cam gibi parlıyordu. Hani neredeyse içime kendim bile orada oturabilirmişim gibi bir his gelmişti, Ernest ise mutluluktan uçuyordu. Hepsinin benim ve Ellen'in sayesinde olduğunu söylüyordu.

Dükkânda bir tezgâh ve birkaç parça raf ve dolap vardı, bütün iş biraz mal alıp satılacak şekilde yerleştirmeye kalıyordu. Ernest kendi papaz giysileriyle kitaplarını satmaktan daha iyi bir başlangıç olamaz diye düşünüyordu. Her ne kadar asıl işleri elden düşme giysi satmak olacak diye düşündülerse de Ellen vitrine birkaç tane de kitap koymaktan bir şey çıkmayacağını söylemişti. Böylece Ernest'in okul ve üniversite kitaplarını parçası aşağı yukarı bir şilinden satmaya başladılar, Ernest'in kitaplarını dükkânının önündeki tezgâha dizip satarak, yıllar boyunca içlerinde yazılı olanları çalışarak öğrendiğinden daha fazla işe yarar şey öğrendiğini söylediğini de duymuşumdur.

Elinde şu kitap var mı diye soranlar sayesinde, neyi satıp neyi satamayacağını, hangi kitabın kaç para edeceğini öğrenmişti. Kitaplarla ufak da olsa böyle bir başlangıç yapması sayesinde, giysi satışı yanında kitap satışını da sürdürmeye karar verdi. Çok geçmeden işin bu tarafı da terzilik kadar ağırlık kazandı. Hiç kuşkusuz eğer esnaf olarak kalması gerekseydi zamanla başka her şeyi bırakır, yalnızca bu işi yapardı; ama şimdi olayların sırasını bozmayalım.

Ben de bir katkıda bulunmak istiyordum ve bir de şartım vardı. Ernest yeniden yükselinceye kadar beyefendilikten tamamen vaz geçmek istiyordu. Kendisine kalsa ilk düşündüğü gibi Ellen’la beraber bir odayla bir mutfaktan ibaret olan dükkânın arka tarafında yaşamaya ve üst katların her ikisini de başkalarına kiraya vermeye niyetliydi. Ne var ki ben onun müzik, edebiyat ve kibar hayattan tamamen kopmasını istemiyor, arada sırada çekilebileceği bir sığınağı olmazsa çok geçmeden tamamen esnafa dönüşeceğinden korkuyordum. Bu nedenle birinci katı önlü arkalı kendime tutmakta ısrar ettim ve Bayan Jupp’un evinde kalan eşyasıyla da döşedim. Eşyasını Ernest’ten küçük bir ücret karşılığında satın alıp yeni eve taşıttım.

Ernest Ashpit Place’e gitmek istemediği için Bayan Jupp’a giden ben oldum. İçimde Bayan Jupp’un çoktan bütün eşyayı satıp gitmiş olabileceğine dair bir şüphe vardı, ama sandığımı gibi çıkmadı, bütün kusurlarına rağmen kadıncağız tamamen dürüst davranmıştı.

Ona Pryer’ın Ernest’in bütün parasını alıp kaçtığını söyledim. Pryer’dan nefret ediyordu. “Ben o Pryer olacak herif kadar ciğeri beş para etmezini daha görmedim,” diye bağırdı, “tutulur tarafı yok. Aman, Bay Pontifex’e kahvaltıya gelirdi de gelirdi, hayatımı zehir etti her sabah gele gide. Bir şey yap da beğensin, mümkünü yok. İlk bunlara yumurtaylan pastırma çıkardım, onu beğenmedi. Sonra ona balık çıkarmaya başladım, onu da beğenmedi yahut çok pahalı dedi, e, balık da şimdi pek pahalı, biliyorsunuz, efendime söyleyeyim, kavurma koydum, mideme dokundu dedi, bu sefer sosis pişirdim, bu kavurmadan da beter dokundu dedi, ay, ne yapacağımı şaşırdım, odamda böyle bir

aşağı bir yukarı dolanıp ağlardım da ağlardım, niye, adama üç kurusluk kahvaltayı beğendiremedim diye – ama Bay Pontifex’e bir şey dediğim yok, o önüne ne koysam beğenirdi.”

Bayan Jupp bir nefes alıp, “Demek piyano gidiyor,” diye devam etti. “Bay Pontifex ne de güzel çalardı, bilseniz benim çok sevdiğim bir hava vardı, hani duyduğum en güzel hava desem yeri var. Bir kere ben odadayken Bay Pontifex başladı bunu çalmaya, ben de dedim ki, ‘Bay Pontifex, bu hava tam benim havam işte,’ o da dedi ki, ‘Yok, Bayan Jupp, bu sizin havanız olamaz, bu çok eski bir şarkı, hâlbuki siz daha gençsiniz.’ Yaa... Ama tabii bir manası olan bir şey değil, azcık bana iltifat etmek istemişti, o kadar.”

Benim gibi o da Ernest’in evleniyor olmasına bozulmuştu. Onun evlenmesini istemiyordu, evlenmeden durmasını da istemiyordu; zaten hepsi de Ellen’in suçuydu. “Ama mutlu olur inşallah,” diyordu, “bu iş ne sana, ne bana, ne ona, kimseye kalmış değil. Evlilik dediğin bir şans işi, başka ne desen boş.”

O gün öğleden sonra eşya Ernest’in yeni evine geldi. Birinci kata piyanoyu, masayı, resimleri, kitaplıkları, koltukları ve Cambridge’den getirdiği bütün ev eşyasını yerleştirdik. Arka odayı aynı Ashpit Place’deki yatak odası gibi döşedik, alt kattaki gelin odası için yeni eşya alınmıştı. Birinci kattaki bu iki odayı kendim tutmak için ısrar etmiştim, ama Ernest bu katı ne zaman isterse kullanabilecekti; yatak odasını bile kimseye kiralamamasını şart koşmuştum, karısı veya kendisi rahatsız olduğunda kullanmak için orayı da kendine saklayacaktı.

Hapisten çıkmasının üzerinden iki hafta geçmeden bütün bu işler halledilmiş, Ernest hapse girmeden önce sürdürdüğü hayata dönmüştü. Yalnız birkaç önemli fark vardı ki bunların da hepsi ciddi şekilde lehineydi. Artık din adamı değildi, çok sevip bağlandığı bir kadınla evlenmek üzereydi ve babasıyla annesinden ebediyen kopmuştu.

Evet, bütün parasını, itibarını ve bir beyefendi olma sıfatını kaybetmişti, istediği şeyi elde etmek için çok ağır bir bedel ödemesi gerekmişti; ama tutuklandığından bir gün evveline dönmek ister miydi diye soracak olsanız, o anı geçmişe değışmeyi

bir an bile aklından geçirmezdi. Eğer o anki durumunun bedeli bütün yaşadıklarıysa, yine de bu bedele değerdı ve gerekirse yine de aynı şeyleri yaşamaya hazırdu. Parasını kaybetmiş olması en kötüsüydu, ama Ellen idare edeceklerinden emin olduğunu söylüyordu ve o öyle diyorsa öyle olmalıydı, o her şeyi biliyordu. İtibarını kaybetmesine gelince, Ellen ve ben hâlâ yanında olduğumuza göre gerisinin önemi yoktu.

Evi her şeyin bittiği günün akşamı görmüştü, geriye bir tek biraz mal alıp satışa başlaması kalmıştı. Ben ayrıldıktan ve akşam yemeği yendikten sonra, Ernest sığınağına (birinci katın ön odasına) çekildi. Piposunu yakıp piyanosunun başına oturdu. Bir saat kadar Handel çaldıktan sonra biraz okuyup yazmak için masaya geçti. Din adamı olduğu günlerde yazdığı bütün vaazları ve yazmaya başladığı bütün teolojik çalışmaları toplayıp ateşe attı; yanıp kül olmalarını seyrederken sanki üzerinden bir yük daha kalkmış gibi oldu. Sonra Cambridge'deki öğrencilik yıllarının son kısmında yazmaya başladığı küçük piyeslerin bazılarını eline alıp üzerinde çalışmaya ve yeni baştan yazmaya koyuldu. Sessizce bunlarla uğraşırken saat onu vurup da yatma vakti geldiğinde, yalnızca mutlu değil; olağanüstü mutlu olduğunu hissetti.

Ertesi gün Ellen onu Debenham's müzayede evine götürdü, müzayede salonunun her yanında asılı giysi gruplarını incelediler. Ellen'ın hangi grubun ne kadar para edeceğini bilecek kadar tecrübesi vardı, hepsini teker teker elden geçirip değer biçti, çok kısa bir süre sonra Ernest de neyin ne kadar edeceğini az çok anlamaya başlamıştı. O sabah iki grup giysiyi gözlerine kestirip fiyat biçtiler, Ellen o fiyatlardan alabilirlerse zarar etmeyeceklerini söylüyordu.

Ernest işi sevimsiz ve sıkıcı bulmak şöyle dursun, çok sevmişti. Aslında fiziksel gücünü fazla zorlamayan ve para getirme ihtimali olan her şeyi sevmeye hazırdu. Ellen o ilk gün hiçbir şey satın almasına izin vermedi, ilk önce bir müzayede görsün, fiyatlara alışsın istiyordu. Saat on ikide satış başladığında, Ellen'la seçtikleri grupların satışını seyretti, satış sona erinceye kadar bir şey almak istediği zaman kendinden emin bir şekilde fiyat ve-

rebilecek kadar çok şey öğrenmişti. İnsanın gerçekten ihtiyacı olduğunda, bu çeşit bilgi çok kolay ve çabuk özömsenir.

Yine de Ellen onun mezarlardan mal almasını istemiyordu – en azından şimdilik. En iyisi özel alışveriştir diyordu. Mesela benim attığım giysiler olursa, çamaşırcımdan onları alabilirdi, diğer çamaşırcılarla da ilişki kurar ve başkalarının verdiğinden birkaç kuruş fazla verirse onlar da efendilerinin onlara verdiği eski giysileri ona satarlardı, diğerlerinden biraz pahalıya alsa bile yine de iyi kâr edebilirdi. Eğer kendi eşyalarını satan beyefendiler çıkarsa, onların da ona gelmesini sağlamaya çalışmalıydı. Ernest bütün bunları hiç irkilmeden dinliyordu; belki bu işlerin ne kadar gizli amaçlı işler olduğunun farkında olsa irkilirdi, ama hayat konusundaki o güne kadar hep aleyhine işleyip mahvına sebep olmuş olan cehaleti, kaderin cilvesine bakın, şimdi kendi açtığı yaralara kendi merhem olmaya başlamıştı. Eğer bugüne kadar başına gelenler bir zamanlar onu safdillilikle lanetlemiş kötü yürekli bir perinin işi ise, peri lanetinde fazla ileri giderek işi bozmuştu. Ernest garip bir şey yaptığının bilincinde değildi. Bildiği tek şey parasının olmadığı ve hem kendine hem karısına hem de muhtemelen büyüyecek bir aileye bakması gerektiğiydi. Üstelik akşamları okuyup yazacak ve müzikle ilgilenecek biraz boş vakti olmasını istiyordu. Biri ona şimdi yaptığından daha iyisini yapmanın bir yolunu gösterecek olsa minnettar kalırdı, fakat kendine göre oldukça iyi idare ediyordu, çünkü ilk haftanın sonunda Ellen’la hesap yaptıklarında tam 3 sterlin net kâr ettiklerini görmüşlerdi. Birkaç haftada bu 4 sterline çıkmış, yılbaşı geldiğinde ise haftada 5 sterlin kazanmaya başlamışlardı.

Bu arada Ernest iki aylık evliydi; Ellen’la kanunun izin vereceği ilk gün evlenme planını aynen uygulamıştı. Laystall Caddesi’nden Blackfriars’a taşınmaları tarihi bir parça ileri atsa da mümkün olan ilk gün evlenmişlerdi. Ernest’in eline, en iyi zamanında bile, hiç yılda 250 sterlinden fazla para geçmemişti, bu da, eğer düzenli bir şekilde sürdürülebilirse haftada 5 sterlin net kârın onu gelir bakımından eskiden olduğu noktaya taşımaya yeteceği anlamına geliyordu. Gerçi şimdi bir yerine iki boğaz doyurması gerekiyordu, ama sosyal konumundaki değişiklik

nedeniyle diğer masrafları o kadar azalmıştı ki, hepsini birden düşününce geliri bir yıl öncekiyle aynı düzeye geliyordu. Şimdi yapması gereken şey bu geliri biraz daha artırıp para biriktirmeye başlamaktı.

Zenginlik hepimizin bildiği gibi büyük ölçüde insanın çalışmasına ve sağduyusuna bağlıdır, ama talihe de az bağlı sayılmaz; yani öyle karışık ve iç içe geçmiş ilişkilere bağlıdır ki her birini tek tek açıklamaya çalışmaktansa topunu yok saymak daha kolaydır. Bir mahalleye gelişmekte olan bir muhit diye bakılırken kimsenin ummadığı başka bir mahalle birden onun önüne geçebilir. Bir salgın hastalıklar hastanesinin açılması işleri azaltabilir yahut yeni bir istasyonun açılmasıyla işler birden canlanabilir. Gerçekte bilme imkânımız olan şeyler o kadar azdır ki herkesin dilinde dolaşandan daha fazlasını bileceğim diye fazla uğraşmak yerine bildiği kadarıyla hareket edip gerisini şansa bırakmak en iyisi olur.

O güne kadar kahramanımızın tarafında olmadığı kesinlikle belli olan talih, şimdi onu kanadının altına almış gibi görünüyordu. Yerleştikleri mahalle zenginleştikçe o da zenginleşiyordu. Bir şeyi alıp dükkana koyduğu anda hemen otuz sentle elli sent arasında bir kârla satılıveriyordu. Defter tutmasını da öğrenmişti, muhasebesini dikkatle yapıyor, başarılı olduğunu gördüğü yerleri hemen destekliyordu; giysilerin yanı sıra kitap, nota, tek tük mobilyalar gibi başka şeyler de alıp satmaya başladı. Artık şansı yaver gittiğinden mi, ticari kabiliyetinden mi, çalışkanlığından mı yoksa bütün müşterilerine karşı çok nazik davranmasından mı bilmem, ama en çılgınca hayaller kurarken bile aklına gelmeyeceği kadar hızlı ilerliyordu ve buna da en çok kendisi şaşırmıştı. Paskalya'ya kadar yılda dört yüzle beş yüz sterlin arasında gelir getiren bir iş kurmuş, konumunu güçlendirmişti, işini nasıl büyüteceğini de biliyordu.

Bölüm LXXIII

Ellen'la aralarındaki büyük farka rağmen, belki de bu farkın büyüklüğü yüzünden, çok iyi anlaşıyorlardı, çünkü ne Ellen yükselmek istiyordu, ne de Ernest onu yükseltmek. Ernest Ellen'ı çok seviyordu ve ona her zaman çok iyi davranıyordu, birlikte hizmet ettikleri bir amaç vardı, birbirlerinin geçmişinin büyük kısmını biliyorlardı, ikisi de son derece yumuşak mizaçlıydı, bu kadarı da yeterliydi. Günlük işler bittikten sonra Ernest'in akşamlarını üst kattaki odasında, arada sırada da benimle birlikte geçirmek istemesi Ellen'ı kıskandırıyor gibi görünmüyordu. İstese kendisi de çıkıp Ernest'le oturabilirdi, ama genellikle aşağıda kendini oyalayacak bir şeyler buluyordu. İşgüdüsel bir incelikle, Ernest'i canı her istediğinde akşamları dışarı çıkmaya da teşvik ediyor, onu götürmemesini de hiç dert etmiyordu; bu da Ernest'in çok hoşuna gidiyordu. Evlilik hayatında çoğu kişiden daha mutluydu diyebilirim.

Başlarda şurada burada eski arkadaşlarıyla karşılaşmak ona çok zor geliyordu, ama bir süre sonra alıştı; ya onlar onu görmezden geliyordu ya da o onları. İlk bir iki defa birinin onu görmezden gelmesi çok zoruna gitmişti; ama sonra öylesini yeğlemeye başladı, işlerinin gayet iyi gittiğini gördükten sonra da herkesin geçmişi hakkında ne dediğini pek umursamamaya başladı. Ağır bir sınav; ama insanın ahlaki ve akli yapısı yaradılıştan sağlamsa, kişiliğini görmezlikten gelmek kadar güçlendirecek başka hiçbir şey yoktur.

Masrafları azdı, zevkleri lüks şeyler olmadığı için masraflarını düşük tutması zor olmuyordu. Tiyatroyu, pazar günleri kırlarda gezmeyi ve tütünü seviyordu, ama bunların dışında yazı yazmak ve müzikten başka ilgisini çeken fazla bir şey yoktu. Şehirde verilen konserlerin çoğundan nefret ediyordu. Handel'e tapıyor, Offenbach'ı ve sokaklarda çalınan havaları seviyordu,

bu iki uç arasında kalan hiçbir şey umurunda değildi. Dolayısıyla da müzik zevki için fazla para harcaması gerekmiyordu. Tiyatroya gelince, ona ve Ellen'a istedikleri kadar davetiye getiriyordum, böylece bu zevki de bedavaya geliyordu. Pazar gezileri fazla bir şey tutmuyordu, bir iki şilinelik bir gidiş dönüş bileti alıp şehir dışında nereye isterse gidebiliyor, güzel bir yürüyüş yapıyor, bambaşka bir gün geçirip dönüyordu. İlk bir kaç sefer Ellen da onunla gitmişti, ama sonra bunun ona fazla geldiğini söylemeye başladı, eski arkadaşlarından bazılarıyla arada bir görüşmek istiyordu, belki Ernest'le birbirlerine ısınamayabileceklerini düşünüyordu, onun için Ernest'in yalnız gitmesi daha iyi olurdu. Bu Ernest'e gayet mantıklı gelmiş, üstelik hoşuna da gitmişti, tam onun istediği şeydi, benim daha Ellen'ın yaklaşımını duyar duymaz aklıma düşüveren tehlikelerden hiç şüphelenmeden pazar gezilerini yalnız başına yapmayı adet edindi. Ben de sesimi çıkarmadım ve bir süre her şey gayet iyi gitti. Dedğim gibi, en büyük zevklerinden biri de yazmaktı. Eğer birisi yanında her zaman küçük bir resim defteri taşıyor ve durmadan eskizler yapıyorsa, resme yeteneği ve hevesi var demektir, yüzlerce nedenden ötürü bu yeteneği hiç gelişmeden kalabilir, ama vardır. Edebi yetenek de bir adamın yeleğinin cebinde bir defter taşıyıp, ilginç bulduğu, ya da birinden duyup beğendiği her şeyi, ya da bir kitap okurken ileride kullanabileceğini düşündüğü paragrafları not etmesinden anlaşılır. Ernest yanında hep böyle bir defter taşırdı. Daha Cambridge'deyken, kimse bir şey demeden kendiliğinden başlamıştı. Bu notları arada bir temize çekerd, zamanla birikmeye başladıkları için aradığını kolayca bulabilmek amacıyla bir yandan da kabaca fihristlemeye başlamıştı. Bunu öğrendiğimde edebi yeteneği olduğunu anladım, notlarını gördüğümde ise ondan büyük şeyler beklemeye başladım.

Uzun bir süre beklediğimi bulamadım. Seçtiği konular ilerlemesine engel oluyordu; genellikle metafizik üzerine yazıyordu. Boş yere onu bu konulardan vaz geçirip halkın çoğunun ilgisini çekecek konulara yöneltmeye çalıştım. Ne zaman ona herkesin bildiği ve sevdiği şeylerle dolu küçük, güzel, sevimli bir hikaye yazması için yalvarsam gidip bütün inançların temeli hakkında bir irdeleme üzerinde çalışmaya koyuluyordu.

Ona, “Sen suyu bulandırıyorsun,” diyordum, “uyuyan köpekleri dürtüyorsun. İnsanları bilinçli olarak üzerinde düşündürmeye çalıştığın şeyler, akıllı insanlarda çoktan bilinçdışı düzeye inmiş şeyler. Rahatsız edeceğin adamlar senin önünde, sandığın gibi arkada değil, geride olan sensin, onlar değil.”

Anlayamıyordu. Lerinsli Aziz Vincent’in ‘*quod semper, quod ubique, quod ad omnibus*’u üzerine bir deneme yazmakla meşgul olduğunu söylüyordu. Bu daha tahrik ediciydi çünkü kendi kendisine isterse daha iyi şeyler yapabileceğini göstermiş oluyordu.

Ben o sıralarda “Sabırsız Griselda” adlı oyunum üzerinde çalışıyordum ve bazen bir durumda söylenebilecek esprili bir söz bulmakta zorlanıyordum. Ernest ise bana birçok önerilerde bulunuyordu, hepsi de harika şeylerdi. Ne var ki onu felsefeyi bir yana bırakmaya ikna edemiyordum ve kendi haline bırakmaktan başka çarem yoktu.

Uzun zaman benim onaylamadığım türden konular üzerinde yazmaya devam etti. Sürekli bilimsel ve metafizik konularda yazan yazarların eserlerini inceliyor, her koşulda sapasağlam ayakta kalacak bir sisteme rastlamak ya da kendisi böyle bir sistem oluşturmak umuduyla okumayı sürdürüyordu. Tabii ki aradığının simya taşından farkı yoktu çünkü bugüne kadar daha her dokunuşta sallanmayan bir sistem oluşturulmamıştır.

Bu arayışı o kadar uzun sürdü ki sonunda umudumu kes-tim, onu da tatlı bile olmayan yapışkan bir maddeyle kaplanmış bir kağıt parçasına yapışıp kalan sineklerden biri olarak bir kenara atmak üzereydim ki bir gün tatmin olduğunu, aradığını bulduğunu söyleyerek beni şaşırttı.

Bunun da yine bir “Eureka!” aşaması olduğunu düşün-müştüm, ama Ernest her koşulda sapasağlam ayakta kalacak bir sistemin imkânsız olduğu sonucuna vardığını söyleyerek içime su serpti. Çünkü her ne kadar bir sistemi entipüften öncüllere dayandırma konusunda kimse Piskopos Berkeley’le boy ölçü-şemezse de, tartışma götürmez öncüller bulmak da imkânsızdı.

1 George Berkeley (1685-1753), ‘özel idealizm’ kuramını öne süren İrlandalı düşünür.

Bunu bulmak onu en az düşünölebilecek en kusursuz sistemi bulmak kadar tatmin etmişti. “Tek istediğim bir sistemin mümkün olup olmadığını, mümkünse bunun hangi sistem olduğunu anlamaktı,” diyordu, “mutlak bir kesinliğe dayalı hiçbir sistemin mümkün olmadığını görmüş olmak bence yeterli.”

Piskopos Berkeley’in kim olduğu hakkında pek az fikrim vardı; ama bizi tartışma götürmez bir öncül belasından koruduğu için ona minnettardım. Korkarım Ernest’e bu kadar çabayla vardığı sonuca sağduyulu insanların beyinlerini bu kadar zorlamadan da ulaştığı yolunda bir şeyler söyledim.

“Doğru, ama ben sağduyulu doğmadım,” dedi. “Normal yetenekleri olan bir çocuk, bir, bilemediniz iki yaşında üzerinde fazla durmadan yürümeyi öğrenir; ama normal yeteneğe sahip değilse, yürümeyi hiç öğrenememesindense çabalaya çabalaya öğrenmesi yeğdir. Daha yetenekli olmadığım için üzgünüm, ama bu işi başka türlü yapma şansım yoktu.”

Öyle boynu bükük duruyordu ki söylediğim şeyler için kendime kızdım, hele de hayat hakkında sağduyulu bir görüş oluşturma yeteneğini kuşkusuz çok fena zedelemiş olan yetiştirilme şeklini düşününce iyice utandım. Ernest devam etti:

“Şimdi her şeyi anlıyorum. Bilinmeye değer bir şeyler bilen birileri varsa onlar da ancak Towneley gibi insanlardır; tabii ki ben asla öyle olamam. Ama Towneleylerin var olabilmesi için birilerinin yolları açması lazım. Bilinçli bilginin Towneleylerin incelik ve içgüdüsel bir şekilde kullanabileceği şekilde kendilerine ulaşması için bazı başkalarından geçmesi gerekiyor. Ben yol işçisiyim, ama eğer bunu açıkça kabul eder ve kendimi bir Towneley gibi göstermeye çalışmazsam bunun da bir zararı yok.”

Dolayısıyla hala benim umduğum gibi saf edebiyata yönelmek yerine bilimde ısrar ediyordu, ama o günden sonra kendini (kendi ifadesiyle) bilgimizi artırmanın mümkün olduğu konularla sınırladı. Büyük çaba ve zorluklarla tüm bilgiyi kökünden kesip atan bir sonuca vardıktan sonra, şimdi de bilgi arayışına koyulmuştu, o zamandan beridir de arada bir saf edebiyat alanında şöyle bir gezinirse de hep aynı arayışı keyifle sürdürür.

Ama olayların sırasını bozmayalım, yoksa belki yanlış bir izlenim verebiliriz; çünkü başından beri arada bir de olsa bilimsel ya da metafizikten ziyade edebi diye adlandırmak gerekecek işler yapmışlığı vardır.

Bölüm LXXIV

Dükkânı açtıktan altı ay kadar sonra refahının zirvesine ulaşmıştı. İşler bundan sonra da en az o ana kadar gittiği gibi iyi gidecekmiş gibi görünüyordu, eğer başarısı ya da başarısızlığı yalnızca kendisine bağlı olsa hiç kuşkusuz yok iyi de giderdi. Ne yazık ki hesaba katılması gereken biri daha vardı.

Bir sabah bir müzayedeye katılmak için dışarı çıkmış, evden ayrılırken karısını gayet iyi, her zamanki gibi keyifli ve çok güzel bırakmıştı. Geri döndüğünde ise onu dükkânın arka tarafındaki odada bir sandalyede oturmuş, saçlarını yüzüne dökmüş, hıçkırarak ağlar vaziyette buldu. Ellen sabah dükkâna müşteri gibi gelen bir adamın onu korkutup tehdit ettiğini, kendini kurtarmak için adama bir şeyler vermek zorunda kaldığını, adam gittiğinden beri de ağlamayı kesemediğini söyledi. Hikâye buydu; ama konuşması öyle tutarsızdı ki ne dediğini anlamak çok zordu. Ernest onun bebek beklediğini biliyordu, bunun da hamilelikle ilgili bir şey olduğunu düşünerek hemen doktor çağırtmak istedi; fakat Ellen kimseyi çağırtmasın diye yalvar yakar oldu.

Sarhoşlar hakkında biraz deneyimi olan biri meselenin ne olduğunu bir bakışta anlardı, ama kahramanımız sarhoşlar hakkında, daha doğrusu ayyaşların sarhoşluğu hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Ayyaşların sarhoşluğu kırk yılda bir içkiyi fazla kaçırıp sarhoş olmuş birinin sarhoşluğundan çok farklıdır. Karısının içebileceği fikri aklından bile geçmemişti, Ellen her zaman bir bardak birayı nazlanarak bitirir, sert içkileri ağzına sürmezdi. Ernest sarhoşlardan ne kadar anlıyorsa, isteri krizinden de o kadar anlardı, ama kadınların hamile olduklarında her şeyden çok çabuk etkilendiklerini ve çoğu zaman da oldukça kaprisli olduklarını duymuştu, onun için de çok şaşırmadı ve baba olmanın tatlı taraflarının yanı sıra sıkıntılı taraflarının da olduğunu kaydetmekle meseleyi sonuca bağladığını sandı.

Ernest'le karşılaşp evlenmenin hayatında yarattığı büyük değişiklik Ellen'ı eski alışkanlıklarından kopararak bir süre için gerçekten de içkiden uzak tutmuştu. İçki bağımlılığının büyük bir kısmı alışkanlığa, alışkanlığın büyük kısmı da çevreye bağlıdır, o kadar ki eğer çevreyi tamamen değiştirirseniz bazen içkiden bütünüyle kurtulabilirsiniz. Ellen bundan sonra içmemeye niyet etmişti, daha önce hiç bu kadar uzun süre ayık kalmadığı için de artık tamamen kurtulduğunu sanıyordu. Eğer eski tanıdıklarından hiçbirisiyle bir daha görüşmese belki gerçekten de kurtulabilirdi. Ne var ki yeni hayatı yeniliğini kaybettikçe ve eski tanıdıkları ziyaretine gelmeye başladıkça, yeni çevresi giderek geçmişine benzemeye başladı; bunun üzerine o da giderek kendi geçmişine benzemeye başladı. Başta yalnızca azıcık çakırkeyif olacak kadar içiyor ve bağımlılığı tekrar başlamasın diye mücadele ediyordu, ama yararı olmadı, kısa süre sonra mücadele edecek takati kalmamıştı. Artık hedefi ayık kalmaya çalışmak değil, yalnızca kocasına fark ettirmeden cin bulup içmektir.

Böylece isteri krizleri sürdü, Ellen ise kocasını yine de bunların yakında anne olacak olmasıyla ilgili olduğuna inandırmayı başardı. Krizler ne kadar kötü olursa Ernest de onunla daha fedakârca ilgileniyordu. Sonunda bir doktora görünmesi için ısrar etti. Doktor tabii ki durumu bir bakışta anladı; ama Ernest'e bunu öyle üstü kapalı bir şekilde söyledi ki Ernest hiç bir şey anlamadı. Bu tür ima ve ihsaslardan anlamayacak kadar açık ve direk bir insandı. Karısının doğum yapar yapmaz sağlığına kavuşacağını umuyordu ve aklında o mutlu günler gelene kadar karısını en iyi nasıl koruyabileceğinden başka hiçbir düşünce yoktu.

Ellen sabahları, daha doğrusu Ernest evde olduğu müddetçe, genellikle daha iyi oluyordu, ama Ernest'in mal almak için dışarı çıkması gerekiyordu, döndüğünde de genellikle o evden çıkar çıkmaz yine bir kriz geldiğini görüyordu. Ellen bazen yarım saat boyunca ağlıyor, bir gülüyor; bazen de yarı koma vaziyetinde yatakta yatar oluyordu, Ernest geldiğinde dükkânı ihmal edilmiş ve bütün ev işlerini olduğu gibi bırakılmış buluyordu. Yine de bütün bunların bebek bekleyen kadınların normal hali oldu-

ğundan hiç şüphe etmiyor, işlerin Ellen'in payına düşen kısmı giderek daha fazla onun üzerine kalırken hepsini hiç söylenmeden yapmak için çabalayıp duruyordu. Mamafih, içine bir sıkıntı gelmiş, kendisi bile tam olarak anlayamasa da kendini Ashpit Place'de, Roughborough'da yahut Battersby'deyken hissettiği gibi hissetmeye başlamıştı. Evliliğinin ilk altı ayı boyunca onu bambaşka bir adam yapan canlılık ve neşeden eser kalmamıştı.

Artık yemekleri yapmak, yerleri silmek, yatakları düzeltmek ve ateşi yakmak bile onun eline bakıyordu, ama tek sorun ev işleri değildi, dükkânda da işler iyi gitmiyordu. O eskisi gibi iyi fiyattan mal alabiliyordu, ama Ellen eskisi gibi iyi fiyattan satmıyor gibiydi. Aslında her zamanki gibi gayet iyi fiyattan satıyordu ama paranın bir kısmını cin almak için saklıyordu, bunu öyle çok yapmaya başlamıştı ki sonunda saf Ernest'in bile onun doğruyu söylemediğini fark etmesi kaçınılmazdı. Satışlar daha iyi gittiğinde – yani Ellen paranın belli bir kısmından fazlasını saklamanın tehlikeli olabileceğini düşünüp korktuğunda – o zaman da şuna buna aşerdiğini ve istediğini yiyemezse belki bebek için iyi olmayacağını söyleyerek Ernest'ten para istiyordu. Her şey doğru ve mantıklı görünüyordu, yapacak bir şey yoktu. Bununla beraber Ernest bebek doğuncaya kadar işinin zor olduğunu anlamaya başlamıştı; ama doğumdan sonra her şey düzelecekti.

Bölüm LXXV

1860'ın eylül ayında bir kızları oldu, Ernest gururlu ve mutluydu. Bebeğin doğumu ve doktorun yaptığı oldukça ürkütücü bir konuşma Ellen'in birkaç hafta boyunca ayık kalmasını sağladığı için sanki her şey gerçekten de Ernest'in umduğu gibi oluyor gibiydi. Karısının doğum masrafları ağırdı, biriktirdiğinden epey bir kısmını harcamak zorunda kalmıştı, ama Ellen artık normale döndüğüne göre hepsini kısa zamanda telafi edeceklerinden emindi; hakikaten de bir süre işler tekrar canlanır gibi oldu. Ne var ki Ernest'e başlangıçta işlerin o kadar rast gitmesini sağlayan büyü geçirdikleri sıkıntılı dönemde bir şekilde bozulmuş gibi geliyordu, ama hala umutluydu ve gece gündüz gayret ve şevkle çalışıyordu, ama artık ne müzik vardı, ne okuma, ne de yazma. Pazar gezileri de son bulmuştu, eğer birinci katı bana kiralamış olmasalar oradaki sığınağını da muhakkak yitirmiş olurdu. Zaten bu sığınaktan da pek az faydalanabiliyordu, çünkü Ellen giderek bebekle daha fazla ilgilenmek zorunda kalıyordu, bunun sonucu olarak Ernest de Ellen ile.

Bir akşamüstü, bebeğin doğumundan bir iki ay kadar sonra, tam bahtsız kahramanımız umutlanmaya ve bu sayede sırtındaki yükü daha rahat kaldırmaya başlar gibi olmuşken, bir mezat dönüşü Ellen'ı ilkbaharda bulduğu isterik durumda buldu. Ellen yine bebek beklediğini söyledi, Ernest de ona yine inandı.

Önceki altı ayın bütün sıkıntıları hemen o gün yeni baştan başladı ve her gün daha da kötüye gitti. Ellen Ernest'i aldatarak sattığı malların parasının bir kısmını sakladığı için gelirleri iyi değildi. Durum biraz düzelince de Ellen Ernest'in fazla sorgulamayı zalimce bulduğu bahanelerle para sızdırıyordu. Hep aynı hikâye... Yavaş yavaş işin başka bir yüzü ortaya çıktı. Ernest para konusunda babasının titizliğini almıştı; ödemesi gereken ne varsa en başından bilmek isterdi, öngörülmesi mümkün ol-

duğu halde plana dâhil edilmeyip de sonradan çıkan masraflardan nefret ederdi, ama son zamanlarda Ellen'in ona söylemeden aldığı ya da alacağını söyleyip parasını Ernest'ten önceden almış olduğu şeylere ait faturalar gelmeye başlamıştı. Bu korkunç bir şeydi, bu kadarına Ernest bile dayanamazdı. Ellen'a sitem ettiğinde (üstelik çok şey aldığı için değil, yalnızca ne kadar borçları olduğunu kendisine bildirmediği için sitem etmişti) Ellen buna bir isteri kriziyle karşılık verdi ve büyük mesele çıkardı. Kendi başına yaşarken geçirdiği zor günleri artık unutalı çok olmuştu, Ernest'e "Benimle neden evlendin?" diye bağırdı. O anda aynı Towneley "Hayır, hayır," deyip kaçtığı anda olduğu gibi Ernest'in sanki gözlerinden bir perde kalkar gibi oldu. Bir şey demedi, ama evlenerek bir hata yaptığını birden anlamıştı. Yine onu bir anda uyandırıreren şey küçük bir dokunuş olmuştu.

Üst kattaki terk edilmiş sığınağına çıkıp kendini koltuğa attı, yüzünü elleriyle kapadı.

Karısının içtiğinden hâlâ haberi yoktu; ama ona artık güvenilemezdi, mutluluk hayalleri de yıkılmıştı. Kiliseden mucize eseri kurtulmuştu (bedeli ağır olmuştu, ama yine de kurtulmuştu) fakat şimdi onu bu evlilikten hangi kuvvet kurtarabilirdi? Kendini kiliseye adayarak yaptığı hatanın aynısını evlenerek bir kez daha yapmıştı, üstelik yüzlerce kat daha kötü sonuçları olacak şekilde. Yaşadıklarından hiç bir şey öğrenmemişti: Esav²'dan da beterdi; Rabb'in kalplerini katılaştırdığı, kulakları olup da işitmeyen, gözleri olup da görmeyen, gözyaşları içinde tövbe edip af dileseler de tövbeleri kabul edilmeyecek olan sefillerden biriydi.

Oysaki aslında Tanrı'nın yolunu bulmak ve bütün kalbiyle takip etmek için elinden geleni yapmamış mıydı? Bir yere kadar, evet; ama gerektiği kadar uğraşmamıştı, Tanrı için her şeyden vaz geçmemişti. Yapması gerekene ve yapabileceklerine kıyasla çok az şey yaptığını çok iyi biliyordu, ama yine de eğer

2 Esav; İbrahim'in oğlu İshak'ın oğlu, Rebeka'dan olma ikizlerden büyüğü. Büyük oğulluk hakkını aç bir anında bir tas çorba karşılığında kardeşi Yakup'a satarak "ilk oğulluk hakkını küçümsemiş" olmakla kınanır. Eski Ahit, Yaratılış, 25:25.

bu ceza bu sebeptense, o zaman Tanrı çok sert bir efendiydi, hem de bahtsız kullarının üzerine atlamak için pusuda bekleyen bir efendi. Ellen’le evlenerek hayatına günah sokmamayı ve kendisine doğru ve erdemli gelen şekilde yaşamayı hedeflemişti. Geçmiş ve çevresi düşünülürse, bunu yapması en doğaldı. Peki, bu ahlâklı davranışının sonucu ne olmuştu? Ahlâk, eğer bir adamı sonunda huzura kavuşturmaya yaramayacaksa neye yarardı, evliliğinse insanı sonunda huzura kavuşturacağını kim iddia edebilirdi? Ernest kendini, ahlâklı olma çabası içinde ışıktan bir melek kılığına girmiş bir şeytanın peşine takılmış gibi hissediyordu. Eğer öyleyse o zaman hayatta insanın ayağını güvenle basıp yürüyebileceği iyi kötü sağlam bir zemin var mıydı?

Daha bu soruyu “Evet, var, o da sağduyu,” diye cevaplayamayacak kadar gençti. Bu cevap onun gibi ideal standartlara sahip birine son derece değersiz görünürdü.

Sebebi ne olursa olsun, besbelli ki artık işi bitmişti. Hayatı boyunca aynı şey olmuştu. Ne zaman güneş açsa ve içine bir parçacık umut ışığı girse, hemen havanın kapatıvermesi kaçınılmazdı. Hapishane bundan iyiydi yahu! Orada hiç değilse para derdi yoktu, şimdiyse para sıkıntısını bütün dehşetiyle yaşıyordu. Gerçi o anda bile Battersby’de ya da Roughborough’da olduğundan daha mutluydu, hatta dönebilecek olsa Cambridge’deki hayatına bile dönmek istemezdi; ama bütün bunlara rağmen gelecek o kadar karanlık, o kadar umutsuz görünüyordu ki oracıkta uykuya dalsa da bir daha hiç uyanmasa, koltuğunda ölüverse çok mutlu olacaktı.

O böyle düşünür ve umutlarının enkazını seyrederken (çünkü Ellen’a bağlı olduğu sürece hayal ettiği gibi yükselmesinin mümkün olmadığını görebiliyordu) alt kattan bir gürültü geldi, hemen ardından da bir komşu kadın koşarak üst kata çıkıp telaşla odasına daldı:

“Aman Tanrı’m, Bay Pontifex,” diye bağırdı, “Tanrı aşkına koşun da yardım edin, Bayan Pontifex’e bir şeyler oluyor!”

Bahtsız adam hemen aşağı koştu ve karısını korkunç bir yoksunluk krizi içinde buldu.

Artık her şeyi anlamıştı. Komşular karısının içtiğinden başından beri haberi olduğunu sanıyorlardı, ama Ellen öyle kurnaz, kendisi öyle saftı ki dediğim gibi aklına en ufak bir şüphe düşmemişti. Onu çağıran kadın, “Ne olsa içer, hiç bakmaz,” diyordu, “iş ki parası yetsin.” Ernest kulaklarına inanamıyordu, ama doktor gelip Ellen da biraz sakinleştikten sonra çıkıp yakındaki meyhaneye gitti, biraz soruşturunca duydukları artık en ufak bir kuşkuyla bile yer bırakmadı. Meyhaneci fırsattan istifade kahramanımıza karısına sattığı şişelerce içkinin bedeli olan kabarık bir hesap çıkardı. Karısının doğum masrafları ve işlerin kötü gitmesi yüzünden elinde avucunda pek bir şey kalmamıştı, kalan da bu hesabı ödemeye bile yetmiyordu.

Bana geldi, para istemeye değil; yalnızca perişan halini anlatmaya. Ben bir süredir yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunun farkındaydım ve sorunun ne olduğunu da oldukça doğru bir şekilde tahmin etmiştim, ama tabii bir şey demedim. Ernest’le bir süredir birbirimizden kopmaya başlamıştık. Evlenmiş olmasına kıızıyordum, saklamak için elimden geleni yapmama rağmen o da kızdığının farkındaydı.

Bir adam evlenince nasıl eski vasiyetnamesi geçerliliğini yitirirse, eski dostlukları da geçerliliklerini yitirirler. İki taraftan birinin evlenmesiyle dostlukta kaçınılmaz olarak beliren çatlak yine kaçınılmaz bir şekilde hızla büyüyor ve evlilerle bekârlar arasındaki derin uçuruma dönüşüyordu, ben de yavaş yavaş himayem altındaki vaftiz oğlumu himaye edeceğim diye uğraşmaktan vaz geçmeye, onu karışmaya hakkım olmadığı gibi karışacak gücüm de olmayan bir kadere terk etmeye başlıyordum. Bana yük olduğunu düşünmeye başlamıştım; bir faydam olabildiği sürece bu pek canımı sıkıyordu, ama elimden bir şey gelmediğinde uğraşmaya fena halde eriniyordum. Ernest ektiğini biçiyordu. Ernest de bütün bunları hissetmiş, yanıma pek uğramaz olmuştu, ta ki evime gelip perişan bir suratla bana işini döktüğü o geceye kadar.

Karısını artık sevmediğini duyar duymaz onu hemen affettim ve ona yine eskisi gibi ısınıverdim. Bir bekârın evli bir genç adamın keşke evlenmeseydim dediğini duymaktan daha

fazla hoşuna giden bir şey olamaz; hele de durum her şeyin düzeleceğini umuyormuş gibi yapması ya da genç dostunu işe iyi tarafından bakmaya teşvik etmesi bile gerekmeyecek kadar kötüyse.

Ben ayrılıktan yanaydım ve Ellen'a nafakasını bizzat benim vereceğimi söyledim (tabii ki paranın Ernest'in hesabından geleceğini düşünerek) ama Ernest bunun lafını bile ettirmedi. "Ellen'la evlendim ve onu düzeltmeye çalışmak zorundayım," diyordu. Hiç istemese de denemeye mecburdu, ben de her zamanki gibi son derece inatçı olduğumu gördüğüm için, sonuçtan hiç ümitli olmasam da kendi bildiği gibi yapmasına izin vermek zorunda kaldım. Böyle anlamsız bir iş için kendini harcamasını görmek beni kızdırıyordu ve onu yine bir yük gibi görmeye başlamıştım. Korkarım bunu ona da gösterdim ki benim yanıma bir süre daha uğramadı, bundan sonra onu aylarca hemen hiç görmedim.

Ellen birkaç gün hasta yattı, durumu da çok fenaydı, sonra yavaş yavaş düzeldi. Tehlikeyi atlatacaya kadar Ernest yanından hemen hiç ayrılmadı, iyileşince de doktorla konuşup ona eğer böyle bir kriz daha geçirecek olursa kesin öleceğini söylemesini sağladı, bu Ellen'ı öyle korkuttu ki bir daha içmeye tövbe etti.

O zaman Ernest tekrar umutlandı. Ellen ayıkken tıpkı evliliklerinin ilk günlerinde olduğu gibi oluyordu, kendisi de çektiği acıları öyle çabuk unutuyordu ki birkaç günde karısını yine eskisi gibi sevmeye başladı. Yine de Ellen onun artık gerçekleri biliyor olmasını affedemiyordu. Ernest'in gözünün sürekli üzerinde olduğunu, onu kendini tutamayacağı durumlardan korumak için elinden geleni yapacağını biliyordu, Ernest ona artık içinin rahat olduğunu göstermek için elinden geleni yapsa da, Ellen saygın hayatı sırtında giderek ağırlaşan bir yük gibi hissediyor ve kocasıyla karşılaşmadan önceki hayatının kanunsuz özgürlüğünü giderek daha fazla özlüyordu.

Hikâyemin bu kısmını fazla uzatmak istemiyorum. Ellen 1861 yılının bahar ayları boyunca hiç içmedi; kendini iyice dağıtmış, hevesini almıştı, buna doktorun tehditleri ve tövbe etmiş olmak da eklenince bir süre uslu durmayı başardı. Dükkân

oldukça iyi işi yapıyordu, böylece Ernest iki yakasını bir araya getirebildi. 1861'in bahar ve yaz aylarında yeniden biraz para biriktirmeyi bile başardı. Sonbaharda karısı nurtopu gibi bir oğlan dünyaya getirdi; çocuğun çok güzel olduğunda herkes hemfikir. Ellen lohusalığını kolay atlattı, Ernest de artık rahat nefes almaya, hatta yeniden umutlanmaya başlamıştı ki ortada hiçbir belirti yokken fırtına yeniden kopuverdi. Bir akşamüstü eve döndüğünde karısını kendinden geçmiş vaziyette yerde yatar buldu. Evleneli iki yıl olmuştu.

O andan itibaren artık umudunu tamamen yitirdi ve gözle görülür şekilde dibe doğru gitmeye başladı. Çok fazla hırpalanmış, işleri çok uzun süredir bir türlü rast gitmek bilmemişti. Son üç yılın yorgunluğu üzerine çökmüştü, tam anlamıyla hasta sayılmasa da aşırı yüklenmekten perişan haldeydi, bundan fazla bir şeyi kaldırır hali yoktu.

Bir süre bunu kendi kendine itiraf etmemek için elinden geleni yaptı, ama gerçek görünmeyecek gibi değildi. Bir kez daha bana gelip olanları anlattı. Ben bu krizin çıktığına memnun olmuşum; Ellen için üzülüyordum, ama kocasının tek şansı ondan tamamen ayrılmaktı. Bu son krize rağmen Ernest hala buna razı gelmiyor, görevinin başında ölmek gibi abuk sabuk laflar ediyordu, sonunda beni bıktırdı. Onu her görüşümde yüzüne o eski kasvetli ifadenin biraz daha yerleştiğini fark edebiliyordum. Artık durumu ele alıp, örneğin Ellen'a başka biriyle kaçması için rüşvet vermek gibi bir müdahalede bulunma konusunda kararımı vermiştim ki işler çoğunlukla olduğu gibi hiç akla gelmeyecek bir şekilde kendiliğinden düzeliyordu.

Bölüm LXXVI

Kış zorlu geçmişti. Ernest evi geçindirebilmek için piyano-sunu satmak zorunda kalmıştı. Bu onun eski hayatıyla son ba-ğını da koparmış ve onu artık ömrünün sonuna kadar küçük esnaf hayatına mahkûm etmiş gibiydi. Ernest'e, işler daha ne kadar kötüye giderse gitsin bu ızdırıp daha fazla süremez gibi geliyordu; yoksa zaten ölüp gidiverirdi.

Artık Ellen'dan nefret ediyordu ve birbirleriyle geçimsizlik-leri dışarıdan bile görünür hale gelmişti. Çocuklar olmasa Ellen'ı çoktan bırakıp Amerika'ya gitmiş olurdu; fakat çocukları Ellen'a bırakamazdı, yanında götürmeyi de gözü kesmiyor, Amerika'ya varınca çocuklarla ne yapacağını düşünemiyordu. Eğer bütün gücünü tüketmemiş olsa muhtemelen şöyle ya da böyle çocuk-ları alıp gitmiş olurdu, ama sinirleri sarsılmıştı, günler geçip gi-diyor; fakat o hiçbir şey yapamıyordu.

Elinde topu topu birkaç şilin parası kalmıştı, dükkândaki malların da hepsini toplasan bir iki sterlin ancak ederdi. Belki notalarını ve elinde kalan birkaç tabloyla birkaç parça mobilyayı satarak üç-dört sterlin daha çıkarabilirdi. Geçimini yazı yazarak sağlamayı düşünmüştü; ama çok uzun süredir hiçbir şey yaza-mıyordu, kafasında tek bir fikir bile yoktu. Ne yana dönerse dönsün bir ümit göremiyordu; sonu, eğer çoktan gelmediyse, muhakkak çok yakındı ve ihtiyaç içine düşmesine çok az kal-mıştı. Sokaklarda üstü başı perişan, yalın ayak gezen insanlar gördükçe birkaç ay içinde kendisinin de onlar gibi mi olacağını düşünmeden edemiyordu. Kaderin amansız pençesi yakasına yapışmış onu gittikçe daha dibe sürüklüyordu. Yine de kör total idare etmeye çalışıyor, gündüzleri her zamanki gibi zenginlerin evlerini dolaşıp elden düşme giysiler almaya, geceleri de bu giy-sileri temizleyip onarmaya devam ediyordu.

Bir sabah Batı Yakası'ndaki bir evin hizmetkârlarından bi-

rinden birkaç parça elbise almış eve dönerken, Green Park'ta patikalardan birinin yanında çimenlerin üzerinde çitle çevrili bir alanın etrafında toplaşan bir kalabalık dikkatini çekti.

Mart sonu, nefis bir ilkbahar sabahıydı. Yılın o vaktine göre hava beklenmedik derecede yumuşak ve açıktı. Yeri göğü canlandıran bahar Ernest'in kederini bile biraz dağıtır gibi olmuştu, ama bu oldukça kısa sürdü, Ernest hüznü bir gülümsemeyle içinden, "Bahar başkalarına umut verebilir; ama benim için bundan sonra hiç umut yok artık," diye geçirdi.

Kafasından bunlar geçerek çitin etrafında toplananların arasına karıştı ve daha bir iki günlük kuzuları olan üç koyuna baktıklarını gördü. Parkta otlayan diğer hayvanlar kuzulara bir zarar vermesin diye kuzuların etrafını çevirmişlerdi.

Kuzular öyle güzel ve Londralıların kuzu görmesi o kadar enderdi ki herkesin durup bakmasında şaşılacak bir şey yoktu. Ernest kuzuları en çok sever gibi görünenin omuzunda bir tepsi etle çite yaslanan tombul bir kasap çırağı olduğunu fark etti; oğlanın kuzuları hayranlıkla seyretmesinin gülünç denebilecek bir yanı vardı. O gülümseyerek çocuğu seyrederken, çitin öteki tarafında duran, arabacı üniformalı birisinin de onu seyrettiğini fark etti. Kendisi de kuzulara bakmak için durmuş olan bu adamı hemen tanıdı, bu babasının Battersby'deki eski arabacısı John'du, hemen yanına gitti.

John o sert kuzeyli aksanıyla, "Yahu Bay Ernest, daha bu sabah seni düşünüyordum," diyerek hararetle elini sıktı. John Batı Yakası'nda çok iyi bir yerde çalışıyordu. Battersby'den ayrıldığından beri işleri gayet yolunda gitmişti, yalnızca ilk bir iki sene sıkıntı çektiğini, felaketin eşiğinden döndüğünü söylerken yüzünü acıklı bir ifadeyle buruşturdu.

Ernest ona bunun nasıl olduğunu sordu.

John, "Hani şu Ellen denilen kız vardı ya," diye anlatmaya başladı, "Ellen'ı hatırlarsın, hani arkasından koşup saatini vermiştin. O günü unutmamışındır herhal, ha Bay Ernest?" Burada güldü. "Ben bu Ellen'ı çok severdim. Karnındaki çocuğun babası ben miydim bilmem; ama pekâlâ da mümkündü. Neyse, babanın yanından ayrıldıktan birkaç gün sonra buna mektup

yazdım, daha önceden bir adres kararlaştırmıştık, dedim ki ne yapmam gerekiyorsa yaparım, efendime söyleyeyim, yaptım da nitekim üzerinden bir ay geçmeden evlendik. Doğru ya, ne oldu adama?” O bunları söylerken Ernest’in yüzünden bütün kanı çekilmiş, düşmemek için çite yaslanmak zorunda kalmıştı.

Kahramanımız zorlukla soluk almaya çalışarak, “John,” dedi, “bu dediklerinden emin misin? Onunla gerçekten evlendin mi, emin misin?”

“Tabii eminim,” dedi John, “onunla 15 Ağustos 1851’de, Letchbury’de nüfus memurunun karşısında resmen evlendim.”

Ernest, “Bana kolunu ver,” dedi, “sonra da beni Piccadilly’ye götürüp bir araba çevir, eğer vaktin varsa sen de hemen benimle gel, Temple’a, Bay Overton’un evine gidiyoruz.”

Bölüm LXXVII

Sanmıyorum ki Ernest hiç evlenmediğini öğrendiğine ben-
den daha fazla sevinmiş olsun. Bununla birlikte, bu haberin se-
vinci onu öyle sarsmıştı ki sanki bütün duyuları uyuşmuş gibiy-
di. Sırtındaki yük birdenbire kalkıvermişti, bu alışık olmadığı
hafiflik hissiyle yürürken sendeliyordu, konumu birden dağı-
lıvermişti, öyle ki sanki kimliği de dağılıp yitmiş gibiydi. Kor-
kunç bir kâbustan uyanıp kendini sağ salım yatağında bulan;
ama odanın her an üzerine atlamaya hazırlanan silahlı adamlarla
dolu olmadığına hala inanamayan bir adam gibiydi.

“Daha bir saat önce hiç umudum kalmadı diye sızlanıyor-
dum,” diyordu. “Haftalardır kaderine söven, herkesin yüzüne
gülüp de bir bana gülmediğini söyleyen de bendim. Yahu, dün-
yada benim kadar talihlisi var mı?”

“Evet,” dedim, “evliliğin bir hastalıktı, şimdi iyileştin.”

“Ama yine de içmeye başlayıncaya kadar Ellen’ı çok sever-
dim,” dedi.

“Belki, ama “Sevip de kaybetmiş olmak hiç kaybetmemiş ol-
maktan yeğdir,” diyen Tennyson değil miydi?”

Ernest’in buna karşılığı, “Siz iflah olmaz bir bekârsınız,”
oldu.

Ardından John’la uzun uzun konuştuk, hemen oracıkta avu-
cuna 5 sterlin sıkıştırdım. John bize hikâyesini şöyle anlattı:

“Ellen Battersby’deyken de içerdi, aşçı alıştırılmış, kendi de
biliyordu; ama kızı da öyle seviyordu ki belki içmesine ve so-
kaklara düşmesine engel olurum diye evlenip bir şansını de-
nemeye karar verdi. Ellen ayık olduğu müddetçe ona gayet iyi
hanımlık etti; ama içti mi çok fena oluyordu, aynı Bay Ernest’le
olduğu gibi yani.

“İngiltere’nin hiçbir yerinde Ellen’dan daha iyi huylu, daha
becerikli, daha güzel kız yoktur. Bir erkeğin ne istediğini ve er-

keğini memnun etmesini ondan iyi bileni de yoktur; tabii eğer içmesine engel olabilirsen, ama engel olamazsın, öyle sinsidir ki burnunun dibinde içer de haberin olmaz. Sende satacak ya da rehinciye bırakacak bir şey bulamazsa gider komşulardan çalar. Ben onunlayken başını ilk derde sokuşu öyle olmuştı. O hapisteyken altı ay bayağı rahat etmişim, bir daha çıkmayacağını bilsem daha memnun olurdum; ama çıktı. Daha çikalı iki hafta ya geçmiş ya geçmemişti ki yine dükkânlardan bir şeyler aşır-maya falan başladı. İçki alacak para bulmak için yapmayacağı şey yoktu. Baktım elimden bir şey gelmiyor, kadın benim felaketim olacak, bıraktım çıktım, Londra'ya geldim, tekrar iş bulup çalışmaya başladım, ondan sonra da Ellen'a ne oldu hiç haberim yoktu, ta ki Bay Ernest'le siz şimdi bana anlatıncaya kadar. Beni gördüğünüzü ona söylemezsiniz, değil mi?"

Söylemeyeceğimize söz vererek içini rahatlattık, ardından John eskiden beri çok sevdiği Ernest'le muhabbetle vedalaşarak yanımızdan ayrıldı.

Durumu aramızda bir kez daha gözden geçirdik ve önce çocukları almaya, sonra da Ellen'la velayet meselesi konusunda anlaşmaya karar verdik. Zaten Ellen başından beri çocuklara karşı oldukça umursamaz davranmıştı. Ellen'ın kendisine gelince, sorun çıkarmadığı sürece ona da, mesela, haftada bir sterlin vermeyi teklif ettim. Ernest bu paranın nereden geleceğini kestiremiyordu, parayı benim ödeyeceğimi söyleyerek içini rahatlattım. Üzerinden iki saat geçmeden çocukları alıp gelmiş-tik bile. Onları çok iyi ve anaç yapılı bir kadın olan çamaşırcıma emanet ettik, çocuklarla birbirlerine hemen ısınverdiler.

Sıra işin tatsız kısmına, yani çocukların annesinden kurtul-maya gelmişti. Bu ayrılığın Ellen için ne kadar ağır bir darbe olacağını düşündükçe Ernest'in vicdanı sızlıyordu. Ernest daima, ya ona yaptıkları karşılığı ödenmez bir iyilik yahut onun onlara verdiği telafisi mümkün olmayan bir zarar yüzünden herkesin onun üzerinde hakkı olduğunu düşünürdü. Ne var ki bu kez durum o kadar açıktı ki vicdanı fazla sorun çıkarmadı.

Karısıyla bir kez daha görüşme sıkıntısına girmesi için bir sebep görmediğimden, bütün işi Bay Ottery'ye havale ettim.

Sonradan anlaşıldığına göre zaten Ellen'in bir kez daha toplum dışına itilmenin acısıyla nasıl perişan olacağını düşünerek kendimizi üzmemize hiç gerek yokmuş. Ernest karısının içki bağımlılığını öğrendiği gece onu aşağı çağırmış olan komşusu Bayan Richards'la görüşüp ondan Ellen'in bu konudaki düşüncelerinin bazı ayrıntılarını öğrenmişti. Kadıncağız Ellen'in hiç de vicdan azabı çeker gibi görünmediğini söylüyordu. Ernest'in ayrılma kararını duyunca "Çok şükür, nihayet!" demişti. Kendisi evliliğinin geçersiz olduğunu bildiği halde, besbelli ki bunun kimsenin zamanını harcadığına değmeyecek basit bir ayrıntı olduğunu düşünüyor olmalıydı. Ernest'in ondan ayrılmasının her ikisi için de en hayırlısı olduğunu söylemişti.

"Bu hayat bana göre değil," diye devam etmişti. "Ernest benim için fazla iyi, ona benden birazcık daha iyi bir kadın lazım, bana da ondan birazcık daha kötü bir adam lazım. Eğer evlenip bir arada yaşamaya kalkmamış olsak hayat boyu gül gibi geçinip giderdik ya... Ben yıllardır küçük de olsa kendi evim olmasına alışmışım, Ernest'in etrafta dolaşıp durması hoşuma gitmiyor; ne onun ne de başka bir adamın. Üstelik çok da düzenli, hapis yatmanın ona şu kadarcık faydası olmamış. Hayatında hiç hapse girmemiş gibi ağır ve ciddidir, ne küfreder, ne bir şey, böyle ne olursa olsun öylece sakın sakın konuşması beni korkutuyor, bu sefer daha beter içiyorum. Biz kızlar öyle biri birden üzerimize atlayıp bizi dürüst bir kadın yapıversin falan istemeyiz canım, bizim istediğimiz bir iki devamlı dostumuz olsun, bize ölmeyecek kadar bir şeyler versin, arada sırada da bizi birazcık iyi olmaya zorlasın, hepsi o. Bundan fazlasına dayanamayız. Çocukları istiyor madem; alsın, onun onlara benden daha fazla faydası olur. Bana para vermesine gelince, ister versin, ister vermesin... Bana bugüne kadar hiçbir kötülüğü dokunmadı, ben de onun yakasına yapışacak değilim; ama eğer vermek istiyorsa, eh, o zaman ben de alırım herhal." Aldı da.

Bu anlaşma sonuca bağlandığında Ernest yine içinden, "Ben de kendimi şanssız sanıyordum," diye geçirerek seviniyordu.

Oldu olacak Ellen hakkında söylenecek başka ne varsa burada söyleyeyim gitsin. Bundan sonraki üç yıl boyunca her pa-

zartesi düzenli olarak bir sterlinini almak için Bay Ottery'nin bürosuna uğradı. Her seferinde üstü başı gayet düzgün geliyor, öyle de sakın ve güzel görünüyordu ki bilmeyenin aklına bir şeycik gelmezdi. Başta çeşitli acıklı hikâyelerle parasını zamanı gelmeden almak istediği oldu, ama üç dört başarısız girişimden sonra vazgeçti ve parasını tek laf etmeden düzenli olarak almayı sürdürdü. Bir defasında bir gözü morarmış halde gelmiş, halini "bir oğlan taş attıydı da yanlışlıkla bana değdi" diye açıklamıştı, ama üç yılın sonunda hâlâ en başında nasıl görünüyorsa aynı öyle görünüyordu. Sonra bir gün yeniden evlenmek üzere olduğunu açıkladı. Bay Ottery onunla bu konuda görüşüp evlenmesi halinde yine çokeşlilik durumuna düşebileceğini vurguladıysa da, Ellen, "Siz ne dersiniz deyin," diye cevap vermişti, "ama ben kasabın Bill'le evlenip Amerika'ya gidiyorum, inşallah Bay Pontifex de bize karşı çok sert davranmaz ve nafakamı kesmez diyoruz." Ernest'in böyle bir şey yapması pek olası değildi; böylece Ellen'la 'kocas'ı huzur içinde Amerika'ya gittiler. Bence gözünü morartan da Bill'di ve Ellen da onu bu sebeple belki de daha bile fazla seviyordu.

Sonradan duyduğum ufak tefek bir iki şeyden Bill'le çok iyi anlaştıklarını ve Ellen'ın onda kendisine John'dan da, Ernest'ten de daha uygun bir eş bulduğunu tahmin ediyorum. Ernest'e hemen her yıl doğum gününde Amerika damgalı bir zarf içinde üzerinde basmakalıp bir söz yazılı bir kitap ayrıca ya da anlamlı bir mesaj taşıyan bir nihale gibi minnet ifadesi kabilinden ufak tefek bir hediye gelir; ama zarftan hiç mektup çıkmaz. Çocuklara gelince, onların bir kez olsun lafını bile etmemiştir.

Bölüm LXXVIII

Bu arada Ernest yirmi altısını dolduralı epey olmuş, parasını almasına bir buçuk yıldan biraz fazla bir zaman kalmıştı. Parasını Bayan Pontifex'in kendisi tayin ettiği günden önce vermek için bir sebep göremiyordum, bununla beraber bu son yaşananlardan sonra Blackfriars'taki dükkânı çalıştırmaya devam etmesi de hoşuma gitmiyordu. Onun neler çektiğini ve sözde karısı olan Ellen'in alışkanlıkları yüzünden ne derece parasız kaldığını daha yeni tam olarak anlamıştım.

Aslında solgunluğunu ve yüzüne yerleşip kalan o eski bezginlik ifadesini fark etmemiş değildim; ama ya tembelliğimden ya da Ellen'la uzun boylu mücadele edip galip çıkmaktan pek umudum olmadığından olacak, gerektiğinde ilgi gösterip sormam gereken soruları sormamıştım. Gerçi sorsaydım da elimden ne gelirdi bilmiyorum; çünkü bu öğrendiği şeyden başkası onu karısından koparamazdı. Onunla yaşamaya devam ettiği sürece de hiçbir şeyin ona fazla bir faydası olamazdı.

Doğrusu iyi de etmişim, işler böyle kendi haline bırakılınca kendiliğinden en iyi şekilde çözümlenmiş oldu. Zaten çözümlenmeseler bile işin içinde Ellen olduğu sürece bu işe benim gücüm yetecek gibi değildi; ama artık Ellen sahneden çekilmiş, benim vaftiz oğluma karşı olan bütün ilgim de yeniden canlanmıştı. Onun için ne yapabileceğimi ciddi bir şekilde düşünmeye başlamıştım.

Ernest Londra'ya gelip kendi imkânlarıyla yaşamaya başlayalı üç buçuk yıl olmuştu. Bunun altı ayını din adamı olarak, altı ayını hapiste geçirmiş, iki buçuk yıldır da hem iş hem de evlilik deneyimiyle iki kat olgunlaşmıştı. El attığı her işte, hatta hapis yatma konusunda bile, başarısız olmuştu diyebilirim, fakat bana kalırsa yenilgileri her zaman öylesine birer zafere benziyordu ki onun için emek harcama konusunda içim son derece rahat-

tı, hepsine degeceğinden emindim. Tek korkum, kendi haline bırakılması onun için daha iyi olacağı bir anda işine karışmaktı. Sonunda üç buçuk yıldır yeteri kadar çile çektiğine karar verdim; dükkânın ona çok faydası olmuştu, o dükkân sayesinde bir şekilde idare edebilmiş, kendi ayaklarının üzerinde durmayı öğrenmiş, kısa bir süre önce etrafında aşılmaz zorluklardan başka bir şey göremezken artık her yerde kârlı imkanlar görmeye başlamıştı. Alt sınıflardan insanların hayatını görüp anlaması da kibarların hayatıyla sınırlı dünya görüşünü genişletip ufkunu açmış, anlayışını artırmıştı. Sokaklarda dolaşırken sahafların kapının önüne dizdiği kitapları, antikacıların raflarındaki ufak tefek eşya kalabalığını, çevremizi saran bitmez tükenmez ticari etkinlikleri gördüğünde, artık hepsine kendisi o dükkânı işletmeden önce asla bakamayacağı bir gözle bakıyor, çalışıp didinen insanların halinden anlıyordu.

Bana sık sık, “Eskiden trenle kalabalık banliyölerin yakınından geçtiğimde, sokaklar boyunca sıra sıra duran derme çatma evlere bakarken o evlerde nasıl insanların yaşadığını, neler yaptıklarını, neler hissettiklerini düşünür, bunların benim yaptığım ve hissettiğim şeylere ne kadar benzediğini merak ederdim,” demiştir, “ama artık hepsini biliyorum.” Odisse’nin yazarını çok iyi tanımıyorum (gerçi içimde onun da din adamı olduğuna dair kuvvetli bir his var), fakat bilge adamı “birçok insanın halini ve âdetlerini” bilen biri diye tarif ederek çok doğru bir şey söylemiş. Hangi kültür bununla kıyaslanabilir? Ernest’e okulda ve üniversitede aldığı eğitim şimdi hapisanede ve terzi olarak Blackfriars’ta geçirdiği yıllarına kıyasla artık koca bir yalandan, insanı güçsüz ve çaresiz bırakan ahlaksızca bir yalandan ibaret gibi görünüyordu. Pandomimleri daha iyi anlamaktan başka hiçbir kazancı olmayacak bile olsa çektiği her şeyi yaşamaya yine de razı olacağını söylediğini duymuşumdur. Hem bu son üç yılda öyle bir özgüven kazanmıştı ki her şartta ayakta kalmayı başarabileceğine inancı artmıştı.

Ne var ki daha önce de söylediğim gibi, ben artık vaftiz oğlumun hayatın alt seviyeleri hakkında işine yarayabilecek ne varsa gördüğünü ve gelecekte onu bekleyen hayata daha uygun bir

tarzda yaşamaya başlamasının vaktinin geldiğini düşünüyordum. Halası onun toprağı öpmesini istemişti; o da öpmüştü, hem de ne öpüş... Yine de onun küçük esnaf konumundan birdenbire yılda üç-dört bin sterlin geliri olan bir adam konumuna gelmesi fikri hoşuma gitmiyordu. İnsanın darlıktan bolluğa fazla ani bir şekilde geçivermesi, en az aniden bolluktan darlığa düşmesi kadar tehlikelidir; üstelik yoksulluk çok yorucudur; bir adam eğer sonraki gelişmelerini emin adımlarla geçmek istiyorsa bu yarı-embriyonik süreçten geçmesinde fayda vardır; ama tıpkı kızamık ya da kızıl gibi, yoksulluğu da hafif ve çabuk atlatmak yeğdir.

Hayatında bir kez olsun felekten bir sille yememişse, kimse-
nin elinde avucunda ne varsa son kuruşuna kadar kaybetmeyeceğinin garantisi yoktur. Sık sık, “Benim hiç öyle riskli yatırımlara hevesim yoktur,” diyen orta yaşlı kadınlar ve sakın aile babaları duyarım. Hayatlarında bir kez olsun en güvenilir, en itibarlı yatırım araçlarından başkasına el sürmemişlerdir, asla da sürmezler, hele sınırsız sorumluluk getiren yatırımlar mı, aman Tanrı göstermesin! Aman, aman derken elleri kolları sallanır, gözleri iri açılır.

Birinin böyle konuştuğunu duyarsanız anlayın ki karşısına çıkacak ilk maceracıya en kolay av olacak kişi ta kendisidir. Genellikle olay şöyle gelişir, efendiden biri gelip piyasa ve yatırım konusundan laf açar, sohbeti ilerletir, sonunda da tabiatı itibarıyla son derece temkinli bir insan olmasına ve spekülasyonun ne kadar aptalca bir şey olduğunu gayet iyi bilmesine rağmen, spekülatif denildiği halde aslında hiç de öyle olmayan bazı yatırım imkanları bildiğini söyler ve cebinden Cornwall’da bir altın madeninin tanıtım broşürünü çıkarır. İnsan para kaybetmenin dehşetini ve bilinen yoldan ayrılınca ne de kolay kaybedilebildiğini ancak kendisi para kaybedince anlar. Ernest feleğin sillesini bir kere yemiş, genç yaşında yokluk görmüştü, hem de akli başında bir adamın pek kolay unutamayacağı kadar fena bir şekilde. Bir adamın başına bundan daha iyi ne gelebilir bilmiyorum, yeter ki kalıcı bir şekilde zarara uğramamış olsun.

Bu konudaki inancım o kadar kuvvetli ki elimde olsa her okula bir spekülasyon öğretmenini atanmasını sağlardım. Öğrenciler borsa haberlerini takip etmeye, *Money Market Review* ve *Railways News*'u ve tüm kaliteli ekonomi yayınlarını okumaya teşvik edilir, kendi aralarında bir peninin bir sterlin yerine geçtiği bir menkul kıymetler borsası kurarlardı. Ondan sonra çabucak zengin olma hevesinin gerçek hayatta nasıl para kaybettirdiğini gözleriyle görürlerdi. Okul müdürü tarafından en temkinli oyuncuya verilmek üzere bir ödül konulabilir, paralarını tekrar tekrar kaybeden öğrenciler okuldan atılırdı. Tabii ki öğrencilerden biri gerçek bir spekülasyon dehası çıkar ve pekâlâ da para kazanabildiğini gösterirse, o da varsın spekülasyon yapsın artık.

Eğer üniversiteler dünyadaki en kötü öğrenim yerleri olmasaydı, Oxford ve Cambridge'de spekülasyon kürsüleri kurulmasını ve profesörlerce okutulmasını isterdim. Ne var ki Oxford ve Cambridge'de en iyi yapılan şeylerin yemek, kriket, kürekçilik ve spor karşılaşmaları olduğunu ve bunların hiçbirinin de ne kürsüsü ne profesörü olduğunu düşününce, bir spekülasyon kürsüsü kurulmasının gençlere spekülasyon yapmayı yahut spekülasyon yapmamayı öğretecek yerde hepsini kötü birer spekülâtör yapacağından korkuyorum.

Bir keresinde bir babanın bu fikrimi gerçekten uyguladığını duymuştum. Oğlunun parlak prospektüslere ve dergilerdeki coşkulu yorumlara fazla güvenmemeyi öğrenmesini istediği için borsada kendi bildiği gibi yatırım yapsın diye bulup buluşturup eline beş yüz sterlin vermiş. Oğlunun bu parayı kaybedeceğini düşünüyormuş, ama sonuç öyle olmamış, çünkü çocuk o kadar uğraşmış ve o kadar temkinli davranmış ki parası çoğalıp duruyormuş. Sonunda babası (kendi ifadesiyle) kendini korumak için ilk koyduğu beş yüz sterlini de, çocuğun kazandığını da toptan geri almış.

Para konusunda ben de hatalar yapmıştım, 1846 civarıydı. O zamanlar herkes hata yapıyordu. Birkaç yıl öyle korkular yaşamış ve öyle çok sıkıntı çekmiştim ki sonunda (benden önce babama ve dedeme de danışmanlık yapmış olan bir borsa simsarının yol göstermesi sayesinde) elimdeki hisseleri kazançlı bir

şekilde elden çıkarmayı başardıktan sonra bir daha spekülatif yatırımlara elimi sürmedim. Mümkün olduğu kadar orta yoldan ayrılmamaya baktım. Aslında kâr etmekten çok elimdekini kaybetmemeye çalışıyordum. Kendi paramla ne yapıyorsam, Bayan Pontifex'in talimatları doğrultusunda Ernest'in parasıyla da aynı şeyi yapmıştım – yani hepsini Midland'ın adi hisselerine yatırıp bir daha da dokunmamıştım. Ne kadar uğraşsam vaftiz oğlumun servetini bu şekilde hiç uğraşmadan artırdığının yarısı kadar artıramazdım.

1850 ağustosunun sonunda, ben Bayan Pontifex'in mallarını sattığımda, Midland'ın 100 sterlinlik tahvilleri 32 sterlinden satılıyordu. Ernest'in 15.000 sterlinlik varlığının tamamını bu fiyattan Midland'a yatırdım ve ta son bahsettiğim zamana, yani 1861 Eylülüne kadar da hiç alış satış yapmadım. Sattığımda tahvillerin fiyatı 129 sterline çıkmıştı, buradan elde ettiği parayı da Midland'ın o günkü durumuna göre daha fazla yükselmesi beklenen London and North-Western'in adi hisselerine yatırdım, o zaman da 100 sterlinlik senedi 93 sterlinden almıştım ve bugün 1882 senesinde bu kâğıtlar hala Ernest'in elinde duruyor.

15.000 sterlinlik anapara on bir yılda 60.000 sterlini geçmişti, tabii ki aldıkça yine Midland'a yatırdığım faizler de üzerine eklenince Ernest'in o gün 70.000 sterlinin üzerinde bir serveti olmuş oluyordu. Şimdiyse hiç ellememesinin sonucu olarak bunun da neredeyse iki katına çıkmış bulunuyor.

Parası ne kadar artmış olsa da biraz daha artması gerekiyordu ki yaşı gelip de bu parayı kendisine teslim ettiğimde en az 3500 sterlinlik yıllık geliri olabilsin. Bunun için de bir buçuk yıl kadar bir zamanımız kalmıştı.

Onun çift kayıtlı muhasebe yöntemini öğrenmesini istiyordum. Pek de zor olmayan bu sanatı ben gençken öğrenmeye mecbur tutulmuştum, bir kere öğrenip ustalaştıktan sonra da bu işe öyle âşık olmuştum ki her genç için okuma yazmadan sonra en gerekli eğitimin bu olduğuna inanmıştım. Dolayısıyla Ernest'in de çift kayıtlı muhasebeyi iyice öğrenmesi konusunda kararlıydım. Ona vekilharcım olmasını, defterlerimi tutup birikimlerimi yönetmesini teklif ettim, birikimlerim dediğim

de defterde 15.000'den 70.000'e çıkmış olduğu görünen kendi parasıydı. Ona para 80.000 sterline çıktıktan sonra nemasını harcamaya başlayacağımı söyledim.

Ernest'in hala bekâr olduğunu keşfetmesinden birkaç gün sonra, tabiri caizse daha yeni bekâr hayatının balayının başındayken, ona bu niyetimi açtım ve dükkânı kapatıp kendi servetini yönetmesi için (sanki yönetilmeye ihtiyacı varmış gibi) yılda 300 sterlin teklif ettim. Tabii ki bu 300 sterlinin yönettiği paranın içinden kesileceğini söylemeye ne hacet!

Mutluluğunu tamamlamak için gereken bir şey kaldıysa o da buydu. Son üç dört gün zarfında hayal edilebilecek en çirkin, en umutsuz ilişkiden yakasını kurtarmaktan gayri, neredeyse sefalet sayılabilecek bir hayattan kendisi için oldukça iyi bir gelir düzeyine terfi etmişti.

"Haftada bir sterlin Ellen'a, kalanı da bana," diye hesap yapıyordu.

"Hayır," dedim, "Ellen'ın parasını ayrıca keseriz. Senin eline net 300 sterlin geçmesi gerek."

Bu tutarı nasıl kararlaştırdığıma gelince: Bu, Benjamin Disraeli'nin romanında kahramanı Coningsby'nin en kötü günlerinde ona verdiği paraydı. Belli ki Bay Disraeli Coningsby'nin yılda 300 sterlinden azıyla geçinip iki yakasını bir araya getirebilmesinin beklenemeyeceğini, ama bu kadarıyla bir iki sene idare edebileceğini düşünmüştü. 1862'de o güne göre, o günden bu yana olduğu kadar olmasa da, hayat pahalıymıştı, öte yandan, Ernest'in evveliyatı Coningsby'ninki kadar lüks sayılmazdı, onun için de yılda 300 sterlinin onun için de uygun olacağına karar vermiştim.

Bölüm LXXIX

Şimdi sıra çocukları ne yapacağımıza gelmişti. Ernest'e onların masraflarının da anaparanın içinden kesilmesi gerektiğini söyleyerek bu önerdiğim çeşitli kesintilerin gelirime kıyasla ne kadar önemsiz olduğunu ve hedeflediğimiz tutara varmayı da pek geciktirmeyeceğini açıkladım. Zorluk çıkarmaya başlayınca da ona bu paranın hepsinin bana halasından kaldığını (üstelik ona kalması gerekirken) hatırlattım ve halasıyla aramızda gerektiğinde onun için şimdi yaptığım şeyleri yapacağıma dair konuşmalarımız olduğunu anlattım.

Ernest çocuklarının açık, temiz havada ve hallerinden memnun başka çocuklar arasında yetişmesini istiyordu; fakat kendisini bekleyen servetten hâlâ haberi olmadığından çocukluklarını zenginler arasında değil, yoksullar arasında geçirmeleri konusunda ısrarlıydı. Ben itiraz ettimse de kendisi çok kararlıydı; düşününce ben de Ernest'in önerdiği şeklin herkes için en iyisi olabileceğine kanaat getirdim, ne de olsa çocukların gayrimeşru olması yüksek sosyete de işlerini pek de kolaylaştırmayacaktı. Henüz çok küçük oldukları için nerede olduklarının fazla bir önemi yoktu, yeter ki iyi kalpli, doğru dürüst insanların yanında ve sağlıklı bir muhitte yaşasınlar.

“Dedem babama yahut babam bana ne kadar kötü davranırsa, ben de çocuklarıma aynı o kadar kötü davranacağımı biliyorum,” diyordu. “Nasıl ki dedem ve babam kendilerini çocuklarına sevdiremedilerse, ben de sevdiremeyeceğim. İçimden aslında çok sevilen bir baba olmak geliyor; ama dedemle babam da öyle istemişlerdi. Yanımda fazla zaman geçirecek olsalar benden nasıl da nefret edeceklerini öğrenmelerine engel olabilirim, ama elimden bundan fazlası gelmez. Mademki hayatlarını er geç mahvedeceğim, bari küçükken edeyim de acısını fazla hissetmesinler.”

Biraz düşünüp gülerек devam etti:

“Bir adam babasıyla ilk olarak daha doğmadan evvel üç çeyrek sene kadar çekişir. Ondan sonra da kendine ait bir yer edinmek için ısrarla çabalar; bu karar bir kere verildi mi artık ayrılık ne kadar kesin olursa her iki taraf için de o kadar iyi olur.” Sonra ciddileşerek şöyle dedi: “Çocukların iyi yetişecekleri, iyi bakılacakları ve mutlu olacakları bir yerde, asılsız beklentilerle zehirlenmeden büyümelerini istiyorum.”

Sonunda aklına pazar günleri yaptığı yürüyüşlerde birkaç kere gördüğü bir çift geldi. Bu insanlar Gravesend'den birkaç kilometre aşağıda, tam denizin başlamak üzere olduğu yerde, su kıyısında yaşıyorlardı ve Ernest onların uygun olabileceğini düşünmüştü. Kendilerinin de hızla büyüyen bir ailesi vardı ve çocukları da gayet mutlu ve sağlıklı görünüyordu. Zaten hem anne hem de baba gayet rahat, sağlıklı ve sağlam yapılı insanlara benziyordu; çocuklar tanıdığımız kişilerden hiçbirinin yanında, onların yanında olacağından daha iyi serpilip gelişme imkânı bulamazlardı.

Bu çiftle gidip görüştük, en az Ernest kadar benim de onları gözüm tutmuştu, çocukları alıp kendi çocukları gibi yetiştirmeleri karşılığında kendilerine haftada bir sterlin teklif ettik. Teklifimizin üzerine atladılar, bir iki gün içinde çocukları getirip yanlarına yerleştirdik ve oradan çocuklar için, en azından şimdilik, elimizden gelenin en iyisini yapmış olduğumuz hissiyle ayrıldık. Sonra Ernest elindeki az bir malı da Debenham Müzayede Evi'ne gönderdi, iki buçuk yıldır oturduğu evi bırakıp medeniyete döndü.

Artık sağlığının hızla düzeleceğini umuyordum; ama durumunun açık bir şekilde kötüye gittiğini görerek hayal kırıklığına uğradım. Çok geçmeden öyle hasta görünmeye başladı ki onu alıp zorla Londra'nın en iyi doktorlarından birine götürdüm. Doktor bey genç dostumun akut bir hastalığı olmadığını; ama uzun süredir devam eden ağır manevi sıkıntılar yüzünden sinirlerinin yıpranmış olduğunu söyledi. Bunun da tek ilacı zaman, refah ve dinlenmeydi.

Ernest'in eski koşulları devam ediyor olsa da bir gün bu çö-

küntüyü yaşayacağını, ama daha aylar boyunca idare edebileceğini söyledi. Şimdiyse gerginliği ani bir şekilde ortadan kalktığı için birden düşmüştü.

Doktor, “Hemen çaprazlanması gerekiyor,” dedi. “Çaprazlama çağımızın en büyük tıbbi keşfidir. Onu biraz şaşırtın, farklı bir şeyler yapmaya götürün. Şöyle bir sarsılsın, kendini bırakıp başka şeylerle ilgilensin.”

Doktora paranın bizim için sorun olmadığını söylememiştim, sanırım o da beni pek zengin biri gibi görmemişti. Sözlerine devam etti:

“Görmek bir anlamda dokunmaktır, dokunmak bir anlamda beslenmektir, beslenmek bir anlamda özümlemektir, özümlemek bir anlamda yeniden yapılanmak ve üremektir, bu da çaprazlamadır – kendini başka bir şeye, başka bir şeyi kendine aktarmaktır.”

Gülerek konuşuyordu ama ciddi olduğu belliydi. Sözlerini sürdürdü:

“Bana sık sık çaprazlanmaya ihtiyacı olan hastalar gelir, isterseniz hava değişimine ihtiyacı olan hastalar da diyebilirsiniz. Birçoğunun Londra dışına çıkacak parası olmadığını bildiğim için onları bir yere gitmeden nasıl çaprazlayabileceğimi epeyce düşündüm ve hastalarımın önerdiğim Londra içi ucuz eğlencelerin bir listesini çıkardım; hiçbiri birkaç şilinden fazla tutmuyor ve gereken süre de yarım günü yahut bir günü aşmıyor.”

Ona bizim için paranın sorun olmadığını açıkladım.

Gülmesini sürdürerek, “Buna çok memnun oldum,” dedi. “Homeopatistler altını ilaç olarak verirler; ama yeterince vermiyorlar. Eğer genç dostunuza bu ilacı bol bol vererseniz çok yakında düzelir. Bununla beraber, Bay Pontifex’in sağlığı henüz yurt dışına çıkabilecek kadar iyi değil, bana anlattıklarınıza bakılırsa son zamanlarda yeterince değişiklik yaşamış zaten. Eğer şimdi yolculuğa çıkacak olsa muhtemelen bir haftadan fazla dayanamaz, hastalanır. Biraz kendini toparlamasını bekleyelim. Şimdilik ona Londra içi hava değişimi reçetemi yazıyorum.”

Biraz düşündükten sonra, “Hayvanat Bahçesi’ni birçok hastamda denedim, çok iyi geldiğini gördüm,” dedi. “Bay Pontifex’e bir doz büyük memeliler bölümü yazıyorum. İlaç olarak aldığını belli etmeyin, iki hafta boyunca haftada iki kere büyük memeliler bölümüne gidip sıkılmaya başlayıncaya kadar su aygırı, gergedan ve fillerin yanında dursun. Bu hayvanların hastalarımı tüm diğerlerinden daha iyi geldiğini müşahade ettim. Maymunlar insana çok yakın olduğu için yeterince kuvvetli bir çaprazlama olmuyor, yeterli uyarı düzeyini sağlayamıyorlar. Büyük etoburlar canayakın değil. Sürünge­nler faydasızdan da öte, keseliler de öyle. Papağan hariç, kuşlar da yine pek faydalı olmuyor, isterse arada bir onlara da baksın, ama esas fillerle ve domuzgillerle mümkün olduğunca haşır neşir olsun.

“Monotonluktan kaçınmak adına, Hayvanat Bahçesi’ne gitmeden mesela Manastır’da sabah ayinine katılabilir. *Te Deum*’dan sonrasına kalmasına lüzum yok. Neden bilmiyorum, ama *Jubilates* pek tatmin edici bir etki yapmıyor. Westminster’a şöyle bir uğrasın, müziğin büyük bölümü bitene kadar Şairler Köşesi’nde sessizce otursun. Bunu da iki üç kere yapsa yeter, fazlasına gerek yok.

“Ondan sonraki gün gemiyle Gravesend’e gönderin. Akşamları muhakkak tiyatroya gitsin. İki hafta sonra da kontrole gelsin, tekrar bir göreyim.”

Bu kadar tanınmış bir doktor olmasa ciddiyetinden şüphe ederdim; ama onun ne kendi zamanını ne de hastalarınınkini boşa harcayacak bir adam olduğunu biliyordum. Muayenehanesinden çıkar çıkmaz bir arabaya atlayıp Regent’s Park’a gittik ve çeşitli hayvanların bulunduğu bölümleri seyrederek birkaç saat ağır ağır dolaştık. Belki doktorun söyledikleri yüzünden de olabilir; ama o güne kadar hiç hissetmediğim bir şeyi kesin olarak hissettim, o da hayvanları seyrederken içime gerçekten yeni bir hayat akımı dolduğuydu, hayata bakmanın yeni şekillerini buluyordum ki bu da zaten aynı şey. Doktorun hayvan cinsleri arasında en faydalısı olarak büyük memelileri saymakta oldukça haklı olduğunu ve doktorun bana söyledik-

lerinin tek kelimesini bile duymamış olan Ernest'in de içgüdüsel olarak o bölümde uzun uzun oyalandığını fark ettim. Hele filleri, özellikle de yeni doğmuş yavru fili, sanki kendi hayatını yeniden yaratmak için onların hayatını kana kana içercesine seyretti.

Akşam yemeğimizi Hayvanat Bahçesi'nde yedik, Ernest'in iştahının hemen açılmış olduğunu görmek beni çok sevindirdi. O günden beri ne zaman kendimi keyifsiz hissetsem hemen Regent's Park'a giderim, her seferinde de işe yarar. Bunu burada özellikle yazmamın sebebi belki okuyucularımdan da bazılarına günü gelir bir faydası olur diye ummamdır.

Bu iki haftanın sonunda kahramanımız çok daha iyiydi, hatta doktor dostumuzun umduğundan bile çok daha iyi. Doktor onu tekrar muayene ettikten sonra, "Evet," dedi, "Bay Pontifex artık yurt dışına gidebilir, ne kadar çabuk giderse de o kadar iyi olur. Birkaç ay kalsın."

Bu, Ernest'in yurt dışına gideceğini ilk duyuyuydu, hemen benim onsuz o kadar uzun idare edemeyeceğimi söyledi. Bunu çabucak hallettim.

"Şimdi nisan başındayız," dedim, "ilk önce hemen Marsilya'ya git, oradan buharlı gemiyle Nice'e geç. Geze geze Riviera'dan Cenevre'ye in, oradan Floransa'ya, sonra Roma'ya geç, Napoli'yi de gezdikten sonra Venedik ve İtalyan gölleri üzerinden dönersin."

Hevesle, "Peki siz de gelmeyi düşünmez misiniz?" diye sordu.

Ben de hiç fena olmaz dedim ve ertesi sabah hazırlıklara başladık, bir iki günde de her şeyi tamamladık.

Bölüm LXXX

Gece postasıyla Dover'dan denize açıldık. Güzel, yumuşak bir geceydi, ay denizin üzerinde parlıyordu. Ernest bana, "Buharlı kanal gemilerinin makinalarından gelen bu yağ kokusu harika değil mi? Size de umut dolu gibi gelmiyor mu?" dedi. Çocukken bir kez annesi ve babasıyla Normandiya'ya gitmişti, bu koku onu daha koskoca dış dünyayla karşılaşmış incinmeye başlamadan önceki o günlere taşıyordu. "Pistondan gelen ilk gümbürtüyü ve çarklar dönmeye başlarken suyun çıkardığı fokurtuyu duymanın yabancı bir ülkeye gitmenin en tatlı anlarından biri olduğunu düşünmüşümdür hep."

Calais'de gemiden inip normalde ikimizin de derin uykuda olacağımız bir saatte elimizde bavullarımızla yabancı bir şehirde yürürken rüyada gibiydik; ama trene biner binmez uykuya yenik düştük ve Amiens'ı geçinceye kadar kestirdik. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber uyandık, Ernest yanından geçtiğimiz her nesneyi ilgi ve merakla izliyordu. Demiryolunun yanından arabasını sürerek pazara giden köylüyü, üzerinde kocasının şapkası ve ceketiyle yeşil bir bayrak sallayan işaretçinin karısını, koyunlarını çiyle kaplı otlığa çıkaran çobanı, demiryolu geçitlerinin yan taraflarındaki yamaçları kaplamış çuha çiçeklerini sözcüklerle anlatılamayacak kadar derin bir zevkle yudum yudum içer gibiydi. Bindiğimiz treni çeken lokomotifin adı Mozart'tı, Ernest bunu da çok sevmişti.

Altıda Paris'e vardık, şehri bir baştan bir başa geçip Marsilya ekspresine yetiştik, ama öğle olmadan genç dostum yorgun düşmüş ve uyuklamaya başlamıştı, arada gözünü açıyorsa da fazla uyanık kalamıyordu, uyanık durabildiği bütün süreyi toplansa bir saat ya eder ya etmezdi. Bir süre bununla mücadele etti, ama sonunda insanın böyle israf edebileceği kadar çok zevki olmasının çok güzel bir şey olduğunu söyleyerek kendini avuttu.

Böylece yaptığına uygun bir açıklama bulunca içi rahatlayarak kendini huzur içinde uykuya bıraktı.

Marsilya’da konakladık; fakat biraz da korktuğum gibi değişiklik heyecanı hâlâ biraz zayıf durumda olan vaftiz oğluma fazla gelmişti. Birkaç gün boyunca hasta yattı; ama ondan sonra düzeldi. Bana kalırsa, hasta olmak hayatın büyük zevklerinden biridir, yeter ki insan düzeline kadar çalışması gerekmesin. Bir keresinde ben de yabancı bir ülkede bir otelde kalırken hastalanmıştım, o günlerin ne kadar zevkli geçtiğini hâlâ hatırlarım. Orada hiçbir şeyi umursamadan, aklında hiçbir dert olmadan sıcacık yatağında öylece sessiz sessiz yatmak, ta uzaktaki mutfakta bulaşıkçının yıkayıp kaldırmakta olduğu tabak seslerini duymak, güneş bir bulutun ardına girip çıktıkça tavanı bir kaplayıp bir dağılan yumuşak gölgeleri seyretmek, avludaki fiskiyeenin tatlı şıkırtısını, sineklerden rahatsız olan atların ayaklarını yere vurmalarını ve boyunlarındaki çanların şingırdamasını dinlemek, tam bir aylıklık içinde olmaktan da öte, aylıklık etmenin o andaki en önemli vazifem olduğunu bilmek ne güzeldi. Kendi kendime, “Ah, hazır böyle bütün derdi tasayı unutmuşken şimdi şuracıkta ebediyen uyuyup kalsam bütün ümitlerimin de ötesinde bir talih olmaz mıydı?” diye düşünmüştüm.

Olurdu olmasına da, teklif edecek olsalar alan olmazdı. Başımıza ne kötülük gelirse gelsin, çoğumuz ölmeyi kabul etmek-tense durup her şeyin geçmesini beklemeyi yeğler.

Ernest’in de hemen hemen benim o zaman hissettiklerimi hissettiğini görebiliyordum. Pek fazla konuşmuyordu, ama her şeyin farkındaydı. Onun için yalnızca bir kez endişelendim. Karanlık bastırırken beni yatağının yanına çağırıp, ağır ve alçak bir sesle benimle konuşmak istediğini söyledi.

“Düşünüyordum da,” dedi, “belki bu hastalıktan kalkamayabilirim, eğer kalkamazsam, içime dert olan tek bir şey olduğunu bilmenizi isterim. O da,” hafifçe durakladıktan sonra devam etti, “annemle babama karşı davranışım. Onlara gereğinden fazla iyi davrandım. Onları fazla saydım, fazla düşünceli davrandım.” Bunu dedikten sonra yüzünde beliren gülümseme bana pek ciddi bir sorun olmadığını göstererek içimi rahatlatı.

Yatak odasının duvarlarında Fransız İhtilali'nden kalma bir dizi baskı resim vardı, resimlerde Lykurgos'un hayatından olaylar temsil edilmişti. "Grandeur d'âme de Lycurgue³," ve "Lycurgue consulte l'oracle⁴" vardı, bir de "Calciope a la Cour⁵." Bu sonuncunun altında Fransızca ve İspanyolca olarak şunlar yazılıyordu: "Modele de grâce et de beauté, la jeune Calciope non moins sage que belle avait mérité l'estime et l'attachement du vertueux Lycurgue. Vivement épris de tant de charmes, l'illustre philosophe la conduisit dans le temple de Junon, o ils s'unirent par un serment sacré. Aprs cette auguste cérémonie, Lycurgue s'empessa de conduire sa jeune épouse au palais de son frre Polydecte, Roi de Lacédémon. Seigneur, lui dit-il, la vertueuse Calciope vient de recevoir mes vœux aux pieds des autels, j'ose vous prier d'approuver cette union. Le Roi témoigna d'abord quelque surprise, mais l'estime qu'il avait pour son frre lui inspira une réponse pleine de beinveillance. Il s'approcha aussitt de Calciope qu'il embrassa tendrement, combla ensuite Lycurgue de prévenances et parut trs satisfait⁶."»

Ernest bana resmi ve yazıyı gösterdikten sonra biraz çekingen bir ifadeyle Kalsiyope'dense Ellen'la evlenmeyi yeğleyeceğini söyledi. Kendine gelmeye başladığını anlamıştım, hiç tereddüt etmeden bir iki gün içinde yolculuğumuza kaldığımız yerden devam etmeyi önerdim.

3 Lykurgos'un ruh yüceliği

4 Lykurgos kahine danışıyor

5 Calciope sarayda

6 Akli da güzelliğinden aşağı kalmayan, zarafet ve güzellik timsali genç Calciope erdemli Lykurgos'un takdir ve bağlılığını kazanmıştı. Calciope'nin güzel nitelikleriyle adeta büyülenen ünlü filozof onu Junon tapınağına götürdü, orada gizli bir yeminle birleştiler. Bu saygıdeğer törenin ardından, Lykurgos genç eşini hemen Lakedaimon kralı, ağabeyi Polidectus'in sarayına götürdü. Ona, Efendim, az evvel sunağın yanında erdemli Calciope'ye bağlılığımı sundum, haddim olmayarak sizin de beraberliğimizi onaylamanızı diliyorum, dedi. Kral evvela biraz şaşırmış göründüyse de, kardeşi için beslediği hayranlık ona iyilik dolu bir cevap ilham etti. Hemen Calciope'nin yanına giderek onu şefkatle öptü, ardından Lykurgos'a iyi dileklerini sundu; çok memnun görünüyordu.

Okuyucuyu peşimizden sürükleyerek yormak istemiyorum. Siena'ya, Cortona'ya, Orvieto'ya, Perugia'ya ve daha birçok şehre uğradık ve Roma'yla Napoli arasında geçirdiğimiz iki haftanın ardından Venedik tarafına gidip Alplerin güney yamaçlarıyla Apennin Dağları'nın kuzey yamaçları arasında kalan bütün o harikulade kentleri gezdik, sonunda da St. Gothard'dan döndük. Ernest yolculuktan benden daha fazla zevk almış olabilir mi bilmiyorum, ama artık sağlığı yerinde denebilecek kadar toparlanması bizim dönüşü geçmemizi buldu. Son dört yılda aldığı yaraların tamamen kapanıp geride yalnızca bir iz kalması ise aylarca sürdü.

Derler ki kolunu ya da ayağını kaybeden insanlar uzun zaman kaybettikleri uzuvlarında ara sıra ağrı ve acılar hissederlermiş. İngiltere'ye döndüğümüzde Ernest'in neredeyse unutulmuş olduğu bir acı tekrar içini sızlatacaktı; o da hapis yatmış olmasının acısıydı. Küçük bir dükkân sahibi olarak yaşadığı süre boyunca hapis yatmış olmasının hiçbir önemi yoktu; kimsenin bundan haberi yoktu, olsa da umurlarında olmazdı. Oysa şimdi eski sosyal konumuna geri dönüyorsa da alnında bir lekeyle dönüyordu ve ilk başta neredeyse kendini ve kim olduğunu unuttak kadar yeni ortamlarda dolaşırken hiç canını yakmayan bu yara eve döner dönmez sanki daha dün açılmış gibi zonklamaya başlamıştı.

Aklına hapishanedeyken bu düşüşü insanlara unutturmaya çalışmak yerine aksine bundan kuvvet alarak ilerlemek konusunda aldığı yüksek kararlar geliyordu. "O zaman kolaydı tabii," diye düşünüyordu, "ne de olsa üzümlere yetişemiyordum; ama şimdi iş değişti." Hem ukalalardan başka kim kendine yüksek hedefler koyar ya da yüksek kararlar alırdı ki?

Eski arkadaşlarından bazıları sözde karısından kurtulduğunu ve yeniden rahatça yaşayacak bir gelir düzeyine kavuştuğunu öğrenince dostluklarını tazelemek istemişlerdi; Ernest onlara minnettardı ve bazen onların bu girişimlerine aynı şekilde karşılık vermeye çalışıyordu; ama olmadı. O da kısa süre sonra yeniden kendi kabuğuna çekildi ve onları tanımazdan gelmeye başladı. Cehennemden çıkma bir dürüstlük iblisi yakasını

birakmıyor, onu sürekli kendi kendine, “Bu adamlar çok şey biliyor, ama her şeyi bilmiyorlar, bilseler benimle görüşmezlerdi, dolayısıyla da onların dostluğunu hak etmiyorum,” demeye zorluyordu.

Kendisinden başka herkesin süttten çıkmış ak kaşık olduğunu sanıyordu. Tabii ki öyle olmalıydılar; öyle olmasa kendileriyle uzaktan yakından ilgili olan herkese eksik ve kusurlarını açıklayıp uyarmaları gerekmez miydi? Eh, kendisi bunu yapamazdı; insanların dostluğunu yalan dolanla kazanıp sürdürecektir bir hali de yoktu. Böylece denemekten bile vaz geçip kendini eski zevkleri olan müziğe ve edebiyata verdi.

Tabii ki o günden bu yana bunun ne kadar aptalca olduğunu çoktan kendisi de anladı, daha doğrusu kuramsal olarak aptalca demek istiyorum; çünkü uygulamada bu düşüncesi onu söylemek istediği şeyleri özgürce söylemekten alıkoyacak ve başarıyı bambaşka bir yerde aramasına neden olacak ilişkiler kurmasına engel olması nedeniyle çok iyi sonuç verdi. Ne yapıyorsa tamamen içgüdülerini izleyerek ve yalnızca kendisi için doğal olan o olduğu için yapıyordu. Ne zaman düşünecek olsa yanlış düşünüyordu; ama yaptığı şeyler doğrudu. Ona yakın bir zamanda bir kere buna benzer bir şey ile her zaman kendine yüksek hedefler koyduğunu söyledim. Biraz bozulmuş gibi bir ifadeyle, “Ben kendime hiç hedef koymadım ki,” diye karşılık verdi, “ama şundan emin olabilirsiniz ki kendime bir hedef seçme şansım olduğunu düşünmüş olsaydım da muhakkak alçak bir hedef seçerdim.”

Zaten sanırım aklımda bir bozukluk olmayan hiç kimse salt kötülüğünden kendine çok yüksek hedefler seçmez. Bir keresinde bir fincan sıcak kahvenin üzerinde sütün oluşturduğu incecik kaymağın üzerine konan bir sinek görmüştüm. Hayvancağız içinde bulunduğu büyük tehlikeyi fark etti ve gövdesine göre koca koca adımlarla ve inanılmaz bir gayretle o kaypak yüzeyde yürüyerek kendini fincanın kenarına attı; çünkü ayaklarının altındaki zeminin kanatlarını çırpıp havalanmasına izin verecek kadar bile gücü yoktu. Onu seyrederken aklımdan bu kadar büyük bir zorluk ve tehlike anının ona, hem manevi hem de

fiziksel olarak, hayatının sonuna kadar devam edecek, hatta bir ölçüde kendisinden alt soyuna bile geçecek bir güç kazandırmış olması gerektiği geçti. Elbette elinde olsa bu gücü hiç kazanmamayı yeğler ve bile bile sıcak kahveye konmazdı. Yaşayıp gördükçe şuna daha kesin bir şekilde inanıyorum ki insanlar doğru şeyi yaptıkları sürece neden yaptıklarının bir önemi yok. Aynı şekilde, yanlış bir iş yaptılarsa da yanlış yapma nedenlerinin ne olduğu sonucu hiç değiştirmiyor; sonuç yalnızca yapılan şeye bağlı. Nerede okuduğumu hatırlamıyorum; ama bir zamanlar bir eyalette büyük bir kıtlık yaşanmış ve özellikle yoksullar çok sıkıntı çekmiş, insanlar açlıktan kırılmış, hayatta kalmayı başaranlar da perişan olmuş. Fakat bir köyde küçük çocukları olan çok yoksul dul bir kadın varmış ki, bilindiği kadarıyla elinde avucunda bir şeyciği olmadığı halde kendisi de, çocukları da gayet gülbüz ve sağlıklı görünüyörlarmış. Nasıl idare edebildikleri herkese merak konusu olmuş. Bir sırları olduğu ve her neyse pek öyle iyi bir şey de olmadığı belli oluyormuş, çünkü ne zaman laf herkes açlıktan kırılırken onun ve ailesinin bu kadar iyi durumda olmalarına gelecek olsa kadıncağızın yüzüne telaşlı ve endişeli bir ifade geliveriyormuş. Üstelik aileyi bazen gecenin olmadık saatlerinde dışarda dolaşırken yahut ellerinde nereden aldıkları belirsiz bir şeylerle evlerine giderken görenler oluyormuş. Kadın ve çocukları da herkesin onlardan şüphelendiğini biliyorlar ve o güne kadar son derece namuslu, dürüst insanlar olarak bilindikleri için de buna çok üzölüyorlarmış; çünkü kendileri de yaptıkları şeyin tam manasıyla kötü değilse bile acayip olduğunu düşünüyorlarmış. Ne var ki buna rağmen durumları gayet iyiymiş ve bütün komşuları açlıktan kıvranırken onların gücü kuvveti yerinde görünüyormuş.

Gel zaman git zaman bu mesele herkese dert olmuş, sonunda köyün papazı kadıncağızı öyle bir sorguya çekmiş ki zavallıcık gözyaşlarına boğularak ve utancından yerin dibine girerek gerçeği itiraf etmiş. Meğerse çocuklarıyla geceleri çalıların diplerinden salyangoz toplayıp çorbasını yapar, karınlarını onunla doyururlarmış. Papaza, acaba bu büyük bir günah mı yoksa Tanrı onları affeder mi diye soruyormuş, acaba böyle tabiata

aykırı bir davranışta bulunan biri için dünyada ya da ahirette kurtuluş umudu var mıdır diye.

Yine bir keresinde bütün parasını devlet tahvillerine bağlamış dul bir kontesin hikâyesini duymuştum. Bu yaşlı kontesin birçok oğlu varmış ve küçük oğulları da hayata iyi bir başlangıç yapabilsinler diye devlet tahvillerinden daha yüksek getirili bir yatırım şekli arıyormuş. Avukatına danışmış, o da ona tahvilleri satıp parasını London and North-Western Demiryolları'na yatırtmasını tavsiye etmiş. Demin bahsettiğimiz köylü kadıncağız için salyangoz yemek ne ise bu yaşlı kadın için de demiryolu hissesi almak oymuş, ama oğullarına da para lazım olmuş. Böylece üzülmek ve utanarak da olsa avukatının dediği gibi yapmış. Sonra uzun bir müddet geceleri uyuyamamış ve bir felaket olasılığı hiç aklından çıkmamış. Peki, sonunda ne olmuş? Oğulları hayata annelerinin desteğiyle rahatça atılmışlar, kontesin parası birkaç yılda iki katına çıkmış, o da bunun üzerine demiryolu hisselerini satıp parasını yeniden devlet tahvillerine yatırmış ve huzur içinde ölmüş.

Aslında yaşlı kontes yanlış ve tehlikeli bir şey yaptığına inanıyormuş; ama bunun sonuçla hiçbir ilgisi yok. Diyelim ki Londra'nın tanınmış bir bankerinin tavsiyesi üzerine iç rahatlığı içinde bir yatırım yapsaydı ve bankerin tavsiyesi kötü çıkıp bütün parasını kaybetseydi veya bunu büyük bir gönül rahatlığıyla ve içinde hiçbir günah hissi duymadan yapmış olsaydı; masumiyetinin, hiçbir kötü niyeti olmamasının ve hareketinin nedenlerinin kusursuzluğunun ona bir faydası olur muydu? Tabii ki hayır.

Artık hikâyemize dönelim. Kahramanımıza en çok sorun çıkaran Towneley oldu. Daha önce de söylediğim gibi, Towneley Ernest'in yakında para sahibi olacağını biliyordu, fakat tabii ki Ernest onun bunu bildiğini bilmiyordu. Towneley zengindi ve artık evliydi; Ernest de yakında zengin olacaktı ve bir defa bütün iyi niyetiyle evlenmek istemişti, muhakkak ileride bir gün hakiki bir evlilik yapacaktı. Böyle bir adam için uğraşmaya değerd, Towneley de bir gün sokakta Ernest'le karşılaşp da Ernest uzağından geçip gitmeye çalışınca buna izin vermedi, her zamanki

gibi düşüncelerini okudu ve bütün içtenliğiyle Ernest'i tabiri caizse ensesinden yakaladığı gibi güzelce silkeleyip gülerek böyle bir saçmalığı kabul edemeyeceğini söyledi.

Towneley hala Ernest'in gözünde her zaman olduğu gibi bir kahraman, bir yıldızdı ve zaten kolayca etkilenen Ernest bu davranışı üzerine ona karşı hiç hissetmediği kadar büyük bir minnettarlık ve sıcaklık hissetmişti; ama içinde Towneley'den bile daha güçlü, bilinç dışı bir şey vardı ki onu Towneley'yle olan ilişkisini belki dünyada başka hiç kimseyle olan ilişkisini kesmediği kadar kesin bir şekilde kesme kararını vermeye zorluyordu; Towneley'ye alçak bir sesle aceleyle teşekkür ederek elini sıkarken gözleri bütün çabasına rağmen yaşlarla doldu. "Eğer yine karşılaşırsak," dedi, "bana bakma, ama eğer bundan sonra hoşlanmadığın şeyler yazdığımı duyacak olursan, hakkımda elinden geldiği kadar merhametli bir şekilde düşünmeye çalış," sonra da birbirlerinden ayrıldılar.

"Towneley iyi bir insan," dedim, "onunla ilişkisini kesmemeliydin."

"Towneley yalnızca iyi bir insan değil," diye karşılık verdi, "istisnasız hayatımda gördüğüm en iyi insan," ardından sağolsun bana iltifat ederek, "bir tek siz hariç," diye ekledi, "Towneley benim olmak istediğim her şeyin timsali; fakat aramızda gerçek bir birlik yok. Onunla ilişkiyi kesmesem, içimde hep hoşuna gitmeyecek şeyler söylersem dostluğunu kaybetme korkusunu taşıyacaktım, oysa pek çok şey söylemeye niyetim var," neşelenerek devam etti, "Towneley'nin hoşlanmayacağı şeyler."

Daha önce de yazdığım gibi, insanın Tanrı için anasıyla babasından vaz geçmesi çoğunlukla dayanılabilir bir şeydir; ama Towneley gibi insanlardan vaz geçmek o kadar kolay olmaz.

Bölüm LXXXI

Böylece tüm eski dostlarından koptu, geriye görüşmeye devam ettiği yalnızca dört beş kişi kaldı, bunlar da ben ve benim birkaç samimi eski dostumdu, Ernest onlardan ne kadar hoşlanıyorsa onlar da ondan o kadar hoşlanıyorlardı ve tıpkı benim gibi onlar da genç ve taze bir dimağ bulduk diye seviniyorlardı. Ernest benim hesap defterlerimi tutmaya devam ediyordu, tabii yapılacak bir şey olduğunda ki o da oldukça nadir oluyordu. Onun dışında kalan zamanının büyük kısmını şimdiden kalınlaşmış dosyalarda topladığı birçok not ve denemelere yenilerini ekleyerek geçiriyordu. Yazmaya alışık biri edebiyatın onun doğal yeteneği olduğunu bir bakışta görebilirdi. Ben de onun bu işe böylesine kendiliğinden bir şekilde yönelmesinden çok memnundum. Ne var ki konu seçiminden pek memnun değildim; nasıl ki müzikte yalnızca en ciddi ve ağır tarzdan hoşlanıyorsa, yazarken de yalnızca en ciddi ve en ağır konularla ilgilenmekte ısrar ediyordu.

Ona bir gün Tanrı'nın ciddi meseleler üzerinde çalışanlara sunduğu mükâfatın zayıflığından bunu tasvip etmediğinin ya da en azından pek kıymet vermediğinin ve fazla teşvik etmek istemediğinin belli olduğunu söyledim.

“Mükâfat konusunu hiç açmayın,” dedi. “Düşünün, Milton *Kayıp Cennet*⁷ için yalnızca 5 sterlin almış.”

Hemen cevabını yapıştırdım: “Fazla bile almış. Bana kalsa hiç yazmasın diye iki katını verirdim.”

Ernest biraz şoke olmuştu. Gülerek, “Hiç değilse ben şiir yazmıyorum,” diye karşılık verdi.

Bu sözüyle beni ıgnelemeye çalışıyordu; çünkü benim yazdığım komedi oyunları tabii ki ölçülü ve uyaklıydı. Bunun üzerine lafı daha fazla uzatmadım.

7 Paradise Lost, İngiliz şair John Milton'ın dinsel temalı ünlü şiiri.

Bir süre sonra aklına yine, kendi ifadesiyle hiç bir iş yapmadan, yılda 300 sterlin almasını dert etmek geldi ve geçinecek kadar bir para kazanabileceği bir iş bulmaya çalışacağını söyledi.

Buna güldüm ama onu kendi haline bıraktım. Uzun bir süre uğraşıp durdu, ama söylemeye ne hacet, başarılı olamadı. Yaşlandıkça halkın aptallığından ve safdilliğinden giderek daha emin oluyorum, ama aynı zamanda kendini bu saf ve aptal halka kabul ettirmenin ne kadar zor olduğunu da daha iyi anlıyorum.

Makale üstüne makale yazıp bir editörden diğerine dolaştı durdu. Bazen bir editörün onu dinleyip makalelerini bırakmasını söylediği oluyordu; ne var ki hemen her defasında sonunda hepsini kendi yayınlarının makalelerine uygun olmadığını söyleyen kibar bir mektupla birlikte geri gönderiyorlardı. Gelin görün ki bu makalelerin birçoğu sonradan Ernest'in kitaplarında yer aldı, kimse de şikayet etmedi, en azından edebi değerini tartışan hiç olmadı. Ernest bir gün bana şöyle demişti: “Şunu anladım ki talep son derece buyurgan, arz da onun için bir o kadar ricacı olmak zorunda.”

Nihayet önemli bir aylık edebiyat dergisinin editörü bir makalesini kabul etti, o da sonunda edebiyat dünyasına ilk adımı attığını düşündü. Makalesi ilk çıkacak sayıda değil ondan bir sonrakinde yayınlanacaktı, on on beş güne kadar da yayıncıdan belgesinin gelmesi gerekiyordu; fakat haftalar geçtiği halde belge gelmedi, aylar ayları kovaladı ama Ernest'in makalesine bir türlü yer bulunamadı; en sonunda altı ay sonra editör gelecek on ay boyunca bütün sayıların tamamen dolu olduğunu ama makalesinin kesinlikle yayınlanacağını söyledi. Bunun üzerine Ernest makalesini geri almakta ısrar etti.

Bazen yazılarının gerçekten yayınlandığı da oluyordu, o zaman da bir bakıyordu ki editör yazısını kafasına göre düzeltmiş, bazı yerlerine kendince komik bulduğu espriler eklemiş yahut da Ernest'in bütün yazının en önemli yeri olduğunu düşündüğü paragrafı kesmiş. Üstelik yazıları yayınlansa bile parasını almak ayrı bir meseleydi ve Ernest'in eline yazılarından bir kuruş bile geçmedi. O günlerde bir kez bana, “Editörler tıpkı

İncil'deki alıp satan kimseler gibi," demişti, "üzerinde canavarın nişanı⁸ bulunmayan bir tane bile yok."

Hüsran içinde geçen aylardan ve kasvetli bekleme odalarında (editörlerin bekleme odalarının hepsi de bana birbirinden iç karartıcı gelir) ziyan olan uzun saatlerden sonra, birinci sınıf bir haftalık gazeteden gerçek bir iş teklifi aldı. O gazete üzerinde büyük nüfuzu olan biri aracılığıyla ona bir görüşme ayarlamıştım. Editör ona çeşitli ve zor konular üzerine bir düzine uzun kitap gönderip bir hafta içinde tek bir yazıda hepsinin eleştirisini yapmasını istedi. Kitaplardan birinin içinde, olumsuz bir şekilde eleştirilmesini yazan bir not vardı. Ernest olumsuz bir şekilde eleştirmesi istenen kitabı çok beğenmişti ve kendisine gönderilen kitapları hakkını vererek inceleyip eleştirmesinin mümkün olmadığını görerek hepsini geri yolladı.

En sonunda bir gazete bir düzine kadar makalesini aldı, üstelik makale başına da birkaç altın verdi, hem de peşin olarak, fakat Ernest'in yazılarının sonuncusu da yayınlandıktan iki hafta sonra kapandı. Öyle görünüyordu ki benim talihsiz vaftiz evladımla hiçbir şekilde alışveriş yapmak istemeyen diğer editörler meğerse işlerini biliyorlarmış.

Ben periyodik yayınlarda başarı elde edememesine hiç üzülmemiştim, çünkü daha kalıcı eserler vermeye talip olan biri için gazete ve dergilerde yazmak iyi bir alıştırma sayılmaz. Genç bir yazarın düşünmek için günlük, hatta haftalık basına yazan birinin bulabileceğinden daha fazla zamana ihtiyacı vardır. Ne var ki bu piyasada ne kadar değersiz olduğunu görmek Ernest'i çok üzüyordu. "Yahu, eğitilmiş bir at, cins bir koyun, saf kan bir güvercin yahut sarkık kulaklı bir tavşan olsam daha fazla ederdim," diyordu. "Hatta sömürgelerin birinde bir katedral olsam yine bana bir şeyler verirlerdi, ama şimdiki halimle kimse beni istemiyor." Artık sağlığı ve gücü iyice yerine geldiği için de yeniden dükkân açmak istiyordu, ama tabii bunun lafını bile ettirmiyordum.

8 "Kendisinde canavarın nişanı bulunmayan kimse ne bir şey alabilsin, ne de satabilsin." Yeni Ahit, Vahiy, 13:17.

Bir gün bana neredeyse vahşice bir tavırla, “Beyefendi olacağım da ne olacak?” dedi.

“Beyefendi olmanın bana bugüne kadar yemek bulmamı güçleştirip başkalarına yem olmamı kolaylaştırmaktan fazla ne faydası oldu? Olsa olsa sövüşlenmemin şeklini değiştirdi, hepsi o kadar. Sizin iyiliğiniz olmasa beş parasız olurum. Çocuklarımı oraya yerleştirdiğim için şükrediyorum.”

Bir süreç daha sesini çıkarmasın ve dükkân açmaktan söz etmesin diye yalvardım.

“Beyefendi olmak bana hayatımın sonunda para getirecek mi, hayatımın sonunda bana paradan daha fazla huzur getirecek ne olabilir ki?” diye karşılık verdi. “Diyorlar ki, varlıklı insanlar Tanrı’nın hükümranlılığına zor girerlermiş. Öyle bir girerler ki; zenginler tıpkı Struldbruglar⁹ gibidir, ölmek bilmezler, fakir olsalar çoktan Tanrı’nın hükümranlılığına girecekleri yaştan sonra daha upuzun ve mutlu bir ömür sürerler. Ben de uzun yaşamak ve çocuklarımı yetiştirmek istiyorum; tabii eğer yetiştirmem onları mutlu edeceğini düşünürsem yani, istediğim bu ve şu anda yaptığım şeyin bana bu yolda bir faydası olmuyor, olmaz da. Beyefendi olmak benim gücümü aşan bir lüks, onun için de bana lazım değil, istemiyorum. Bana müsaade edin, dükkânımı tekrar açayım da insanlar ne yaptırmak istiyorsa, ne için para ödemeye gönülleri varsa onu yapayım. Herkes ne istediğini ve kendileri için neyin iyi olduğunu benim onlara söyleyebileceğimden daha iyi biliyor.”

Bu sözlerinin doğruluğunu yadsımak zordu, eğer geçimi benden aldığı yılda 300 sterlin maaşa bakıyor olsa ben de ona dükkânını hemen ertesi sabah tekrar açmasını tavsiye ederdim; ama durum farklıydı. Ben de zaman kazanmak için bahaneler buluyor ve o arada bir celallendiğinde elimden geldiği kadar sakinleştirmeye çalışıyordum.

Tabii ki Bay Darwin’in kitaplarını çıkar çıkmaz okumuş ve evrimi bir inanç meselesi olarak benimsemişti. Bir keresinde,

9 Struldbruglar, Jonathan Swift’in ünlü eseri “Güliver’in Gezileri”nde geçen, görünüşte normal oldukları halde gerçekte ölümsüz olan, fakat hep aynı yaşta kalınayıp sürekli yaşlanan insanlardır.

“Bana öyle geliyor ki,” dedi, “ben de şu kozalarını örerken işleri yarıda kesildiğinde kaldıkları yerden devam edemeyen ve yeni baştan başlamak zorunda kalan tırtıllara benziyorum. Sosyal hayatın en alt seviyesine düşüp sıfırdan başladığımda gayet iyi idare etmiştim, Ellen olmasa para da kazanırdım; daha yüksek bir seviyeden başlayarak ilerlemeye çalıştığımdaysa tamamen başarısız oldum.” Bilmem bu benzetme ne kadar sağlıklı; ama Ernest’e sert bir düşüşün ardından hayata düşük bir seviyeden başlamasının daha iyi olacağını söyleyen içgüdüünün çok haklı olduğundan kesinlikle eminim ve az önce de söylediğim gibi, eğer bir bildiğim olmasa yeniden dükkân açmasına hiç engel olmazdım.

Teyzesinin koyduğu gün yaklaştıkça onu kendisini bekleyen şeye giderek daha fazla hazırlamaya çalıştım ve nihayet, yirmi sekizinci yaş gününde ona her şeyi söyleyip, halasının ölüm döşğinde imzaladığı ve parasını onun namına saklayıp çalıştırmak üzere bana emanet ettiğini açıklayan mektubu gösterdim. O sene (1863) doğum günü pazara denk gelmişti, ama ertesi gün hisselerini adına geçirdim ve son bir buçuk yıldır tutmakta olduğu muhasebe defterlerini de kendisine verdim.

Onu hazırlamak için o güne kadar yapmış olduğum her şeye rağmen, onu bu paranın kendisine ait olduğuna inandırabilmem oldukça uzun sürdü. Ernest fazla bir şey söylemedi – ben de pek konuşmadım. Zira o anda Ernest 70.000 sterlini aşan bir servetin sahibi olduğunu öğrenmiş olduğu için ne kadar heyecanlıysa ben de uzun bir süredir taşıdığım bu emaneti selamete sahibine teslim etmiş ve görevimi hakkıyla yerine getirmiş olduğum için en az o kadar heyecanlıydım sanırım. Bir süre sessizlik içinde oturduk, Ernest yalnızca arada bir aklından o anda geçen bir düşünceyi ifade eden birbirinden kopuk bir iki cümle sarf ediyordu. “Eğer bu anı müzikle ifade edecek olsam artırılmış altıyı cömertçe kullanırdım,” dedi. Bundan bir süre sonra da, bana halasını andıran bir kahkaha atarak, “Bu işin en fazla zevk aldığım kısmı beni ne kadar sevindirdiği değil, esas sizinle Towneley dışındaki tüm arkadaşlarımı ne kadar üzeceği,” dedi.

“Babanla annene söyleyemezsin,” dedim, “öfkeden deliye dönerler.”

“Yok, söyleyemem,” dedi, “bu çok zalimce olur; adeta İshak’ın İbrahim’i yakınlarda boynuzları bir çalıya takılmış bir koç olmayan bir yerde kurban etmeye götürmesi¹⁰ gibi olur. Hem neden söyleyeyim ki? Dört yıldır görüşmüyoruz.”

10 Eski Ahit’te anlatıldığı şekliyle, İbrahim oğlu İshak’ı kurban etmeye götürür, o sırada boynuzları bir çalıya takılıp kalmış bir koç görür ve onu kurban eder. (Yaratılış Kitabı, 22:9-13)

Bölüm LXXXII

Sanki laf arasında Theobald'la Christina'nın şu kadarcık adının geçmesi onları eylemsiz halden etkin hale geçirmiş gibiydi. Sahnede son görünüşlerinden bu yana geçen dört yıl içerisinde Battersby'de kalmış ve sevgilerini diğer çocuklarına yöneltmişlerdi.

İlk evladının hayatını zehir etme gücünü kaybetmek Theobald için hazmı güç bir lokma olmuştu. Hatta bana kalırsa, belki de bu yüzden çektiği acı Ernest'in hapse girmesinin utancı yüzünden yaşadığı her türlü acıyı geçmiştir. Benim aracılığım la Ernest'le görüşmeye yeniden başlamak için bir iki kez girişimde bulunmuştu; ama Ernest'e bu konuda hiçbir şey söylememiştim, çünkü bunun onu üzeceğini biliyordum. Ne var ki Theobald'a oğlunun bu konuda çok katı davrandığını yazmış ve en azından bir süre için bu konuyu tekrar açmaktan kaçınmasını tavsiye etmiştim. Bu, hem Ernest'in en çok hoşuna gideceğini hem de Theobald'ın en fazla canını sıkacağını düşündüğüm cevaptı.

Ne var ki, Ernest'in parasının eline geçmesinden birkaç gün sonra, Theobald'dan bir mektup aldım. Zarfın içine Ernest'e iletilmek üzere de bir mektup koymuştu ki bu kez vermemezlik edemezdim.

Mektupta şunlar yazılıydı:

“Oğlum Ernest'e;”

Daha önceki girişimlerimi geri çevirdiğin halde bir kez daha iyi tarafına sesleniyorum. Uzun zamandır hasta olan annen sanırım artık son günlerini yaşıyor; yediği hiçbir şeyi midesinde tutamıyor, Dr. Martin de iyileşeceği yolunda pek fazla ümit vermiyor. Annen bana seni görmeyi arzu ettiğini ve senin gel-

meyi reddetmeyeceğini bildiğini söyledi, annenin durumunu düşününce ben de reddetmezsin diye düşünüyorum.

Sana geliş yolculuğunu karşılayacak bir posta havalesi gönderiyorum, dönüş yolculuğunun parasını da ben vereceğim.

Eğer buraya gelmek için üstüne başına birşeyler almak istersen, uygun göreceğin giysiyi ısmarla, faturasını da bana yollat; sekiz ya da dokuz sterlini aşmamak kaydıyla onu da hemen öderim, bana hangi trenle geleceğini bildirirsen de seni arabayla istasyondan aldirtırım.

“Seni, inan ki, çok seven baban, T. PONTIFEX.”

Tabii ki Ernest hiç tereddüt etmedi. Artık babasının onun kıyafet ve yol masraflarını ödemeyi teklif etmesini gülerек karşılayabilirdi (Theobald yol parası olarak tam tamına bir ikinci sınıf bilet ücreti yollamıştı), üstelik annesinin durumunu öğrenmek onu oldukça üzmüş ve şaşırtmış, onu görmek istemesi de duygulandırmıştı. Telgrafla hemen geleceğini bildirdi. Onu yola çıkmasından kısa bir süre önce gördüm ve terzisinin ne kadar iyi bir iş çıkardığını görerek sevindim. Towneley’ye bile giydikleri daha fazla yaraşamazdı doğrusu. Bavulu, pelelerini, nesi varsa birbirine uygundu. Yaşı ilerledikçe yirmi iki ya da yirmi üç yaşında olduğundan bile daha yakışıklı olmuştu. Bir buçuk yıldır sürdüğü huzurlu hayat önceki yıllarda çektiklerinin izlerini silmişti, hele şimdi yüzüne bir de zengin olmaktan doğan kaygısız ve keyifli bir ifade (her işi mükemmel bir şekilde yolunda giden bir adam ifadesi) gelmişti ki kendisinden çok daha sıradan görünümlü bir adamı bile yakışıklı yapardı. Onunla gurur duyuyordum ve ondan çok memnundum. Kendi kendime, “Eminim ki artık ne olursa olsun bir daha evlenmez,” diyordum.

Yolculuk ısıraplı geçti. İstasyona yaklaşıp tanıdık yerleri görmeye başladıkça çağrışımlar o kadar güçlenmişti ki sanki halasından ona büyük bir miras kalmış olması bir rüyaymış gibi gelmeye ve kendini aynı Cambrigde’de okurken tatillerde döndüğü gibi babasının evine dönüyormuş gibi hissetmeye başlamıştı. Ne yaparsa yapsın, üzerine çöken o eski kasvetli ağırlığı üstünden atamıyor, annesi ve babasıyla karşılaşacağı

anı düşündükçe kalbi gümbür gümbür atıyordu, kendi kendine “Üstelik,” diyordu, “bir de Charlotte’u öpmem gerekecek.”

Acaba babası onu karşılamaya istasyona gelecek miydi? Acaba onu hiçbir şey olmamış gibi mi karşılayacak, yoksa ona soğuk ve mesafeli mi davranacaktı? Yine acaba, oğlunun vereceği güzel haberleri nasıl karşılayacaktı? Tren ağır ağır durmaktayken Ernest’in gözleri istasyonda bekleyenler üzerinde hızla gezindi. Babasının tanıdık silüetine rastlamadı, fakat istasyon avlusunu platformdan ayıran parmaklıkların öteki tarafında oldukça eskimiş görünen küçük arabayı ve babasının arabacısını gördü. Birkaç dakika sonra arabanın içinde Battersby’ye doğru gitmekteydi. Arabacının onu bu kadar değişmiş görünce yüzünde beliren şaşkınlığı gördükçe gülümsemekten kendini alamıyordu. Arabacı onu evde son gördüğünde Ernest’in üzerinde din adamı giysileri vardı, şimdi ise onu yalnızca sivil değil, besbelli ki paradan kaçınmadan giyinmiş çok şık bir sivil olarak karşısında görünce adamcağızın şaşkınlığı katmerlenmişti. Ernest’in eski haliyle şimdiki hali arasında o kadar büyük fark vardı ki arabacı onu Ernest yanına gelip onunla konuşuncaya kadar tanıyamamıştı.

Ernest arabaya binerken hemen “Annemle babam nasıl?” diye sordu. Arabacı, “Bey’fendi iyidir, efendim,” diye karşılık verdi, “ama Han’fendi pek fena.” At eve gideceğini biliyor ve dizginleri çekiştiriyordu. İnsanın içine işleyen soğuk ve rutubetli bir hava vardı; kasım denilince akla ne geliyorsa tam öyle bir gündü; yolun bir kısmını su basmıştı. Orada bir takım atlılar ve köpekler arasından geçmek zorunda kaldılar çünkü o sabah Battersby yakınlarında bir yerde tazi fuarı yapılmıştı. Ernest tanıdığı birçok kişi gördü, ama onlar ya kendisini tanımadılar ya da talihinin döndüğünden haberleri yoktu. Battersby Kilisesi’ne yaklaşıp tepenin üzerinde Papaz Evi’ni çevreleyen yapraksız ağaçların üzerinden evin bacalarını seçince, kendini arabanın koltuğunda geri doğru atıp yüzünü elleriyle kapadı.

En kötü dakikaların bile geçtiği gibi bu on beş dakika da geçip gitti ve Ernest kendini babasının evinin önündeki merdivenleri çıkar buldu. Arabanın geldiğini duyan babası onu karşılamak

için dışarı çıkıp birkaç basamak inmişti. Arabacı gibi o da bir bakışta Ernest'in paralı biri gibi giyinmiş olduğunu, güçlü, gürbüz ve sağlıklı göründüğünü fark etmişti.

Görmeyi umduğu şey bu değildi. Ernest'in dönmesini istemişti, fakat efendi gibi, terbiyeli, normal bir hayırsız evlat baba evine nasıl dönerse öyle, yani beş parasız ve muhtaç vaziyette, üzgün, pişman ve dünyanın en yumuşak kalpli, en çilekeş babasından af dileyerek dönmesi gerekiyordu. Eğer eve yalın ayak, paçavralar içinde dönmüyorsa o da ancak babasının cömertliği sayesinde olmalıydı. Oysa Ernest sırtında gri yünlü bir palto, boynunda mavi beyaz bir boyunbağı ile salınarak ona doğru geliyor ve Theobald'ın onu hayatında hiç görmediği kadar iyi görünüyordu. Bu hiç hoş değildi. Bunun için mi cömertlik gösterip Ernest annesini ölüm döşeğinde ziyaret etmeye doğru dürüst giysiler içinde gelebilsin diye masrafını karşılamayı teklif etmişti yani? Bundan daha iğrenç bir istismar olabilir miydi? Eh, söz verdiği gibi sekiz ya da dokuz sterline kadar ödeyecekti; ama onun ötesinde bir kuruş vermeye niyeti yoktu. İyi ki akıl edip de bir sınır belirtmişti. Yahu, daha kendisinin hayatında böyle bir bavulu olmamıştı, hala babasının Cambridge'e gideceği zaman ona verdiği eski bavulunu kullanıyordu. Üstelik mektubunda yalnızca giysi demişti, bavul değil.

Ernest babasının aklından neler geçtiğini anlamıştı ve keşke onu şu anda gördüğü şeye bir şekilde hazırlamış olsaydım diye düşünüyordu, ama babasının mektubunu alınca telgrafını öyle acele çekmiş ve ardından da o kadar çabuk yola çıkmıştı ki bunu daha önce akıl etseydi bile yapması pek kolay olmazdı. Elini uzattı ve gülerek, "Bunların hepsinin parası ödendi," dedi, "korkarım sizin Bay Overton'ın Alethea halamın parasını bana verdiğinden haberiniz yoktu."

Theobald'ın yüzü kıpkırmızı oldu. "Ama neden, para onun değildi madem, parayı neden ağabeyim John'la bana vermedi?" Bunlar kelimesi kelimesine dudaklarından dökülen ilk sözcüklerdi, epeyce kekelemiş ve çok şaşırmıştı; ama sözcükleri telaffuz etmeyi başarmıştı.

Ernest gülmesini sürdürerek, "Çünkü sevgili babacığım,"

dedi, “halam bu parayı ona bana verilmek üzere emanet etmiş, size ya da John amcama verilmek üzere değil. Ayrıca bugüne kadar da çoğalarak 70.000 sterlini geçmiş. Ama şimdi bunu bırakalım, annem nasıl?”

Theobald heyecanla, “Hayır, Ernest,” diye karşılık verdi, “bu konu burada kalamaz, her şeyi açıkça öğrenmem lazım.”

İşte bunu tam gerçek Theobald gibi söylemişti ve ifadesi Ernest’in kafasında babasıyla ilişkili olan uzun bir düşünceler silsilesini uyandırmıştı. Çevre eski, bildik çevreydi, fakat kendisi neredeyse tanınamayacak kadar değişmişti. Bir anda Theobald’la çok sert ve keskin bir tavırla konuşmaya başladı. Kullandığı kelimeleri burada tekrarlamak istemiyorum, çünkü ağzından düşünecek vakti olmadan çıkıveren bu sözler okuyucularımdan bazılarına saygısızca gelebilir. Zaten pek fazla bir şey de söylemedi; fakat söylediği kadarı çok etkili oldu. Theobald hiçbir şey demedi, ama beti benzi attı, bir daha da oğluyla hiç o anda söylediklerini tekrar söyletecek şekilde konuşmadı. Ernest sinirlerine çabucak hâkim olarak yeniden annesini sordu. Theobald bu kez seve seve cevap verdi ve arayı düzeltmek istediği biriyle nasıl konuşursa o şekilde alttan alarak konuştu. Kendisi bütün imkânlarını kullanarak yapılması gereken her şeyi yaptığı halde Christina’nın durumu hızla kötüye gidiyordu, otuz yılı aşkın bir süredir o hayatındaki en büyük huzur kaynağı ve en önemli dayanağı olmuştu fakat bu durumun uzamasını istemek haksızlık olurdu.

Baba oğul bunun ardından yukarı çıkıp Christina’nın odasına; yani Ernest’in doğduğu odaya gittiler. Babası önden girip Christina’yı oğlunun gelişine hazırladı. Ernest yanına yaklaşıırken kadıncağız yatağında doğruldu ve gözyaşları içerisinde “Geleceğini biliyordum, biliyordum, geleceğini biliyordum ben,” diye bağırarak kollarını oğlunun boynuna doladı.

Ernest de kendini bıraktı ve yıllardır hiç ağlamadığı gibi ağladı.

Christina konuşabilecek kadar sakinleşince, “Oğlum, oğlum,” dedi. “Bu kadar yıldır hiç yakınımıza gelmedin mi gerçekten? Ah, seni ne kadar sevdiğimizi ve arkandan ne kadar

üzüldüğümüzü bilemezsin, baban da, ben de. Biliyorsun, baban hislerini pek belli etmez, ama senin için ne kadar üzüldüğünü anlatamam. Bazı geceler bahçede ayak sesleri duydum gibime gelir, babanı uyandırmadan sessizce yataktan kalkıp pencereden dışarı bakardım, ama dışarıda sabah karanlığından başka bir şey göremez, ağlayarak yatağıma dönerdim. Yine de senin bazen yakınımıza geldiğini ama gururundan bize söyleyemediğini düşünüyorum. İşte şimdi nihayet yine kollarımın arasındasın, canım, canım yavrum.”

Ernest içinden ne kadar da zalim ve duygusuzunuşum diye geçiriyordu.

“Anne,” dedi, “affedin beni, suç bende. Bu kadar katı olmamalıydım, çok, ama çok hatalıydım.” Zavallılık gözyaşları arasında bu sözleri can-ı gönülden söylüyordu, kalbi annesinin sevgisiyle artık bir daha hiç sızlamaz sandığı kadar sızlamaktaydı. Christina, “Ama söyle bana,” diye devam etti, “karanlıkta ve bize bildirmeksizin bile olsa hiç mi gelmedin? Sandığımız kadar zalim olmadığını söyle bana. Geldiğini söyle, sadece beni rahatlatıp mutlu etmek için bile olsa geldiğini söyle.”

Ernest hazırды. “Gelecek param yoktu, anne.”

Bu Christina’nın anlayabileceği ve kabul edebileceği bir mazzeretti. “Ah, yani paran olsaydı gelirdin, o zaman ben de seni gelmiş sayıyorum. İşte şimdi sağ salım yanımdasın, bir daha asla yanımdan ayrılmayacağına söz ver! Ben... Ben ölünceye kadar... Ah, oğlum, sana söylediler mi, ben ölüyorum.” Acı acı ağlayarak başını yastığına gömdü.

Bölüm LXXXIII

Joey ve Charlotte da odadaydılar. Joey de papaz olmuştu ve Theobald'ın yardımcısı olarak görev yapıyordu. O ve Ernest hiçbir zaman pek yakın olmamışlardı, şimdi de aralarında bir yakınlaşma şansı olmadığını Ernest bir bakışta anlamıştı. Joey'yi din adamı kıyafeti içinde ve kendisinin birkaç yıl önceki haline bu kadar benzer bulmak Ernest'i biraz şaşırtmıştı, çünkü iki kardeş arasında oldukça büyük bir benzerlik vardı. Bunun yanında Joey'nin yüzü soğuktu ve hiçbir farklılık pırıltısı yoktu; o bir papazdı ve diğer papazlar ne yapıyorsa onu yapacak, nasıl davranıyorlarsa öyle davranacaktı, ne daha iyi, ne de daha kötü. Ernest'i tepeden bakan bir tavırla karşıladı, daha doğrusu başta öyle bir tavır takınmaya çalıştı; fakat havası pek bir etki yarata-madan sönüp gitti.

Kız kardeşi ona öpsün diye yanağını uzattı. Ernest bundan nefret ediyordu; son üç saattir korkuyla bu anı beklemişti. Charlotte da mesafeli ve sitemkâr bir tavır içindeydi; ama tabii bu kadar üstün bir insanın başka türlü davranması beklenemezdi. Charlotte hâlâ evlenemediği için Ernest'i suçluyordu. İçten içe, delikanlıları ona evlenme teklifinde bulunmaktan alıkoyan şeyin Ernest'in yaptıkları olduğuna inanmış, zararın faturasını ona kesmişti; hem de ağır bir fatura. O ve Joey başından beri güçlüden yana olmayı seçmişlerdi, şimdiyse ikisi de kendilerini yaşlı kuşakla özdeşleştirmişlerdi; yani Ernest'e karşı. Bu konuda ikisi arasında hem saldırı hem savunmada tam bir güç birliği vardı, fakat bunun haricinde aralarında alttan alta sürüp giden yıkıcı bir savaş durumu söz konusuydu.

En azından Ernest'in ikisi hakkında vardıgı kanı buydu; her ikisi hakkında eskiden bildiklerini ve o geldiğinden bu yana annelerinin odasında birlikte geçirdikleri yarım saatte gözlemlediği ufak tefek şeyleri birleştirence böyle anlaşıyordu. Tabii

ki henüz halasının parasının ona kaldığından haberleri yoktu. Ernest onu arada bir kızgınlıkla karışık bir hayretle süzdüklerini fark ediyor ve akıllarından neler geçtiğini gayet iyi biliyordu.

Christina onun ne kadar değiştiğini görebiliyordu; oğlu hem kafaca hem de vücutça onu son gördüğü halinden çok daha kararlı ve güçlü görünüyordu. Ayrıca kıyafetinin ne kadar şık olduğunu da görebiliyordu ve her ne kadar ilk evladına duyduğu muhabbet bütün kuvvetiyle tazelenmişse de o da diğerleri gibi Theobald'ın kesesini düşünerek biraz endişeleniyordu; çünkü bütün bu ihtişamın faturasını onun ödeyeceğini sanıyordu. Bunu fark eden Ernest annesinin içini rahatlatmak için ona hemen halasının vasiyetini ve parasını o güne kadar emaneten benim idare ettiğimi anlattı. O sırada odada bulunan kardeşleri ise bu konuşmayı duymaz, duysalar bile hiçbir şekilde ilgilenmez gibi görünmeye çalıştılar.

Annesi ilkin paranın, kendi deyimiyle, "babasını çiğneyerek" ona verilmiş olmasına bir parça tepki gösterdi. Tasvip etmez bir ifadeyle, "Yahu, yavrum," dedi, "babanın hayatı boyunca bu kadar parası olmadı"; fakat Ernest eğer halası zamanla meblağın ne kadar artacağını tahmin etse çoğunu Theobald'a bırakacağını ileri sürerek onu teskin etti. Bu tavizi kabul eden Christina, o hasta haliyle, hemen yeni konuma hevesle adapte oldu ve bu yeni başlangıç noktasından hareketle Ernest'in parasını onun yerine harcamaya koyuldu.

Yeri gelmişken şunu da söyleyeyim; Christina Theobald'ın hiç oğlunun o anda sahip olduğu kadar çok parası olmadığını söylerken haklıydı. Öncelikle, Ernest'e kalan para eline geçinceye kadar on dört yıl geçmiş, bu süre zarfında hiçbir harcamaya yapmadığı için parasının getirisi sürekli üzerine eklenerek birikmişti, Theobald'ınsa böyle bir süresi olmamıştı. İkincisi, benim gibi ve hemen hemen herkes gibi Theobald da 1846 zamanlarında zarara uğramıştı. Belini bükecek, hatta ciddi bir şekilde canını yakacak kadar olmasa da bu kayıp onu korkutmuş ve o günden sonra hayatı boyunca devlet tahvilinden başka hiçbir yatırıma elini sürmemişti. Theobald'ın asıl canını sıkan, oğlunun parası olmasından ziyade, ikisi arasında daha zengin

olanının oğlu olması ve bu kadar genç yaşta zengin olmuş olmasıydı. Eğer altmış ya da altmış beş yaşına kadar beklemesi gerekseydi ve o arada da uzun süre başarısız olduğu için iflas etmiş olsaydı; belki o zaman eline hayatının son günlerini düşkünler yurdunda geçirmesine engel olacak ve ölüm döşeğinde masraflarını karşılayacak kadar bir para geçmesi kabul edilebilirdi. Ne var ki yirmi sekiz yaşında, hem de evli olmayan ve yalnızca iki çocuğu olan bir adam olarak 70.000 sterline konması tahammül edilir gibi değildi. Christina bu kadar ayrıntıya giremeyecek kadar hasta ve paranın harcanması konusuyla fazla meşguldu, ayrıca tabiatı itibarıyla Theobald'dan çok daha iyi huyluydu.

Bu büyük şansın Ernest'in hapse girmiş olmasının utancını tamamen unutturduğunu hemen anlamıştı. Artık bu konuda başka saçmalık duymak istemiyordu. Zaten tamamı bir hatadan ibaretti, evet, talihsiz bir hata; fakat artık bu konuda ne kadar az konuşulursa o kadar iyi olurdu. Tabii ki Ernest şimdi geri dönüp evleneceği güne kadar Battersby'de yaşayacak ve evinde kalmasının masrafları karşılığında babasına güzel bir ücret ödeyecekti. Hatta Theobald'ın bundan kâr etmeye de hakkı vardı, zaten Ernest de babasına ehemmiyetsiz bir para vermek istemezdi; en iyi ve en basit hal yolu kesinlikle buydu; hem Ernest kız kardeşini Theobald ve Joey'den daha sık gezmeye götürebilirdi ve hiç şüphesiz Battersby'de sık sık büyük partiler ve davetler de verirdi.

Tabii ki Joey'e bir tımar satın alır ve kız kardeşine de her yıl bol bol bağışta bulunurdu, başka ne vardı? Ha, tabii... Artık bölgenin nüfuzlu kimseleri arasına gireceğine göre siyasete de atılırdı; yılda 4000 sterline yakın geliri olan bir adam muhakkak siyasete atılmalıydı. Parlamente'ye girmesi bile mümkündü. Odukça yetenekli bir insandı, Dr. Skinner'la, hatta Theobald'la bile karşılaştırılabilir düzeyde olmasa da, yine de kifayetsiz değildi ve parlamente'ye girecek olursa (hem de bu kadar genç yaşta) ölümünden önce başbakan olmaması için hiçbir neden yoktu, eğer başbakan da olursa o zaman asalet payesi alırdı. Ah, keşke bu konuda hemen çalışmaya başlasaydı da Christina da ölmeden evvel oğluna "Lordum" dediklerini duyabilseydi...

Lord Battersby kulağa gayet iyi geliyordu doğrusu, kendisi de oturup poz verebilecek kadar iyi olursa muhakkak tam boy bir portresini yaptırmalıydı, oğlunun malikânesindeki büyük yemek salonunun bir tarafına asılmadan önce portresi Kraliyet Akademisi'nde sergilenenecekti. İçinden 'Lord Battersby'nin annesinin portresi' diye geçirince kalbi her zamanki canlılığıyla göğsünde pır pır etti. Eğer poz verecek durumda olmazsa da ne gam; fazla değil, kısa bir zaman önce fotoğrafı çekilmişti ve kendisinininki gibi tamamen ifadesine göre değişen bir yüzü gösteren bir resim olarak hiç de fena çıkmamıştı. Belki portresini yapmak için ressama bu fotoğraf yeterli olurdu. Aslında Ernest'in Kilise'den ayrılmış olması iyi olmuştu. Tanrı her şeyi bizler için kendi elimizle yapabileceğimizden çok daha iyi bir şekilde ayarlıyordu, hem de nasıl! Şimdi her şeyi anlıyordu... Canterbury Başpiskoposu olacak olan Joey'di, Ernest'se kilise dışında kalıp başbakan olacaktı... Bu böyle dallana budaklana sürüp gidiyordu ki kızı ilacının vaktinin geldiğini söyleyerek onu hayallerinden ayırdı.

Sanırım Christina'nın aklından geçenlerin ancak ufacık bir kısmı olan bu hülyalar olsa olsa bir-bir buçuk dakika sürmüştür; fakat ya bu ya da oğlunun yanında olması kadıncağızı olağanüstü bir şekilde canlandırmıştı. Hasta, hatta hakikaten ölmek üzere olduğu ve çok acı çektiği halde, o öğleden sonra bir iki kere oldukça şen kahkalar atacak kadar neşeliydi. Ertesi gün Dr. Martin onun çok daha iyi olduğunu, hatta neredeyse iyileşme ümidi verdiğini söyledi. Bu ne zaman bir olasılık olarak ortaya atılsa Theobald başını iki yana sallayarak "Bunun daha uzamasını istemek haksızlık olur," diyordu, Charlotte da Ernest'i gafil avladığı bir anda, "Ernest'ciğim, biliyorsun bu bir öyle, bir böyle konuşmalar babam için korkunç derecede yorucu oluyor; her ne olsa dayanır, ama aynı günün içinde bir sürü farklı şeyi bir tersinden, bir düzünden, bir şöyle, bir böyle düşünmek onun için fazla yorucu, onun için bunu yapmasan daha iyi olur. Dr. Martin umut var dese bile babama bir şey söylemesen demek istiyorum."

Charlotte aslında Theobald, kendisi, Joey ve başka kim varsa

hepsinin çektiği bütün sıkıntıların hep Ernest'in başının altından çıktığını söylemek istemiş ve bunu ifade edecek sözleri de açıkça söylemişti. Lafı sonuna kadar götürmeye cesaret edememiş ve çevirmişti; ama yine de kısa bir an için bile olsa içini dökmüştü, bu da hiç yoktan iyiydi. Ernest annesinin hastalığı boyunca hep aynı şeyi gözlemledi: ne zaman doktor ya da hemşire annesinin biraz daha iyi olduğunu söylese, Charlotte hemen onunla uğraşmaya başlıyordu. Bir defasında Crampsford'a cemaatten annesi için dua etmelerini (annesinin bunu isteyeceğinden emindi, üstelik Crampsford'dakilerin de onları hatırlamış olmasına sevincekleri muhakkaktı) rica etmek üzere bir mektup yazmış, o sırada bambaşka bir konuda bambaşka birisine göndermek üzere olduğu bir mektupla ikisini karıştırıp yanlış zarflara koymuş, sonra ikisini de köye götürüp postaya versin diye Ernest'e emanet etmişti. Ernest de başına gelecekleri bilemeyip dediğini yapmıştı. Hatanın ortaya çıkması tam Christina'nın bir parça iyiye gider gibi olduğu bir zamana denk gelmiş, Charlotte da hemen Ernest'in yakasına yapışıp bütün suçu onun üzerine yıkıvermişti.

Joey ve Charlotte'un daha gelişmiş olmaları dışında ev ve evin içindekiler (canlı olsun, cansız olsun) Ernest'in son görüşünden bu yana pek fazla değişmemişti. Mobilyalar ve ocağın üzerindeki süs eşyası Ernest kendini bildi bileli hep aynıydı. Salonunda, Carlo Dolci ve Sassoferato eskiden olduğu gibi ocağın iki yanında asılı duruyordu; bir de Charlotte'un yaptığı suluboya bir Maggiore Gölü manzarası röprodüksiyonu vardı; orijinalini kendisine resim hocası ödünç vermiş ve resim de onun direktifleriyle yapılmıştı. Evin hizmetkârlarından biri, "Herhalde iyi bir resim olmalı, Bay Pontifex çerçevesine on şilin saydı," demişti. Duvar kâğıdı da aynıydı; güller hala arıları bekliyordu ve bütün aile hâlâ sabah akşam toplanıp Tanrı'ya onları "gerçekten dürüst ve vicdanlı" kılsın diye dua ediyorlardı.

Yalnızca bir tek resim kaldırılmıştı; o da babasının bir resmin altında, iki kardeşinin resimleri arasında asılı duran kendisinin bir fotoğrafıydı. Ernest bunu dua saatinde, babası Kutsal Kitap'tan çocukken en sevdiği hikâye olan Nuh'un gemisini ve

geminin içini ve dışını nasıl çamurla sıvadıklarını okurken fark etmişti. Ne var ki ertesi sabah fotoğraf tekrar yerine asılmıştı, biraz tozlucaydı, çerçevesinin de bir köşesinin yıldızı kalkmıştı, ama kesinlikle oydu. Sanırım ne kadar zengin olduğunu öğrenince resmini yeniden asmış olmalılar.

Yemek odasında, ocağın üzerinde kargalar hâlâ İlyas'a yemek getirmektedirler; bu resim ne anılar canlandırmıyordu ki! Pencereden bakınca aynı eskiden olduğu gibi ön bahçedeki çiçek tarhları görülebiliyordu, Ernest'se bir anda kendini tıpkı çocukken evde babasıyla ders yaparlarken baktığı gibi bütün dikkatiyle bahçenin öteki yanındaki mavi kapıya bakarak yağmur yağıp yağmadığını görmeye çalışır buldu.

Erken yenilen akşam yemeğinin ardından, Joey, Ernest ve babaları yalnız kaldıklarında Theobald ayağa kalkıp ocağın önündeki halının ortasında, İlyas resminin altında durup o eski dalgın haliyle ısıklık çalmaya koyuldu. Bildiği yalnızca iki ezgi vardı, biri "Ormanın Yanındaki Köy Evimde"ydi, diğeri ise Paskalya İlahisi; hayatı boyunca bu ikisini ısıklıkla çalmaya uğraşmış, ama bir türlü başaramamıştı. Akıllı bir saka kuşu ne kadar çalabilirse o da ısıklıkla o kadar çalabiliyordu, çıkarmasına çıkarmıştı ama doğru çıkaramamıştı, sanki Lidya ve Frig makamlarından başka hiçbir makam bilmeyen çok uzak ceddinin müziğine dönmek ister gibi her üç notada bir yarım ses detone oluyor, ezgileri ne olduğu anlaşılabilecek kadar yakın olan en hatalı şekilde çalıyordu. Theobald ateşin tam karşısında durup iki eski melodisini eskisi gibi kendi bildiğince ısıklıkla yavaş yavaş çalarken, içi bu kadar değişmişken dış ortamın bu kadar değişmeden kalmış olmasının dengesini tamamen bozmasından korkarak selameti odadan ayrılmakta buldu.

Evden çıkıp arkadaki yağmurdan sıırıslıklam olmuş korulukta biraz dolaştı ve piposunu tüttürerek avundu. Çok geçmeden kendini babasının arabacısının evinin kapısında buldu. Arabacı, annesinin yardımcısı olan kızlardan Ernest'in eskiden beri çok sevdiği biriyle evlenmişti. Kızın adı Susan'dı ve o da Ernest'i çok severdi; çünkü kendisi eve geldiğinde Ernest daha beş altı yaşlarındaydı ve elinde büyümüştü. Susan pencerenin önünde-

ki masada ütüsüne devam ederken Ernest de mutfağı dolduran sıcak kumaş kokuları arasında ateşin karşısında oturdu.

Susan'ın hemen bir anda Ernest'in tarafına geçivermesi pek mümkün sayılmazdı; çünkü Christina'nın çok ekmeğini yemiş ve çok iyiliğini görmüştü. Ernest de bunu çok iyi biliyordu, zaten oraya gitmedeki amacı manevi veya başka türden bir destek aramak değildi, Susan'ı sevdiği için gitmişti, bir de, Susan'la sohbet ederken başka türlü kimseden öğrenemeyeceği bir sürü şeyi duyabileceğini bildiği için.

Susan, "Ah, Bay Ernest," dedi, "zavallı annenizle babanız istediği zaman neden eve dönmediniz ki? Gelseniz her şey aynen eskiden olacaktı hâlbuki anneniz bana hep öyle diyordu, hiç demediyse yüz kere söylemiştir, gelse her şey aynı olacak diye."

Ernest kendi kendine gülümsedi. Susan'a neden gülümsemediğini anlatmaya çalışmak boşuna olurdu, onun için bir şey demedi.

"İlk bir iki gün hiç kaldıramayacak sandım; bu bugüne kadar yapıp ettiklerimin karşılığı diyordu, durmadan babanızla tanışmadan yaptığı ve söylediği şeylerden dem vuruyordu, ben durdurmasam kim bilir daha neler söyleyecekti ama ben engel oldum. Sanki aklını kaybetmiş gibiydi, artık komşulardan hiçbiri benimle bir daha konuşmaz deyip duruyordu, ama ertesi gün Bayan Bushby geldi (hani kızken Bayan Cowey olan, biliyorsunuz), anneniz de onu çok sever. Bunun gelmesi annenize bir iyi geldi ki o kadar olur, ertesi gün bütün elbiselerini teker teker elden geçirdik, hangisini nasıl tadil ettiririz diye kararlaştırdık; sonra uzak yakın ne kadar komşu varsa arka arkaya gelmeye başladı, anneniz de buraya gelip; ben karanlık sulara kapılmış giderken Tanrı hepsini bir tatlı pınara çevirdi dedi.

"Dedi ki, 'Ah, Susan, emin ol ki çevirdi,' dedi, Tanrı kimi severse onu zora koşar,' dedi, sonra yine ağlamaya başladı. 'Bay Ernest'e gelince, bunu kendi istedi, kendi düşen ağlamaz; hapisten çıkınca da artık ne yapılması gerektiğini babası bilir, şükretsın ki bu kadar iyi ve cefakâr bir babası var,' dedi.

"Sonra siz görüşmek istemeyince annenize bu çok ağır bir darbe oldu. Babanız bir şey demedi. Bilirsiniz, zaten pek bir şey

söylemez; ancak çok sinirlenmiş olacak ki, işte o zaman; ama anneniz çok fena oldu, birkaç gün perişan vaziyette dolaştı. Beyefendiyi de hiç o kadar mutsuz görmemiştım; ama neyse, çok şükür, birkaç güne kalmadı, hepsi geçti gitti. Ondan sonra da ikisinde de bir değişiklik görmedim, ta ki anneniz hastalanıncaya kadar.”

Ernest ilk geldiği günün akşamı dua saatinde uslu durmuştu, ertesi sabah da bir şey yapmadı, babası Davud’un ölürken oğlu Süleyman’a¹¹ Şimi konusunda verdiği emirleri okuyordu, ama bu Ernest’in canını sıkmadı. Ne var ki gün boyunca canını sıkan o kadar çok şey oldu ki ikinci akşam artık uslu duracak hali kalmadı. Dua saatinde Charlotte’un yanına diz çöktü ve cevaplarını baştan savma bir şekilde söyledi; ama baştan savmalığın ölçüsünü Charlotte’un onun bile bile yaptığını kesin bir şekilde anlayabileceği kadar değil, ama yine de içine bir şüphe düşmesine neden olacak kadar sınırdan tutmaya dikkat etmişti, Tanrı’nın onları gerçekten dürüst ve vicdanlı kılması için dua ederken de “gerçekten” sözünü üstüne basa basa söyledi. Charlotte bir şey fark etti mi bilmem; ama Ernest orada kaldığı süre boyunca bir daha dua sırasında onun yakınında durmadı. Ernest Battersby’de kaldığı sürece bundan başka kimseye inadına can sıkacak bir şey yapmadığını söylüyor.

Yatmak için odasına çekildiğinde (odasındaki ocağı da yaktırmışlardı, söylemeden geçmiş olmayalım) bir şey dikkatini çekti. Zaten ilk geldiğinde ona odasını gösterirlerken de aynı şeye gözü takılmıştı. Bu yatağın başucunda asılı, bir mumla aydınlatılmış, camlı ve çerçeveli bir karttı, üstünde “İster zorlu geçsin, ister yorucu, tatlı bir uykudur her günün sonu,” yazıyordu. Kendi kendine konuklarının yatacağı bir odaya böyle bir kart koymasının nasıl bir zihnin ürünü olduğunu düşündüyse de üzerinde durmadı. “Ayrıca ‘zorlu’ ile ‘yorucu’ arasında ister öyle, ister böyle denilecek kadar bir fark yok,” dedi, “ama neyse.” Sanırım Christina kartı civardaki kiliselerden birinin onarımı için para toplamak amacıyla kurulan bir kermesten almış, almışken de bir şekilde değerlendirmek için konuk odasına asmıştır; hem

¹¹ Eski Ahit, 1. Krallar, 2:1-46.

kart da çok şirindi ve aydınlatması da gerçekten güzeldi. Yine de kahramanımızın odasına bu kartı asmaktan daha kinayeli ne olabilirdi bilmem, gerçi asanların aklından kinaye etmenin geçmediğinden hiç şüphem yok.

Ernest'in gelişinin üçüncü günü Christina yeniden kötüleşti. Son iki gündür ağrısı olmamış ve bol bol uyumuştur. Oğlunun varlığı onu hala neşelendiriyor gibiydi ve sık sık, ölüm döşeğinde böylesine mutlu, böylesine birbirine bağlı ve böylesine Tanrı korkusuyla dolu bir ailenin içinde olduğu için ne kadar şükrettiğini söylüyordu; ama artık yaklaşan ölümünün düşüncesiyle hassaslaşan zihni sık sık Yargı Günü'ne kaymaya başlamıştı.

Bu konuyu bir değil, birkaç kere açıp, Theobald'a günahlarının bağışlanması işini sağlama bağlasın diye yalvarmıştı. Bunun Theobald açısından bir mesleki itibar meselesi olduğunu, karısı cennete giremeyecek olursa (haydi iyi bir yer kapmayı geçtik) rezil olacağını ima ediyordu. Theobald hassas noktasından vurulmuştu; bu laf açılınca kaşları çatılıyor, huysuzlaşıyor, başını sabırsızca sallayarak, "Fakat Christina, günahların *zaten* bağışlanmış," diyor, sonra da sert ve vakur bir tavırla dua okumaya başlayarak kendini sipere alıyordu. Duası bitince odadan çıkıp Ernest'e bunun daha fazla uzamasını istemenin haksızlık olacağını söylüyordu.

Annesinin endişelerini giderme konusunda Joey'nin de Theobald'dan fazla faydası olmuyordu; aslına bakarsanız zaten babasının kötü bir kopyasından ibaretti. Sonunda, o ana kadar işe karışmak istemeyen Ernest duruma el koymak zorunda kaldı ve yatağın yanına oturup annesi için tamamen döküp rahatlayınca kadar hiç sözünü kesmeden dinledi.

Christina, "Biliyorum, Tanrı için her şeyden vaz geçmedim," diyordu, "içime dert olan da bu." Birçok şeyden vazgeçmiş, vazgeçtiği şeyleri her yıl biraz daha artırmaya çalışmıştı, ama yine de olması gerektiği kadar dindar olamadığını gayet iyi biliyordu. Eğer dünyadan elini eteğini yeterince çekebilmiş ve kendini tamamen Tanrı'ya adayabilmiş olsaydı muhtemelen Tanrı ona da ya doğrudan bir görüntü ya da bir vahiy lutfederdi. Oysa sevgili evlatlarından biri kendisine doğrudan bir melek görünerek

onurlandırıldığı halde kendisi böyle bir onura erememişti; hatta yalnız o değil, Theobald bile erememişti.

Bunları söylerken aslında Ernest'le değil, daha ziyade kendi kendine konuşuyordu ama son sözleri üzerine Ernest'in kulakları ilgiyle açılmıştı. Meleğin kime görüldüğünü merak ediyordu, Joey'ye mi, yoksa Charlotte'a mı? Annesine sordu ama Christina önce sanki bunu nasıl bilmez diye şaşırmış gibi baktı, sonra, hatırlamış gibi kendini toplayarak, "Tabii ya, senin hiç haberin yok, öyle ya, belki de böylesi daha iyi," dedi. Tabii ki Ernest ısrar edemezdi, böylece ölümsüz bir ruhla doğrudan iletişim kurmuş olanın kim olduğunu öğrenmesi de suya düştü. Ötekiler ona bu konuda hiç bir şey söylemediler, ama utandıkları için mi yoksa onlara inanmayıp kendi günahını artırır diye korktukları için mi, Ernest orasına karar veremedi.

Ernest o günden bu yana bu konuyu sık sık düşünür. Susan'ın işin doğrusunu bildiği muhakkaktı, Ernest onun ağzından laf almaya çalıştı, ama Charlotte ondan önce davranmıştı. Ernest sorar sormaz Susan, "İ-layır Bay Ernest, söyleyemem," dedi, "anneniz bana Bayan Charlotte'la haber göndermiş hiçbir şey söylemesin diye, ben de hayatta söylemem." Tabii ki ondan sonra soru sormanın bir faydası olmadı. Ernest Charlotte'un kendisinden daha fazla inanmadığını birçok defa fark etmişti, bu olay da bu konudaki kuşkularını iyice pekiştirdi, ama kilise cemaatinden dualarını istemek için yazdığı mektubu yanlış zarfa koyuşu aklına gelince biraz tereddüde düştü, kendi kendine "Belki de," dedi, "aslında inanıyordur."

Christina bunun ardından kendi meselesine döndü ve yeniden bütün kalbiyle Tanrı'ya yönelmediği için kendini suçlamaya başladı, hatta hiç aklından çıkaramadığı eskiden kan suçuğu yemiş olması konusunu bile açtı. Evet, yıllar önce bırakmıştı ama kan suçuğunun haram sayılabileceği hakkında şüpheleri olduğu halde uzun yıllar yemeye devam etmişti! Ayrıca yine aklından hiç çıkmayan bir şey daha vardı, o da evlenmesinden evvel...

Ernest bu noktada sözünü keserek, "Canım anneciğim," dedi, "hastasınız ve zihniniz bulanık; şu anda başkaları sizden daha iyi düşünebilecek durumda; sizi temin ederim ki bana

dünyanın gelmiş geçmiş en fedakâr zevcesi ve annesi gibi görünüyorsunuz. Tanrı için tam olarak her şeyden vaz geçmediyseniz bile, gerçekte elinizden gelen her şeyi, kimseden beklenmeyecek kadar fazlasını yapmışsınız. Bence siz yalnızca bir azize değil, çok seçkin, çok itibarlı bir azize olacaksınız.”

Bu sözler üzerine Christina’nın yüzü aydınlandı. “Sen bana ümit verdin, sen bana ümit verdin,” diye bağırdı ve gözlerini kuruladı. Bunun gerçek fikri olduğunu Ernest’e tekrar tekrar söyledi. Aslında artık itibarlı bir azize olmak umurunda değildi; hasbel kader Cennet’e girmeyi başarmış olan en kötü kullar arasında yer alsa bile ona yeterdi, yeter ki o korkunç Cehennem’e düşmesin. Bu korku belli ki içinden hiç çıkmıyordu, Ernest ne derse desin, içi tam olarak rahatlamıyordu. Şunu da söylemeliyim ki oldukça da nankörce davranarak, onu teselli etmek için bir saatten fazla dil döken Ernest’e en sonunda, “Bütün dualarım seninle, yavrum,” dedi, “dilerim bu dünyada Tanrı’nın ne lütfu varsa hepsine nail olasın, fakat evlatlarımdan Cennet’te beraber olamayacağız diye korktuğum bir sen varsın,” O anda akli gidip geliyordu, Ernest’in yanında olduğunun tam olarak farkında olup olmadığı bile belli değildi; aslında akli arada sırada hastalığından önceki haline dönüveriyordu.

Pazar günü herkesle beraber Ernest de kiliseye gitti ve oralarda olmadığı birkaç yıl zarfında bile zaten uzun bir süreden beri gerilemekte olan Evangelist akımın çok ciddi bir şekilde irtifa kaybettiğini gördü. Babası kiliseye evin bahçesinden ve aradaki küçük bir arsanın içinden geçen bir yoldan giderdi. Eskiden o yolu şapkası, siyah papaz cübbesi ve boynunda da bir çift protestan şeridiyle yürürdü. Şimdiyse Ernest kıyafetin oldukça değişmiş olduğunu görüyordu, şeritler daha uzun tutulmuş, siyah cübbenin yerini ise beyaz tören cübbesi almıştı. Törenin bütün havası değişmişti; şimdi bile fazla Romavari sayılmazdı; çünkü Theobald’ın hiçbir koşulda asla Romavari olması mümkün değildi, fakat o eski rahatlıktan, tabiri caizse, derbederlikten eser kalmamıştı. İlahilere eşlik eden orkestra daha kahramanımız çocukken dağılmıştı, ama org geldikten sonra birkaç yıl boyunca hiç ilahi söylenmemişti. Ernest Cambridge’deyken,

Charlotte'la Christina Theobald'a etki ederek bazı ilahilerin söylenmesini sağlamışlardı, onlar da Lord Mornington'la Dr. Dupuis'nin yazdığı çift sesli eski bestelerle söylenmişti. Theobald bundan hoşlanmıyordu ama yine de izin verdi.

Sonra bir gün Christina, "Hayatım, ne düşünüyorum biliyor musun," dedi, "ilahi söylemeyi herkes çok seviyor, bu bugüne kadar kiliseye gelmeyen birçok insanı kiliseye çekmek için iyi bir yol olur. Daha dün Bayan Goodhew ve yaşlı Bayan Wright'la konuşuyorduk. Onlar da benimle hemen hemen aynı fikirde, ama ikisi de mezmurların sonunda 'Övgüler Olsun Baba'ya' derken makamlı söylenmesinin daha doğru olacağını düşünüyor."

Theobald hiç mutlu görünmüyordu. Yavaş yavaş ilahiler, şarkılar içinde boğulmaya başladığını hissediyordu; ama nedense mücadele etmektense baş eğmesi daha iyi olacakmış gibisine geliyordu. Böylece o günden itibaren 'Övgüler Olsun Baba'ya' derken makamlı söylenmesini emretti, ama hiç hoşlanmadı.

Bu çarpışmanın kazanılmasının ardından, Charlotte, "Doğrusu, anneciğim," dedi, "Böyle 'Övgüler Olsun' demek yerine bence Latincesini söylemeliyiz."

"Tabii, hayatım," dedi Christina ve ondan sonra da her zaman Latince'sini söyledi. Sonra Charlotte'un ne kadar harikulade akıllı bir kız olduğunu ve ona layık kocanın bir piskopostan aşağısı olamayacağını düşündü. Bir zaman sonra Theobald her zamankinden daha uzun bir yaz tatiline çıkacak oldu, yerine de oldukça Roma yanlısı bir papazdan başka kimseyi bulamadı. Bu beyefendi o civarda çok nüfuzlu biriydi ve hatırı sayılır bir şahsi geliri vardı, ama kendine ait bir kilisesi yoktu. Yazın tatile çıkan ya da yardımcısı izne çıkıp yalnız kalan papaz kardeşlerine yardım ettiği sık sık olurdu. Bu kez de ancak onun Battersby'deki görevlerini devralmayı kabul etmesi sayesinde Theobald bu kadar uzun süre tatil yapabilmişti. Ne var ki döndüğünde yalnızca sondaki 'Gloria' (artık 'Övgüler' yerine 'Gloria' deniyordu) kısmı yerine mezmurların baştan başa makamlı okunmaya başladığını gördü. Nüfuzlu papaz, Christina ve Charlotte kararlılıkla Theobald'a karşı direndiler ve her şeyi gülerek geçiştirme-

ye çalıştılar. Papaz güldü ve neşeyle hoplayıp zıpladı, Christina güldü ve diller döktü, Charlotte tartışma götürmez duygularını ifade etti, hem artık bir kere olan olmuştu, artık yapılacak bir şey yoktu; böylece mezmurlar ondan sonra hep ilahi şeklinde söylenir oldu. Ne var ki Theobald buna çok içerliyor ve hiç hoşlanmıyordu.

Yine aynı tatil sırasında Bayan Goodhew ve yaşlı Bayan Wright İnanç okunurken doğuya dönme adetini çıkarmamışlar mı? Theobald bunu ilahilerden de beter buldu. Ayinden sonra akşam yemeğinde bu konuyu çekinerek açacak oldu, ama Charlotte hemen “Doğrusu, babacığım,” dedi, “şuna ‘İnanç’ yerine ‘Amentü’ desek daha iyi olacak.” Theobald’ın canı sıkıldı, huy-suz bir ifadeyle kaşlarını çattı ve ağzında itiraz kabilinden bir şeyler geveledi, fakat Charlotte, Jane ve Eliza halalarının ça-çaron tarafını aynen almıştı, bu da kavga etmeye değmeyecek kadar ufak bir şeydi. Bu yüzden de Theobald gülerек konuyu kapattı. Christina ise, “Şu Charlotte *her şeyi* biliyor vallahi,” diye düşündü. Böylece Bayan Goodhew ve yaşlı Bayan Wright ne zaman ‘Amentü’ okunsa doğuya dönmeyi sürdürdüler, yavaş yavaş başkaları da onları örnek aldı ve çok geçmeden son kalan birkaç kişi de pes edip onlarla beraber dönmeye başladı. Ondan sonra Theobald da sanki bunu başından beri doğru ve uygun buluyormuş gibi yapmaya başladı, ama bundan hiç hoşlanmı-yordu. Bundan sonra Charlotte ona ‘Şükürler olsun’u da La-tince söyletmeye çalıştı, ama artık bu kadarı fazlaydı, Theobald dişlerini gösterdi, Charlotte da korkup kaçtı.

İki sesli ilahiler tek sesliye döndü, teker teker değiştirildi, ilahilerin orta yerinde hiçbir sebebi yokken minörden majöre, sonra majörden minöre dönüşmeye başlandı, sonra “Eski ve Yeni İlahiler” benimsendi. Ardından daha önce yazdığım gibi, Theobald’ın çok sevdiği çalgıcıları elinden alındı, sonra vaaz verirken beyaz tören cübbesi giymesi gerekti, sonra eskiden ol-duğu gibi yılda beş defa Komünyon töreni yapmak yerine her ay yapmaya zorlandı. O da eskiden beri kendi dini ve politik görüşlerinin en belirgin birer ifadesi olduğunu düşündüğü her şeyi durmak bilmeden ezmeye çalışan bu görünmez güce karşı

boş yere çabaladı durdu. Bu güç neydi, nereden geliyordu ya da şimdi sıra neye gelmişti, hiç bilmiyordu; ama bir şeyi gayet iyi biliyordu ki o ne yaparsa yapsın bu güç ona karşı çalışmaya devam edecekti, ondan çok daha ısrarlıydı. Christina ve Charlotte bu olanlardan onun olduğundan çok daha fazla memnundular ve bu işin ucu Roma'ya doğru gidiyordu. Paskalya süslemeleri ha! Noel süslemelerine (ölçüsü kaçmadığı sürece) bir diyeceği yoktu, ama Paskalya'da da her tarafı süslemek artık biraz fazla oluyordu.

Son kırk yıldır Anglikan Kilisesi'nde işler bu yönde gelişmeye başlamıştı. Ondandır hep aynı yönde devam etti. Ne istediğini bilen birkaç kişi Noelleri ve Charlotteleri kullandı, Noeller ve Charlotteler Bayan Goodhewleri ve yaşlı Bayan Wrightları kullandı, Bayan Goodhewler ve yaşlı Bayan Wrightlar, Bay Goodhewlere ve küçük Bayan Wrightlara şunu yap, bunu yapma dediler, Bay Goodhewlerle küçük Bayan Wrightlar da onların dediği gibi yapınca küçük Goodhewlerle sürünün geri kalanı da onlar gibi yapmaya başladı, Theobaldları da sayan olmadı; günden güne, yıldan yıla, adım adım, mahalle mahalle, bölge bölge, bu iş işte böyle gelişti. Gelin görün ki Anglikan Kilisesi Evrim Kuramı'na hala iyi gözle bakmıyor.

Kahramanımız bunlar üzerinde uzun uzun düşündü ve Christina'yla Charlotte'un başvurduğu birçok hileleri, bu mücadelenin birçok ayrıntısını (artık bunları teker teker anlatmak için hikayemi daha fazla kesemeyeceğim) ve babasının böyle şeyler karşısında "Bunun ucu Roma'ya varır," deyişini hatırladı. Çocukken buna kesin bir şekilde inanırdı; ama şimdi bunun ucunun başka bir yere de varabileceğini düşünerek gülümsüyordu. Evet, bir alternatif daha vardı, öyle korkunç bir alternatif ki Theobald'ın hayatında hiç aklına gelmemişti; o da bütün sistemin çökmesi ihtimaliydi. O zamanlar Ernest Kilise'nin saçmalıklarının ve gerçek dışı iddialarının kendi çöküşüne sebep olacağı gibi bir umut besliyordu. O günden bu yana çok farklı düşünmeye başladı, fakat bunun nedeni eskiden inanmadığı, hatta din adamlarının bile muhtemelen onda dokuzunun inanmadığı (çünkü Ernest kadar onlar da kullandıkları simgelerin

artık zamanının geçtiğini bilmektedirler) şeylere artık daha fazla inanmaya başlaması değil, iş ne yapmak gerektiğine karar vermeye gelince sorunun ne kadar kafa karıştırıcı olduğunu bilmesi. Ayrıca, artık kuzu kılığına girmiş kurtları daha yakından gördüğü ve tanıdığı için, kana susamış hallerini, kurbanlarını pençelerine düşürme umuduyla nasıl ağızlarının sulanıp dillerinin dışarı sarktığını çok iyi bilmesi. Kilise'nin ruhu, esası doğrudur, yanlış olan lafzıdır. Zamanında o da doğruymuş, ama artık doğruluğunu yitirmiştir. Fıkıh âlimlerinin ise ruhu da lafzı kadar yanlıştır. Ne yapıyorlarsa doğru gibi görüldüğü için yapan, ama içten içe bu yaptıklarına inanmayan ve yaptıklarını beğenmeyen Theobaldlar ise gerçekte barış, huzur ve özgürlüğe en az tehdit oluşturan sınıftır. Esas korkulması gereken, kendinden çok emin, kibirli ve kabalık derecesinde inatçı olanlardır. Bu günahları da İngiliz din adamlarının sırtına yüklemek doğru olmaz.

Ayin bitince çiftçilerin birçoğu gelip Ernest'in elini sıktı. Kendisine büyük bir miras kaldığını herkesin bildiğini görmek onu şaşırtmıştı. İşin aslı, Theobald meseleyi köydeki en büyük dedikoduculardan iki üç tanesine anlatmış, hikâyenin yayılması da uzun sürmemişti. Ernest kendi kendine, "İyi, bu işleri oldukça kolaylaştırdı," diye düşündü. Bayan Goodhew'ya kocasının hatırına kibar davrandı; fakat Bayan Wright'a hiç yüz vermedi, çünkü onun başka bir kılığa bürünmüş de olsa Charlotte'un ta kendisi olduğunu biliyordu.

Ağır ağır bir hafta geçip gitti. Aile iki ya da üç kez Christina'nın yatağının etrafında toplanıp dua etti. Theobald'ın sabırsızlığı her geçen gün daha belirginleşiyordu, fakat Christina çok zayıf düşmüş, zihni de oldukça bulanmış ve tutarsızlaşmıştı. Onun için bunun pek farkında olamadı, hatta belki de hiç fark etmedi; gerçi iyi olsa da bunu görmezden gelir, üzerinde durmazdı. Ernest'in gelişinin üzerinden bir hafta geçmişti ki annesi komaya girdi ve birkaç gün sonra da son derece huzurlu bir şekilde gözlerini yumdu. Açık denizde yolculuk ederken hafif sisli günlerde okyanusla gökyüzü birbirine karışır, deniz nerede bitiyor, gökyüzü nerede başlıyor belli olmaz. İşte Christina da yaşamdan ölüme tıpkı öyle yumuşak bir şekilde geçmişti. Hatta dünyanın

gerçeklerine gözlerini kapatması, hayatın bazı yanılsamalarına gözlerinin açılmasından daha az ısırdıplı olmuştu.

Theobald, her şey biter bitmez, “Otuz yılı aşkın bir süredir o hayatımdaki en büyük huzur kaynağı ve en önemli dayanağım oldu,” dedi, “fakat bunun daha fazla uzamasını istemek haksızlık olurdu,” sonra da duygusuz ifadesini gizlemek için yüzünü mendiline gömdü.

Annesinin öldüğü günün ertesi Ernest Londra’ya gelip beni aldı ve cenaze töreni için beraberce Battersby’ye gittik. Bayan Pontifex’in mirası konusundaki olası yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için benim babasıyla görüşmemi istemişti, ben de ailenin o kadar eski bir dostuydum ki Christina’nın cenazesinde bulunmam kimseyi şaşırtmazdı. Bütün hatalarıyla beraber Christina’yı hep severdim. Kocasının en ufak bir isteğini yerine getirmek için, ister Ernest’i, ister başkasını, kimi olursa olsun bir an bile düşünmeden dilim dilim doğrayabilirdi, ama hiç kimse için kocasını doğramazdı ve Theobald onun zıddına gitmediği sürece onu çok severdi. Tabiatı itibarıyla yumuşak ve sakindi, bir şeylere kızmaktan çok memnun olmaya meyli vardı ve onu çok uğraştırmayacak ve Theobald’a masraf çıkarmayacak olduktan sonra her türlü iyiliği seve seve yapardı. Kendi küçük bütçesinin bir önemi yoktu, üstü başı için muhakkak harcaması gereken kadarı dışında onun kesesinden kim ne kadar isterse alabilirdi. Sonunun nasıl olduğunu Ernest’ten pek öğrenememiştim, sözlerinde annesine karşı fazla bir muhabbet sezilmiyordu, hatta oğlu olarak ancak bu kadar soğuk olabilirdi. Onun için cenazeye gitmeyi hemen kabul ettim; belki de vaftiz oğlumun anlattıkları üzerine ilgimi uyandıran Charlotte ve Joey’yi görmek istiyordum.

Theobald’ı şaşılacak derecede iyi gördüm. Herkes çok iyi dayandığını söylüyordu. Bir iki defa başını iki yana sallayıp karısının otuz yılı aşkın bir süredir hayatındaki en büyük huzur kaynağı ve onun en önemli dayanağı olduğunu söyledi; ama hepsi o kadar. O gün pazardı, o günü de orada geçirdim, sonraki gün ise sabahleyin Ernest’in söylememi istediği şeyleri Theobald’a söyledikten sonra ayrılmak için müsaade istedim. Theobald

benden Christina'nın mezar taşına ne yazdıracağına karar vermekte kendisine yardımcı olmamı istedi.

“Mümkün olduğu kadar kısa tutmak istiyorum,” dedi, “gidenlerin arkasından düzülen övgüler çoğu zaman hem lüzumsuz, hem de asılsız olur. Christina'nın kitabesinde ne lüzumsuz, ne de asılsız bir şey olsun isterim. Adını, doğum ve ölüm tarihlerini, tabii bir de hanımım olduğunu yazdırmak istiyorum, sonunu da basit bir cümleyle bağlayabilirim belki. Mesela kitaptan onun en sevdiği cümleyle olabilir, hakikaten de daha uygun bir söz olamaz: ‘Ne mutlu yüreği temiz olanlara; çünkü onlar Tanrı’yı görecekler¹².’ ”

Bence de çok güzel olur dedim ve konu böylece karara bağlandı. Bunun üzerine Ernest en yakındaki taş ustası olan Bay Prosser’a sipariş vermeye gönderildi, Bay Prosser da son cümleyi duyunca hemen tanımış ve şöyle demiş: “Bunu En Büyük Mutluluk’tan almış.”

12 Yeni Ahit, Matta, 5:8.

Bölüm LXXXIV

Beraberce Londra'ya dönerken, Ernest bana önümüzdeki bir iki yılı nasıl geçirmeyi düşündüğünü anlattı. Ben onun biraz daha fazla insanlara karışmaya çalışmasını istiyordum, ama o bunun en son isteyeceği şey olduğunu söyleyerek reddetti. Hakikaten de birkaç yakın arkadaş dışında cemiyetin her çeşidine karşı içinde üstesinden gelemediği bir tiksinti vardı. “Bu insanlardan her zaman nefret ettim, onlar da benden her zaman nefret ettiler, hep de edecekler,” diyordu. “Ben yaşadıklarım yüzünden olduğu kadar tabiatım itibarıyla da bir İsmail'im¹³ ve İsmailerler genelde çok savunmasız olur, ama eğer toplumun dışında kalırsam daha az incinirim. İnsan toplum içine girdiği anda tamamen savunmasız kalıyor.”

Onun böyle konuştuğunu duymak beni üzüyordu; çünkü bir insanın gücü ne kadar olursa olsun, muhakkak ki başkalarıyla birlikte hareket ettiğinde bu gücü tek başına kullanabileceğinden çok daha iyi bir şekilde kullanabilir. Ona bunu söyledim.

“Önemi yok,” diye karşılık verdi, “gücümü iyi kullanıp kullanmamak umurumda değil; hiç gücüm var mı, onu da bilmiyorum, ama varsa eğer kendini göstermenin bir yolunu bulacaktır sanırım. Hayatımı başkalarının yaşamamı istediği şekilde değil, kendi istediğim şekilde yaşayacağım, halam ve sizin sayenizde sessiz sedasız bir şekilde zevkle geçirebileceğim bir hayat yaşama lüksüm var ve bundan da sonuna kadar faydalanmaya niyetliyim. Yazmayı seviyorum, biliyorsunuz,” birkaç dakika durduktan sonra devam etti, “yıllardır bir şeyler karalıyorum. Eğer öne çıkacaksam, yazılarımla çıkmalıyım.”

13 İbrahim'in karısının cariyesi Hacer'den olma oğlu, “Oğlun yaban eşeğine benzer bir adam olacak, o herkese, herkes de ona karşı çıkacak, kardeşlerinin hepsiyle çekişme içinde yaşayacak.” (Eski Ahit, Yaratılış Kitabı, 16:12).

Bu benim çok uzun zaman önce vardığım bir sonuçtu.

Ernest sözlerini, “Doğrusu, söylenmek istenen birçok şey var ki,” diye sürdürdü, “kimse cesaret edip de söyleyemiyor, üstüne gidilmesi gereken bir sürü yalan dolan var ki kimse lafını bile açmıyor. Bana öyle geliyor ki söylenmesinin vakti çoktan gelmiş olduğu halde İngiltere’de benden başka kimsenin söylemeyi göze alamayacağı birçok şeyi ben söyleyebilirim.”

“Peki kim duyacak?” dedim. “Eğer başka hiç kimsenin söylemeye cesaret edemeyeceği şeyleri söylersen, aslında senden başka herkesin şimdilik söylenmemesi gerektiğini bildiği şeyleri söylemiş olmayacak mısın?”

“Belki de,” dedi, “belki herkes benden iyi biliyordur, ama ben bilmiyorum; içimde bu şeyler öyle birikti ki patlayacak gibiyim ve bunları söylemek benim alın yazım.”

Ona engel olmanın mümkün olmadığını biliyordum, onun için pes edip elini ilk hangi büyük sorunla yakmayı düşündüğünü sordum.

Hiç duraksamadan, “Evlilik,” diye yanıtladı, “ve biri öldükten sonra malı üzerindeki tasarruf hakkı. Hristiyanlık meselesi hemence çözülmüş gibi, çözülmediyse de çözmeye çalışan sürüle var. Günümüzün meselesi artık evlilik ve aile düzeni.”

Alaycı bir tavırla, “İşte bu tam arı kovanına çomak sokmak olur,” dedim.

O da en az benim kadar alaycı bir şekilde, “Doğru,” diye karşılık verdi, “ama ben de en çok arı kovanlarını seviyorum, ne yapayım. Ama bu kovana karıştırmaya başlamadan önce birkaç yıl yolculuk edip halen var olan milletleri bir göreyim diyorum. Bakalım en iyi, en güzel ve en sevimli olanlar hangileri, ayrıca geçmişteki en iyileri de araştırmak istiyorum. Bu halkların nasıl yaşadığını ve geleneklerini öğrenmek istiyorum.”

“Bu konu üzerindeki düşüncelerim şimdilik oldukça belirsiz, ama genel görüşüm, bizi bir yana bırakırsak, bilinen milletler arasında en güçlü ve sağlıklı, bunun yanında da en cana yakın olanların bugünkü İtalyanlar, Antik Yunanlılar ve Romalılar, Güney Denizi ada halkları olduğu. Bence bu güzel halklar çok katı kurallarla yaşayan halklar değil; ama gidip görebil-

leceklerimi gözümle görmek istiyorum; ‘İnsan için en iyi olan nedir?’ sorusuna en doğru cevabı verecek gerçek otorite onlar, ben de kendilerini görüp tanımak ve ne yaptıklarını öğrenmek istiyorum. Önce verileri toplayıp gerçekleri bir görelim, ahlaki eğilimler üzerinde tartışmayı sonraya bırakalım.”

Gülerek, “Yani aslında yaşlılığını zevk içinde geçirmek istiyorsun,” dedim.

Cevabı, “Çağlar boyunca en iyi yaşamış halklar ne kadar zevk içinde yaşadılarsa o kadar,” oldu, “ne daha çok, ne de daha az. Ama artık şu konuyu değiştirelim.” Elini cebine sokup bir mektup çıkardı. “Bunu babam bana bu sabah verdi,” dedi, “verdiğinde de mührü açılmıştı.” Mektubu bana uzattı, bu Christina’nın son çocuğunu doğurmadan önce yazdığı ve önceki bölümlerden birinde yer verdiğim mektuptu.

“Peki, bu mektup bana az önce bahsettiğin planları etkilemiyor mu?” dedim.

Gülümsedi, “Hayır,” diye karşılık verdi. “Ama eğer bir gün dediğinizi yapıp değersiz şahsımın maceralarını bir roman haline getirecek olursanız, bu mektubu da koymanızı rica ediyorum.”

Böyle bir mektubun başkalarından gizlenmesi gerekirmiş gibi bir duyguyla, “Peki neden?” diye sordum.

“Çünkü annem konulmasını isterdi; eğer benim hakkımda yazdığınızı ve bu mektubun da elinizde olduğunu bilse, bunu da yayınlamanızı her şeyden çok isterdi. Onun için eğer yazacak olursanız bunu da koyun.”

İşte ben de mektubu kitabıma bu yüzden koydum.

Ernest düşündüklerini gerçekleştirmekte fazla gecikmedi, bir ay içinde çocuklarının rahatı konusunda gereken her şeyi yaptıktan sonra Noel’den önce İngiltere’den ayrıldı.

Arada sırada haberlerini alıyordum. Dünyanın hemen her tarafını dolaştığını, ama sadece yerli halkı sıradışı güzellikte ve cana yakınlıkta bulduğu yerlerde kaldığını yazıyordu. ‘Defterler dolusu not tutuyorum,’ diyordu, zaten o söylemese de bol bol yazdığını ben tahmin ediyordum. En sonunda 1867 yılının ilkbaharında döndü. Bavulunun üstü buradan Japonya’ya kadar

ne kadar otel varsa hepsinin çıkartmalarıyla doluydu. Güneşten yanmış yüzüyle o kadar güçlü, o kadar iyi görünüyordu ki aralarında yaşadığı insanlardan yakışıklılık kapmış diyesim geldi. Yeniden Temple'daki dairesine dönüp eski hayatına sanki hiç gitmemiş gibi kolayca alışverişti.

İlk yaptığımız şeylerden biri gidip çocukları görmek oldu. Trenle Gravesend'e gittik, oradan Ernest'in çocukları bıraktığı iyi insanların yaşadığı, her yerden uzaktaki eve kadar olan birkaç kilometrelik yolu yürüyerek tamamladık. Nefis bir nisan sabahıydı, ama nehir boyunca yürürken deniz tarafından gelen serin rüzgârı hissedebiliyorduk; nehir gemilerle cıvı cıvıldı. Başımızın üstünde martılar dolanıyor, nehrin kıyısında, yükselmekte olan denizin henüz ulaşamadığı her yerde yosunlar göze çarpıyordu, her şey deniz denizdi, suyun üzerinden gelen rüzgâr beni günlerdir acıkmadığını kadar acıktırmıştı; fiziksel çevre olarak çocuklar için bundan daha iyisini düşünemezdim, Ernest'in çocukları için yaptığı seçimi yürekten alkışlıyordum.

Daha evin yakınına bile varmadan çocuk sesleri ve gülüşmeler duyduk, beraberce hoplayıp zıplayan, birbirinin peşinden koşturan bir sürü kız ve oğlan gördük. Hangilerinin bizimkiler olduğunu uzaktan ayırt edemedik, ama yaklaşınca hemen tanıdık, çünkü ötekiler mavi gözlü, sarı kafalı çocuklarken bizimkiler esmer, düz saçlıydılar.

Aileye yazıp geleceğimizi bildirmiştik; ama çocuklara bir şey söylememelerini rica etmiştik. Onun için de çocuklar bize hayatını denizden kazanan insanlar dışında pek kimsenin uğramadığı bu yere bir sebeple yolu düşen herhangi bir yabancıya göstereceklerinden daha fazla ilgi göstermediler. Ancak ceplerimizin portakal ve şekerlemeyle küçücük kafalarıyla hayal bile edemeyecekleri bir ölçüde tıka basa dolu olduğu anlaşılınca ilgileri bir anda artıverdi. Başta onları yanımıza getirmekte güçlük çektik. Bir sürü vahşi taya benziyorlardı, çok meraklı ama çok da ürkektiler ve tatlı dille kolayca kandırılacak gibi değillerdi. Bay ve Bayan Rollings'in beş oğlu ve iki kızı, iki de Ernest'inkiler, hepsi dokuz çocuktu. Hayatımda Rollingsler'in çocukları kadar güzel ve sağlıklı çocuk daha hiç görmedim, oğlanlar güçlü kuvvetli,

korkusuz, şahin bakışlı çocuklardı. Kızların büyüğü harikulade güzeldi, küçüğüse daha bebek sayılırdı. Onlara bakarken içimden eğer benim de çocuklarım olsaydı onlar için bundan daha iyi bir yuva ve daha iyi arkadaşlar düşünemezdim diye geçti.

Ernest'in çocukları Georgie ve Alice besbelli ailenin bir parçası gibiydiler ve Bay ve Bayan Rollings'e amca ve yenge diye hitap ediyorlardı. Eve ilk geldiklerinde o kadar küçüklerdi ki herkes onlara ailenin yeni doğan çocukları gözüyle bakmıştı. Bay ve Bayan Rollings'in onlara bakmak için her hafta o kadar para aldığından hiç haberleri yoktu. Ernest onlara ne olmak istediklerini sordu. Hepsinin aklında tek bir şey vardı, Georgie de, öbürlerinin hepsi de mavnacı olmak istiyordu. Ördek yavrusu olsalar suya ne denli düşkün oldukları ancak bu kadar belli olabiliirdi.

Ernest, "Peki sen ne istiyorsun, Alice?" diye sordu.

Alice, "Ben mi?" dedi, "Ben şu Jackvarya, onla evlenip mavnacı karısı olayım."

Jack oğlanların en büyüğüydü, on iki yaşlarında, gürbüz bir çocuktü ve herhalde babasının o yaştaki halinin kopyasıydı. Vücudu çok iyi gelişmiş, duruşu dimdik, bütün hatları çok güzeldi. Ona bakarken Ernest'in de benim gibi kızının ondan iyisini bulamayacağını düşündüğünü görebiliyordum.

Ernest, "Jack, gel buraya oğlum," dedi, "al sana bir şilin." Oğlan kızardı, yanımıza gelmeye ikna edinceye kadar epey dil dökmemiz gerekti. O güne kadar ona harçlık olarak hep bir, bilemediniz beş peni verilmişti, daha önce hiç bir şilin verildiği olmamıştı. Babası onu kulağından sevecen bir şekilde tutup yanımıza getirdi.

Ernest Bay Rollings'e, "Jack iyi çocuk belli," dedi.

"Öyle, öyle," dedi Bay Rollings, "çok iyi çocuk, yalnız bi türlü okuyup yazmasını öğretemedim gitti. Okula gitmeyi sevmiyor, bir şikâyetim varsa o da budur. Bilmem nedir bu çocukların sıkıntısı, hiç bi tanesinin okulla arası yok, ne benimkiler, ne sizinkiler, Bay Pontifex, kitaptan oku da öğren dedin miydi hiçbirinin kafasına bir şeycik girmiyor, hâlbuki başka her şeyi gayet çabuk öğreniveriyolar. İ-lele bu Jack var ya, benim kadar

iyi mavnacıdır desem yeri var.” Bunu söylerken de oğluna sevgi dolu gözlerle bakıyordu.

Ernest Bay Rollings’e, “Eğer büyüdüğünde Alice’le evlenmek isteyecek olursa evlensin derim, o zaman kaç mavnası olsun isterse olur,” dedi. “Bu arada da, parayla görülebilecek ne ihtiyacınız olursa söyleyin, Bay Rollings, neyin faydası olur dersiniz sizindir.”

Ernest’in bu iyi insanların hayatını ziyadesiyle kolaylaştırdığını söylemeye ne hacet; fakat tek bir şart koşmuştu. O da artık kaçakçılık yapmamaları ve çocukları da bu işlere bulaştırmamalarıydı; çünkü küçük bir kuş Ernest’e Rollings ailesinin geçim kaynakları arasında ufak tefek kaçakçılık işlerinin de yer aldığını söylemişti. Bay Rollings bu şartı hiç üzülmeden kabul etti, sanırım ondan beridir de sahil güvenlik Rollings ailesinin hiçbir şüpheli hareketini görmemiştir.

Trenle eve dönerken, Ernest bana “Neden çocukları buradan alıp da bunun yarısı kadar bile mutlu olamayacakları bir okula göndereyim ki?” dedi. “Öyle bir yere gönderecek olsam gayrimeşru olmaları başlarına dert olur. Georgie mavnacı olmak istiyor, hele hayata öyle atılsın bakalım, ne kadar çabuk başlarsa o kadar iyi; bununla da başlayabilir pekâlâ; sonradan eğer gelişme gösterirse ben de izleyip teşvik edebilir, işini elimden geldiği kadar kolaylaştırabilirim. Yok, kendisi herhangi bir ilerleme arzusu göstermezse, onu arkasından iteleye iteleye ilerletmeye çalışmanın ne faydası olacak?”

Sanırım bunun ardından da eğitimin geneli hakkında sıkıcı, uzun bir söyleve girişip, çocukların nasıl kollarını bacaklarını kullanmayı kendi kendilerine yavaş yavaş öğreniyorlarsa paralarını kullanmayı da aynı embriyonik evrelerden geçerek öğrenmelerinin, hayata ailelerinin olduğundan çok daha düşük bir sosyal pozisyondan başlamalarının gerektiğini ve buna benzer başka birçok şeyler anlattı. Bunlar zaten o günden bu yana kitaplarında da yazdığı şeyler; ama ben artık yaşlanmaya başlıyordum, yaptığımız yürüyüş ve açık hava da beni yorup uykumu getirmişti, onun için daha Greenhithe İstasyonu’nu geçmemiştik ki dalmışım.

Bölüm LXXXV

Ernest neredeyse otuz ikisine varmış, son üç dört yılı da gönlünce gezip tozarak geçirmiş, hevesini almıştı; Londra'ya yerleşip düzenli bir şekilde yazmaya başladı. O güne kadar çok ümit vaad ettiği halde hiçbir ürün çıkarmamıştı, herhangi bir eseri yayınlanıncaya kadar da bir üç-dört yıl daha geçecekti.

Daha önce de söylediğim gibi çok sakın bir hayat sürüyor, ben ve yıllardır samimi olduğum üç-dört arkadaşım dışında hemen kimseyle görüşmüyordu. Küçük grubumuz dışında kimsenin tanımadığı biriydi.

En büyük masraf kalemi sık sık çıktığı kısa yolculuklardı. Ne yapsa yılda bin beş yüz sterlinden fazla harcayamıyor, gelirinin kalanını para harcamaya degecek bir neden bulursa oraya harcıyor ya da faydalı bir şekilde harcama fırsatı çıkıncaya kadar bir kenara koyuyordu.

Yazdığını biliyordum, ama bu konuda aramızda ufak ufak o kadar çok görüş ayrılığı yaşanmıştı ki söze dökülmemiş bir anlaşmayla bu konuyu pek sık açmıyorduk. Onun için de bir gün bana bir kitap getirip kendisinin olduğunu söyleyinceye dek yazdıklarını yayınlattığından haberim olmamıştı. Kitaba göz atınca yarı dini, yarı sosyal konulu bir dizi makaleden oluştuğunu gördüm; makaleler sözde, benzer konuları farklı bakış açılarından inceleyen altı yedi ayrı yazar tarafından kaleme alınmıştı.

Ünlü "Denemeler ve Eleştiriler" henüz unutulmamıştı, Ernest de haince makalelerin en az ikisine muğlak bir şekilde de olsa bir piskopos tarafından yazıldıklarını düşündüren birkaç ifade sıkıştırmıştı. Makalelerin tümü Anglikan Kilisesini destekliyordu ve gerek içerdikleri imalar, gerekse açık iddialar yoluyla, günün zor sorularını o güne kadar Kilisenin düşmanlarının dışarıdan ele aldığı kadar cesurca ele almaya karar vermiş,

tecrübe ve mevki sahibi birkaç şahsın Kilisenin bağrından gelen sesi olduklarını düşündürüyorlardı.

Bir makalede İsa'nın Dirilişi hakkındaki dış kanıtlardan söz ediliyor; bir başkasında dünyanın geçmişteki ve günümüzdeki en uygar uluslarının evlilik yasaları inceleniyor; bir diğesinde eğer Anglikan Kilisesinin öğretisi manevi yetkilerinden sıyrılacaksa tekrar tartışmaya açılması gereken birçok soru ele alınıyordu. Bir başkası tamamen sosyal bir konu olan orta sınıftan son derece zor hayat şartlarını; diğeri dördüncü İncil'in gerçekliğini, daha doğrusu sahteliğini tartışıyordu - "Mantıksız Mantıkçılık" başlığını taşıyan bir başka makale ve bunun dışında iki-üç makale daha vardı.

Hepsi de söz sahibi olmaya alışkın insanlarca kaleme alınmış gibi güçlü ve korkusuzca ifadelerle yazılmıştı. Hepsi de Kilisenin kanıtlara dayanarak düşünmeye alışmış birinin kabul edemeyeceği şekilde inanmayı emrettiğini kabul ediyordu; fakat tüm bu hatalarına rağmen Kilisenin öğretilerinde çok değerli birçok gerçek olduğu için, bu hatalar üzerinde fazla durulmamasının daha doğru olacağını iddia ediyorlardı. Bunların fazla üstünde durmak, Fatih William'ın gayrimeşru olduğu bahanesiyle İngiltere Kraliçesi'nin hükümlerine itiraz etmek gibi olurdu.

Makalelerden bir tanesi, dua kitaplarımızdaki ifadeleri değiştirmenin zor olacağını, fakat bu ifadelerle yüklediğimiz anlamları yavaş yavaş değiştirmenin mümkün olduğunu savunuyordu. Makalede bunun hukukta her zaman yapılan şey olduğu iddia ediliyordu; yasalar bu şekilde gelişir ve zamana uydurulurdu, bu her çağda yapılması gereken değişiklikleri yapmanın en rahat ve doğru yolu olmuştu, Kilisenin de bu yolu benimsemesi öneriliyordu.

Bir başka makalede Kilisenin öğretisinin mantığa dayandığı açıktan açığa reddediliyordu. Makale, Kilisenin tek ve en güçlü dayanağının, aslında insanlığın tüm görüş ve düşüncelerinin dayanağı olan inanç olduğunu ve öyle de olması gerektiğini tartışma götürmez bir şekilde kanıtlıyordu. Öyleyse, diyordu yazar, Kilise mantıkla bozguna uğratılamazdı; çünkü her şey gibi din de en başta kabul edilen bazı varsayımlara, yani inanca

dayanmaktaydı. Bu nedenle de Kiliseyi alt edebilecek bir şey varsa o da ancak inanç olabilir; hayatları daha güzel, daha hoş, kendileri daha iyi yetişmiş, güçlüklerin üstesinden gelmede daha başarılı görünen başka kimselerin inancı. Bu konularda diğerlerine üstünlüğünü kanıtlayabilen din, mezhep ya da tarikat hangisi olursa olsun öncekilerin tümünü silip götürebilirdi; ama onun dışında hiçbir öğreti fazla yol alamazdı. Hristiyanlık güzellik yarattığı ölçüde gerçektir ve çok da güzellik yaratmıştı. Çirkinlik yarattığı ölçüde de batıldı ve çok da çirkinlik yaratmıştı. Dolayısıyla da az gerçek de sayılmazdı, az batıl da; insan daha ileri gidip daha kötü yaşayabilirdi. En doğrusu bunu olduğu gibi kabul etmek ve mümkün olduğu kadar iyi taraflarından faydalanmak, kötü taraflarını hafifletmektir. Yazar, bir konuda çok kesin düşünceler beslemeye başladığımız anda zalimleştirdiğimizi ve etrafımızdakilere baskı yapmaya başladığımızı ileri sürüyor; dolayısı ile bundan kaçınmamız gerektiğini söylüyordu. Hiçbir konuda (hatta yazar için başka ne varsa hepsinden daha değerli olan Anglikan Kilisesi konusunda bile) çok kesin düşünceler beslemememiz gerekirdi. Dindar olmalıydık, evet, fakat ılık bir şekilde dindar olmalıydık. Zira din ya da dinsizlik konusuna fazla önem verenlerin çok iyi yetişmiş ya da çok hoş insanlar oldukları fazla görülen bir şey değildi. Kilise de Kilise olmaktan tamamiyle çıkınadan Laodikya Kilisesine ne denli yaklaşabilirse yaklaşmalı, her bir üyesi de olabildiğince ılık olmaya gayret etmekten başka hiçbir konuda fazla sıcak olmamalıydı^{14*}.

Kitabın her sayfasından hem yürekten inanışın, hem de hiçbir şeye inanmamanın cesareti fıskırıyordu; tabu yıkıcılıkla safdillik arasında göz kararı dümen tutan insanlarca yazılmış gibiydi. Sanki yazarları yeri geldiğinde İskender gibi Gordiyon düğümlerini kesip atan; nazariyatta hiçbir sonuca varmadan, uygulamada hiçbir mantıksızlıktan çekinmeyen insanlardı, yeter ki bir kötülük kastı bulunmasın ve yeterli sebep bulunsun.

14 "Yaptıklarını biliyorum. Ne soğuksun, ne sıcak. Keşke soğuk ya da sıcak olsaydın! Ama ne sıcak, ne soğuk, yalnızca ılık olduğun için seni ağzımdan tüküreceğim." Yeni Ahit, Vahiy, 3:15-16, inançlarına gereğince bağlı olmamakla suçlanan Laodikyalılara hitaben.

Vardıkları sonuçlar muhafazakâr, kabullenici ve rahatlatıcıydı. Kullandıkları kanıtlar çağın en ileri yazarlarından alınmıştı. Bu insanlar uğrunda mücadele ettikleri her şeye sahiptiler fakat zaferin meyveleri çoğunlukla zaten sahip olanların eline geçirdi.

Kitabın belki de en fazla ilgi gören kısmı dünyadaki çeşitli evlilik ve aile düzenlerine dair olan makaleydi. Bu makalenin bir yerinde yazar şöyle diyordu:

“Eğer bu hususta bir bina inşa etmemiz gerekse, temel taşımız iyi nesil yetiştirme olurdu. Bunu herkesin kafasında yaşar, iş görür, düşünür ve konuşurken gözetilmesi gereken esas inanç olarak, bilinçli ya da bilinçsiz düzeyde daima canlı tutmayı, bir şeyin iyi ya da kötü olduğuna karar verilirken yetişecek nesli nasıl etkilediğine bakılmasını sağlamayı hedeflerdik.

“Bir adam iyi bir şekilde dünyaya gelmiş ve iyi yetişmişse ve kendisinden de iyi bir soy yetişmişse; endamı, başı, yüzü, eli, ayağı, sesi, hali, tavrı ve giyim kuşamıyla, kendisine bakan herkesi iyi bir soydan geldiğine ve iyi bir soy çıkaracağına ikna eder özellikteyse, varılmak arzu edilen hedef işte odur. Bir kadın için de aynı şey geçerlidir. Bu iyi nitelikli erkek ve kadınların sayısı ne kadar çok ve mutluluk düzeyleri de ne kadar yüksekse, bu o kadar yüksek bir iyiliğin ölçüsüdür. Tüm hükümet şekillerinin, sosyal görüşlerin, geleneklerin, sanat, edebiyat ve bilimin tümünün doğrudan veya dolaylı olarak yönelmesi gereken amaç budur. Kutsal kişiler, ister çalışıyor, ister dinleniyor, ister eğleniyor olsunlar bunu bilinç dışı bir düzeyde her an akıllarında tutan insanlardır.”

Eğer Ernest kitabını kendi adıyla bastırmış olsa, sanırım basında hiçbir yankı uyandırmadan geçip gider, kimsenin haberi olmazdı; fakat seçtiği şekli o günün şartlarında fazlasıyla merak uyandıracığını düşünerek seçmiş, belli ki hesabını da iyi yapmıştı. Dedğim gibi sayfalar arasına yer yer üstü kapalı bazı ifadeler serpiştirerek okuyucuyu yazarların bazılarının piskopos ya da benzer bir mevki sahibi kimseler olduklarına inandıran, piskopos olmayan birinin böyle bir şey söyleme küstahlığını asla gösteremeyeceğini düşündüren bir hava yaratmıştı. Çok

tanınmış bir yargıcın yazarlardan biri olduğu söyleniyordu, kısa zamanda önde giden piskopos ve yargıçlardan altı yedisinin kafa kafaya verip o zamanlar hâlâ çok ünlü olan “Denemeler ve Eleştiriler”i ezip geçecek ve bütün etkisini silecek bir eser çıkardıkları konuşulmaya başlamıştı.

Kitap eleştirmenleri de bizimkilere benzer tutkuları olan insanlardır, herkes gibi onlar da tam bilinmeyen şeyleri övgüye değer bulurlar. Kitap gerçekten de güçlü bir yapıtı ve mizah, sağduyu ve yerinde bir hicivle doluydu. Ele aldığı konulara farklı bir bakış açısı getiriyordu ve kim tarafından yazıldığı hakkında ayyuka çıkan dedikodular başka türlü olsa kapağını bile açmayacak olan birçok kişiyi cezbetmişti. Haftalık dergilerden bir tanesi büyük bir coşkuyla, kitabı Pascal’ın “Taşra Mektupları”ndan bu yana yazılmış en güzel şey ilan etti. Bu dergi hemen her ay eski büyük ustalardan bu yana yapılmış en güzel şey olan bir resim ya da Swift’ten sonra yazılmış en güzel şey olan bir taşlama yahut bir şeyden beri görülmüş tartışmasız en güzel şey olan başka bir şey bulurdu. Eğer Ernest kitaba kendi adını koymuş ve eleştirmen de kitabın önemsiz biri tarafından yazılmış olduğunu bilmiş olsa, muhakkak bambaşka bir telden çalardı. Eleştirmenler bir Dükün, hatta soylu bir Prensın sırtını sıvazladıklarını düşünmekten hoşlanırlar, sıradan bir adamı övdüklerinin farkına varıncaya kadar övgüyü abarttıkça abartırlar. Farkına vardılar mı da hayal kırıklığına uğrar ve genellikle de yazarın hesabını kesiverirler.

Ernest o zamanlar edebiyat dünyasını henüz benim tanıdığım kadar tanımiyordu ve korkarım bir sabah uyanıp kendini meşhur olmuş bulunca biraz başı dönmüştü. Ne de olsa Christina’nın oğluydu ve arada bir yersiz bir kıvanç hissedemese belki de yaptığı şeyi yapamayabilirdi. Fakat kısa zamanda o da her şeyi görüp anladı ve köşesine çekilip bir dizi kitap üzerinde çalışmaya başladı: Bu kitaplarda başka hiç kimsenin söyleyebilecek olsalar da asla söylemek istemeyecekleri, ya da söylemek isteseler de asla söyleyemeyecekleri şeyleri söylemekte ısrar ediyordu.

Edebi anlamda huysuzluğu huy edinmişti. Bir gün ona şaka

yollu, tıpkı geçen yüzyılın ünlü yazarlarından, hakkında yazılarının güzelliğini gölgeleyen tek şeyin kötü huyu olduğunun söylendiği birine benzediğini söyledim.

Gülerek, yazılarının kötülüğünü ancak huylarının kötülüğüyle örtebilen bazı çağdaş yazarlara benzemektense ona benzemeye dünden razı olduğunu söyledi.

Bu kitaplardan birinin yayınlanmasından hemen sonra bir gün Ernest'in dairesinde Bayan Jupp'la karşılaştığımızı hatırlıyorum. Bu arada Ernest'in kadıncağıza ufak bir haftalık bağlamış olduğunu da söyleyeyim. Nedense birkaç dakikalığına Bayan Jupp'la baş başa kalmıştık. Ona, "Bay Pontifex bir kitap daha yazdı, Bayan Jupp," dedim.

"Aman Tanrım," dedi, "hakkat mı? Ah canım! Konusu ne, aşk mı?" Yaşlı günalıkâr bunu söylerken sarkmış göz kapaklarının altından bana manalı bir bakış attı. Verdiğim cevapta bunu çağrıştıracak ne vardı unuttum şimdi... Muhtemelen hiçbir şey yoktu; ama başladı tam gaz bana Bell'in onu götürdüğü operayı anlatmaya. "E tabii," diyordu, "ben de gittim. Gerçi tek kelimesini bile anamadım, hep Fransızcadı, ama o bacakları gördüm. Aman, aman! Korkarım ben artık fazla yaşamam, Bay Pontifex'ceğiz de beni tabutumun içinde görünce der ki, 'Zavallı Bayan Jupp, garibim, artık bir daha ağzını bozamayacak'; ama üzerinize afiyet o kadar da yaşlı değilim, dans dersine başladım."

O sırada Ernest içeri girdi ve laf dağıldı. Bayan Jupp Ernest'e bundan sonra da kitap yazmaya devam edip etmeyeceğini sordu. O da, "Tabii ki yazacağım," diye karşılık vererek Bayan Jupp'a bir kâğıt yığını gösterdi, "İlep yazıyorum; bundan sonra çıkacak kitabımın metni işte burada."

Bayan Jupp "Vay vay vay," diye bağırdı, "aman da aman, şimdi bu metin mi? Metin metin diye çok duydum; ama ömrüm vefa edip de gözümle metin göreceğimi hiç sanmazdım ha! Bak sen şu işe! Demek metin bu ha!"

Pencerenin önünde birkaç sardunya vardı; keyifleri de pek yerinde görünmüyordu. Ernest Bayan Jupp'a çiçeklerden anlayıp anlamadığını sordu. O da en büyüleyici sırtışılarından bi-

riyle, “Çiçeklerin dilinden iyi anlarım,” diye yanıtladı. Ondan sonra da kendisini uğurladık; fakat arada bir canı istedikçe yine uğrar, bizi ziyaretiyle şereflendirir, çünkü Ernest’in kendisini sevdiğini bilir.

Bölüm LXXXVI

Artık hikâyemi bağlamamın zamanıdır.

Bundan önceki bölüm, anlatılan olayların hemen akabinde; yani 1867 yılının ilkbaharında yazılmıştı. O dönemde hikâyemin buraya kadar olan kısmı tamamlanmıştı; fakat zaman zaman yeniden elime alıp kimi yerlerinde bazı değişiklikler yaptığım oldu. Şimdiyse 1882'nin sonbaharındayız ve başka ne söylemek istiyorsam artık bir an önce söylemem gerek, çünkü seksenimci girdim ve sağlığım yerinde olmakla beraber artık genç olmadığımı da kendimden gizlemem mümkün değil. Ernest'in kendisi de kırk yedisine girdi, gerçi göstermiyor ama.

Ernest şimdi eskisinden de daha zengin oldu, çünkü bir daha hiç evlenmedi ve elindeki North-Western hisselerinin değeri de neredeyse iki katına çıktı. Gelirinin tamamını harcamak elinden gelmediği için önemli bir kısmını biriktirmeye mecbur oldu. Hâlâ Temple'da, dükkânını kapadığında benim kendisi için tuttuğum dairede yaşamaya devam ediyor, bugüne kadar kimse onu bir ev alıp taşınmaya ikna edemedi. Nerede iyi bir otel varsa orası evimdir diyor. Londra'da olduğunda çalışmalarını ve hayatını sessizce sürdürmekten hoşlanıyor. Şehir dışında olduğundaysa arkasında bıraktığı şeyler için endişelenmesi gerekmiyor ve belli bir yerde takılıp kalmaktan hazzetmiyor. "Sütü bakkaldan almak her zaman inek beslemekten ucuza gelir," diyor, "bunun hiçbir istinasını görmedim."

Mademki Bayan Jupp'tan bahsettik, onun hakkında da söylenecek ne kaldıysa onları da söyleyivereyim. Artık iyice yaşlandı; ama kendisinin de muzaffer bir edayla söylemekten

hoşlandığı gibi, halen hayatta olan hiç kimse kaç yaşında olduğunu bilmiyor; çünkü Eski Kent Sokağı'nda oturan kadın da öldü ve anlaşılan sırrını da beraberinde mezara götürdü. Her ne kadar yaşlanmış olsa da hâlâ aynı evde oturuyor ve iki yakası da bir türlü bir araya gelmiyor; ama bildiğim kadarıyla bunu pek dert ettiği yok, üstelik bu durum haddinden fazla içmesine de engel oluyor. Kendisi için yapabileceğiniz yegane iyilik haftalık harçlığını vermek, vaktinden önce almasını da kesin bir şekilde reddetmek. Her cumartesi ütüsünü rehinciye bırakıp 4 peni alıyor, pazartesi sabahı da parasını alınca 4.5 peni verip ütüsünü geri alıyor, bunu da son on yıldır her hafta düzenli bir şekilde yapmayı sürdürüyor. Ütüsü hepten elden gitmediği sürece mali sorunlarını kendince çözebildiğini ve kendi haline bırakılmasının daha iyi olacağını anlıyor, biz de işine karışmıyoruz. Bir gün ütüsünü rehinden kurtaramayacak olursa, işte o zaman müdahale etme vaktinin geldiğini anlar yardımına koşarız. Neden bilmiyorum; ama onda bana başka bir kadını hatırlatan bir şeyler buluyorum, hem de ondan öyle farklı bir kadın ki iki insan ancak bu kadar farklı olabilir; Ernest'in annesini kast ediyorum.

Onunla oturup uzun uzun dedikodu yaptığımız son görüşmemizin üzerinden iki yıl geçti. O gün Ernest yerine bana gelmişti. Tam Ernest'in dairesine çıkmak üzere merdivenlere adımını atmak üzereyken evin önüne bir arabanın yanaştığını görmüş, arabanın penceresinden de Bay Pontifex'in babası, Bayan Jupp'un ifadesiyle, "kılları kadayıfa dönmüş" kafasını uzatıvermiş, o da kendisini o gün kimseciklerin, hele de o ihtiyar gibilerinin, yüzüne gülünceye hazırlamış olmadığı için çıkmaktan vaz geçip bana gelmişti. Şansının o günlerde hiç yaver gitmediğini söylüyordu. Kiracıları onu çok fena istismar edip kira falan ödmeden kaçıp gitmiş, arkalarında da dişe dokunur bir şeycik bırakmamışlardı ki kadıncağız satsın da eline hiç değilse iki üç kuruş geçsin, ama o gün yine de keyfi yerindeydi, öğleyin harika bir yemek yemişti (kalın bir dilim jambonla bezelye, ayıptır söylemesi) öyle hoşuna gitmişti ki oturup ağlamıştı. İşte böyle de saftı...

Ardından, oradan buraya nasıl geçtiğini tam olarak anlayamadım; ama “Sonra bi’ de şu Bell var ya,” diye devam etti, “şimdi bi’ de kiliseye gitmeye başladı ya, görseniz kafayı yersiniz. Anası da İsa’ya kavuşacağım dedi dedi durdu; ama öleceği falan yok, günde yarım şişe şampanyayı götürüyor, sonra bi’ gün Grigg vaaz verirken buna beni sormuş, ‘hakkaten çok mu içiyor’ diye, gençliğimde olsa Holborn’da ne kadar akşamcı varsa hangisine parmağımı şıklatsam kendime bir içki ısmarlatırdım, şimdi de giyinip kuşansam, bir de dişlerim ağzımda olsa yine ısmarlatırım ya. Canım Watkins’im gitti, ama elden ne gelir, sonra canım Rose’um da gitti. Salak karı, sen git bir arabaya binip gez, boronşitik ol. Pullen Pasajı’nda canım Rose’umu öpüp de o da ‘sulanma, sulanma’ diye beni ittiği gün hiç aklıma gelir miydi ki bir daha görememek, ya, hiç aklıma gelir miydi? Bir de dostu vardı, kibar adamdı doğrusu, Rose’a da pek düşküncü, gerçi evliydi ama. Aah, ah, şimdiye çoktan çürüyüp gitmiştir herhal. Şimdi yerinden kalkıp da beni bu eğrilmiş, ağrıyan parmakla görse ne ağlardı, ben de ‘Yok, yavrum, yok bir şeyim, ağlama’ derdim. Aman! Sanki yağacak gibi ha! Cumartesi geceleri yağmur yağmasına ifrit olurum; gariban kızcağızlar üç kuruş ekmek parası için güzelim beyaz çoraplarıyla sokaklarda perişan olur,” vesaire vesaire.

Bazı şeylerin acısı yaşlılıkta çıkar diyenlere inat, bu inançsız günahkâr yaşlanmasına rağmen ne perişan oluyor ne de nadim. Yaşadığı hayat kendisine gayet iyi uymuş, eline geçenler ona yetmiş de artmış gibi görünüyor. Bazen bize hâlâ beyler arasında pek revaçta olduğunu ima ediyor, bazen de tamamen farklı bir telden çalıyor, on senedir kralı gelse hayde yallah deyip sepetliyor, dudağını dudağına değdirmesine bile müsaade etmiyormuş. “Ama aah, ah! Siz beni on yedimde görecektiniz. Canım anacığımın aynısının tıpkısıydım, anam da güzel kadındı, anam diye söylemiyorum. Ağzında inci gibi dişleri vardı. İnsan o dişlerle toprağa girer mi be, yazık oldu.”

Bugüne kadar yalnızca bir tek şeyi ayıpladığını duydum. O da oğlu Tom’la karısı Topsy’nin bebeğe küfür öğretmeleri. “Aa, korkunç bir şey valla, o kelimelerin anlamını bilmiyo-

rum; ama Tom'a seni aptal sarhoş dedim," diye isyan ederek anlattı; fakat bence aslında hoşuna gidiyor.

"Ama Bayan Jupp, Tom'un karısı Topsy değildi," dedim. "Pheeb diye bahsederdiniz."

"Ha, doğru," diye yanıtladı, "ama Pheeb kötülük yaptı, onun için artık karısı Topsy."

Ernest'in kızı Alice geçen sene küçükken birlikte oynadığı o oğlanla evlendi. Ernest onlara istedikleri her şeyi ve ondan da çok daha fazlasını verdi. Daha şimdiden Ernest'e bir torun verdiler (bir oğlan) birçok torun daha vermeyi düşündüklerinden de hiç kuşkusuz yok. Oğlu Georgie ise daha yirmi bir yaşında olduğu halde harika bir buharlı gemisi var. On üç on dört yaşında baba Rollings ve Jack'le birlikte mavnayla Rochester'dan Thames nehrinin yukarısına tuğla taşımaya başladı; sonra babası ona ve Jack'e kendilerine ait birer mavna aldı, sonra her ikisine de birer gemi aldı, sonra da birer buharlı gemi. İnsanın buharlı gemi sahibi olunca ne şekilde para kazandığını tam olarak bilemiyorum, ama genellikle ne yapıyorsa Georgie de onu yapıyor, anladığım kadarıyla da fevkalade iyi para kazanıyor. Çehresi babasını oldukça andırıyor, ama (en azından benim şimdilik görebildiğim kadarıyla) herhangi bir edebi yetenek kıvılcımı yok; espri anlayışı yerinde, sağduyusu da fevkalade; fakat belli ki daha çok uygulamaya yönelik bir zekâsı var. Bana Ernest'ten çok Theobald'ın papaz değil de denizci olmuş halini andırıyor. Ernest Theobald'ın ölümüne kadar her yıl iki kere Battersby'ye gidip birkaç gün babasıyla kalırdı ve civardaki diğer papaz ve papaz ailelerinin "Bay Ernest Pontifex'in yazdığı o korkunç kitaplar" hakkında söylediklerine rağmen ikisi sonuna kadar harika geçinmeye devam ettiler. Belki de aralarındaki uyumun böylece sürüp gitmesi ya da bir ikilik çıkmaması diyelim, Theobald'un oğlunun yapıtlarından bir tekinin bile kapağını açıp içine bakmamış olmasından ve Ernest'in de babasının yanında kitaplarının lafını hiç açmamış olmasından kaynaklanıyordu. İkisi, dediğim gibi harika geçiniyorlardı ama kuşkusuz bunda Ernest'in ziyaretlerinin seyrek ve kısa süreli olmasının da payı vardı. Bir defa-

sında Theobald Ernest'in çocuklarını da getirmesini istemişti ama Ernest çocukların bundan hoşlanmayacağını bildiği için bunu yapmadı.

Bazen Theobald ufak tefek bazı işleri için Londra'ya geldiğinde Ernest'i de dairesinde ziyaret ederdi. Genellikle yanında saman kâğıdına sarılı birkaç marul veya bir lahana yahut beş altı tane şalgam getirir, Ernest'e Londra'da taze sebze bulmanın ne kadar zor olduğunu bildiği için ona bahçeden sebze getirdiğini söylerdi. Ernest defalarca sebzelerin ona bir faydası olmadığını anlatmış ve getirmese daha iyi olacağını söylemişti; ama Theobald ısrarla her gelişinde bahçeden bir şeyler getirmeye devam ederdi. Sanırım bunun esas sebebi de oğlunun hoşlanmadığı ama üzerinde durulmasına da değmeyecek kadar ufak bir şeyler yaparak sinirine dokunmaktan aldığı zevkti.

Daha on iki ay öncesine kadar hayattaydı, bir sabah yatağında ölü bulundu. Ölmeden önce oğluna aşağıdaki mektubu yazmıştı:

“Sevgili Ernest,”

Yazmak istediğim özel bir şey yok; fakat mektubun kaç gündür cebimdeki cevaplanmamış mektuplar yığını arasında durup ağırlık yapıyor, onun için artık cevap yazmanın vakti geldi.

Sağlığım harika, yürüyüşe çıkınca beş altı kilometre gayet rahat yürüyebiliyorum; ama artık benim yaşımda bu daha ne kadar böyle devam eder belli olmaz. Zaman su gibi akıp gidiyor. Bugün bütün sabahı saksılara fidan dikerek geçirdim; ama ikindiden beri hava yağışlı.

Bu berbat hükümet İrlanda meselesini ne yapacak? Aslında Bay Gladstone'a bir şey yapsınlar istediğimden değil ama delinin biri onu orada bir sıkıştırırsa da bir daha geri dönmese üzülmem doğrusu. Lord Hartington da esasen onun yerini almasını en çok isteyeceğim adam sayılmaz, ama muhakkak Gladstone'dan fersah fersah iyidir.

Kız kardeşin Charlotte'u ifade edemeyeceğim kadar fazla

özlüyorum. Evin bütün hesaplarına bakıyordu, bütün ufak tefek meseleleri de ona havale edebiliyordum. Şimdi Joey de evlendikten sonra ikisinden biri arada sırada gelip bana bakmasa halim ne olurdu bilemiyorum. Tek tesellim Charlotte'un beyini mesut edeceğinden emin olmam, o da bir koca olarak kızıma layık bir efendi.

"Bana inan, seni çok seven baban,

THEOBALD PONTIFEX."

Bu arada, Theobald her ne kadar Charlotte'un evliliğinden yakın zamanda olmuş bir şey gibi söz ediyorsa da üzerinden altı yıl geçtiğini söylemiş olayım. Evlendiğinde Charlotte otuz altı yaşındaydı, kocası ise kendisinden yedi yaş küçük.

Theobald'un uykusunda, sakın ve huzurlu bir şekilde öldüğü konusunda hiç kimse şüphe etmedi. Bu şekilde ölen birinin gerçekten öldüğü söylenilebilir mi? Hayatı boyunca herkese ölüm olayını anlattı, fakat iş kendisine gelince yalnızca ölmemekle kalmadı, öleceğini aklından bile geçirmede. Bu aslında yarım bir ölüm sayılır, gerçi hayatı da yarım bir hayattı. Canlı olduğuna dair o kadar çok belirti vardı ki sanırım genel olarak hiç dünyaya gelmediğini düşünmektense onun da yaşadığını düşünmek daha kolay olur, ama bunun tek sebebi hayat kelimesinin çağrıştırdığı şeylerin kelimenin anlamına harfi harfine bağlı olmaması.

Bununla beraber, Theobald hakkındaki genel kanı bu değildi ve en doğrusu da genellikle genel kanıdır.

Ernest, uzak yakın ne kadar tanıdıkları varsa babasının kaybına ne kadar üzüldüklerini ifade edip, rahmetlinin anısına saygılarını ve baş sağlığı dileklerini sunmalarından bunalıp perişan oldu. Ernest'i dünyaya getiren yaşlı doktor olan Dr. Martin, "Hiç kimse hakkında kötü bir söz etmezdi," dedi. "Kendisini tanımış olan herkesin yalnızca sevdiği değil, taptığı bir insandı o."

Aile avukatı, “Ben hayatımda ondan daha adil ve hakkaniyetli bir adam görmedim,” dedi, “her verdiği sözü yerine getirme konusunda onun kadar titiz, dikkatli adam da hiç görmedim.”

Piskopos, Joey’e yazdığı çok sıcak ve içten ifadelerle dolu mektubunda “Onu çok özleyeceğiz. Kaybı bizim için büyük bir keder kaynağıdır,” diyordu. Yoksullar dehşet içerisindeydi. Yaşlı bir kadın, “Hayattayken kadrini kıymetini hakkıyla bilemedik,” dedi ki bu da başka herkesin hislerini en doğru şekilde ifade eden cümleydi. Ernest bu duyguların telafisi mümkün olmayan bir kaybın ardından hissedilen çok gerçek ve samimi bir üzüntü olduğunu biliyordu. Dünyada babasını uğurlarken ardından kopan alkışa gönülsüzce katılan yalnızca üç kişi olduğunu düşünüyordu ki üzülmeklerini en göstermeyecek olan kişiler de bunlardı; yani Joey, Charlotte ve kendisi. Hangi konuda olursa olsun, Joey ve Charlotte’la aynı fikirde olduğu için kendi kendine kızıyor ve bunu mümkün olduğunca gizlemesi gerektiği için şükreliyordu. Bunun sebebi de babasının ona yaptığı bir şeyler değil (o eski tatsızlıklar artık hatırlanmayacak kadar geride kalmıştı) babasının asla Ernest’in ona karşı beslemek istediği duyguları beslemesine izin vermemiş olmasıydı. Aralarındaki konuşmalar tamamen sıradan konularla sınırlı kaldığı sürece her şey iyi giderdi; fakat bunlardan azıcık bile ayrılacak olsalar babasının eğilimlerinin kendisinininkilerle taban tabana zıt olduğunu görürdü. Eğer biri ona karşı tavır alacak olursa, babası hasmının söylediği her şeyin altını çizebileceği kadar çizirdi. Karşısına bir engel çıktı mı babası memnuniyetini açıkça belli ederdi. Yaşlı doktorun Theobald’ın kimse hakkında kötü bir söz sarf etmemesi hakkında söyledikleri Ernest’ten başka herkes için kesinlikle ve tamamen doğrudu, fakat Ernest itibarını kendi babası kadar zedeleyen başka hiç kimse olmadığını gayet iyi biliyordu, bunu da cesaret edebileceği kadarıyla, mümkün merteye fazla bir şey söylemeksizin yapmıştı. Bu çok görülen bir şeydir ve çok da doğaldır. Genellikle eğer oğul haklıysa baba hatalıdır ve baba da buna engel olmak için elinden ne geliyorsa yapar.

Bununla birlikte, bu olayda sıkıntının gerçek kaynağını tespit etmek çok zordu. Sorun Ernest'in hapse girmiş olması değildi. Theobald bu konuyu on babadan dokuzunun unuttuğundan daha çabuk unutmuştu. Kuşkusuz sorun kısmen tabiatlarının uyumsuz olmasından kaynaklanıyordu; fakat bence esas sıkıntıyı yaratan Ernest'in daha genç yaşında bu kadar bağımsız ve bu kadar zengin olması ve ihtiyar babasının onunla hakkı olduğunu düşündüğü şekilde eğlenip oynama imkânını kaybetmesiydi. Gücü yettiği ve gözü kestiği zaman insanlarla eğlenme aşkı Theobald'da ta küçükken dadısına sırf eziyet olsun diye onu kovmalarına izin vermeyeceğini söylediği zamandan kalmıştı. Sanırım hepimizde vardır. En azından çoğu babaların, özellikle de din adamı olanların Theobald gibi olduğundan eminim.

Aslında Joey ya da Charlotte'u Ernest'i sevdiğinden bir nebze olsun daha fazla sevmediğinden eminim. Theobald ne bir kimseyi severdi ne de bir şeyi... Yahut eğer sevdiği biri varsa o da rahatsızlandığı zaman ona bakan, her hizmetini mükemmel bir şekilde gören ve onun dünyanın en iyi ve en akıllı adamı olduğuna inanan kâhyasıydı. Bu sadık hizmetkâr Theobald öldükten sonra ona ne miras bıraktığını öğrendikten sonra da aynı şekilde düşünmeye devam etmiş midir bilmiyorum. Anlaşıldığı kadarıyla, Theobald'a göre çocuklarından ona bir evladın davranması gerektiği şekilde davranmakta kusur etmeyen yalnızca bir günlükken ölen bebek olmuştu. Christina'ya gelince, onu özlüyormuş gibi yapma zahmetine bile girmede ve adını hiç anmadı; fakat herkes bunu karısının acısını onun hakkında konuşamayacak kadar derinden hissettiğinin kanıtı gibi gördü. Belki öyle de olabilir ama ben o fikirde değilim.

Theobald'ın eşyası açık artırmayla satıldı, satılan şeyler arasında yıllar boyunca o kadar özenle çalışarak oluşturduğu "Eski Ahit-Yeni Ahit Ahengi" ve devasa bir vaaz metinleri koleksiyonu da vardı ki hayatı boyunca yazdığı ne varsa hepsi bu kadardı. Bunlar ve "Ahenk"i oluşturduğu bir el arabası dolusu el yazmasının hepsi üç otuz paraya gitti. Joey'nin topu

topu üç ya da dört şilin sayıp hepsini almamış olması beni şaşırtmıştı; ama Ernest Joey'nin babasını sevmeme konusunda onun hiç olmadığı kadar sert ve haşın olduğunu ve onu hatırlatacak her şeyden tamamen kurtulmak istediğini söyledi.

Joey'nin de, Charlotte'un da evlenmiş olduklarını yazmıştık. Joey'nin çocukları da var, fakat Ernest'le çok nadiren görüşüyorlar. Babasının vasiyetinde Ernest'e bir şey bırakmadığını söylemeye gerek yok tabii. Zaten bu uzun zamandır belliydi, dolayısıyla diğer iki kardeşinin durumu gayet iyi.

Charlotte hala her zaman olduğu gibi çok akıllı ve yetenekli, bazen Ernest'i kocasıyla yaşadıkları Dover yakınlarındaki evlerine kalmaya davet ediyor; ama sanırım bunu aslında bu davetten hoşlanmayacağını bildiği için yapıyor. Ernest'e yazdığı bütün mektuplarda tepeden bakan bir tavır var. Bunun açık açık belli olduğu bir ifade bulmak pek kolay değil; ama Ernest Charlotte'tan aldığı her mektupta karşısında bir melek ile doğrudan temas etmiş biri bulunduğunu muhakkak hissediyor. Bana bir keresinde, "Eğer Charlotte'u Charlotte yapmada herhangi bir dahli bulunduyorsa, şu melek berbat bir mahlûk olmalı," demişti.

Kısa bir süre önce gönderdiği bir mektupta Charlotte şunları yazmıştı: "Acaba gelip biraz deniz havası alına fikri hoşuna gider miydi? Süpürge otunun çiçek zamanı geldi; tepeler yakında kıpkırmızı kesilir: katırtırnakları zaten açmıştır, Ewell'daki yamacın durumuna bakılırsa süpürge otu da başlamış olmalı; zaten kayalıklar her daim güzeldir, çiçek zamanı olsa da, olmasa da. Gelecek olursan sana rahat bir oda ayırırız, çekilip dinlenebilecek bir köşen olsun isterim. Bir ay süreli gidiş dönüş bileti on dokuz şilin altı pens. Kararını kendi gönlünün arzusuna göre ver; ancak gelersen seni en iyi şekilde ağırlamak için elimizden geleni yaparız. Eğer bu tarafa gelme konusunda kendini gönülsüz hissedersen de bunun içine dert olmasına izin verme."

Ernest bana bu mektubu gösterip, gülerek "Geceleri kâbus gördüğümde kendimi Charlotte'un evinde kalmaya gitmiş görüyorum," dedi.

Charlotte'un mektupları güya fevkalade iyi yazılmış mektuplardı, sanıyorum ki aile içinde esas edebi yeteneği olanın Ernest değil Charlotte olduğu söyleniyordu. Bazen Ernest ile Charlotte'un ona o mektupları sanki "Al bakalım. Sakın kendini aramızda yazabilen tek kişi sanma; şunu oku! Eğer yeni kitabın için güzel bir tasvire ihtiyacın olursa, istediğin gibi kullanabilirsin," demek için yazıyormuş gibi bir hisse kapılıyor. Sanırım iyi yazıyor diyebiliriz; ama "acaba," "zaten," "ancak," gibi birkaç kelimenin esiri olmuş, bunları her birini birkaç kere kullanmaksızın bir sayfa olsun yazamıyor ve cmleri fazla dolandırıyor. Bütün bunlar tarzını yeknesaklaştırıyor.

Ernest müziğe hâlâ her zamanki kadar, hatta daha fazla düşkün. Son yıllarda farklı taraklardaki bezleri arasına besteciliği de ekledi. Bu işte hâlâ biraz zorlanıyor, Do sesinden başladığı bir parçada birden kendini do diyezde bulup ilerleyen ölçülerde bir türlü başladığı yere geri dönemediği için do diyezle başi sürekli dertte.

Bana, "Do diyez sesine girmek sanki yanında onu koruyacak biri olmadan Londra Metrosu'nda yolculuk ederken kendini Shepherd's Bush'ta bulan ve nereye gideceğini de bilemeyen bir kadının durumuna benziyor," dedi. "Nasıl etsin de sağ salim Clapham Junction'a dönsün? Üstelik, Clapham Junction da tam işine yaramaz, çünkü Clapham Junction da eksik yediliye benziyor; müzikal anlamda hangi sona isterseniz bağlayabilirsiniz."

Müzikten bahsedince aklıma kısa bir süre önce Ernest'le Dr. Skinner'ın büyük kızı Bayan Skinner arasında geçen bir konuşma geldi. Dr. Skinner Roughborough'yu bırakalı çok olmuştu, artık Midland bölgelerinden birinde bir katedralin papazıydı – bu da kendisine çok uygun bir pozisyondu. Ernest bir sebeple orada bulunduğu bir gün hatır sayma kabilinde ziyaretine gitti ve çok iyi karşılandı, yemeğe kalması için ısrar ettiler.

Aradan geçen otuz yıl Doktor'un çalı gibi kaşlarını beyazlatmış; ama saçını beyazlatmayı başaramamıştı. Bana kalırsa o peruk olmasa Doktor'u piskopos yaparlardı.

Sesi ve tavrı hiç değişmemişti, Ernest duvarda asılı duran bir Roma manzarası hakkında konuşurken ağzından bir şey düşünmeden çıkıveren Quirinal kelimesini telaffuz edişini Dr. Skinner her zamanki gösterişli edasıyla düzeltti. Bu zafe-rin ardından ağzının kenarlarından uzun bir nefes alıp havaya doğru üfledi, başöğretmenlik günlerinden beri formundan hiçbir şey kaybetmemişti. Yemekte bir defa ağzından “başka bir şey düşünmek neredeyse imkânsız” diye bir laf çıktı, fakat hemen toparlanıp ifadesini “bunun haricinde bir fikir besle-mek neredeyse imkânsız” olarak düzeltti. Ernest papaz evinin yemek odasında raflarda Dr. Skinner’ın yazdığı tanıdık kitap-ları gördü; fakat “Roma mı yoksa İncil mi? Hangisi?” ortada yoktu.

Yemek sırasında Bayan Skinner Ernest’e, “Peki hala mü-zikten eskisi gibi hoşlanıyor musunuz, Bay Pontifex?” diye sordu.

“Bazı müzik türlerinden, evet, Bayan Skinner; ama modern müzikten hiçbir zaman hoşlanmamışımdır, biliyorsunuz.”

“Ama bu çok korkunç, öyle değil mi? Sizce de hoşlanma-nız...” herhalde “gerekmez mi?” diye bitirmeye niyet etmişti; ama orasını söylemeden durdu, muhakkak demek istediği şeyi yeterince açık ifade ettiğini düşünmüştü.

“Elimden gelse modern müziği de severdim; bütün ha-yatım boyunca sevmeye çalıştım, ama yaşlandıkça sevmekte daha da zorlanıyorum.”

“Sormamı mazur görürseniz, acaba sizce modern müzik nerede başlıyor?”

“Sebastian Bach’la.”

“Peki Beethoven’ı da mı sevmiyorsunuz?”

“Hayır, daha gençken sevdiğimi sanırdım; ama şimdi aslın-da hiç sevmediğimi anlıyorum.”

“Ah! Nasıl böyle söyleyebilirsiniz? Siz onu anlamıyorsa-nuz, anlasanız bunu asla söyleyemezsiniz. Beethoven’ın en basit bir ölçüsü bile benim için mutluluk sayılır.”

Kızın babasına bu kadar benzemesi Ernest’i eğlendirmişti. Kızın yaşı ilerledikçe benzerlikleri daha da artmış, neredeyse

sesi ve konuşma tarzı bile babasıyla aynı olmuştu. Ernest'in aklına benim ona bir zamanlar Doktor'la oynadığım satranç oyununu anlatışım gelmiş, sanki Bayan Skinner'ın ona bir kitabe okurcasına şunları söyleyen sesini duyar gibi olmuştu:

“Durun:

Aslında

Beethoven'dan en basit bir ölçü

Alabilirim

Ya da

Mendelssohn'un Sözsüz Şarkılar'ından

Küçük bir onaltılık nota.”

Yemekten sonra, Ernest eski hocasıyla yarım saat kadar baş başa kaldığında onu öylesine bir iltifat yağmuruna tuttu ki yaşlı beyefendi kendisinden beklenmeyecek kadar memnun ve mahcup oldu. Ayağa kalkıp eğilerek Ernest'i selamladı ve “Bu sözleriniz benim için çok değerli,” dedi. Ernest buna, “Bunlar eski öğrencilerinizden kuşkusuz her birinin sizin için hissettiklerinin ancak küçük bir kısmının ifadesidir, efendim,” diye karşılık verdi ve ikisi böylece yeni biçilmiş düzgün çimlere bakan cumbadaki yemek masasının başında ahenkle dans ettiler. Bundan sonra Ernest müsaade isteyerek kalktı; fakat birkaç gün sonra Doktor ona bir mektup yazarak hakkında olumsuz şeyler yazan eleştirmenlerin aklı kıt zavallılar olduğunu söyledi. Bir iki ay kadar sonra da Tanrı'nın rahmetine kavuştu.

Ernest'e, “İhtiyar budalanın tekiydi,” dedim, “senin de ona acıyıp yumuşamaman gerekirdi.”

“Elimde değildi,” diye karşılık verdi, “o kadar yaşlıydı ki kendimi sanki bir çocukla oynar gibi hissettim.”

Bazen, zihinleri faal olan herkes gibi Ernest de kendini fazla yoruyor ve ara sıra uykusunda Dr. Skinner veya Theobald'la sert ve hararetli sahneler yaşıyor. Ancak bu iki değerli şahsiyet onu artık en fazla rüyalarında taciz edebilirler.

Ernest benim için bir evlat, hatta bir evlattan da fazlası oldu. Örneğin zaman zaman onunla kitapları hakkında konuşurken

– kendim de onun için haddinden fazla baba gibi olmuş olabilirim diye korkuyorum; oldumsa beni bağışladığını umarım. Aramızdaki tek anlaşmazlık konusu kitapları. Ben onun diğerleri gibi yazmasını ve okuyucularından bu kadar fazlasını gücendirmemesini istiyorum; o ise saçının rengini değiştirmek ne kadar elindeyse yazma tarzını değiştirmesinin ancak elinden bu kadar geldiğini; ya böyle yazacağını ya da hiç yazamayacağını söylüyor.

Halk arasında en sevilen yazarlardan biri olmadığı bir gerçek. Herkes yetenekli olduğunu kabul ediyor, fakat bunun tuhaf ve faydasız bir cins yetenek olduğunu düşünüyorlar ve kendisi ne kadar ciddi olursa olsun hep dalga geçmekle suçlanıyor. İlk kitabı daha önce açıkladığım sebeplerle büyük başarı kazanmıştı; fakat sonrakilerden hiçbiri saygıdeğer birer fiyasko olmaktan öteye geçemedi. Her kitabını edebiyat eleştirmenlerinin çıkar çıkmaz burun kıvrıp alaya aldığı; ama alay edebilecekleri yeni bir eseri piyasaya çıktığı anda eskisi birden “nefis bir kitap” oluveren o talihsiz yazarlardan biri.

Hayatında bir kez olsun bir kitap eleştirmenini ya da editörü yemeğe davet etmişliği yoktur. Ona defalarca bunun delilik olduğunu söyledim, gördüğüm kadarıyla ona söylediğim şeyler arasında onu kızdıran tek şey de bu.

“Benim için ne önemi olabilir?” der, “Halk kitapları mı ister okusun, ister okumasın. Onlar için bir önemi olabilir belki; ama benim paraya ihtiyacım yok. Kitaplarımda da iyi bir şeyler varsa yavaş yavaş ortaya çıkar. Kitaplarımda iyi olup olmadığını da bilmiyorum, fazla umurumda da değil. Akli başında bir adamın kendi yapıtları hakkında ne görüşü olabilir ki? Nasıl ki hayatta acemi işçiler ve üçüncü sınıf üniversite mezunları olması lazımsa, bazılarının da aptalca kitaplar yazması lazım. Vasat yazarlar arasında olmaktan niye şikâyet edeyim ki? Eğer insan vasatın açıkça altında değilse şükretmesi gerek. Üstelik kitaplarımda elbet bir gün kendi başlarına ayakta durmaları gerekecek, bir an evvel başlasınlar daha iyi.”

Bundan kısa bir süre önce kitaplarını basan yayıncıyla konu-

şuyordum. “Bay Pontifex bir homo unius libri¹⁵,” dedi, “ama tabii yüzüne söylenmez.”

Yayıncının ki bu işleri en iyi bilecek adamdı; Ernest’in edebiyat dünyasındaki yeri konusunda bütün inancını yitirdiği ve önceden çok başarılı bir kitap yazmış olduğu için de bu başarısızlığını çok daha üzücü bulduğu belliydi. “Bu camiada tamamen yalnız, Bay Overton,” diye devam etti. “Hiç dost edinmedi, hiç kimseyle güç birliği kurmadı, yalnızca dini çevrelerde değil, edebiyat ve bilim camiasında da bir sürü düşman edindi. Bu zamanda işler böyle yürümüyor. Eğer insan ilerlemek istiyorsa bir gruba mensup olmalı. Hâlbuki Bay Pontifex hiçbir gruba girmiyor; bir klübe bile üye değil.”

Ona, “Bay Pontifex tıpkı Othello’ya benziyor,” diye karşılık verdim, “ama bir farkla; o akıllıca değil çok fazla nefret ediyor¹⁶. Tanısaydı edebiyat ve bilim çevrelerindeki züppelerden hiç hoşlanmazdı. Bu kişilerle ortak bir noktası yok, eğer onlarla bir araya gelse olduğundan da beter duruma düşerdi. İçgüdüsel olarak onlardan uzak durması gerektiğini anlıyor ve ne zaman hak ettiklerini düşünse çekinmeden saldırıyor. Umudu, belki de gelecek kuşakların onu şimdikilerden daha fazla severek okuyacağıdır.”

Yayıncı bunun üzerine, “Bundan daha anlamsız ve faydasız bir şey düşünülebilir mi?” dedi.

Ernest’in bütün bunlara cevabı ise tek bir kelimeden ibaret: “Bekleyin.”

Dostumun son durumu işte böyle. Bugün bir Manevi Hastalıklar Üniversitesi kurmaya kalkışması ihtimalinin pek yüksek olmadığı bir gerçek; fakat Manevi Hastalıklar Üniversitesi kurmaya çalışan Ernest’le kendi kuşağındansa gelecek kuşaklara hitap etmekte ısrar eden Ernest arasında bir benzerlik olup olmadığı konusunda kararı okuyucuya bırakmak zorundayım. Kendisi hiçbir benzerlik olmadığından emin olduğunu söylüyor ve bir daha hiçbir konuda fazla kesin düşünceler beslememek için her yıl yemin ediyor. Bu onu oldukça yoruyor; ama

15 Tek kitaplık adam.

16 “...Akıllıca değil çok fazla seven...” Othello, Shakespeare, V.ii.353.

bazen “gerektiğinde hayır için rahatça ve zarıfçe inkâr etmesini bilmiyorsa, hiç kimsenin fikirlerinin bir kıymeti yoktur,” diyor. Siyaseten, kendi çıkarları ve oy verdiği parti göz önüne alınırfa muhafazakâr sayılır, fakat tüm diğır alanlarda ileri bir radikal. Biri onun düşüncelerini babasına ve dedesine anlatacak olsa herhalde onlara Çince gibi gelirdi; fakat onu yakından tanıyanlar onun olduğundan pek farklı olmasını istemezlerdi.

“Bazıları hayatlarının en mutlu döneminin okul günleri olduğunu söyler. Belki bu doğrudur; ama böyle diyen birini duyunca hep şüpheyle yaklaşıyorum. İnsanın şu anda bile mutlu olup olmadığını söylemesi zorken, hayatının farklı dönemlerinde ne kadar mutlu ya da mutsuz olduğunu karşılaştırması ne kadar mümkün olabilir? En fazla şunu söyleyebiliriz: Çok perişan vaziyette olduğumuzun açıkça farkında olmadığımız sürece iyi kötü mutlu sayılırız. Pek fazla olmadı, bir gün Ernest’le bu konuyu konuşuyorduk, ‘Şimdi o kadar mutluyum ki hayatta hiç bundan daha mutlu olmadığımdan eminim, daha da mutlu olmak istemem,’ dedi...”

Tüm İnsanlar Gibi, Samuel Butler'ın kuşkusuz en önemli yapıtlarından biri. Pontifex ailesinin üç neslinde vücut bulan Viktoryen burjuva değerlerinin ağır eleştirisinin yapıldığı bu kitap, bize aynı zamanda erdem, mutluluk ve bireysel özgürlük gibi değerleri sorgulatıyor. Yazıldığı dönem göz önüne alındığında kitabın ne kadar devrimci bir nitelikte olduğunu söylemek gerek, belki de bu yüzden Butler bu kitabı yayınlamak için ölmeyi beklemiş.

George Bernard Shaw'ın "19. yüzyıl İngiliz yaşantısının sıradışı bir anlatısı; olağanüstü tazelik ve özgünlükte, geleceğe dönük isabetli saptamalarla dolu" olarak nitelediği Tüm İnsanlar Gibi, bugün de ilk günkü etki ve güncelliğini koruyor ve modern okuyucuları düşüncelerini, inançlarını irdelemeye itiyor. Türk okuyucusu ile ilk defa buluşacak olan Tüm İnsanlar Gibi, Nihal Gökçe'nin eşsiz çevirisiyle de okurlara büyük bir okuma keyfi yaşatacak.

www.epsilonyayinevi.com

online alışveriş: yenisayfa.com.tr